XV

Bes[illegible]

Janvier 1764

B. 5

GERARDI L. B. VAN SWIETEN,

Augustiss. Imperator. & Imperatric. a Consiliis, Archiat. Com., Bibliothecae Augustae Praefecti, Inclyt. Facult. Medic. Vienn. Praesidis perpetui, nec non Academiae Reg. Scient. & Chirurg. Paris., Academiae Scient. Petropolit., Academ. Natur. Curios., Institut. Bonon., Collegii Regii Medic. Edinburg., Societ. Scient. Harlem., Botanic. Florent. Germanic. Jenens. Degli Agiati di Roveret. Membri,

COMMENTARIA
IN
HERMANNI BOERHAAVE
APHORISMOS
DE
COGNOSCENDIS, ET CURANDIS MORBIS.

TOMI QUARTI PARS PRIMA.

Congr. Missionis

Domus Florentina

TAURINI,
EX TYPOGRAPHIA REGIA.
MDCCLXIV.

PRAEFATIO.

EN quartum tomum, quem ultimum fore credideram, imo promiſeram.

Sed obſervationum numerus, & copia rerum, ex optimorum auctorum aſſidua lectione collecta, fecerunt, ut unico volumine comprehendi non potuerint illa, quae de penſo adhuc ſupererant.

Reliqua perficere conabor eadem cura; & hinc facile praevideo, quod una cum Indice generali juſtae molis volumen efficient; idque certo erit ultimum.

INDEX CAPITUM

HUJUS TOMI.

REIMPRIMATUR.

F. Joannes Dominicus Piselli Ord. Praedic. Vicarius Generalis S. Officii Taurini.

V. Allionus P. & R.

V. Se ne permette la ristampa.

GALLI per la Gran Cancelleria.

COM-

COMMENTARIA
IN
HERMANNI BOERHAAVE
APHORISMOS
DE
COGNOSCENDIS, ET CURANDIS MORBIS.

PHTHISIS PULMONALIS.

§. 1196.

I ulcus pulmones exederit ita, ut totus inde habitus Corporis consumatur, Phthisis Pulmonalis aegrum afficere dicitur.

Phthisis, ἀπὸ τοῦ φθίνειν derivatum vocabulum, apud Graecos quandoque corruptionem, saepius tamen consumptionem, & decrementum significat. Sic φθίνων μὴν vocabatur mensis in finem vergens: eodem vocabulo utebantur, dum solem a meridie in occasum declinantem notabant: videtur enim, quod φθίσιν opposuerint τῇ αὐξήσει: unde, ubi decrescebat luna, dixerunt φθίσις γίνεται τῇ σελήνῃ. Haec autem apud Lexicographos videri fusius poterunt. Cum autem Medici observarent, in pulmonis ulcere sensim minui corporis torositatem, ita ut ante mortem pellis, & ossa tantum superesse viderentur, ideo phthisis nomen huic morbo dederunt. confirmat hoc *Galenus* (*a*): postquam enim dixerat, *Phthisis est ulceratio pulmonis, vel thoracis, vel faucium, ut & tussiculae, & debiles comitentur febres, & corpus contabescat*, paullo post subjungit; *dicta autem est* ἀπὸ τοῦ φθίνειν, *quod est diminui*.

Ei-

(*a*) Definit. medicar. N. 260. 261. Charter. Tom. II. pag. 262.

Eidem morbo, & nomen φθοὴ datum fuit. *Galenus* (*b*) autem distinctionem fecit inter bina haec vocabula: voluit enim, *Phthisin* appellari omnem corporis diminutionem, ac colliquationem: per *Phthoën* vero intelligi corporis consumptionem, ac diminutionem ex ulcere: interim tamen in Phthisis definitione modo data meminit ulcerati pulmonis &c. *Aretaeus* autem (*c*) purulentam labem in phthisi agnovit, unde hic morbus ab ipso πυῶ & φθίσις appellatur, sed simul monuit, hoc nomen convenire, si ab abscessu pulmonis post sanguinis rejectionem, aut longinquam tussim, ortum duxerit morbus; ubi vero, in thorace, vel costa nato abscessu, a pure collecto vicinus pulmo eroderetur, tunc φθόην vocari morbum jussit.

Phthisis autem vocabulo adhuc magis limitato sensu usus fuit *Aëtius* (*d*), dum proprie phthisin vocari voluit pulmonis exulcerationem, quae post sanguinis sputum sequitur. Ubi autem ab acriori catarrho eroderetur pulmo, & exulceraretur, tunc vocabat φθόην illum affectum (*e*). Fatetur tamen, quod phthisis etiam sequatur quandoque Pleuritidem, & Peripneumoniam.

Haec sufficiet monuisse circa nomen morbi; videmus tamen in scriptis Medicis promiscue *phthisin*, *phthoën*, *tabem*, vocatum fuisse hunc affectum. Usus autem vocabulorum vim, & significationem determinat praecipuè.

Phthisis ergo est consumptio universi corporis habitus per labem purulentam: verum talis consumptio posset oriri a quocumque fomite purulento, in diversis corporis locis haerente, uti ad §. 1214. dicetur, hinc additur phthisis pulmonalis, quia & frequentior est reliquis, uti etiam quia saepe admodum contingit, ut pulmo afficiatur tandem, licet malum a fomite purulento in aliis locis corporis haerente originem duxerit. Tria ergo requiruntur, dum hic morbus adesse dicitur. 1. Consumptio totius corporis lenta. 2. Causa hujus consumptionis debet esse degeneratio humorum per cacochymiam purulentam. 3. Debet mali sedes in pulmone haerere.

Dum enim catarrho laborant homines, videmus, de naribus emungi, & per tussim educi sputa, quae colore, spissitudine, & aliis dotibus pus referunt: tamen non dicuntur ideo phthisi laborare; quia habitus corporis non consumitur, nec ulla signa cachochymiae purulentae in humoribus adsunt. Interim tamen, si materies catarrhi acrior fuerit, vel valida, & diuturna tussis nimis quassaverit pulmonem, quandoque pulmo eroditur, ulceratur, & sic ex catarrho phthisis pulmonalis sequitur.

§. 1197. Cujus ulceris origo deducitur ab omni causa, quae valet sanguinem in pulmonibus ita sistere, ut in materiem purulentam abire cogatur.

Ex definitione modo data sponte hoc patet, ut phthisis pulmonaris dicatur morbus, debet adesse cacochymia purulenta in humoribus una cum pulmone

(*b*) Definit. medicar. N. 260. 261. Charter. Tom. II. pag. 262. (*c*) De caus., & sign. morbor. diutum. Lib. I. cap. 8. pag. 36. (*d*) Lib. VIII. cap. 75. pag. 174. versa. (*e*) Ibid. cap. 57. pag. 167.

mone affecto: quidquid ergo hunc effectum praestare poterit, merito phthisis pulmonaris causa dicitur. Varias autem tales causas existere, docebunt sequentia, ubi ordine enumerabuntur.

§. 1198. HAE causae possunt referri. 1. ad ipsam Corporis temperiem illam, qua vergunt in haemopotoen primo, hinc in ulcus loci erosi.

Frequenter quidem phthisis pulmonalis sequitur haemoptoen praegressam, tamen etiam absque hac observatur nasci, quod & *Aretaeus* (*f*) indicare videtur, & patebit ex illis, quae postea dicentur. Notavit *Fernelius* (*g*), magnam inter scriptores controversiam esse, an citra cruentam excretionem quis tabe resolvi posset? sed testatur, se non paucos vidisse, tabe sensim sublatos, in quibus nihil omnino cruoris toto morbi decursu apparuit: idem confirmatur a pluribus aliis auctoribus, qui de phthisi scripserunt, & nullum puto esse medicum, qui lautam praxin habuit, quin viderit similes casus.

Haemoptoen, *Haemoptysin* solent vocare medici sanguinis ex pulmone eductionem cum tussi, & quodam strepitu in pectore: sanguinis sputum, tanquam generali nomine, dixit *Celsus* (*h*) omnem, quae per os fiebat, sanguinis excretionem, sive a gingivis, faucibus, naribus &c., prodiret. *Aretaeus* (*i*) autem accuratius haec distinguere maluit: ubi enim sanguis a capite, palato, faucibus &c., veniens exspuebatur, simpliciter vocabat πτυσιν vel αἱμοῤῥαγίαν, si vero a pectore, & visceribus ibi locatis, inprimis pulmone, & aspera arteria prodiret, tunc vocavit ἀναγωγὴν, quia sursum ascendit sanguis: hoc vocabulo ad eundem affectum designandum etiam *Trallianus* (*k*) usus fuit.

Cum autem longe alia Prognosis sit, si sanguis ex oris interni partibus prodeat, vel ex naso in fauces delapsus exspuatur, quam si ex pulmone venerit, imo etiam alia requiratur medela; hinc debet cum cura distinguere Medicus, a quo loco veniat sanguis, qui exspuitur; & certe magna hic attentione opus est.

Si una cum tussi sanguis exspuatur, fere pro certo signo habetur, ex pulmone sanguinem prodire; licet hoc fallere posset. Vocatus fui ad juvenem, cui inter dormiendum sanguis cepit de naribus fluere, cumque reclinato jaceret capite, sanguis per narium foramina posteriora in fauces delapsus tussim excitavit, a quo evigilans sanguinem exspuit, unde maxime perterritus fuit aeger, credens, se haemoptysi laborare. Curavi illico, ut os, & fauces elueret aqua tepida, simulque erecto corpore sederet in lecto, capite parum versus anteriora inclinato: perrexit per integram horam valida satis per nares haemor-

 rhagia,

(*f*) De caus., & sign. morbor. diuturnor. Lib. I. cap. 8. pag. 35. (*g*) Patholog. Lib. V. cap. 10. pag. 110. (*h*) Lib. IV. cap. 4. N. 5. pag. 202.
(*i*) De caus., & sign. morbor. acut. Lib. cap. 2. pag. 12.
(*K*) Lib. VII. cap. 1. pag. 285.

rhagia, ſed nulla aderat amplius tuſſis, nullum ſanguinis ſputum. Difficulter tamen potui eradicare haemoptyſis metum, quem inde conceperat.

Contigit mihi, ut levis titillationis ſenſum ſentirem in faucibus, & paullo poſt ſcreatu educerem ſanguinolentum ſputum: ſequebatur irritans tuſſicula, & ſputum cruore tinctum. Aperto ore ante ſpeculum, ſole irradiante, vidi ad latus dextrum prope uvulam in velo pendulo palatino vaſculum arterioſum rubrum, quod Capilli diametrum ſua amplitudine videbatur aequare, & quod aperto orificio ad latus uvulae minimam ſtillabat ſanguinis guttulam fere omni minuto ſecundo. Facile tunc concipiebam, quomodo, delapſa in aſperam arteriam tali guttula, excitari potuerit tuſſis. Simul ſic oculis cernere poteram, quomodo dilatatum tale vaſculum per anaſtomoſin, id eſt, per aperturam extremi ſui orificii, ſanguinem ſtillaret: poſt mediam horam ceſſabat hoc, & vaſculum hoc ſenſim contractum poſt trihorium diſparuit, cum adeo exile foret, ut in ſtatu naturali ſanguinem rubrum non admitteret. Poſtea adhuc ter contigit in aliis idem illud videre. Si jam conſideremus, contingere poſſe, ut ſimile tale vaſculum dilatatum haereret in parte poſtica veli penduli palatini, quae fauces reſpicit, tunc eadem forent omnia ſymptomata, nec tamen oculis pateret cauſa.

Forte tales caſus frequentius contingunt: non ſine oblectamento vidi, *Galenum* (*l*) hoc jam notaſſe. Sic enim habet: *Nos vero eum* (*ſanguinem*) *a capite per gurgulionis praecipue partes internas ad fauces affatim deſcendentem, tuſſiendo educi ſaepenumero conſpeximus; nam ſubito laryngi irruens tuſſim movet. Quare diligenter advertere animum oportet, ne aliquando hujuſmodi ſanguinem ex ſpiritalibus organis aſcendere putemus.* Unde merito monuit in eodem Capite, os internum & nares ſollicite conſideranda eſſe, ubi vel minimum dubium oritur de loco, unde ſanguis venit, qui exſpuitur. Certe ab hirudine cum aqua deglutita ab homine ſitibundo ſanguinis vomitum obſervavit, & in juvene cruorem emungente, & exſpuente detexit hirudinem in naribus latentem. Monuit & ſimilia de ſanguine ex capite & palato deſcendente, & fallacem haemoptoes ſpeciem faciente, *Aretaeus* (*m*).

Prudenter certe veteres Medici conſideraverunt triplicem modum, quo ex vaſis pulmonis ſanguis exire poſſit, & haemoptyſin facere. Vel enim rumpuntur vaſa a vi quadam illata, tunc vocaverunt ῥῆξιν, (*n*) *Celſus* (*o*) autem monuit, appellari ῥηγμοχασμὸν, ſive hiatum rupti vaſis. Ubi vero ab ipſa humorum per vaſa circumductorum acrimonia fit eroſio, tunc appellaverunt διάβρωσιν. Tertiam autem haemoptyſis ſpeciem dixerunt illam, ubi integris manentibus vaſis, adeoque nec ruptis, nec eroſis, per ultima orificia eorum dilatata ſanguis exiret: hanc autem vocaverunt ἀναστόμωσιν, apto ſatis vocabulo uſi. *Aretaeus* (*p*) ἀραίωσιν nomine uſus fuit ad hoc idem deſignandum, quod & rarefactionem, & relaxationem, ſignificat. Sic apud *Galenum*

(*l*) De Locis Affectis Lib. cap. 8. Charter. Tom. VII. pag. 466. (*m*) De cauſ., & ſign. morbor. acut. Lib. II. cap. 2. pag. 12. (*n*) Aretaeus ibid. pag. 13. Galen. de uſu part. Lib. VII. cap. 3. Charter. Tom. IV. pag. 452. (*o*) Lib. IV. cap. 4. pag. 203. (*p*) Ibidem.

lenium saepius ἀραιωτικὰ φάρμακα legitur, quae τοῖς πυκνωτικοῖς opponuntur.

Cum autem tam in Prognosi, quam in curatione, magna diversitas sit, dum tribus his modis haemoptysis oritur, operae pretium erit & de signis Diagnosticis singulorum dicere.

A ruptura vasorum haemoptysin natam credimus, si tales causae praegressae fuerint, a quibus vasorum ruptura metui possit. Sic ab ictu, lapsu, pondere magno elevato, clamore valido, iracundia &c. Si subito sanguis exspuatur, novimus, a magna vi pulmonibus allata rupturam vasorum factam fuisse (*q*). Metus quidem est, ne ob subitam rupturam vasorum, si majora fuerint, purpuream vomant animam, & subito pereant, quales casus plures in observatis Medicis habentur; si autem primum hoc discrimen evaserint, multa curationis spes superest: *rupturae enim facilior solidatio est*, *quia vulneris labia se mutuo contingunt* (*r*). Cum enim vulnus recens sit, & in sano, caeteroquin corpore, si fiant omnia illa, de quibus §. 1200. dicetur, consolidatio vasis rupti sperari poterit.

Ubi autem, erosis vasis, haemoptysis sequitur, longe difficilior cura erit: optime monuit *Aretaeus* (*s*): *Ulcus enim*, *non vulnus efficitur*. Sponte patet, ulcus, in eroso pulmone ob humorum acrimoniam natum, longe difficilius curari posse, quam recens vulnus a violenta factum causa. Cognoscitur autem, erosionem esse haemoptysis causam, si nulla vis externa illata fuerit, si tussis diuturna, & irritans praegressa fuerit, si dolor aliquis in thorace interno perceptus fuerit, si parca copia sanguinis tantum exspuatur, sed fere perpetuo, vel saltem redeat frequentissime sanguinis sputum. Ruptis enim vasis, larga copia sanguinis ejicitur quidem, sed sedatur citius. Ob hanc causam *Christophorus Benedictus* (*t*), celebris elapso saeculo Londini Medicus, qui optime de hoc morbo scripsit, licet difficiliori stylo usus fuerit, hanc regulam Prognosticam posuit: *sanguis per vices in pectus confertim fluens minus periculosus*, *quam qui sensim*, *& jugiter emanaverit*; *fluxio enim periodica*, *licet copiosior*, ἀναστομώσιος, *jugis pedetentim facta* ἀναβρώσιος, *Symptoma*.

Quando autem per anastomosin dilatata vasorum oscula extrema sanguinem effundunt in vasa aërea pulmonis, qui deinde levi tussicula facile educitur, longe minus periculum est. Vasa enim, quamvis dilatata, manent integra, & humores boni sunt, caeteroquin potius fieret erosio, quam anastomosis. Simulac enim sanguis transire potest per ultima vasorum extrema, dilatatio vasorum minuitur, & proprio elatere contracta brevi sic angustantur, ut sanguinem rubrum non amplius transmittant, sed tantum solitos humores sanguine tenuiores. Naturaliter enim sanguis ruber nunquam exit in tracheas, sive vasa pulmonis aërea, sed secreti a sanguine humores, qui humectant, & lubrico muco obducunt totam internam trachearum superficiem. In exemplo paullo ante memorato patuit, quod vasculum dilatatum in velo pendulo palatino, ob sanguinem rubrum contentum, manifeste conspicuum, paucis horis

(*q*) Aretaeus Ibidem. (*r*) Ibid. pag. 14. (*s*) Ibid. pag. 15.
(*t*) Pag. 106. tabid. theatr.

ris se subduxerit oculis, dum ad solitam, & naturalem amplitudinem rediisset denuo.

Hanc autem Haemoptoës speciem contingere foeminis, menstruorum suppressione laborantibus, notat *Aretaeus* (*u*), & per menstruam periodum redire, & nisi curetur, saepius reverti. De his autem postea in eodem hoc paragrapho dicetur, tuncque simul patebit, non esse negligendam curam talis haemoptysis, licet reliquis minus periculosa merito habeatur.

Cum autem haemoptysis non mutetur in phthisin pulmonarem, nisi ulcus in pulmone produxerit, considerandum est, quomodo hoc contingere soleat.

Si a vasorum ruptura contingat haemoptysis, violentis causis praegressis, quae antea fuerunt enumeratae, tunc verum vulnus est, & omnia, quae vulneri recenti contingunt, etiam locum habent, & observantur a Medico attento. De his actum fuit §. 158. Dictum fuit ibi n. 1., partes vulneratas sensim magis magisque a se mutuo recedere: idem & hic contingit: nisi enim magnum vas ruptum fuerit, quod undatim ingentem sanguinis copiam fundit, haemoptoë incipit cum sputo sanguineo pauco, sed paullo post aucto: minuitur postea, &, si quiescat aeger, plerumque cessat brevi; sic tamen, ut sputum dilutum, tenue, subrubellum educatur adhuc: uti in vulnere oculis patente videmus labia rubere, dolere, tumere, cum levi febricula, si vulnus alicujus momenti fuerit, sic idem & in pulmone tunc fit: tussicula enim nascitur, & quandoque levis doloris sensus: postea, uti in vulnere pus apparere solet, sic & hic purulenti quid exspuitur, quod, si parca tantum copia appareat, non est mali ominis, nam sub hoc pure vulnus consolidatur, uti in vulnere externo manifeste apparet. Post pacatum autem somnum, matutino tempore tale sputum observatur, coctum, & purulentum, & consolidato vulnere cessat. Interim tamen hoc notandum, quod saepe diuturnior cura sit vulneris in pulmone, quam in externa corporis parte: aër enim hic arceri nequit, & pulmo ob respirationem ad vitam necessariam omnino quiescere non potest. Ob hanc causam prudentes Medici in haemoptysi quietem continuam imperant, loquelam prohibent, mollissimum victum praescribunt, ab omni animi affectu cavendum monent, ut, quantum fieri possit, quiescat pulmo. Neque tantum hoc fit ideo, ut caveatur haemoptoes recidiva, verum etiam hoc scopo, ut vas ruptum citius consolidetur. Si jam minoris diametri vas fuerit ruptum, saepe felicissima curatio fit, ut postea tota vita immunes vivant non tantum a phthisi, verum & ab Haemoptoe. Ubi vero majores rami vasorum rupti fuerint, magis dehiscet tale vulnus, major puris copia nascetur, & magnus metus est, ne per mollem substantiam pulmonis propagetur suppuratio circa vulneris labia nata, & phthisin pulmonarem inducat. Ob hanc rationem *Hippocrates* (*v*) monuit, *Tabes periculosissimae sunt, quae a ruptione crassarum venarum*.

Alia autem ratio, quare post haemoptysin frequenter sequatur ulcus pulmonis, ex ipsa hujus visceris fabrica intelligitur. Si pulmo inflatus exsiccetur,

(*u*) De caus., & sign. morb. acut. Lib. II. cap. 2. pag. 15.
(*v*) Coac. Praenot. N., 438. Charter. Tom. VIII. pag. 878.

tur, & dein discindantur, totus cellulosus apparet, non tantum ideo, quia trachearum ultimi fines in membranulas cavas abeunt, verum etiam manifeste apparet membrana cellulosa, quae interstitia relicta inter folliculos aëreos replet, & innumeris arteriolis irrigatur, uti, feliciter repletis per injectiones pulmonum vasis, per microscopia manifeste videtur. Si jam contigerit, ruptis his vasculis, sanguinem effundi in cellulosam hanc membranam, cruor extravasatus, corruptus mora, & acrior redditus, suppurationem, & ulcus pulmonare producere poterit. Sanguis enim extravasatus, qui in vasis aëreis pulmonum haeret, tussi educi poterit facile! ille vero, qui in membrana cellulosa hujus visceris colligitur, per hanc viam exire nequit, nisi, erosis jam tracheis vicinis, exitum invenerit. Videntur *Hippocratis* observata confirmare haec, quae dicta sunt: sic enim habet (*x*), ubi recenset causas, unde purulentus fit pulmo. *Quum venularum quaedam in ipso rupta fuerit; rumpitur autem a laboribus: & cum rupta fuerit, si crassior quidem fuerit venula, plus fundit sanguinis, si vero tenuior, minus; partimque confestim quidem sanguinem exspuit, partim vero, nisi constricta vena fuerit, in pulmonem funditur; in eoque putrescit, cumque putruerit, pus facit. Procedente vero tempore, interdum pus sincerum, interdum subcruentum, quandoque etiam sanguinem, & si uberius repleta fuerit venula, ipsa sanguinis copiam confertim a se evomit, pusque crassum ab accedente, ac intus putrescente pituita exspuitur.* Primo enim hic describitur haemoptoe, dein a putrescente sanguine, qui in pulmonem delapsus fuerat, ulcus, quod vel pus sincerum dabat, vel erosis vasculis vicinis subcruentum, imo & quandoque magna sanguinis copia, erosis a pure acriore vasis, prodit.

Hinc etiam intelligitur, quare *Hippocrates* (*y*) in *Aphorismis* dixerit: *A sanguinis sputo puris sputum malum.* Non enim hoc intelligendum est, a parca copia sputi illius purulenti, quod rupti vasis incipientem consolidationem significat, uti paullo ante dictum fuit, verum a tali sputo puris, quod & majori copia prodit, & diuturno tempore pergit, sicque ulcus pulmonis significat. Unde & *Galenus* (*z*) optime in Commentario ad hunc Aphorismum, monet, *quod non omne sanguinis sputum sequentem habet puris exspuitionem, sed tantum illud, quod mali moris est.* Quum autem ulcus, nasciturum post rupta, pulmonis vasa, praecedere soleat inflammatio, quae, si validior fuerit, febrim excitat, hinc acerbam Prognosin dedit *Galenus* (*a*); dicens: *Quotquot autem phlegmone sic occupavit, ut jam febricitarent, horum nullus est omnino persanatus.* Contra felicem curam sperabat (*b*), *si nulla phlegmones suspicio circa vas ruptum superesset.* Unde etiam, ut postea in curatione dicetur, omni modo cavetur inflammatio hic metuenda.

Facile etiam patet, quod ab haemoptysi, per erosionem nata, pejora metuenda sunt: si enim difficilis sit consolidatio rupti vasis in pulmone per causam violentam, & saepe inde sequatur ulcus pulmonis; quanto magis hoc metuendum erit, ubi vasorum erosio non vulnus fecit, sed ulcus, uti paullo

(*x*) De morbis Lib. I. cap. 5. Charter Tom. VII. pag. 537. (*y*) Sect. VII. Aphor. 15. Charter. Tom. IX. pag. 299. (*z*) Ibidem. ( ) Method. Medend. Lib. V. cap. 14 Charter. Tom. X. pag. 126. (*b*) Ibid. cap. 13.

ante ex *Aretaeo* notatum fuit. Tale ulcus non poterit sanari, nisi prius ad conditionem puri vulneris reductum fuerit, uti antea ad §. 402. dictum fuit: verum ad hanc rem requiritur suppuratio major, & diuturnior, adeoque majus discrimen ulceris pulmonem depascentis adest. Sed & alia, & major quidem, difficultas superest: notatum fuit ad §. 387., ubi de exitu inflammationis in suppurationem agebatur, requiri ad boni puris confectionem, ut humor fluens per vasa blandus sit: in hoc autem casu talis humorum acrimonia adest, ut vasorum erosio secuta fuerit, & post haemoptysin, a tali causa natam, adest eadem acrimonia, quae non tam facile tollitur, ac forte quis crederet. An non observatur, quod in scorbuticis levis etiam excoriatio in crure facta degeneret toties in ulcus annosum, licet omnia tentet Medicus, & Chirurgi manibus facilis accessus detur, & ab aëre defendi possit tale ulcus? Ex his omnibus patet ratio, quare *Galenus* (c) fere desperaverit de phthisi curanda, quae ex tali causa nata foret: *Ex iis vero, qui ulcus in pulmone habent, ii soli insanabiles mihi videntur, qui ex succi vitiosi erosione id possident, quorum aliqui, ut salsilaginem, sputum suum sentire se aiunt, nam longo arbitror tempore omnino opus esse, ut succi corrigatur vitium.*

Illa autem haemoptysis, quae per anastomosin, dilatatis vasorum orificiis, fit, absque ulla vasorum ruptura, vel erosione, omnium facillime curabilis est, quia nullam humorum Cacochymiam supponit, & vasa manent integra, quamvis dilatata fuerint. Per ipsum autem sanguinis effluxum fit constrictio vasorum dilatatorum: capacitas enim vasorum pendet a duabus praecipue causis, nempe a vi cordis pellente liquida in vasa, & a resistentia circa fines vasorum angustos: simulac autem aperta extrema vasorum sanguinem transmittunt libere, illa resistentia minuitur insigniter; hinc si simul per quietem corporis circuitus sanguinis per vasa reddatur pacatissimus, vasa proprio elatere constringuntur, & minuitur cavitas, extrema orificia connivent ita, ut sanguinem non transmittant amplius, sicque cessat tale sanguinis sputum. Ille tantum metus videtur adesse, ne sanguis, effusus per anastomosin in pulmonis substantiam cellulosam, ibi haerere possit, corrumpi, & sic ulcus pulmonis producere. Cum autem antea §. 830. 2. demonstratum fuerit, facilem satis viam esse ex arteria pulmonali in tracheas, sive vasa aërea pulmonis, hinc & illa sanguinis effusio in cellulosam hujus visceris substantiam minus metuenda videtur, cum liquida propulsa per vasa eo versus tendant facilius, ubi minor est resistentia.

Cum ergo phthisis adeo curatu difficilis, & frequens tamen morbus sit, operae pretium erit, considerare accurate illa signa, quae docent, hominem vergere in hunc morbum, & simul enumerare praecipuas causas, quae in corpore praedisposito haemoptysin, & phthisin producere valent: his enim rite intellectis, cautelae poterunt dari, ut illae evitentur, vel emendentur saltem, si omnino vitari non possint.

Haec

(c) Method. Medend. Lib. V. cap. 13. Charter. Tom. X. pag. 126.

Haec consistit *a.* in teneritudine vasorum arteriosorum, & in impetu acrioris utcunque sanguinis: cognoscitur conspectu tenellorum vasculorum, & totius corporis; collo longo; thorace plano, & angusto; scapulis depressis; sanguine valde rutilo, tenui, dissoluto, acri, calido; colore valde candido, & amoeno roseo; cute pellucida; hilaritate, & subtilitate praecoci ingenii.

Vasorum firmitas resistit liquidis impulsis; adeoque quo minus vasorum robur est, eo majus rupturae periculum: sed & quo impetus moti per vasa sanguinis major est, eo major vis infertur vasis, si jam simul concurrat cum vasorum debilitate majori, & impetu moti liquidi valido humorum acrior indoles, tunc certe vasorum ruptura magis etiamnum metuenda est. Sed observamus in illis, qui in hunc morbum proni sunt, haec concurrere. Notaverat *Sydenhamus* (*d*), hominibus calidioris temperamenti, sed minus robustis, haemoptoen contingere: sanguis his de vena missus pulcro quidem rutilat colore, sed pars rubra minus firma est, serum ipsum salsius invenitur, tenuius, & minus coloratum. Cum autem per tenera vasa facile pelluceat liquidorum contentorum color, hinc candidus in cute color, ubi vasa cutanea tam parva sunt, ut sanguinem rubrum non admittant; in genis amoenus roseus color conspicitur, pulchro rutili sanguinis colore per tenera vasa sanguinea pellucente. Monuit *Galenus* (*e*), *quod color a succis proveniat, non a solidis animalis partibus.* Quoties doluerunt Medici, dum in ipso aetatis flore venustissimae formae juvenes utriusque sexus saevus hic morbus abstulit, ut turbo nascentes rosas!

Si jam simul pectoris structura talis sit, ut planior sit thorax, adeoque angustius ejus cavum, pulmones minus dilatari poterunt, adeoque & per vasa pulmonum minori cum facilitate transibunt humores; hinc plus urgebunt latera vasorum: unde suspecta semper Medicis apparet talis conformatio: cum autem costarum arcus minus convexi sint, hinc a scapulis magis recedant, ideo illae magis prominent, alarum instar, & πτερυγώδεις ab *Aretaeo* (*f*) vocantur. Haec autem difformitas magis augetur, ubi in consummata phthisi omnis pinguedo evanuit, & musculorum torositas periit; tunc enim longe magis scapulae a costis distare videntur: interim tamen illa scapularum prominentia manifeste satis apparet in illis, qui in hunc morbum vergunt, licet adhuc sani sint: hos autem meriro *Galenus* (*g*) vocavit φθινώδεις, qui nempe idonei sunt hunc morbum pati, licet nondum phthisi laborent. Praecipue autem pectoris angustiam accusavit (θώραξ στενὸς ἢ ἀβαθὴς), & scapularum a retro prominentiam pro signo angusti pectoris habuit: solet etiam hominibus sic dispositis collum longum esse. An haec colli longitudo aliquid facit ad subtilitatem praecocis ingenii? Forte major capitis a corde distantia impetum san-

(*d*) Sect. VI. cap. 7. pag. 361. (*e*) De Sanit. tuend. Lib IV. cap. 4. Charter. Tom. VI. pag. 121. (*f*) De caus. & sign. morbor. diuturnor. Lib. I. cap. 8. pag. 37. (*g*) Comment. 1, in Libr. Epidem. Charter. Tom. IX. pag. 23.

sanguinis per vertebrales, & carotides arterias moderatur ita, ut perfectissime exerceantur omnes encephali functiones. Certe alia occasione ad §. 1010. 1. notatum fuit, collum breve disponere ad Apoplexiam, quia a corde magis propinquo urgentur validius vasa encephali: saepe etiam in talibus hominibus hebetudo, & pigritia observatur. Utique observationes quotidianae docent, felicissimi ingenii juvenes saepe hoc morbo perire. Dum proprii corporis habitum *Atticus* (*h*) describit, qui ingenio, & dicendi facundia adeo celebris fuit, dicit: *Erat eo tempore in nobis summa gracilitas, & infirmitas corporis, procerum, & tenue collum: qui habitus, & quae figura non procul abesse putatur a vitae periculo, si accedit labor, & laterum magna contentio.* Fatetur autem, quod sine remissione, sine varietate, vi summa vocis, & totius corporis contentione diceret: ideo & Medici, & amici hortabantur, ut a causis agendis desisteret: maluit tamen in Asiam proficisci, ut consuetudinem dicendi mutaret: quodvis enim potius periculum adire voluit, quam a sperata dicendi gloria recedere. Feliciter cessit hoc propositum: post biennium enim redux, *non modo excitatior, sed prope mutatus fuit. Non & contentio nimia vocis reciderat, & quasi deserbuerat oratio, lateribusque vires, & corporis mediocris habitus accesserant.* Patet simul ex hoc exemplo, quod ad phthisin dispositi possent saepe a morbo servari, si cautelam debitam adhiberent.

Patet hinc etiam, quantum noceat pessimus ille mos, quo fasciis arctissime stringitur pectus, & abdomen in junioribus, in adultioribus vero loricis: angustatur, depressis costis, thoracis cavum, dum simul, compresso abdomine, facilis diaphragmatis descensus impeditur. Sic mala arte sano corpori conciliatur talis dispositio, quam tanquam funestae tabis prodromum metuunt Medici summo jure. Contra pessimam hanc consuetudinem ideo insurgit merito *Spigelius* (*i*), qui credidit; ob hanc causam in Anglia adeo frequentem esse phthisin; deinde addit sequentia: *Ineptum etiam est, & ultra fidem perniciosum, illud studium, quod fere virgines adhibent, ut junceae videantur, loris, & mortifero artificio pectus in angustias cogentes, ignarae, se, angustando thoracem, januam tabi, marcorique aperire.* Contra earum gentium consuetudinem laudat, quam & Venetiis observari vidit, quae latum potius quam angustum pectus exoptant, & ideo infantum thoracem levi fascia potius involvunt, quam stringunt. Nec cessant hodie cordati Medici se opponere pessimo huic mori, sed, quod dolendum, sine ullo saepe fructu, cum facilius Herculi clavam quis extorqueret, quam stolidis mulierculis receptum semel morem, licet pessimum.

His signis & usus fuit *Benedictus* (*K*), ut cognosceret futuram phthisin: *Scapulae acuminatae, praecordia contracta, pectus angustum, & depressum, cervix gracilior, & oblonga, omnium pectoralium tenor flaccidissimus, caroque totius corporis musculosa tenerrima.*

β. In

(*h*) Cicer. Brutus, sive de claris oratoribus cap. 91. Tom. I. pag. 412.
(*i*) De human. corpor. fabr. Lib. I, cap. 9. pag. 91. (*K*) Tabid. theatr. pag. 99.

β. In ea debilitate viſcerum, qua ingeſta ſua indole nimis tenacia obſtructiones, putrefactiones, acrimonias ſuſcipiunt, hiſque dein malis eroſa vaſa, poſt haemoptoen, exulcerant, cognoſcitur levi febricula, tuſſicula ſicca, calore majori, rubore labiorum, oris, genarum, auctis, & inſurgentibus, quo tempore novi chyli in ſanguinem ingreſſus, facili ſudore dormienti, debilitate, anhelitu ad minimum motum magno.

Conſtat ex Phyſiologicis, & in Capitulo de cachexia, pluribuſque aliis in locis jam ſaepius monitum fuit, ad mutationem crudi ingeſti in indolem noſtrorum humorum plura concurrere viſcera, quae ſingula ſuam ſymbolam conferunt. Ubi ergo viſcera debiliora ſuis muneribus non ſufficiunt, degenerabunt a naturali dote liquida per haec viſcera ſecreta, chylus erit crudior, viſcidior, imo & ſaepe acrior: niſi enim ingeſta ſuperari poſſint per vim viſcerum chylopoïeticorum, ſuam ſequuntur indolem, & in acrimoniam acidam, putridam, rancidam, vel & in tenax gluten degenerant, prout ex diverſa materia conſtant. Pulmo autem magis afficitur, & citius, quam reliqua viſcera, quia degenerans talis chylus, ſimulac in vena ſubclavia ſanguini miſtus eſt, ſtatim per pulmonem tranſire debet; adeoque hoc viſcus primam noxiam ſentiet. Hinc monuit *Benedictus* (*l*); *Qui bellariis, & ſympoſiis nimis indulſerint, phthiſi languorem importante maxime corripiuntur, & periclitantur.* Unde & haec videtur cauſa eſſe, quare in Anglia frequens phthiſis; cum validiſſimis cibis, & meraco potu utantur, minuſque delectentur cibo vegetabili. Cum autem prae reliquis plurimum faciat ad bonam chylificationem bilis, major chyli degeneratio metuenda erit, ſi bilis officina, hepar nempe, laboret. Unde & ſcripſit *Benedictus* (*m*), peculiari fere ſemper loquendi modo utens: *Magis periclitantur pulmones a preſſura per denegatam Epatis percolationem, quam a regurgitatione ab infarctis lienis vaſculis.*

Poteſt chylus, non ſatis elaboratus actione viſcerum primae coctionis, peccare viſciditate nimia, praecipue ſi talia ingeſta fuerint, in quibus lentum gluten abundat, ut ſunt farinacea non fermentata, juſcula meraciora, inprimis ſi ex animalium partibus extremis parata fuerint. Lenta haec infarcient vaſorum pulmonalium anguſtos fines, ſicque obſtructiones parient. *A ſanguine extravaſato putreſcente bronchia minus infarciuntur, a ſucco nutritio magis, cum in mucaginoſam excoquitur ſubſtantiam* (*). Sed certe eadem viſcida, per ſolam moram, & calorem loci, acrimoniam magnam acquirere poſſunt. Mollis gelatina Cornu cervi aeſtivis caloribus ſatis cito corrumpitur: tunc amittit viſciditatem quidem, ſed diffluit in liquamen putridum acre: paſta panis in acrimoniam acidam degenerat brevi: a molli pituita in pulmonibus accumulata eroſionem metuebat periculoſam *Hippocrates* (*n*); *Pituita enim*

(*l*) Theat. tabid. pag. 110. (*m*) Ibidem pag. 107. (*) Ibidem pag. 109.
(*n*) De glandulis cap. 5. Charter. Tom. IV. pag. 274.

enim pulmones implentur, & fit pus, illud pulmones exedit, neque aegroti facile evadunt. Si vero talis chylus non haereat in pulmone propter viscidítatem, sed jam acrior sit, vel satis cito in acrimoniam degeneratutus transeat, cum sanguine per omnes corporis partes, totam massam sanguinis mutare potest sic, ut a nativa sua indole degeneret, & actior reddatur, uti in Capitulo de Cachexia dictum fuit. Verum, ut fiat reparatio perditorum tam in solidis quam in fluidis, blanda requiritur humorum indoles; adeoque nutritio debita non fiet, & sensim minuetur corporis vigor. *Benedictus* (*o*), qui attentissime observavit omnia, quae in hoc morbo contingunt, dixit: *Odor corporis, maxime inter sudandum, a consueto demutatus, cutisque praesertim faciei deflorescentia quoad colorem, habitus corporis mutatus, vigor languescens, hujus adulterationis jamjam factae in morbis plerisque diuturnioribus, praecipue phthisi, indicia sunto.* Omnia hae designant, non restitui talia per nutritionem, qualia per vitae sanae actiones quotidie pereunt de corpore. Cum vero & de solidis corporis partibus necessario quid pereat, illa pariter labefactabuntur, si perditi restitutio non fiat. Cum autem vasa sanguifera pulmonis tenera satis sint in ultimis suis divisionibus, & totum impetum cordis dextri, sanguinem pellentis, sustinere debeant, patet ratio, quare praecipue pulmo a tali causa noxam patiatur. Haec videtur fuisse ratio, cur *Hippocrates* (*p*), ubi apparebant signa acrimoniae majoris in humoribus, tabem praedixerit: *Eruptiones quasi abrasa cute* (ἀμυχώδεα) *habitus tabem significant.* Tunc enim signum est, ad ultima extrema vasorum cutaneorum ferri talia, quae acrimonia sua ipsam cutim erodere possunt: cum autem pulmonis aërea superficies perspiret longe plus, quam cutis externa, metus est, ne & illa tandem sic afficiatur. Verum quidem est, a vi cordis proximi urgeri valide extrema vasorum exhalantium pulmonis, adeoque non tam facile ibi poterit quid haerere tamdiu, ut rodere possit: sed si simul viscíditas sanguinis jungatur acrimoniae, vel a quacumque causa minuatur pulmonis perspiratio, simile malum sequi posset. Sic notavit *Benedictus* (*q*), *quod in nivium, & grandinum congelatione, coeloque pluvioso haemoptoïci magis tentantur.* Notum autem est, talem aëreis temperiem minus favere libere perspirationi. Ob eandem rationem & in cute similes erosiones, vel & pustulae, fiunt in phthisicis, dum acria, ope perspirationis caeteroquin difflanda, in vasis cutaneis haerere incipiunt. *Hippocratis* observata confirmat *Benedictus* (*r*), dum notat sequentia. *Quibus uredo, impetigo, aut pruritus autumnalis, & hiemalis cutes obsesserit, quod plerumque fit, sudoribus frequentioribus uti convenit, illisque semper profuere.* Multum enim boni sperabat, si per vasa cutanea illud acre in humoribus natum expelli posset, uti postea in curatione dicetur.

Signa autem, quae denotant, talem in corpore dispositionem esse, & pulmonem jam incipere affici, hic enumerantur: levis adest febricula, vel ob acri-

(*o*) Theat. Tabid. pag. 23.
(*p*) Coac. Praenot. N. 444. Charter. Tom. VIII. pag. 844.
(*q*) Theat. Tabid. pag. 109.
(*r*) Ibidem pag. 123.

acrimoniam jam natam in humoribus, vel quia debilia viscera digerendis, & subigendis cibis ingestis non sufficiunt: inde enim febrim nasci posse, probatum fuit §. 586., ubi de febrium causis agebatur. Cum autem irritetur a copiosiori, vel & acriori chylo cum sanguine fluente pulmo, tussicula sequitur, sed sicca, quia nihil materiae expectorandae adest. Cum autem semper tunc temporis adsit difficilior utcumque transitus sanguinis per pulmones etiam in sanis hominibus, hinc & calor major, & plenitudo vasorum sanguineorum capitis, quia venae jugulares difficilius evacuantur. Manifeste hoc apparet, si quis consideret convivas, dum mensae accumbunt, ad lautum prandium invitati, eosdemque intueatur post finitas epulas, dum omnium vultus rubent, turgent. Nec mirum, cum turgens ventriculus liberum descensum diaphragmatis impediat, adeoque liberam expansionem pulmonum minuat, simulque copiosus crudus chylus cum sanguine fluat. Illi, qui ex muneris ratione coram concione dicere debent, satis experiuntur, ante prandium hoc longe facilius esse, quam horis pomeridianis.

Si vero omnia haec incommoda augeantur illo tempore, dum copiosior chylus cum sanguine fluit, adhuc certior erit haec Diagnosis: febricula enim illa, uti ad §. 835. dictum fuit, quam hecticam, sive habitualem vocant Medici, semper sibi similis, nec invasionem, nec vigorem, nec remissionem habet; unde fit, ut aegri non percipiant se aegrotare: verum progrediente morbo circa vesperam manifestum hujus febriculae augmentum percipiunt aegri: at recte *Galenus*, uti in eodem loco habetur, monuit, illam exarcebationem non pendere a natura febris hecticae, quae eodem semper tramite decurrit, sed ab alimento assumto hoc fieri, quo subacto, & distributo febricula haec denuo ad pristinum statum redit. Praeterea notatum fuit ad §. 834., etiam in sanis hominibus augeri vespertino tempore pulsus celeritatem; unde & alia ratio habetur, cur febricula talis hectica vespertinis horis ingravescat.

Quare autem facilis sudor tempore somni fiat in illis, qui ad hunc morbum dispositi sunt, vel etiam jam aegrotare inceperunt, explicatum fuit ad §. 835., ubi de sudore nocturno in pulmonis abscessu agebatur.

Cum vero ingesta non nutriant, nisi prius per bonam digestionem redacta fuerint in bonum chylum, & ex hoc non restituantur perdita, nisi ulterius per viscerum, & vasorum actionem elaboretur, pulmonisque actio multum ad hanc rem contribuat, patet ratio facile, quare debilitas adsit.

Anhelitus autem magnus ad minimum motum pendet partim a debilitate, partim etiam ab impedito sanguinis transitu libero per pulmones: unde patet etiam, quod initio morbi non statim adeo anheli sint phthisici, nisi mala pectoris conformatio pulmonis liberam explicationem impediverit: ubi vero in progressu morbi ulcus jam natum est in pulmone, tunc illud, vicina vasa adhuc libera premens, difficilem sanguinis transitum ex corde dextro in sinistrum reddit. Ubi vero ulcus adest quidem, sed apertum, tunc sputum purulentum quotidie prodit, & minus anheli quidem sunt, sed sensim corpus consumitur, & vires pereunt, nisi illud consolidari possit; quod admodum difficile est, uti postea videbimus.

7. In

γ. In ea aetate, qua vafa, incrementi apicem adepta, ulteriori productioni fuae refiftunt, dum interim fanguis augetur copia, acrimonia, impetu; adeoque intra 16 & 36 aetatis annum.

Conftat, corpus noftrum eo citius crefcere, quo origini propius eft: ex minima molecula embryo crefcit in utero materno ad infignem magnitudinem maturi foetus, & tantum incrementum novem menfium fpatio abfolvitur. Poft nativitatem pergit infans crefcere, fic tamen, ut incrementi celeritas femper decrefcat, dum augetur aetas, tandemque in adulto jam corpore definat, dum adeo robuftae factae funt folidae partes, ut non amplius elongari poffint facile a motu humorum, qui per vafa convergentia pelluntur vi cordis: videntur enim omnia docere, quod corporis ftaturae augumentum ab elongatione vaforum per humores impulfos pendeat. Unde illo vitae tempore, quo vafa flexilia funt quam maxime, actioque cordis frequentior, & tamen fatis valida obfervatur, incrementum velox eft. Verum in junioribus pulfus cordis frequentiores funt, & vafa omnia mollia facile cedunt: confirmatur hoc ulterius, quia dum augetur fanguinis momentum in vafa, in morbis acutis v. g. in juniori aetate, fubitum, & magnum obfervatur ftaturae augmentum, poftquam ab his morbis refurgunt; fic ut faepe per binas feptimanas plus crefcat ftatura corporis, quam antea fanitatis tempore per integrum annum. Quotidiana obfervata hoc docent: imo vidi aliquoties, juvenes, qui jam vix amplius crefcebant, variolis correptos, emerfiffe ex hoc morbo longe proceriores.

Ubi ergo ad illud tempus accedit homo, in quo vafa non amplius cedunt liquidis impulfis, plus diftenduntur, extrema vaforum angufta magis urgentur, & tunc toties fequuntur haemorrhagiae narium, juvenibus familiares; five per anaftomofin dilatatis vaforum extremis, five etiam aliquando per rupturam vaforum, fi fubito fanguinis impetus fuerit auctus, vel plethora adfuerit. Praeterea circa hoc tempus major etiam videtur ineffe acrimonia humoribus: omnes enim humores blandi funt in recens natis, & junioribus, qui molliffimo etiam delectantur victu: urina in illis vix odora, fere infipida, colore ferum lactis refert. Circa pubertatis tempus urina flavior, acrior eft, fudor olens fub axillis, & inprimis circa inguina obfervatur, animi affectus mutantur ita, ut flebilis antea puer, jam difcat pericula temnere audax juvenis: infuetum robur percipiunt una cum magna agilitate membrorum, hinc quavis data occafione laetantur experiri, quid valeant vires: fi tunc fimul comeffationibus, Baccho, Veneri indulgere incipiant, validiffimis exercitiis corpus moveant, patet fatis, quantum periculum fit, ne humores, copia aucti, acriores redditi, impetu majore moti, vafa rumpant, & inprimis in pulmone, ubi tota vi cordis dextri fanguis ex ingenti trunco pulmonaris arteriae mox in minimas & tenerrimas arterias pellitur. Verum quidem eft, quod circa tempus hoc aetatis falubris narium haemorrhagia contingat faepius, & haec pericula minuat. *Hippocrates* (*s*), dum morbos fingulis

(*s*) Aphor. 27. Sect. 3. Charter. Tom. IX. pag. 128.

gulis aetatibus frequentiores enumerat, monet, ad pubertatem accedentibus narium haemorrhagiam saepe contingere. *Galenus* (*t*) autem in Commentario ad hunc locum notat, hoc contingere ideo, quia sanguis redundat: *Non quod copiosior quam ante generetur, sed quod nunc minus quam prius absumatur propterea, quod & augmentum, pro corporis ratione, hac aetate minus, quam superiore, procedat.* Interim tamen, ne nimis confidere possimus salutari sanguinis per nares effluxui, paullo post (*u*) monet, juvenibus sanguinis sputum & tabem contingere.

Certe & *Sydenhamus* (*v*) notavit, haemorrhagiam narium infestare sanguine praefervido, temperamento vero debiliore, praeditos; & postea dixit; *Haemoptoë etiam, quae in aetatis, ac veris confinio homines calidioris temperamenti, at minus robusti, adoritur, & quorum pulmones minus recte valent, prae senibus item juniores, ejusdem fere indolis cum haemorrhagia jam tractata mihi est* &c.: imo, fere eandem methodum curandi requiri, monet.

Benedictus (*x*), accuratus adeo observator omnium, quae in hoc morbo contingunt, pariter utilitatem haemorrhagiae narium ad Phthisin cavendam, vel saltem ad procrastinandum interitum, agnovit. Sic autem habet: *Phthisici omnes frequentiori, modo mediocri, narium haemorrhagia detenti, diuturniores. Si suffusio sanguinis cum pari per nares expressione arteriam pulmonariam simul occupaverit, minus periculosum, quam simplex in arteriam extrusio.* Verum & idem ille auctor alio in loco (*y*), cujus alia occasione ad §. 741. mentionem feci, observavit, periodicam narium haemorrhagiam moderatam tabis accessum protrahere, & iterata quacunque phlebotomia longe efficaciorem esse: confirmat autem hanc efficaciam haemorrhagiae narium notabili exemplo juvenis, cui parentes tabis characterem impresserant, & qui tamen, a decimo sexto usque ad vigesimum quintum aetatis annum, ope haemorrhagiae narium, inconcussa fere valetudine fruebatur. Sub finem veris enim, & per totam fere aestatem, semel aut bis quotidie unica una, aut altera sanguinis quotidie per nares exivit. Vigesimo quinto aetatis anno narium haemorrhagia cessavit, frigefacto capite: mox incepit pectus oppleri, successit haemoptoë, & caetera ingruentis tabis signa. Venae sectio parum profuit; sed postquam rediit copiosior narium haemorrhagia, pectus liberabatur; & tanto periculo ereptus mansit superstes sine manifesto valetudinis dispendio.

Si ergo a phthisi haereditaria, quam omnes Medici pro difficillima agnoscunt, liberatus fuerit ita homo, quantum non licet sperare in aliis casibus ab eodem auxilio. Simul sic monentur Medici, ne facile, aegri vel amicorum importunitate victi, salutarem hanc haemorrhagiam imprudenti arte compescant.

Quamvis autem omni vitae tempore observata fuerit haemoptoë, tamen certum est, illam longe frequentius contingere, illo vitae stadio, quod inter

(*t*) Aphor. 27. Sect. 3. Charter. Tom. IX. pag. 122. (*u*) Aphor. 29. Ibidem pag. 125. (*v*) Sect. VI cap. 7. pag. 360. 361. (*x*) Tabid. Theatr. pag. 11. (*y*) Ibidem pag. 14. 15.

ter adolescentiam, & virilem statum intercedit. *Galenus* (z) adolescentiam computavit ab anno decimo octavo ad vigesimum quintum: inde vero ad trigesimum quintum annum juvenes vocari maluit: credidit autem, *Hippocratem* (a) ideo usum fuisse plurali voce *aetatibus*, quia illo intervallo a decimo octavo anno ad trigesimum quintum & adolescentia & juvenilis aetas comprehendebantur. *Aretaeus* (b) simpliciter dixit: *Juvenes autem usque ad consistentem aetatem* (μεχρὶ ἀκμῆς) *post sanguinis sputum phthisici fiunt.* *Hippocrates* autem limitavit, uti dictum fuit, certo annorum spatio tempus, ubi majus est haemoptoës periculum. Interim tamen & ante decimum octavum annum sanguinis sputum metuendum est, cum videamus & illud, & narium haemorrhagiam contingere illo tempore, dum pubescere incipiunt, quod in plerisque certe ante decimum octavum annum fit. Illud alio in loco (c) *Hippocrates* monuit, dicens: *Cum venere uti incipiunt, aut hircire, sanguinis profluvio laborant.* In illis ergo, quibus ob haereditariam labem, vel malam conformationem pectoris, aut signa ad literam α. hoc paragrapho recensita, metuenda phthisis est, non videtur exspectandus esse annus decimus octavus, sed citius jam omnis cautela adhibenda est, ut caveatur Haemoptoë, & illam sequens phthisis.

Post trigesimum quintum aetatis annum minor hujus mali metus est, cum omnia vasa jam fuerint facta robustiora, simulque deferbuerit juvenilis ille impetus, & hinc omnes affectus animi moderatiores fuerint facti. Virilis aetatis major prudentia, & rerum agendarum variae curae impediunt plurimos, quo minus genio adeo libere indulgere possint. In hac aetate medium obtinet inter flexilem mollitiem recens nati corporis, & exsuccam senectutis callositatem; id est, debita vasorum firmitas adest.

δ. In haereditaria dispositione: huc refer dicta (24. 26. 29. 38. 39. 40. 41. 44. 45. 48. 60. 61. 64. 69. 72. 82. 84. 86. 100. 106.); illa enim comparata modo dictis (1198. α. β. γ. δ.) explicant, definiunt, praesagiunt naturam, causas, effectus haemoptoës.

Morbos ex parentibus propagari in progeniem, innumeris observationibus confirmatur; de qua re alio in loco ad §. 1075. dixi. De phthisis autem haereditaria labe pariter constat, & videntur antiquitus jam metuisse multum pro illis, quorum parentes hoc morbo perierant. Legitur enim apud *Plutarchum*, (d) quod sequitur. *Veritatem enim & de quo constet, ne in his quidem, quae ipsi nos agimus, certo possimus habere. Verbi gratia, cur tabe, aut intercute aqua exstinctorum liberos tantisper, dum cadaver comburitur, sedere jube-*

(z) Commentario in Sect. V. Aphor. Charter. Tom. IX. pag. 200. (a) Aphor. 9. Sect. 5. Ibid. 199. & Coac. Praenot. N. 439. Charter. Tom. VIII. pag. 878.
(b) De caus., & sign. morb. diuturn. Lib. I. cap. 8. pag. 36.
(c) Lib. VI. Epidem. text. 25. Charter. Tom. IX. pag. 457.
(d) Commentar. de his, qui sero a numine puniuntur. Tom. II. pag. 558.

jubemus, pedibus in aquam demissis? creditur enim sic effici, ut morbus in eos non transeat, neque eos attingat. Certe non dubitavit *Benedictus* (*e*), indelebilem vocare hujus morbi impressionem a parentibus susceptam: non quidem quod absolute inevitabilis sit phthisis illis, quorum parentes hoc morbo defuncti sunt, sed quod semper adsit in his causa praedisponens, quae quavis data occasione producet morbum, tunc difficillime curabilem. Hinc in tali casu invigilandum est quam maxime, uti postea §. 1207. dicetur, ne circa pubertatis tempus, vel & serius fiat haemoptoë, quam certo sequetur phthisis, ubi haereditaria labes adest.

Antea ad §. 24. dictum fuit, quandoque solidas corporis fibras adeo parum cohaerere, ut solvantur illo motu, qui sanitatis effectus, vel saltem a minimo hujus motus excessu; hinc §. 26. patuit, facilem vasorum rupturam metuendam esse: quod & ex illis confirmatur, quae ad §. 29. habentur. Verum §. 38. 39. 40. 41. idem vitium in vasis, & visceribus obtinere posse, probatur; & §. 44. effectus hujus mali recensentur; inter quos habetur facilis solutio vasorum ab internis, externisque causis acribus, vel motis; & inter sequelas numerabatur quoque phthisis; quod ulterius confirmabatur dictis ad §. 45. & 48.

Si jam simul consideretur, nasci posse acrimoniam in nostris humoribus, & quidem variam, alia causa haemoptoës intelligitur. §. 60. 61. 64. de acida acrimonia agitur. §. 82. 84. 86. de acrimonia alcalina putrida, & pessimis ejus effectis dicitur.

Verum & glutinosa iners humorum nostrorum degeneratio, de qua §. 69. & 72. tractatur, nocere poterit: licet enim talis cacochymia absque ulla possit esse acrimonia, tamen obstruendo, & distendendo vasa pulmonis huic morbo originem dare potest, inprimis si simul solidarum partium debilitas concurrat, ut saepe fieri solet; de quo dictum fuit in hoc paragrapho ad literam *β*.

Licet autem omnes humores boni fuerint, nulla culpari possit acrimonia, nec lentor nimius, demonstratum fuit, ad §. 100., ex solo motu aucto per vasa posse nasci obstructiones, & destructiones vasorum, una cum degeneratione pessima liquidorum: adeoque & inde haemoptysis fieri poterit, & phthisis, si pulmonum vasis talis noxa inferatur. In morbis acutis inflammatoriis, & in variolis hoc observatum fuit.

Tandem licet nullum vitium in solidis, vel fluidis partibus sit, & motus humorum per vasa debito cum impetu fiat, tamen a sola copia nimia boni sanguinis, quam plethoram vocant Medici, vasa nimis distenta rumpi poterunt, atque sic nasci Haemoptysis; de hac re ad §. 106. dictum fuit.

Merentur ergo omnia illa, quae numeris in textu citatis dicta fuerunt, conferri cum illis, quae hactenus in hoc paragrapho habentur. Melius enim sic intelligentur morbi causae, & evidentius determinari poterit, quid sperandum, quid metuendum, sit. Si in homine plethorico v. g., vel per anastomosin, vel & rupturam vasorum, fiat haemoptoe, felix cura sperari po-

(*e*) Tabid. theatr. pag. 111.

poterit, cum facile fit, causam haemoptoës, nimiam nempe vasorum plenitudinem, tollere per sanguinis missionem. E contra, ubi signa docent, debilem esse vasorum fabricam, & humores acres, tunc certe magnus funestae tabis metus est, si sputum sanguinis fiat, quia causae illae nec tam cito, nec tam facile emendari possunt, & vasorum erosio in ulcus saepissime degenerat.

Hujus vero conditionis effectum, haemoptoën, accelerant. 1. omnes consuetae excretiones interceptae, maxime sanguineae, ut haemorrhoïdalis, uterina menstrua, lochiorumve, haemorrhagia narium, missio sanguinis consueta, inprimis in plethoricis, vel truncatis membra.

Tres praecipue viae sunt, per quas sanitatis tempore de corpore eliminantur illa, quae diutius relicta nocere possent: per alvum, urinam, & cutaneam perspirationem haec expelluntur. Hae excretiones si impeditae fuerint, morbos sequi, & satis periculosos quidem quandoque, certum est; tamen inde non videtur pulmo magis affici, quam reliquae corporis partes. Verum & aliae excretiones observantur a medicis, per quas noxium exit de corpore, quae si supprimantur, pessima mala sequuntur, & saepe a retenta hac acrimonia pulmonis vasa eroduntur, & immedicabilis tabes sequitur. Infantibus saepe cutis capillata capitis plorat acre serum, quod, exsiccatum in crustas, pessimum foetorem facit, uti alia occasione §. 586. 4. notavi: quandoque simile malum per alia cutis loca dispergitur. Si vel sponte, vel mala arte impediatur haec excretio, pessimi morbi, & convulsiones inde sequuntur: imo frequenter satis pulmo inde afficitur, & tabes sequitur; aliquando & asthma periodicum inde natum vidi, per plures annos durans, cujus singuli paroxysmi solvebantur eruptione simili cutanea in facie nata: circa pubertatis tempus crescebant insigniter intervalla paroxysmorum, & postea liber omnino ab hoc malo vixit. Unde discimus, morbosam talem materiam non exire per consuetas vias, sed per loca peculiaria exitum quaerere, quae non possunt praedeterminari per artis regulas, sed tantum cognosci sollicita observatione illorum, quae in aegris contingunt.

Ob hanc causam veterani jam Medici non satagunt tales excretiones, quamvis saepe molestae sint, tollere, vel per alias vias derivare, nisi magna cum prudentia, & lente: propriis vel aliorum infortuniis didicerunt nempe, caute hic mercandum esse. Prudentissime hinc monuit *Mead* (*f*) sequentia: *Habent enim humores vitiosi suam quique indolem, cumque per modum crisis plerumque prorumpant, quantumvis minui possint, vix tamen cum bonis aegri rebus per alios meatus, quam quos natura monstrat, e corpore prorsus exeunt.*

In Historia Medica habentur plures observationes, quae docent, phthisim, ab acri sanguinis indole natam, fuisse levatam a talibus excretionibus. Sic

Bene-

(*f*) Monit. & Praecept. Medic. pag. 32.

Benedictus (*g*) refert, plurimos se vidisse, quibus muriatica sanguinis acrimonia aderat; attamen a pulmonis erosione liberos mansisse, dum acre illud ad alia loca derivabatur; *Et inter eos Londinensem mercatorem in sceleton propemodum mutatum, cui liquor salinus tandem a pulmone refluus, tam efferus, ut chirones volis manuum turpissimos, ulceraque exedentia pedibus, & talis insufferit, salva adhuc nativa pulmonum integritate*. Alibi vero, certam esse hanc Diagnosin, dicit: *Si aliqua de causa per secessum in articulos, aut in corporis circumferentiam eveniat diffusio fluxus salsuginosi, & exinde pectus ad tempus robur acquirat* (*h*). Alio autem in loco (*) notat, *quod infanti pulmonario, crebro, & difficulter anhelanti, tuberculum nucis juglandis magnitudinem adaequans tibiae mediae insederit, & sanitatem attulerit per tres menses; cum tamen tunc temporis rediret malum, asthmate, & diarrhoea deprehensus, exspiravit*.

Ante plurimos annos scripserat mihi eruditione, & longo artis usu celebris Medicus, quod dum diaeta lactea tractaret aegrum, tussi cum febre, & marasmo laborantem, undecimo mense diaetae lacteae excrescentia carnea nasceretur in prima, & secunda phalange pollicis manus dextrae, quae plorabat acrem liquorem, qui exsiccatus calcem referebat: & dum ille liquor efflueret, redibant vires: reliquit dein aeger diaetam lactaeam, caro haec fungosa perrexit per bimestre spatium plorare simile liquidum, & aeger perfecte restitutus fuit. Mirabar postea, quod apud *Solanum de Luque* (*i*) invenirem observationes, quae hoc confirmant. Cum miratus fueram observationes illius de pulsu, ut signo critico, designante narium haemorrhagiam, alvi fluxum &c., magno flagrabam desiderio videndi hujus viri editos tractatus. Acquisivi tandem ex Hispania, quod desideraveram, & vidi, quod in pessima phthisi fonticulum fecerit in loco inter pollicem, & indicem manus medio, & felicissimo quidem eventu.

Fere crederem, arte imitatum fuisse illud, quod observando morbos viderat profuisse, dum sponte fieret, & ideo hunc locum elegisse. Interim tamen & aliis in locis, arte facta emissaria similia, per quae acris morbosa materia exire posset, profuerunt. Apud *Caelium Aurelianum* (*K*) legitur, quod *Themison* imperaverit, ulcera facienda extrinsecus, & diu aperta tenenda, hac spe, ut derivatio fieret humoris ad partes exteriores, sicque interna ulcera curarentur: improbat quidem *Aurelianus* hoc consilium, sed saltem inde constat, antiquos medicos laudasse in phthisi simile remedium. Testatur *Hildanus* (*l*), se plurimis exemplis demonstrare posse utilitatem setacei in nucha in hoc morbo curando, & mirum ejus effectum probat sequenti casu. Matrona nobilis per aliquot annos destillatione ad pectus laboraverat, & variis remediis usa fuerat exiguo cum fructu: tandem non solum materiae purulentae copiam, verum etiam sanguinem exspuit, & in hecticam cum totius corporis extenuatione, & prostratione virium incidit. Congrua quidem remedia

(*g*) Tabid. Theat. pag. 64. (*h*) Ibidem pag. 101. (*) pag. 13. (*i*) Origen. morboso comun. &c. pag. 168. 178. (*k*) Morbor. chronic. Lib. II. cap. 14. pag. 428. (*l*) Observat. Chirurg. centur. 3. observ. pag. 220.

ſe adhibuiſſe dicit, ſed ſetaceo nuchae adhibito brevi reſtituta fuit aegra, ita ut aliquot proles poſtea pepererit, cum antea per aliquot annos utero non geſtaſſet.

Haec ſufficiunt, ut probetur, ab excretionibus conſuetis retentis haemoptoën, & phthiſin naſci poſſe; ſimul etiam conſtat naturam ſaepe viam invenire, per quam acria haec expellat de corpore, artemque feliciter haec naturae molimina imitatam fuiſſe.

Quamvis autem, ut ſtatim dicetur, ab excretionibus ſanguineis retentis haemoptoë ſaepe naſcatur, tamen & frequenter obſervatur in illis, quibus ſanguis tenuis diſſolutus, & acer eſt, uti ad literam *. in hoc paragrapho dictum fuit; in quibus potius acrimonia humorum, quam abundantia boni ſanguinis adeſſe videtur; atque ideo haemoptoë per eroſionem vaſorum magis metuenda videtur in his; quae ſemper periculoſior eſt. Optime hinc monuit *Hoſmannus* (*m*) errare illos, qui ſanguinis boni, conſiſtentis, & fibroſi, purpureo colore praediti, abundantiam pro cauſſa haemorrhagiarum praecipua, & proxima materiali agnoſcunt: in illis enim vaſa fortia ſunt, & blandi humores. Magis metuebat haemorrhagias in his, quibus ſeri copia excedebat plurimum partem rubram ſanguinis: hoc enim obſervatur in mollioris texturae corporibus, ſimulque ſanguinem magis dilutum, & plerumque acriorem, deſignat.

Interim certum eſt, evacuationes ſanguineas conſuetas ſuppreſſas huic malo frequenter originem dediſſe, atque pariter optimam medelam fuiſſe, ſi illae evacuationes reſtituerentur, vel aliae in locis minus perículoſis provocarentur.

Haemorrhoïdalis. Frequentia hujus rei exempla apud probatos auctores inveniuntur, quae recenſere nimis longum foret. Vidi tale malum ab hac cauſa ortum in quinquagenario viro, caeterum ſano, cui copioſa ſanguinis excretio per haemorrhoïdes fiebat bis, terve per annum: malo conſilio ſuppreſſa fuit haec excretio: incepit miram vacillationem in pulſu ſentire, paullo poſt tenſionem ſenſit in hypochondrio ſiniſtro: quae poſtea verſus pectus aſcendebat, & mox ſecuta fuit haemoptoë: quanquam varia tentarentur, nunquam reſtitui potuit periodica illa ſanguinis evacuatio per haemorrhoïdes, ſed ſaepius recruduit cum iiſdem ſymptomatibus haemoptoë, tandemque tabidus periit, ante mortem tumens toto corpore. *Hippocrates* (*n*) jam monuerat: *Diuturnas haemorrhoïdas curanti, niſi una ſervetur, periculum eſt, hydropem ſuccedere, vel phthiſim*. In miſero hoc utrumque factum videtur.

E contra ſanguinis, admota hirudine, per haemorrhoïdes fluxus multum profuit *Dureto*, qui quinquagenario jam major, ſuppreſſa narium haemorrhagia conſueta, ſanguinis ſputo frequenti, & copioſo laboravit, tamen ſic reſtitutus, ut praeter ſummam corporis infirmitatem nil mali remanſerit. Fatetur

(*m*) Medic. ration. & ſyſtem. Tom. IV. part. 2. pag. 5.
(*n*) Sect. 6. Aphor. 12. Charter. Tom. IX. pag. 254.

tetur enim de se ipso, quod *eum, qui sequutus est, annum exegerit medendo, scribendo, & legendo Hippocratem clara voce, & firmis lateribus* (*o*).

Uterina menstrua, lochiorumve. Postea, quando de *Morbis Virginum* dicetur, patebit, sanguinem, ob suppressa menstrua retentum, miras quandoque vias per varia corporis loca invenire. Verum quidem est, quod saepe hoc fiat absque vasorum ruptura, per solam anastomosin, & quidem hoc modo, ut finita tali evacuatione nihil omnino mutatum appareat in illa parte, unde sanguis fluxit: hinc si in parte minus ad vitam necessaria illud contigerit, non adeo multum mali metuitur. Unde *Hippocrates* (*p*) dixit: *Mulieri, menstruis deficientibus, sanguis ex naribus fluens, bonum*: ubi vero ad pulmonem, vitale viscus, sanguis menstruus vertitur, magis suspectum semper est, licet observationes Medicae docuerint, diu toleratam fuisse talem haemoptysin, absque phthisi sequente. Sic legitur apud *Hofmannum* (*q*) de nobili matrona, cui ingens terror contigerat tempore fluxus menstrui, qui inde illico suppressus fuit, sequente mox pectoris gravitate, praecordiorum anxietate, & cordis palpitatione valida: sequenti menstrua periodo parum de utero fluxit, sed post similia symptomata secutum fuit sanguinis sputum, post quatriduum sponte cessans. Per novem annos continuos menstrua talis haemoptysis perrexit, ita tamen, ut graviditatis tempore cessaret, post partum denuo rediret, & toto lactationis tempore consuetam periodum servaret: interim tamen sanitas nihil inde detrimenti passa fuit. Idem & suis observatis confirmavit *Benedictus* (*), naturam nempe assuescere huic regurgitationi, & minori cum molestia ferre. Non semper tamen haec felicitas contingit, quod absque noxa sanguis menstruus per pulmonis vasa dilatata expellatur: potest ibi haerere, vasa obstruere, inflammare, & ulcus pulmonum, ac tabem producere. Monuit illud *Hippocrates* (*r*) dicens; *quibusdam mulieribus quum bimestres menses copiosi in uteris extiterint, ubi intercepti fuerint, ad pulmonem feruntur; his omnia contingunt, quae in tabe dicta sunt, neque superesse possunt*.

Praecipue autem hoc metuendum videtur circa illud aetatis tempus, quo menstua naturaliter prodire solent, uti monuit *Benedictus* (*s*) sequentibus: *Si virginibus maturioribus, quibus sanguis menstruus non fluxerit, contigerit phthisis, ejusque in pectoralia fit ἀναδρομὴ, degeneratio pessima, depeculatio repentina, eventus funestus*.

A lochiis autem post puerperium suppressis adhuc plus metuendum erit, cum sanguis in uteri vasis, & sinubus stagnans, & ab aëris accessu facile in corruptelam vergens, pessima mala producat in omnibus partibus corporis, ad quas derivatur, uti postea pluribus dicetur ad §. 1329., ubi de hac re age-

(*o*) Lod. Duret. in Coac. Hippocr. pag. 289. (*p*) Sect. V. Aphor. 33. Charter. Tom. IX. pag. 214. (*q*) Med. ration. & systemat. Tom. IV. part. 2. pag. 46. vide & Aretaeum de caus. & sign. morbor. acut. Lib. II. cap. 2. pag. 13. (*) Tabid. Theatr. pag. 13. (*r*) De Morb. mulier. Lib. 1. cap. 4. Charter. Tom. VII. pag. 731. (*s*) Tabid. Theatr. pag. 111.

agetur: *Hippocrates* (*t*) tussim, asthma, pulmonis repletionem, suppurationem &c. a lochiorum suppressione metuenda esse, monuit.

Quantum autem prosit narium haemorrhagia illis, in quibus haemoptoë metuitur, antea dictum fuit. De missione sanguinis consueta non simul, & semel omittenda, uti & de plethora, videri poterunt illa, quae ad §. 106. habentur, ubi de his omnibus agitur. Nimia enim vasorum plenitudo cavenda semper est, ubi haemoptysis metuitur.

Plethoram autem, & inde frequenter sequens sanguinis sputum, metuenda esse illis, quibus membra truncata fuerunt, patuit ex illis, quae ad §. 474. habentur.

2. Vis quaecunque magna pulmonibus illata, tussi, clamore, cantu, cursu, nixu corporis ingenti, ira, vulnere quocunque quacunque causa inflicto.

Valida vi magna etiam vasa rumpi posse, nimis notum est; quanto magis hoc metuendum erit in pulmonis vasis adeo teneris. Mirum potius videtur, non fieri hoc saepius, & inprimis a tussi, quae totum pectus tam valide concutit, simulque efficit, ut pulmonis vasa plenissima distendantur quam maxime: hinc videmus, valide tussienti homini totam faciem turgere, oculos sanguine suffundi, dum sangnis a capite per venas redire nequit ob cor dextrum plenum, nec trajicere libere potens per pulmonem sanguinem, dum interim per arterias celerius movetur sanguis: imo in tussi illa, ferina dicta, quae quandoqne Epidemico modo grassatur, videmus miseros totos livere in facie, & fere suffocari, unde saepe sanguinis sputum sequitur. A fide dignissimo Medico audivi, quod intestina crepuerint in misero puero, qui in ipso tussis ferinae paroxysmo perierat. *Hofmannus* (*u*) casum allegat de vertebrae dorsalis corpore in medio disrupto ob tussis vehementiam.

Quanta vis inferatur pulmonibus clamore, cantu, nixu corporis ingenti, antea ad §. 824. dictum fuit, ubi de Peripneumoniae causis agebatur: non mirum ergo & hinc vasa rumpi posse, & periculosam sequi haemoptoën. *Antigonus* (*v*) vociferationibus in praelio pulmonem dirupit, vel ut alii narrant, clamans in ludis laetitia post victoriam, O *faustum diem*! vim sanguinis effudit, & acri febre correptus exspiravit: labefactatum jam pulmonem habebat; nec succubuit malo, sperans, ut in maxima victoria, & ingenti barbarorum strage, gloriose exspiraret. Omnium maximum haemoptoës periculum est, si summa ira excandescens homo vociferetur. Sic de *Sulla* (*x*) legitur, qud *animi concitatione nimia, atque immoderato vocis impetu convulso pectore, spiritum cruore, ac minis mistum evomit*. Sexagesimum autem aetatis annum ingressus erat, quo vitae tempore vasa firma admodum sunt, imo jam occal-

(*t*) De morbis mulier. Lib. I. cap. 45. Charter. Tom. VII. pag. 755. (*u*) Medic. rat. & syst. Tom. IV. part. 1. pag. 377. (*v*) Plutarch. Agis, & Cleom. Tom. I pag. 819. (*x*) Valer. Maxim. Lib. IX. cap. 3.

occallescere incipiunt; & ideo rarior senibus hic morbus est, fere tantum a violentis talibus causis contingens.

Prudenter hinc *Hippocrates* (*y*) monuit, quod ubi haemoptoën a violenta tali causa passus convaluerit, *ad ventum celeriter ne currat*, *neque equum*, *neque currum conscendat*. *Vitet etiam tum clamorem*, *tum excandescentiam*. *Periculum enim est*, *redire morbum*. Et alibi (*z*), ubi describit morbos mulierum, quae civitatem ad septentrionem sitam incolunt, postquam dixit, illas difficulter parere, sed rarius abortiri, addit: *Tabes etiam frequentes a partu contingunt*, *prae violentia enim ruptiones*, *& vulsuras habent*. Certe in ultitimis illis parientis foeminae nixibus, ubi jamjam excludendus est foetus, ingens vis infertur vasis, praecipue si primiparae, & jam annosae fuerint mulieres; vidique, ruptis in encephalo vasis, lethalem subito apoplexiam secutam fuisse ab hac causa. In tenerioris fabricae corporibus saepe adeo labefactantur vasa pulmonis ab hac vi illata, ut haemoptoë postea sequatur.

Simul intelligitur, a causis recensitis adhuc magis metuendam esse haemoptysin, si magna pars vasorum pulmonalium per scirrhum, aut polypum obstructa fuerit, aut alio quocunque vicino tumore sic compressa, ut sanguinem libere transmittere non possint: tunc enim vasa pervia pulmonis tanto plus urgentur, si a quacunque causa acceleretur subito sanguinis motus. Vidit sic *Hofmannus* (*a*) in virgine tenera, quae ex mensium obstructione diu respirandi difficultatem passa fuerat, enormem subito sanguinis copiam cum tussi rejectam fuisse; sed simul frusta dura, carnosa, magna e faucibus protracta fuerunt, quae, examine instituto, inveniebantur esse concreta polyposa, quae quatuor uncias, & ultra pondere aequabant. Symptomata praegressa, & lethalis haemoptoë, videntur docere, polyposis concretionibus vasa pulmonis infarcta fuisse, quae deinde rupto pulmone una cum ingenti sanguinis copia prodierunt. Ob eandem rationem videtur haemoptoë sequi, si quis aestuante corpore frigidum potum affatim hauserit: alia occasione, dum de causis pleuritidis §. 881. agebatur, notatum fuit, venae cavae ascendentis truncum, & ingentem sinum dextrum cordis, tenui tendinosae diaphragmatis parti accumbere, hinc, ubi gelido potu subito repletur ventriculus, merito metuitur, ne coagulatus subito hoc frigore sanguis, qui mox per pulmonis vasa transire debebit, haereat immeabilis in ultimis illorum angustiis, sicque subito lethalis peripneumonia sequatur, vel & ruptis vasis periculosissima haemoptoë. *Cleomenes* (*b*), *agmine raptim acto*, *& aqua intempestive hausta*, *sanguinis copiam rejecit*, *& vox ei interclusa est*. Vidi aliquoties, simile infortunium contigisse ab eadem causa. Subitum, & vehemens frigus *Trallianus* (*c*) inter causas haemoptoës retulit, uti & *Galenus* (*d*), qui monuit, frigus quidem per se non facere rupturas, sed quia venarum tunicae, frigore durae redditae, exten-

(*y*) De Intern. Affect. cap. 1. Charter. Tom. VII. pag. 639. (*z*) De Aere, locis, & aquis N. 22. Charter. Tom. VI. pag. 192. (*a*) Medic. ration., & system. Tom. III. cap. 16. pag. 365. (*b*) Plutarch. Agis, & Cleom. Tom. I. pag. 811. (*c*) Lib. VII. cap. 1. pag. 286. (*d*) De loc. affect. Lib. IV, cap. 11, Charter. Tom. VII. pag. 475.

extensioni magis resistunt, sicque facilius rumpuntur: ruptionis vero causam statuit vehementem motum, aut humorum abundantiam. Cum autem sanguis, per vasa tenera pulmonis motus, maxima superficie exponatur aëri, si ingens frigus fuerit, stringentur vasa, densabuntur humores, sicque a corde dextro pulsus sanguis longe majorem vim inferet vasis, dum & illorum cavitas minuitur, & sanguis a frigore fere coagulatus longe difficilius transire potest. Hinc dixit *Hippocrates* (*e*); *Frigidum valde venas frangit*, *& tussim citat*, *ut nix*, *& glacies*. Similia etiam in *Aphorismis* (*f*) habentur, uti alia occasione ad §. 793. notavi.

A vulnere autem, quacumque causa inflicto, haemoptoën sequi posse, facile intelligitur, & de his videri possunt illa, quae antea de vulneribus thoracis dicta fuerunt.

3. Victû acri, salino, aromatico, potu simili, vita, morbo alio, unde copia, acrimonia, velocitas, rarefactio, calor sanguinis augetur; unde in febribus acutis, peste, variolis, scorbuto toties contingit.

Antea in eodem hoc paragrapho dictum fuit, illis, qui in hunc morbum proni sunt, quam maxime metuendam esse humorum acrimoniam, ne nempe tenera inde vasa erodantur, sicque pessimam haemoptysis speciem incurrant. Facile ergo intelligitur, si in victu talia assumantur, a quibus major acrimonia humoribus conciliatur, & inprimis, si ab iisdem plus incalescat corpus, & rarefiant humores, metuendum esse hoc malum, maxime in corporibus praedispositis. Unde toties pergraecationes haemoptysis sequitur. Verum haec omnia vitari possunt, si moderatum vivendi institutum servetur.

Verum nemo mortalium, immunem se fore a morbis, confidere potest, per quorum impetum saepe vasa franguntur: quandoque talis in morbis sequitur humorum degeneratio, ut facilis fiat vasorum erosio; aliquando & ingens impetus moti per febrim sanguinis, & humorum acrimonia concurrunt: de his autem antea dictum fuit in *Febrium historia*, & inprimis ad §. 741., dum de pessimis symptomatibus febrim ardentem comitantibus agebatur; ubi notatum fuit, lethale sanguinis sputum quandoque in febre ardenti contingere. In fortissimo milite, peste decumbente, copiosum sanguinis sputum sexta morbi die vidit *Diemerbroeckius* (*g*), nec credidit illum evadere posse, cum omnes, quibus vel ipse, vel alii, qui peste decumbentium curam gesserant, hoc contigisse viderant, brevissimo tempore perierint. Evasit tamen ille, licet post sanatam pestem haemoptoë saepius redierit, & purulenta sputa secuta fuerint: hunc casum, tanquam omnino rarum, merito notavit auctor. In variolis pariter periculosissimam haemoptysin observari, postea ad §. 1396.

(*e*) Epidem. VI. textu 14. Charter. Tom. IX. pag. 445. (*f*) Sect. V. Aphor. 24. Ibid. pag. 209. (*g*) De peste histor. 83. pag. 301. 302.

§. 1396. dicetur. In scorbuti pejori gradu frequentes haemorrhagias, ex variis corporis partibus, atque etiam ex pulmone, contingere, ad §. 1151. 3. dictum fuit. Certe & per venena observatum fuit, talem induci humoribus acrimoniam, ut eroso pulmone pereant lenta tabe homines. Legitur apud *Plutarchum* (*h*), quod *Philippus* curaverit, dari venenum *Arato*, non praeceps, nec acre, sed ex illis, quae lentos calores primum in corpore, & tussim excitant languidam, atque inde sensim ad tabem deducunt. Leniter, & tacite tulit malum, ac si vulgari, & usitato morbo teneretur, licet non ignoraret, propinatum sibi fuisse venenum. Cum autem in cubiculo, quodam ex familiaribus praesente, cruenta exspueret, dixit: *Haec sunt, o Cephalon, regiae amicitiae praemia.*

§. 1199. HInc (1198.) oritur cum dolore levi, calore modico, angusta oppressione, in Thorace perceptis; exit sanguis plerumque floridus, coccineus, spumans, cum tussi, strepitu pulmonis, fibris, membranulis, vasculis arteriosis, venosis, bronchialibus, pulsu molli, parvo, undoso, anhelitu, sapore salso in ore antegresso.

Ubi jam a caussis memoratis praecedenti paragrapho haemoptoë oritur, contingunt quaedam symptomata, quae sanguinis sputum comitantur, vel & immediate praecedunt; quae merentur accurate cognosci. Facile autem intelligitur, nulla talia signa praecedere haemoptoën, quae a vi quacumque pulmonibus illata sequitur, per tussim, clamorem &c. de quibus ad numerum secundum praecedentis paragraphi dictum fuit: a talibus enim caussis subita vasorum ruptura fit. Verum ubi vel per anastomosin, aut & erosionem lentam vasorum instat haemoptoë, tunc solent quaedam praecedere symptomata. Observavit *Hofmannus* (*i*), extremorum corporis refrigerationem, & constrictionem haemoptoën instantem praecedere; praecipue in pedibus lassitudinem, flatus in abdomine, alvi adstrictionem, pectoris oppressionem, & difficilem spirationem (k). Alibi (*l*) vero, ubi de sanguinis sputo agit, his addit signa sequentia: horripilationem nempe in cute, vasorum in manibus evanescentiam, dolorem in dorso, *donec sequente in faucibus titillatorio, & secundum tractum arteriae asperae quasi pruriente sensu, sub calida ebullitione, & undulatorio in dextro latere motu, ipsa eruptio sanguinis incidat.* Alio loco (*m*) undulatorium illum motum vocat *dolorem gravativum undulatorium circa diaphragma.* Plurima ex his symptomatibus aliquoties & mihi contigit in praxi observare, licet non omnia in omnibus; & vidi homines, qui jam aliquot vicibus haemoptoën passi fuerant, illam sibi ipsis praesagire, dum titillationem quan-

(*h*) Aratus Tom. I. pag. 1051. (*i*) Medic. Rational. & Systemat. Tom. II. pag. 141. (k) Idem Tom. III. pag. 62. (*l*) Idem Tom. IV. part. 2. sect. I. cap. 2. §. VI. pag. 33. (*m*) Idem Tom. IV. part. 2. sect. I. §. IX. pag. 6.

quandam in aspera arteria perciperent, levem oppressionem pectoris, & undulatorium illum nunc in dextro, nunc in sinistro hypochondrio motum. Imo quandoque his signis incipientibus moniti, opportuna sanguinis missione statim instituta, jamjam imminentem haemoptoën praecaverunt.

Mirum non est in aegris, qui futuram haemoptoën metuunt, vel jam exspuentes sanguinem subito terrore percelluntur, frigere extrema, & venas in manibus conspicuas subito collabi: terroris enim effectus est, uti alia occasione ad §. 104. monitum fuit. Verum & observatur, alias haemorrhagias praecedere talem constrictionem vasorum in extremis corporis partibus, absque terrore praegresso: nocet autem hoc in haemoptoë, dum sanguis, sic ab extremis partibus repulsus, magis urget vitalia viscera: unde etiam *Benedictus* (*n*) monuit, profuisse fere semper, si vel fricando, vel blando adhibito calore, sanguis revocaretur ad extrema.

Dolor autem ille, qui praecedit, vel comitatur haemoptoën, levis esse solet: quin imo *Galenus* (*o*) dixit, nullum dolorem esse illis, qui a pulmone sanguinem spuunt, quia & mollis esset pulmo, & paucos haberet nervos, quos credidit tantum distribui per externam hujus visceris membranam, non vero subire ejus profunditatem: paullo post tamen hoc effatum sic limitavit, ut statueret tantum, *thoracis dolores intensiores esse*, *pulmonis remissiores*. Levissimus autem in haemoptoë dolor erit, imo forte nullus, si per anastomosin vasorum sanguinis sputum fiat: nulla enim vis tunc infertur vasis, sed tantum sensim ampliantur extrema illorum orificia. Unde *Galenus* (*p*) statuit, *ob ruptum vas sanguinis rejectiones cum doloribus fieri*, *qui rupturae locum designant*, *nec secus*, *quae venae erosione*, *vel derosione*, *sive aliter quomodolibet nominare volueris*, *obortae sunt*, *quae vero per anastomosin fiunt*, *hae omnino doloris sunt expertes*.

Sanguis autem, qui exspuitur, plerumque floridus, & coccineus exit, quia arteriosus est, & simul ac in tracheas pulmonis venit, tussi excitata expellitur, nec ibi diu moram trahere potest, ut coaguletur. Ubi ex parvo vase vel eroso, vel rupto, modica valde sanguinis copia exit, ille poterit stagnare, grumescere, & postea sub grumorum forma per tussim expelli, uti postea dicetur. Tussis autem illa raro valida est haemoptoës tempore, sed levis potius tussicula dicenda, quia facile fluidus in tracheis haerens sanguis sursum educitur. Simul adest strepitus in pulmone, cum aër inspiratus misceatur sanguini prodeunti, illique inhaerens, ob naturalem sanguinis viscitatem, non statim inde extricetur; & ideo spumans sanguis ex pulmone prodit. Ob hanc rationem antea ad §. 300., ubi de thoracis vulneribus agebatur, cruoris spumosi exitus, sive de vulnere, vel & per os rejectus, numerabatur inter signa, quae docebant, vulnus penetrasse in cavum pectoris. Hinc *Hippocrates* dixit (*q*); *Qui spumosum sanguinem expuunt*, *his ex pulmone haec eductio fit*. Cui

(*n*) Tabid. Theatrum pag. 71. (*o*) De Locis Affectis Lib. IV. cap. 8. Charter Tom. VII. pag. 467. (*p*) Ibidem Lib. V. cap. 5. pag. 492. (*q*) Sect. V. Aphor. 13. Charter. Tom. IX. pag. 201.

Cui & adstipulatur *Galenus* (*r*), ubi de sputo sanguinis agit, & signis, quae docent, a quo loco sanguis prodierit; sic autem habet: *Quocirca diligenter considerare oportet, an spumosum simul quidpiam educatur; id enim efficacissimum est indicium eductionis ex pulmone.*

Interim dissimulandum non est, alia inveniri loca apud *Hippocratem*, quae docere videntur, quod & ab aliis locis spumans ille sanguis venire possit. Sic in *Coacis Praenotionibus* legitur (*s*); *Qui spumosum sanguinem vomunt, dolore infra septum transversum non existente, de pulmone vomunt.* Verum quidem est, quod in textu habeatur vocabulum ἐμέουσι, quod de vomitu intelligi solet, & hinc credi posset, quod infarcto hepate, dum sanguis per venam portarum libere transire non potest, per vasa brevia in ventriculum regurgitet, & post evomatur. Interim tamen videmus & sanguinis vomitum, licet minus apte, dictum fuisse, dum undatim sanguis de pulmone exibat, inprimis apud Poëtas, ubi illi, qui transfixo pectore peribant, purpuream vomuisse animam dicuntur. Sic & apud *Herodotum* (*t*) legitur, quod *Pharnuches* ab equo territo, & erectum se attollente excussus fuerit: *hic collapsus sanguinem vomuit, & morbus transiit in tabem.* Ubi videtur de Haemoptysi ille locus intelligi debere, cum illam tabes sequi soleat, & phthisis vocabulum, quo utitur *Herodotus*, vulgata significatione pulmonis morbum designet. Interim tamen aliis in locis diserte dicit *Hippocrates* (*u*): *Quicumque spumosum sanguinem spuunt, dextrum hypochondrium dolentes de hepate spuunt, & multi pereunt.* Postea (*v*) eandem Prognosin repetiit, addens simpliciter, *moriuntur*.

Attamen haec loca *Hippocratis* non evincunt, quod directe ab hepate veniat illud sanguinis spumosi sputum, sed potius quod causa remotior, unde haemoptysis sequitur, denegato libero sanguinis transitu per hoc viscus tribuenda sit. In praecedenti paragrapho ad literam *s*. N. 1. patuit, a suppressis consuetis excretionibus sanguineis haemoptoën saepe nasci: interim tamen minus proprio sensu diceretur, quod suppressis mensibus haemoptoïca mulier ex utero spueret. Omnis sanguis, a visceribus abdominalibus redux, per hepar transire debet; si ergo in hoc viscere tale impedimentum haeserit, quod liberum sanguinis transitum tollat, videtur spasmis abdominalibus retroprimi sanguis in arterias, sicque subito repletis reliquis vasis, poterit haemoptoë nasci: sanguis tamen, qui exspuitur, directe ex pulmone venit, licet remotior causa hujus mali merito obstructo hepati adcribi possit. Cum autem in tali casu tendatur, & doleat hypochondrium dextrum, & quandoque dolor in aliis abdominis partibus percipiatur, uti in *Capitulo de Hepatitide*, *& Ictero multiplici* dictum fuit, patet ratio, quare *Hippocrates* monuerit de dolore dextri hypochondrii, & de dolore infra septum transversum. Certum enim est, in curatione ad similia attendendum esse. Memorabilis casus apud *Bal-*

(*r*) Galen. de Locis Affectis Lib. IV. cap. 8. Charter. Tom. VII. pag. 467. (*s*) N. 432. Charter. Tom. VIII. pag. 877. (*t*) Lib. VII. pag. 408. (*u*) Coacar. Praenot. N. 408. Charter. Tom. VIII. pag. 876. (*v*) N. 450. Ibidem pag. 878.

in pleuritide educant materiam morbosam, pluribus demonstrare conatus fui ad §. 888. N. 6. Interim tamen, si nullus dolor thoracis observetur, parcum tale grumosi sanguinis sputum tali causae tribui nequit, sed potius in ipso pulmone ratio quaerenda est. Antea dictum fuit, tres praecipue modos enumeratos esse a veteribus Medicis, quibus vasa demitterent contentos humores, rupturam nempe a causa violenta, erosionem ab acrimonia, anastomosin, sive majorem dilatationem orificii extremi vasis, ita ut jam transmitteret talia, quae in statu naturali per haec orificia transire non poterant. Addidit autem his *Galenus* (*b*) & quartum modum, quem διαπήδησιν vocat, ubi per membranas integri manentis vasis transsudaret quasi contentus humor: dixitque hoc contingere, si tunicae vasorum fierent rariores, & sanguis simul redderetur tenuior, ita ut per interstitia fibrarum, ex quibus vasa componuntur, quasi transcolatus exiret. Non ineptum forte diapedesis exemplum exhibet argentum vivum, dum transprimitur per corium, ut depuretur: minimis enim guttulis transsudat, manente tamen corii integritate. Quamvis autem non omnino impossibile videatur, hoc contingere posse, tamen difficile intelligitur, sanguinem rubrum, crassissimam partem humorum nostrorum, potius sibi viam quaerere per interstitia fibrarum, quae vasorum membranas constituunt, quam pergere ex arteriis in venas. Videtur hanc difficultatem percepisse *Galenus* (*c*); nam mox subjungit, quod Diapedesis accidere praeterea interdum potest ex vasorum minorum anastomosi.

Constat per experimenta, de quibus in historia *Pleuritidis*, & *Peripneumoniae* mentio facta fuit, viam satis facilem esse liquidis in pulmonarem arteriam injectis, ut in tracheas transire possint: felici injectione materiae ceraceae per arterias pulmonis facta, manifeste apparent haec vascula, quae totam superficiem vesicularum aërearum pulmonis perreptant. Haec vascula, si quaedam rupta fuerint, vel dilatata eorum extrema, poterunt parcam copiam sanguinis effundere, qui, stagnans in his locis, postea grumosus exspuitur. Verum praeterea notandum est, inter tracheas pulmonis ubique interponi membranam cellulosam, & in pulmone materia ceracea impleto, inflato, & exsiccato, manifeste apparent innumera vascula per hanc tunicam cellulosam distributa. Si in his vasis simile contingat, sanguis ibi collectus non exspuetur, sed extra cavum aëreum pulmonis haerens faciet ecchymosin, simili modo, ac a contusione sub integra cute talis effusio contingit, & in scorbuto, aliisque morbis, ab humorum acrimonia erosis vasis, observatur. Verum quidem est, tales ecchymoses, inprimis a causa violenta factas, frequenter resorberi sensim, & evanescere: at in scorbuticis quandoque non tantum diutissime manent, sed & saepe degenerant in ulcera difficillime curanda. Notandum autem est, in pulmone sanguinem effusum tenerrimis tantum membranis coërceri: hinc, si mora acrior fiat, vel majori copia disten-

(*b*) Method. Medend. Lib. V. cap. 2. Charter. Tom. X. pag. 105.
(*c*) Ibidem.

diſtendat, his ruptis viam invenire in vaſa aërea pulmonis: unde intelligitur altera cauſa ſputi ſanguinei grumoſi. Videtur eandem hanc rem ſubolfeciſſe *Benedictus* (*d*): ubi enim de acrimonia humorum loquitur, monet, non tantum hanc nocere, quatenus ſanguinis temperiem immutent, *ſed extra vaſa depopulantur*. Addit deinde, vaſa irritata per talem acrimoniam moliri, ut ſe expediant, *idque per ſanguinis ſecluſionem; qui ſanguis ſi vaſa pectoris perrepſerit*, αἱμόπτυσιν, *ſequentem tabis* (*quae phthiſis dicta*) *praemonitorem*, *vel* ἐκχυμῶσιν *procreat. Venas enim, & arterias per totam corporis cavitatem internam membranulis veſtiit, & munivit natura, quibus circulationi externos terminos, ſicut per cutis parietes externos, poſuit. Hiſce membranulis ſi accubuerit ſanguis, e vaſculis pectoralibus ſecretus, ecchymomatis interni nomine merito indigitatur*.

Simul patet, a tali effuſione ſanguinis, ſi cruor ille diutius retentus acrior fiat, poſſe erodi majora vaſa, & ſic poſt ſanguinis concreti ſputum quandoque ſequi validiſſimam Haemoptoën; quod & *Galenus* (*e*) notavit: imo tantam inde factam fuiſſe eroſionem dicit, ut *non pauci ſic affecti pulmonis quaſdam partes una cum ſanguine ejecerint*.

Inter ſigna autem haemoptoës a pulmone numerat, *ſi quis bronchii partem quandam, aut arteriae, aut venae tunicae, aut etiam pulmonis ipſius carnis ejiciat*. Et alibi (*f*) eadem confirmat, ac teſtatur, quod portionem vaſis non parvam, tuſſiendo rejectam, viderit, quae ſua magnitudine ſatis demonſtrabat, quod ex pulmone prodiiſſet, cum aſpera arteria tam magna vaſa non habeat. Alibi (*g*) iterum narrat, quod viderit adoleſcentem octodecim annorum, qui, cum multis diebus catarrho laboraſſet, incepit primum quidem cum tuſſi ſanguinem calidum floridum exſpuere, non multum; poſtea vero etiam tunicae ipſius partem, quae aſperae arteriae internam ſuperficiem tegit. Ex craſſitie autem hujus membranae, & ex aegri ſenſu, laryngis internum tegumentum fuiſſe credidit: notat ſimul, laeſam fuiſſe inde vocem, ſed tamen, longiori quamvis tempore, ſanatum fuiſſe. In alio loco, ubi eundem caſum videtur narrare (*h*), notat, quod vox, ſanato quamvis praeter ſpem morbo, vitiata manſerit. Apud *Tulpium* (*i*) ſimilia obſervata habentur, ex quibus ſtatuit, integram venam pulmonarem ſic rejectam fuiſſe, & binis figuris hoc exprimit: in medico autem, cui debilis jamdudum pulmo fuerat, poſt ſumtum emeticum antimoniatum, una cum ſanguine copioſo ingens pulmonis fruſtum erupit, & mox periit: delineavit & illam pulmonis, ut credebat, partem. Similis obſervatio in *Actis Eruditorum* (k) legitur, & figura exprimitur, ab anonymo auctore, qui tamen in fine candide fatetur ſequentia: *Venoſum, ſeu venae pulmonalis propaginem, hoc vas, longitudine palmam aequans, fuiſſe, conjicere jubebat hujus ſubſtantiae textura*,

aſt

(*d*) Tabid. Theatr. pag. 95. 96. (*e*) De Locis Affectis Lib. IV. cap. 8. Charter, Tom. VII. pag. 466. 467. (*f*) Ibidem Lib. I. cap. 1. Ibid. pag. 379. (*g*) Method. Medend. Lib. V. cap. 12. Charter. Tom. X. pag. 123. 124. (*h*) De Locis Affectis Lib. I. cap. 1. Charter. Tom. VII. pag. 379. (*i*) Lib. II. Obſervat. Medic. cap. 12. 13. 14. (*k*) Anno 1683. pag. 218. 219.

ast per fissuram ejus, ubi a trunco majori illud secessisse probabile erat, substantiam carneam, polypo non absimilem, ac totius fere hujus tragoediae actorem primarium, intueri licebat. Mirabatur una cum aliis Medicis *Tulpius*, tantam posse fieri parenchymatis dissolutionem, sine praevio pure, ut liberum ab omni substantiae pulmonis adhaesione appareret ramosum tale vas, *ac si otiosus anatomicus removisset circumpositi visceris impedimentum*. Eo magis autem confirmabatur in hac opinione, quod divulsas hasce venas viderat publice examinari a praeceptore suo *Petro Pavvio*, celebri olim Anatomico: inauditum hinc credidit esse miraculum, quod posteri mirabuntur, licet nec visuri, nec lecturi simile exemplum in ullis medicorum monumentis. Certe *Galenus* viderat similia tot saeculis antea, & post *Tulpium* plura talia observata habentur. Oculatior in talibus examinandis *Ruischius* (*l*), dum mentionem facit polypi in sinu longitudinali inventi, qui exsiccatus venam referebat, monuit sequentia: *Quo ipso multi fuere decepti in pectoris affectibus, cum tussiendo tales polypos ejecerunt, credentes sese venas expectoratas ostendisse.*

Certe per vulnera, aliasque causas similes violentas lacerari posse pulmonem, & de partibus sic laceris quid exspui posse, non omnino improbabile est: verum ubi tales causae non praecesserunt, vix verisimile videtur. Haemoptoën, & validam quidem praegressam, excretio talium concretorum polyposorum solet sequi: sed sanguis ille in tracheas effunditur; & nisi statim exspuatur, ibi coagulabitur, formamque vasis, in quo haeret, facile assumet: mora autem magis, & magis densatur, imo & albescit quandoque omnino talis polypus, uti notum est. Si jam consideretur, quod vel ob jacturam sanguinis debiles aegri, vel & Medicis prudenter monentibus, in perfecta quiete maneant, ab omni loquela abstineant, tussim evitent, quantum possibile est, minime mirum est, partem sanguinis, in tracheas delapsi, in polyposam coïre substantiam, & post aliquot dies per tussim natam expelli, inprimis de novo si redeat haemoptoë. Sic, credo, inauditum hoc *Tulpii* miraculum facile intelligitur.

Eadem origo videtur corporum membranaceorum, quae aliquando post haemoptoën exspuuntur. Rusticus triginta annorum incidit in hunc morbum, alumen assumsit, & liquorem quemdam stipticum ipsi a Medico exhibitum: cessavit quidem sputum sanguinis, sed cum meum post binos jam menses peteret consilium, metuebam pulmonis ulcus, cum & febricula adesset perpetua, & sputa purulenta tenuiora sanguine tincta excerneret: blanda detergentia, & leniter balsamica dederam remedia; post mensem circiter rediit, ab omni febre liber, & tussi. Monstravit autem mihi corpus membranaceum satis crassum, quod tussiendo excreverat cum summo levamine: potui dividere hoc concretum in lamellas tenuissimas, quas optimis microscopiis lustrans inveni ubique homogeneas: nihil fibrosi, nihil organici ullo modo detegere potui.

Mi-

(*l*) Mus. Anatom. sive Catalog. rarior. pag. 122.

Mirabilis casus legitur (*) de dexterrimo apud Haganos Chirurgo *Dringenbergio*, qui, absque haemoptoë praegressa, absque febre, orthopnoea, dolore, vel ullo symptomate, excepta tussicula, excrevit incredibilem copiam materiae ramosae, in bronchiis pulmonum concretae, & horum figuram referentis.

Suppurato autem jam pulmone solidas hujus visceris partes separari posse, & exspui, satis verosimile est: verum tunc haec minoris molis esse solent. Sic *Benedictus* (*m*), dum signa pessimae tabis, quae omnem medici operam ut plurimum eludit, describit, dicit, post pus pessimae notae excretum; *Deinde pulmonum, pariterque vasculorum, nec non membranarum eorum distrigmenta succussa deducuntur*. Mirabatur autem *Tulpius*, tantam factam fuisse parenchymatis pulmonis dissolutionem absque praevio pure.

Pulsus parvus, mollis, & undosus est tempore haemoptoës, quia sanguis cordis dextri minori copia ad cor sinistrum venit, dum pars magna ejus in cavum aëreum pulmonis delabitur: simul considerandum est, multum plerumque terreri aegros, dum sputa sanguinea vident, unde etiam anhelitus adest; qui tamen & a sanguine vasa aërea pulmonis inundante oritur.

Sapor autem salsus in ore saepe praecedit haemoptoën, praecipue ubi ab humorum nimia acrimonia erosis vasis fit: salinam autem esse quandoque hanc acrimoniam, ex ante dictis patuit, & postea in curatione phthisis observabitur, profuisse sudorem excitatum per idonea remedia, qui in facie secundum labia defluens saporem manifeste salinum exhibuit. Notavit *Benedictus* (*n*) sequentia: *In omni sanguinis effusione per superiora, particula, quae in haemorrhagiae prima accessione exierit, salsuginosior, quae vero subventura, magis edulcorata: quod quivis gustu sentiet, qui sanguinem extussierit*. Certe ubi salina acrimonia in sanguine abundaverit, minime mirum videbitur & salivam salso sapore donari, utpote a sanguine secretam. Praeterea observamus, in Coryzae initio de naribus depluere liquidum tenue manifeste salsum, quod saepe & nasi interiora, & labium superius molesta afficit excoriatione: similia observamus in pulmone contingere, dum catarrhus pectus occupat, unde molesta tussis cum sensu doloris oritur, tenue tunc sputum excernitur, & acre. Ubi autem sponte sua, vel molli diaeta, & similibus remediis, mitigatur illud acre, tunc maturatur coryza, & catarrhus, coctaque blanda materia emungitur de naribus, & per sputa excernitur. Si jam in corpore ad hunc morbum disposito tale contigerit, metus est futurae haemoptoës, quem sapor ille salsus praecesserat. Observaverat *Benedictus*, uti ad praecedentem paragraphum notavi, *in nivium, & grandinum congelationibus, & coelo pluvioso haemoptoicos magis tentari*: verum tali aëris tempestate coryzae, & catarrhi frequenter occurrunt.

Notandum etiam est, quod quamvis lingua sit praecipuum saporis organum, tamen observari diversos sapores a causis, quae in aliis corporis locis hae-

(*) Kaau Perspiratio Hippocr. pag. 114. & seq.
(*m*) Tabid. Theatr. pag. 104.
(*n*) Ibidem pag. 15.

haerent: sic a bile acriori in ventriculo collecta amarus in ore sapor percipitur, uti in *Febrium historia* monitum fuit: forte & salsus humor, ex arteriis pulmonaribus secretus in bronchia pulmonis, in ore salsum saporem excitare potest: hoc autem inprimis probabile redditur ex eo, quod ex *Diemerbroeckio* notavi ad §. 888., ubi de pleuritidis cura per sputa agebatur, nempe quod injectionum amararum, post paracentesin in cavum thoracis injectarum, saporem perceperint aegri.

§. 1200. Curatur 1. Venae sectione larga, tertio quoque die, ad quartam usque vicem repetita, vel donec crusta inflammatoria integre disparuit. 2. Medicamentis refrigerantibus, incrassantibus, stipticis, lenientibus diu usurpatis, intermistis subinde lenissimis balsamicis. 3. Sex rebus non naturalibus ita directis, ut adversissimae sint Causis (1198.) enarratis: maxime victu, vitaque blandissimis, semper continuatis; quo lactis diaeta inprimis facit. 4. Corrigendo specificam naturam causae, vel morbi singularis.

Sequitur jam, ut agatur de curatione haemoptysis, de qua quatuor sequentibus numeris dicetur.

1. De necessitate mittendi sanguinem in hoc morbo satis convenit inter Medicos, & quidem statim in ipso initio, dum sanguinem exspuere incipit aeger: melius longe foret, si ex signis ante memoratis futuram haemoptoën praeviderit Medicus, illam tempestiva sanguinis missione praecavere: hic autem agitur de morbo jam praesente.

Sanguis mittitur in haemoptysi ob binas praecipue causas; ut nempe minuatur copia sanguinis per vasa moti, adeoque vasa minus distendantur, simulque, minori copia per venas ad cor redeunte, debilitetur ipsa actio cordis: deinde etiam ad praecavendam inflammationem.

Antea, ubi de vulneribus agebatur, monitum fuit, ex periculosissimis arteriarum majorum laesionibus evasisse vulneratos, dum ad summam debilitatem redacti per enormem haemorrhagiam, imo & pro mortuis derelicti fuerant: vita adhuc supererat, sed debilissima, sicque occasio nascebatur, ut iterum consolidaretur rupta arteria. Ad §. 161. habetur mirus ille casus hominis, cui cultro arteria axillaris dextra resecta fuerat, & cum pro mortuo derelictus fuisset, praeter spem evasit: ruptum jam in pulmone vas urgetur tota vi cordis dextri, hinc, nisi debilitetur per venae sectionem vis cordis, pergit haemoptoë, & periculum est, ne aucto vasis rupti hiatu, cum sanguine effundant animam. Ideo monuit *Hippocrates* (o), hunc morbum praeoccupandum esse, antequam vena sanguinem fundat, & vehementer dehiscat, tuncque dicit, aegrum evadere posse. *Trallianus* (p) quidem sanguinis missio-

(o) De Morbis Lib. I. cap. 6. Charter. Tom. VII pag. 536. (p) Lib. VII. pag. 536.

fionem laudabat, ubi propter rupturam vaforum fanguinis fputum contingebat, verum in haemoptoë a vaforum erofione nata damnabat, quia tales aegri graciles, & ficci erant (q): facile tamen patet, profufae haemopthyfis metum aeque adeffe, dum erofum vas eft, quam dum ruptum eft, ideoque eandem indicationem manere. Verum quidem eft, quod in robuftis, & calidae fanguineae temperiei hominibus largior, & frequentior venae fectio locum habeat, quam in debilioribus; fed tamen & in illis neceffaria eft, ut caveatur ulterior laceratio hiulci vafis: ubi autem tanta copia fanguinis in haemoptoë exivit, ut vita jam fit debiliffima, tunc fatis patet venae fectione non opus effe, cum jam adfit illa conditio, quae a fanguinis miffione exfpectabatur. Si ergo pallor in facie, labiis, oculis adfit, pulfus debilis fuerit, extrema vix caleant, venae collapfae appareant, tunc debilitatae fatis vires funt, & ceffabit haemoptoë, nifi tantus fuerit hiatus vafis in pulmone rupti, vel erofi, ut omnis fanguis per hanc viam exeat lethali cum eventu. Interim tamen notandum eft, in aegris haemoptoë correptis talem pallorem quandoque obfervari ob metum, quo percelluntur, licet parcam tantum copiam fanguinis exfpuerint; verum folet talis pallor, & vaforum collapfus brevi minui, & ceffare, fi praefens Medicus animum aegri erigat, & tunc tamen fanguinis miffio inftitui debet.

Solet plerunque haemoptoë poft fanguinis miffionem remittere, imo plerumque ceffat, nifi major ramus arteriae pulmonalis ruptus, vel exefus fuerit: fed periculum fupereft, ne redeat fanguinis fputum: hinc plerunque repetenda eft venae fectio: intervallum autem inter repetendas fanguinis miffiones, numerus harum evacuationum, & copia fanguinis emittendi, tantum poffunt determinari ex illis, quae prudens, & peritus Medicus obfervat in fingulis aegris. Attendere folebam inprimis ad fequentia: fi poft primam venae fectionem ceffaret haemoptoë, nullum dolorem in pectore fentiret aeger, pulfus aequalis effet, tardus, nec plenus tamen, calor in toto corpore, & inprimis in extremis minor, quam in fano, refpiratio pacata, & libera, per tres quatuorve dies differebam fecundam miffionem fanguinis: fimulac autem pulfus inciperet fieri plenior, calor ad extrema ufque effet talis, ut in fano corpore, vel & major tenfio, & obtufus quidam dolor perciperentur in pectore, tuffis augeretur, repetebam fanguinis miffionem illico, etiam paucis tantum horis elapfis poft primam venae fectionem: ex iifdem fymptomatibus major, minorve copia fanguinis mittendi deducitur. Totus enim fcopus eft, fic minuere fanguinis copiam, ut vafa minus diftendantur, fic debilitare vires vitales, ut minori impetu humores moveantur per vafa, atque ita nafcatur opportunitas confolidationis vafis rupti, & fimul impediatur, ne incipiens fieri cicatrix, debilis adhuc, de novo frangatur. Hinc fatis patet, nihil hic certi univerfaliter determinari poffe, fed requiri attentionem perpetuam ad illa, quae in aegro obfervantur.

Fateor, quod aliquoties illam cruftam inflammatoriam, de qua in *Pleuritidis* Hiftoria dictum fuit, obfervaverim in fanguine haemoptoïcorum, fed tamen

(q) De Morbis Lib. VII. cap. 1. pag. 296.

tamen saepe & non adest, licet symptomata modo enarrata repetendam sanguinis missionem suadeant: praeterea nondum penitus certi sumus, quid proprie sit illa crusta inflammatoria in sanguine: mirae enim hic varietates occurrunt. Si enim tribus v. g. vasculis excipiatur sanguis de vena missus, quandoque in primo habetur illa crusta, in reliquis non; quandoque tantum in secundo, vel tertio, licet pleno rivo sanguis ex vena aperta fluxerit. Vidi hominem, cui larga copia sanguinis, undatim quasi, per haemoptoën exiverat: pelvi exceperant hunc sanguinem adstantes, nec ulla crusta inflammatoria in cruore apparuit: vena autem secta eductus sanguis habebat crustam talem densam, & tenacem admodum. Unde non videtur, omnino certum hoc signum esse, cui in cura haemoptoës confidere possemus. In genere quidem, ut *Sydenhamus* (r) monet, venae sectio erebro repetita prodest in curando hoc morbo, sed illius administratio pendet a judicio Medici, qui curam gerit: tutius semper erit parum plus debilitare vires aegri, quam novae haemoptysis periculum incurrere.

Verum missio sanguinis ob aliam etiam rationem prodest: certe veteres Medici pessime metuebant inflammationem, & febrim, si haemoptoën comitarentur, vel sequerentur, & quidem summa ratione, quoniam tunc ulcus pulmonum, & funesta phthisis metuenda sunt. Antea dictum fuit ad §. 1198. *Galenum* fere desperasse de euratione, si haemoptoïcum phlegmone invaserit, *Aetius* (s) pariter sedulo inculcat, omni ope annitendum esse, ut cruentum adhuc vulnus consolidetur, antequam inflammari incipiat: si enim inflammatio successerit, parva consolidationis spes supererit, & in longum tempus protrahetur morbus: oportebit enim & pus, & ichorem eluere, postquam inflammatio sedata fuerit, & dein curare ut phthisicos. Simile monitum apud *Hippocratem* (t) legitur: *Sanguinem spuentibus confert, ut sint sine febre, & tussiant, ac doleant leviter, & ut sputum tenue fiat ad dies bis septem. Febricitare autem, & tussire, ac dolere vehementer, & sanguinem recentem semper spuere, damnosum.* Verum ex illis, quae antea in historia inflammationis, & morborum inflammatoriorum dicta sunt, patuit, venae sectionem summum in his morbis remedium esse. Sed & §. 610. probatum fuit, ad moderandum febris impetum sanguinis missionem conducere quam maxime. Apparet ergo satis utilitas venae sectionis in cura haemoptoës.

2. Impetu, & copia humorum sic imminutis per venae sectionem, quaeritur, quaenam medicamenta conducant ad curam haemoptysis. Antea ad §. 218. dictum fuit de illis, quae haemorrhagiam ex vulnere natam compescere valent: facile autem patet, pleraque ex illis auxiliis nullum omnino in hoc morbo locum habere, cum manibus aceessus ad locum affectum non pateat. Adstringentia remedia fere sola aliquid conducere viderentur; sed manet semper difficultas, quomodo ad locum affectum illorum efficacia pervenire posset: agunt enim haec remedia, vel inspissando fluida, vel constrin-

(r) Sect. 6. cap. 6. pag. 362. (s) Lib. VIII. cap. 69. pag. 171. versa;
(t) Coac. Praenot. N. 427. Charter. Tom. VIII. pag. 877.

ſtringendo vaſa, vel utroque hoc effectu ſimul conſpirante haemorrhagias compeſcunt. Sed ſi ſupponeremus, talium remediorum integram vim & validam ad pulmonem venire, certe agerent non tantum in vas ruptum, ſed & in omnia reliqua hujus viſceris vaſa, adeoque inſpiſſatis humoribus, & contractis vaſis, liberum ſanguinis motum per pulmonem impedirent, unde brevi lethalis peripneumonia deberet ſequi. Interim tamen ab adſtringentium remediorum uſu tam anceps periculum minime metuendum videtur, cum immediate pulmoni applicari non poſſint, ſed deglutita debeant per vaſa abſorbentia ventriculi, & inteſtinorum reſorberi, ſicque ſenſim tantum, & diluta admodum poterunt venire ad affectum locum: ſed & facile patet, parum ſperandum eſſe nunc ab illorum vi conſtringente, & inſpiſſante. Tota enim ſua efficacia agunt in primis viis, adeoque, ſi valida fuerint, conſtringendo venarum inteſtinalium oſcula, ſibi ipſis ingreſſum praecludent, donec vel a potu aſſumto, vel humoribus perpetuo affluentibus ſic diluta fuerint, ut non amplius corrugare valeant tenerrima, & anguſta venularum in cavum inteſtinorum hiantia orificia, ſicque furtim quaſi & diluta admodum veniant in ſanguinem. Ob hanc rationem Medici non adeo magnam fiduciam poſuerunt in uſu adſtringentium remediorum, licet tamen illa praeſcribere ſoleant, ne videantur aliquid neglexiſſe, quod aegro conducere forte poſſet, inprimis cum ſatis tutus ſit illorum uſus prudens: ſi enim parum profuerint, ſaltem non nocebunt in hoc morbo, cum praecipua validorum adſtringentium noxa in ventriculo, & inteſtinis metuenda ſit: ideo prudentes Medici parca doſi, & ſaepe repetita haec exhibere ſolent, ubi indicatio Medica talium uſum poſcit. Solent autem leniora plerumque adſtringentia praeſcribere Medici, *bolum armenam*, *terram ſigillatam*, *lapidem haematitidem*, ac ſimilia (*u*); & in *Materia Medica* ad hunc numerum ſimiles formulae habentur. Magnam ſpem curae tamen videtur poſuiſſe *Alexander Trallianus* in uſu *lapidis haematitidis*, cujus ſcrupulos quatuor in pollinem tenuiſſimum triti dabat; at uti videtur, ſatis diu; monet enim, quemdam aegrum tandem faſtidiviſſe hoc remedium; unde illud in nodulo lineo ligatum impoſuit vino odorato, & poſtea illud vinum dedit, cum optimo effectu; quatenus totum corpus inde robur acquireret: addit, quod jam *morbo liberatus*, *idem praeſervationis cauſa facere pergebat*, *bibebatque*, *donec etiam corpore probe refecto*, *conſueta agendo viribus ſe conſtare ſentiret*. Novimus autem, quod *lapis haematites* ſit puriſſima ferri minera; quae ergo, in vino infuſa, egregie roborantes ferri vires exhibet, per quas ſolidae partes nimis debiles firmantur, humores nimis fluidi magis compinguntur, uti ad §. 28. dictum fuit. Antea autem §. 1198. inter cauſas praediſponentes ad haemoptyſin, & phthiſin numerata fuit talis corporis conditio, in qua vaſa tenera forent, ſanguiſque tenuis, & diſſolutus. Ob ſimilem rationem videtur *Mortonus* (*uu*) laudaſſe *Corticem Peruvianum*: quamvis enim dicat, quod *praeſentem haemoptoen cito &*

tuto

(*u*) Alex. Trallian. Lib. VII. cap. 1. pag. 300., & ſeq. (*uu*) Phthiſiolog. Lib. III. cap. 5. pag. 96.

tuto sistit, *futuramque etiam praevenit*, videtur tamen plus expectasse a virtute ejus roborante ad firmandum corpus, ut futura caveretur Haemoptoë, quam ut illico tolleretur jam praesens, uti ex reliquis, quae eodem capite habentur, & historiis aegrorum adnexis, patet; simulque notat, ex ejus usu paullatim redire corpus ad robustum, & athleticum statum. Fatetur *Celeberrimus Brunnerus* (*x*), quod fidem non habuerit *Mortono*, corticem Peruvianum laudanti in *Haemoptysi*, donec experiundo veritatem didicerit, & inprimis in homine gracili, haemorrhagiae narium praecipue obnoxio, ac dein sputo sanguinis laborante, primo quidem circa ver, & autumnum, deinde adeo increbrescebat malum, ut vix una die liber foret a sputo sanguinis, & corpus jam contabesceret: variis incassum tentatis, & frustra adhibito etiam lactis caprilli usu, dedit corticem Peruvianum, intra paucos dies cessabat sanguinis sputum, & secuta fuit sanitas: similem successum postea se habuisse, asserit in curanda narium haemorrhagia.

Verum satis patet, non agi ibi de efficacia tali corticis Peruviani, qua in instanti undatim quasi ex vase pulmonis rupto profluentem sanguinem compesceret, sed potius de illa virtute hujus remedii, quae emendat dispositionem ad haemoptoën tam in fluidis, quam in solidis partibus, de qua ad §. 1198. dictum fuit. Hic autem proprie quaeritur, quale remedium in arte cognitum habeatur, a cujus usu sperari posset, ut profusum sanguinis sputum brevi sisteretur: levior enim haemoptoë, post sanguinis missionem, sola quiete corporis, ac mentis sedari solet; & rarius contingit, ut a valida haemoptysi pereant subito aegri; longe enim frequentius in Phthisin transit, quae lentam inducit mortem. Cum autem contingat aliquando, ut in praesentissimum vitae discrimen veniant a largo sanguinis sputo aegri, operae pretium erit videre, quid ars in tali casu tentaverit.

Notat *Celsus* (*y*), *Erasistratum* crura, femora, & brachia pluribus locis deligasse: sic enim venis compressis retinetur pars sanguinis satis notabilis in extremis artubus, adeoque minor copia ad cor redit, sicque tempus datur, ut vas ruptum se sensim contrahere possit. Licet autem *Asclepiades* repudiaverit illas ligaturas artuum tanquam damnosas, addit: *Sed id saepe commode respondere, experimenta testantur.*

Interim *Benedictus* (*z*), magni certe nominis in hoc morbo auctor, dicit: *Partes extremae sanguinem extussientibus, ut & narium haemorrhagia detentorum, non raro incassum ligatae fuêre: ejus tamen motum fricando, blandoque adhibito calore, in exterioribus suscitasse, proficuum fere semper invenimus*; de qua re etiam praecedenti paragrapho dictum fuit.

Videntur & Medici cogitasse de topica applicatione stipticorum ad vas laesum: cum autem hoc tantum possit fieri vaporis forma, & adstringentium medicamentorum virtus sit fixioris indolis, patet, nec inde quid sperari posse. Alcohol vini inter stiptica, uti notum est, recensetur, ac merito quidem, &

(*x*) Glandul. Duodeni cap. 5. pag. 101.
(*y*) Lib. IV. cap. 4. pag. 204.
(*z*) Tabid. Theatr. pag. 71.

& simul in vapores resolutum integre has vires retinet; sed calidus ille, & acris vapor pulmonis superficiem internam irritaret admodum, validissimamque produceret tussim, in hoc morbo quam maxime metuendam: *Balsami Tolutani* fumum in pulmones inspiratum pro sanguinis sputo laudat *Celeberrimus Mead.* (*a*); sed videtur & inde metuenda tussis. *Benedictus* (*b*) suffitus quidem laudavit, sed non ad haemoptoën sedandam, verum potius ad detergendum pulmonis ulcus: diserte enim monet sequentia: *Suffitus non statim ab eroso vasculo, aut visceris parenchymate submoveantur, sed post dies quatuordecim inprimis a sedata haemoptosi.*

Ubi de *Delirio Febrili* agebatur, uti etiam in *Capitulo de Epilepsia*, constitit, causam, quae actiones cerebri turbat, in dissitis admodum haerere quandoque corporis locis, & medicinam feliciter applicari illis locis, ubi fomes, & origo tantorum malorum haeret; ob hanc causam crediderunt practici, non impossibile esse, quod coërceri posset sanguinis sputum, licet medela non applicaretur pulmoni, sed alteri corporis loco. Memorabilis locus apud *Celeberrimum Hofmannum* habetur, qui huc spectat (*c*): *Mirabile est, forte adstringens adsumtum mox, & celerrime in dissitas etiam partes operari, easque constringendo nimias excretiones cohibere. Ita vidimus, in haemoptysi, vel immodico mensium profluvio, ab usu tincturae sulphuris vitrioli, vel haematitis brevi post sanguinis eruptionem conquievisse.* Validissimam narium haemorrhagiam cessasse vidi ilico, dum posca frigidissima linteum quadruplicatum madidum scroto obvolveretur: mox subito horrore per totum corpus concutiebatur aeger, & sistebatur haemorrhagia. Ex his videtur non omnino improbabilis haec opinio, quod minui, vel & sisti posset sanguinis sputum, applicatis remediis ad alia corporis loca: interim tamen nondum certa experimenta docuerunt, quaenam illa corporis loca sint, quibus haec remedia applicari deberent, & merito major difficultas auxilii praesentanei praevidetur, cum tota vis vicini adeo cordis dextri urgeat sanguinem per vasa pulmonis, & vas ruptum minus resistat, quam reliqui arteriae pulmonaris rami: accedit, quod homo undatim sanguinem exspuens subito percellatur metu, unde pulsus, uti *Galenus* (*d*) monuit, fit celer, & perturbatus, adeoque & motus cordis acceleratur. Observaverunt Medici, stipticorum actionem longe felicius succedere, dum in brutis experimenta tentantur, quam quidem in homine, cum nempe bruta periculi nescia sint, homines vulnerati perturbentur. Illae autem perturbationes si tollantur, dato opio, saepissime idem effectus a stipticis, qualis in brutis, observatur (*e*).

In periculo urgenti autem Medici ausi fuerunt tentare & aliam methodum, quae prima fronte multis temeraria visa fuit, interim tamen non caruit successu: dederunt nempe aquam frigidissimam, dum a copioso sanguinis sputo instantem metuebant mortem. Notabilis apud *Galenum* (*f*) locus habetur, ubi

(*a*) Monit. & Praecept. Med. pag. 53. (*b*) Tabid. Theat. pag. 126. (*c*) Patholog. gener. part. 5. cap. 6. §. 11. Tom. II. pag. 416. (*d*) De Puls ad Tyron. cap. 12. Charter. Tom. VIII. pag. 8. (*e*) Schvvencke Haematolog. pag 37. 38. (*f*) Method. Medend. Lib. V. cap. 5. Charter. Tom. X. pag. 111.

ubi postquam de vulgaribus haemorrhagiis egit, sermonem convertit ad illas, quae in profundo corporis fiunt. Sic autem habet: *Qui igitur e vasis profluit sanguis, aut quod amplius non confluet, sistetur, aut quod occlusa divisio erit, aut etiam propter utrumque simul, quod, puto, optimum est. Porro confluere prohibetur & propter animi deliquium, & revulsionem, & derivationem, & refrigerationem, tum corporis totius, tum praecipue ipsius partis vulneratae. Hac enim ratione etiam frigida pota saepe haemorrhagias suppressit; idem facit & frigida foris affusa &c.* Patet autem ex sequenti capite (g), quod plerisque Medicorum in compescendis haemorrhagiis frigidae usus fuerit familiaris, licet *Galenus* minime illud probet. Dicit enim: *At vere quae extrinsecus parti sanguinem profundenti admoventur, tum adstringentia, tum citra adstrictionem simpliciter frigida, haec ipse (veluti plerique medicorum) non ubique probo, sed mihi contra omnino, quam fieri res postulat, ipsum sanguinem intro compellere, ac venas, quae in alto sunt, implere videntur. Vidimus enim quosdam eorum, qui ex pulmonibus sanguinem rejicerent, ex thorace refrigerato manifeste laesos &c.* Frigidum quidem videtur laudare *Hippocrates* (h), dicens: *At in his frigido uti oportet, unde sanguis profluit, aut profluxurus est, non supra ipsas partes, sed circa ipsas, unde profluit &c.* Et certe, si considerentur illa, quae alia occasione ad §. 881. de potu gelido aestuante corpore affatim ingesto dicta sunt, tanquam frequenti, & periculosissima pleuritidis causa, patebit, potum aquae frigidae in sputo sanguinis conducere secundum textum hujus Aphorismi. Frigidum enim non applicatur directe pulmoni, ex cujus vasis fluit sanguis, sed potius partibus, unde venit sanguis in pulmonem. Ventriculus enim, potum frigidum recipiens, tangit tenuem tendinosam partem diaphragmatis, cordi, venae cavae ascendentis trunco, & dextro cordis sinui adeo vicinam: verum ille sanguis, vena cava, & sinu dextro contentus, paullo post pelletur per pulmonem, adeoque si lentescere potuerit per frigus aquae ingestae, minus facile exibit per vas ruptum, & spes erit, thrombum ibi formari posse, qui obturabit hiatum vasis, & sic cessare poterit periculosa haemoptysis, tempusque dabitur consolidationi vasis laesi, si simul reliqua necessaria observentur, de quibus partim dictum fuit, partim vero adhuc dicetur. Verum quidem est, quod simul metuendum videatur, ne in reliquis arteriae pulmonalis ramis talis, vel similis sanguinis concretio fieret; sed ipsa actio vasorum poterit superare hunc lentorem per frigus natum, cum recens sit, & tamen effectus sperari potest in vase rupto, cum illo in loco actio vasis nulla sit. Metus autem, ne concretus a frigore sanguis haereat subito in extremis angustiis arteriae pulmonalis, etiam inde minuitur, quod non ingeratur frigida aqua ingenti haustu in corpore robusto, & a valido labore aestuante, sed in corpore jam debili a magna sanguinis jactura, & in quo vasa tenera sunt, & sanguis plerumque dissolutus, ac tenuis, uti ad §. 1198. monitum fuit. Fatendum tamen est, quod *Hippocrates* (i) in Aphorismo proxime sequenti damnaverit frigida, velut nivem, & glaciem, tanquam

(g) Method. Medend. Lib. V. cap. 6. Charter. Tom. X. pag. 112.
(h) Sect. V. Aphor. 23. Charter. Tom. IX. pag. 208.
(i) Ibidem pag. 209.

quam pectori inimica, tussim moventia, sanguinis eruptionem promoventia, & catarrhos excitantia. Consentiunt & huic *Hippocratis* monito observata *Benedicti* (k), dicentis: *In nivium, & grandinum congelatione, coeloque pluvioso haemoptoici magis tentantur.* Considerandum autem est, quod proprie hic non agatur de illis, quae haemoptoën causare possent, sed de tali remedio, quod periculosam haemoptysim sistere posset subito, ut induciae saltem darentur pro applicatione talium, quae ab omnibus Medicis tutiora habentur. Nemo enim prudens ad copiosum potum frigidissimae aquae confugiet in leviori sanguinis sputo, quod alia methodo facile superari queat. Sed anceps remedium etiam locum habet in casibus periculosissimis, & communis laudatur regula *Hippocratis*, in extremis morbis nempe extrema etiam tentanda esse remedia.

Quamvis autem prudentis Medici sit, omnia exacte perpendere, quae agenda sunt in morbis curandis, interim tamen doctrina de juvantibus, & nocentibus magnum in Praxi Medica pondus habet, & omnibus argumentis, quae a priori desumuntur (ut in scholis loqui solent), praevalet. *Hofmannus* (l) de haemoptysi agens fatetur, quod potus aquae frigidae paullatim quidem, sed sufficienter quotidie haustus, tecto probe corpore, curaverit aliquoties periculosum hunc sanguinis fluxum, praecipue, dum corpus juvenile calore interno aestuat, *quem potus frigidus reprimendo, madoremque tepidum in peripheria corporis eliciendo, partes simul sulphureas calidas sanguinis exaestuationem inducentes evehit.*

Alia occasione ad §. 1069., ubi de cura paralysis agebatur, notatum fuit, ab applicatione aquae frigidae nasci horrorem quidem, & concussionem totius corporis, sed sequi paullo post calorem in tota superficie corporis; & si in lecto tunc decumbant aegri, succedit plerumque profusus sudor; sicque, liberrime perspirantibus vasis cutaneis, minus urgentur vitalia viscera. Per frictionem externarum partium *Benedictus* conabatur augere motum humorum per vasa cutanea, ut haemoptoë sedaretur: interim tamen frictio, diutius continuata, motum sanguinis in toto auget corpore; quod minus expedire videtur in hoc morbo. Damnavit quidem ille auctor frigidae applicationem (m), dicens: *Frigido lavacro immergatur haemoptoicus, aut narium haemorrhagia correptus, & exinde malum incrementum sumpsisse deprehendes: a calore vero superficie tenus, vel extremorum intenso, remedium.* Cum autem certo constet, a frigidae applicatione tam externa, quam interna, modo bene tegatur corpus, sequi calorem in cute externa, & sudorem, patet, illud frigidae usu obtineri, quod desiderabat in haemoptoë sedanda *Benedictus*, dum simul orgasmus sanguinis, in calidis juvenibus praecipue, reprimitur usu frigidae, uti *Hofmannus* observavit.

Pulcherrimum effectum frigidae audacter adhibitae in haemoptoës curatione demonstrarunt celebres in Italia Medici. *Cremonae* artem feliciter exercens

(k) Tabid. Theatr. pag. 109. (l) Sect. I. de Haemorrhagiis cap. 2. Tom. IV. part. 2. pag. 38. (m) Benedict. Tabid. Theatr. pag. 71.

cens *Martinus Ghisi* (*n*) inter alia utilissima observata memorat, quod in Nosocomio, dum curam gereret haemoptoici, sed robustissimi hominis, subito tres sanguinis libras exspuerit miser, & statim ipsi propinaverit aquam, glacie frigidissimam redditam, hoc effectu, ut statim fere integre cessaverit sanguinis sputum, & per integrum triduum bene se habuerit: recrudescente subito dein haemoptoe, periit suffocatus momento temporis, antequam succurrere quis potuerit, imprudentiae suae poenas luens, dum tanti discriminis immemor non parum meraci vini, & carnium assatarum ingurgitasset, quae incauta uxor clam attulerat marito decumbenti. Postea juveni, frequenti sputo sanguinis una cum valida febre decumbenti, incassum adhibitis copiosis, & repetitis sanguinis missionibus, aliisque remediis, propinavit aquam glacie frigidissimam redditam, hac lege, ut omni quadrante horae ad minimum biberet scyphum: post paucas horas cessabat sanguinis sputum, minuebatur febris, & tussis, & intra paucos dies restitutus est integrae sanitati, qua adhucdum illum frui, testatur egregius ille Vir.

Pluribus dein felicibus curis rem confirmavit celebris Romanus Medicus *Ignatius Gervasius a Monte Falisco* (*o*), non tantum aquam gelidissimam propinans aegris, verum etiam, in graviori malo, spongias aqua frigidissima madidas, nudo applicans pectori: simul tenuis, & rigida fuit adhibita diaeta. Plures ibi haemoptysis sic sanatae leguntur historiae, & longe adhuc numerosiores hujus methodi successus se vidisse, testatur auctor.

Simul etiam cavebat, ne calida juscula darentur aegris; observabatur enim tussis inde augeri, & recrudescere sanguinis sputum. Certe *Trallianus* (*p*) jam monuerat sequentia; *At neque sorbitiones, neque aliorum ciborum quidpiam calidum offerre convenit, sed omnia potius sint temperata, & ad frigidum declinantia.*

Forte mirum videbitur, tussim levari a frigidis, cum inter tussis causas frigus ab *Hippocrate*, & omnibus fere medicis numeretur. Verum in historia medica habentur talia, quae hoc probant. Molesta tussi per tres menses laboraverat homo; incassum tentatis pluribus remediis, casu in aquam glacie tectam ex ponte decidit, & glacie fracta mergitur eo usque, ut erecti hominis os aqua tangeret: domum reversus, calidum induit indusium, calidum jusculum sumit, & tota nocte placide dormit. Mane sequenti mirabatur, tussim fere omnino cessasse, quae paucis diebus postea integre evanuit (*q*). Egregius medicus tussi sicca valida laborabat per sexaginta horas; incassum tentatis pluribus remediis, percipiebat, sedem mali esse in suprema asperae arteriae parte, ubi molestae puncturae sensum percipiebat, unde credebat, tenuia quaedam vascula, nimis dilatata, fundere acrem humorem in hoc loco: conclusit hinc, aerem frigidum profuturum stringendo haec vascula: mense Januario frigidissimo aeri se exposuit, primo cum quadam cautela, sed

(*n*) Lettere Mediche in 4. Cremon. 1749. pag. 22. & seq. (*o*) De usu aquae frig. in Haemoptysi &c. in 4. Romae 1756. pag. 78. & seq. (*p*) Lib. VII. cap. 1. pag. 296. (*q*) Floyer Ψυχρολουσία pag. 243.

ſed cum illico levamen ſentiret, libere perrexit ſe frigori exponere, & ſanatus fuit (r). Dum in coryza nares incipiunt ſtillare, ſaepe adeo acre eſt liquidum depluens, ut naſi alas, & labium ſuperius inflammet non tantum, ſed & quandoque cutim erodat ita, ut vix audeant aegri nares emungere prae dolore. Si ſimile quid circa caput aſperae arteriae contingat, neceſſario ſequetur moleſtiſſima tuſſis.

Caeterum remedia ſolent ex adſtringentium claſſe laudari in hoc morbo, vel & adhibentur talia, quae incraſſant, & ſimul omnem acrimoniam humorum leniunt: quandoque adſtringentia junguntur incraſſantibus, uti apud *Alexandrum Trallianum* videri poteſt in loco paullo ante citato. *Gummi Arabicum*, *gummi Tragacanthae*, *amylum*, *conſolidae majoris radix*, *folia*, *flores* ad hunc uſum adhibentur. Ex adſtringentium numero, *folia*, *radices*, *ſemina plantaginis*, *pentaphylli*, *pimpinellae ſanguiſorbae*, *tormentillae*, *biſtortae*, *&c.*, inprimis occurrunt in Medicorum formulis paſſim. *Benedictus* (s) ex incraſſantibus, & partim ex adſtringentibus, aſperſa calce viva maceratis, dein aqua ſuperaffuſa, remedium parabat, cujus ſex uncias mane dabat haemoptoicis per quatuor, vel quinque dies; & teſtatur, vix fefelliſſe. Olim aqúa calcis vivae inter ſuſpecta remedia numerabatur, ſed poſtquam ad calculoſos morbos adhibita fuit diu, & ſatis magna copia abſque ulla noxa, nullum damnum inde metuitur.

Cum autem conſtans obſervatio docuerit, nativa balſama recentibus vulneribus adeo prodeſſe, imo etiam ulceribus curandis cum fructu adhiberi, ideo & in hoc morbo illis uſi fuerunt Medici. *Terebinthina pura*, *Balſamum Copaybae*, *Peruvianum*, *de Mecca*, *Tolutanum*, praecipua ſunt, quae hic commendari ſolent interne ſumenda, & quae videntur omnia ſatis cito ſuam fragrantiam per totum corpus diffundere, uti docet urina, paucis ſaepe minutis poſt haec aſſumpta ſpirans odorem gratiſſimum florum violarum. Interim omnia haec balſama calidum aroma habent; hinc parca doſi tantum exhibentur, ne motum, & calorem augeant: ideo in *Materia Medica* ad hunc numerum praeſcribuntur tantum grana quatuor, omni quadrihorio ſumenda, de maſſa pilularum, quae ex *terebinthina nativa* cum pulvere *glycirrhizae* in paſtam redacta conficitur. Licet autem Chemici *balſama ſulphuris*, quae ex ſulphure cum oleo preſſo, vel ſtillatitio cocto conſtant, magnis adeo exultarint laudibus, prudentes Medici tamen merito balſama nativa his praeferunt in hoc morbo curando.

Videtur autem balſamorum nativorum uſus antiquus ſatis eſſe: nam apud *Plautum* (t) tanquam vulgare & omnibus cognitum remedium legitur. Dum enim ſervulus dicit adoleſcenti: *Tua cauſa rupi ramices, jam dudum ſputo ſanguinem*; ille reſpondet; *Reſinam ex melle Aegyptiam vorato, ſalvum feceris.* Notum autem eſt, frequentiſſime reſinae nomen Terebinthinae datum fuiſſe. Caeterum in *Materia Medica* variae formulae ad hunc numerum habentur.

3. Quid

(r) Acad. Reg. Scient. 1737. Hiſt. pag. 66.
(s) Tabid. Theatr. pag. 140.
(t) Mercator. act. 1. ſcen. 2.

3. Quid nomine sex rerum non naturalium intelligatur a Medicis, in *Institutionibus* (*u*) habetur, ubi de morborum causis agitur: sunt autem 1. *aer*. 2. *cibus*, *potus*. 3. *motus*, *quies*. 4. *animi affectus*. 5. *retenta*, *excreta*. 6. *somnus*, *vigilia*. Hac omnia a prudenti Medico sic dirigenda sunt, ut morbo praesenti non noceant, & adversentur causis morbi ante enumeratis, quantum fieri potest. Aëris nimius aestus aeque, ac intensum frigus nocet; hinc ita temperandus, ut neutro peccet excessu. Quod quomodo fieri possit, antea alia occasione ad §. 605. dictum fuit. Cum autem molli in lecto, ex plumis confecto, decumbens homo magis incalescere soleat, ideo praefertur durius stratum, ex pilis equinis factum (*matras*), in quo decumbat aeger stragulis modice tectus: quies corporis absolute requiritur, ne per motum muscularem accelerato motu sanguinis venosi, majori impetu, & copia sanguis per pulmonem moveatur, sicque recrudescat haemoptoë; facile hinc patet, quantum metuenda sit tussis in haemoptoïcis: si enim, uti §. 1198. dictum fuit, per hanc tanta vis inferri possit pulmonibus, ut vasa rumpantur, quanto magis metuendum est, ne vas ruptum, quod jam consolidari incipiebat, dehiscat denuo.

Haec ergo omni modo compescenda erit prudenti anodynorum usu. Ob eandem rationem cavendum erit, ne multum loquatur, vel altiori voce petat adstantium ministeria: ideo in periculosa haemoptysi semper monui, ut praesto sit tintinnabulum, cujus pulsu monere possit aeger, ut ministrantes veniant, dum illis opus habet. Animi affectus validi vitandi omnino; si mala fortuna nati fuerint, sopiendi prudenter; de qua re ad §. 104. dictum fuit: quanquam autem maxime conducat, ut aeger hilari sit animo, cavendum tamen omnino, ne ludicris adstantium sermonibus in risum moveatur. Cum vero a quiete corporis, hic necessaria adeo, ut & ab usu anodynorum strictior saepe alvus soleat esse, molli oleoso clysmate opus erit, ut facilior fiat alvi egestio: dum enim valido nixu exprimuntur foeces siccae, & duriores, magna certe vis infertur pulmoni, & recidivae periculosae metus est. Somnus sit longior, ut pacatae quietis tempore incipiens rupti vasis consolidatio promoveatur; curandum simul, ut somni tempore corpus sit bene tectum, & perspirabile.

Victus debet esse blandissimus, ita ut nihil hic ingeratur, quod acre sit; vel sponte sua in magnam acrimoniam facile degeneret: cibus hinc sit ex farinosis non admodum lentis, fructibus mollibus bene maturis, pane rite fermentato, lacticiniis, oleribus mollissimis, jusculis non nimis meracis, & ab omni pingui bene depuratis, cum oryza decoctis praecipue, quae gratum saporem habent, licet nullo, vel saltem paucissimo, sale condiantur: ex hordeo enim, avena, &c., parata jascula, nisi salis quaedam copia addatur, fatuo nimis sapore displicent. Vidi apud quosdam in more fuisse, ut spem facilioris consolidationis vasis rupti ponerent in eo, si juscula ex extremis animalium partibus decocta darentur haemoptoïcis. Notum est, ex partibus ex-

(*u*) H. Boerh. Instit. Medic. §. 745.

extremis animalium, diu coctis, viscosum gluten confici, quo in mechanicis artibus uti solent: tendines enim, & capsulae articulorum copioso tali visco scatent; unde copiam talis glutinis aqua inde educit. Verum viscidus, & tenax ita nascitur chylus, qui debilem pulmonem gravare posset potius, quam nutrire corpus. Ideo merito haec repudiantur in hoc morbo, & praeferuntur jusculа dilutiora. Ubi autem morbus in melius vergere incipit, tunc & modo dictis aliquid de carne alba, inprimis ex gallinaceo genere, addi solet, sed modica copia tantum. Expedit, ut parciori copia simul, & repetitis vicibus, ingerantur similia nutrimenta, ne chyli, quamvis boni, copia obruatur simul & semel pulmo: observamus enim in hominibus sanis, & fortibus, post largum prandium, turgere omnia vasa; & illo tempore, dum novus chylus copiose sanguini miscetur, difficilior parum respiratio solet esse, partim ab hac causa, partim etiam, quia ventriculus distentus ab ingestis difficiliorem reddit descensum diaphragmatis, cui accumbit. Subita enim vasorum repletio, etiam a bonis humoribus, hic metuenda est, uti & difficilior eorundem per vasa pulmonis transitus. Hinc *Hippocrates* (vv) dixit: *His confert, si circa exordia curandos susceperis, ut & manuum venae (sanguinem) emittant, & victus ratione utatur, ex qua & siccissimus, & maxime exsanguis evadat*. Forte ob eandem causam, ne nempe nimis repleantur vasa, *Celsus* de hoc morbo agens (x) dixit: *Sed sic bibendum est, ut sciamus, huic morbo sitim prodesse*.

Interim si potus diluens & mollis sit, nec tamen nimia copia simul & semel ingeratur, videtur profuturus, cum sic sanguis reddatur magis meabilis, & per urinae vias, ac vasa cutanea liberari possit sanguis ab acrimonia, quae saepe hic peccat, uti antea dictum fuit. Caeterum *Celsus* (y) compendio nocentia, & juvantia in hoc morbo recenset sequentibus: *Praeter haec necessaria sunt quies, securitas, silentium &c. At inimica sunt vinum, balneum, venus, in cibo oleum, acriora omnia, item calida fomenta, conclave calidum & inclusum, multa vestimenta corpori injecta, etiam frictiones, nisi ubi bene sanguis conquievit*.

Pro potu communi maxime conducit lac recens, aequali copia aquae, vel decocti hordei dilutum, tempore hyemali, aestate vero cum & copiosior, & dilutior simul tunc requiratur potus, binae partes aquae, vel decocti hordei ad unam partem lactis sumuntur. Ne autem facile in acidam acrimoniam degeneret talis potus, vel lac in dura abeat coagula, pauculum sacchari, aut saponis veneti sumitur una cum talibus, quae acidum absorbent: talis formula in Materia Medica ad hunc numerum habetur. Tabidis, & praeter modum extenuatis lactis usum commendavit *Hippocrates* (z); addidit tamen hanc cautionem, *non valde admodum febricitantibus*. Lenta enim febricula, uti postea dicetur, saepe huic morbo comes; neque tamen ideo lactis usus damnatur: ubi autem intensa febris adest, tunc dilutiori nutrimento opus est,

(vv) De Morbis Lib. I. cap. 6. Charter. Tom. VII. pag. 538. (x) Lib. IV. cap. 4 pag. 205. (y) Ibidem. (z) Aphor. Sect. V. N. 64 Charter. Tom. IX. pag. 237.

est, quod addita aqua, vel decocto hordei, avenae, &c. facile obtinetur: imo tunc lactis serum propinari posset. Quanti autem fecerit in hoc morbo lac, & lacteam sic dictam diaetam, quae ex solo lacte & cerealibus constat, *Trallianus* (*a*), patet ex sequentibus: *Omnes autem lacte utantur, melleque, & recenti caseo, praesertim caprillo, aut bubulo. Neque enim medicamentum, aut cibus, aut aliud quidpiam adeo accommodum est ipsis, aut utile, atque lac. Et qui per initia solo ipso constanter longiore tempore usi sunt, omnes in totum convaluerunt.* Diu autem continuandam esse diaetam lacteam suasit, simul recensens curam hominis, qui, per integrum annum a vino abstinens, & hac diaeta constanter usus, a puris sputo & imminente phthisi liberatus fuit.

Lactis insignem usum omnium Medicorum observata confirmant, quod, tanquam omnibus notum, pluribus probare supervacaneum duxi.

4. Antea ad §. 1198. causae tam praedisponentes, quam procatarcticae, recensitae fuerunt, ad quas in cura hujus morbi respiciendum semper est, cum non tantum requiratur, ut tollatur haemoptoe praesens, sed etiam ut caveatur, ne postea redeat denuo, quod in hoc morbo satis frequenter fieri solet. Causae procatarcticae vitari poterunt, dum recta vivendi methodus instituitur: major autem merito praevidetur difficultas in emendandis causis praedisponentibus. Sic haereditariam ad hunc morbum dispositionem ars tollere nequit, & difficile est emendare illa, quae §. 1198. α, & β enumerantur; neque unquam hoc cito obtineri poterit; sed si quid sperandum ab arte medica sit, sensim tantum illud obtinebitur. Certe vasorum teneritudo per aetatem ipsam minuitur, dum sensim majorem firmitatem solidae partes acquirunt; & notum est, quantum corporis exercitia tunc conducant; de qua re videri poterunt illa, quæ ad §. 28. dicta fuerunt. Acrior sanguinis indoles blando victu, & cognitae acrimoniae oppositis remediis, emendari poterit; vel & per artem acria haec ad alia corporis loca derivari, atque educi poterunt de corpore; de qua re mox quaedam dicentur. Verum thoracem planum & angustum, scapulas depressas, collum longum, quae inter haemoptoes & phthisis futurae signa §. 1198. recensentur, quis emendare sperabit? Interim tamen per bonam medendi methodum fuisse & hic observatum profectum, testatur *Benedictus* (*b*), cujus maxima merito habetur auctoritas in omnibus, quae hunc morbum spectant. Sic autem habet: *Quibus ab usu remediorum, aut plagarum mutationibus pectus angustum dilatatur, gliscit corpus, robur augetur, & color evadit floridior, salutis spes affulget denuo, per totum corpus relucente caloris vitalis* ἐκλάμψει. Et *Atticus*, uti ad §. 1198. dictum fuit, a peregrinatione in Asiam facta, insignem in melius mutationem obtinuit.

Caeterum de illa acrimonia humorum, quae per morbos nascitur, partim jam dictum est, iterumque in variolarum historia postea dicetur.

Antea ad §. 1198. notatum fuit, acres cum sanguine fluentes humores per

(*a*) Lib. VII. cap. 1. pag. 304.
(*b*) Tabid. Theatr. pag. 112.

per diversa loca corporis quandoque exivisse, summo non tantum cum levamine, verum etiam integra quandoque sequente sanatione. Nova haec emissaria aliquando sponte nascebantur, saepe & ars saluberrima haec naturae morbos sanantis conamina fuit imitata, optimo successu. Videntur autem veteres Medici frequentius haec tentasse, ac quidem hodie fieri solet. *Hippocrates* (*c*), post sputum sanguinis, licet nullum pus sequeretur, dicit: *Quumque ipse optime corpore sese habere videbitur, pectus, & dorsum, vicissim utrumque, inurito. Illisque curatis, per annum ebrietate abstineat, non impleatur supra modum, neque manibus vehementer laboret, neque vehiculum conscendat, sed quam maxime crassum corpus ipse reddat.* Eandem hanc pectoris, & dorsi inustionem adhuc aliis locis commendat (*d*), postquam prius lacte bubulo, admixta tertia parte aquae mulsae, copiose potato, torosior redditus fuerit aeger. *Si enim ustio bene successerit, morbum effugiendi spes est.* Recenset *Trallianus* (*e*), quod homini, fluxionibus in thoracem obnoxio, & tussi, suaserit caput inuri ferro candenti.

Cum autem prompte huic consilio obediret aeger, *mirum, quomodo omnia simul cessaverint, & copia, quae influebat, humidi, & tussis. Inposterum vero aeger a fluxionibus in thoracem liber, ac immunis permansit.* Mollius hodie medicinam facimus, an melius? non adeo liquet.

Cum autem & consuetae excretiones suppressae inter causas haemoptoes recenseantur, sponte patet, illas iterum suscitandas esse, uti antea dictum fuit.

§ 1201. UBi semel accidit, sedatumque est (1200.), quibuslibet 6. mensibus per aliquot annos mittendus sanguis, sensim tamen copiam minuendo.

Licet feliciter curata sit haemoptoe, ita ut nullum ullius mali signum amplius supersit, & optima quaeque appareant sanati morbi indicia, quae inprimis statuit *Benedictus* (*f*) sequentia: *Post sanguinis extravasationes libera respiratio, tussis sedata, vires constantes, securitatis* φαινόμενα, *& contra*; interim tamen certo confidere non possumus, cum saepius observetur redire haemoptoe, nisi diligens cautela adhibeatur. Postea ad §. 1207. dicetur, & jam antea etiam monitum fuit, haemoptoen per vim externam, sine vitio interno praeexistente, levissimam esse, caeteris paribus: attamen *Hippocrates* (*g*) in tali haemoptoe recidivam metuendam esse monet, dicens: *Saepe, quibus vena aliqua a vulneribus, aut quibusdam laboribus, aut exercitationibus, aut alia quadam causa, intus sauciatur, quum coaluerit, & sana esse vena videbitur, iterum alio tempore rumpitur; iterumque rumpitur ex iisdem causis, a quibus prius affecta erat. Quum vero iterum rupta est, sanguinem effun-*

(*c*) De Morbis Lib. II. cap. 21. Charter. Tom. VII. pag. 572. (*d*) De Intern. Affection. cap 1., & 3. Ibid. pag. 640., & 641. (*e*) Lib. VII. cap. 1. pag. 303. (*f*) Tabid. Theatr. pag. 108. (*g*) De Morbis Lib. I. cap. 9. Charter. Tom. VII. pag. 543.

fundit, confestimque copiosum sanguinem, & crebro vomentes intereunt, aut subinde recentem sanguinem vomunt; multum autem, & crassum pus per totum diem spuentes eodem, aut consimili modo pereunt &c.

Postea etiam alibi (*h*) idem inculcat, & cautelas plures addit, ne ad ventum celeriter currant, neque equum, neque currum conscendant, clamores & excandescentiam vitent, acribus, salsis, acidis, pinguibus abstineant; simulque monet, recidivam pejorem esse primo morbi insultu. Debilior saepe manet cicatrix vasis rupti, ita ut a levi etiam augmento copiae sanguinis, ejusve rarefactione, aut motus celeritate aucta, nova fiat ruptura, sicque sanguinis sputum fere habituale reddatur, licet non semper sequatur illico pulmonis ulcus, & phthisis. *Tulpius* (*i*) refert casum pictoris, qui triginta amplius annos multum sanguinis exspuit, plurima tamen itinera perficiens, donec tandem *tam late dehisceret volatico homini vena, ut ne salus quidem ipsa eum servasset.* In alio homine sanguinis sputum, non nisi post vigesimum annum, in tabem abiit, sed gravissimam, quae totum consumeret pulmonem, cum tali foetore, ut cadaver aperire ne quidem ausus fuerit Medicus. Vidi & aliquoties frequentes tales haemoptoes, & diuturno satis tempore molestas: sed in omnibus his, post miserrimam vitam, subita mors secuta fuit tandem, undatim effuso sanguine, vel phthisis incurabilis. In optimo sacerdote Gallo, per undecim annos jam haemoptoico, tanta erat pulmonis debilitas, ut si legere tentaret, etiam immotis labris, sentiret dolorem in pectore, &, nisi illico cessaret, sequeretur statim sanguinis sputum. Imo videtur toties rupti vasis cicatrix asperior fieri, & irritationem tussiculosam producere fere perpetuam: forte etiam vasa circa ambitum asperae talis, & minus firmae cicatricis, a sanguinis aucta copia, vel majori impetu tumentia, similem ad tussim irritationem producunt, non sine discrimine perpetuo novae vasorum rupturae. Notabilis apud *Hippocratem* (k) locus habetur, qui hanc opinionem confirmat: postquam enim de haemoptoe a vena rupta per labores egerat, subjungit sequentia: *At si vena quidem non omnino rupta fuerit, sed tractus in ipsa fiat: fit autem praecipue velut varix, quod etiam confestim ubi factum fuerit, dolorem quendam tenuem, & tussim siccam exhibet. Si vero diutius morata, & neglecta fuerit, primum quidem paucum, & subatrum sanguinem dimittit, mox etiam copiosiorem, & maxime sincerum, dein etiam pus &c.* Jubet autem, ut per sanguinis missionem, & victus rationem siccissimus, & exanguis reddatur talis aeger, ut nempe distenta haec vasa subsidant. *Quod si incipiente morbo curentur, rursus venulae in loco ad latus subsident, & humiles fiant.*

Ex omnibus hisce satis patet utilitas sanguinis missionis ad cavendum, ne redeat sanguinis sputum: hinc etiam in illis, qui perfecte jam hoc morbo liberi videntur, prophylaxis causa sanguinis missio instituitur bis in anno, circa aequinoctium vernum, & autumnale nempe, quo tempore maxime muta-

(*h*) De Intern. Affect. cap. 1. 2. 3. Ibid. pag. 638. — 641.
(*i*) Lib. II. cap. 11.
(*k*) De Morbis Lib. I. cap. 6. Charter. Tom. VII. pag. 537. 538.

tationes in corpore humano observari solent. Imo primis duobus vel tribus annis frequentiorem etiam sanguinis missionem commendare soleo, praecipue si in vigore aetatis fuerint, & sanguineae temperiei. Praeterea semper sollicite observare conatus fui, si quaedam occurrerent indicia, quae antea praecesserant brevi secuturam haemoptysin. Varia autem talia signa occurrunt in diversis hominibus. Ita *Benedictus* (*l*) observavit: *Si post cruentas exscreationes sputum mucaginosum caeruleum & laeve successerit, & perseveraverit, haemoptosin in junioribus, aut calidioribus recursuram denuntiat; si purulentum, & in junioribus, & aetate provectis phthisin; si nullum, caeteris paribus, incolumitatem.*

Plura alia signa haemoptysis recidivam minitantia observare mihi contigit in praxi, quibus monitus illico ad venae sectionem confugi. Solent quemdam pressionis in pectore quasi sensum percipere, quidam majorem calorem in thorace sentiunt, una cum levi tussicula, sed sicca: aliis in dextro, quibusdam in sinistro hypochondrio mirus quidam, & insolitus pulsationis motus percipitur; simul dicunt, se sentire, ac si sanguis ascenderet ex hypochondriis versus thoracem; & dum hoc aliquoties contingit, redit sanguinis sputum, nisi sanguinis missio instituta praevenerit imminens malum. Hinc patet, nunquam generaliter posse determinari, quot sanguinis missiones in anno institui debeant prophylaxis causa; sed hoc totum debere relinqui prudentiae attenti Medici, qui aegri curam gerit. Interim tamen in hoc casu minus periculi est timendum a frequentiori, quam a neglecta venae sectione. Si enim redierit periculosa haemoptoe, largis, & repetitis venae sectionibus saepe opus erit, ut haec sedetur, quae forte unica sanguinis missione tempestiva caveri potuisset. Antea ad §. 106. notatum fuit, quod frequentes sanguinis missiones corpus disponant ad novam, cito saepe renascentem, plethoram, simulque corpus minus firmum & validum reddant: verum illud damnum levius est, quam periculum subitae mortis a profuso sanguinis sputo, aut secuturae phthisis. Hinc etiam sensim minuuntur & numero, & quantitate sanguinis missiones, postquam per tres quatuorve annos nulla recidiva facta fuit; tunc enim certa spes est, firmam vasis olim rupti cicatricem esse, quae, crescente per aetatem corporis in partibus solidis robore, postea non facile solvetur a causis levioribus. Simul autem & semel a solitis sanguinis missionibus abstinere, periculosum foret, uti antea ad §. 106. notatum fuit.

Omnis autem Medici sollicitudo incassum erit, nisi morigerum habuerit aegrum, qui & moderata velit uti diaeta, & a validis exercitiis abstinere, inprimis a talibus, quae pulmoni vim inferre possunt tantam, ut & in sanis haemoptoe oriatur; quae §. 1198. enumerata fuerunt. Miserrima certe talium est conditio, qui muneris ratione haec vix vitare possunt, vel nolunt. Dolui toties periisse plures, quos servari posse sperabam, dum cantu, & inprimis tubarum inflatione, vel victum sibi, & suis quaerere debebant, vel im-

(*l*) Tabi l r. Theatr. pag. 169.

impense delectabantur. Egregius Comicus *Molière*, dum quarta vice personam aegri imaginarii agebat, summo cum applausu, licet inveterato pectoris morbo magis solito oppressum se sentiret, vix redux a scena, undatim exspuens sanguinem, periit. Quantam vim inferunt pulmonibus rabulae forenses, qui cuivis obvio *iras, & verba locant*? Scite certe hoc expressit *Satyricus* (*m*):

Ipsi magna sonant, sed tunc, cum crediter audit
Praecipue, vel si tetigit latus acrior illo,
Qui venit ad dubium magno cum codice nomen,
Tunc immensa cavi spirant mendacia folles,
Conspuiturque sinus &c.

Sane his non tensum jecur ruptum fuit, uti *Poëta* dicit; sed potius fracta pulmonis vasa subitam fecerunt mortem saepius.

§. 1202. SI vero ob magnitudinem mali (1198.), stiptica male applicata, neglectamve veram medendi methodum (1200.), post sputum sanguinis oritur dispnoea, assiduo increscens; horror vagus; calor, ruborque genarum; tussicula sicca; febricula hectica; sitis major; debilitas; gravitatis in Thorace sensus; signat, vulnus haemoptoes jam collectam circa labia sua, & sub crusta arefacti cruoris, materiem mutare in pus, collectionem abire in vomicam tectam, qua rupta, in ulcus pulmonum apertum.

Maxima curae spes in hoc morbo, uti antea dictum fuit, consistit in eo, si vas laesum in pulmone, puri vulneris instar possit curari absque suppuratione, quam omnes hic metuerunt, & merito. Ubi sanguinis sputum per vasorum anastomosin factum fuit, maxima spes est; quia nulla laesio superest, & per ipsum sanguinis sputum, & per institutas venae sectiones, depleta vasa contrahuntur sponte. Si a violenta causa quicumque ruptum vas in pulmone fuerit, magna spes consolidationis superest, quia purum vulnus est, quod, nisi magnum valde fuerit, absque suppuratione sanari poterit, si debita adhibeatur cura. Verum, ubi ab ipsa humorum acrimonia erosa fuerint vasa, tunc certe magna difficultas est in præcavenda suppuratione: purum enim vulnus non est, & inflammatio, quae labia vulneris, etiam puri, occupare solet (vide §. 158. 5.), non terminabitur blanda resolutione; quia, ut hoc fiat, requiritur humorum blanda indoles (vide §. 386.); neque semper in potestate artis est, ut paucis diebus acrimonia humorum emendetur, quae tanta fuit, ut ipsa vasa erodere potuerit,

Al-

(*m*) Juvenal Satyr. VII. versu 108. &c.

Altera ratio, quare post haemoptoën metuebatur suppuratio, erat sanguis grumosus in pulmone relictus post sputum sanguinis. Dum enim minuitur haemoptysis, & tandem desinit, pars quaedam cruoris concreti manet, & in orificio vasis rupti, & etiam in ipsis bronchiis pulmonum: cum autem in summa quiete debeant manere tales aegri, & placidissime respirent, tales thrombi quandoque per aliquod tempus manent. Ubi autem stiptica valida adhibita fuerint, & praecipue si per frigidissimam aquam potatam haemoptoë suppressa sit, uti antea dictum, tunc majores tales thrombos collectos ibi haerere, merito suspicandum est: verum antea ad §. 172. 1. monitum fuit, *Hippocratem* dixisse, *si in ventrem sanguis effusus fuerit praeter naturam, necesse est suppurari. Galenus* autem in Commentariis suis ad hunc *Aphorismum* optime notavit, in hoc loco non agi de sanguinis effusione in ventrem proprie dictum, sed in quodcumque aliud cavum: simul addidit, suppurationis nomine hic intelligi omnem sanguinis corruptelam, non vero tantum conversionem in pus proprie dictum. Sed cruor in loco calido humido, si simul aëri liber accessus detur, putrescet satis cito, sicque poterit, in acrem saniem conversus, vicina loca erodere, & inflammare, adeoque omnia mala augere, & suppurationem excitare. Videntur certe Veteres Medici tale damnum metuisse a sanguine grumoso relicto post haemoptoën, & ideo solliciti fuisse, ut quantocyus educeretur. *Galenus* (*n*) enim in curanda valida haemoptoë, postquam placidam respirationem, & silentium imperaverat aegro, ac venae sectionem instituerat &c., dicit: *Ubi haec sunt facta, primum posca, tum diluta, tum tepida, potui est offerenda, quo, si quis in viscere thrombus latitet, resolutus extussiatur* (ἐκβηχθείη), *atque hoc nihil vetet bis terve ternis* horis facere. Similia & *Trallianus* (*o*) habet, credens non tantum grumos sic dissolvi, sed etiam ulteriorem sanguinis effluxum per acetum impediri; cui adstringentem qualitatem Veteres Medici tribuerunt. Certe & *Benedictus* (*p*) a retentis diu sanguinis grumis phthisim metuisse videtur: sic enim habet: *Si peractis sanguinis excreationibus pulmo minus sensilis, aut pectoralia torpida, sanguinis reliquias per* ἀναχρέμψιν *non apprime repurgaverint, retenti sanguinis, & ipsius pulmonis computrescentia suborta phthisin subsecuturam minatur.* Negari nequit, sedulo cogitandum esse, ut thrombi illi educantur, sed & simul cavendum est quam maxime, ne, valida excitata tussi, sedata jam haemoptoë redeat, quod periculo nunquam caret. Antea autem ad §. 857., ubi de acceleranda ruptura vomicae pulmonis agebatur, dictum fuit, vapore aceti, vel vini calidi tussim excirari, qua, dum agitatur pulmo, saepe abscessus rumpitur. Ob hanc rationem haemoptoïcis, fateor, nunquam illud consilium dare ausus fui, ut poscam sumerent, & saepius quidem intra tres horas post sedatam haemoptoën: verum quidem est, quod Veteres Medici non dederint calidum oxycratum, sive poscam, sed tepidum tantum, quod minus irritat quidem, irritat tamen. Nec possunt statim illi grumi educi,

nisi

(*n*) Method. Medendi Lib. V. cap. 8. Charter. Tom. X. pag. 115.
(*o*) Lib. VII. cap. 1. pag. 389. (*p*) Tabid. Theatr. pag. 108.

nisi per tussim, quod semper tutius fiet postea, cum vas ruptum jam sponte sua magis contractum fuit, & initium aliquod consolidationis jam adsit. Praeterea notandum est, quod grumus concreti sanguinis, in asperae arteriae ramo quodam haerens, saepe continuum corpus faciat cum thrombo, obturante vas ruptum, adeoque si talis grumus per tussim excitatam educitur, sequitur & thrombus, qui vas ruptum obturabat, & cum periculo recrudescit haemoptoë, quae, licet feliciter sedetur, iterum novos grumos producet, qui pariter educi deberent. Vidi aliquoties, quod post unum, alterumve diem sponte sua, & cum levi tussicula, prodirent hi grumi; nam in loco humido calido sanguis grumosus sensim incipit quasi deliquescere, adhaesio grumorum ad latera trachaearum minuitur, imo & integre tollitur, sicque facile exspuuntur. Si post biduum nil grumosi prodiisset, & aegri, ut saepe fit, aliquid molesti gravantis sentirent in pectore, vaporem aquae tepidae ut inspirarent, suasi, & sic feliciter prodierunt. Neque observare potui, ullam noxam secutam fuisse a diuturniore hac mora. Licet autem *Benedictus* a retento sanguine grumoso phthisim metuerit, tamen paullo post (*q*) dicit: *A sanguine extravasato putrescente bronchia minus infarciuntur*; *a succo nutritio magis, cum in mucaginosam excoquitur substantiam &c.*: hujus textus jam alia occasione ad §. 1198. B. mentio facta fuit. Certum est, dum sanguis extravasatus ad putredinem incipit disponi, deliquescere denuo, & sic facilius exspui.

Praeterea ex illis, quae ad §. 1199. dicta fuerunt, patet, sanguinem concretum, intra vasa aerea pulmonis collectum, non semper putrescere, sed in polyposas concretiones quandoque mutari, quae postea per tussim eductae vasa, & vasorum ramos mentiebantur. Quin imo videtur satis probabile, grumos sanguinis in tracheis pulmonis concretos raro putrescere, cum plerumque antea expellantur: vel, si diutius ibi manserint, degenerare potius in polyposas concretiones: dictum autem etiam fuit ad §. 1199. tracheis pulmonis interponi tunicam cellulosam, per quam innumera vascula distribuuntur, quae, si rumpantur, effundere poterunt sanguinem in has cellulas, qui grumescens, extra vasa aërea haerens, mora diuturna pulmonem erodere, & inflammare posset, praecipue si ab acri humorum indole erosa fuerint haec vascula: verum si a tali causa tandem erosa fuerint majora vasa, ita ut gravis sequatur haemoptoë, eadem infortunia metuenda forent a tussi, excitata hac spe, ut per illam educerentur sanguinis grumi: & talis grumorum in cellulosa tunica pulmonis haerentium corruptela praeëxstitit ante copiosum sanguinis sputum, non vero illud secuta fuit. Ex quibus omnibus mihi patere videtur, quod periculosae semper fit plenum opus aleae, si statim post seditam haemoptoën per tussim excitantia remedia tentetur grumosi sanguinis ex pulmone expulsio.

De signis autem abscessus post haemoptoën nati in pulmone dictum fuit antea ad §. 834. & 835., ubi de vomica pulmonis peripneumoniam sequente

(*q*) Tabidor. Theatr. pag. 109.

agebatur: omnia enim haec eadem sunt; nam post sanguinis sputum non sequitur suppuratio, nisi inflammatio accesserit non resolubilis in loco vasis rupti; & hinc, uti antea dictum fuit, maximam semper adhibebant curam Medici, ut caverent inflammationem. Verum quidem est, quod post peripneumoniam major plerumque vomica sequatur, quam post haemoptoën; sed & solet nata semel ulcerosa dispositio sensim proserpere, & hoc viscus depascere, nisi cito ulcus illud depurari, & postea locus consolidari possit. Cum autem in initio leve saepe hoc malum sit, cavere debet Medicus, ne fallatur in Prognosi, & ne aeger nimis securus debitam vivendi normam negligat: attendendum ergo quam maxime est ad signa hic enumerata. Optime hoc notavit *Fernelius* (*r*), de vomica pulmonis agens: *Latens profecto, & inprimis abditum vitium, saepe nec laboranti, nec Medico notum, quo laborans ipse nec consueta munia intermittit, nec se morbo teneri putat, causamque interitus sui nesciens intus gerit sub pectore.* Notat autem, quosdam subito periisse ob repentinam talis vomicae disruptionem, & quidem hoc contigisse duobus Medicis, qui satis in arte celebres erant, *attamen nec febre, nec inappetentia, nec alio ullo symptomate impendentem sibi diem supremum praesenserant.* Interim non videntur decepti fuisse ideo, quod nulla signa adfuerint latentis mali, sed potius quod haec neglexerint, ut ipse *Fernelius* (*s*) fatetur, dum dicit: *Omnibus tamen sic affectis multo tempore, antequam vomica rumperetur, cruenta excreatio processit a pulmone, eaque cum tussi, adfuitque spiritus gravis, & foetidus, corporis gravitas, pectorisque levis oppressio, & spiritus difficultas.* Certe sanguinis sputum satis monere potuerat illos, pulmonis vomicam metuendam esse, & memorata symptomata satis docebant, illam jam adesse: tales errores non sunt adscribendi arti Medicae, sed Medicis, dum minus attendunt ad illa, quae in morbis contingunt. Forte tolerabilius errasse videtur Medicus, dum, videns aegrum cum tussi pus exspuere, credidit, abscessum pulmonis se reperturum in cadavere hominis, qui non diu supervixerat huic malo: post mortem autem pulmones sanissimi fuerunt inventi; sinus autem frontales, maxillares, sphaenoïdales erant pure repletissimi (*t*). Verum in morbi historia legitur, quod ille aeger vehementissimo dolore capitis cum febre cruciabatur, nec diu duraverit morbus: illa autem signa non conveniunt vomicae pulmonis. Admodum verisimile est, quod in illo aegro & pus emunctum fuerit, cum omnes illi sinus in cava narium exitum habeant: illa vero puris pars, quae per foramina narium posteriora in fauces delabebatur, per tussim excreta fuit.

Hinc etiam intelligitur, quare *Hippocrates* (*u*) dixerit: *Quibus sanis horrores crebri sunt, ii ex sanguinis profluvio purulenti fiunt.* Non quod tales homines absolute sani dicendi sint, sed quod saepe sibi ipsis & aliis minus peritis tales videantur. In numero sequenti (*vv*) addit: *Horror, & spirandi difficultas in doloribus tabis signa sunt.*

Ubi

(*r*) Patholog. Lib. V. cap. 10. pag. 109. (*s*) Ibidem. (*t*) Academ. des Sciences 1735. Hist. pag. 25. (*u*) Coac. Praenot. N. 16. Charter. Tom. VIII. pag. 854. (*vv*) N. 18. Ibidem.

Ubi ergo ad omnia illa signa, post Haemoptoën praegressam, attenderit Medicus, non facile falletur: notandum tamen est, non omnia haec signa statim adesse, sed se mutuo sequi. Plerumque oppressionis in pectore quaedam perceptio, aliquando & dolor obtusus, cum horroribus vagis, primum locum obtinent; deinde reliqua symptomata illo ordine sequuntur, quo hic sunt enumerata. Caeterum omnia haec symptomata leviora, vel graviora sunt, prout celerius, tardiusve decurrit morbus; prout vomica in pulmone nata majoris, minorisve molis est; humorum totius corporis indoles blanda, vel acrior hic etiam variationem facit. Interim fere semper phthisis ab haemoptoë nata sensim corpus depascit, uti postea dicetur, & ideo merito inter morbos chronicos numeratur.

§. 1203. 2.° ORitur itidem Collectio haec puris, praeter causas dictas (1198.), a peripneumonia quacunque terminata in apostema (832. ad 843. 867.); cognoscitur iisdem signis (832. ad 843. 867.).

Hactenus explicatum fuit, quomodo & a quibus causis haemoptoë, & post haemoptoën in pulmone ulcus, oriatur, a quo totus habitus corporis sensim consumitur; & tunc phthisis pulmonalis adesse dicitur (§. 1196.). Verum & a valida inflammatione pulmonis, quae resolvi non potuit, vomica pulmonis nascitur, etiam absque praegressa haemoptoë, uti ad numeros hic citatos antea explicatum fuit, ubi simul habentur illa signa, quae docent, inflammationem pulmonis tendere in abscessum; uti & illa indicia, quae pus jam factum, & in vomica clausa collectum esse demonstrant: quod pus, nisi brevi tempore inde per sputa educi possit, vel per metastasin ad alia loca corporis deponatur, sicque a purulenta colluvie liberetur hoc viscus, phthisis pulmonalis sequitur, & prior morbus nomen suum amittit, uti optime notavit *Aretaeus* (x). Postquam enim dixerat, phthisin vocari morbum, si ex diuturna tussi, vel post sanguinis rejectionem pus exspuant; addit: *Si autem pectus, aut latus suppuraverit, & materia per pulmones traducatur, purulenti vocantur: quod si & pulmo ab his ulceretur, erosus a praeterlapso pure, non amplius suppuratio* (ἐμπύη), *sed* (φθόη) *corruptio, sive phthisis appellatur.* Deinde pergit signa phthisis pulmonalis describere. Pulchre distinxit transitum materiae purulentae, post pleuritidem natae, per pulmonem, de quo in Pleuritidis historia dictum fuit; & id saepe sine magno damno hujus visceris fit. Ubi vero pus illud non statim per sputa copiosa educitur, incipit accumulari in pulmone, & acrius redditum, erodendo hoc viscus, ulcerosam labem, atque inde sequentem phthisin excitat.

§. 1204.

(x) De Caus. & Sign. morbor. diuturn. Lib. 1. cap. 8. pag. 36.

§. 1204. 3.° QUin Empyema (1185.) ortum poteſt rodere, eliquare, conſumere pulmonem; ut fiat idem morbus, ac ſi proprio hic ulcere abſumeretur (1188. N.° 4.). Cognoſciturque ſignis ibidem poſitis.

Si inter pulmones, & pleuram pus in cavo thoracis colligitur, Empyema eſt: ſed ex illis, quae ad numeros hic citatos antea dicta fuerunt, patuit, pulmonem tunc ab alluente pure rodi, & conſumi, niſi puri in cavo thoracis collecto conciliari poſſit exitus, antequam pulmo ab hoc pure multum damni paſſus fuerit.

Verum antea, ubi de *Peripneumonia* agebatur, patuit, pus in pulmone collectum per metaſtaſin quandoque ad alia corporis loca deponi, & ſic hoc viſcus a purulenta labe liberari. Contingit autem etiam, ut pus, in aliis locis corporis natum, in ſanguinem reſorbeatur, & in pulmone collectum ſubito vomicam faciat, unde omnia modo enumerata mala metuenda ſunt. De qua re videri poterunt illa, quae ad §. 406. de reſorptione puris, in vomica clauſa nimis diu relicti, habentur.

Omnis ergo morbus, qui in pulmone ulcus producere poterit, in phthiſin pulmonalem poterit & finiri.

§. 1205. UNde liquet, quaenam ſigna ſint cognoſcendi ulceris pulmonalis, etiam tecti; quot diverſae ejus cauſae, quam diverſae ſpecies, ut & quam diverſa phthiſis?

Quando poſt Haemoptoën praegreſſam ſputa purulenta excernuntur, nemo dubitabit, pulmonem exulceratum eſſe, in primis ſi quotidie prodeant nova, & intra paucos dies non minuantur, nec brevi ceſſent. Si enim poſt majoris vaſis rupturam valida fuerit haemoptoe, quandoque contingit, ut illud vulnus non conſolidetur, niſi levi ſuppuratione praegreſſa, uti in aliis vulneribus externis videmus contingere, in quibus ſub bono pure labia vulneris uniuntur, & perdita recreſcunt: idem poſt haemoptoën quandoque accidit: verum tunc parca copia ſputi purulenti prodit, per paucos dies tantum, & brevi minuuntur haec ſputa, ceſſantque integre, poſtquam conſolidatum eſt vulnus. Si vero ſuppuratio haec diu maneat, & ſputorum copia augeatur potius quotidie, tunc non eſt ſignum levis ſuppurationis, quae conſolidando vulneri inſervit, ſed potius denotat, ulcus pulmonum, quod magis magiſque proſerpit.

Difficilior quidem eſt vomicae tectae, poſt haemoptoën natae, cognitio, cum abſque magna aegrorum moleſtia ſoleat incipere hoc malum, ita ut liberi a ſanguinis ſputo, credant ſe ſanos omnino eſſe, & negligant prudentia Medicorum conſilia. Interim tamen, ſi attendatur ad illa, quae §. 1202. dicta fuerunt, non falletur facile Medicus in Diagnoſi, ſi poſt praegreſſam Haemoptoën ſequatur pulmonis vomica.

Fallere poſſet facilius & aegrum, & Medicum, ubi abſque ullo ſputo ſangui-

guineo, absque graviori morbo praegresso, talis pulmonis vomica nascitur, sensimque augetur, donec sponte rupta saepe subitam mortem infert.

Observaverat *Tulpius* (*y*), frequentius hunc morbum occurrere apud Batavos, sive a pravo victu, sive ob aërem uliginosum; monet simul, quandoque adeo latere hoc vitium, *ut vix ulla sui proferat indicia, praeter tussiculam, primum siccam, sed mox humidam: aliquamdiu post trahitur difficulter spiritus, deficit anima, & emarcescit paulatim corpus: licet interim, nec pus, nec sanguinem prae se ferant sputa.* Rupta autem vomica, vel subito pereunt suffocati, dum copiosum pus implet uno momento vasa aërea pulmonis, vel, si primum hoc discrimen evaserint, paullo post deficiunt, prostratis subito omnibus viribus. Tamen in hoc aegro tussicula sicca, difficilis respiratio, corporis marcor indicassent facile perito, & prudenti Medico, latere in pulmone malum.

Cognitu longe difficilius videtur fuisse simile malum in Senatorio viro, qui febre continua laborans, disrupta thoracis vomica, vitam finivit ita, *ut intra biduum ipsum occiderint cum dolor eruptionem praecedens, tum pus eam insequens.* Licet autem facile intelligeret aeger, inexspectatum illud pus non heri, atque hodie, sed diu ante fuisse collectum, religiose tamen afferebat, *se nullas insidiantis vomicae animadvertisse notas, nedum tussiculam, aut ullum incessus sui incommodum* (z).

Interim admodum verosimile videtur, quod nullius mali conscius aeger nullum consuluerit Medicum, qui forte aliquod indicium latentis mali invenisset: simul & hinc monemur, quam sedula opus sit attentione ad eruendam talium morborum Diagnosin. Licet enim a tanto malo nulla medela potuisset servari aeger, fama tamen Medici semper periclitabitur, si credatur ignorasse latens malum. Fatendum tamen est, in tali casu, si ullibi, excusabilem fuisse errorem, si vocatus ad aegrum, quem ante nullo modo noverat, febre continua decumbentem, Medicus habuisset pro recenti malo dolorem pectoris acutum, qui a vomica jamjam rumpenda nascebatur.

Sed & simul ex antedictis patet, quam multiplices, & quam variae sint phthisis causae. Plures certe jam enumeratae fuerunt ad §. 1198., de quibus tamen praecipue agebatur, quatenus primo Haemoptoën producebant, dein ulcus pulmonis, atque phthisin. Sed & aliae causae sunt, quae absque sanguinis sputo phthisin, saepe immedicabilem, producunt, & harum causarum cognitio diversam medendi methodum indicat in hoc morbo, simulque ad firmam Prognosin statuendam facit quamplurimum. Major enim, minorve curae spes obtinet, prout facilius, vel difficilius, causae cognitae tolli, vel emendari poterunt. Hujus rei probe gnarus *Benedictus* (*a*) in ipso libri initio monet, sedula attentione opus esse, ut causae morbi sollicite distinguantur, quamvis non dissimulet hujus cognitionis difficultatem, dicens: *Haec veruntamen designare, non est cujusvis; in quibus exequendis sedulo natu-*

D 4 *rae*

(*y*) Lib. II. cap. 10. pag. 114.
(*z*) Ibidem pag. 115.
(*a*) Tabid. Theatr.

rae invigilandum, serioque pensitandum, an succus vorax radicitus devastando, calor exaestuans liquando, remissiorve destantiores corporis particulas parce rigando, depascant. Sed & ex iisdem fontibus variam Prognosin deduxit; plura certe & pulcherrima habet, sed pro exemplo sufficiat ille locus (*b*): *Extravasatio sanguinis ex redundantia, & tensione facilius curatur, quam illa, quae ex ejus alienatione, & erosione ortum duxerit.*

Apud veteres, & recentiores Medicos diversae phthisis causae enumerantur, & quidem tales quandoque, de quibus rarius cogitari solet. Antea ad §. 1198. notatum fuit, quod *Hippocrates* monuerat, pituita pulmones impleri quandoque, & inde phthisin sequi. Sed & alio in loco (*c*), ubi tres tabis species recenset, dicit: *Prima quidem a pituita oritur, cum caput pituita plenum aegrotarit, & calor accesserit, in capite pituita computrescit, ut quae moveri nequeat, ut secedat. Deinde quum crassior evaserit, & computruerit, & venulae supra modum impletae fuerint, fluxio in pulmonem contingit, quam ubi pulmo susceperit, statim morbo afficitur, cum a pituita salsa, & putrida mordeatur &c.*

Imo illam phthisis causam adhuc latius videtur extendisse *Galenus* (*d*), dum dicit: *Duae namque sunt ejus differentiae maximae: una quidem ex capitis defluxionibus constat; altera vero, quae ex ipsius pulmonis affectibus ortum ducit, prorsus quidem ex cruentis sputis, maximeque rupto vase, saepius vero & rheumate affecto viscere, ob aliam quamdam ex aliis partibus, non ex capite, causam.*

Alia occasione ad §. 719., ubi de muco, tanquam diarrhoeae materia, dicebatur, notatum fuit, veteres, ubi subitas aggestiones materiae humidae in locum quemdam observabant, credidisse, hanc colluviem in cerebro, quod minime sanguinolentum, & frigidum dixerunt, colligi, & inde defluere versus alias corporis partes: hinc a capite defluxiones in proximum pulmonem metuebant semper. *Galenus* autem videtur ex propriis observatis cognovisse, quod catarrhosa talis materia etiam ex aliis partibus derivari in pulmonem possit. Imo & catarrhus, in ipsa membrana, pulmonis cavum aëreum investiente, natus, efficere poterit, ut perpetua, & diuturna secretione mucosae talis materiae sic dilatentur vasa, ut postea exeant simul per hanc viam utiles humores, totumque corpus quasi emungatur, & vero marasmo exhausti pereant; uti antea ad §. 793. monui. Accedit, quod molesta, & diuturna tussis, talis morbi comes perpetuus, multum damni pulmoni inferre possit. Unde *Caelius Aurelianus* (*e*) de phthisi agens, dicit: *Fit frequentius antecedente sanguinis fluore, aliquando etiam longi temporis tussicula, sive catarrho, quo thoracis altiora lacerantur, & primo levius; tunc ulcerata, facientia collectionem intrinsecus, quae cum siccata non fuerint, citius sumat passio initium.* Certe & *Benedictus* (*f*) monet, in catarrho delitescere antecedentem

(*b*) Tabid. Theatr. pag. 107. (*c*) De Internis Affectionibus cap. 2. Charter. Tom. VII. pag. 645. (*d*) Comment. in I. Lib. Epidemic. Charter. Tom. IX. pag. 23.
(*e*) De morb. Chronic. Lib. II. cap. 14. pag. 410.
(*f*) Tabid. Theatr. pag. 9.

tem tabis causam; & dein addit: *Ipsius denique cruoris pars salina, imo insipida, pituitae nomine communi celebrata, e vasculis secreta, immoratione in parte facta, non solum partis, in qua hospitatur, tenorem, & compagem dissolvit, sed putredinem exinde acquirendo erosionis redditur accommodatum instrumentum.* Similia alibi habet (*g*); ubi & signa talis dispositionis recensentur, quae partim notant catarrhosam fluxionem praesentem, partim etiam pulmonem jam inde affici. Inprimis vero matuenda phthisis videtur a catarrho diuturno, si corpus praedispositum sit ad hunc morbum; de qua re videantur illa, quae ad §. 1198. habentur. Hoc videtur monuisse *Celsus* (*h*), dicens: *Frequens autem destillatio in corpore tenui, longoque, tabem timendam esse, testatur.* Licet autem pertinaces tales catarrhos non sequeretur pulmonis exulceratio tandem, possunt tamen exhaurire corpus, uti paullo ante dictum fuit. Celeberrimus Medicus (*i*) saepius observavit, quod *plures quotidie per longum tempus immensam muci salsi, dulcis, vel etiam plane insipidi copiam rejiciant per tussim, cui nec foetor inest, nec purulenti aliquid, glandulis nimirum cum ductibus asperae arteriae relaxatis nimium. Hoc tamen saepe, licet aegros diutius trahens, haud lethale minus sit, quam si vel ipsam saniem expuissent.* Comparavit autem effectum copiosi, & diuturni talis sputi illis malis, quae post diabetem & diuturnam diarrhoeam sequuntur; quod nempe absque ulla ulcerosa diathesi contabescant; & ex his conclusit, quod non omnis tabes pulmonaria ab ulcere dependeat; quin imo, quod phthisis ulcerosae casus rariores sint, quam vulgo putatur. Certe, si per pulmonis vasa dilatata exeat quotidie magna copia illius materiae, quae restituendis perditis liquidorum, & solidorum partibus servire debebat, necessario contabescet sensim corpus; uti alia occasione ad §. 1169. notatum fuit. Forte tamen talis morbus, ordinatae doctrinae causa, melius ad atrophiam & marasmum reduci poterit, quam ad phthisin pulmonalem; in quo morbo, secundum datam §. 1196. definitionem, ulcus pulmonis supponitur.

Quidquid ergo ulcerosam labem pulmoni conciliare poterit, inter phthisis pulmonaris causas numerari meretur. Notavit *Hippocrates* (*k*), pulmonis fistulam aphthis laborare, uti antea ad §. 978. dictum est; ubi simul monitum fuit, per aphthas intelligi ulcuscula exigua, solitaria, vel saltem numero parva, quae quandoque os internum, labia, fauces, &c., infestant: in medio maculam albam, vel flavescentem habent, in omni vero hujus maculae ambitu inflammantur, rubent, dolent. Quandoque facile curantur, aliquando etiam in pessima ulcera depascentia abeunt, cum insigni putredine. Omnibus illis ulcusculis hoc commune est, ut macula illa alba vel flavescens separetur a vicinis partibus, quibus cohaeret; & tunc purus locus brevi consolidatur. Pulchre certe descriptio, quam dedit hujus morbi *Hippocrates*, convenit cum illis, quae videmus fieri in his aphthis, quando oculis patent: *Febris*

(*g*) Tabid. Theatr. pag. 102. &c.
(*h*) Lib. II. cap. 7. pag. 58.
(*i*) Huxham de aere & morb. Epidem. vol. alter. pag. 4.
(*k*) De Morbis Lib. II. cap. 18. Charter. Tom. VII. pag. 570.

Febris imbecillis detinet, & medium pectus dolor; & corporis pruritus adest, & vox rauca, sputum liquidum, & tenue spuit, interdum etiam crassum & velut ptisanae succum. In ore quoque gravis odor, ut a piscibus crudis, oboritur, & alias atque alias in sputo dura (σκληρά) *veluti fungi ab ulcere apparent, superiores partes attenuantur, atque adeo totus, malae faciei rubent, ungues temporis successu contrahuntur, aridi, & ex virore pallidi evadunt. Quum primum autem moritur, sanguinem, & pus exspuens, nisi curetur &c.* Os enim in his aphthis perpetuo saliva impletur, &, si malignae indolis sint, foetor satis magnus adest; separatis illis escharis mortuis, crudus sanguinolentus locus est, & per suppurationem natam separantur illae escharae. Si autem omnia illa applicentur asperae arteriae, facile intelligitur, quare vox rauca sit, & quare pereant tabidi, nisi cito ulcerosus locus depurari, & consolidari possit.

Certe *Galenus* (*l*) similia vidit, & descripsit. Ast escharula illa, quae *Hippocrati* dicitur, οἷον μύκης ἀφ᾽ ἕλκεος, ipsi vocatur simili significatione ἐφελκίς. Sed & alium casum narrat satis mirabilem de homine, qui exspuebat humorem liquidae bili perquam similem, non acrem, quotidie aucta copia: postea leni suborta febricula tabescebar, adeo ut etiam purulenta exscrearet: post quatuor menses exiguum cum pure cruorem ejecit; tandem increscente febre, ac resolutis viribus, tabidorum more periir. Fatetur autem *Galenus*, quod postea plures similiter affectos viderit, sed nullum curare potuerit, licet sedulam navaret operam: longiori quidem tempore morbum trahebant posteriores aegri, quibus omnibus artis adminiculis prospicere tentabat; sed tamen nullus evasit, & omnes, morti proximi, pulmonis putres quasdam partes exspuerunt. Semel mihi contigit videre hunc morbum in sene octogenario, qui sputa excernebat flava adeo, ac si saturatissimo croci colore tincta fuissent, qui & morbo, & aetate confectus defecit citius, bimestri nempe spatio: conquerebatur ille de sputorum horum flavorum amarescentia. Licet autem *Benedictus*, magis indefessa observatione morbi hujus, quam lectione auctorum, videatur collegisse illa, quae de hoc morbo edidit, tamen illum non latuerunt similes observationes. Dicit enim (*m*): *Pulmonarii aquarum mitiorum adfluxum, & transitum diutius, ac facilius semper sustulere; humorum vero biliosorum aegre, & per tempus tantum; salinorum vero, & nidorosorum crassescentium perfusione, & expressione quam citissime pessundantur.* Certe omnes facile credent, vix unquam accuratiorem morbi descriptionem haberi, quam si facta fuerit a perito Medico, qui hunc passus fuit, dum in aegro corpore mens sana erat. Ideo magni aestimatur podagrae descriptio, quam *Sydenhamus* dedit, cholerae historia, quam *Tralles* conscripsit, &c. Sic & *Benedictus* (*n*) phthisi graviter laboravit, ac se ipsum curavit.

* *Phthi-*

(*l*) De Locis Affectis Lib. IV. cap. II. Charter. Tom. VII. pag. 476.
(*m*) Tabid. Theatr. pag. 108.
(*n*) Vide Carm. Praefixa Theatr. Tabid.

Phthisin discutis,
Non authorum tantum testimonio,
Sed damno tuo:
Idem nempe aliquando extitisti
Et Aeger & Medicus.
Haud facile dictu,
Gravius laboraveris, an gloriosius evaseris.
Tabidorum Theatro praelusorium hoc opus,
Marcescentis olim tui, & pene sceleti, Anatome.
Securiorem nunquam lector adhibeat fidem.
Sensit, curavit, scripsit.

Quandoque etiam contingit, calculos in pulmone generari: vidi saepius per tussim excretos, quandoque friabiles, & gypseae materiae similes, aliquando duriores longe, & asperae satis figurae: plerumque haemoptoë a valida, & continua tussi sequitur, uti etiam si asper, & angulosus calculus, per tussim agitatus, vasa laeserit: aliquando & diuturna sicca tussis adest, postea purulenta sputa prodeunt, & sensim contabescunt. Testatur *VVillisius* (*o*), quod in plurium phthisi defunctorum cadaveribus *invenerit pulmones ab ulcere quovis immunes, sed tuberculis, aut lapidibus, aut materia sabulosa per totum consitos*: hinc damnavit illam phthisis definitionem, quae ulcus pulmonis supponit, & potius dicendum esse voluit, *quod sit totius contabescentia a mala pulmonis conformatione orta.* Interim certum est, quod ab his pulmonis ulcus saepius oriatur, uti ipse vidi, & semper fere immedicabilis phthisis; quod & confirmat *Benedictus* (*p*) dicens: *Phthisici, quibus pulmones ob lapidum, & ossium inaequalium innascentiam lacerati fuerint, deploratissimi.* Verum quidem est, quod, quidquid pulmonis functionem multum impedire potest, contabescentiae totius corporis causa merito habeatur: efficacia enim pulmonum in corpore sano majoris est momenti, quam reliquorum viscerum; cum praecipuum sit instrumentum pulmo, cujus actione chylus figuratur in formam solidarum, & fluidarum in toto corpore partium (*q*). Hinc si pulmo pro maxima parte in scirrhum indurescat, vel calculis, aut sabulo impletus rigescat, tabescere potest homo absque pulmonis ulcere: tamen negari nequit, similia mala ulcus pulmonale saepe producere, &, si diutius supervixerint tales homines, fere semper sequi phthisin ulcerosam; licet in initio tantum esset marasmus, ob defectum elaborationis chyli in nutrimentum perfectum, quod restaurare posset jacturam quotidianam, quam solida, & fluida nostra patiuntur etiam in perfectissima sanitate. Observationes practicae hoc assertum omnino confirmant.

Ce-

(*o*) Pharmac. ration. Tom. II. Sect. 1. cap. 6. pag. 87.
(*p*) Tabid. Theatrum pag. 110.
(*q*) H. Boerh. Instit. Med. §. 200. 208.

Celeberrimus Mead (*r*) notaverat, illos maxime pulmonis ulcerationibus obnoxios esse, quos pueros, aut juvenes strumae vexaverant; addit autem, *Experientissimum Medicum, Radcivium, dicere solitum, phthises in nostris, & frigidioribus regionibus esse plerumque strumosas. Saepissime itaque videmus in tabidis, post mortem incisis, pulmonem tuberculis, seu glandulis induratis obsitum, quae suppurantia pus exspuerant.* Videmus autem in strumosis, tumores collum occupantes per plures menses, imo annos, haerere, antequam suppurari incipiant; & tunc quidam ex his tantum suppurantur, non vero omnes simul: praeterea constans satis observatio est, in strumosis similes tumores viscera obsidere. Simul etiam constat, hos tumores, in eodem etiam corpore, ex diversa materia componi: quandoque enim continent materiem albam, aut griseam, pultaceam, & quidem variae consistentiae; quandoque duri sunt aequabiliter tales tumores, & scissiles; in nonnullis continetur materia, ac si calx aquae mista foret, quae digitis nullam exhibet asperitatem; in aliis reperitur calcaria materies dura, aspera tactu, in fungosum lapidem quasi concreta (*s*). In cadavere juvenis asthmatici inveniebatur pulmo pro parte ulceratus, pro parte plenus tuberculis, continentibus materiam cretaceam: hepar in parte concava, lien, & totum mesenterium similibus scatebant tuberculis (*t*). In quadrienni puero, qui ab incipiente phthisi curatus perfecte videbatur, convulsionibus postea mortuo, pulmones inveniebantur pleni tuberculis, quorum quaedam pus tenue, alia crassiorem materiam, instar casei recentis, continebant (*u*).

Si ergo pulmo talibus tuberculis penitus fuerit obsessus, & crassior vel calcaria materies illis contineatur, quae tarde, & difficulter ád suppurationem pervenit, poterit homo, ob impeditam pulmonis in chylo elaborando actionem, lento marasmo perire, antequam sequatur phthisis purulenta; quae tamen successisset, si diutius supervixisset aeger. Pulchra observata habentur (*vv*), quae hanc rem probant omnino: Miles 25. annorum in nosocomium venit; laborabat febre lenta, tussi sicca, levi oppressione pectoris: facies erat pallida, & macies summa. Post binas venae sectiones, diaeta lactea adhibita fuit, & vesperi dabatur papaveris albi syrupus. Nihil haec profuerunt; magis adhuc emaciabatur, vires minuebantur, & placida morte periit, absque alvi fluxu, qui finem imponere solet phthisi consummatae, uti postea dicetur: respiratio autem toto morbi decursu non fuit admodum difficilis. In cadavere, dum pulmones manibus pertractabantur, apparebant, ac si crassiori sabulo omnino essent repleti: dissectis pulmonum lobis detegebatur magnus numerus tuberculorum durorum, quae ipsum mole aequabant, continebantque materiam gypseam quasi & molliorem.

Alter miles viginti & octo annorum, macilentus, debilis, per octo fere menses tussi molesta fatigabatur: in nosocomium delatus decumbebat febre len-

(*r*) Monit. & Praecept. Med. pag. 46. (*s*) De Haen Rat. Medend. Tom. II. pag. 180.
(*t*) Giov. Mich. Gallo dell' uso del latte Tom. II. pag. 9.
(*u*) Medic. Essays Tom. II. pag. 298.
(*vv*) Barrere Observat. Anatom. &c. pag. 124. &c.

lenta: tussis erat multa, sputa rara, tenacia, alba, nunquam purulenta: decubitum in latus sinistrum ferre non poterat. Varia tentata fuerunt remedia, sed incassum omnia: successerunt sudores leves, emaciatio subita, deglutitionis difficultas, vocis exstinctio, mors. Nunquam autem diarrhoea adfuit. In cadavere inveniebantur pulmones undique pleurae accreti, resperfi per totum minimis tuberculis, fere instar seminum milii. Dum manu premebatur pulmo, tactu percipiebantur tubercula dura, nucis magnitudine: quaedam ex illis tuberculis discissa continebant materiem albam instar gypsi mollioris; unicum inveniebatur pure plenum: pars superior lobi dextri dura erat instar lapidis, ovum gallinaceum minus aequans magnitudine. Merito notat celebris Autor, malum illud incurabile fuisse, si adultum jam esset, & numerosis tuberculis duris obriguisset totus pulmo: verum ubi nascentis mali prima vestigia observabat, salvavit multos milites, dum illos ad montana loca ablegabat.

Sed simul etiam ex hac observatione constat, tubercula talia, licet in origine dura fuerint, & gypsea quasi materia repleta, successu temporis tamen suppurari, atque sic phthisin cum ulcere pulmonis producere, adeoque merito inter phthisis pulmonaris, proprie dictae, causas numerari. Potest tamen contingere, pulmonem numerosis adeo tuberculis obsideri, ut tota ejus actio impediatur fere; tuncque tales aegri vero marasmo contabescere possunt, antequam haec tubercula ad suppurationem perveniant. Numerosissima exempla talis phthisis tubercularis occurrunt Medicis in praxi, dum, post dolorem obtusum in intimo quasi pectore perceptum, cum aliqua respirationis difficultate, sputum prodit, cum levamine, purulentum. Sensim minuitur sputi copia, consolidatur parva haec vomica, & satis bene se videntur habere tales aegri: post paucos vero menses omnia eadem redeunt symptomata, dum novum nempe tuberculum pus collegit, & rumpitur. Repetitis saepe vicibus hoc contigisse observavi, & a peritis Medicis multis audivi, quod similia viderint. Plerique tamen ultimo phthisici pereunt, sed ut plurimum satis diu hunc morbum tolerant, antequam succumbant. Ubi vero a quacumque causa accedente plura simul tubercula abeunt in vomicas, citius pereunt.

Post autumnum mollem, pluviosum, austro praedominante, qui & frequenter hyeme, & vere sequentibus spirabat, sequebatur aestas nubila, pluviis fere nullis, sed austro spirante pariter; observavit *Hippocrates* (x), quod *ante incipientem aestatem, & per aestatem, atque in hyeme eorum multi, qui jam subtabescebant longo tempore, tabidi decubuerint: quandoquidem multis etiam dubie se habentibus, tabes tunc confirmata fuit.* An non merito illi, quorum pulmones duris tuberculis occupantur, *subtabidi* possent dici? An non videtur satis verosimile, talibus contigisse in austrina aëris constitutione illa, quae ab *Hippocrate* enarrantur? praecipue cum praemittat (y) sequentia: *Pluribus*

(x) Epidem. I. textu 18. Charter. Tom. IX. pag. 22. & seq.
(y) Ibidem pag. 20.

bus tusses aridae, nihilque a tussientibus educebatur, atque voces non multo post raucescebant.

Imo adeo favere hanc epidemicam constitutionem ad phthisim producendam, ut illi, quorum natura ad hunc morbum vergebat, jam inciperent phthisim pati, qua antea nondum correpti fuerant: plurimi perierunt; imo addit *Hippocrates*, se nescire, an quis ex decumbentibus etiam modico tempore supervixerit, cum longe celerius interirent, quam in hoc morbo fieri solet. Reliqui vero morbi, qui eadem hac tempestate grassabantur, facile tolerabantur, neque erant perniciosi. Plura adhuc alia apud *Hippocratem* (z) habentur, quae demonstrant magnam affinitatem symptomatum cum illis, quae in tuberculis pulmonum observantur; at quae describere nolui, ne longus nimis sim.

Hactenus dicta sufficient, spero, ut constet, quam diversa phthisis esse possit, & a quam variis causis nascatur. Sequitur jam videamus, quomodo & cum quibus symptomatibus ulcus pulmonis in phthisin degeneret, tandemque morte finiatur.

§. 1206. Effectus vero Ulceris pulmonalis jam facti, sed tecti, nomine Vomicae, hi fere observandi: puris acrimonia, copia, putredo, quotidie auctae; membranae hoc coercentis dilatatio, corrosio, maceratio; vasorum sanguiferorum, Bronchialiumque conversio in pus; totius pulmonis, vel alterutrius lobi consumtio purulenta; tussis fere perpetua sicca, vel sputa solo concussu tussiculoso abrasa promens; sanguinis in ulcus affluentis conversio in pus; vomicae propagatio in pulmone; vomicae hujus perruptio in laryngis tubos; puris suffocans aliquando secretio, vel quotidiana cum tussi ingens, in aqua subsidens, coacta, dulcis, pinguis, foetida, alba, rubra, flava, livida, cineritia, strigmentosa, igni imposita carnem assam spirans foetidam; Vomicae perruptio in cavum Thoracis, unde respiratio difficillima, phaenomena Empyematis (1188. N. 4.). Tum respiratio pessima; consumtio omnis sanguinis, chylique in pus; nutritivi praeparatio sublata; solidorum consumtio fere integra; febris hectica cum pulsu parvo, languido, calore ad superiora acri, genis rubentibus, facie Hippocratica; anxietas inexplicabilis circa vesperam plerumque; sitis magna; sudor nocturnus ingens; pustulae rubrae; pedum, manuumque, inflatio a parte affecta; debilitas summa; vox rauca; capillorum defluvium; pruritus toto corpore cum pustulis aquosis, diarrhoea flava, foetida, purulenta, cadaverosa, frequens, tenesmodes, debilitans; sputi suppressio, mors. Unde Regulae hae perspiciuntur.

Vo-

(z) Epidem. I. textu 18. Charter. Tom. IX. pag. 25.

Vomica, sive ulcus tectum, in pulmone adest: verum antea ad §. 406., ubi de abscessu agebatur, enumerata sunt omnia illa mala, quae a pure, in abscessu diu retento, sequuntur; ibi dictum fuit, pus acre fieri, putrescere, vicina consumere, erodere. Si jam illi effectus puris retenti, & accumulati considerentur in pulmone obtinere, facile patet, quanta inde metuenda sint mala; de quibus etiam dictum fuit ad §. 835. 836, ubi de vomica pulmonis post peripneumoniam nata agebatur. Verum quidem est, quod post inflammatorios validos pulmonum morbos majoris molis vomicae soleant nasci, quam in multis phthisicis observantur, in quibus, uti ad praecedentem paragraphum dictum fuit, saepe minoris molis tubercula tantum nascuntur, quae successive solent suppurari, rumpi, & per sputa purulenta evacuari, sicque sensim pulmonem depascendo lentam inducere phthisin. Interim tamen, si vel plura fuerint talia tubercula, quae suppurantur, & satis vicina sibi mutuo, vel non satis cito rumpantur, dum matura sunt, poterunt sensim aucta copia puris in magnam satis vomicam mutari; de qua re videantur illa, quae ad §. 1185. habentur. Quamvis autem pulmonis vomica nunquam periculo careat, tamen observata practica docent, longe plures evadere, dum, post suppuratam pleuritidem, vel peripneumoniam, ingentem puris copiam simul & semel exspuunt, quam ubi in minoribus tuberculis colligitur pus in pulmone. Testatur de his *Celeberrimus Mead* (*a*); *Is morbus, etsi gravis sit, & in tabem saepe desinat, haud tantum periculi adfert, quam minores illae exulcerationes.* Non tantum spem, sed & certam salutem, ausus fuit *Hippocrates* (*b*) promittere illis, qui ex pleuritide, vel peripneumonia vomicas collegerunt; dicens: *Et quicumque ex Peripneumonia, aut Pleuritide suppurati fiunt, minime moriuntur, sed sani fiunt,* Verum ubi, non post validas inflammationes sed ob alias causas, vomica parva in pulmone nascebatur, tunc pejora metuebat. Addit enim (*c*); *suppurati etiam fiunt, quum minus excreant, quam ad pulmonem defluat. Quod enim in pulmone consistit, & defluit, pus fit. Pus autem, in pulmone, & thorace consistens, ulcerat, & putrefacit.* Quod autem hic respexerit ad tubercula pulmonis, patet ex alio loco (*d*), ubi illa sic describit. *Tuberculum vero pulmonis ita oritur. Quum pituita aut bilis orta fuerit, putrescit, & quandiu quidem adhuc crudum fuerit, tum dolorem tenuem, tum tussim siccam excitat, postquam vero maturuerit, anteriore, & posteriore parte acutus dolor oritur, calores invadunt, ac tussis vehemens. Et siquidem pus quam citissime maturuerit, eruperit, sursum vergat, ac totum exspuatur, venterque, in quo pus erat, considat, ac resiccetur, prorsus sanus evadit: si vero quam citissime ruptum fuerit, maturuerit, ac repurgatum fuerit, neque tamen penitus resiccari possit, sed ipsum tuberculum ex se pus effundat, perniciosum est illud, & a capite, & reliquo corpore pituita ad tuberculum defluens putrescit, & pus gignitur, ac exspuitur, quo corruptus perit. Perit autem ex ventris profluvio.*

Quo-

(*a*) Monita & Praecept. Med. pag. 53. (*b*) De locis in homine cap. 7. Charter. Tom. VII. pag. 36?. (*c*) Ibidem. (*d*) De Morbis Lib. I. Charter. Tom. VII. pag. 540. 541.

Quotidianis observatis & Medici, & Chirurgi norunt, magnam diversitatem esse in curandis ulceribus, etiam in illis partibus corporis, ad quas manibus accessus datur. Si enim post validam phlegmonem abscessus sequatur, illum, ubi maturitatem adeptus est, aperiunt, sicque liberum exitum puri collecto conciliant. Subsidet tumor, blanda suppuratione depuratur tota superficies cavi, in quo pus haesit, sicque ad conditionem puri vulneris reducuntur latera vomicae, & sibi contigua dum redduntur, moderata pressione fasciae circumductae, fit consolidatio perfecta. Verum ubi in scrophulosis incipiunt suppurare tubercula, quam lente omnia procedunt, quam taediosa sunt ob diuturnitatem curae haec mala, quam turpes, profundae, & corrugatae cicatrices manent! Dum in cruribus scorbuticorum ulcera nascuntur, sensim vicina depascunt, & per annos omnem artem Chirurgi eludunt, nisi emendari possit scorbutica humorum acrimonia. Haec consideranti patebit ratio, quare magnae pulmonum vomicae saepe feliciter curentur, & contra minora tubercula tam difficulter ad perfectam sanationem deduci possint. Antea demonstratum fuit, talia tubercula in phthisicis observari, quae quandoque duram adeo continent materiam, ut vel omnino non, vel difficillime saltem, ad suppurationem deduci possint: patuit, per erosionem vasorum ab acribus cum sanguine fluentibus fieri haemoptoën, & postea pulmonis ulcus; unde facile intelligitur difficultas curationis, dum suppurato quamvis & rupto tali tuberculo eadem mala diathesis superest, unde renasci poterit idem malum, vel & impediri, ne cavum parvae talis vomicae in pulmone depuretur, & consolidetur, quin imo pergat quotidie novum pus colligere. Tunc obtinet ille casus, de quo in textu modo citato *Hippocrates* dicit: *Quod non possit resiccari, sed ipsum tuberculum ex se pus effundat.* Ubi ergo diu manet puris sputum, nec minuitur, sed increscit, merito perniciosum habetur. Ideo in *Coacis* (*e*) monuit sequentia: *Quibus in pulmone tubercula fiunt, pus educunt ad quadraginta dies post ruptionem; hos vero transgredientes plerumque phthisici fiunt.*

Alia occasione ad §. 890. 1., ubi de Pleuritide agebatur, dictum fuit, *Helmontium* hostile acidum, pleurae, & intercostalibus locis infixum, pro causa pleuritidis habuisse, atque vocasse *spinam pleuriticam*; quam educendam esse voluit, ut curaretur morbus, vel saltem sic enervandam, ut laedere amplius non posset. Et uti spina digito infixa inflammationem, & suppurationem facere solet, nisi educatur, ita & in spina pleuritica, ipsi dicta, verum esse voluit, & omnem in hoc morbo venae sectionem damnavit. Certum est, per suppurationem natam una cum pure excuti spinam, quae digito inhaerens inflammationis, & suppurationis causa fuerat: aeque etiam verum est, per suppurationem tolli, & a vicinis vasis vivis separari illa, quae inflammatoria materia non resolubili infarcta erant; adeoque hoc facto, pure educto, & consolidato loco, morbum sanatum esse. Viderat tamen *Helmontius*, non semper adeo facile esse talem locum ulcerosum depurare, & depu-

(*e*) N. 404. Charter. Tom. VIII. pag. 876.

depuratum consolidare: hinc, sua phrasi utens, dixit sequentia (*f*): *Spina enim evulsa, facile cessat reliquum, nisi forte diuturna mora apostema ipsum fecerit spinosum. Nam semel nato apostemate, vel ulcere, licet a tergo nec radicem in corpore sint nacta, nec aliunde foveantur, per se stant deinceps, subsistuntque absque alia sui tutela. Incumbendum ergo spinae evellendae. Estque tabidi ulceris pertinacia, quod ulcus jam spinam non habeat, sed spinosum evaserit.* Per spinam intellexit omne illud, quod inflammationem, & suppurationem producere valet: cum autem ulcus tale pulmonis non facile depurari, & consolidari possit, quotidie novum pus colligit. De rationibus autem hujus difficultatis dicendum erit, ubi de cura phthisis agetur.

Verum perpetua tali suppuratione totum hoc viscus consumi poterit; uti videmus in partibus externis fistulosa, & sinuosa ulcera non tantum membranam adiposam consumere, sed & musculos, imo & ipsa ossa: unde observatum fuit; in cadaveribus phthisi defunctorum pulmones vel in totum, vel maxima parte consumtos fuisse. Antea ad §. 1199. monitum fuit, polyposas concretiones, post haemoptoën quandoque tussi eductas, fefellisse Medicos etiam peritos, dum credebant, vasa sanguinea pulmonis sic exspui: verum suppuratione diuturna sic solvi posse bronchia pulmonis a vicinis, quibus cohaeserant, ut una cum sputis prodeant, possibile videtur, licet quidam de hac re dubitaverint. Certe *Galenus*, uti antea ad §. 1205. dictum fuit, observavit, phthisicos pulmonis putres quasdam partes expuisse. *Benedictus* (*g*) testatur, quod non semel viderit, *pulmonis parenchyma aequali attritione ita dissolutum, ut in putrilaginem, limi quamdam speciem prae se ferentem, redactum videretur.* Imo, *Quos phthisicorum acris, & inaequalis perdiderat depraedatio, horum pulmones, praesertim lobos, frustulatim laceratos, & quasi sorice demersos, aperto cadavere deprehendit.* Similia me in cadaveribus quandoque vidisse, probe memini, & magnus satis numerus observationum similium habetur apud *Bonetum*, aliosque plures; quas recensere nimis longum foret: unicum *Diemerbroeckium* (*h*) testem adduxisse sufficiet, qui non tantum pulmones adeo ulcerosos invenit, ut vix dimidium visceris superesset, verum & in homine, qui ex neglecto thoracis vulnere phthisicus obiit, post viginti duos ab inflicto vulnere menses, *invenit vulnerati lateris totum pulmonis lobum suppuratione adeo consumtum, ut ne minima quidem ejus particula in illo latere superesset; imo fere dixisses, nunquam in eo latere quidquam pulmonis fuisse.* Imprimis autem ideo quam maxime notabile est illud exemplum, quia omni cum cura lustratum fuit illud cadaver a *Diemerbroeckio*, qui Anatomen in Academia Ultrajectina publice profitebatur, coram alio Medico, & binis chirurgis, ut nempe renunciaretur magistratui, an vulnus inflictum ante tot menses causa mortis habenda esset, nec ne?

Mirum videri poterit, cur in tali casu non pereat aeger potius subita Haemoptoë, dum cor dextrum urget sanguinem per arteriam pulmonalem in lobum,

(*f*) *Pleura furens* pag. 320. N. 21.
(*g*) Tabid. Theatr. pag. 64.
(*h*) Anatom. Lib. II. cap. 13. pag. 310.

lobum, qui consumitur. Contingit hoc aliquando, sed rarius tamen, & fere semper lenta phthisi pereunt. Plurima certe observata docent, ubi suppuratio adest, minus esse haemorrhagiae periculum. Hoc videmus in vulneribus, imo in ipsis etiam morborum exstirpationibus. In haemoptoïcis, etiam saepe recidivam passis, dum suppurati fiunt, cessat sanguinis sputum, licet perpetua maneat tussis, & saepe satis valida. Totum renem per suppurationem consumtum vidi, ita, ut nullum parenchyma, sed sola membrana externa superstes inventa fuerit in cadavere; tamen nullus sanguis exiverat per urinam, sed pus tantum. Forte tamen etiam in fabrica pulmonis aliqua posset inveniri ratio, quae minueret hanc difficultatem. Notum est, pulmonem dividi in lobos majores, qui singuli denuo in minores subdividuntur, ad quorum singulos arteriae pulmonalis ramus venit, major ad lobos majores, minor ad minores lobulos, ex quibus unitis major lobus componitur. *Ruyschius* (*i*), in pulmonis fabricam inquirens, vidit, *vasa sanguinea unius lobuli* (*in pulmone vitulino*) *nullum habere commercium cum alterius lobuli vasis, intercedente membrana, aut septo membranaceo. Imo membrana cujusque lobuli ambit tantum lobulum proprium: vasorumque ramuli tantum prospiciunt suo proprio lobulo. Hoc ita sese habere in pulmone vitulino expertus sum; in homine vero non semper* (*si unquam*) *illud locum habere.* Interim tamen alio in loco (*K*) subdivisionem majorum pulmonis loborum in millenos alios minores demonstrat. *Celeberrimus Helvetius* (*l*), in pulmonis fabricam inquirens invenit, quod arteriae non transirent ab uno lobulo in alterum, sed singuli ramuli suis prospicerent lobulis; majores autem rami inter lobulorum interstitia decurrerent. *Lieberkuhnius*, quo neminem dexteriorem in rimanda viscerum fabrica vidi unquam, & cujus praematuram mortem cum omnibus bonis lugeo, dum gratus recordor, quot, & quanta ab illo didicerim, & quam pulcra ab ipso praeparata possideam, rem hanc confecit, & plurimis demonstravit partem pulmonis humani, ablata membrana externa, separati in minores lobulos, qui ab aspera arteria dependebant: tres diversos ramos arteriosos, & unam venam quatuor diversis coloribus tincta materia repleverat, & sic manifeste ostendebat, nullam esse per vasa communicationem inter lobulos, hincque intelligi posse, quomodo lobulus pulmonis queat obstrui in vasis suis, inflammari, suppurari, & tamen illud vitium non statim communicari vicinis. Sic intelligimus, quomodo lenta phthisis sensim depascere pulmonem possit, absque eo quod haemoptysis subito lethalis sequatur; dum vitium nempe sensim ab uno pulmonis lobulo ad alterum serpit, & singulis lobulis minores rami arteriosi prospiciunt, integra & libera manente circulatione per reliquam pulmonis partem non affectam. Simul etiam ex hac pulmonum structura melius intelligitur, quid proprie sint pulmonum tubercula, quae toties a Medicis observata fuerunt successive inflammari, & suppurari.

Tamen

(*i*) Mus. Anat. sive Catal. rarior. pag. 134.
(*K*) Thesaur. Anat. VI. N. 92.
(*l*) Academ. des Sciences 1718. mem. pag. 38.

Tamen fatendum est, non semper inveniri in phthisicorum cadaveribus pulmones consumtos, licet quotidie ingens sputi purulenti copia prodierit, & hinc Medici suspicati essent, viscus illud totum fere contabuisse. Lubens fateor, mihi hoc aliquoties contigisse; & memorabilis talis casus in Nosocomio practico Viennensi visus est (*m*), ubi post sputa purulenta copiosissima pulmo satis integer inveniebatur, undique quidem accretus pleurae, & pericardio in sinistro thorace; sed quomodocumque dissecaretur, nec guttula puris, nec vomicae vestigium inveniebatur: in trachaea incisa tamen quid purulenti aderat. Verum certa observata docent, non semper suppurationem consumere partem, unde pus manat, & tamen, largissima puris copia quotidie excreta, totum corpus contabescere. Post exstirpationem mammarum, uti & artuum majorum, toties doluerunt Chirurgi, tabescere aegros, dum nimia puris copia ex lata superficie tanti vulneris quotidie exit, ita ut omnes corporis humores, successive in pus mutati, elabantur de corpore, donec contabescat aeger, qui primis post exstirpationem diebus optimam salutis spem exhibebat omnibus. Pauco tamen ante mortem tempore siccatur saepe tota superficies vulneris, & post mortem nec vestigium puris apparet. Vidi, ingentia in cruribus ulcera per annos incredibilem copiam ichoris foetidi dedisse quotidie, & dum, corticis peruviani usu, loco ichoris bonum pus nasci inciperet, in toto ambitu cicatrizari incipiebant, nec apparebat magna jactura substantiae post integram consolidationem. Antea ad §. 158. 7. & ad §. 432. notatum fuit, ex *Hippocrate*, circa mortem ulcera siccari, unde & siccitatem ulcerum inter signa lethalia numeravit in aegris. Si jam & hoc contingat in phthisicis, post mortem pauculum tantum puris invenietur, & fere solis tantum in trachaeis, dum non amplius sputa extussire possunt aegri, morti proximi. Unde & monuit *Hippocrates*, uti postea dicetur, sputorum suppressionem in phthisicis mortem quam proxime praecedere.

Sed & inde intelligitur ratio, cur, si unus lobus pulmonis purulentus fuerit, pus inveniatur quandoque in altero pulmone. Dum enim tussi molesta aegri jam debiles nituntur sputa educere, nec valent tamen, pus elevatur in asperam arteriam, & dein relapsum, ad utrumque pulmonem venire potest. *Celeberrimus Simson* (*n*) in cadavere hominis, qui magnam copiam puris ante mortem exspuerat, invenit pulmonem dextrum in superiori parte scirrhosum, simulque sinum purulentum, qui digitum capere poterat; inveniebat quoque calculum, & copiam aquae in pectoris dextri cavo. Sinistrum autem pulmonem invenit sanum, bene coloratum, absque ulla duritie, & mirabatur ubique pus exire, dum cultello secaret in diversis locis substantiam: non autem exibat pus magna copia simul, sed gutta una vel altera tantum, ex dissectis nempe asperae arteriae propaginibus.

Tussis fere perpetua sicca. Quandiu enim tuberculum, vel & major vomica, nondum aperta, premit vicina loca, & irritat, tussicula adest, sed vel

(*m*) De Haen. Rat. Medend. part. 1. pag. 118.
(*n*) Medic. Essays vol. V. part. 2. pag. 620.

vel omnino ſicca, vel tantum mere mucoſa, per tuſſis concuſſionem abraſa, exſpuuntur, nihil autem purulenti adhuc in ſputis apparet. De his videantur illa, quae antea ad §. 834. 835. 836. de pulmonis vomica dicta fuerunt. Haec ſputa limpida vocabat *Caelius Aurelianus* (*o*); & tunc *nondum phthiſici judicantur*; *in phthiſicam vero paſſionem proni, ac declives eſſe noſcuntur.* Cum autem praecipua ſpes curae ſit vomicae pulmonalis in eo, ut cito rumpatur, & poſtea depurari poſſit, & conſolidari, patet ratio, quare, diu ſi clauſa maneat vomica, periculum augeatur. *Hippocrates* (*p*) monuerat: *Difficulter ſpirantes ex ſiccitate, multa cruda educentes in tabe, pernicioſe habent.* In hunc locum dum commentatur *Duretus* (*q*) voluit, loco ξηρώσι, legendum eſſe, πληρώσι, ſicque difficultatem reſpirationis, non a ſiccitate, ſed a plenitudine pulmonis ob turgentem vomicam, deduci voluit. Certe, ſi multa cruda eduxerint tales aegri, non poterit tuſſis ſicca dici. Generalem regulam practicam *Benedictus* (*r*) poſuit ſequentem: *Si ſpirabilia materiam quamcumque diutius retinuerint, medelae difficultatem commonſtrant.*

Sanguinis in ulcus affluentis, &c. Antea, ubi de vulneribus agebatur §. 158. 7., conſtitit, pus extra vaſa fieri, ſed materiem, unde fit, per vaſa ferri. Neque videtur ſanguis ruber in pus mutari, ſed potius tenuiores humores a ſanguine ſecreti: quandiu enim vulnus ſanguinolentum eſt, non videmus pus, ſed poſtea contractis vaſis madet vulneris ſuperficies tenuiore humore, qui ſenſim in ſuperficie vulneris, ſi defendatur liber aëris acceſſus, in pus mutatur. Si enim vulnus aëri exponatur, exſiccantur omnia, & cruſta tegitur vulnus, ſub qua cruſta dein pus fit. Simul tunc patuit, ſanos humores in pus mutari; & hi quidem videntur citius in pus abire, quam morboſi: ubi enim ſemel in vulnere pus apparuit, illo deterſo, intra 12. horas pus renaſcitur; imo adhuc citius: inflammatoria autem materies longius tempus requirit, ut in pus abire poſſit, & forte eo tardius in pus mutatur, quo craſſior, & magis compacta fuerit, vel ob alias quaſcumque dotes magis receſſerit a conditione ſanorum humorum. Sic antea dictum fuit ad §. 830., ſanari feliciter peripneumoniam ſputis craſſis flaveſcentibus, pauco cum ſanguine miſtis, & in album blandum cito mutatis; quae certe ſputa pus omnino referunt. Sic obſervamus, anginas mitiores cito ſaepe ſuppurari. Poſtea in variolarum hiſtoria patebit, optimae indolis variolas tardius prodire quidem, ſed ſuppurari citius. Cum ergo omnis totius corporis ſanguis per pulmonem tranſire debeat, ſi ſemel labes purulenta in hoc viſcere nata fuerit, mirum non eſt, augeri quotidie puris copiam, & vomicam clauſam extendi magis magiſque, vel, ſi rupta fuerit, quotidie regenerari pus, quod per ſputa excernitur, ſicque ſenſim omnes corporis humores in pus abire, niſi ulcus tale pulmonis depurari, & conſolidari poſſit. Antea autem

(*o*) Morbor. Chronic. Lib. II. cap. 14. pag. 422.
(*p*) Coac. Praenot. N. 445. Charter. Tom. VIII. pag. 878.
(*q*) In Coacar. Hippocrat. pag. 321.
(*r*) Tabid. Theatr. pag. 109.

tem jam monitum fuit, plures evadere, dum magna vomica pulmonis pus fundit, quam dum minoris molis ulcus hoc viſcus ſenſim depaſcitur. Hanc rem etiam videtur diſtinxiſſe *Caelius Aurelianus* (*s*), dum dicit: *Empyica paſſio, ſive* ἀναφορητικὴ, *diſcernitur a phthiſica non aliter, quam ulcerum collectione.* Verum eandem hanc paſſionem Empyicam paullo ante vocaverat purulentam, ſive *vomifluam.* Addit autem poſtea: *Saepe coadcervatam puris copiam excludunt repente* Empyici, *ac deinde egeſtione facta febribus, atque horroribus praeteritis liberantur, ut aut omnino iis careant, aut ex parte afficiantur: in phthiſicis ea, quae ſupra diximus, antecedant, & liquida paullatim, non coadcervata excludantur, & pro modo auctae paſſionis etiam febres augeantur.*

Si jam magna talis vomica in pulmone nata fuerit, nec rupta depuretur brevi, vel & minor, ſenſim propagata, contiguam pulmonis partem adhuc ſanam depaſcatur, tandem totum hoc viſcus conſumitur, uti antea vidimus; vel ſaltem humores ad pulmonem allati in pus abeunt quotidie, quod per ſputa ejicitur, ſicque ſenſim contabeſcunt miſeri, licet poſt mortem pulmo appareat ſatis integer. Si enim facilis via ſit ſputis purulentis in tracheas pulmonis, non colligitur ſputorum copia, ſed libere educuntur; quandiu vires conſtant, & firma adhuc latera ſufficiunt ſputis per tuſſim ejiciendis. Unde etiam intelligitur, quare quandoque longo tempore ſuperſtites aegri haec mala ferre poſſint, dum nempe in minori pulmonis lobulo pus colligitur, nec propagatur ad vicinos, vel ſaltem tarde admodum: de his pulmonis ulceribus dixit *Galenus* (*t*); *Quae vero in pulmone jam longo tempore remanſerunt, quamvis aliquando curentur, relinquunt tamen in ipſo calloſum quid & fiſtuloſum, quod tractu temporis levi occaſione excoriatur.* Annoſa talia pulmonis ulcera conſiderans *VVilliſius* (*u*) dixit, cavum tale ulceroſum in hoc viſcere naſci, quod calloſos undique parietes habet, *ita ut materies ibi collecta in maſſam ſanguineam minime transferatur, ſed quotidie tota, copia licet ingenti, expectoretur. Taliter affecti, quaſi tantummodo fontanellam in pulmone haberent, ſputum etſi multum, & craſſum, imo flavum, & purulentum quaſi omni mane, aliquantulum in toto die, rejiciunt, tamen alias ſatis ſani degunt, bene reſpirant, comedunt, & dormiunt;* εὐσαρκῶς, *aut ſaltem in modico corporis habitu perſtant, & non raro perſeneſcunt.* Aliquot talia exempla ipſe vidi, & imprimis in illuſtri viro, qui ſeptuagenario major obiit: vidi per quadriennium ante mortem illum quotidie mane uncias aliquot puris albi cocti exſpuere cum magna facilitate, & deinde ſaepius per diem ſimilia ſputa educere. Sancte aſſeverabat, ſe jam a triginta annis ſimilem puris copiam ejicere, atque idem a fide digniſſimis Medicis confirmabatur, qui dudum illum noverant, & ipſius curam olim geſſerant. Omnia ſua munia praeſtavit ad mortem uſque, & lauta ſatis utebatur menſa, appetitu valens. Apud *Schenckium* (*v*) plures ſimiles caſus habentur.

De

(*s*) Morb. Chronic. Lib. IV. cap. 14. pag. 412. (*t*) De Locis Affectis Lib. IV. cap. 8. pag. 467. (*u*) De Medicam. operat. Sect. I. cap. 6. pag. 161. (*v*) Obſervat. Med. rar. pag. 260.

De periculo, quod imminet, si major pulmonis vomica uno impetu pus copiosum evomat in tracheam, antea dictum fuit ad §. 836. N. 2. Rarius tamen hoc in phthisi contingit, cum plerumque quotidiana sputi purulenti excretio fiat, donec sensim contabescant.

Quotidiana cum tussi, ingens, &c. In ulceribus partium exteriorum corporis maxima spes curationis ponitur in eo, si bonum quotidie pus exeat libere ex tota ulceris superficie, & nihil puris diu retineatur, sicque mora acrius redditum latera cavi, in quo haeret, male afficiat: unde, uti antea dictum fuit ad §. 413. & sequentes, fistulae & sinus difficillime curantur, nisi impediri possit, ne pus diutius in his moram trahat; quod optime fit, discisso toto cavo, in quo pus colligitur; tuncque latera talis cavi, per idonea remedia applicata, sic possunt depurari, ut ad conditiones puri vulneris reducantur, & sic obtineatur perfecta consolidatio. Cum autem haec in pulmonis ulcere curando locum non habeant, patet ratio difficilis curae.

Quo autem sputa in hoc morbo magis degenerant a conditione boni puris, eo caeteris paribus minor curationis spes. Sive enim hoc fiat a pure diu retento, in fistuloso quasi pulmonis ulcere, & sic sola mora mutato in pejorem indolem, sive ipsum ulcus fundat perpetuo ichorem acrem, a conditionibus bonis puris alienum, semper metus est, ne malum serpat magis magisque, vel & resorptum pus, mora acrius & tenuius redditum, totum sanguinem inficiat sic, ut nutritioni penitus ineptus fiat, sicque corpus contabescat: videantur illa, quae ad §. 406. de noxis puris diu retenti habentur: unde omnibus illis, qui per plures annos toleraverunt pulmonis ulcus, imo ad senectutem usque, semper libera fuit, & quotidiana excretio boni puris.

Puris optimi notae antea §. 387. enumeratae fuerunt, ut nempe sit album, laeve, aequabile, minime foetidum; pessimum autem censetur illud, quod omnino ab his dotibus recedit, & e contra, uti postea dicetur, pro bono omine habetur, si pus malum, per bonum victum & idonea remedia, sic emendetur, ut propius ad conditiones boni puris accedat. Ob hanc rationem Medici attente sputa phthisicorum lustrant, ut debitam inde Prognosin forment.

Dixerat *Hippocrates* (*x*); *Phthisicorum, in aquam salsam exspuentium, sputa si ad fundum tendant, cito pereunt.* Postea fere omnes Medici sputa compacta, in aqua subsidentia, damnaverunt in hoc morbo, & habuerunt pro signo, quod & solidae partes corporis consumi incipientes partem sputi talis constituerent, quod inde aquae specificam gravitatem superans fundum vasis petit. Sputa enim purulenta solent supernatare aquae, licet & quandoque quaedam ex illis, quae idem aeger exspuerat in morbis, supernatare, alia fundum vasis petere, viderim. Ideo videtur jussisse *Hippocrates*, ut in aquam salsam aegri exspuerent: cum enim haec specifice gravior sit aqua pura, requi-

(*x*) Coac. Praenot. N. 435. Charter. Tom. VIII. pag. 877.

quiritur major compactio adhuc sputorum, ut vasis fundum petere possint, adeoque & certius praesagium. Notandum autem est, illud locum habere in sputis omnino purulentis, quae nihil mucosi admistum habent. Mucus enim, tracheas pulmonis investiens, spumosus semper est, & aëris bullas continet, adeoque si vel puri permistus fuerit, vel illius extremo margini visciditate adhaereat, sputum purulentum aquae supernatabit, licet proprie loquendo solum pus illud foret specifice gravius aqua. Inde etiam intelligitur, quare quaedam sputa fundum petant, quaedam non, licet eodem fere tempore excreta fuerint. Simul patet ratio, quare sputa supernatantia post aliquod tempus fundum petant, dum nempe mucus sputa ambiens, vel illis mistus, aqua solutus fuerit, & bullae aëreae, muco inclusae, disparuerint. Optime hoc experimentum instituitur, ubi post somnum levi tussicula sputa cocta exscreantur facillime a phthisicis; tunc enim vix ullus mucus simul abraditur, & purum pus exspuitur. Obtinet enim tunc illud, quod monuit. *Benedictus* (*y*), sequentibus: *In sputorum* ἀναγωγῇ, *quae ad supernas tracheae partes traducta fuerunt, screatu, aut tussicula minime laboriosis exploduntur; quae vero imis insederunt bronchiis, difficulter rejectantur.* Caeterum idem ille auctor *Hippocrates* sententiam suis observatis confirmat, dum inter funestae phthisis signa enumerat, *pus coenosum, ponderosum, colorisque cinerei, quod aquae injectum facile quasi ei commisceetur, fundumque petit* (*z*).

Observatum fuit, & sputa varium habuisse saporem in phthisicis. *Hippocrates* (*a*) memorat, in tabidis *sputum crassum, ex virore pallescens, & dulce, per tussim rejici.* Paullo post notat, *quod sputum ore continens excreaturus illud detestetur*, ob malignum saporem. In *Coacis Praenotionibus* (*b*) autem dicit: *Qui suppurati futuri sunt, primum salsuginosum spuunt, deinde dulcius.* Forte tamen ibi per *dulcius* intelligi posset *minus salsum.* Audivi aliquoties tales aegros de fatua dulcedine sputorum conquerentes, & dum jam purulenta exspuerent, & antea *Benedictus* (*c*) maxime suspectum habuisse videtur dulce illud sputum, & vidit nonnullos, intra trimestre spatium, *ex profuso vitali nectare deflorescentes, & arescentes, strigosos periisse.* Credidit enim, succum nutritium sic exspui, & inde marasmo perire exhaustos aegros. Certe chylus, & lac, proxima nutrimenti nostri materia, dulcia sunt. Confirmabatur autem in hac opinione, quod in cadavere hominis, post dulce tale sputum defuncti, aliquoties tamen haemoptoën passi, *universa spirabilia, nec non viscera naturalia omnia, quoad sensum sana comperta fuerint.* Sed tamen *pulmo ubique inteneratus tonum amiserat.* Uti etiam, quia *idem sputum, igni admotum, sicut succus omnis nutrititius, in gelatinae albicantis consistentiam percoquitur.* Caeterum suis observationibus confirmat *Hippocratis* sententiam, dum dicit; *Sputum hoc subdulce in omnibus, quos vidisse memini, ptyalismo diuturniori, & ut plurimum salino, praecedenti fuit consectarium.*

Omni-

(*y*) Tabid. Theatr. pag. 49. (*z*) Ibidem pag. 104. (*a*) De Morbis Lib. II. cap. 17. Charter. Tom. VII. pag. 569. (*b*) N. 403. Charter. Tom. VIII. pag. 876. (*c*) Tabid. Theatr. pag. 66. 67.

Omnium autem optima judicat ſputa, quae omni omnino ſapore carerent; obſervavit enim (*d*), quod *ad phthiſin proni, qui frequenter inſipida ſputant, tardius tabeſcant, etiamſi ab ortu vitioſam pulmonum σύστασιν nacti fuerint.*

Foetida admodum ſputa longe pejoris ominis videntur, cum putredinis inceptae jam dent indicium, interim tamen videtur idem ille Auctor (*e*) in hac opinione fuiſſe, quod foetor ſputorum non ſemper ſignificet, morbum hunc citiſſime in mortem tendere. Monet enim, *ſanguinem puriſſimum putreſcere, ſi proprio tepore non foveatur.* Certe ſanguis grumoſus in tracheis pulmonum contentus, vel & materia purulenta ibi haerens, nec excreta citius, poterit corrumpi, cum liber aëreis acceſſus ſit, & humidus loci tepor. Ob hanc rationem alio in loco (*f*), dum funeſtae phthiſis ſigna recenſet, damnat quidem anhelitum foetidum, ſed & ſimul addit difficultatem anhelitus maximam. Contigit mihi aliquando tales caſus videre, ubi cum ſputis olidiſſimis diu adhuc vivebant aegri, & ſolitis poterant vacare muneribus: imprimis hoc miratus fui in juvene, qui foetidum adeo ſputum, mane imprimis, tuſſi rejiciebat, ut ferre vix potuerim, licet me non adeo delicatum credam, ut a ſimilibus facile afficiar. Diu certe traxerat morbum, antequam foetor ille ſputorum accederet, & cum his adhuc biennium integrum ſupervixit, quotidie ſolitis laboribus vacans; tunc autem, ſubito aucta ſputorum copia, cito contabeſcens periit. Hinc intellexi, quare *Hippocrates* (*g*) dixerit: *Quos ſupperatos, mitius habentes, ſputorum graveolentiae ſequuntur, eos recidiva occidit.*

Talibus autem phthiſicis conſueſcere tutum minime videtur, cum putridus ſputorum halitus ab adſtantibus una cum aëre inſpirato in pulmones trahatur: metus enim eſt, ne contagio in ſanos propagetur morbus. Monuit *Galenus* (*h*) hinc: *Periculoſum praeterea eſt, conſueſcere his, qui tabe tenentur, atque in totum cum omnibus, qui putridum adeo exſpirant, ut domicilia, in quibus decumbunt, graviter oleant.* Certe juvenis ille, cujus modo mentionem feci, infecit ſororem, & ancillam, quae ipſi in morbo aſſidue miniſtraverant. *Tulpius* (*i*) fatetur, quod in phthiſici cadavere lubens conſpexiſſet conſumpti pulmonis vitium, *ſed deterruit a ſectione foetor tabidus: noxius forte non minus medicis, quam ipſis conſanguineis.* Viderat *Benedictus* (*k*) in phthiſicorum cadaveribus pulmones inter diſſecandum in amurcam ſordeſcentem mutatos; unde facile intelligitur, quantam mephitim talia ſputa, quae coenoſa, & argilloſa vocat, quandoque exſpirent; ſimulque notat, peſſima talia ſputa ponderoſiora eſſe reliquis ſemper. Quin imo, licet tantus ſputorum foetor non adſit, mali tamen quid ab halitu deploratorum phthiſicorum metuendum videtur: dum ultima oſcula uxor phthiſica moribunda fixerat mariti mento, poſtea totus ille locus glaber manſit, licet denſa barba creſce-

(*d*) Tabid. Theatr. pag. 110. (*e*) Ibidem pag. 44. (*f*) Ibidem pag. 105.
(*g*) Coacat. Praenot. N. 406. Charter. Tom. VIII. pag. 876. (*h*) De Febrib. Lib. I. cap. 3. Charter. Tom. VII. pag. 108. (*i*) Lib. II. cap. 11.
(*K*) Tabid. Theatr. pag. 68.

crescceret in omni ambitu: caeterum tamen nihil mali optimus ille vir inde passus fuit, & plures annos supervixit absque ullo male affecti pulmonis indicio.

Solent quandoque & Medici sputa phthisicorum ardentibus prunis imponere, &, si male oleant, dum comburuntur, citam, & certam perniciem inde praesagiunt: interim certum est, sputa omnia male olere, dum comburuntur: unde *Benedictus* (*l*) monet, minus certam inde Prognosin haberi. Major, vel minor foetor sputorum, dum comburuntur, aliquod indicium dare posset majoris, vel minoris corruptelae. Inter lethalia signa in phthisicis *Hippocrates* (*m*) gravem illum sputorum odorem numeravit quidem, sed addidit; *si & capilli a capite defluant.*

Infinitas fere sputorum varietates in phthisicis esse, agnovit *Aretaeus* (*n*), & plures recensuit: *Sed omnes has puris formas, & species esse* monet; & deinde addit sequentia: *Quicumque vero aut igne, aut aqua humiditates explorant, hi haud ita multum phthoën mihi dignoscere videntur: namque visio quolibet alio sensu certior est, non modo iis, quae rejiciuntur, intuendis, sed etiam aegrotantis specie consideranda: si quis enim vel plebejus hominem viderit pallentem, imbecillum, tussientem, macie confectum, hunc vera phthoë laborare pronunciat.* Verum non videtur considerasse *Aretaeus*, quod per sputorum explorationem aqua, vel igne factam non indagaverint Medici, an phthisis adsit nec ne, sed tantum, an citius, aut serius morbus ille in mortem tendat; uti manifeste ex *Hippocratis Aphorismo* modo citato apparet.

Vomicae perruptio in cavum thoracis, &c. Potest certe vomica pulmonis sic rumpi, ut in cavum thoracis pus dilabatur: interim tamen in phthisicis hoc contingit rarius, sed plerumque per sputa evacuatur pus. Si vero hoc contigerit, facile patet, quam parum spei supersit, cum pulmo ulcerosus pure undique alluatur. Si empyema difficulter curetur, dum pulmo integer est omnino, quid sperandum erit, si pulmo jam adeo male affectus fuerit? Caeterum videantur illa, quae in *Empyematis* historia habentur.

Tum respiratio pessima. Quandoque enim, exeso pulmone, uti antea dictum fuit, pauca vasa aërea supersunt: saepius pus accumulatur in tracheis, nec ob debilitatem educi potest per tussim. *Aliquando dolor pectoris, & papillarum pungens, & ulcerosus inter tussiendum exacerbatus* (*o*), vel & *dolor tendens in decubitu dextro, aut sinistro, ob pulmonum lateris alterutrius pleurae adnascentiam*, omnem sputorum eductionem impedit, & respirationem suffocat. Ubi autem nondum rupta est vomica, comprimendo vicina vasa adhuc libera, producit eadem mala, uti antea ad §. 836. dictum fuit.

Consumtio omnis sanguinis, &c. Post mammae, aut & artuum majorum

(*l*) Tabid. Theatr. pag. 44.
(*m*) Aphor. 11. sect. V. Charter. Tom. IX. pag. 200.
(*n*) De caus. & sign. morbor. diuturn. Lib. I. cap. 8. pag. 36.
(*o*) Bened. Tabidor. Theatr. pag. 105.

jorum exstirpationem saepe tanta suppuratio nascitur, ut vel ex hac sola causa contabescant aegri, licet viscera omnino integra sint, omni nutrimento corporis in pus verso, & per latam talem superficiem vulneris elapso. Si jam magnum in pulmone ulcus fuerit, & sputorum purulentorum magna copia excernatur, idem necessario contingere debet, & quidem tanto magis, quod omnis totius corporis sanguis per pulmonem transire debeat, & omnis chylus, statim ac sanguini mistus fuit, cum illo per vasa pulmonis feratur; post estirpationes autem pars tantum sanguinis, & chyli per haec loca transeat. Praeterea demonstratur in Physiologicis (*p*), quod pulmonis actione repetita chylus cum sanguine fluens per hoc viscus praeparetur in nutrimentum, ex quo restitui possint illa, quae quotidie pereunt tam de fluidis, quam de solidis partibus in corpore sano. Unde duplici de causa contabescit phthisi laborans; ob jacturam nempe humoris nutritii, & quia, labefactato per ipsum morbum pulmone, non potest per hoc viscus sic perfici recens chylus, ut inde corpus nutriri queat. Contingit saepe, ut omnia viscera primae coctionis suis muneribus satis bene fungantur in phthisicis: appetunt, digerunt, alvum naturalem deponunt, & tamen nullo modo inde proficiunt, sed totus habitus corporis sensim marcescit, quia pulmonis actio requisita in chylum deficit. Pro pessimo signo habuit *Benedictus* (*q*) illud, dicens: *Phthisici, cibum avide appetentes, & exinde robur neutiquam acquirentes, desperati: Nectar enim vitale depraedationi dicatum indicat.*

Solidorum consumtio fere integra, facie Hippocratica. Per sputa purulenta copiosa, & inprimis per sudores nocturnos, maxima fluidorum pars de corpore perit; hinc omnia vasa, non amplius distenta fluidis, contrahuntur; omnis omnino pinguedo, a qua torositas corporis pendet, perit, ita ut sola cutis & ossa superesse tantum videantur; musculorum tamen actio superest, & omnes motus musculares exercere possunt, in quantum magna debilitas permittit, & exsucca articulorum ligamenta non impediunt: vidi peritissimum musicum, consummata phthisi penitus emaciatum, pridie ante mortem cymbala pulsantem, & magna celeritate digitos moventem. Notum autem est, maximam molem musculi pendere a tunica cellulosa interspersa singulis fibrarum muscularium fasciculis; hinc, licet extrema macie omnis tunica cellulosa dispareat, manet tamen adhuc musculosa fabrica, motibus exercendis apta. Dum famem depingere voluit *Ovidius* (*r*), videtur descripsisse consummatissimi phthisici tristem imaginem.

——— Cava lumina, pallor in ore.
Labra incana situ: scabrae rubigine fauces:
Dura cutis, per quam spectari viscera possent:
Ossa sub incurvis exstabant arida lumbis:

Ventris

(*p*) Herm. Boerh. Institut. Med. §. 208.
(*q*) Tabidor. Theatr. pag. 11.
(*r*) Metamorph. Lib. VIII. v. 805. &c.

Ventris erat pro ventre locus. Pendere putares
Pectus, & a spinae tantummodo crate teneri.
Auxerat articulos macies, genuumque rigebat
Orbis, & immodico prodibant tubera talo.

Accuratissime descripsit totius corporis in consummata phthisi contabescentiam *Aretaeus* (*s*); ubi & pulcre notat, quod *buccarum tenuia dentibus inhaereant, & subridentibus assimilentur: in omnibus denique cadaveris species referunt.*

Tunc adest facies illa, *Hippocratica* dicta, quia in *Prognosticorum* libro descripta fuit; de qua antea ad §. 1188. dictum, dum de Empyemate agebatur.

Sensim autem marcescente corpore, gradatim extrema macies inducitur: si vero subito haec augeatur, mortem prae foribus esse designat, uti optime *Benedictus* (*t*) monuit: *Pinnarum narium contractio, thoracis collapsi angustatio, si brevi spatio contigerint, moriturum aegrotantem denuntiant.*

Febris hectica, cum pulsu parvo, &c. Quid febris hectica, sive habitualis dicta Medicis, sit, alia occasione ad §. 835. dictum fuit, ex *Galeno*: est nempe febris, quae semper sibi similis, nec invasionem alicujus paroxysmi, nec incrementum, nec vigorem, nec remissionem habet; sic, ut se febricitare non percipiat aegrotus. Simul & ibi monitum fuit, quod periodicum tamen hecticae febris augmentum agnoverit *Galenus*; sed credidit, illam exacerbationem non pendere a natura febris hecticae, sed ab alimento assumto, quod ubi subactum est & distributum, tunc febricula haec denuo ad pristinum statum redit. In phthisi incipiente haec febricula vespertino imprimis tempore observatur, ita ut cum levi horrore quandoque incipiat, aliquando vero absque ullo horrore praegresso sola pulsus celeritate, calore aucto, & rubore genarum se manifestet: mane autem pulsus solet ad naturalem statum redire; & tunc quotidianae intermittentis speciem refert. Idem notavit *Aretaeus* (*u*), dicens: *Simul adest & ignis assiduus, qui nunquam intermittere videatur, interdiu latens sudore & corporis frigore. Haec enim propria phthoën sequuntur, quod videlicet caliditas excitatur, & in noctem emicat, interdiu tamen in visceribus delitescit.* Ubi autem motus augetur, *hecticus calor magis magisque increscit, & pulsus etiam summo mane fertur citatior*: tuncque spem in angusto positam esse monet *Hofmannus* (*v*) Quandoque in phthisicis veram exacerbationem, & perfectam intermissionem observari, certum est; & videtur *Hippocrates* (*x*), hoc pariter notasse dum dicit: *In suppuratis febres intermittentes plerequae sudoriferae sunt*: omnium vero frequentissime observatur, quod lenis febricula adsit perpetuo, circa ve-

(*s*) De Caus. & Sign. morbor. diut. Lib. I. cap. 8. pag. 36. 37.
(*t*) Tabid. Theatr. pag. 111. 112.
(*u*) De Caus. & Sign. morbor. diuturn. Lib. I. cap. 8. pag. 36.
(*v*) Medic. Rational. & Systemat. Tom. IV. part. 4. pag. 308.
(*x*) Coac. Praenot. N. 419. Charter. Tom. VIII. pag. 876.

vesperam fere semper auctior: subinde tamen & exacerbationes manifestae observantur vario tempore, vel a retento pure, vel a novo chylo post alimenta assumta. Ubi autem tuberculis obsidetur pulmo, quae successive suppurantur, tunc, quando tale tuberculum abit in abscessum, & brevi rumpetur, saepe satis valida increscit febris, quae pure per sputa educto cessat, manente sola consueta hectica febricula, donec novum tuberculum suppuratum simile febris augmentum producat. Ideo videtur *Benedictus* (*y*) dixisse; *Si Ephemera, vel hectica per vires inaequales phthisicum diutius exercuerint, fatalem indigitant eventum.* Novas enim febrilis exacerbationis causas, malo priori manente, accedere frequenter designat. Ubi vero pus in ulcere pulmonis acre, & ichorosum fit, vel retentum diutius, nec per sputa excretum degenerat, tunc totus sanguis inficitur putrida, & acri labe, acceditque febris putrida maligna, quae brevi vires, quae adhuc supersunt, tollit, & mortem inducit. Haec mala cum observasset *Benedictus* (*z*), dixit: *Phthisici, quibus materia pectus onerans labem febris putridae, aut malignae contraxerit, omnes fere periere.*

Phthisicorum pulsum parvum, & languidum esse, mollemque, & modice celerem, statuit *Galenus* (*a*): hoc autem imprimis obtinet in morbo nondum admodum provecto. Ubi vero jam contabescere incipit corporis habitus, tunc hecticam febrim comitatur pulsus tenuis, durus, obscurus, & frequens; uti alio in loco *Galenus* (*b*) optime notavit, postquam graphice prius descripserat marcorem totius corporis in phthisi. Simul notat, calorem, pulsum tangenti Medico, primo apparere lenem, sed, si diutius tangendo moretur, tunc acer, & mordax calor percipitur: in volis manuum quandoque aegri molestum caloris sensum habent. Cur autem calor ad superiora acrior fit, & genae rubeant, dictum fuit ad §. 835.

Anxietas inexplicabilis &c. Ubi ad §. 631. de Anxietate Febrili agebatur, patuit, anxietatis causam esse impeditum sanguinis transitum liberum per arteriae pulmonalis fines. Verum in phthisicis, vel sensim consumto hoc viscere, vel pure oppleto, illud obtinet, & quidem tanto magis, quo plus morbus jam in mortem vergit. Certe miseri tales aegri de nulla re magis conqueruntur, & nunquam ardentius implorant artis auxilium, quam ut ab intolerabili hac anxietate liberentur. Vesperi autem imprimis magis anguntur, quia & sputa tunc minui solent, & febris augeri: sed quo celerius movetur sanguis per pulmonem, cujus vasa libera non sunt, eo magis increscit anxietas; in homine enim sano, si cursu v. g. sanguinis celeritas augeatur, anxietas oritur, dum pulmo non potest transmittere sanguinem tam celeriter, ac per venas advehitur versus cor dextrum: hinc, nisi quiete corporis retardaretur celeritas sanguinis, subita mors sequeretur; uti frequenter contingit in hominibus, & animalibus, quae ultra vires currunt. Matuti-

(*y*) Tabidor. Theatr. pag. 111.
(*z*) Ibidem pag. 112.
(*a*) De Pulsib. ad Tyrones cap. 12. Charter. Tom. VIII. pag. 10.
(*b*) De Febrib. Lib. II. cap. 10. Charter. Tom. VII. pag. 120.

tutinis horis autem, dum mitescit febris, & sputa per noctem accumulata, & cocta ejiciuntur, melius se habent phthisici.

Sitis magna, sudor nocturnus ingens. Antea ad §. 636., ubi de siti Febrili agebatur, constitit, siccitatem, & humorum immeabilitatem merito inter sitis causas numerari. Verum antea vidimus in phthisi totum corpus exsiccari, & anxietas humorum immeabilitatem per pulmonis vasa demonstrat. Simul etiam per labem purulentam sanguis inquinatus acrior redditur; unde & alia sitis causa deducitur. Concurrit sudor nocturnus, per quem liquidissima pars sanguinis difflatur de corpore; a qua sola causa etiam in sanissimis hominibus sitis oritur. De sudore autem illo nocturno videantur illa, quae ad §. 835. habentur.

Pustulae rubrae. Dum ex sanguine, ad cutanea vasa delato, tanta tenuioris liquidi copia per sudorem secernitur, minime mirum est, residuum spissus redditum in vasorum cutaneorum angustiis, & circa glandulas cutaneas haerere, sicque pustulas producere: observamus, aestivis sub caloribus, in sanissimis etiam hominibus, per largos sudores in cute pustulas rubras nasci; adeoque magis hoc fiet in phthisicis, in quibus ob ariditatem vasa cutanea minus pervia sunt, & acrior fit humorum indoles. Eadem est ratio, quare pruritus in toto corpore nascatur. Inter signa phthisis insanabilis apud *Benedictum* (*c*) recensetur; *Extremarum partium, & totius cuticulae porrigo, deficiente in exterioribus spiritu madente.* Sed & *Hippocrates* (*d*) jam dixerat: *Pustularum eruptiones, velut unguibus lacerata cute* (*τὰ ἀμυχώδεα ἐξανθήματα*) *habitus tabem significant.* Quod merito pro phthisi consummata sumitur. Alibi (*e*) autem habetur: *Pruriginosa corpora, post alvum suppressam, in tabidis, malum.* Per alvi fluxum enim copia acriorum humorum subducitur; sed si vel sponte, vel per artem supprimatur, ob summam aegrorum debilitatem, alvi fluxus, tunc hoc contingere solet.

A pure misto sanguini, per ulcerosum pulmonem fluenti, vel & ab eodem resorpto venis bibulis, totus sanguis inficitur, & funduntur humores, sic, ut per sudorem colliquativum exeant affatim de corpore. Quando autem vires vitales magis magisque debilitari incipiunt, & simul, fluidissima parte per sudores dissipata, reliqui humores magis lentescunt, tunc ad cutim delata liquida difficilius exire possunt, & epidermidem hinc inde in pustulas aquosas attollunt, quae exanthemata miliaria alba satis referunt, nisi quod plerumque longe majoris molis esse soleant. Neque hoc symptoma *Hippocratem* latuit, uti alia occasione ad §. 835. monui, ubi de signis agebatur, quae docent, abscessum in pulmone latere. In *Prognosticis* (*f*) enim, postquam dixerat, *oculi cavi fiunt, malasque rubores obsident, & ungues quidem manuum adunci fiunt, digiti autem manuum incalescunt, maxime summi, & in pedibus tumores fiunt, & cibos non appetunt*, demum addit; & *phlyctaenae per corpus na-*

(*c*) Tabid. Theatr. pag. 105.
(*d*) Coacar. Praenot. N. 444. Charter. Tom. VIII. pag. 878.
(*e*) Ibidem. N. 440.
(*f*) Charter. Tom. VIII. pag. 651.

nascuntur. Per Phlyctaenas autem pustulas aquosas intelligi, patet ex illis, quae §. 723. habentur.

Pedum, manuumque inflatio a parte affecta. Consummata phthisi, in mortem jam vergente, hoc observatur, quod, toto corpore jam emaciatissimo, extremi artus turgere incipiant. Merito *Benedictus* (*g*) dixit: *In Phthisi diuturniori tumor pedum aedematosus funestus.* Postea, ubi de caussis generalibus hydropis agetur, patebit, omne, quod facilem reditum lymphae per venas ad cor impedit, vel minuit, tumori hydropico originem dare posse. Verum in ultimo phthisis funestae stadio summa anxietas docet, difficulter sanguinem cordis dextri per pulmonem moveri; unde impedimentum fit motui sanguinis per venas versus cor, adeoque & difficilior resorptio lymphae per venas bibulas. Cum autem simul & pauculum sanguinis per arterias moveatur, ut docet pulsus debilis, nec poterit arteriarum venis adjacentium actio promovere motum liquidi venosi: lympha ergo stagnare incipiet, & accumulari, in locis maxime a corde remotis; unde illarum partium tumor frigidus fiet, sed & ob inopiam humidi in corpore jam exsucco mollis. Hinc etiam intelligitur, quare *Benedictus* (*h*) dixerit: *Phthisis improviso fatigans, licet pectus minus gravet, cum extremarum partium, pedum praecipue, inevitabili infrigidatione, periculosissima. Succi enim alibilis pessime alienati, viriumque exinde prostratarum symptoma est.* Simul patet ratio, quare *Hippocrates* (*i*), tabis decursum describens, dicat: *In progressu vero corpus extenuatur, exceptis cruribus: haec autem tument, & pedes.*

An vero observatum fuerit, uti novi quosdam ex ipsis textus verbis concludere voluisse, quod, si sinister pulmo ulcere consumeretur, manus sinistra, & pes sinister tumerent ante mortem, & contrarium obtineret, si dexter pulmo affectus foret, fateor me ignorare. Saltem in illis aegris, quorum curam gessi, hoc nunquam vidi, nec memini me legisse apud probatos auctores, illud ab aliis observatum fuisse.

Summa debilitas, vox rauca. Quotidie fluida, & solida corporis per ipsam febrim hecticam mutantur, deteruntur, per sputa & sudores pereunt de corpore, nec restituuntur; unde summa tandem debilitas sequitur. Vocis autem raucedo imprimis a siccitate partium, quae voci formandae, & transmittendae serviunt, pendet.

Capillorum defluvium. Pili ex bulbillo, in tunica cellulosa locato, prodeunt, vel ex sebaceis cutis cryptis: semper in sanis, & vegetis hominibus pingues sunt, & ubi per senectutem, vel morbos validos acutos pinguedo corporis consumitur, & arescit admodum cutis, capilli defluunt: si vero bulbilli integri manserint, & per bonum victum restituatur pristina torositas corpori, renascuntur denuo, uti observatur in illis, qui in vigore aetatis acutis, & validis morbis decubuerunt, atque inde emergentes capillorum defluvium passi sunt. Cum autem secari, & uri possint sine ullo doloris sensu, re-

(*g*) Tabid. Theatr. pag. 111.
(*h*) Ibidem pag. 110.
(*i*) De Intern. Affect. cap. 11. Charter. Tom. VII. pag. 645.

refectique recrescant denuo, & cutim quasi perforantes ex bulbillo in pinguedine locato germinent, hinc *Galenus* (*K*) dixit: *Generatio pilorum eadem est, ac illorum, quae ex terra nascuntur.*

Non mirum ergo, cum in consummata phthisi de pinguedine nihil fere amplius supersit in corpore, & aridissima cutis evaserit, capillos cadere; unde ab *Hippocrate* (*l*) pro signo mortis brevi secuturae habetur: *Huic si jam capilli ex capite defluant, caputque velut ex morbo jam nudetur, & super prunas exspuenti sputum graviter oleat, hunc intra breve tempus periturum asserito, &, quod enecet; alvi profluvium fore.* Similem Prognosin & in *Coacis* (*m*) habet, uti & in Aphorismis (*n*). Postea idem omnium Medicorum testimoniis confirmatum fuit. Quamvis enim antea Phthisici sudoribus nocturnis diffluxerint, dum arefacta tota cute pili cadunt, versus interiora urgentur humores, soluti a corruptione purulenta per alvum ruunt, & foetidissimam diarrhoeam producunt, quae brevi finem morbo imponere solet, sequente summa debilitate, ac morte. Hinc dixit *Aretaeus* (*o*), postquam accuratissime summam illam phthisicorum consummatorum maciem descripserat: *Si talibus aegris alvus perturbetur, desperatum.*

Quandoque, licet rarius, contingit, quod alba, & chylosa per alvum evacuentur, pessimo semper omine, cum sic exhausto jam corpori omne nutrimentum detrahatur. Observavit hoc *Benedictus* (*p*), & monuit: *Si phthisis diu detinuerit, & fluxus chylosus supervenerit, funestum.* Apud *Caelium Aurelianum* (*q*) leguntur sequentia: *Tunc pejorante passione ventris efficitur fluor albidarum egestionum, & indigestarum, debilitatis naturalibus digestionis officiis.* Quod autem diu jam inveterato hoc morbo talis fluxus contigerit, patet ex illis, quae praecedunt: *Digitorum summitates crassescunt obuncatis unguibus, quod graeci γρύπωσιν vocant, sequitur praeterea inflatio pedum, & nunc frigus, nunc fervor articulorum: nasi summitas pallescit, atque aurium laminae frigescunt.* Haec autem omnia tabis jam in mortem tendentis signa sunt.

Dum funesta illa phthisicorum diarrhoea incipit, imo & quandoque paullo ante, sputa, prius copiosa, supprimi incipiunt, cum magna anxietate. Si autem tenui calido mellito potu haec non redeant, brevi alvi fluxus sequetur lethalis. Conantur enim Medici sic sputa promovere, & oxymele calide dato tussim movere, ut pulmo liberetur: sed omnia haec artis molimina saepe frustra tentantur, quod pariter *Benedictus* (*r*) monuit: *Phthisi diutius correpto si βηχικὰ tenuioris substantiae, sive provitantia porrecta fuerint, & exinde tussis non moveatur, funestum.*

Talis

(*K*) De Composit. Medic. secundum locos Lib. I. cap. 1. Charter. Tom. XIII. pag. 319.
(*l*) De Morbis Lib. II. cap. 17. Charter. Tom. VII. pag. 569.
(*m*) N. 434. 436. Charter. Tom. VIII. pag. 877.
(*n*) Sect. V. Aphor. 11. 12. 14. Charter. Tom. IX. pag. 200. 201. 202.
(*o*) De Caus. & Sign. morbor. Lib. I. cap. 8. pag. 37.
(*p*) Tabidor. Theatr. pag. 111.
(*q*) Morbor. Chronicor. Lib. II. cap. 14. pag. 421.
(*r*) Tabid. Theatr. pag. 112.

Talis est decursus periculosissimi hujus morbi, quo tot homines in flore aetatis pereunt. Hunc breviter, ut solet, *Hippocrates*, sed accurate (*s*), descripsit: *A sanguinis sputo puris sputum, malum. A puris sputo, tabes, & fluxus. Ubi autem sputum sistitur, intereunt.*

Sequuntur jam regulae quaedam generales, quae ad Prognosin formandam in hoc morbo magnam utilitatem habent.

§. 1207. 1. Phthisis haereditaria omnium pessima, nec sananda nisi cum praecautione haemoptoës.

2. Phthisis ab haemoptoë per vim externam sine vitio interno praeexistente, levissima est, caeteris paribus.

3. Phthisis (2.), in qua subito rumpitur vomica, expuitur pus album, coctum, aequale, facile, respondens copia ulceri, sine siti, cum appetitu, digestione, secretione, excretione bona, difficulter quidem, tamen sanari potest.

4. Phthisis ab Empyemate insanabilis.

5. Sputa gravia, solida, olentia, dulcia, cum signis ultimis (1206), desperata.

1. De Phthisi haereditaria antea ad §. 1198. dictum fuit, & tunc patuit, quantopere metuendus sit hic morbus, dum labis haereditariae justa adest suspicio. Si enim talis sanguinem spuere incipiat, tuto poterit ipsi applicari *Poëtae* Praesagium (*t*).

Non est in Medico, semper relevetur ut aeger.
Interdum docta plus valet arte malum.
Cernis, ut e molli sanguis pulmone remissus
Ad stygias certo limite ducat aquas.

Tota spes salutis consistit, ut caveatur haemoptysis, quae in talibus circa decimum sextum annum aetatis jam metuenda est, licet saepius circa decimum octavum annum contingere soleat. Si catarrhosa tussis, quae in aliis absque damno toties negligi solet, in sic dispositis oriatur, omnis cura adhibenda est, ut haec sopiatur, ne debilis pulmonis vasa, fracta per tussis vehementiam, producant haemoptoën. Servavit *Celiberrimus Boerhaavius* unicum haeredem nobilissimae familiae, in qua haereditarium hoc malum erat, dum & rectam vivendi normam praescriberet, & ter in anno sanguinis copiam minueret venae sectione. Imo sic & spes est, haereditariam illam labem deleri posse, cujus rei notabile exemplum vidi. Robustus, & sanus vir nupserat lectissimae virgini, in cujus familia phthisis haereditaria erat; quo morbo ipsa periit, uti & reliqui fratres, ac sorores, ante,

(*s*) Sect. VII. Aphor. 15. & 16. Charter. Tom. IX. pag. 299.
(*t*) Ovid. Epist. ex Ponto Lib. I. Epist. 3.

ante trigesimum annum. Ex hoc coniugio quatuor natae proles, licet pater sanissimus ultra octoginta annos vitam produxerit, omnes eadem labe infectae. Tres perierunt vera phthisi: quartus, & ultimus, reliquorum sorte territus, tempestivis venae sectionibus funestam haemoptoen cavit, dumque trigesimum sextum annum jam superasset, & a prudentioribus monitus fuisset, temperandum esse a venae sectionibus, obedire noluit, imo & numero, & copia illas auxit potius, sperans se tuto tunc genio parum plus indulgere posse, unde a nimia sanguinis jactura hydropicus factus periit quadragesimo aetatis anno. Ex sana, & robusta uxore, quae septuagenaria major adhuc vivit, plures progenuit liberos, quorum aliqui infantum morbis perierunt, una ex filiabus post trigesimum annum periit in puerperio, reliqui bini adhuc vivunt, nulli unquam pulmonis morbo obnoxii; patris aetatem jam superantes, & robusta sana progenie beati; quorum quidam jam adulti optime se habent.

Unde videtur spes superesse, labem talem haereditariam deleri posse, si haemoptoe caveatur. Simul etiam apparet, licet phthisis consummata contagio noceat, uti antea dictum fuit, tamen labem haereditariam unius coniugis non nocuisse alteri.

Caeterum observavit *Benedictus* (*u*), haereditariam phthisin diuturniorem esse: sic enim habet; *Qui phthisis indelebilem impressionem a parentibus susceperint, licet irrestituibiles, sunt tamen diuturniores.*

2. Antea ad §. 1198. dictum fuit, haemopten, quae a vi valida pulmonibus illata fit, facilius longe curari, quam si erosis vasis pulmo sanguinem fuderit: in priori enim casu humores boni sunt, & malum considerari potest instar puri vulneris, cujus consolidationem sperare licet. Verum quidem est, perpetuum pulmonis motum per inspirationem, & exspirationem, uti & aeris liberum, & ad vitam necessarium accessum, facere, ut difficilius consolidari possint pulmonis vulnera absque ulla suppuratione sequente: adeoque hanc magis metuendam esse, quam in vulneribus partium externarum, ubi arte chirurgica labia vulneris uniri possunt, & aer arceri. Interim, si post talem haemoptysin phthisis nasci incipiat, tanquam topicum malum poterit considerari, quod nec Cacochymiam praecedentem, nec Idiosyncrasiam conspirantem habet; adeoque, caeteris paribus, phthisis a tali sanguinis sputo nata levior erit aliis, quae a periculosioribus causis ortum duxerint. Tamen nec talis phthisis periculo vacat, uti sequenti numero dicetur.

3. Antea, ubi de Peripneumonia vera agebatur, monitum fuit, si ille morbus in vomicam abeat, omnia tentanda esse, ut cito rumpatur, & pus, in vasa aerea pulmonis delapsum, evacuetur; sic enim depuratio ulcerosi loci, & postea consolidatio sperari poterit. Nisi enim cito possit talis vomica rumpi, aucto tumore comprimet & impediet omnia vicina; totumque hoc viscus depascetur a pure diu retento, per ipsam moram acriori reddito. Unde si post Haemoptoen per vim externam factam sequatur pulmonis vomica,

(*u*) Tabidor. Theatr. pag. 111.

mica, & haec subito rumpatur, spes sanationis superest; quae augebitur magis, si pus bonae notae cum facilitate expurgetur, absque vehementi adeo tussi, quae molesta conquassatione locum ulcerosum irritare, & exasperare possit, sicque consolidationem loci affecti impedire. Verum ut bona Prognosis habeatur, quam maxime etiam attendendum est ad copiam puris, an respondeat ulceris magnitudini. In tali enim casu, ubi vomica satis cito rumpitur, non potuit ingentem puris copiam continere; & postquam rupturae tempore totum pus evacuatum est, sensim, ac quotidie sputi purulenti copia minuetur, si res bene cedat; uti manifeste apparet in vomicis externarum partium, quas oculis lustrare possumus. Si enim major copia materiae purulentae exeat, quam quae respondet ulceris aperti magnitudini, noverunt periti Chirurgi, sinuosum ulcus esse, vel degeneres a sanitate humores perpetuo ad ulcerosum locum affluere; quod utrumque curam difficiliorem reddere potest, & inprimis in pulmonis vomica. Optime hoc monuit *Benedictus* (vv) dicens: *Si partem derosam fluxio copiosior irrigaverit, & frequentior, periculosum; nam ulcera interna cum uberrima saniei affluvie raro, sicut externa difficillime, sanantur.*

Cum autem morbus sine ullo alio vitio interno supponatur, facile patet, nec sitim magnam adesse debere, & viscera primae coctionis functiones suas integre perficere posse, ut bonus ex ingestis paretur chylus. Notum vero est, pulmonis actionem inprimis requiri, ut ex chylo sanguis bonus, & reliqui humores fiant; adeoque opus erit, tanta supersit pulmonis integritas, ut suo munere fungi possit. Hoc autem fieri novimus, si torositas, & robur corporis non minuantur, sed augeantur potius. In praecedenti paragrapho dictum fuit, merito pro pessimo signo haberi, si phthisi decumbens aeger valido quidem gaudeat appetitu, sed tamen pergat emaciari; tunc enim novimus certo, vitale hoc viscus muneri suo amplius par non esse. Accuratam talem Prognosin apud *Hippocratem* (x) legimus. *De tabescentibus, quod ad sputum, ac tussim attinet, eadem dico; quae de suppuratis scripsi: oportet enim eum, qui probe liberari volet, facile sputum per tussim rejicere, & id esse album, & aequale, & ejusdem coloris, absque pituita* (sic credo melius verti ἀφλέγματον). *Quod vero a capite defluxit, ad nares converti; febrim autem non invadere, ut ne a coena prohibeatur. Venter autem egerat quotidie, & id, quod egerit, sit durum, copia pro ratione ingestorum. Hominem vero quam minime tenuem esse oportet. Pectus autem laudare convenit quadratum, & hirsutum; & cartilago ejus parva sit, & robuste carnosa* (in emaciatis enim prominent costarum cartilagines). *Quicunque enim haec omnia habuerit, maxime superstes erit. Qui vero nihil horum habuerit, interitui proximus.*

Quamvis autem in tali tabis specie spes curae supersit, semper debet meminisse Medicus, adesse metum, & tale malum non nisi difficulter tolli posse. Antea, quando de cura Haemoptoes agebatur, apparuit, quantam cautelam ad-

(vv) Tabidor. Theatr. pag. 110.

(x) Praedict. Lib. II. cap. 6. Charter. Tom. VIII. pag. 814. 815.

adhibendam jusserint veteres Medici, ut caveatur inflammatio rupti vasis, ne sequens suppuratio curam reddat difficillimam, & incertam. Certe, nisi mollis sit tussis, & facilis sputi purulenti eductio, merito dixit *Galenus* (*y*); *Quae potest tussientibus esse sanationis spes? Non igitur, quod in perpetuo, propter respirationem motu viscus id fit, desperata curatio est, velut, qui ante nos, Medici senserunt, sed propter saniei, & puris vacuationem. Ideoque, si statim quis sit aggressus, ac jam dicta ratione medeatur, coeunt; sin phlegmone prius occuparit, difficilem, incertamque curationem recipiunt; nam pus, & sanies prorsus, totaque ex spatiis pulmonis non expelluntur, & tussis affectas partes lacerat valde.* Similia & *Aetius* (*z*) monet, pulcre notans, quasi in circulum revolvi mala, cum a tussi lancinatum pulmonis ulcus denuo inflammetur, inflammatum rursus maturatione opus habeat, maturum pus iterum per tussim repurgari debeat. Ob hanc curae difficultatem *Benedictus* (*a*) monet: *Primis valetudinis signis allucentibus non confidat Medicus, etiamsi accurata videatur τίκμαρσι; ultra enim convalescentiae statum ob recidivae metum diu perstitisse, tutissimum.* Simul hinc patet ratio, quare, uti postea in cura dicetur, prudentes Medici asperam phthisicorum tussim lenire semper tentent.

4. Dum enim pulmonem pus contentum in thorace undique alluit, tabescit omnino, & nulla spes superest; uti antea in capitulo de Empyemate, & in praecedenti paragrapho dictum fuit.

5. Certum est, quod in omnibus pectoris morbis sputa attentam mereantur considerationem: veniunt enim directe a pulmone, vitali viscere; derivantur a sanguine totius corporis, qui per pulmonem transit; hinc in Pleuritide, & Peripneumonia sputa sollicite a Medicis examinantur, cum morbi indolem, & varias mutationes demonstrent. In phthisi autem, dum vomica rupta fundit illa, quae continebat, sputa comparantur cum boni puris conditionibus, & laudantur optima, quae puri cocto simillima sunt: quo magis a dotibus boni puris, colore, odore, sapore, consistentia, recedunt, eo pejora habentur.

De sputis autem solidis, gravibus, olentibus, dulcibus dictum praecedenti paragrapho, & monstratum fuit, quaenam Prognosis ex variis illis sputis in hoc morbo deduci possit. Unicum tamen adhuc notandum videtur. In abscessu externo, quem oculis usurpare possumus, videmus quandoque, si pertundatur, exire pus sanguinolentum, quandoque ichorosum, tenue, foetidum, penitus a bono pure degenerans, & hoc inprimis contingit, si diu nimis clausus manserit talis abscessus, sicque sola mora pus contentum degeneraverit. Periti Chirurgi cavent hanc puris mutationem, dum statim exitum parant puri collecto, simulac ad perfectam maturationem abscessus pervenerit. Sed observatur, quod, licet primum pus, rupto, vel pertuso tali abscessu erumpens, malum fuerit, singulis diebus tamen emendetur, & brevi

(*y*) Method. Medend. Lib. V. cap. 8. Charter. Tom. X. pag. 116. (*z*) Lib. VIII. cap. 67. pag. 88. in Graeca edit. pag. 174. versa. (*a*) Tabid. Theatr. pag. 121.

brevi omnes dotes optimi puris acquirat. In pulmonis vomica, quae saepe diutius clausa manet, idem contingit: hinc sputa purulenta, primo prodeuntia post ruptam vomicam, licet malae indolis fuerint, tamen non semper funesta sunt. Spes enim adhuc curae superest, si sequentibus diebus minuatur copia, & emendetur qualitas: ideo in textu prudenter additur, tunc desperandum esse de aegrorum salute, si ultima signa, praecedenti paragrapho enumerata, una cum talibus sputis adfuerint. *Benedictus* (*b*), qui omnia, quae in phthisi contingunt, tanta cum cura collegit, dicit: *Si artis adminiculo sputum variegatum fit concolor, si a foedato optime depuratum, si ab inaequali optime subactum, si a salino insipidum, si a foetente inodorum, si denique facilius provenerit, sanitatis futurae indicio est.* Idem enim tunc contingit in vomica pulmonis aperta, quod in abscessu externo observatur, dum locus ulcerosus mundatur, & ad consolidationem disponi incipit. Simul hoc notari meretur, quod boni Chirurgi emplastris alioque apparatu aeris liberum accessum arceant a loco ulceroso, quod in pulmonis ulcere fieri nequit; ideo pus, licet ex sua indole bonum fuerit, sola mora hic citius degenerat, & sub specie malorum sputorum rejicitur. Unde merito *Benedictus* (*c*) monuit sequentia: *Si interdiu sputa semper depurata projiciantur, licet noctu male colorata, & constituta videantur, nil desperandum: De die etenim sputa bene subacta, & alba sanitatem reducem pollicentur.*

§. 1208. POstquam Vomica jam facta in pulmone, indicatio oritur medica, eam illico maturare, rumpere: quod fit, victu lacteo, motu equitationis, vapore tepido, expectorantibus: ubi rupta, tum

1. Sanguinem munire contra infectionem purulentam oportet.
2. Ulcus quantocius evacuare pure, & labia abstergere, consolidare.
3. Hujusmodi in corpus ingerere, quæ minimam requirunt vim, ut per pulmones fluere, ibique subigi queant, tamen nutrire apta, & puris refectioni inepta.

Dum de Peripneumonia vera agebatur, dictum fuit de illo hujus morbi exitu, qui in pulmonis suppurationem tendit; & tunc vomica pulmonis sequitur; quae pariter illico maturanda est, ut cito rumpi possit; de qua re videantur illa, quae ad §. 836., & 857. dicta fuerunt: eadem enim est indicatio, & similis medela requiritur. Unica fere tantum haec diversitas obtinet, quod plerumque vomicae pulmonis, quae peripneumoniam sequuntur, majoris molis sint, &, dum rumpuntur, simul ac semel magnam puris copiam fundant: illae vero vomicae, quae post haemoptoen praegressam fiunt, saepe longe minores sint, & parcior puris copia excernatur: pluribus enim tuber-

(*b*) Tabidor. Theatr. pag. 112.
(*c*) Ibidem pag. 122.

tuberculis quandoque obsidetur pulmo, qui non simul & semel, sed successive suppurantur, uti dictum fuit.

1. Antea ad §. 406. dictum fuit de funestis malis, quae sequi possunt, ubi pus in sanguinem resorbetur, & cum humoribus nostris per vasa fluit. Verum quidem est, quod minor horum metus sit, postquam, rupta vomica, puri liber factus fuit exitus, imo in abscessibus externarum partium, nisi magni admodum fuerint, & post aperturam copiosum adhuc pus fuderint, integra curatio satis certo sperari poterit, sed in pulmone ulcerato aliud obtinet: omnis enim sanguis totius corporis rapido motu a corde proximo pellitur per hoc viscus, & ulcerosum locum alluit; quidquid absorbetur de pure, per venas patentes in superficiem sacci ulcerosi brevi via celeriter ad cor sinistrum venit, & mox cum sanguine per aortam expellitur ad omnes corporis partes; deplentur enim venae pulmonales citissime, adeoque facilior nascitur occasio resorptioni. Unde patet evidens ratio, quare sanguinis infectio purulenta in ulcere pulmonali magis metuenda sit, quam in aliis partibus corporis similiter affectis. Impedire hanc resorptionem omnino vix videtur possibile: verum illud pus resorptum ex sanguine denuo eluere ars tentat, & quam citissime, dum simul talia adhibentur remedia, quae resistunt illi humorum degenerationi, quae a resorpto pure metuenda est; de quibus sequenti dicetur paragrapho.

2. Haec est generalis indicatio & methodus in curandis omnibus ulceribus, uti ad §. 411. pluribus dictum fuit. Ut enim ulcus curetur, debet ad conditionem puri vulneris redigi, antequam bona consolidatio loci affecti sperari possit. Facile autem patet, hic majorem difficultatem occurrere, cum nec oculis videre possimus ulceris mutationem successivam, nec manibus accessus detur, ut topica remedia ulceroso loco applicentur tantum. Si v. g. ulceris externi sordida superficies, aut & callosa labia fortinribus depurantibus vel rodentibus indigeant remediis, tuto haec applicari possunt, & vicina sic muniri, ut nihil inde damni patiantur: illud autem in pulmonis ulcere fieri nequit, quia omne, quod interne sumitur, per totum fertur pulmonem; quidquid forma vaporis hauritur, totam superficiem aëream pulmonis tangit, aeque ac locum ulcerosum. Sputa tamen indicare utcumque possunt ulceris conditionem, prout nempe plus minusve a dotibus boni puris degenerant. Verum, si in fistulosum ulcus mutetur pulmonis vomica, quod aliquando fieri ex *Galeni* aliorumque observatis antea constitit, patet satis, quam difficilis cura sit, cum nec dilatare angustum talis fistulae orificium ars possit, nec callosam duritiem, quae saepe adest, tollere. Quid autem faciendum sit, ut ulcus depurari & consolidari possit, ad §. 1210. dicetur.

3. Antea ad §. 192. & sequentes descripta fuit diaeta, quae in vulneratis requiritur, ut restitutio perditorum, & consolidatio partium separatarum obtineatur: commendabatur tunc materia nutrimenti, blanda, facilis digestionis, nec facile putrescens tamen. Simul monitum fuit, peritos, & attentos Chirurgos facile detegere ex mutata vulneris conditione, si notabilem in diaeta errorem aeger commiserit. Verum ulcus pulmonis, ut con-

solidetur, ad vulneris conditionem reduci debet, adeoque eaedem regulae hic locum habent. Quin imo multo adhuc major cautela hic requiritur: ad reliquas enim corporis partes quaedam tantum portio chyli recentis venit, respondens proportioni, quam pars affecta cum reliquo corpore habet; ad pulmonem vero omnis chylus venit, antequam arteriarum efficacia mutatus fuit, adeoque crudus adhuc & multas ingestorum dotes retinens. Haec est ratio, quare nutrimenta facilioris digestionis hic laudentur, parca copia simul, sed repetitis vicibus sumenda; ut nempe sufficiens alimenti copia submistretur corpori, vires serventur, & simul caveatur, ne majori copia chyli obruatur affectus pulmo. Ideo *Hippocrates* (*d*) monuit, quod *tabidis cibaria non multa sint exhibenda simul, neque obsonia plura, quam cibaria frumentatea; & vino diluto inter cibos utendum, ne calefaciat, & in corpore debili calorem exhibeat, & utraque simul eodem tempore calefaciant, & calore multam fluxionem inducant.* Simulac enim vel tenacior chylus, vel copia majori molestus per affectum pulmonem transire debet, metus est, ne in vasis superficiem ulcerosam ambientibus haerere incipiat, illa obstruat, levem denuo inflammationem in extremis illorum, in ulceris cavum hiantibus, excitet; quae denuo suppuratione aucta debent separari, adeoque depuratio ulceris, & depurati jam consolidatio retardantur. In ulceribus externis manifeste hoc apparet, si majoris momenti fuerint: post errores in diaeta enim fundus ulceris incipit exsiccari, intensius rubescere, & parum puris dat: sequenti vero die copia puris aucta apparet, & per hoc separantur denuo vasorum infarctorum extrema: similem effectum vidi evidenter in phthisicis, qui minus morigeri Medicorum monitis majorem copiam ciborum ingurgitassent, vel difficilioris digestionis alimentis usi fuissent: post aliquot horas incipiunt angi, hecticus calor augetur, sputa minuuntur, imo quandoque supprimuntur integre: sensim postea minuuntur hae molestiae, sputa redeunt, sed copiosiora, quam ante solebant, educuntur. Unde intelligitur, quare *Hippocrates* in loco modo citato dixerit, *calore* multam fluxionem induci.

Simul etiam patet ratio, quare in textu dicatur, debere talia in corpus ingeti, quae nutrire possunt quidem, sed tamen puris refectioni inepta sunt. Non hic intelligitur, puris confectionem debere impediri, cum notum sit, sub bono pure ulcerum superficiem depurari, & ad optimam consolidationem disponi, ac in sanissimo etiam homine, optimamque vivendi normam servante pus nasci in ulcere. Tantum hoc indicatur, cavendum esse, ne qualitate, aut quantitate peccans alimentum nova producat obstacula, & suppurationem augeat.

Simul etiam manifestum inde est, quam male consulatur phthisicis, dum maciem tollere, vel cavere volunt, dando cibos glutinosiores, hac spe, ut non adeo facile de corpore exeant alimenta, sed haereant partibus. Noxas talium ciborum optime notavit *Benedictus* (*e*), dicens: *Et licet quadrupedum ex-*

(*d*) De Locis in homine cap. 8. Charter. Tom. VIII. pag. 367.
(*e*) Tabidor. Theatr. pag. 149.

extremitates, eorumque gelatinae a medicis quibusdam praecipiantur, cum tamen vasa protrudentia pectori vicina infarciantur, aut exiliora, habitum corporis alluentia, oppilata sanguinem in arteriam, venamque pulmonalem relegaverint (quod multoties vitae desidi accidisse, certum est) talia viscosa ac glutinosa in re cibaria toto fere morbi decursu abdicanda.

§. 1209. PRimae indicationi satisfit ope medicaminum leniter, & grate acidorum, salsorum, herbarum vulnerariarum, balsamicorum lenium, omni forma, magna copia usurpatorum.

Ut primae indicationi satisfiat, scilicet ut sanguis muniatur contra infectionem purulentam, tria praecipue sunt consideranda: Ut nempe in ulcere pulmonali pus non diu maneat, adeoque minor detur occasio puris resorptioni: hoc autem obtinebitur, promovendo expectorationem, & blande detergendo ulcus. Secundo, ut illud, quod de pure resorptum est in sanguinem, inde expellatur cito, ne relictum noceat magis: haec autem expulsio per consueta corporis emunctoria obtineri poterit, per alvum nempe, renes, & cutis vasa; per quae tria loca inprimis naturaliter exeunt illa, quae absque sanitatis detrimento in corpore diutius non possunt morari. Tertio conveniunt talia remedia, quae resistunt efficaciter illi humorum degenerationi, quae a pure in sanguinem resorpto producitur.

Dum primum scopum assequi conatur Medicus, expectorationem nempe, & blandam ulcerosi loci detersionem, simul attendere debet, nihil hic faciendum esse, quod ulceris pulmonalis curationi nocere possit. Notum autem est, ulcus externum, si perpetuo detergeretur a Chirurgo, nunquam curari posse: debet enim pus bonum in ulcere relinqui per aliquod tempus, ut sub hoc pure fiat separatio morbosi a sano, & recrescere incipiant perdita: imo bonum pus non fit, nisi humores per extrema vasorum effusi maneant in ipso ulcere per notabile tempus. Idem in ulcere pulmonali obtinet: hinc non est perpetuo incumbendum expectorationi: nam frequens nimis tussis exasperat locum ulcerosum, nec tempus concedit, ut pus formari possit. Haec est ratio, quare prudentes Medici in cura hujus morbi asperam tussim leniant, & anodynis utantur, ut saltem nocturnis horis quies concilietur affecto pulmoni; & tunc observant, matutinis horis pus bonum coctum exscreari facile, ac cum levamine: eodem illo tempore, dum nulla tussi agitatur pulmo, spes est, sub bono pure consolidationem ulceris incipere posse; unde, si cura rite procedat, sensim quotidie puris copia minuitur, absque ullo sensu anxietatis, quae pus retentum comitari solet. Optime hoc monuit *Benedictus* (*f*) ubi regulas expectorationi dicatas recenset, dicens: *Horis diacriticis diurnis, lenientibus solum adjuvanda est, & promovenda expectoratio, quia tunc temporis naturam adminiculantem invenimus.* Voluit tamen, ut totum corpus perspirabile maneret; tunc enim liberrima circumductio hu-

F 4

(*f*) Tabidor. Theatr. pag. 121.

humorum per totum corpus obtinet, & nihil versus interiora repellitur, quod pulmonem gravare possit, hinc addit: *ut expectorationi rectius consulatur, partes extremae, praesertim pedes, optime muniantur, quorum sudores matutinos per horam quotidie promovere utilissimum*.

Simul tunc prosunt illa, quae blande valent detergere ulcerosum locum, qualia plura in *Materia Medica* ad hunc numerum recensentur; ex quibus seliguntur talia, quae praesenti conditioni aegri magis convenire videntur. Si tenacior sit puris indoles, & difficilius per sputa evacuetur, mixtura illa conducit, quae ex *oxymele*, *tartaro vitriolato*, *syrupo quinque radicum aperientium* componitur, & facile ad hanc normam aliae similes componi poterunt. Si siccitas in faucibus, & vocis raucedo adsint, ex mollioribus, *capillo veneris*, *parietaria*, *scabiosa*, *tussilagine*, *urtica*, *&c.*, infusa parantur, quae addito melle potantur calida, saepe repetitis vicibus. Si viscidus, & tenax mucus pulmonem simul gravet, quod quandoque contingit, *apium*, *chamaedrys*, *hyssopus*, & similia adhibentur, quae attenuandi vi pollent: nec metuenda harum plantarum vis calida aromatica est, cum largae satis aquae copiae infusae potentur; nec nocebit lactis tertiam partem talibus infusis addere. Sic simul urinae & sudori commodum vehiculum subministratur, ut resorptum forte purulentum per has vias de sanguine eliminari possit. His autem utendum larga satis copia, & de die, ne turbetur nocturna quies, quae aegris his adeo necessaria est.

Cum autem in ulceribus externis curandis laudetur merito balsamicorum remediorum efficacia, & horum usum commendaverunt Medici in pulmonum ulcere: verum quidem est, quod topice applicari nequeant, sed tamen interne sumta satis cito fragrantiam suam per totum corpus diffundunt, & cum omnes humores corporis per pulmonem transire debeant, horum vis ad locum affectum perveniet. Sic videmus, a terebinthina assumta paullo post urinam emissam spirare odorem gratum violarum, quae martio mense florent; imo si externis corporis partibus terebinthina inungitur, idem observatur. Praeferunt autem prudentes Medici Balsama nativa, *terebinthinam*, *balsamum de Mecha*, *Copaybae*, *Peruvianum*, & his similia artificialibus, quae a Chemicis adeo laudata fuerunt, balsama nempe sulphuris dicta, quae ex sulphure, in oleo presso vel stillatitio soluto, parantur, & pro certo phthisis pulmonalis remedio venditantur. *Celeberrimus Boerhaavius* (g), explorata loquens, putat, *pingui acri*, *indigestili*, *calido*, *nocere debili pulmoni*, *ventriculo*, *visceribus*, *languidorum appetitum opprimere*, *sitim augere*, *torrere nimis jam pridem exsiccata per phthisim corpuscula*. *Suadet hinc parcum*, *prudentemque*, *cum anxia effectus observatione*, *usum*: *certe mente non carent acredine*.

Ipsa sane balsama nativa calidum aroma habent: hinc parca dosi simul, & repetitis vicibus, adhibentur, uti patet ex formulis, quae in *Materia Medica* ad hunc numerum habentur. *Benedictus* (h) ab acribus illis empyreu-

(g) Chem. Tom. II. pag. 430.
(h) Tabidor. Theatr. pag. 121.

reumaticis balsamis in cura hujus morbi abstinuit, monens sequentia: *Inter expectorantia, detergentia maxime proficua invenimus, quae ex abiete, pino, & terebintho conficiuntur. Medicamenta acria, & stimulantia torpidis, eaque de causa congestionem nimis tolerantibus, solummodo concedenda, quae per intervalla quaedam tantum usurpanda: exceptis enim quibusdam intervallis, in quibus acria ista, & stimulantia conducunt, medicamentis prius dictis toto morbi decursu insistendum*. Prudens certe, & magni momenti in hoc morbo curando monitum.

Secundus scopus ad muniendum sanguinem contra infectionem purulentam erat, ut, quidquid de pure resorptum fuerat in sanguinem, expelleretur quantocyus, uti & omne illud, quod per purulentum miasma jam mutatum sic fuerat, ut degeneraret a sanitatis conditionibus. Ut enim sanetur ulcus pulmonis, necesse est, ut blandi, & sani humores per vasa fluant. Hinc simul sponte patet, omnem aliam acrimoniam humorum, sive ante morbum praeexstiterit, sive morbi tempore nata fuerit, corrigendam esse, vel eliminandam de corpore. Antea ad §. 1198. pluribus demonstratum fuit, ab humorum acrimonia hunc morbum saepe ducere originem; & facile intelligitur, nunquam eradicari posse difficilem morbum, nisi causa, quae illum produxerat, emendari possit.

Praeter illa autem, quae obviscando qualemcunque acrimoniam enervare valent, vel opposita virtute illam destruere, semper in usu fuit Medicis, ut per illas vias, quibus naturali lege exire solent acriora de corpore, conarentur eadem prudenter eliminare, auctis secretionibus, & excretionibus naturalibus. Viae illae regiae, uti antea dictum fuit, tres praecipuae sunt, per cutis vasa nempe, per renes, & per alvum. Cum autem urina, etiam in sanis hominibus, sales, & acriora sanguinis olea contineat, ejus secretionem, & excretionem augeri tuto posse ad minuendam sanguinis, & humorum reliquorum acrimoniam, omnes unanimi satis assensu probaverunt Medici. Certe omnia illa, quae modo laudata fuerunt, herbarum vulnerariarum infusa urinae copiam augent, cum sanguini subministrent copiam aquae, quae inter diuresin promoventia remedia primum locum obtinet (*i*). Simul huc conspirant vires balsamorum nativorum, quae illico fere violaceum odorem conciliando urinae satis monstrant, quod merito illis diuretica virtus adscribatur. De illis autem evacuationibus, quae per cutis vasa, & per alvum fiunt, magis metuisse videntur Medici. Observatur enim, quod dum funesta phthisis in mortem tendit, diffluant sudoribus miseri, & toti exhauriantur. Unde sudores nocturni ingentes §. 1206. inter mala signa numerati fuerunt. Simul & ibidem notatum fuit, alvi fluxum foetentem, flavum, purulentum, cadaverosum solere morbo, & vitae finem ponere. Ob hanc rationem metuebant plures, ne per sudores excitatos, vel movendo alvum, mortem accelerarent. Certum est, quod nemo prudens haec tentabit, ubi a purulenta labe dissoluti humores per cutis spiracula elabuntur, simulac vel pri-

(*i*) H. Boerh. Instit. Med. §. 1222.

primus obrepit somnus, aut ubi sanguis jam in putridum liquamen solutus per vasa meseraïca expellitur in cavum intestinorum, & olidissimam diarrhoeam producit: arte enim majus tunc malum est. Verum incipiente morbo, nondum fractis aegrorum viribus, nondum exsucco penitus corpore, haec tentata fuerunt non sine successu a Medicis, sed semper cum cautela; & sedulo attendebant, an morbi levamen his factis succederet, an non.

Antea notatum fuit, quod *Benedictus* anxie curaret, ut perspirabile maneret corpus illo tempore, dum expectorationem promovere conabatur, & laudaret, si illo tempore pedes inprimis maderent sudore. Crassioris texturae indumenta laudabat (k), ne *aurae frigidioris appulsu sanguis intro coerceatur, unde extravasationis recurrentis impendet periculum*. Indusiorum linteorum loco commendabat lanea mollioris contexturae, quae facilius imbibunt quod exhalat de cute, neque frigoris sensum imprimunt cuti, ut solent lintea, dum sudore madescunt: ab hoc enim frigoris sensu stringuntur vasa cutanea subito, & perspiratio omnis inhibetur; saepe non sine noxa.

Neque hoc tantum; idem enim ille auctor (l) compertum se habere dixit, sudorifera optime conferre in primo phthisis stadio. Observavit, sudorem quandoque sponte oboriri, & inter dormiendum occupare pectus tantum; tunc suadet, tentandum esse, ut sudor in toto corpore proliciatur: potissimum hoc conducere asserit frigidioris temperiei phthisicis: omnium maxime laudat sudores matutinos lente, & cum euphoria prolectos. Optime simul monet, inveteratis phthisicis nocere sudorifera: *eo etenim morbi statu, mali hyparxin ne quidem ex parte averruncando proficua, sed insultum becticae accelerando nociva*. Addit, frequentiores sudores illis profuisse aegris, *quibus uredo, impetigo, aut pruritus autumnalis, & hyemalis cutes obsesserit*. Simul autem attente considerabat, an quid boni sequeretur a sudore prolecto. Nam *si inter sudandum tussis sedatur, & appetitus excitatur, audacius, & saepius proliciendos voluit*. Sudores autem ideo laudavit, quia sic acria a sanguine separabantur; monuit enim frequentius iterandos hos sudores, *si labra praeterlabendo, aut linguae membranam vellicaverint. Quum vero jam sanguis salem ejusmodi secernere desierit, mitius agendum est, tandemque desistendum*. Imo tantum speravit a sudoribus talibus liberaliter prolectis, ut, si nec pus amplius, nec sanies, nec sputum ovi vitellum putrescentem sapiens, prodeat, curam morbi promittat, licet aspera tussis adhuc maneat, quae sensim eadem methodo evanescere solet.

Facile intelligitur, non conducere acriora sudorifera, quae calorem, & motum humorum augere possint multum, vel acrimonia sua nocere: eligi autem debent talia, quae blandum aroma possident, & copiosae satis aquae infusa. Catalogus horum habetur (m); unde seligi possunt apta ad hunc sco-

(k) Tabidor. Theatr. pag. 128.
(l) Ibidem pag. 121. &c.
(m) H. Boerhaave Instit. Med. §. 1189.

scopum. In *Materia Medica* ad hunc numerum habetur decoctum ex *tribus lignis santalis*, *ligno sassaphras*, *&c.* quod optime huic usui servire posset: & simul normam dat, quomodo alia plura similia componi queant. Si talis decocti binas uncias calide sumat aeger omni bihorio diei, vesperi, dum ad somnum se disponit, capiat uncias quatuor, & mane sub auroram denuo eandem quantitatem, blandus, & aequabilis sudor sequi solet, per quem acria e sanguine eluuntur, dum simul diluens vehiculum satis blandum subministratur corpori.

Antea ad §. 1198. *n.* 1. dictum fuit, quod *Benedictus* viderit quosdam, marcore fere confectos, quorum sanguinis universum systema scaturiebat sale. Imo in homine, qui abusus fuerat sale marino, *sudor sponte prorumpens salsissimus erat, sibi permissus juxta nasum abibat in crystallos, oculis facile detegendos, digitis friabiles* (*n*).

Ex his patet, a sudoribus, in phthisi incipiente prudenter prolectis, utilitatem sperari posse. *Marcellus Donatus* (*o*) aliquot recenset casus, ubi decoctum ligni guajaci phthisin curavit, non tantum incipientem, sed jam satis confirmatam. Praecipue notabilis est casus mulieris, quam *Philippus Ingrassia* curavit. *Post largam haemoptoen in phthisin lapsa erat, pluribusque sequentibus mensibus non contabuit modo, sed continuo pus male olens exspuebat, praesertimque per intervalla quaedam, non majora quidem duabus hebdomadis, maximam puris quantitatem inde collectam, saepe numero quatuor librarum, paulloque minus, ac nonnunquam plus, exspuebat; haec, cum vix per mensem ligni sancti decoctum absorbuisset, ita sanata fuit, ut decimus annus ageretur, dum haec scribebat Ingrassia, salva supervixerit, nec amplius recidivarit.* Notum autem est, & postea de hac re in *Capitulo de Lue Venerea* adhuc dicetur, lignum guajacum satis efficaciter sudorem movere, ejusque usu ulcera difficilia curari, uti & in ossium morbis sanandis magnam habere efficaciam, prout antea dictum fuit.

Per alvum etiam morbosam materiam evacuare conati fuerunt Medici quandoque, sed non semper, &, uti videtur, majori adhuc cum cautela; praecipue autem tentaverunt hanc methodum in illis, *qui carnes obtinuerunt induratiores, porosque occlusiores* (*p*), sed ingruente morbo: adulto enim jam morbo ab his abstinendum monet, & solis lenioribus, quae minorativa vocavit, utendum praecipit, quibus cardiaca, & putredinem inhibentia misceri suadet. Simul monuit: *Crebro vero neutiquam reiteranda sunt, nisi mucosa viscositas, aut aqua salsuginea, copiose sese excrementis immiscens, aliud suaserit.* Hic enim praecipuus scopus videtur fuisse, ut pituitosam lentam saburram, vel acrem materiam per alvum subduceret, ne ab his male afficeretur ulcerosus pulmo: alibi enim (*q*) dixit: *Si saburram pituitosam, aut illuviem salsuginosam inter purgandum copiose excreverit phthisicus, levamen maximum pectori adfert, & non exi-*

(*n*) Tronchin de Colica Picton. pag. 101.
(*o*) De Medic. Histor. Mirab. Lib. III. cap. 10. pag. 184.
(*p*) Bened. Tabid. Theatr. pag. 118. 119. 120.
(*q*) Ibidem pag. 112.

exiguam salutis fiduciam creat. Immo videtur egregius ille auctor potius laudasse purgantia in morbi initio, dum lenta, & pituitosa saburra aderat, quam si peccaret acrimonia; illam enim per sudores potius educere conabatur. Patet ex sequentibus (*r*): *Dum salsuginosa in caput defluxerint, non purgandum, ne pectori corriventur: eo enim tempore sudores elicere, maxime proficuum invenimus.*

Catarrhosis videtur ob eandem rationem leniora cathartica praecipere, tam verno quam autumnali, & brumali tempore, sed tantum cautelae gratia, antequam nempe catarrhi ingruant; addit enim (*s*); *Dum* ἀνακαθαίρων *studendum praetermittenda minorativa.*

Videtur, quod & *Hippocrates* (*t*) quandoque in cura phthisis purgantibus usus fuerit, sed pariter non absque cautela.

Expertus autem fuit *Benedictus* (*u*), tunc inprimis phthisicis in initio morbi profuisse leniora purgantia, *si aegri horis antelucanis, & quasi inter somnum foeces alvinas deposuerint.* Unde propinabat illa circa horam decubitus, omissa coena, sic ut alvus mane subsequenti bis aut ter responderet; unde nulla, vel minima saltem virium jactura sequebatur. Simul etiam, cessante brevi talium purgantium actione, non impediebatur puris per sputa eductio horis diurnis.

Tertius scopus ad muniendum sanguinem contra infectionem purulentam erat, ut adhiberentur talia remedia, quae resistunt efficaciter illi humorum degenerationi, quae a pure in sanguinem resorpto producitur.

Antea ad §. 406. demonstratum fuit, optimum etiam pus sola mora putrescere, adeoque & in ulcere pulmonali pus nimis diu retentum, vel resorptum in sanguinem, in putridum vergit: illa autem, quae in phthisi observantur omnino hoc confirmant. Dictum fuit, quandoque sputa gravissimum foetorem spargere. Certe *Hippocrates* (*v*) notavit, aegros, sputum exscreaturos, ore contentum illud detestari, super prunas exspuenti graviter olere, pus circa cor putrescere, quandoque pus rejici, quod grandinem refert, & digitis contritum durum, & graveolens est, in ore gravem odorem esse, ut a piscibus crudis oboritur. Alibi (*x*) dicit, in capite pituitam putrescere, defluere ad pulmonem, & hoc viscus a pituita salsa putrida morderi, sitimque adesse vehementem. Si jam simul consideretur, sudorem illum colliquativum in conclamatis phthisicis pessime olere, & in fine morbi diarrhoeam putridissimam sequi, quam brevi mors excipit, patet evidenter, omnia tandem in hoc morbo in putridam corruptelam tendere; adeoque in curatione requiri talia, quae omni putredini quam efficacissime resistunt, sicque illam cavere possunt, dum metuitur, vel & emendare valent, si jam adsit. Interim tamen semper ratio haberi debet loci ulcerosi, ne ab acrioribus antisscepticis irritari, vel male affici possit.

Bal-

(*r*) Bened. Tabid. Theatr. pag. 119. (*s*) Ibidem pag. 120. (*t*) De Morbis Lib. II. cap. 17. 18. Charter. Tom. VII. pag. 569. 5-0. (*u*) Tabid. Theatr. pa . 118. (*v*) De Morbis Lib. II. cap. 17. 18. Charter. Tom. VII. pag. 569. 570. (*x*) De Intern. Affect. cap. 11. Ibidem pag. 645.

Balsama illa nativa, quae antea laudata fuerunt, praeter fragrans aroma habent & acidum, putredini resistens, in se; uti Chemica horum analysis docet. Myrrham frequenter exhibent Phthisicis Medici, uti ex formulis, quae in *Materia Medica* ad hunc numerum habentur, apparet; sed ex pulcherrimis experimentis, quae celeberrimus Medicus *Pringle* (*y*) instituit, patuit, myrrham potentissimum esse antisepticum, & multis parasangis superare salem marinum. Plurima debemus certe egregio huic viro, quae elucidant effectus remediorum, quae in hoc morbo a Medicis laudari solent. Cum docerent Chemici, per putredinem produci salem volatilem alcalinum, hinc metuebant, ne ab his dispositio in putredinem augeretur. Observaverant tamen Medici, cancros fluviatiles coctos, & in proprio brodio contritos, dare utile nutrimentum phthisicis: notum autem est, quod cancri odorem suburinosum habeant, sali volatili alcalino satis similem: hinc multi metuebant ab illis, & acido aceti, vel succi citri condiebant tales cibos, ut caverent putredinem. Sed demonstravit idem auctor (z), sales alcalinos impedire putredinem, & quidem potentius, quam salem marinum. Idem & de salibus alcalinis fixis verum esse invenit: aquae Selteranae, quae salem alcalinum fixum continent, tuto dantur phthisicis & cum fructu, praecipue si tertia pars vel & dimidia lactis his misceatur. *Avicenna* (*a*) commendat usum copiosum Sacchari rosarum, ita ut jusserit comedere illud *omni die*, *quantum potest*, *quamvis multum sit*, *ita etiam ut cum pane.* Simul recenset casum mulieris phthisicae morti jam proximae: *Tunc surrexit quidam frater ejus ad eam, curavit eam hac cura tempore longo, & revixit, & sanata est, & impinguata est, & non est mihi possibile dicere summam ejus, quod comedit de Zuccaro rosaceo.* Simul & *Avicenna* commendat trochiscos de Camphora. Verum quam pulcre haec conveniunt observatis *Pringlianis* (*b*)! vim antisepticam validam in Saccharo invenit, ut crediderit frequenti hujus usui deberi, ut morbi putridissimi minus occurrant nunc temporis, quam olim. In camphora autem observavit, quod duo ejus grana plus valerent ad impediendum putredinem, quam sexaginta grana salis marini (*c*). In cortice *Peruviano* (*d*) insignem vim antisepticam invenit pariter. Notum est, *Mortonum* in cura hujus morbi usum corticis *Peruviani* commendasse. Egregius *Torti* (*e*) fatetur, quod pluribus tabidis, nondum consumtis, corticem obtulerit, tum ut aegrorum petitionibus indulgeret, tum etiam ut ipsas nimium increbrescentes febriles periodos inhiberet: invenit quidem levamen sensibile fere semper per aliquot dies, cum manifesta etiam quandoque (non tamen semper) exacerbationum consuetarum interceptione: sed morbus paullo post resurgebat, & solitum cursum prosequebatur ad mortem usque; credit tamen se Corticis ope nobilem matronam tabidam, & gravidam ad felicissimum partum perduxisse.

(*y*) Observat. on the diseases of the Army pag. 377.
(*z*) Ibidem pag. 372.
(*a*) Canon. Medic. Lib. III. Fen. 10. tract. 5. cap. 6. pag. 668. (*b*) Observat. on the diseases of the Army pag. 393. 394. (*c*) Ibidem pag. 373. (*d*) Ibidem pag. 379. (*e*) Lib. V. cap. 2. pag. 449. 450.

xisse. Interim alibi (*f*) dicit, se vidisse puerum, quem ipse censebat tabidum, atque ab omnibus pro tali habebatur, & praeterea spina ventosa laborabat; cum urgente pueri patre obluctans ipse Corticem Peruvianum dedisset, nihil omnino inde boni exspectans, postea vidit illum per urbem circumvagantem, adeo carnosum, validum, & vivido colore praeditum, ut illum vix dignosceret, a tanto morbo, & ab ipsis spinae ventosae reliquiis prorsus immunem. Postea & alios casus recenset phthisicorum, quibus Cortex sanitatem restituit, nec dissimulat, quod in quibusdam successu caruerit, sed nullam tamen noxam fecerit. Notandum autem est, quod optimus ille vir reluctans dederit Corticem his aegris, & utilitatem inde nullam speraverit, ideoque tanto impensius mirabatur felicem successum.

Tentavi ipse in phthisi incipiente Corticis usum, nec poenituit. In summae prosapiae virgine, quae absque Haemoptoe praegressa, tussi molesta, febre lenta, sensim emaciabatur, Corticem dedi, varia sub forma, ac diu; & licet vires satis prostratae essent, purulenta exspuerit, ipsa thoracis conformatio satis vitiosa esset, tamen perfectissime convaluit.

Sic videmus, plures Medicos, tam in victu, quam in medicamentis, usos fuisse talibus, quae omni putredini resisterent efficaciter, licet forte de hac re non cogitaverint: *Cardanus* (*g*) testatur, se sanasse adolescentulam, cujus pater eodem morbo obierat, pessima phthisi laborantem, & quidem adeo graviter, ut illam pro desperata reliquerit; aderat enim febris vehemens, spirandi difficultas, maxima tussis, puris sputum copiosum; *Jussit, ut sola ptisana pro cibo uteretur, aquaque cum saccharo confecta: acciperet autem singulo mane uncias quatuor decocti caudarum, & chelarum cancrorum in aqua hordei, cum drachmis duabus sacchari: convaluitque perfecte, & sanata est.* Plures alios simili modo sanatos vidit, & inprimis sacchari rosacei assiduo usu (*h*).

Juvenis ex crapula, & veneris abusu tussim continuam violentam contraxerat; sputa aderant copiosa variegati coloris, pectoris angustia, febris, & penitus emaciatus sceleton referebat; aderat & debilitas ingens. Varia tentata fuerant incassum, & de curatione desperabant omnes. Fraga hortensia desideravit summopere, concesserunt Medici, & intra tres hebdomadas, quum comedisset quindecim imperialibus emptam horum fructuum copiam, totus mutatus erat adeo in melius, ut optima recuperandae sanitatis spes adesset; atque intra bimestre spatium integre convaluit (*i*). Forte & saccharum copiosum sumsit, cum soleant hi fructus a plurimis saccharo respergi.

Cerevisiam tenuem absque lupulo addito, lac, serum lactis acidulum redditum succo lujulae, aurantiorum acidodulcium, pomorum fragrantium &c., pro potu communi exhibuit phthisicis *Benedictus* (k). Tabidi cum sputis puru-

(*f*) Lib. V. cap. 5. pag. 492. (*g*) De Curat. Admirand. Curat. 8. Operum Tom. VII. pag. 254. (*h*) Ibidem Curat. 10. pag. 255. (*i*) Hoffmann. Med. Ration., & System. Tom. IV. part. 4. pag. 330. (*k*) Tabidor. Theatr. pag. 150. -- 152.

purulentis foetidis mali odoris perfecte sanati fuerunt potu aquae mineralis, quae praeter ferrum etiam continebat alumen (*l*). Sed demonstravit *Pringle*, alumen possidere validiorem vim antisepticam, quam reliqua salia (*m*). Forte & huc referri poterit illud, quod narrat *Tulpius* (*n*) de muliere, quae, ob neglectam venae sectionem suppurata facta, sputa tam frequentia, & sordida reddidit, ut copia capacem pelvim, & foetore spatiosum facile replevissent conclave; simul autem sic emarcuerat haec misera, ac si laborasset immedicabili tabe. Ultra quartum mensem in ipsam saeviente morbo, dum omnino desperata videretur, incepit ostrea cruda appetere, quae avide comedit, tali cum effectu, ut illico imminuerentur omnia symptomata, & brevi integre convaluerit. Sed gratissimum salsum succum ostrea habent. Certe *Hippocrates* (*o*) in suppuratis, ut excreationem promoveret, cibos salsos dari jussit. Interim dissimulandum non est, per Experimenta *Pringliana* (*p*) constitisse, parcam copiam salis marini potius accelerare putredinem, quam impedire, & hinc forte necessarium fere hominibus ciborum condimentum esse, ut facilius dissolvantur in corpore. Muria autem salis marini carnes praeservat animalium a putredine, ut notum est. Certe vix tutum videretur, tanta copia salem marinum ingerere in hoc morbo, ut vi antiseptica agere posset: praecipue cum in cura haemoptoes caveretur ab omni acri salino, ne recrudesceret malum. Tamen verum est, minus metuendum esse sanguinis sputum, ubi jam adest pulmonis ulcus: antea enim pluribus observatis constitit, integrum fere pulmonem posse consumi in phthisi purulenta, licet haemoptoe non recrudescat. Simul hinc intelligitur, quomodo a salso victu scorbutus putridus nasci possit, uti toties contingit, in longinquis itineribus per mare factis, quod, antequam *Celeberrimus Pringle* haec experimenta instituerat, non tam liquido patebat. Certe leniora habemus remedia, quae efficacem admodum possident vim antisepticam, adeoque ad hanc indicationem obtinendam facile carere possumus sale marino.

Evidenter etiam patet, in phthisis pulmonariae cura maximi momenti esse, ut sanguis ab infectione purulenta servetur immunis, nec tamen Medicos semper ad hanc rem fuisse satis attentos.

§. 1210. ALteri vero per medicamina liquida, diuretica, tussim moventia, interna, externa, motum, equitationem, rusticationem, expellendo; tum ope abstergentium balsamicorum internorum, externorumque, depurando; atque ope consolidantium paregoricorum consolidando.

Nullum ulcus, uti antea dictum fuit, sanari poterit, nisi prius reducatur ad conditionem vulneris puri, ut nempe consolidatio fieri possit. Hinc debet

pus

(*l*) Essays and Observat. Physic. and Liter. vol. 1. pag. 364. (*m*) Observat. on the diseases of the Army pag. 376. (*n*) Lib. II. cap. 8. (*o*) De Locis in homine cap. 8. Charther. Tom. VII. pag. 367. (*p*) Observat. on the diseases of the Army pag. 391. 392.

pus evacuari; cavum, in quo pus haesit, depurari; quod per blandam, & moderatam suppurationem fit, uti in ulceribus externarum partium videmus; deinde locus purus debet consolidari. Facile autem patet, omnia, quae ad praecedentem paragraphum laudata fuerunt, etiam huic indicationi satisfacere. Infusa enim herbarum vulnerariarum, si potentur copiose, abstergunt locum ulcerosum, & simul eluunt ex sanguine, si forte resorptum pus fuerit: inprimis vero per diuresin, cum haec infusa ex aqua parentur, & pleraeque herbae vulnerariae laudentur a vi diuretica. Certe pulmonis apostema per urinas expurgatum vidit *Galenus*; uti alia occasione ad §. 406. notatum fuit. Notabile exemplum & habetur (*q*) de aegro, ulcere pulmonis laborante, cui imprudenti medicatione sputa supprimebantur, cum pessimis symptomatibus, ita ut morti proximus videretur: consilio periti Medici dabatur lac asininum coctum, per octo dies, hoc effectu, ut sputa quidem manerent suppressa, sed tamen in pejus non verteretur morbus: nona die sequebatur dolor magnus circa renes, stranguria molesta, & postea urina purulenta foetida prodiit per septem dies: pectus levabatur, febris cessabat; & perfecte convaluit. Tamen pus in ulcere pulmonis collectum non poterit per urinas evacuari, nisi prius in sanguinem resorptum fuerit copiose; quod certe periculo nunquam vacat, licet quandoque feliciter postea per urinae, aut alvi vias eliminetur de corpore.

Tutior longe puris evacuatio est, quae per sputa fit; haec autem absque tussi fieri nequit; hinc ad hunc scopum tussim moventia remedia laudantur. Tussis enim pulmonem expurgat, sed simul, si valida fuerit, locum ulcerosum exasperat. Unde talia imprimis laudantur, quae materiem per sputa evacuandam mobilem reddunt, nec tamen acriori stimulo nocent. Tale decoctum in *Materia Medica* ad hunc numerum habetur. Ubi autem pus maturum, & bonae notae fuerit, facile per tussim educitur, & absque ulla fere molestia; quod plerumque matutinis horis post bonum somnum fieri solet; tunc enim diu quievit pulmo, vitali tantum respiratione agitatus; & sic sub bono pure consolidatio ulceris incipiet. Simul facile patet, haec remedia, quae expectorantia vocari solent, non eadem conducere in omnibus. Optime *Benedictus* (*r*) monuit: *Medicamenta acria, & stimulantia torpidis, eaque de causa congestionem nimis tolerantibus, solummodo concedenda, quae per intervalla quaedam tantum usurpanda. Exceptis enim quibusdam intervallis, in quibus acria, & stimulantia conveniunt, medicamentis prius dictis toto morbi decursu insistendum.* Hinc si sputa tenaciora fuerint ex propria indole, vel & mucus viscidus una cum sputis purulentis prodeat cum molestia, tunc infusum hyssopi cum melle, vel oxymele simplici, aut & oxymele scillitico, prodest; sin minus, leniora herbarum vulnerariarum infusa sufficient. Omnia autem haec potata sanguini miscentur, & cum sanguine ad locum ulcerosum veniunt: hinc cogitaverunt Medici etiam de externis remediis ad hunc sco-

(*q*) Gio. Michele Gallo dell' uso del latte Tom. II. pag. 93.
(*r*) Tabidor. Theatr. pag. 121.

scopum exhibendis. Certe de emplastris, vel unguentis externo pectori applicatis non multum utilitatis exspectant Medici, licet quandoque & haec admittant, dum aegri, aut amici in similibus fiduciam habent. Ulceris autem superficiem nulla remedia tangere possunt, nisi sub vaporis forma huc veniat, cum vel guttula aquae in pulmonem delapsa per tussim natam illico excutiatur. Apud *Hippocratem* (*s*) leguntur sequentia: *Quum autem sputum graveolens fuerit, intermediis inter lenticulae decoctum diebus, medicamentum in pulmones infundere, intermisso vero uno die, suffumigia adhibere* (θυμιᾶν).

Sane una cum aëre inspirato vapores medicati totum cavum aëreum pulmonis undique alluere possunt; & sic pro varia conditione ulceris diversa poterit applicari medela. *Benedictus* (*t*) monuit: *Inter praesidia, evaporationes, & suffitus tanquam nobiliora, & quibus unice in extremis angustiis confidamus, pensitanda*, &c.: *pulmones enim aridiores, & tensiores horum madore intenerantur, humentes nimiisque laxati illorum siccitate indurantur, putredine, & viscositate oblinuti levantur, amborum denique consortio ulcera sordescentia deterguntur, nec non novae affluxurae materiae, & in partes assurgentis vis, molesque reprimuntur, simili semper in assumtis asservato scopo.* Deinde plures enarrat casus, qui docent felicissimos effectus hujus methodi: & postea (*u*) describit vasa, per quae commode vapor aquosus, vel & suffumigia applicari possunt, sic, ut tuto ad vasa aërea pulmonis pervenire valeant: simul (*v*) varias remediorum formulas habet, quae diversis indicationibus, emolliendo, abstergendo, exsiccando, & consolidando, satisfacere possunt. Forte mirum videri posset, quod *auripgmentum* cum albumine ovi in trochiscos redactum pro suffumigio usus sit, cum illud sub arsenici nomine a Veteribus descriptum fuerit, & ideo a multis pro veneno habeatur. Sed certe illud, quod nos hodie vocamus arsenicum, Veteribus incognitum fuit. Est autem auripigmentum plurimis dotibus sulphuri simile, & male dicitur arsenicum citrinum, cum satis innoxium sit (*x*). Aër autem vaporibus sulphureis scatens laudatur a Medicis tanquam magnum remedium, si phthisici illum respirent diu; in monte *Tabio* nempe prope Neapolim (*y*). Sic *Galenus* (*z*) jam suo tempore tabidos ad *Tabias* ablegabat prope *Vesuvium*, ut ibi lacte uterentur, & simul perpetuo talem aërem inspirarent. Idem arte imitari conabatur *Benedictus* (*a*), dum dicit: *Cujuscumque sint generis suffumigationes, & halitus, penitius, viceque ipsius aëris in partes spirabiles suscipiantur, in conclavi, aut cubiculo, clausis fenestris, ut vitetur omnis aëris frigidioris afflatus, ibique diu perduret aegrotus; secus enim incassum exercentur.*

Monet

(*s*) De Morbis Lib. II. cap. 18. Charter. Tom. VII. pag. 570.
(*t*) Tabidor. Theatr. pag. 76.
(*u*) Ibidem pag. 168.
(*v*) Ibidem. pag. 165. & seq.
(*x*) H. Boerh. Chem. Tom. I. pag. 47., & Frid. Hofmann. Observat. Phys. Chem. pag. 259. & seq.
(*y*) Fromond Risposta Apologet. pag. 438.
(*z*) Method. Medend. Lib. V. cap. 12. Charter. Tom. X. pag. 122. 123.
(*a*) Tabidor. Theatrum pag. 125.

Monet simul, primam suffumigationem in pulmones esse laboriosissimam, postea vero longe facilius illud peragi. Antea ad §. 1200. dictum fuit, *Celeberrimum Mead* (*b*) laudasse suffumigia ex *thure*, *styrace*, &c. quamvis sciret, vix in usu esse hanc Medicinam, & tanquam inutilem a plerisque negligi. Dum vomica pulmonis adhuc clausa esset, imitatus sui hanc methodum: curabam enim, ut per tubum vapor aquae calidae perpetuo exiret prope lectum primo, dein ubi hoc facile ferebant, propius admovi, ut aërem tepidum, & humidum diu respirarent. Sic obtinui, ut citius rumperetur vomica. Suffumigia autem ex *thure*, *succino*, *styrace*, *benzoin* sic adhibui, ut aër cubiculi, in quo aeger versatur, his impraegnaretur, sensim augendo quantitatem suffumigii: nisi enim hoc prudenter fiat, validissima tussis sequitur, quae nocere posset: *thuris*, & *styracis* halitum facilius ferunt, *succinum* vero magis irritat, cum per ignem in oleum satis calidum, & salem volatilem acidum resolvatur: *Benzoin* vero, licet suavem satis odorem habeat, parciori copia suffumigiis miscetur, quia halitum satis acrem spargit, qui, chartaceo operculo si excipiatur, condensatur in moleculas nivei coloris, quae in officinis sub titulo *florum Benzoin* prostant, & calidam valde virtutem habent, ita ut linguae impositi ustionis sensum producant. *Benzoin* vapore usus fui, ut, emollita prius per vapores aqueos vomica pulmonis, subita, & valida tussi excitata rumperetur.

Simul notandum est, non omnium remediorum vires una cum vapore aquae posse adscendere, & halitus forma applicari pulmoni: herbarum emollientium efficacia in decocto manet, vapor inde exsurgens est mera aqua, quae tamen halitum dat humectantem, & emollientem optime. Saepe nihilominus Medici haec praescribunt, & bono quidem consilio, ne aegro, & amicis remedii simplicitas contemptum pariat, quamvis satis noverint, aquae in vapores solutae virtutem solam agere. Errant autem illi, qui scopo stringendi vas laesum in pulmone, decocti ex adstringentibus remediis parati vaporem inspirando hauriri jubent: aquae enim halitus laxat, & adstringentium vis fixa est, nec cum aqua in altum elevatur.

Plurimum etiam conducit motus corporis talis, quem fractae per morbum vires facile tolerare possunt. Notum est, per motum muscularem accelerari motum sanguinis venosi versus cor; ergo & cor saepius contrahi intra datum tempus; adeoque & sanguinis majorem copiam aucta celeritate pelli per pulmones; sicque averri citius poterit purulentum omne ex hoc viscere, & per sputa educi, imprimis matutinis horis, dum nocturno tempore cocti puris copia accumulata est. Simul sic augetur respiratio, & aër saepius ingrediens & egrediens pulmonem, fungitur vice optimi detergentis, imprimis si purus, & campestris fuerit. Interim facile patet, hic opus esse prudentia; nam non tantum detersio loci ulcerosi, sed & consolidatio requiritur. Certe ulcus externum, si perpetuo perfricaretur, ad sanationem perduci non posset. Prudentissime hoc monuit *Benedictus* (*c*), jubens, motus diurnos cor-

(*b*) Monita, & Praecept. Med. pag. 52.
(*c*) Tabidor. Theatr. pag. 129.

corporis maxime perpendendos esse, & omnia exercitia leviora debere esse, praecipue *in calidioris temperaturae, & rarioris texturae aegrotantibus.* Volebat etiam, ut inferiores partes corporis magis exercerentur; partium vero superiorum motus vehementiores damnabat. *Verum in pectoralium lubrico tenore, & frigida crasi motus concitatiores, pectoris musculos magis dilatantes, aliquoties imperandi, utpote artuum tensio, hastarum armatarum jaculatio, &c.* Ast tales motus potius videntur conducere ad firmandum totius corporis robur, & imprimis pectoris, quam ad sanandum pulmonis ulcus. Alia occasione ad §. 1200. 4. notatum fuit, felix praesagium deduci, si ab usu remediorum, aut plagarum mutationibus pectus angustum dilatatur, ac robur augetur; & contra angusta compressi thoracis conformatio pro malo omine notabatur; uti ad §. 1198. dictum fuit. Certum jam est, musculorum per exercitia robur, & torositatem augeri in illis partibus corporis, quae plus moventur, quam reliquae. Illi, qui frequenter concionem ad populum habent, musculos faciei habebunt semper magis torosos: quam vasti brachiorum, & humerorum lacerti sunt in Cyclopibus illis, qui navium anchoras cudunt! Cum pluribus in more sit, dextra manu sola fere omnia peragere, & sinistra uti rarius, toties contingit, ut dextra manus & mole, & robore superet sinistram. Unde apparet, motus musculares artuum superiorum emendandae thoracis structurae servire posse.

Facile simul patet, tales motus validiores tantum suaderi posse illis, qui ab hoc morbo jam fere convaluerunt, & satis acquisiverunt roboris, ut his peragendis sufficere valeant. Utilius autem, & tutius videtur esse ad hunc scopum obtinendum, si phthisicis concilietur illud emolumentum, quod a motu corporis exspectatur, absque eo quod multum fatigentur. Equitatio in hoc morbo, uti & in pluribus aliis malis chronicis, summae est efficaciae: certe inter equitandum totus corporis truncus perpetuis succussionibus agitatur; aër majori momento in pulmonem agit; nam inter equitandum semper quasi ventus adversus sentitur, licet ne vel minima aura spiret, nec ullum in arboribus folium agitetur. Optimus *Sydenhamus* (*d*) solito sibi candore fatetur, se nonnullos sibi sanguine junctos per equitationem ab hoc morbo liberasse. *Cum certo sciret se nec medicamentis quantivis pretii, nec alia methodo, quaecumque demum ea fuerit, nihil magis iisdem proficere potuisse, quam si multis verbis hortatus fuisset, ut recte valerent.* Neque in leviori malo tantum prodesse equitationem vidit; sed & in phthisi vix non deplorata, ubi nocturnis sudoribus jam accesserat diarrhoea, quae mortis praenuncia esse solet. Imo non dubitavit aequiparare efficaciam equitationis in hoc morbo viribus, quas *Cortex Peruvianus* in debellandis febribus intermittentibus, & *Argentum vivum* in domanda lue venerea, possident. Monet autem simul, curandum esse, ut linteamina lecti, in quibus decumbunt, sicca sint, & ut equitando longa satis itinera emetiantur. Simul addit, *vitae ἀκμὴν praetergressis multo diutius in hoc exercitio persistendum, quam infra hanc ae-*

(*d*) Differt. Epistol. pag. 523.

aetatem positis. Ut autem equo quis insidere possit, requiruntur vires, quae si nimis debiles sint, tunc equitationi substituitur vectio in curru, a quo mirandos in phthisi curanda effectus se vidisse testatur *Sydenhamus*, licet tamen equitationem praeferat. Pluribus idem dedi consilium, ut nempe curru veherentur, & imprimis talibus, quibus res angusta domi non ferebat equitationis impensas. Aliquot nautas novi, & piscatores, qui ulcere pulmonis laborantes aurigae facti sunt, & perfectissime convaluerunt. In debilioribus aegris a vectione in curru praestat incipere; dein crescentibus viribus equitatio suadetur: haec autem exercitia optime conducunt matutinis horis post leve jentaculum; pleno enim ventriculo difficilius ferunt equitationem, vel & vectionem, tales aegri. Simul suadet prudentia, ut a leniori, & brevi equitatione incipiant, sensim augendo & celeritatem, & diuturnitatem equitationis; in initio vitandae sunt tempestatum aëris injuriae; a quibus tamen postea, dum crescunt vires, & minuitur morbus, non tam facile afficiuntur.

Rusticationem phthisicis etiam suadere solent Medici, non tantum, ut puro, bene perflato, & a majorum urbium inquinamentis libero aëre fruantur, verum etiam, ut, crescentibus viribus ab omni cura liberi, levioribus agriculturae laboribus corpus exerceant, & tempus fallant.

An forte alia adhuc causa subest, cur rusticatio prodesse possit phthisicis? Notum est, si post aliquot dierum siccitatem pluvia cadens madefecerit terram, nasci gratum odorem, quem omnes percipiunt, & qui solet attribui vegetabilibus, quae antea exsucca, nunc a pluvia refecta, uberius exspirant. Verum observavit *Reaumur* (*e*), post pluviam similem fragrantiam percipi etiam post messem in campis, ubi sicca tantum adsunt stramina; rem attentius examinans invenit, terram siccam inodoram esse, sed simulac humectatur, sic, ut mollioris pastae consistentiam habeat, tunc odorem fortem spargere: si plus addatur aquae, minuitur ille odor, imo perit. Nec videtur facile exhauriri posse illa potentia odorem producendi, quam terra possidet: per quindecim dies, & singulis quidem diebus saepius, placentulas ex terra madefacta confecit, exsiccavit, humectavit denuo, nec potuit percipere, quod post toties repetita haec experimenta minus fragrans foret terra, si denuo madesceret. Observavit praeterea, illam fragrantiam se non diffundere ad majorem distantiam, quin multum minuatur, & brevi integre cesset. Certe in pluribus telluris locis ex terrae superficie ad parvam altitudinem ascendunt vapores, qui animalia necant (*f*). Observatum fuit, quod illa telluris exspiratio cesset, si brevi sequentur tonitrua, & procellae: dum haec adsunt, redit illa exspiratio, & post finitam tempestatem per aliquot horas illa fragrantia telluris nares ferit etiam erecte incedentis hominis, adeoque ad satis magnam distantiam: nemo est, credo, qui non aliquando hoc observaverit. Hinc videtur terra, ubi certo gradu madefacta fuerit, effundere halitus

(*e*) Academ. des Science l'an 1730. Mém. 403. &c.
(*f*) Ibidem l'an 1751. Mém. 138. 139.

litus fragrantes, & varios quidem in variis locis, uti diversus odor docet: plerumque autem salubres sunt, nam aestivis caloribus languentes homines sentiunt se miro modo refici, dum post pluvias fragrantem talem odorem hauriunt: in quibusdam locis forte mala sunt illa effluvia, possuntque esse endemicorum & epidemicorum morborum causae; de quibus postea dicendum erit.

Forte mirum videbitur, cur huic terrae proprietati in phthisi curanda aliquid peculiaris videar tribuere, cum illa telluris effluvia in aëre volitantia, si bona fuerint, sub nomine aëris salubris laudentur. Verum alia ratio est: a viro fide dignissimo olim acceperam, quod in toto regno Granatensi in usu habeant methodum curandi phthisin per *balneum terrae*; & postea idem legi apud *Franciscum Solano de Luque* (g), qui ob crisim morborum ex solo pulsu praedicendam notus est. Ille testatur, se balneo terrae feliciter usum fuisse in curanda phthisi, & inter alios plures conclamatam hecticam restituisse integre, balneo terrae ter adhibito. Sequenti autem methodo hoc fiebat: curabat excavari foveam in terra, ubi nullae omnino plantae seminatae erant: tali foveae imponebat aegros ad collum usque, deinde tegebat eadem terra, quae effossa fuerat; sic relinquebat, donec tremere inciperent. Dum haerebant in hac fovea, dabat illis aliquid nutrimenti, si opus haberent: dum tremere incipiebant, curabat educi ex fovea, & involvi linteo aqua rosarum madido: post bihorium perfricabatur totum corpus *unguento resumptivo Zacuti Lusitani.* Alii autem laudabant unguentum, quod ex foliis stramonei, & axungia porcina parabatur, quo perfricabant spinam dorsi, & totum corpus circumducebant fasciis hoc unguento inunctis. Monet autem, semper novam fossam debere parari, si balneum illud terrae repetendum fuerit, & tantum illud tuto adhiberi posse notat a fine Maji ad mensem Octobris. Miro quidem modo philosophatur circa effectum hujus balnei, & credit terram absorbere in se miasmata morbosa &c. Cum autem in aestivis etiam caloribus terra vel raro, vel nunquam ad tantam profunditatem exsiccetur, admodum credibile est, quod humida terra, effluviis spargendis aptissima, nudam corporis cutim undique tangat, & forte hoc modo prosit exhalando potius fragrantiam utilem, quam resorbendo noxia ex aegro corpore miasmata.

De usu autem balsamicorum abstergentium externorum, & internorum ad praecedentem paragraphum dictum fuit.

Dum evolvebam plurimorum Medicorum scripta, ut discerem, quid tentatum fuerit quandoque in cura phthiseos, vidi multos magnam spem posuisse curationis in talibus remediis, quae per os assumta curent ulcera externarum partium corporis, quae oculis patent, & quorum successivam emendationem quotidie lustrare possumus. Decocti guajaci insignis efficacia in curandis ulceribus, & ossium corruptela omnibus nota est: verum praecedenti paragrapho patuit, phthisin solo usu decocti guajaci sanatam fuisse. Quantum

(g) Origen. Morboso. capitul. V. pag. 174. &c. & Lapis Lydos Apollinis, pag. 231.

tum usum praestet argentum vivum, & diversa ex illo parata remedia, omnibus notum pariter est, ita ut pessima ulcera, ad quaevis alia rebellia, his sanentur: *Helmontius* (*h*), postquam more solito in Scholas Medicas debacchatus fuerat, de phthisis cura dicit: *Quod si autem sputum cruentum praecessit, ulcusque sit praesens, disce parare Pharmaca, quibus Paracelsus tabem curavit. Oretenus inquam sumtis, cancrum, & estiomena quaevis sanantia, quod est ulcus pulmonum curasse. Quidquid enim ulcus femoris, aut pedis suo potu sanat, quidni etiam idem in pulmone faciet?* Commendat autem leniora, *Mercurium diaphoreticum* dulcem instar mellis, & fixum, *Lillii tincturam volatilem*, &c.: & alibi (*i*) dicit: *Sic & pulmonum ulcera solidantur per corallatum dulce Mercurii diaphoretici, cujus virtute nempe Paracelsi Epitaphium sonat, tabem saepe restitutam fuisse.* Forte a prudenti Medico simile quid tentari posset, sed magna cum cautela, & lenissimis tantum, quae validas evacuationes non faciunt, in debilibus, & exhaustis corporibus semper periculosas, neque etiam subito fundunt humores, cum phthisis in mortem vergens putridam dissolutionem producat. Videmus & antiquos, & recentiores Medicos talia laudasse ad phthisin, quae curandis ulceribus externarum partium prosunt. Mulsam cum lacte laudaverunt; aquam calcis cum lacte alii (*K*). Verum mellis usum in detergendis ulceribus, aquae calcis efficaciam ad siccanda manantia nimis ulcera, omnes chirurgi laudant. Postquam constitit, Corticem peruvianum adeo prodesse, non tantum in gangraena, sed & in ossis carie, & ulceribus difficilioribus, adhibuerunt & illum phthisi curandae: commendavit quidem *Celeberrimus Mead* (*l*), ubi vel sanguinis sputum, aut pituitae tenuis fluxio certis temporibus redit; si nempe detur ante tempus, quo malum recurrere solet; sed monet, Corticem plurimum nocere, cum jam exulceratus est pulmo. Patuit tamen ex illis, quae habentur praecedenti paragrapho, ubi de utili in hoc morbo virtute antiseptica agebatur, Corticem quandoque insigniter profuisse, &c., uti tunc dictum fuit, egregius *Torti*, licet non multum spei in Cortice posuerit, fatetur tamen non nocuisse.

Cum difficilis ille morbus toties omnem Medicorum operam eludat, minime mirum est, si de variis methodis cogitatum fuerit. In actis Edinburgensibus anonymus (*m*) laudat methodum tentandi curam hujus morbi per frequentem sanguinis missionem, imprimis si nondum omnino exsuccum corpus fuerit: noluit tamen sanguinem mittendum esse, quamdiu pulmonis vomica nondum rupta est, & suadet detergentia, & expectorantia diligenter adhibenda, antequam ad venae sectiones repetitas pergatur: saltem hanc cautelam proponit quaestionis instar. Duplicem autem fructum videtur exspectasse a sanguinis missionibus, imminutionem nempe sanguinis cacochymia purulenta infecti, dum simul laudabili alimento restituitur illud, quod perditur

(*h*) Catarrh. Deliramenta pag. 354. N. 43.
(*i*) Humid. Radicale pag. 575.
(*K*) Frid. Hofmann. Med. Rat. & System. Tom. IV. part. 4. pag. 318.
(*l*) Monit. & Praecept. Medic. pag. 47. 48.
(*m*) Medic. Essays and Observat. Tom. IV. pag. 418. & seq.

ditur per sanguinem de corpore eductum. Dein sperabat simul, sic minui febrim posse, ut minus puris generetur quotidie, & utroque hoc modo facile compensetur illa sanguinis jactura. Ob hanc rationem credebat, eandem hanc methodum tentari forte posse, cum debita cautela tamen, etiam in talibus aegris, quorum corporis habitus per morbum multum jam exhaustus foret: videbatur & confirmari in hac opinione, quod vasa sanguinea, quamvis contracta, tamen adhuc satis plena forent; & quod saepius, etiam in ultimo phthisis stadio, menstrua evacuatio in mulieribus pergeret solita periodo. Imprimis frequentem sanguinis missionem credebat convenire in talibus, qui antea plethorici, & calidioris temperiei fuerant. Cum autem a copiosi sanguinis jactura cruditates, & hydropicos tumores metueret, Corticis peruviani roborantem virtutem, frictiones, & lenia corporis exercitia proponit, ut haec mala caveantur.

Sua autoritate hanc medendi methodum confirmavit *Celeberrimus Mead* (n), & incipienti morbo occurrendum voluit missione sanguinis non semel tantum, sed vicibus iteratis: *Si nempe crassus niger, aut glutinosus profluxerit, vitiosus dicitur, & utiliter effundi putatur; contra vero, si ruber sit, & pelluceat, integer habetur, neque ultra detrahitur.* Quin imo, licet temerarium forte consilium videri posset, marcescente jam corpore, & fractis jam viribus, hoc auxilii genus tentandum voluit. *Celsi* regula erat, anceps potius experiri remedium, quam nullum. *Et cum emolumento minuuntur vires, ubi succurritur in vitio, quod robur corporis assiduo plus labefactabit.* Tamen hanc cautelam addit: *Si, exulcerato pulmone, vehemens febris urgeat, detractio, quantam sustinere potest aeger, juvabit, divisa nimirum in ea temporis spatia, quae ad corpus alendum necessaria sunt, ista medicina.* Postea asserit, rebus nondum plane desperatis, bene cessisse hanc medendi rationem. Quod autem non semper successerit haec curatio, patet inde, quod mox subjungat hanc excusationem sinistri eventus: *Sin secus acciderit, cum medicus occidisse minime censeri debet, qui, corruptis jam visceribus, nequaquam servari potuit.*

Suis observatis eandem methodum confirmavit *Celeberrimus Pringle* (o); tamen monuit, quod nollet inde communem in hoc morbo curando regulam statuere, nisi accurate attendatur ad aegri vires, an sufficiant majori, vel minori sanguinis jacturae ferendae. Testatur pariter, se vidisse optimum successum a parvis, & saepius repetitis venae sectionibus in curatione vulnerum, dum a pure resorpto febris hectica producebatur: hoc autem confirmaret, cacochymiam purulentam minui per repetitas venae sectiones. Simul monet, quod aegri nunquam tantum levamen perciperent prima, quam quidem secunda, & tertia nocte post institutam venae sectionem.

Repetitis autem experimentis edoctus laudat, tanquam utilissimam, applicationem setacei, illi empe thoracis lateri, quod magis affectum videbatur: praecipue hoc tentavit in illis, qui copiosam sanguinis jacturam nimis for-

(n) Monit. & Praecept. Medic. pag. 50. 51.
(o) Observat. on the diseases of the Army part. 3. cap. 3. 190. & seq.

formidabunt, & ideo admittere nolebant tam frequentes venae sectiones, ac opus haberent. Pulcrum certe effectum setacei prope locum suppuratum, alia occasione ad §. 895. in Pleuritidis historia notavi.

Nondum ex propriis experimentis de hac methodo phthisin curandi per frequentem sanguinis missionem quid pronunciare auderem: adhibitam vidi semel, & non sine successu, at licet facile tolerasset sanguinis jacturam in vigore aetatis constitutus aeger, & morbus tantas inducias dederit, ut vires instaurari coeperint, tamen recruduit morbus, quo jam per plures menses adhuc languet, dum haec scribo, sed pulsu adeo debili, & venis adeo collapsis, ut minime tutum videretur pauculum sanguinis, quod adhuc in vasis continetur, minuere.

Didici tamen miro satis exemplo, quod corpus humanum copiosissimas venae sectiones fere possit, vita tamen diu superstite. Novi Illustrem Matronam, quae, spasmodicas anxietates frequenter passa, sanguinis missione levamen quaerebat, tandemque, invitis Medicis, per plures annos fere quotidie, & quandoque bis in die, aliquot sanguinis uncias de vena mitti curavit, nunc plus, nunc minus, prout urgeret malum, firmissime sibi persuadens, illico se suffocandam fore, nisi hoc fieret. Vivit tamen, sed languida, & lecto affixa.

Ultimus curationis scopus est, ulcus pulmonis purum consolidare: de hac autem re tunc imprimis cogitandum est, quando videmus sputa habere dotes boni puris, & simul copiam illorum minui quotidie, dum simul, emendata purulanta sanguinis cacochymia, febris hectica plurimum imminuta est, vel & cessat. In ulceribus partium externarum, quae sensibus nostris patent, videmus, sub bono pure recrescere substantiam perditam, & sic consolidationem quam optime procedere. In tali autem ulcerum conditione periti Chirurgi minus frequenter apparatum mutant, mollissimis plumaceolis imbibunt pus, nunquam rudiret abstergunt, ne tenera renascentia vasa destruant; cito tegunt, ne aër noceat vel exsiccando, vel frigore, dein laesam partem in quiete continent. Eadem & hic conferunt, quantum nempe partis affectae conditio permittit. Certe perfectam quietem pulmoni conciliare non possumus, neque aërem arcere, cum respiratio ad vitam necessaria sit omnino. Praeterea pus ex ulcere pulmonali educi non potest, nisi per tussim, quae semper pectus agitat, & pulmonem conquassat; unde etiam antea probata fuit difficultas curationis in hoc morbo. Totum, quod ars potest, est, ut haec incommoda minuat, curando, ut respiratio fiat placidissima, ut tussis sileat diu, nec major sit, quam requiritur, ut per sputa educatur pus coctum, postquam per aliquot horas collectum, & quietum manserit in pulmone. Nisi enim hoc fiat, exasperatur locus ulcerosus per frequentem tussim, & consolidatio impeditur. Mollissima hinc decocta ex consolidantibus, & obtundentibus dantur, qualis formula in *Materia Medica* ad hunc numerum habetur. Sed praecipuum auxilium pendet ab anodynis circa vesperam datis; tunc enim tussis solet molestior fieri, & sicca est plerumque, vel tantum mucosa per sputa educuntur, puris cocti nihil, vel parum. Ab his sedatur tussis, blandus somnus conciliatur, unde vires reficiuntur, & matutino tempore

pore sputa cocta leni tussi educuntur quam facillime. Si anodynorum prudens usus negligatur in cura hujus morbi, vix unquam sperarem optatum successum. Metuunt quidam, ne sputa supprimantur ab opiatis, & sic pulmo infarciatur magis; verum bona fide asserere possum, quod post pacatum somnum semper viderim in phthisicis faciliorem exspectorationem matutinis horis, & quidem puris omni dote boni; adeoque omnem spem habemus, sub pure bono per aliquot horas retento consolidationem incipere simili modo, ac in ulceribus externarum partium videmus. Alvus quidem inde solet stricta fieri; sed nec hoc nocebit morbi illo tempore: & facile per clysma emolliens alvus duci poterit, si a nimio nixu, in foecibus induratis expellendis, quid metuendum foret. In *Materia Medica* ad hunc numerum grana quatuor *pilularum de Cynoglossa* praescribuntur sumenda vesperi, sed cum haec quantitas circiter aequipolleat dimidio grano opii, non semper sufficiet huic scopo: unde tunc augenda erit quantitas pro re nata. Certe Veteres Medici audacter satis opio usi fuerunt in Phthisi curanda: *Aetius* (*p*) Phthisicis commendat (praeter *Theriacam*, *Mithridatium*, *Antidotum Poeniae*, *Antidotum Esdrae*, quae omnia opium continent) compositionem, cujus sexta pars merum opium est: jubet inde catapotia formari ervi magnitudine; *Quorum tria, aut quinque ante somnum exhibet devoranda; calida aqua insuper ad sorbendum data; & admirandam vim videbis.* Prudentia jubet, ut in usu similium a minori dosi incipiatur, sensim augendo, prout res postulat. Veterum autem omnes illae compositiones, *Piper*, *castoreum*, & alia similia, satis calida continent; ut scilicet emendaretur opii noxia quod frigidum in quarto gradu credebatur: verum acria illa aromata minus conveniunt in hoc morbo, & cum hic requiratur tantum succi papaveris efficacia, illud solum usurpari poterit varia sub forma, vel & compositiones simpliciores, non calidae, quae praecipuas vires suas ab opio admisto mutuantur, & quorum variae formulae in diversis dispensatoriis habentur.

§. 1211. AD tertiam indicationem ptisana, juscula lacticinia, spectant.

Antea §. 1208. recensita fuerunt illa, quae ad curam hujus morbi spectabant; & ibidem tertio numero agebatur de alimentis, quae phthisicis maxime conducerent: generales autem dotes ponebantur illae, ut alimenta forent talia, quae in debili jam corpore facile subigerentur, chylumque darent, qui similiter facile cum sanguine transiret per vasa pulmonis; adeoque omnia lenta, & viscida a victu phthisicorum excludebantur. Insuper debebant continere sufficientem copiam nutrimenti, nec facile in putredinem vergere.

Ptisana jam inter phthisicorum alimenta locum obtinet. Quamvis autem ptisa-

(*p*) Lib. VII. cap. 67. pag. 91.

ptisana, & ex aliis cerealibus fieri possit, nam & triticeae ptisanae *Hippocrates* meminit; & ex oryza factam memorat *Horatius* (*q*.);

Tu cessas? agedum, sume hoc ptisanarium oryzae;

tamen usu obtinuit, ut ptisana ex hordeo parata intelligatur, nisi aliud frumenti genus nominatum fuerit. Quanti autem fecerit *Hippocrates* ptisanam in morbis, ex numerosis locis patet, & imprimis ex *libro de victu acutorum.* Sic autem apud Veteres parabatur. Hordeum in aqua macerabant; maceratum in mortario manibus conterebant, donec degluberetur cortex; quod hodie molendinorum ope longe commodius perficitur; & tunc a cortice liberum hordei granum vocatur *depuratum*; vel & *excorticatum*, in officinis. Non autem contundebant haec hordei grana, sed integra decoquebant in aqua, donec intumescerent; tunc quandoque pauxillum aceti, & salis addebant. Si jam decoctum hoc hordei, una cum hordei granis, exhibebatur, vocabatur tota ptisana: si vero colando auferebatur hordeum, tunc dicebatur succus ptisanae; qui si ad majorem spissitudinem coctus erat, vocabatur cremor ptisanae; qui & hodie paratur alio modo, dum nempe hordeum coctione emollitum cochleari ligneo supra cribrum teritur, ut magna pars substantiae hordei transprimatur per cribri nassas, & dein decocto misceatur; tuncque puls hordeacea fit, quae cremoris lactis consistentiam habet, & dat blandum victum, humectantem, demulcentem, a putredine penitus alienum, cum sponte sua acescat, & quidem tam celeriter, ut aestivis mensibus per viginti quatuor horas servari nequeat decoctum hordei, quin jam acescat. Neque tamen ptisana hordei nimium lentorem habet: nolebant veteres, ut in mortario frangeretur; tunc enim farinaceum lentorem dedisset decocto; quod non fit, si integrum coquatur. Verum quidem est, quod & comminutum in mola, vel mortario hordeum adhibuerint, sed tunc aliis artibus farinaceum lentorem minuerant antea. Sic v. g. si hordei grana, aqua resperfa, in tepido loco serventur, germinare incipiunt; si tunc illico calore satis valido exsiccentur subito, suffocatur incepta germinatio, sed per ipsam germinationem lentor farinae sic attenuatus est, ut haec grana, in crassiorem farinam redacta, si coquantur in aqua, non dent turbidum, & viscidum decoctum, sed lympidum satis, & fragrans, uti docet cerevisiae confectio, quae ex hordeo sic praeparato (maltam vocant) conficitur. *Galenus* ex recenti hordeo mediocriter frixato polentam, ipsi laudatissimam, parabat, quae aquae infusa gratum, & nutrientem dabat potum. Tunc fit simile quid, ac hodie ex Caffa Asiaticorum conficitur: si enim crudae caffarum baccae infundantur, vel coquantur in aqua, dant potum admodum nauseosum: si vero prius tostae fuerint, infusum inde paratum gratam spirat fragrantiam: idem contingit, si hordeum simili modo torreatur. Cum autem cerevisia etiam ex hordeo paretur, hinc apud illas gentes, quibus cerevisia pro potu communi in usu

(*q*) Lib. II. Sat. 3.

usus est, illa conceditur & hoc morbo laborantibus: sed *cerevisia illupulata depuratissima*, *mediae aetatis* (*r*). Lupulo enim condire solent cerevisiam, ut caveatur acescentia; sed simul amarus sapor sic conciliatur huic potui; qui sensim minuitur, dum annosa fit cerevisia; & tunc fragrantior redditur, ac inebriat, si largiori potetur copia; tuncque certe in hoc morbo noceret. Ubi vero recens est, & defoecata, omnem utilitatem ptisanae habet, & simul hoc boni, quod per inceptam germinationem, dum ex hordeo malta paratur, lentor viscosus hordei multum minutus fuerit: hinc certe talis cerevisia utilem potum dat, praesertim assuetis. In illis locis, ubi cerevisia potus familiaris est, illam in diversis morbis medicatam reddere sciunt, additis simplicibus variis. Sic pro phthisicis lupulorum loco incoqui jussit *Benedictus* (*s*) *radices consolidae*, *folia urticae*, *althaeae*, *endiviae*, *portulacae*, *&c.*

Ptisanae veterum addebatur saepius acetum, & salis pauxillum; praecipue in morbis acutis; dum autem in phthisicis, praesertim si molesta & aspera admodum tussis adsit, ab his abstinemus, tunc fatuum ptisanae hordeaceae saporem emendamus, additis pomis fragrantibus, glycirrhiza, & aliis pluribus, prout haec, vel illa magis arrident aegrorum palato. Hodie, uti notum est, omnia decocta, quae in variis morbis pro potu communi adhibentur, ptisanae nomine veniunt, licet nec hordeum, nec aliud cereale ipsis incoctum fuerit.

Caeterum hordeum inter ὀλιγότροφα, sive levioris nutrimenti cibos, numerabatur a veteribus: unde etiam apud Romanos ignominiae causa hordeum pro tritico dabatur cohortibus, quae signa amiserant, & apud *Polybium* inter poenas militares numeratur κριθοφαγία, tanquam indigni forent robustorum cibo, qui in bello ignaviter se gesserant (*t*).

Haec videtur ratio, quare veteres hordeum praetulerint tritico, ut ptisanam pro aegris pararent, cum per observata didicissent, triticum tenacius longe esse, & difficilius digeri: hodie per recentiora observata rationem novimus. *Celeberrimus Beccarius* (*u*) farinam triticeam, ab omnibus furfuribus quam expurgatissimam, aqua diluit, sicque tenuissimam farinae triticeae partem eluit, quae aquam turbidam reddit quidem, sed levissimo concussu denuo aequabiliter per aquam dispergitur, & *amylum* dictum constituit: verum hac parte farinae penitus elota, subsidet in vase alia substantia, quae contrectata manibus sub aqua, & pressa, paullatim cogitur in massam mollem, & maxime tenacem, quae amplius aquae misceri renuit, & tenacissimum gluten dat. Quod autem maxime mirum videtur, hoc est, quod haec massa glutinosa per examen chemicum dederit animalium partium producta, non vegetabilium; spiritum nempe urinosum, olea, & salis volatilis alcalini tantam copiam, quanta ex pari pondere cornu cervi solet prodire. Dum autem farinam fabarum, hordeaceam, & alias plures, simili modo examinaret, in

(*r*) Benedict. Tabidor. Theatr. pag. 151.
(*s*) Ibidem.
(*t*) Nonnius de re cibaria pag. 24.
(*u*) Institut. Bonon. Tom. II. part. 1. pag. 123.

in nullis, si *Zeam* exceperis, (quam & *speltam* vocare solent) invenit partem illam glutinosam, aquae non miscibilem, quae animalem, non vero vegetabilem indolem habet.

Hinc intelligimus rationem, quare *Galenus*, uti alia occasione ad §. 586. monitum fuit, dum cum duobus coaetaneis adolescentibus rus profectus, aliorum ciborum inopia, triticum coctum, sale mediocri conditum, esuriens avide sumsisset, pondus in ventriculo senserit, cibos fastidierit, alvum suppressam habuerit. Ante annum novi, innocuos pueros messis tempore triticum maturum comedisse avide, sed omnes male se habuisse, infarcto, & tumido abdomine languisse diu, & binos, qui maximam copiam comederant, periisse hydropicos: reliquis per purgantia, dum putridissima saburra expelleretur, detumuit abdomen, & rediit sanitas.

Caeterum & suppuratis, & tabidis *Hippocrates* ptisanae succum passim commendavit.

Praeter ptisanam etiam merito commendantur juscula: carnes enim animalium mactatorum, praeter sanguinem rubrum, continent humores reliquos in sani animalis corpore jam elaboratos, adeoque materiem nutrimenti copiosam, in aqua facile solvendam, quae debili etiam actione vasorum, & viscerum subigi, & ulterius perfici poterit. De cautelis autem tam in praeparatione, quam exhibitione jusculorum, possunt videri illa, quae §. 28. N. 1. habentur. Verum quidem est, omnia illa, quae ex animalium carnibus parantur, plus minusve in putredinem vergere, quod in hoc morbo non convenit, uti antea dictum fuit; attamen illud facile corrigi poterit, si succo arantiorum condiantur jiscula, vel illis addatur hordei, aut oryzae cremor, quae sponte sua in oppositam vergunt indolem. Praeterea carnes animalium, quae solis vegetabilibus vescuntur, jiscula dant, quae minus in putredinem prona sunt, quam illa, quae ex carnivoris animalibus fiunt. Juscula ex testudinum & ranarum carnibus a plurimis Medicis in hoc morbo commendantur, & plures se sanasse profitetur his jusculis *Celeberrimus Bianchi* (v) in tractatulo, ubi victum ex vegetabilibus solis a *Cocchio* laudatum impugnat.

Praecipue lactis usus ad phthisin ab omnibus fere Medicis commendatus fuit: deficit nutritio in hoc morbo, & tota corporis torositas sensim perit. Notum est, pulmonis efficaciam esse maximi momenti, ut chylus ex ingestis paratus acquirar indolem humorum nostrorum, unde perdita quotidie, tam in solidis, quam in fluidis restitui possint. Sed pulmo laborat ulcere in hoc morbo, purulentus fomes in hoc viscere haeret, tussis molesta agitat: hinc non mirum est, pulmonis actionem minui. Nihil ergo rationi magis consentaneum apparet, quam ut ingeratur lac, quod in sani animalis corpore actiones vasorum, & viscerum subiit, & jam aptum redditum est, ut intra paucas horas naturam liquidi animalis possit acquirere. Antea §. 28. 1. dictum fuit de salutari lactis usu in corporibus adeo debilibus, ut propriorum viscerum vi debitum nutrimentum sibi parare nequeant. Tunc laudatum fuit
prae

(v) Discorso, se il vitto Pitagorico &c. pag. 61.

prae reliquis, tanquam optimum, lac humanum, de vegetae, & sanae mulieris uberibus ductum, cujus usum *Galenus* jam suo tempore tanquam antiquum commendat, & suo calculo probat. Simul & ex Historia Medica enumerati sunt casus, qui docent insignem lactis humani utilitatem in phthisi curanda; quibus certe similes alii numerosi addi possent, si aliquid dubii de hac re superesset, cujus veritatem etiam propriis experimentis firmare possem. Per annum, & ultra lacte humano virgo, summo loco nata, usa fuit, tali cum effectu, ut tussis, sputa purulenta, debilitas, macies penitus evanuerint, & sana, vegeta vivat.

Defectum lactis humani supplere solent Medici lacte asinino, quod tenuitate, & saporis dulcedine ad lac humanum propius accedit: huic proximum laudatur lac caprinum; tandem & vaccinum adhibent quod tamen magis spissum est. Cum autem & in lacte subtilis latex sit, qui cito diffl[illegible]tur in aërem, & perit, hinc prudentes Medici suadent, ut vase puro tepido excipiatur lac emulctum, & clauso statim vase deferatur ad aegrum, matutinis imprimis horis, haustoque lacte dormiat adhuc per duras, tresve horas, si possit. Idem observatur, si lac humanum de mulieris uberibus hauserit aeger; & postea adhuc ter, quaterve de die repetitur. Optimas lactis virtutes *Aretaeus* (*x*) paucis comprehendit in fragmento, quod de phthisis curatione agit. *Lac vero assumtu suave, potu facillimum, nutritu solidum, & quavis esca a pueritia familiarius est: praeterea visui colore delectabile, medicamen arteriam non asperans, guttur laevigans, ad ejiciendam pituitam facile spiritum reddens, inferiorem exitum lubricum efficiens, ulceribus dulce subsidium, & quolibet alio benignius. Si quis multum lactis potet, nullo alio eget alimento.* Postea autem & ptisanam, & lacticinia commendat.

Interim dissimulandum non est, quosdam Medicos, & quidem optime de arte meritos, usum lactis non admisisse in phthisi absque cautela. *Hippocrates* (*y*), postquam plures morbos recensuerat, ubi credebat lactis usum non convenire, dicit. *At tabidis lac dare convenit non admodum valde febricitantibus, & in febribus diuturnis, & lentis, si praedictorum signorum nullum adfuerit, & praeter rationem extenuatis.* Notum est, lac triplici constare substantia, butyro nempe, sive parte pingui cremoracea, caseo, & sero tenui, quod bina priora diluit, & inter se miscet aequabiliter. Pars cremoracea sponte sua acescit quidem, sed maiori calore febrili potest & pinguis cremoris pars in acre rancidum nidorosum converti, praecipue si omne serum a parte pingui separatum fuerit, tunc enim merum pingue butyrum est: pars ipsa caseosa, propius jam ad naturam animalem accedens, potest magnam acquirere acrimoniam, & putrescere, uti in caseo antiquo apparet, qui & combustum similem foetorem spargit, ac cornua animalium. Quamdiu autem tria haec, cremor, caseus, serum, unita manent simul, non putrescit lac, sed acescit sponte sua: aliae illae degenerationes tantum observantur post separationem.

(*x*) De Morbor. Diuturn. curat. Lib. I. cap. 8. pag. 127.
(*y*) Sect. V. Aphor. N. 64. Charter. Tom. IX. pag. 2[illegible]7.

rationem partium, quae ante mistae fuerant. Hoc autem videntur metuisse in phthisicis ab usu lactis, si nempe valida febris adesset, uti diserte notavit *Trallianus* (z), dum lac phthisicis commendat; *si non vehementer febricitent: si enim multo infestante calore exhibeatur, non item nutrire, aut humectare poterit. Nam ab eo, quod contra naturam est, vincitur & in alienam, corruptricemque qualitatem mutatur: ubi calor febrilis moderatior evaserit, lac ipsis exhiberi debet.*

Ex his satis apparet, tunc tantum lactis usum dubium fuisse, ubi valida febris aderat, non vero abstinuisse a lacte ob febriculam illam continuam habitualem, quae hectica vocari solet: ob eandem causam & plures Medici voluerunt, ut matutinis horis lac daretur, cum circa vesperam febris hectica soleat exacerbari.

Videtur etiam *Benedictus* (a) non semper lactis usui favisse in cura phthisis: in initio morbi laudat, lac exhibere *assuetis optime constitutis, avideque petentibus.* Verum *ejus usum vere phthisicis prorsus interdixisse, necesse duxit.* Metuebat enim caseosae partis coagulum, & cremoraceae partis corruptionem rancidam.

Hinc serum lactis, caseo, & cremore ablatis, omni indicationi satisfacere credidit; unde & alibi (b), ubi de potu phthisicis utili agit, dicit: *Lac quidem sine dispendio aliquoties forsan in usum ducitur, ejus vero serum, praescriptorum selectissimis alteratum, nullam incommoditatis suspicionem prae se fert.* Simul priori loco binos aegrorum casus recenset, quibus a lacte assumto ventriculus, & intestina coagulo repleta inveniebantur.

Verum quidem est, uti postea dicetur in *capitulo de rheumatismo*, serum lactis nutrire posse, sed & verum est, caseosam partem magis elaboratam jam esse, propiusque accedere ad naturam animalem; adeoque, ubi corpus nutriri desinit, cum non valeat amplius bonos humores propriis visceribus perficere, utile erit, talem materiam ingerere, quae jam in sani animalis corpore praeparata fuit. Praeterea in phthisicis pinguedo totius corporis consumitur, hinc cremor lactis huic defectui supplendo admodum idoneus videtur, & quidem tanto magis, cum cremor ipse in aqua dilui se patiatur, dum ipsum serum, sale nativo lactis dives, ipsi adhuc intime permistum est, & hinc tanquam sapo considerari potest, in quo pinguis quidem copia adest, sed sali sic unitum, ut totum in aqua, & aquosis omnibus solvi possit.

Simul, & hoc commodi habetur, ut levi negotio vario Medici scopo sic satisfieri possit. Si acris admodum humorum indoles fuerit, *cremor lactis balsamus est interno externoque, usu omnium optimus, amicus corpori, acre quodcumque mitificans, hinc phthisicis, nephriticis, arthriticis summum solamen; ut & vulneri, ulceri aspero, egregium* (c). Si ob calorem, & febrim majorem metueretur cremoris lactis corruptio in rancidum nidorosum, *lac defloratum, remedium incomparabile ad sanandos morbos acres in obesis, biliosisque, oleo carens* (d). Si a caseo metueretur coagulum, ex lacte deflorato praecipitari po-

(z) Lib. VII. cap. 2. pag. 209. (a) Tabid. Theatr. pag. 72. (b) Ibid. pag. 151.
(c) H. Boerh. Chem. Tom. II. proc. 99. pag. 319. (d) Ibidem.

poterit pars caseosa, & habebitur serum lactis tenue; in quo di lui posset cremor lactis, si indicatio Medica hoc poscere videretur. Interim impepiri poterit facile, ne pars caseosa a reliquis lactis partibus in primis viis separetur tam cito, & in densum nimis abeat coagulum, si quinque grana saponis veneti deglutiantur ante lactis sumtionem. Si acrimonia acida in primis viis metuatur, pulveres absorbentes sumti una cum lacte facile cavebunt hoc vitium, vel emendabunt, si jam natum fuerit.

Omnia haec jam dicta, & unanimis fere Celeberrimorum Medicorum consensus faciunt, ut a lacte phthisicis exhibendo nunquam metuerim: humanum lac, naturae maxime analogum, palmam reliquis praeripit: asininum tenuitate; & dulcedine proximum, dein caprinum, & ovillum, laudari solent. Vaccinum, his omnibus pinguius, & magis nutriens, suum quoque usum habet, imprimis dum laetis in pascuis armenta lautum pabulum habent. Sic saltem prodesse poterit illis, qui reliqua fastidiunt, vel sumptibus ferendis non sunt. Si debile corpus, aut oppressus pulmo non ferat, decocto hordei dilutum dari potest lac vaccinum, vel tenue ex hoc lacte paratum serum, quod & detergendo loco ulceroso optimum est. Sic & veteres Medici fecerunt, dum commendabant lac asininum, tenuis nempe vaccino, in illo morbi stadio, ubi depurandum ulcus erat, levique nutrimento sustinendum corpus: ubi depurato ulcere consolidatio sperabatur, tunc lac vaccinum adhibuerunt.

§. 1212. Curatio vero hujus morbi palliativa maxime spectat tussim; anxietates, alvi fluxorem.

Verum quidem est, optatissimam curam esse, si tollatur morbus, qui molestorum symptomatum causa est: at hoc non semper in potestate artis est. Cum ergo mitigandis symptomatum molestiis incumbit tantum Medicus, nullam amplius spem eradicandi morbi habens, tunc haec curatio vocatur *palliativa*. Novi quidem, austeros philosophos damnavisse hanc artis partem, quae de cura *palliativa* agit, & vocavisse morborum paedagogam: nolebant enim morbos incurabiles prorogari; suum nempe cuique in republica munus esse, quod dum exsequi nequeunt, satius esse & ipsis, & reipublicae, ut abeant ad plures; neminique tantum otii in vita superesse debere, ut solam suam curet valetudinem. Interim humanitas poscit, ut succurramus miseris, de quorum salute etiam desperamus, ut leniamus mala, quae eradicari nequeunt; ut placide magis peragatur pauculum illud, quod de vitae curriculo superest, donec mors his aerumnis finem imponat. Vidi severo fastu turgentes philosophos, dum sani erant, in his angustiis constitutos, a quovis obvio petiisse lenimen malorum. Accedit, quod fere omnes phthisici, quamvis de fatali exitu morbi moniti fuerint, vana semper sanationis spe lactentur ad ultimum halitum usque, & avide petant a Medicis remedia. Crudele foret miseris ultimum illud solatium negare.

Tria autem praecipue sunt symptomata, quae lenimen postulant, molestia tussis, intolerabilis anxietas, & alvi fluor.

§. 1213.

§. 1213. QUibus occurritur diaeta (1211.), opiatis caute adhibitis, liquidis calidis.

Tussis semper adest. Nervi enim pulmonales fidelem custodiam agunt, etiam in sano homine, ut nihil nocituri pulmonem ingredi possit, quin per tussim excitatam excutiatur illico: vel aquae guttula inter bibendum in asperam arteriam delapsa validam movet tussim: ulcerosus autem in pulmone locus irritatur perpetuo ab ipso pure, praecipue si tenuius, aut acrius fiat, uti in desperata phthisi toties fit: imo tussis hic tussim facit, dum exasperatur hac conquassatione ulcus.

Sed & augetur tussis imprimis circa vesperam, dum hectica febris exacerbatur, & majori celeritate sanguis per libera adhuc in pulmone vasa movetur, una cum intolerabili anxietate ob transitum sanguinis difficiliorem. Omnia haec immaniter augentur, si copia crudioris chyli cum sanguine venoso ad pulmonem veniat. Hinc, ut leniantur haec mala, diaeta, quae praescripta fuit §. 1211., sollicite observari debet, simulque curandum, ne alimenta, quamvis etiam optima fuerint, majori quantitate simul ingerantur, cum vel sola copia boni chyli hic nocere possit; unde partitis vicibus haec danda sunt semper. Simul & liquidi tenuis calidi copia, partitis pariter vicibus data, omnes humores sic diluit, ut facilius per pulmonis vasa transire possint, adeoque anxietatem minuant. Opiatorum prudens usus ad tussim compescendam unicum fere remedium dat, dum & simul alvi fluorem vel praecavet, vel compescit, saltem pro tempore.

Antea dictum fuit, in consummata phthisi a pure resorpto totum sanguinem corrumpi, & sic dissolvi, ut per meseraica vasa elapsi humores putridissimam diarrhoeam faciant, quae & morbo, & vitae finem brevi imponere solet. Magnae tunc certe undique angustiae adsunt: cohibere, ne haec putrida exeant de corpore, periculosum est; si pergat diarrhoea, omnes omnino vires brevi cadunt, & exhauritur totum corpus: saepe etiam dolores abdominales sequuntur, molestissimusque, & perpetuus tenesmus alvum deponendi, qui vires ulterius debilitat. Unicum fere, quod tentare solent Medici, ut ultimam hanc morbi brevi finiendi molestiam leniant, est clysma, quod tali modo parari posset. Drachma purissimae terebinthinae vitello ovi, per trituram in mortario vitreo, miscetur intime, additur unc. ß. theriacae Andromachi, dein haec diluuntur unciis quatuor lactis recentis, & in anum injiciuntur: monendus aeger est, ut clysma injectum retineat diu, hac spe, ut dolor, & irritatio intestini recti topico anodyno remedio leniantur.

PHTHI-

PHTHISES ALIAE.

§. 1214. UT ab ulcere pulmonis, ita hepatis, lienis, pancreatis, meseraei, renum, uteri, vesicae, &c. phthisis produci potest, cujus cognitio, praedictio, effectus, curatio, palliatio facile ex iisdem fontibus petitur ab eo, qui visceris cujusque effectus naturales perspectos habet.

Certum est, quod, si in quocunque alio viscere fomes purulentus haereat, similia mala sequi possint, & debeant fere, ac sunt illa, quae ab ulcere pulmonis metuuntur. Verum quidem est, quod pulmo vitale viscus sit, adeoque vel ob hanc solam causam periculosiores ejus morbi habeantur merito. Interim indicationes curatoriae fere eaedem sunt, quae §. 1208. recensitae fuerunt: abscessus enim tales illico maturandi sunt, maturi rumpendi, pus evacuandum per vias maxime congruas. In pulmonis ulcere per asperam arteriam pus educi debet, in hepatis abscessu facilior via in intestina adest; idem & de liene, & pancreate verum. Renum, & vesicae ulcera per urinae vias depurantur; uteri per vaginam; &c. Sed & eaedem requiruntur cautelae, & similia remedia, ut sanguis muniatur contra infectionem purulentam: similis victus requiritur, ex cibis facillime subigendis in corpore, & qui ab omni putredine quam maxime alieni sunt. Praeterea in Capitulis de *Hepatitide*, & *Nephritide* de abscessu horum viscerum actum fuit; uti & in *Intestinorum inflammatione*; ad quae facile reduci poterunt abscessus, qui in liene, pancreate, & mesenterio nascuntur. In morbis puerperiii de uteri inflammatione, & omnibus ejus morbi sequelis dicetur. Ubi *de calculo* agetur, dicetur & de vesicae ulcere, quod febrim hecticam, & tabem quandoque facit. Hinc sponte patet, nullam omnino necessitatem esse, ut de tabe agatur ulterius, quatenus in diversis illis corporis locis sedem suam fixerit purulentus fomes. Accedit, quod satis frequenter a pure resorpto ex aliis corporis locis vomica pulmonis sequatur, deposito in hoc viscus pure resorpto.

Quoad sina Diagnostica illa haberi possunt, si situs viscerum, & effectus naturales ex Anatomicis habeantur cogniti. Ex iisdem fontibus etiam determinari possunt variae methodi, quibus remedia applicari debent parti affectae. Sic v. g. in hepatis abscessu spes est, illum extrorsum vergere posse; tunc mollissimis fomentis, aut cataplasmatibus hepatis regio fovebitur; sed cum pancreas sub ventriculo ponatur, non posset hoc sperari. Ulcera vesicae, uteri, vaginae depurari possunt per injectiones, sed vomica renum aperta per diuretica blanda, balsamica facilius poterit detergeri, cum fere omnia

balsama nativa satis cito peculiari odore urinam afficiant, uti dictum fuit. Sed & Prognosis pariter ex cognita structura usuque viscerum deduci poterit: longe diutius v. g. ferri poterunt, imo & facilius curari ulcera renum, & vesicae, quam hepatis & lienis, cum facilior longe exitus puris sit ex renibus & vesica, quam ex hepate & liene, ipsaque urina perpetuo abstergat ulcerosa haec loca, & simul in potestate artis sit, urinae nimiam acrimoniam lenire, illam imbuere viribus medicatis, &c. Praeterea hepar & lien, cum mollis adeo substantiae sint, per abscessum longe facilius contabescunt, semperque metuendum est, ne tales vomicae sic rumpantur, ut pus, in cavum abdominis delapsum & retentum, ascitem purulentam faciat cujus curatio vix sperari poterit unquam.

Patet ergo, omnia, quae de diversis phthisicis morbis dicenda forent, facile ex praecedentibus hauriri posse.

HYDROPS.

HYDROPS.

§. 1215. QUando ferum aquofum extra vafa fufum, & cavitatibus receptum eft, vel & ftagnans alicubi vafa fua nimium diftendit, hydrops vocatur.

Hydrops generale nomen eft, fub quo plures ejufdem morbi fpecies intelliguntur, quarum diverfitas inprimis deducitur a diverfis corporis partibus, quae aquofa hac colluvie occupantur, & inde varia imponuntur nomina, uti patebit in fequentibus. Optime dixit *Celfus* (*a*); *Communis tamen omnium eft humoris nimia abundancia*: qui humor tenuis, & aquofus effe folet; & inde morbus nomen habet, ὕδρωψ, ὕδερος, ὑδερίασις, vocari folitus; uti & παρέγχυσις, quod nomen inprimis in hydrope, anafarca dicto, locum habet, dum toti corporis moli aqua quafi circumfunditur. Unde & *Horatio* (*b*) aquofus languor vocatur hydrops.

Notum fatis eft ex Chemicis, aquam in fanis abundare humoribus non tantum, fed etiam animalium partibus folidis valido adeo nexu uniri, ut per faeculum fervata cervorum cornua, quae omnino exfucca & arida videntur, tamen copiam aquae exhibeant, fi ex retorta deftillentur. Ubi autem quacunque de caufa abundat aqua in liquidis noftris, vel intima unio aquae cum reliquis fluidorum, & folidorum partibus tollitur, tunc metus eft, ne ex vafis, per quae movetur, elabatur aqua in corporis cava, vel, fi exitus per vaforum extrema denegetur, eadem vafa diftendat, & fic utroque modo hydropem producat, nifi per alias vias diffletur de corpore, ficque impediatur feri aquofi accumulatio.

Antea, ubi de morbis inflammatoriis agebatur, notatum fuit, quandoque tantam nafci denfitatem inflammatoriam fanguinis, ut potus aquofi ingefti non amplius poffint fpiffo nimis fanguini intime mifceri: hinc brevi per urinas tenues aquofas, vel & per fudores eliminari de corpore; quod merito periti Medici pro malo habent omine. Verum fi aqua ingefta, fanguini intime non potens mifceri, inde quidem fecedat, nec tamen exeat de corpore, accumulabitur aquofa haec colluvies, & hydropi originem dare poterit: ob hanc rationem poftea §. 1229. morbi acuti ardentiffimi inter caufas hydropis recenfentur: obfervatur, & frequenter fatis, tumor hydropicus artuum inferiorum poft morbos acutos toleratos. Idem continget, ubi, mobilioribus in toto fanguine diffipatis, humor atrabiliarius craffus, pinguis, terreftris per

(*a*) Lib. III. cap. 21. pag. 161.
(*b*) Carmin. Lib. II. Odar. 2.

vasa fluit (vide §. 1092.), qui pariter intimam unionem aquae difficulter admittit: unde §. 1229. & melancholia inter causas hydropis numeratur, una cùm scorbuto, in quo morbo pro parte etiam spissa humorum tenacitas accusatur, uti ad §. 1153. dictum fuit.

Quamvis autem ab aqua nomen habeat hic morbus, tamen illud, quod in cavis majoribus, & minoribus corporis colligitur liquidum in hydropicis, manifesta signa dat seri sanguinis admisti, hinc *serum aquosum* dicitur, quia purum serum non est: nam igni impositum pro parte avolat in auras, pro parte vero coagulatur instar albuminis ovi (*c*), qualem mutationem ab igne etiam in sero sanguinis nostri fieri notum est. Prout autem seri proportio ad lympham tenuiorem major vel minor est, illud coagulum etiam majori minorive quantitate observabitur in aquis hydropicorum. Contigit mihi aliquoties examinare post paracentesin abdominis has aquas: inveni quandoque coagulum satis copiosum, dum in vase puro igni exponebantur; aliquando tantum turbabantur flocculis innatantibus manifestis; quandoque tantum lactescebant turbidae, forte ob minorem copiam seri majori copiae lymphae permistam. Certe si serum sanguinis humani igni exponatur, abit in massam scissilem, ut albumen ovi; si vero aquae ebullienti infundatur, lactescere facit aquam (*d*).

Nemo hodie dubitat, dari in corpore vasa, quae tenuiores rubro sanguine humores vehant; unde, si liber transitus impediatur humorum per eadem haec vasa, distendentur illa, sicque tumorem hydropicum producere poterunt. Vasa autem arteriosa, quae tenuiorem rubro sanguine humorem vehunt, in ipso suo initio, ubi tamen amplissima sunt, tam parvum habent diametrum, ut partem rubram sanguinis naturaliter admittere nequeant; adeoque vix fieri poterit, ut ab obstructis his vasis magni tumores fiant. Verum aliud quid obtinet in vasis venosis, quae lympham versus cor referunt, & illam venis majoribus sanguineis infundunt, vel ad ductum thoracicum, quae quasi vena cava lymphae (*e*) haberi potest, deducunt. Hae venae, antequam lympham suam communi alveo tradant, satis notabilem molem habent, quamvis post mortem collapsae fere evanescant ex oculis: tamen per flatum, injectionem, & alias artes conspicuae reddi possunt. Egregius Anatomicus *Bertin* (*f*) in renibus non tantum plurima observavit vasa lymphatica venosa, sed & testatur, se vidisse majorem truncum, qui calami scriptorii dimidiam magnitudinem aequabat. Simul candide monet, vasa lymphatica omnium optime in conspectum venire, absque ullo alio artificio, si cadaver humanum, dum incepta jam putredine tumet, aperiatur. Tunc enim cava corporis ab aëre, per putredinem extricato, tument, quod non tantum in cavis majoribus, sed etiam in cellulis membranae adiposae locum habet. Haec est ratio, quare cadavera submersorum, dum putrescere incipiunt,

(*c*) Academ. des Sciences l'an. 1701. mem. pag. 200. & 1707. mem. pag. 668.
(*d*) De Haen. Rat. Medend. Tom. I. pag. 101. & seq.
(*e*) Herm. Boerh. Institut. Med. §. 126.
(*f*) Acad. des Scienc. 1744. mem. pag. 114.

piunt, sursum emergant, tumido inprimis abdomine extra superficiem aquae prominente: postquam vero crepuit abdomen, intolerabilis mephitis quaquaversum dispergitur, & cadaver denuo fundum petit. Cum autem eodem tempore, dum membrana cellulosa ab aëre per putredinem genito, vel potius extricato, distenditur, simul turgere incipiant vasa lymphatica, concludit, etiam vitae tempore inter vasa lymphatica, & membranam cellulosam adesse communicationem, & hinc patere rationem, quare, vasis lymphaticis male affectis, tunica cellularis extravasata lympha turgeat.

Si ergo quacunque de causa impediatur liber reditus lymphae venosae versus cor, poterunt impleri cava majora, ac minora corporis, & vasa lymphatica distendentur. Cum autem valvulas adeo manifestas detexerint Anatomici in his vasis, retrogressus lymphae difficilis erit, tumebit locus inter binas valvulas interceptus, & forte haec una ex causis est, unde hydatides nascuntur, de quibus postea dicendum erit.

§. 1216. QUi ideo obtinere potest, ubicunque hujus seri vasa, id est in omni corporis habitu, atque in parte qualibet singulari.

Totum corpus perspirabile esse in omni superficie externa, & interna, & vicissim *carnes attractrices ex cavo, & intrinsecus*, dixerat *Hippocrates*, uti antea ad §. 323. & 333. dictum fuit, ubi *de Contusione* agebatur. Hanc autem perspirationem, & vicissim perspirati inspirationem, sive resorptionem per venas, pulcherrimis experimentis solidissime demonstravit *Abrahamus Kaau* (g) obtinere in universo corpore, tam in partibus externis, quam internis. Halitus sub forma, ex tota cute, pulmonibus, & ore interno, acri sub frigore, apparet illud perspirabile manifeste. In vivis animalibus, si discindatur pectus, aut abdomen, similis halitus effunditur, odore peculiari nares feriens: sed & idem illud exhalans denuo resorbetur in sanis, antequam in liquorem condensetur: post mortem autem, praecipue frigefacto jam cadavere, condensatus ille vapor sub aquae forma invenitur in cavis corporis: idem debili in sanitate, vel potius morboso corporis statu contingit. Hinc dixit *Hippocrates* (h); *Omne enim non concretum, sive cute, sive carne, tegatur, cavum est. Impletur autem sanum quidem spiritu, aegrotum vero ichore.* Cum ergo haec lex in toto corpore, & singulis ejus partibus obtineat, patet satis, quod, si resorptio haec exspirati halitus, a quacunque demum causa hoc fiat, impediatur, colligetur, & densabitur in aquam, sicque implebit, & distendet cavum, in quo haeret. Unde patet veritas asserti, quod Hydrops possit fieri *in omni corporis habitu, & in parte qualibet singulari*. Pulcre hoc *Aretaeus* (i) notavit, dicens: *Caeterum nonnunquam & exigua in*

(g) Perspirat. dicta Hippocrat. per universum corpus.
(h) De Arte Cap. 8. Charter. Tom. II. pag. 150.
(i) De Caus. & Sign. morbor. diut. Lib. II. cap. 1. pag. 51.

in parte homo hydropem patitur : ut secundum caput in eo morbo, qui hydrocephalos nuncupatur, aut in pulmone solo, aut hepate, liene, aut in mulierum utero. Et caeteris haec species sanabilior; nam si ejus ostiolum a priori conclusione hiare coeperit, humorem quidem, si habeat, effundit, si spiritum, efflat.

Generalis ergo haec est hydropis idea: facile autem patet, diversas laedi functiones, prout in hoc, illove cavo accumulatum serum aquosum variorum viscerum actiones impedit. Simul etiam notandum est, collectam lympham non semper posse educi aeque facile, & tuto ex cavis locis, in quibus haeret. Haec est ratio, quare idem morbus sedulo considerandus sit secundum loca corporis, quae occupat, ut certi quid de curatione statui possit. Primo ergo de capitis hydrope agetur, & deinde de reliquis.

§. 1217. HInc Hydrocephalus, colluvie facta inter integumenta ipsa externa; inter haec, & cranium; inter cranium, & cerebri membranas; inter membranas ipsas, harumque duplicaturas; inter has, & cerebrum; inter cerebri plicas; in cavitatibus ipsis; sine morte tamen subita.

Hydrocephalus capitis hydropem proprie designat; interim tamen non semper hoc nomine donatur colluvies aquosa in capite accumulata. Nisi enim flexiles adeo adhuc sint capitis partes, ut patiantur se extendi facile, sicque caput mole auctum appareat, non dicitur hydrocephalus. Dum in lethargicis, vel & apoplexia frigida dicta, accumulatur serum aquosum in cerebri ventriculis, nemo hunc morbum vocabit hydrocephalum, quia firma ossa cranii extensionem impediunt, & hinc moles capitis non apparet aucta, licet copia satis magna seri aquosi interius haereat accumulata.

Quamvis autem inter ipsa integumenta communia, & calvariam possit accumulari aqua in omni aetate; tamen hoc rarius contingit in adultis, & ideo hydrocephalus fere tantum deprehenditur in junioribus. Notum est, quandoque foetus, dum in utero materno haerent, hoc morbo laborare, & aucta sic capitis mole partum difficilem fieri non tantum, sed & quandoque omnino impossibilem, nisi inter partus nixus rumpantur membranae, quae aquam continent, vel per artem via paretur, sicque capitis moles minuatur.

Nato infante frequenter hic morbus nascitur, sollicite distinguendus in initio, ut curari possit: adultus enim difficulter medelam admittit. Notum est, in recens natis calvariam nondum penitus osseam esse, sed inter ossa capitis interstitia reperiri membranacea satis magna, quae procedente aetate sensim ossescunt, citius, vel serius in diversis. Vidi aliquoties octavo aetatis anno inter ossa bregmatis, & frontis *fontanellam* (sic vulgo dictam) adhuc superesse, imo & quandoque serius, dum nondum in os mutata fuisset haec pars membranacea. Unde facile patet, accumulato in cavo calvariae liquido, ossa magis magisque a se mutuo recedere, partem membranaceam extendi, sicque capitis molem immaniter augeri posse, uti numerosae docuerunt observationes.

Com-

Commode dividitur hic morbus in Hydrocephalum externum, & internum. Externus dicitur, ubi inter integumenta capitis, vel inter haec, & calvariam haeret aqua. Internus vocatur, dum in cavo calvariae accumulatur lympha, in quocunque demum loco haereat: potest enim, uti mox patebit, variam occupare sedem. Externam hujus morbi speciem videtur tantum agnovisse *Celsus* (k), ubi de morbis, qui nascuntur in capite, agit. Dicit enim: *Praeter haec etiam invenitur genus, quod potest longum esse: ubi humor cutem inflat, eaque intumescit, & prementi digito cedit:* ὑδροκέφαλον *Graeci appellant.* Hoc autem videtur confirmari ex illis, quae ad curandum hunc morbum suadet (*l*). *In hoc tonderi ad cutem necessarium est, dein imponere sinapi, sicut exulceret: si id parum profuit, scalpello utendum est.* Videtur enim tantum voluisse, ut sic via fieret aquae inter integumenta capitis, & calvariam collectae. E contra celebres alii in arte viri dubitaverunt, an quidem daretur hydrocephalus externus, vel saltem, si observaretur, an non illud rarius contingeret. *Celeberrimus Petit* (*m*) fatetur, se tantum observasse hydrocephalos, qui a sero aquoso in ventriculis cerebri accumulato facti fuerant. Rarae certe admodum habentur observationes hydrocephali sub externis tantum tegumentis haerentis, absque eo, quod in cranii cavo lympha extravasata inventa fuerit. Interim tamen, cum in tunica cellulosa totius corporis aqua colligi possit, poterit & idem in capite contingere. Artificiosus autem hydrocephalus, quem *Hildanus* recenset (*n*), potius erat emphysema, dum scelesti parentes foramine parvo inciso in cute verticis infantis per flatum impulsum in magnam molem extenderant integumenta, ut quaestum inde facerent: meritam autem sceleris poenam dederunt ultimo supplicio affecti.

Quod raro observetur hydrocephalus exteriorem tantum partem capitis occupans, etiam inde confirmatur, quod *Aetius* (*o*), de hoc morbo agens, illum quidem descripserit duplicem, externum, & internum, sed simul monuerit, plerumque quidem aquosam humiditatem hic colligi, nonnunquam tamen etiam foeculentam, & sanguineam: inter apparentes autem morbi causas percussionem, aut contusionem numerat, unde vasa franguntur, ac sanguis effunditur, & speciatim monet, hoc fieri, dum obstetrix rudiori manu caput attrectaverit. Manifeste inde apparet, quod sub hydrocephali nomine descripserit tumores a contusione in externa capitis parte natos. *Stalpart van der Wiel* (*p*), qui plures hydrocephalorum observationes recenset, dicit: *quod tales hydrocephali* (externi nempe) *non tantum a violentia, aliave causa externa nascantur, sed & quod in iisdem limosa quaedam, vel sanguinolenta, turbulentaque semper reperiatur lympha, cum tamen in internis hydrocephalis ea clara semper, & limpida appareat.* Saepius contingit, si in difficiliori partu diutius haeserit caput foetus pressum inter ossa pelvis, quod tunc illa pars capitis, quae aperto uteri orificio, elapsis jam aquis, directe respondet, in-

(*k*) Lib. IV. cap. 2. pag. 187. (*l*) Ibidem pag. 189. (*m*) Academ. des Scienc. 1718. Mem. pag. 121. (*n*) Observat. Chirurg. Centur. 3. observ. 18. pag. 199. (*o*) Lib. VI. cap. 1. pag. 99. versa. (*p*) Observ. rarior. Tom. II pag. 123.

cipiat tumere, & sugillationem, sive ecchymosin inveniamus in hoc loco, postquam infans natus est. Sed videtur male tunc talis tumor referri ad hydrocephalum. Saepe etiam hoc contingit, dum os uteri una cum foetus capite non directe respondet pelvi, sed in partem lateralem pelvis, vel summitatem ossium pubis impingit. Contunditur enim tunc per validos parientis nixus ad ossa caput. Memini me vidisse talem tumorem satis insignem in capite infantis, cujus bregma sinistrum diu haeserat appressum margini ossis pubis, antequam peritior obstetrix vocata, mutato puerperae situ, & prudenti manu, perversam hanc posituram emendasset. Tumor tamen ille feliciter curatus fuit illis remediis, quae ad contusionem curandam antea fuerunt laudata; ita ut postea illum viderim saepius, jam adolescentiae annos superantem, vegetum, & sanum. Plures similes casus vidi, sed nunquam observavi illud, quod *Aetius* (q) innuere videtur. Dicit enim, quod si percussione, vel contusione talis tumor natus fuerit, in initio quidem rubeat, & doleat, sed postea, humore contento in tenuem substantiam mutato, tum demum tumor concolor cuti, & sine dolore evadat. Certe si effusus sanguis sub cute integra sensim sic attenuari possit, ut in tenuem lympham convertatur, facile resorberi poterit, & talis tumor resolvendo curabitur, uti pluribus demonstratum fuit in *Capitulo de contusis*. In illis casibus, quos mihi videre contigit, tales tumores perfecte resoluti fuerunt, neque opus fuit, ut incisa cute via fieret sanguini extravasato.

Notandum insuper est, quandoque in recens natis tumorem circa occiput inveniri mollem, & magnae satis molis: aliquoties hoc vidi, sed perierunt omnes, & quidam ex his satis cito. *Ruyschius* (r) testatur, se hos tumores aliquoties vidisse, & quidem semel tantae molis, ut foetum magnitudine superaret: improprie hydropes capitis illos tumores vocari monet, si reliquum caput bene constitutum fuerit, tamen hanc cum hydrocephalo affinitatem habere observavit, ut cito moriantur infantes, si tales tumores aperiantur, cum liquidum, similibus tumoribus contentum, plerumque communicet cum latice aquoso, qui in ventriculis cerebri stabulatur. Similes tumores se vidisse aliquando asserit, qui non plane humorales erant, sed partim carnei, partim etiam cartilaginosi. *Vvepferus* (s) vidit tamen puellam, quae similem tumorem in occipitio habebat, & vitam in sextum annum produxit, licet & dysenteriam, & febrim catarrhalem passa fuerit. Convulsionibus, & paralysi sinistri pedis praegressis, mortua est. In cadavere patuit, hunc tumorem per foramen exacte rotundum in osse lambdoideo communionem habuisse cum capitis partibus internis; & ventriculi cerebri ultra libram aquae sanguinolentae continebant.

Cum autem omnia, quae cranii cavo continentur, in hominibus violenta morte peremtis semper humida inveniantur, nemo mirabitur, accumulationem seri aquosi hic fieri posse, & quidem variis in locis, omnium tamen fre-

(q) Loco citato.
(r) Observat. Anatom. Chirurgic. N. 52. pag. 50.
(s) Observat. Medic. Pract. de Affect. cap. N. 23. pag. 46.

frequentissime in ventriculis cerebri, uti ex numerosis observationibus, quae apud auctores habentur, colligi potest. Certe dura mater, uti notum est, firmiter adhaeret cranio, ita ut inde non nisi vi adhibita avelli possit: adeoque difficilius fieri poterit collectio lymphae inter cranium, & duram matrem. Longe facilius id contingere poterit inter duram, & piam matrem, cum hae membranae sibi invicem contiguae quidem sint, naturaliter tamen nunquam concretae, ob perpetuam humidi interpositionem. Arachnoidea dicta membrana, quae piae matri accumbit, cellulosam substantiam habet; unde, si in cadavere lanceolae apice prudenter pertusa fuerit, flatu distenditur facile: inter hanc ergo, & piam matrem poterit lympha colligi, quod aliquoties factum vidi in cadaveribus illorum, qui lethargo perierant: apparet tunc, ac si gelatina cerebro circumfusa haereret, cum per innumeras cellulas distributa sit collecta lympha, licet puncturis factis lympha tenuis effluat. Plures observationes legi poterunt apud *Stalpart van der Vviel* (*t*) de aqua in diversis locis capitis interni collecta. Praecipue autem hujus rei veritatem evincit accuratum examen foetus, quem difficili admodum partu ob capitis molem ingentem enixa fuerat paupercula mater (*u*). In cadavere, cranii integumentis divisis, non multum lymphae reperiebatur in membrana cellulosa, sed pericranium in sacci speciem elevatum, & a cranii ossibus separatum lympham copiosam subrubellam continebat: dura mater ubique a superioribus cranii ossibus sejuncta erat, sed cohaerebat cum pericranio in loco suturarum: inter piam, & duram matrem aliquot lymphae librae haerebant: pia mater satis naturaliter se habebat. Cerebrum autem, a pondere incumbentis lymphae depressum, convexam figuram omnino amiserat, ita ut lobi complanati essent sic, ut cum corpore calloso idem planum facerent. Caeterum cerebrum, medulla oblongata, & alter cerebelli lobus, in pultem quasi conversa conspiciebantur. Simul autem hic apparet, in externis, & internis partibus collectam fuisse lympham.

In ventriculis cerebri contentam lympham frequentissime hydrocephali causam esse, plurimae testantur observationes; antea monitum fuit, quod *Petitus* hanc solam hydrocephali speciem tantum observaverit. Inprimis mirum videtur, ingentem adeo liquidi copiam posse in calvariae cavo contineri. *Vesalius* (*v*) vidit Augustae Vindelicorum puellam biennem, cujus caput septem mensium spatio mirum in modum mole increverat, ita ut post mortem novem fere aquae librae in cerebri ventriculis repertae fuerint. Simul notat, *quod calvaria fuit prorsus membranacea, tantaque duntaxat sede ossea, quanta calvariae puellae erat amplitudo, priusquam caput extra modum increscerer.* Nullibi autem in reliquo corpore aquosa colluvies observabatur: cerebellum, & cerebri universa basis, uti & nervorum productiones, secundum naturam se habebant, & puella ad mortem usque sensibus omnibus integre fuit

(*t*) Observat. rarior. Tom. II. pag. 112. & sequent.
(*u*) Corn. Henr. Velse Differtat. Miscell. Anat. pract. pag. 39.
(*v*) De corp. human. fabrica Lib. I. cap. 5. pag. 17.

fuit usa: paucis ante mortem diebus illam videns *Vesalius* observavit, si caput ab adstantibus moveretur, vel nonnihil, quantumvis etiam leviter, erigeretur, quod tunc illico sequebatur tussis, difficilis respiratio, vultus sanguine suffundebatur, & lacrymae fluebant. In quinquenni puero hydrocephalum vidit *Tulpius* (vv), qui continebat quinque aquae libras, qua effusa totum cavum cranii adeo vacuum videbatur, ut plerique adstantium judicaverint, omnino cerebrum abesse: interim apparuit, cerebrum quidem adesse, *sed amissa figura globosa induisse formam convexi fornicis; & ab exuberante aqua sequacem ejus medullam adeo fuisse distentam, ut instar alicujus crassioris membranae adhaeresceret undique arcuatae dissolutorum ossium circumferentiae.* Interim sancte asseverabat pueri pater, integra semper fuisse mentis munia. Ultra viginti quatuor libras aquae ex capite infantis, coram pluribus testibus, eductas fuisse, legitur (x).

Merito mirum videtur, quod, tam enormi copia aquae in capite contenta, supervivere potuerint tamdiu quandoque, cum paucae saepe unciae sanguinis effusi sub cranio subitam mortem fecerint. Verum in junioribus cedere possunt ossa cranii, membranaceis interstitiis tantum inter se juncta, neque simul & semel tanta copia lymphae effunditur, sed sensim, & successive colligitur. Magis mirum adhuc est, quod in quibusdam actiones sensuum superstites fuerint, licet adeo enormiter mutata fuerit cerebri fabrica, vel per pressionem incumbentis aquae, vel per ingentem adeo extensionem ventriculorum cerebri, ut illud omnino deesse videretur, non tantum minus peritis, sed & Medicis. Quamvis autem facilis illa capitis extensio in junioribus multum videatur huc facere posse; tamen non omnino haec difficultas sic solvitur. Nam & capitis moles observata fuit augeri, licet ossa solitam acquirerent duritiem pro ratione aetatis, & tamen manifesto apparebat, sensuum functiones superesse: ossa tamen capitis tenuia erant adeo, ut irradiante lumine pellucerent sic, ut interiora capitis videri potuerint (y). Sed alia habetur observatio hydrocephali in puero octo, vel novem annorum, in quo ossa frontis, bregmatis, occipitis sextam partem pollicis crassitie excedebant, & tamen tres pintae aquae lympidae inodorae educebantur cranio resecto (z). Peritissimus ille Anatomicus nullum vestigium cerebri invenit, sed solam tantum medullam oblongatam. Fatetur, se ignorare, an sensuum, & loquelae usum habuerit ille puer; tandiu tamen vivere potuit. *Hildanus* (a) vidit juvenem octodecim annorum, cui caput immensae erat magnitudinis: tertio aetatis anno inceperat intumescere post morbum acutum toleratum: reliquum vero corpus extenuatum erat: *Cranium autem non membranosum, ut plerumque solet esse hydrocephalorum, sed durum, solidumque tactu percipiebatur.* Loquebatur distincte, sed mens non adeo constabat, & pessimos insultus Epilepticos patiebatur. In nundinis quondam publice se spectandum ex-

(vv) Observat. Medic. Lib. I. cap. 24.
(x) Miscell. curios. Dec. 3. anno 1. pag. 25.
(y) Berbeder Histoire de l'Hydrocephale de Begle pag. 35. & seq.
(z) Du Verney Traite des Maladies des os Tom. II. pag. 8.
(a) Observ. Chirurg. Cent. 3. Observ. 19. pag. 199.

exhibebat homo, qui primo vitae tempore hydrocephalo laboraverat, & languidam quidem vitam duxerat, sed tamen trigesimum annum superaverat: immanis erat capitis moles, dum reliquum corpus decennis pueri magnitudinem non superabat; sensus aderant quidem, hebete tamen erat ingenio, nec multum se movere poterat, imo ingens capitis pondus impediebat, quo minus erecto situ diu sedere posset, nisi retro appositis pulvinaribus sustineretur.

Dum sera posteritas in coemeteriis immanes tales calvarias inveniet, non deerunt procul dubio, qui calculo subducto immensi gigantis mensuram inde eruent, praecipue si simul solito major crassities in talis cranii ossibus inveniatur, qualem *Du Verney* in calvaria novennis pueri vidit, qui hoc morbo laboraverat. Si integra talis calvaria effoderetur, posset cognosci, cum ossa maxillae superioris naturalem magnitudinem servent, licet ossa cranii immaniter aucta fuerint. Verum si ossa cranii a se mutuo soluta jam reperiantur, tunc hoc criterium locum non habet. *Ruyschius* (*b*) servabat gigantis os syncipitis sinistrum tam prodigiosae magnitudinis, ut integro hominis capiti pro galea inservire posset. Humanum esse os, agnovit *Ruyschius* (*b*), qui certe in his facile falli non potuit. Sed *Libitinarius templi novi hujus civitatis dixit nobis, sese illud inter alia ossa effodisse, cujus curiositas tanta non erat, ut caetera quoque reservaret*. Procul dubio si Libitinarius ille alia eodem in sepulcro invenisset ossa sceleti gigantei, illa obtulisset *Ruyschio*, vel Amplissimo, & Consultissimo viro *D. J. Vvitsem*, Amstelodamensium Reipublicae consuli, qui dextrum syncipitis os in musaeo suo servabat. Accedit, quod historia patria nullam mentionem fecerit unquam, procerae adeo staturae gigantem exstitisse, qui tamen omnium oculos in se rapere debuisset, dum viveret.

§. 1218. Facile cognoscitur posterior species incurabilis; reliquae levi inustione, terebratione, punctura, prudenter, lente adhibitis, simulque hydragogis, & roborantibus internis curatur, vel externis discutientibus dissipatur.

Ad curam omnis hydropis, uti postea ad §. 1231. dicetur, requiritur, ut aquae in cavitates effusae inde educantur. Ubi autem copia jam magna seri aquosi haeret in ipsius cerebri cavitatibus, facile patet, illam inde educi non posse. Punctura saltem locum non habet, cum prius deberet tota substantia cerebri, & ipsum corpus callosum pertundi. Resorptio autem extravasati seri aquosi ex ipsis cavis cerebri vix sperari poterit, nisi parca tantum copia adfuerit; & tunc adhuc difficulter fiet, cum ideo haec accumulatio facta fuerit, quia venae non satis resorbuerunt laticem, qui ab arteriis exhalantibus perpetuo exivit. Si quid ergo sperandum sit, inprimis ab eo pendebit, ut in ipso morbi initio tentetur curatio; adeoque magna cum cura,

(*b*) Catalog. Rarior. pag. 153.

cura debent considerari illa indicia, quae justam dant suspicionem morbi incipientis.

Observavit *Petitus* (*c*), nasci quandoque hunc morbum post dentitionem difficilem, validas convulsiones, uti & si vermibus laboraverint. Incipiente autem morbo labia, & palpebrae motibus convulsivis levioribus agitantur, mordent labia, dentibus strident, nasum fricant: alvus est vel stricta, vel laxa nimis: oculi apparent languidi, pupilla dilatatur magis: pallidi, debiles, tristes languent. Praecipuum signum est, si incipiant hebetes fieri, & somnolenti; quod docet, jam comprimi cerebrum ab accumulato sero aquoso: dein, aucto malo, incipiunt ossa capitis a se mutuo recedere, caput augetur mole, tuncque nullum amplius dubium de morbo superest. Signa illa omnia notant, cerebri functiones magis, & magis impediri; quae ergo minus facile deteguntur in infantibus paucorum tantum mensium; ubi vero annum superaverunt, melius illa mutatio poterit observari: sic legitur casus (*d*) de puero, qui ad secundum annum cum dimidio vixerat perfecte sanus, & deinde hoc morbo incepit corripi. Loquela fiebat minus distincta, nihil addiscebat amplius, memoria peribat, sensus hebetabantur magis, & magis, & tandem omnino peribant. Nec in externis partibus capitis, quamvis plurimum mole aucti, nec inter menynges, reperiebatur aqua, sed pertuso cerebro ingens copia prodibat lymphae pellucidae, quae nihil mali odoris spirabat. Praeter memorata signa, & inprimis hebetudinem illam perpetuam, observavi aliquoties, quod minime ferant erectum capitis situm, sed mox ejulent; simul ac autem reclinatum leviter versus posteriora caput pulvinari sustentatur, quieti jacent, sed hebetes. Ausus fui praedicere collectionem seri aquosi in ventriculis cerebri, licet capitis magnitudo nondum insigniter aucta fuisset, & in cadavere dissecto veritas Diagnosis patuit: semper etiam inveni collectam hanc aquam esse limpidam absque ullo foetore.

Hippocrates (*e*) descripsit signa, quae adsunt, *si aqua in cerebro orta fuerit*, sed non meminit auctae magnitudinis capitis, & reliqua, quae in curatione morbi describit, satis docent, quod non hic agat de hydrocephalo in junioribus, dum ossa adhuc extendi possunt, sed de collectione aquae in cerebro adulti jam hominis facta. Haec autem signa enumerat: *Dolor acutus sinciput, & tempora, interdumque alia capitis parte, detinet, subindeque rigor, & febris; oculorum regiones dolor occupat, iique caligant, pupilla scinditur, & ex uno duo sibi cernere videntur, &, si surrexerit, ipsum tenebricosa vertigo prehendit &c.* Si autem haec signa conferantur cum illis, quae *Petitus* (*f*) invenit in cadaveribus hoc morbo defunctorum, ratio horum symptomatum satis liquet. Invenit enim duram matrem solito firmius adhaerere calvariae, basin cranii complanatam, & quasi depressam, oculorum orbitas extrorsum pressas una cum oculis. In junioribus vero vix expiscari possumus, quid sentiant in-

(*c*) Academ. des Sciences l'an. 1718. Mem. pag. 121.
(*d*) Ibidem l'an 1705. Histoir. pag. 70.
(*e*) De Morbis Lib. II. cap. 6. Charter. Tom. VII. pag. 556.
(*f*) Academ. des Sciences l'an 1718. Mem. pag. 123.

incommodi, praecipue cum procedente morbo magis magisque hebetes fiant, & loquela minuatur. Interim tamen molesto ejulatu noctes, diesque dolorem testantur, uti observavit *Celeberrimus Littre* (*g*) in puero, qui integro biennio hunc morbum tulit, & toto hoc tempore parum dormiebat, perpetuo fere plorans.

Ubi ex indiciis modo enumeratis suspicabar, collectum haerere in capitis interioribus latiçem, resectis capillis, molli frictione usus fui, quam facile ferebant, Emplastro molli, aromatico tamen, quale est illud, quod a Labdano, vel & Meliloto in officinis nomen habet, texi caput, removendo bis, vel ter de die emplastrum, ut frictio adhiberi posset: loca pone aures parum fortius perfricari curavi, ut cutis rubescere inciperet: cum enim observemus toties pone aures, imo & quandoque ex tota capitis cute exire copiam liquidi, qui effluxus si impediatur imprudenti consilio, mox cerebrum affici, & omnes ejus functiones turbari, hinc sperabam & capitis interiora liberari posse, si externa capitis cutis madescere multum inciperet.

Tentavi hanc methodum in puella novem mensium, & laetabar multum, dum circa latus dextrum fontanellae madorem insignem perciperem, posteaque universa capitis cutis, & inprimis pone aures, perpetuo quasi rore perfunderetur, sic ut capitis tegumenta saepius mutari debuerint penitus madida. Sollicite caput quotidie lustrans, vidi illud non augeri mole, nec magis secedere a se mutuo ossa in vertice. Simul blandis utebar purgantibus, quantum prudentia suadebat in tenello hoc corpore. Sed spes me fefellit, & postquam per binas septimanas perpetuo plorasset liquidum tota cutis capitis augebatur hebetudo, & post leves convulsiones mors secuta fuit. In ventriculis cerebri ultra sex uncias limpidissimae aquae inveni. Si novem partes Emplastri de meliloto sumantur cum una parte Emplastri vesicatorii, & haec super linteum extensa applicentur cuti capillatae capitis, capillis prius forfice resectis non vero novacula abrasis, leviter irritatur cutis, parum rubescere incipit, nec tamen elevatur Epidermis in vesiculas, cum parca tantum Emplastri vesicatorii copia addita fuerit, & ob pilorum, forfice tantum resectorum, reliquias emplastrum non tangat cutim immediate, & plerumque cutis madescere incipit. Hac methodo feliciter usus fui, ubi cutis capitis ulcerosa, & manans exsiccantibus remediis adhibitis, imprudenti consilio, subito curata fuerat, & convulsiones vel diras ophthalmias, aut & periculosum asthma produxerat perversa haec medela. Brevi enim post redit ichoris per cutim sic irritatam excretio, cum levamine subito omnium malorum. Unde apparet, hanc methodum cum spe tentari posse, praecipue in morbi initio.

Sacculi ex herbis aromaticis, cephalicis dictis, *salvia*, *roremarino*, *lavendula*, *&c.*, capiti applicantur, quibus solet addi copia salis marini decrepitati, quod vel ex ipso aëre humidum cito in se trahit.

Simul mollis, & prudens compressio totius capitis fulcit partes, ne nimis extendantur. Pileolum solent conficere ex corio turcico, quem per fibulas ad-

(*g*) Academ. des Sciences l'an. 1705. Histoir. pag. 70.

adducunt leniter, sic ut firmentur potius partes quam valide constringantur: verum & hoc tantum locum habet in morbi initio; ubi enim in majorem jam molem increvit hydrocephalon, a tali compressione lethalis apoplexia metuenda foret.

Purgantia dantur frequenter, ut exhauriatur corpus utcunque, hac spe, ut venae fiant magis bibulae, sicque resorbeant extravasatam lympham.

Ubi inter integumenta, & calvariam haeret collecta aqua, scarificatione facile via fieri posset, vel & inustione, quae ulcus relinquit diutius apertum, per quod perpetuo effluere possit serum illud aquosum. Ubi autem in cavo ipso calvariae haeret, longe major difficultas est: antea jam dictum fuit, si in cerebri cavis haereat, inde per puncturam educi non posse: si autem inter cerebri meninges accumulata fuerit aqua, facilis quidem foret pertusio, sed educto sero ossa adhuc tenera, & per membranam sibi invicem unita, nec sustentata amplius, collaberentur & contentum cerebrum comprimerent, dum caput pulvinari incumberet.

Verum quidem est, uti postea in cura generali hydropis dicetur, indicationem curatoriam requirere, ut aqua in cavitatibus corporis contenta educatur, sed tamen observationes fere omnes docuerunt, puncturam in hydrocephalo interno funestum habuisse exitum. *Petitus* (*h*) doluit, omnes mori, in quibus haec operatio instituitur. Si omnis copia educta fuerit, quatuor vel quinque horis post evacuationem pereunt; si minus eductum fuerit, tardius moriuntur; ita quidem, ut nullus supervixerit quadraginta horis. Celebris Chirurgus (*i*) absolute repudiabat puncturam hydrocephali tanquam lethalem semper, dumque audacior alter operationem perficiebat in puero trimestri, educta aqua subsidebant ossa, & sequenti die mors sequebatur, licet educta aqua lympidissima fuerit, & haeserit intra cranium, & duram matrem, quae hydrocephali species videretur majorem curae spem dare, quam reliquae, quae profundius haerent. Eandem sententiam tuetur *Hildanus* (*k*), & apud *Vvepferum* (*l*) legitur, quod recusaverit hydrocephali sectionem in quinquenni puero, licet mater importune urgeret: postea audivit, Chirurgum quemdam hanc operationem tentasse, sed lethali cum eventu: in hac tamen aetate major firmitas ossium utcumque sperari potuisset, quo minus facile subsiderent educta aqua. Cum ergo neminem servatum viderim, in quo capitis punctura instituta fuerit, & probatissimi auctores illam operationem repudient, videtur prudentia jubere, ut hydrocephalo interno laborantes suo fato relinquantur, praecipue cum constet certis observatis, quosdam diu adhuc supervixisse, quamvis misere vixerint.

Verum quidem est, quod *Aetius* (*m*) & in externo, & interno hydrocephalo sectionem commendaverit, sed simul monet sequentia: *majores nostri dicunt*, etiam inter membranas & cerebrum colligi, quod quidem est lethale. Hip-

(*h*) Academ. des Sciences l'an 1718. Mem. pag. 122.
(*i*) La Motte Traité complet. de Chirurg. Tom. II. pag. 131. &c.
(*k*) Observat. Chirurg. Cent. 3. observ. 17. pag. 198.
(*l*) Observ. Medic. Pract. de cap. Affect. observ. 49. pag. 49.
(*m*) Lib. VI. cap. 1. pag. 9) versa.

Hippocrates (*n*), ubi per purgantia praecipue, & repetita quidem, aquam in encephalo contentam educere tentaverat, ultimum suadet remedium, ut, inciso circa bregma capite, perforatio usque ad cerebrum fieret. Sed, uti paullo ante monitum fuit, non videtur ibi agere de Hydrocephalo, infantum morbo, ubi ossa adhuc cedere possunt, verum de aqua collecta in cavo cranii adultorum. Simul facile patet, cranii perforationem tantum posse exitum conciliare lymphae inter cranium & menynges, vel inter menynges & cerebrum collectae, neutiquam vero sic educi posse serum aquosum, quod in cerebri ventriculis accumulatum est.

Imo, si tuto posset educi lympha, quae in cerebri ventriculis continetur, sic videntur debere collabi omnia, dum aqua subducta fuit, ut omnes encephali actiones brevi destruantur. Hoc autem videtur confirmari ex morbo illo, qui in recens natis & junioribus aliquoties observatur, & quem spinam bifidam vocare solent Chirurgi & Medici, quia spinae vertebrarum quasi a se mutuo dehiscunt, & tumor in hoc loco nascitur mollis, variae magnitudinis, quandoque lympidam aquam continens, quandoque opacum magis humorem: aliquando integumenta naturali colore praedita manent, saepius rubrum colorem, vel & sublividum habent. *Celeberrimus Ruyschius* (*o*) hunc morbum describit, & affirmat; *si rite hunc examinaverimus tumorem, luce meridiana clarius constabit, Hydropem esse particulae spinalis medullae, eundemque esse fere affectum, qui in capite foetus hydrocephalus audit.*

In dorso aut lumbis talis tumor apparere solet, in nucha etiam, sed rarius; rarissime in inferiore, & exteriore parte ossis sacri, quod mirabatur *Ruyschius*, cum infima pars ossis sacri a postica parte semper in statu naturali hiatum habeat. Quamvis autem plerumque dehiscant tantum vertebrae a parte posteriori circa processus spinosos, corpore ipsius vertebrae manente integro, observavit tamen & in cadavere aperturam in unica tantum vertebra, quae vix ciceris granum admittebat. Fatetur autem, quod nullus ex infantibus, hoc morbo affectis, quos tractavit, evaserit, & in omnibus vidit, mortem accelerari, si tumor talis vel sponte rumperetur, vel imprudenti consilio pertunderetur. Hinc jam ante *Ruyschii* observata monuerat *Tulpius* (*p*) chirurgos, ne aperirent unquam tales tumores.

Tota ergo curatio tantum palliativa est, cavendo ne attactu imprudenti vel attritu rumpantur tumoris integumenta, sed potius per fomenta adstringentia & roborantia reddantur magis firma, & solida, ut diutius tumor talis integer, & clausus maneat.

Ad quintum annum aetatis sic servatum fuisse legitur (*q*) infantem, qui forte adhuc diutius supervixit, cum auctor de illo post quintum annum adhuc vivente loquatur. Plerumque citius pereunt, dum vel casu, vel mala arte, quandoque & gangraena nata, exitus paratur lymphae tumorem distendenti. Si

(*n*) De Morbis Lib. II. cap. 6. Charter. Tom. VII. pag. 556.
(*o*) Observat. Anatom. Centur. observ. 34. 35. 36. pag. 33. & seq.
(*p*) Lib. III. Observat. Medic. cap. 29. 30. pag. 232. & seq.
(*q*) Abraham Titsing over de tegennatuurlyke splyting der ruggegraat pag. 69.

Si potuerint hydrocephalo affecti tamdiu vivere, uti ante dictum fuit, videtur & in spina bifida spes prolongandae vitae superesse.

Forte etiam lympha, in spinae bifidae tumore contenta, a ventriculis cerebri descendit: notum enim est, quartum ventriculum cerebri continuari secundum longitudinem medullae spinalis. Apud *Vuepferum* (r) habetur observatio, quae hanc sententiam confirmare videtur. Nascebatur puella, capite bene formato, in dorso ad dextrum latus vertebrarum lumbarium superiorum apparebat macula livida splendescens, uncias circiter quinque longa & tres lata, quae in dies sensim in altum attollebatur, sic tamen ut nunquam ultra crassitiem parvi digiti emineret, & simul tam splendida fiebat, ut speculi instar reluceret. Pes dexter a nativitate fuit immobilis. Decimo a nativitate die, cum aqua per cutim pelluceret, Chirurgus vulnusculum inflixit, ex quo lympidissima prosiliit aqua; vulnusculum postea brevi coaluit; quod mater diebus sequentibus adhuc sexies ungue laceravit, qualibet vice tribus aquae unciis erumpentibus: Chirurgus brevi consolidavit locum. Verum quam primum cicatrice clausus fuerat ille locus, & macula penitus evanuerat, primo synciput dextrum, deinde sinistrum in fastigium tolli coepit, & hydrocephalus vasta mole apparuit circa quartam aetatis septimanam. Manifeste patet, lympham hanc ex ventriculis cerebri defluxisse, cujus exitu impedito, nec amplius distentis integumentis, ab accumulatione hujus caput impleri cepit, & quaquaversum distendi.

Simul etiam patet, quod, cum in loco tam dissito a capite exitus lymphae extravasatae tuto conciliari non potuerit, sed gravissimorum auctorum testimonio semper mors intra paucos plerumque dies secuta fuerit, multo magis funestus exitus exspectari debeat, si talis pertusio tentaretur, ubi interiora cranii accumulato sero aquoso replentur.

§. 1219. IN Thoracis hydrope, qui ex variis locis colligere lympham valet, eadem fere signa, quae Empyematis, sed observatio causae antecedentis discrimen exhibet; paracentesis sanat hunc, una adhibitis his, quae causae adversantur ejus.

Dictum fuit ad §. 1217., expirationem humidi, & exspirati resorptionem obtinere in omnibus cavis majoribus, & minoribus corporis; adeoque & idem in cavitate pectoris verum erit. Imo videtur, in thorace exspirationem validissimam esse, dum cor totis suis viribus humores urget per propinqua vasa. Certe pulmonis superficies, quae ab aëre tangitur, copiam ingentem vaporis humidi efflat singulis exspirationibus; qui vapor non apparet aestivo calido tempore, sed invisibili sub specie difflatur in auras; rigida vero hyeme densae nebulae forma ex ore & naribus hominum, majorumque animalium expellitur, & quidem longe majori copia, ac impetu, quam ex reliqua cutis superficie; uti manifeste apparet, si quis, de lecto calido surgens,

(r) Observat. Medic. Practic. de Affect. Capit. observ. 29. pag. 56.

gens, intensissimo sub gelu, frigido se exponat aëri per momentum: fumant manus quidem, sed longe copiosior vapor ex naribus, & ore prodit. Solet hoc phoenomenon terrorem incutere Afris servis, qui calidissimo sub aëre vixerunt semper, dum ad frigidiora Europae loca veniunt. Sed directis experimentis demonstravit *Kaau* (*s*), pulmonum superficiem externam, totam pleuram, mediastina, pericardium, cor, auriculas perpetuo exspirare similem vaporem. Omnium velocissima sanguinis circulatio fit per arterias coronarias; hinc tota cordis superficies perpetuo magnam copiam talis vaporis exhalat. Unde si in vivo animali celeri sectione cor nudetur, illud totum fumat: ideo etiam post mortem, penitus frigefacto cadavere, ab hoc vapore condensato, major copia humidi reperitur in cavo pericardii, quam in aliis corporis cavis, habita nempe ratione magnitudinis diversae in variis cavitatibus.

In sanis tamen animalibus omnes partes internae, tam continentes, quam contentae, reperiuntur perpetuo humidae, sed non invenitur liquidum accumulatum, si viva, vel statim post mortem dissecantur. Resorbetur ergo ille vapor humidus, qui exhalat per arterias, denuo per venas, uti pulcris experimentis demonstratur (*t*). Sed & venulae illae resorbentes minimae, vicinis unitae, majores trunculos, etiam nudo oculo visibiles, ostendunt in thorace, & quidem in omni continentium, & contentorum superficie, tandem hae venae lymphaticae in ductum thoracicum, vel & in venas sanguineas se evacuant (*u*). Patet ergo, manifeste adesse vias, per quas tenuis lympha, ex ultimis arteriolis exhalantibus in cava corporis expulsa, iterum humoribus circulantibus reddi possit; adeoque sic impediatur humidi collectio, & collecti stagnatio.

Quamvis autem sanitatis tempore videatur illud exhalans ex arteriis resorberi vaporis forma per venas, antequam in lympham condensetur, tamen & patuit directis experimentis, vapores jam condensatos, & collectam inde notabili copia aquam, per venas resorberi posse. *Celeberrimus Musgrave* (*w*) per syphonem injecit uncias quatuor aquae calidae in dextram partem thoracis canis vivi, unde difficultas respirationis sequebatur, & manifesta debilitas: tamen successive minuebantur illae molestiae, & septimanae spatio aeque sanum videbatur animal, ac ante fuerat: postea simili modo injecit sexdecim uncias aquae calidae in sinistrum thoracis cavum ejusdem canis; respiratio erat difficilis, animal calebat admodum, & cor validissime pulsabat: intra septimanae spatium pariter convaluit canis. Postea in unum thoracis cavum aquae calidae uncias octodecim injecit, in alterum sex tantum: eadem omnino symptomata sequebantur, sed citius evanescebant; post quinque enim dies perfecte convaluit canis. Simul observavit, copiam urinae solito majorem excrevisse hoc animal.

Postea

(*s*) Perspirat. dicta Hippocr. pag. 239. & seq.
(*t*) Ibidem pag. 274. & seq.
(*u*) Ibidem pag. 279.
(*w*) Philosoph. Transact. Abridg. Tom. III. pag. 78.

Postea dicetur ad §. 1228. de causis hydropis; hic, sufficiet in genere notasse, quod omnis causa, quae impedire valet promtam resorptionem exhalantis liquidi per venas, possit esse causa hydropis thoracis. Unde intelligitur, quare post Asthma spasmodicum convulsivum, diu toleratum, toties sequatur hydrops thoracis. Certe in hoc morbo cor dextrum sanguinem pellere nequit per pulmonem constrictum, hinc venae cavae se evacuare non possunt, ideo omnes venae turgent, livescunt labia, & tument miseris, adeoque & venae lymphaticae resorptam lympham tradere nequeunt venis sanguineis prae nimia plenitudine turgentibus; pergunt tamen arteriae exhalare, & perpetuum fiet in thoracis cava stillicidium. Imprimis autem haec mala metuenda sunt, si paroxysmi asthmatici validi, diuturni, & frequentes fuerint.

Forte nulla frequentior causa est seri aquosi in thorace collecti, quam si calido, & aestuante corpore potum gelidum quis subito ingurgitet, vel quiescente corpore in aëre frigido maneat diu. Quantum haec noceant, antea in *Pleuritidis* Historia dictum fuit; quatenus nempe acutos inflammatorios morbos producant: in illis vero, quorum humores in spissitudinem inflammatoriam non adeo vergunt, frequenter pectoris hydrops nascitur. Subito enim tali frigore constringuntur extrema vasorum orificia, & venosa magis, quam arteriosa exhalantia, quia, caeteris paribus, venae tenuiores tunicas habent, quam arteriae, uti etiam quia motus humorum per arterias, versus extremos fines, illos servat apertos, vel reserat, si constricti fuerint aliquatenus: in venis autem humorum motus non potest urgere extrema illarum orificia, unde illa constricta a frigore connivent facilius, vel & collapsa, nullo liquido interposito concrescere possunt; quod si in plurimis venis inhalantibus fiat, immedicabilis hydrops nascetur, cum inhalatio tunc restitui nequeat. Moris est apud Batavos, uti notum est, ut statutis horis scaphae ab una urbe ad aliam tendant; cum autem ad ipsum campanae pulsum solvatur scapha, saepe veloci cursu peregrinantes illam jamjam abeuntem assequi conantur, & sudore madentes illam ingressi, per aliquot horas sedent quieti: si autem ventus validus, vel & frigida hyemalis tempestas fuerit, tunc saepius contingit, ut a tali causa asthmatici fiant, & copiam seri aquosi in pectoris cavis colligant.

Merito autem notatur in textu, quod in variis thoracis locis lympha colligi possit. Alia occasione ad §. 913. dictum fuit, quomodo pleura totum thoracis interni ambitum investiat non tantum, verum etiam & qua ratione mediastinum, thoracem bifariam dividens, nascatur. Potest hinc lympha in dextro, & sinistro thoracis cavo colligi, vel & in utroque: poterit & in ipso pericardii, cor ambientis, cavo accumulari. Simul tunc notatum fuit, quod singulis thoracis cavitatibus sua quasi propria membrana sit, & hinc binae pleurae possent concipi, ut cavae vesicae sibi mutuo adjacentes, & in loco contactus sibi invicem accretae, ita ut ex harum membranarum duplicatura nascatur mediastinum, quod thoracis cavum bifariam dividit. Simul tunc monitum fuit, quod a pleura utrimque a corporibus vertebrarum sece-

dente

dente relinquatur ſpecies triangularis cavi, cujus poſtica pars fit a columna vertebrarum dorſi: cavum autem hoc occupat membrana celluloſa, per quam tranſeunt aſpera arteria, oeſophagus &c.: anterius vero illae lamellae duplicis pleurae arctius cohaerent, niſi quod in ſuperiori parte ſecedant in illo loco, ubi glandula thymus ponitur.

Poſſet ergo lympha collecta in quinque diſtinctis locis thoracis haerere: in dextro, & ſiniſtro pectoris cavo, in pericardio, retrorſum extra pleuram circa corpora vertebrarum, & antrorſum ſub ſterno inter binas pleurae lamellas. Hae autem diverſae hydropis ſedes ideo imprimis diſtingui merentur, quia & diverſa producunt ſymptomata, & varia requiritur methodus, ut collecta ibi lympha educi poſſit. Si enim in alterutro pectoris cavo haereat, paracenteſi educi poterit; ſi in cavo pericardii, illud deberet pertundi; ſi ſub ſterno colligeretur lympha, ſterni perforatio requireretur. Si vero in triangulari illo cavo, quod diſſitae a ſe mutuo pleurae relinquunt circa vertebras thoracis, accumuletur aqua, viam vel ſolo pondere ſibi facit per membranam celluloſam, quae muſculos dorſi ambit, & illorum interſtitia occupat; ſimili modo, ac pus ibi natum ſinuoſa, & miro modo decurrentia ulcera facit, uti pariter ad §. 913. notatum fuit.

Magna ergo cum cura erui debent ſigna diagnoſtica, quae docent hydropem thoracis adeſſe, & ſimul demonſtrant, in quo loco collecta lympha haereat. Diagnoſis autem evidens hujus morbi non ſemper adeo facile obtineri poterit, uti patebit ex ſequentibus.

Multa enim ſigna communia, imo & fere eadem habet hydrops pectoris, quae in Empyemate adeſſe ſolent. Liquidum in cavo pectoris contentum aeque pulmonem comprimet, & anguſtabit, ſive pus fuerit, ſive ſerum aquoſum: pus mora in acrem ichorem degenerans ſimili modo irritabit partes, quas alluit, ac lympha, dum putreſcere incipit. Sollicita hujus morbi obſervatione, & cadaverum ſectione didicit *Celeberrimus Albertini* (x), ſtagnans in thorace liquidum, ſi purum, & aqueum ſit, non adeo difficilem reſpirationem inducere, niſi utramque pectoris cavitatem fere impleat, vel alterutram ſic diſtendat, ut alterum pectoris cavum comprimendo minuat: ubi vero liquidum extravaſatum turbidum, intenſe flavum, aut acre fuerit, tunc parva etiam ſeri quantitas in pectoris cavo difficilem admodum reſpirationem fecerat.

Cauſarum quidem antecedentium obſervatio diſcrimen exhibet, ſi nempe poſt morbum inflammatorium pectoris ſuppurationis ſigna ſecuta fuerint, & poſtea ſuccedat difficillima reſpiratio, tunc pus adeſſe concludimus facile. Verum antea in *Capitulo de Phthiſi* patuit, quandoque latentes adeo fuiſſe pectoris vomicas, ut nec aegri nec Medici talem morbum ſuſpicati fuerint, antequam pus tuſſi eductum viderent, vel in cadavere Empyema invenirent. Si vero cauſae, hydropi producendo aptae, praeceſſerint, temperies frigida leucophlegmatica, facies tumidula fuerit; pedes, crura, femora, ſcrotum tu-

I 2

(x) Inſtit. Bonon. Tom. I. pag. 393.

tumeant; tunc certius hydropem cognoscimus, & si tunc difficilis respiratio adsit, vel concusso corpore strepitus moti liquidi in pectore percipiatur, certiorem habemus hujus morbi diagnosin. Praeterea novimus, uti antea monitum fuit, post asthma convulsivum saepe sequi thoracis hydropem, adeoque, tali morbo praegresso, merito & illum suspicamur. Si alterutrum cavum pectoris aqua plenum fuerit, in latus sanum decumbere nequeunt; si in utroque cavo aqua haereat, situm erectum, corpore parum versus anteriora inclinato, ferunt facilius. Oedema autem pedum fere semper comitari solet morbum non tantum, sed & levatur pectus, si extrema inferiora plus tumeant, quod saepius observavi; & e contra si crura detumescerent subito, pessime angebantur tales aegri. Adest & frequenter, licet non semper illud invenerim, alterum signum, quod pro certissimo & pathognomico habuit *Piso* (y); nempe *eam in spirando difficultatem, ac crebritatem, quae ac subito somni primo tempore invadat, & quiete defraudet, sed tamen procedente die sensim lentescat, quod signum cum ratio mihi dictaverit, tum experientia in omnibus comprobavit.* Simul notat, se quandoque observasse unius, quandoque utriusque brachii resolutionem in aegris, qui pectoris hydrope laborabant. Quamvis autem merito ad causas praegressas, & varia signa modo memorata attendendum sit, justam tamen hujus morbi suspicionem dabit oedema partium externarum cum difficili respiratione.

Praeterea observata fuit lymphae accumulatio in cavo pericardii: antea dictum fuit, in sanis animalibus pericardii internam superficiem semper madescere, uti etiam cor, auriculas, sinus, & vasa majora, in pericardii cavo contenta. Certe nullibi majores causae secretionis adsunt, quam hic: docuerunt injectiones Anatomicae, pericardium scatere innumeris arteriis, per quas sanguis a pulmone redux, fluidus, attenuatus, pellitur ingenti cordis proximi vi: idem & in omnibus, quae pericardii cavo continentur, obtinet: simul adest calor maximus resolvens liquidum exhalans in vaporem admodum penetrabilem: unde in sanis animalibus nulla fit hic aggestio liquidi, nulla stagnatio, nulla corruptio. Per hunc vaporem humidum, calidum, perpetuo exhalantem removetur pericardium a corde, impeditur omnis concretio, & tota superficies cordis, ambarum auricularum, sinuum, arteriarum, venarum, manet mobilis, extensilis, humida, resorptioni apta; simul praecavetur a summo, & perpetuo illo motu metuenda partium callositas, & attritus tollitur. Certe, si adsunt maximae secretionis causae, non minor invenitur & resorptioni opportunitas. Vapor enim exhalans calidus magna satis vi urget omnem superficiem concavam pericardii, convexamque cordis, & auricularum: venae cordis, systoles tempore, evacuantur penitus, hinc momento post vacuae, bibulae, aptissimae sunt, ut resorbeant omne excretum per arterias. Verum quidem est, quod olim quidam Medici crediderint, naturaliter copiam humoris aliquam pericardii cavo contineri, ut calidissimum cor perpetuo humectaretur; sed hodie illae lites compositae sunt, cum

(y) De Morbis a serosa colluv. sect. III. cap. 7. pag. 243.

cum tantum post mortem frigefacto cadavere liquidum hic inveniatur; in vivis animalibus subito dissectis vapor exhalat, caeterum nil invenitur, si nempe ante mortem sana fuerint. *Vesalius* (z) haec experimenta jam tentavit, & dixit: *Vivi canes, involucri cavitatem, & cordis superficiem humectas habent, in hisque nulla diffluentis aquae observatur quantitas: quum tamen notatu digna (etiamsi fere semper mediocris.) in aliquandiu mortuis canibus occurrat.* Videtur interim potius favisse illorum sententiae, qui aquam in pericardio naturaliter contineri affirmabant, licet semper dubio modo de hac re loqueretur. Nullum unquam cadaver dissecuit, quin invenerit aquam in pericardio; addit tamen: *Quin etiam minus fere aquae in nuper mortuis adinveni, quam in his, a quorum sectione diutius temperassem.* Sed & in vivis hominibus habuit occasionem examinandi hoc dubium, quibus saevo supplicio cor exscindebatur adhuc spirantibus, sed fatetur, quod non commode illud expendere licuerit, licet propinquum supplicio locum occuparet; tantum affirmans sequentia: *aquam etiam in involucro continere videbatur.* Postea vero *Patavii pulsans adhuc cor cum pulmone, reliquisque visceribus illico atque ex his, quos vivos in quatuor partes dissecant; exemtum erat, in proximam quandoque pharmacopolae officinam deferri curavimus, ac in involucro aquam nonnullam invenimus.* Certe circa mortem omnia stagnant in venis, sinu dextro, & auricula dextra; hinc cessat resorptio; arteriae proprio elatere cavum suum minuunt; hinc propellunt adhuc humores; adeoque exhalatio diutius durat, quam resorptio: praeterea, licet illico a loco supplicii ad vicinam domum delata fuerint haec viscera, aëri exposita fuerunt, antequam potuerint examinari: adeoque facile intelligitur, vapores exhalantes potuisse sic condensari, ut *nonnullam aquam* in pericardii cavo invenerit. Quod autem aliquot post mortem diebus aucta inveniatur hujus liquidi copia, intelligitur, si consideretur, quod post mortem arteriae magis, & magis contrahantur, propria vi elastica, & aëris ambientis frigore, quod in cadaveris superficiem magis agit; adeoque humores ab hac causa retropelluntur versus cor sinistrum; valvulae autem aortae impediunt ingressum in cavum cordis; hinc arteriae coronariae urgentur, & per illorum fines tenuissima humorum pars exprimitur in cavum pericardii. Auricula vero dextra a retropulso ab eadem causa sanguine venoso turget, sed si in cadavere prematur superficies interna auriculae dextrae, exsudat superficies externa liquidum tenue: accedit, quod incipiente putredine solvatur sanguis in cordis vasis contentus, & per extrema hiantia transeat solutus; unde etiam in cadavere plerumque subrubellus ichor invenitur in pericardii cavo. Videntur illae causae sufficere, ut post mortem in cadaveribus unum, alterumve cochlear liquidi reperiatur, quam quantitatem se invenisse plerumque, testatur *Diemerbroekius* (a) in naturaliter constitutis corporibus.

Cum autem adeo valida exhalatio hic fit, ob causas ante expositas, si a quacumque demum causa impediatur resorptio, accumulabitur in pericardio hu-

(z) Lib. VI. cap. 8. pag. 506. 507.
(a) Anatom. Lib. II. cap. 5. pag. 261.

humor, & poterit ad magnam satis quantitatem colligi. Nec videtur adeo infrequens hic morbus esse, cum satis numerosi casus in Historia Medica recenseantur: aliquando hydropem pectoris comitatur; quandoque solum pericardium hydropicum inventum fuit (*b*). Plures similes casus recensuit *Celeberrimus Senac* (*c*) in utilissimo tractatu, quem de corde scripsit.

Diagnosis autem certa, quae docet hydropem pericardii adesse, non adeo facilis est, uti optime, & prudenter monuit *Senac* (*d*); imprimis ideo, quia saepe hic morbus concurrit cum hydrope pectoris, vitiis pulmonum, cordis, polypis &c.: unde tunc symptomata, in vivente aegro observata, non possunt unice tribui hydropi pericardii, qui post mortem detegitur. Praeterea certum est, incipiente morbo, dum modice tantum distenditur pericardium, minores molestias nasci, quam ubi accumulata lympha immaniter turget. Pressionis, & angustiae sensus circa partem anteriorem thoracis, quam pericardium occupat, indicium hujus morbi videtur. Simul evidens est, a turgente pericardio vicinum pulmonem debere comprimi; adeoque respiratio erit difficilior; & tussis sicca irritans adest saepius: cum autem pericardium incumbat parti tendinosae diaphragmatis non tantum, sed & accrescat firmissime illa sui parte, quae respondet planae inferiori parti cordis, videtur probabile, quod pericardium aqua collecta distentum motum diaphragmatis reddet difficiliorem. Praeterea cordis motus turbabitur; unde palpitationes cordis, pulsuum inaequalitas, quandoque & syncope sequentur, praecedente suffocationis quasi instantis sensu. In quinque aegris, qui post mortem inventi fuerunt pericardii hydrope laborasse, talia symptomata fere recensuit *Barrere* (*e*). Unde pro signis diagnosticis hujus morbi pedum posuit oedema, pallorem faciei, pulsum parvum celerem, respirationem impeditam, difficilem in lecto decubitum, una cum suffocationis sensu, subinde recurrente; simul tamen fatetur, quod hydrops pericardii difficulter distinguatur a pectoris hydrope. Magna cum cura enumeravit signa hujus morbi *Senac* (*f*), tam ex probatis auctoribus, quam ex propriis observationibus; & imprimis addidit illud signum, quod reliquis certius videtur, nempe inter tertiam, quartam, & quintam costam percipitur motus undulatorius, dum cor palpitat: verum quidem est, quod palpitante corde, licet absit hydrops pericardii, aliquid simile percipiatur, sed non sentitur tunc ille motus undulatorius, & fluctuatio quasi, quae satis longe se extendit. Forte tamen, si pericardium jam admodum distentum fuerit, non adeo distincte percipietur illa undulatio.

Palpitationem cordis adfuisse negat *Diemerbroeckius* (*g*) in Anglo, in cujus pericardio duas libras aquae invenit; nec *Barrere* in quinque aegris hujus symptomatis mentionem fecit, tantum meminit pulsum parvum, & celerem ad-

(*b*) Sinopei Parerg. Med. pag. 45 —— 51. Barrere Observat. Anatom. pag. 81. 87. [illegible] (*c*) De la Structure du coeur Livr. IV. chap. 5. Tom. II. pag. 354. & seq. (*d*) Ibidem pag. 355. & seq. (*e*) In loco modo citato. (*f*) De la structure du coeur Livr. IV. chap. 5. Tom II. pag. 355. & seq. (*g*) Anatom. Lib. II. cap. 5. pag. 261.

adfuisse, qualis etiam quandoque cordis palpitationem comitari solet: praeterea veri simile videtur, quod cordis motus difficilius percipiatur in pectore, dum inter costas, & cordis apicem copiosa aqua haeret.

Prudentissime hinc concludit *Senac* (*h*), quod signa recensita, si non plenam certitudinem, saltem justam suspicionem, latentis hujus morbi exhibeant.

Simul facile apparet, si tot, & tanta mala ab accumulatione seri aquosi in pericardio oriantur, multo adhuc pejora exspectanda esse, si degenerans illud serum acre fiat, & sic cor, adeo irritabile viscus perpetuo stimulet. Invenit *Vieussens* liquidum in pericardio alcalinae fuisse naturae (*i*). In tribus cadaveribus *Barrere* (*k*) invenit pericardii, & cordis superficiem obductam materia, quae lac grumosum referebat.

In tribus ergo cavis, in pericardio nempe, pectore dextro, & sinistro, thoracis hydrops praecipue locum habet: ille enim locus mediastini, ubi thymus haeret, parvus est, nec memini me legisse, quod ibi hydrops inventus unquam fuerit: a posteriori vero parte, inter dehiscentes mediastini lamellas, si colligeretur aqua, per tunicam cellulosam facile diffunderetur, uti dictum fuit.

Quomodo procedendum sit in cura hydropis, postea dicetur; & §. 1231. inter generales curationis indicationes secundo numero ponitur, *ut aquae jam in cavitates effusae educantur*. Haec autem eductio tentatur duplici modo: vel enim per alvum, vesicam, sudores &c., conantur educere extravasatam lympham; quae ergo prius resorberi debebit per venas ex cavo, in quo haeret; vel, si hoc frustra tentatum fuerit, arte emissarium parant, per quod effluere possit collecta in corpore lympha, & postea conantur removere causas, quae hydropem produxerant. De priori methodo postea dicetur: hic autem perpendi debet, an, & quomodo possit via fieri sero aquoso punctura thoracis, quam & paracentesin vocare solent.

Certum quidem est, paracentesin non tollere causam morbi; sed a praesenti suffocationis periculo liberat aegrum; sicque tempus, & occasio datur Medico, ut causam morbi efficaci medela aggredi possit: imo, uti postea patebit, ubi de paracentesi abdominis agetur, frequenter repetita punctio, licet causa hydropis tolli per artem nequeat, tamen vitam & tolerabiliorem reddit, & prolongat. Hinc minime videtur damnanda esse paracentesis thoracis in hoc morbo, uti clari in arte viri fecerunt. Lympham non sine vitae periculo educi posse, communis chirurgorum querela est, ut monuit *Brunnerus* (*l*), & ideo propter infaustum plerumque successum e foro medico proscribi: mirabatur, Empyïcum convaluisse, cui intra triduum duodecim libras materiae subrufae eduxerat, & paracentesin in hydrope thoracis tentatam, sed sinistro, ac plane contrario eventu. *La Motte* (*m*) omnes pe-

 ctoris

(*h*) In loco citato pag. 364. (*i*) Ibidem pag. 360. (*k*) Observat. Anat. pag. 86. & seq. (*l*) De Glandul. Duodeni pag. 84. 85. (*m*) Traité Compl. de Chirurg. Tom. II. pag. 189.

ctoris hydropes absolute lethales asserit, & paracentesin omnino damnat, tanquam & rationi, & experientiae penitus adversam: noverat quidem, antiquos Medicos commendasse aquarum eductionem in pectoris hydrope, tamen illam absolute lethalem pronunciat, & a nemine tentatam fuisse felici cum eventu. Interim, uti statim dicetur, *Hippocrates* hanc eductionem aquae ex pectore consuluit, & ex ejus verbis concludi posse videtur, quod per paracentesin quidam servati fuerint. Multo magis adhuc lethalis habitus fuit hydrops pericardii, cum piaculum crederetur fere omnibus illud pertundere, imo nequidem remediis fatigandos aegros voluerunt (*n*) in hoc morbo, quem certe lethalem credebant. Facile patet, parum spei superesse, si collectum serum diu in his cavis haeserit, & maceraverit vitalia viscera, vel jam mora acrius factum illa eroserit: in tali enim casu mors sequens non debet adscribi eductioni seri collecti, sed quod non fuerit instituta Paracentesis, antequam viscera hanc labem passa fuerant: plerumque autem haec operatio serius tentatur, diu nimis cespitantibus amicis, & quandoque Medicis.

Sic apud *Peyerum* (*o*) legitur, ultra tres libras acris, & turbidi humoris in pericardii cavo inventas fuisse, quae cordis substantiam eroserant. Pulmones ab eadem causa pessime affectos fuisse, numerosae observationes evincunt; uti etiam abdominalia viscera in ascite hydrope, de quo postea dicetur. Paracentesis autem thoracis & ab antiquis Medicis, & a recentioribus instituta fuit, cum felici saepe successu.

Descripsit *Hippocrates* (*p*) hunc morbum, & monuit, maxime oriri, si aestivo tempore valida siti pressus quis copiosam aquam biberit, & pulmo expletus fuerit, rursumque in pectus dimiserit. Monet, tussim siccam fieri, fauces exasperari: dein succedit rigor, febris, & orthopnoea; corpus extuberat, pedes tument: monet, tales aegros similibus affici malis, ac suppuratos, verum remissius, atque diutius; simul addit, quod quibusdam etiam venter, scrotum, & facies intumescat; sed addit, hoc tantum fieri, *si sectionis tempus praeterieris.* Jubet, ut auribus admotis Medicus exploret strepitum, vel fluctuationem aquae, dum nempe inspirando, & exspirando pectus movetur. Legitur quidem (*q*), quod *si diutius aure ad latera admota auscultaveris, intrinsecus velut acetum olet.* Sed manifeste mendosus locus est, cum certe aurem nemo admoveat, dum quid olfacere vult, & ex sequentibus, & alio loco citato (*r*) manifeste pateat, aurem admoveri, ut constet, an aqua in thorace haereat, & in quo loco; ut nempe inde educi possit. Deinde jubet attendi, an exterius protuberet thorax, & tunc in protuberante loco sectionem instituendam jubet: sin minus mandat, ut multa calida lotus aeger, humeris comprehensus, concutiatur, uti in Empyicis fieri solet, & tunc auscultet Medicus, in quonam latere magis fluctuet: de hoc ubi constiterit, jussit, ut ad costam, quae tertium ab ultima locum habet, sectio

(*n*) Barrere Observat. Anatom. pag. 93. (*o*) Parerg. Anatom. & Medic. pag. 150. 151. (*p*) De Morbis Lib. II. cap. 24. Charter. Tom. VII. pag. 576. & de Intern. Affect. cap. 24. Ibidem pag. 655. (*q*) Ibidem pag. 576.
(*r*) Ibidem pag. 656.

sectio fiat, & quidem ad os usque; postea jubet costam terebra perforari, ut aquae pauculum educatur: dein monet, ut foramen factum lino crudo obturetur, mollis spongia superimponatur, & simul apta deligatione firmetur totus ille apparatus. Singulis autem diebus pars aquae educebatur; decimo tertio tandem die omnis, quae adhuc in pectoris cavo supererat, aqua educebatur: reliquo vero tempore, si nova accumulatio observabatur, per eamdem viam educebatur; cibos simul siccos adhibebat, & medicamenta calefacientia, monetque, audacter scarificationes adhibendas esse, si pudenda, ac femora intumuerint.

Notandum autem est, quod non simul & semel, sed partitis vicibus tantum, aquam ex pectore eduxerit *Hippocrates*. Pro generali enim regula olim habitum fuit, nunquam simul & semel ex cavis majoribus corporis educere humores, qui in his praeternaturaliter collecti erant. Unde in *Aphorismis* (*s*) legitur; *Qui suppurati, aut hydropici uruntur, pure, aut aqua confertim effluente, omnino intereunt.* In commentariis ad hunc *Aphorismum* idem asserit *Galenus* (*t*), & *Erasistrati* testimonio confirmat, idemque metuendum esse in aliis locis corporis, aeque ac in thorace, monet, si magni abscessus subito sic aperiantur, ut uno impetu contentum pus educatur: rationem autem dat sequentem: *vasa quaedam arteriosa recludi videntur, quae prius operculi vice pus habebant; quo derepente evacuato, multus spiritus cum eo excernitur, unde detrimentum aegrotantibus accidit.* Cum autem hydrops saepe scirrhum pro causa habeat, in pectoris hydrope subito evacuato metuebat, ne scirrhus forte, non amplius sustentatus, mole sua distraheret diaphragma, aut alia circa thoracem viscera. Ob hanc causam videtur *Hippocrates* non secasse molles thoracis partes, ut aquam educeret, quae citius coalescere solent, sed perterebrasse costam, ut diutius apertura maneret.

Verum quidem est, diu macerata in aqua undique alluente viscera saepe sic esse emollita, ut, simulac aequalis pressio ambientis aquae tollitur, vasa rumpantur ab impetu sanguinis moti: sed hoc non fit, nisi serius tentetur seri aquosi eductio, mora nimia jam acrioris facti. Praeterea, uti postea in paracentesi abdominis dicetur, idonea ligatura sic poterunt firmari viscera, dum aqua effluit, ut pressio semper maneat aequabilis, & tunc tuto omnis aqua educitur: metus enim est, ne repetita saepius evacuatione aër accedat, & putredinem extravasati liquidi subito promoveat.

Videtur etiam in thoracis hydrope minus inde metuendum esse, cum pulmo, antea ab aqua ambiente pressus, nunc libere ab aëre inspirato distendatur, & totum pectoris cavum, aqua educta, repleat: hinc, nisi omnino jam tabefactus pulmo fuerit, satis tuto poterit simul & semel educi omnis aqua.

Saltem ex dictis concludi potest, paracentesin thoracis veteribus Medicis in usu fuisse, & plures evasisse post eductam ex thorace aquam. Diserte enim

(*s*) Sect. VI. Aphor. 27. Charter. Tom. IX. pag. 263.
(*t*) Ibidem.

enim *Hippocrates* (*u*) dicit; *Si quinto die linamentum pure obductum fuerit, plerumque evadit; sin vero hoc non contigerit, postquam aquam exhauseris, sitis corripit, ac tussis, & moritur.*

Recentiorum autem observata docuerunt, thoracis paracentesin in pectoris hydrope utiliter institui posse, etiam in tali casu, ubi vix multum spei superesse videbatur. *Celebris du Verney* (*vv*) in foemina, cui pulsus parvus inaequalis erat, & respiratio admodum difficilis, nec tantum pectoris hydrope, sed & ascite laborabat, evacuata prius ex abdomine aqua per paracentesin, post aliquot dies acu cannulata thoracem inter secundam, & tertiam costam spuriam pertudit, tam propinquo ad spinam dorsi loco, ac fieri poterat, sicque omnem aquam eduxit, felici adeo successu, ut statim libere respirare potuerit, & mensis spatio solitis vacaret muneribus. Paracentesin thoracis in recenti pectoris hydrope, & juvene athletico audacter tentatam, & salutarem vidit *Bianchi* (*x*): fatetur tamen, quod saepius eandem in usum vocare non auderet.

Nec solus *Bianchi* in hac re meticulosus fuit: dolet *Celeberrimus Senac*, quod Medici fere omnes suo fato relinquant pectoris hydrope laborantes (*y*), cum tamen propriis experimentis utilitatem paracentesis agnosceret. Post curatam enim pleuritidem in homine tanta erat respirationis difficultas, ut nonnisi sedens erecto corpore animam ducere posset. Dum adeo augebatur malum, ut jamjam suffocandus videretur, pertusus fuit thorax, exiverunt sex pintae flavae pellucidae aquae, & per aliquot dies perrexit similis fluxus, felici adeo cum successu, ut intra mensis spatium integre curatus fuerit, & pernici vectus equo regiis venationibus interesse potuerit. Doluit pariter *Morand* (*z*) in Galliis, ubi tamen adeo excolitur ars Chirurgica, raro admodum institui thoracis paracentesin ad curandum pectoris hydropem: viderat toties, Scholam Anatomicam inundari aqua, dum defunctorum pectora secarentur. In desperato fere casu celeberrimus ille chirurgus eduxit simul & semel sex pintas aquae: in fine sequebatur notabilis copia puris: revixit illico aeger, qui morti proximus videbatur: post septem dies rediit eadem oppressio pectoris, adeo intolerabilis, ut denuo via fieri debuerit liquido extravasato, non per acum cannulatam, ut prius, sed dissecando spatium intercostale, ut in Empyematis cura fieri solet: exiverunt adhuc quinque pintae aquae, & sub finem major, quam ante, puris copia prodiit: quamvis autem marasmo periturus videretur, tamen a tanto morbo integre curatus fuit. Notandum autem est, omnem aquam simul ac semel emissam fuisse; & licet una cum pectoris hydrope manifesta suppurationis indicia adfuerint, tamen curam cessisse feliciter.

Simul hic notari meretur, quod tanta copia aquae in thoracis cavo haerens debuerit pulmonem redegisse in parvam satis molem; neque forte statim ex-

(*u*) De Morbis Lib. II. cap. 24. Charter. Tom. VII. pag. 576. (*vv*) Academ. des Sciences l'an. 1703. Memoir. pag. 199. (*x*) Histor. Hepat. Tom. I. pag. 662. (*y*) Traité de la Structure du Coeur Tom. II. pag. 366. (*z*) Mem. de l'Academ. de Chirurg. Tom. II. pag. 547.

explicatur penitus, cum vix impediri possit aëris in cavum thoracis ingressus, imprimis dum latiori vulnere spatium intercostale divisum fuerit: hinc intelligitur, quare specillum potuerit introduci ad quatuor, vel quinque pollicum longitudinem absque ulla resistentia. Postquam autem omne extravasatum liquidum eductum est, nec amplius nova copia per aliquot dies colligitur, aër in pectoris cavo contentus educi debet; tuncque pulmo ab aëre inspirato distentus fiet contiguus pleurae, & replebit totum pectoris cavum. Quomodo autem hoc obtineri possit, pluribus dictum fuit ad §. 304., ubi de cura vulnerum thoracis agebatur.

Si Medici, & Chirurgi nimis meticulosi fuerint in educendis aquis ex thoracis cavo, quam audax facinus debet videri omnibus, si quis cogitaret de pertundendo pericardio, dum hydrope turget! Antea vidimus difficilem satis hujus mali Diagnosin haberi, nec tamen omnino impossibile esse, ut cognoscatur hydrops pericardii. Si ergo constaret de morbo, & incassum tentata fuissent omnia, de quibus postea in cura hydropis dicetur, nil superest, nisi ut certae morti relinquatur aeger, vel per artem via fiat extravasato liquido. Nemo prudens negabit, omnia hic periculi plena esse; potest enim cor jam vitium non emendabile contraxisse, quod mortem inducet post eductam aquam; potest tale latere vitium, quod impedit facilem resorptionem halitus, quem arteriae efflant; hinc licet feliciter educta fuisset omnis aqua, brevi renasceretur morbus. Inventum fuit pericardium distentum sanguine, pure, ichore, aëre (a). Cor perpetuo motum laedi potest ab instrumento perforante. Omnes hae difficultates effecerunt, ut nunquam forte tentata fuerit haec operatio; saltem non memini me ullibi legisse, quod instituta fuerit paracentesis pericardii. Interim generale axioma practicum omnibus probatur; tentandum esse potius anceps remedium, quam nullum, dum certa pernicies imminet. Sequenti autem methodo perfici posse hanc operationem, legitur (b). Acu cannulata pertunditur spatium inter costam tertiam, & quartam in latere sinistro ad duorum pollicum distantiam a sterno, sic ut apex dirigatur oblique versus originem cartilaginis ensiformis, & proxime ad costas transeat acus: sic enim cavebitur, ne vel cor, vel pulmo, aut arteria mammaria laedantur.

Simul hoc notandum videtur, ut caveant Medici, ne absolute affirment, quale liquidum prodibit, dum thorax pertunditur, imprimis, si morbi inflammatorii praecesserint pectoris hydropem. In casibus modo memoratis patuit, quandoque primo copiam seri aquosi, dein notabilem quantitatem puris prodiisse: quandoque & alii degeneres humores in thoracis cavo latent. In cadavere viri (c) robustissimi, admodum musculosi, & proceri, & qui ob torositatem corporis, ac crassiora edulia in ventriculo reperta, videbatur ante mortem adhuc utcumque valuisse, inter alia continebantur in dextro [illegible] tho- [illegible]

(a) Senac Traitè de la Structure du Coeur Tom. II. cap. 353. 354. (b) Ibidem pag. 365. 366. (c) Cornel. Henr. Velse Dissert. Misc. Anat. Pract. pag. 30. & seq.

thoracis cavo duodecim librae liquoris, qui griseum colorem habebat, & odore recentes liquiritiae radices referebat, primo non ingrato, sed sensim ingravescente, & tandem nauseoso. Hic humor spissitudine, ac homogeneitate ab ichore diversus erat; pure autem bono magis candicans, & fluidus: nullum putredinis signum dabat ille liquor, licet quinque post mortem diebus apertus fuerit thorax: dum in digestione ponebatur hic liquor, acidum spirabat, & in duas partes secedebat, quarum altera ponderosior subsidebat, instar lactis coaguli mucosa, & subflavescens; altera multo tenuior, subviridis, priori innatabat. Acescentem odorem nonnisi post multos demum dies cum putrido alcalino, & valde nauseoso commutabat: ductus thoracicus integerrimus erat, oësophagus toto suo itinere illaesus, nec ullibi vas lymphaticum majus in thorace disruptum apparuit. In sinistra autem cavitate pectoris magna copia lymphae subrubellae inventa fuit.

Plura alia notatu dignissima in hoc cadavere inventa fuerunt; sed quae hujus loci non sunt: sufficit enim, quod in eodem homine in binis cavis thoracis adeo diversi liquores inventi fuerint; adeoque cauti debent esse Medici, ne facile determinent naturam liquidi, quod thoracis cavo continetur, sicque cavillandi ansam praebeant malevolis, vel ignaris, qui saepe plus à Medico requirunt, quam in arte est. Facile enim apparet, diversam liquidi extravasati indolem non mutare methodum medendi, cum indicatio jubeat, tollendum esse illud, quod pectus gravat, pulmonem comprimit, qualiscumque demum fuerit indolis.

Caeterum de illis, quae adhibenda sunt post eductam ex thorace aquam, & causae hydropis adversantur; dicetur postea, ubi de cura generali hydropis agetur.

§. 1220. DEprehensus itidem pulmo, accumulata, effusa, inter sinus magnos recepta lympha, nunc in hydatides, nunc in vomicas hydropicas incidisse; morbus sane difficilis cognitu, curatuque, nisi alia signa praesentia fortuitam huic hydropis curationem petant.

Mirus praeterea, & tectus satis morbus est, dum ipse pulmo hydropicus fit. Notum est, quod hoc viscus constet vasis arteriosis, & venosis, & praeterea vasis aëriferis. Seri aquosi collectio in vasis arteriosis, & venosis, per quae perpetuo humores moventur a proximi cordis vi, fieri nequit, neque etiam in aëriferis vasis, cum colligi incipientes ibi humores, excitata tussi, statim expellerentur, vel; si fieri hoc non posset, brevi sequeretur suffocatio. Verum Anatome docuit (*d*), triplex hoc vasorum genus in pulmone jungi per cellulosam tunicam satis notabilem, quae nunquam adipem habet: demonstratur haec cellulosa satis facile, si, levissime vulnerata membrana pulmonum exteriore, tubulo prudenter immisso inter lobos sibi mutuo adja-cen-

(*d*) Kaau Perspir. dicta Hippocrat. pag. 64.

centes, inflatur aër, tunc enim totus pulmo assurgit, aëre pererrante omnes vasorum, & vesicularum conjunctiones; sicque impletur haec cellulosa, & conspicua redditur. Longe autem pulcrius apparet, si, vasis sanguineis feliciter materia ceracea impletis, inflatus pulmo exsiccatur: tunc enim, si microscopio conspiciatur lamella tenuis pulmonis sic praeparati, apparent folliculi Malpigiani, quorum membranas innumera vascula perrepunt, sed & praeterea manifeste apparet, inter folliculos illos relicta spatia continere membranam cellulosam, per quam pariter numerosissima vascula distribuuntur. Praeparata talia possideo, quae evidentissime hoc demonstrant. In hac membrana cellulosa, simili modo, ac in universo reliquo corpore, poterit colligi extravasata lympha, & verum pulmonis hydropem facere, simulac tenuis halitus, quem arteriae perpetuo exspirant, non resorbetur integre a venulis absorbentibus, quacumque demum causa hoc fiat. Verum turgens haec tunica cellulosa hydrope potest variae magnitudinis tumores, vomicas aquosas, hydatidesve producere, adjacentia vasa comprimere, praecipue extrema membranacea vasorum aëriferorum, sicque pulmonis actionem variis modis turbare. Nec hoc mirum videbitur, si consideretur, vomicas purulentas in eadem hac tunica cellulosa colligi.

Videtur autem *Hippocrates* (*e*) hunc morbum descripsisse: in praecedenti paragrapho de hoc textu *Hippocratis* jam dictum fuit: notabatur tunc, quod aure admota ad latera jusserit explorari, in quo loco haereret collecta aqua: dixit tunc: *intrinsecus velut acetum olet. Cornarius*, loco ὄζει olet, legit ζέει ebullit, fervet. Antea, ubi de Peripneumonia agebatur, ad §. 848. dictum fuit, quod pro pessimo signo habeatur, si ab adstantibus ingratus strepitus auditur, qui refert ferventis in lebete, operculo imprimis tecto, aquae sibilum, quem fervorem strepentis pulmonis vocaverunt Medici: simul notabatur ibi, hoc imprimis fieri, dum ab infarctis, & distentis vasis sanguineis pulmonis comprimuntur vesiculae aëreae, unde liber aëris ingressus, & egressus impeditur, collectusque mucus spumescens, cum aëre conquassatus, neque facile averri potens, ingratum illum strepitum facit. Quam maxime autem notandum est, quod ex *Prognostico Hippocratis* citatus fuerit textus, in quo idem illud vocabulum ζέει occurrit, dum nempe *pulmo plenus in gutture fervet*. At illo tempore, dum vinum secunda fermentatione in acetum transit, similis omnino strepitus in doliis auditur. Sic videtur commode intelligi posse textus *Hippocratis*, qui absque hac *Cornarii* emendatione obscurus omnino manet.

Quod autem de pulmonis hydrope hic agat *Hippocrates*, patet ex illis, quae immediate sequuntur: *Et aliquandiu his afficitur, sed postea in ventrem* (πρὸς τὴν κοιλίην) *erumpit, confestimque sanus, & morbo liberatus esse videtur.* Si enim cellulosa pulmonis membrana sero aquoso impleta fuerit, vel idem illud majorem hydatidem formaverit, compressis vasis aëreis magna fiet anxietas, tussis sicca &c. Simulac vero talis vomica aquosa rupta in cavum thoracis effu-

(*e*) De Morbis Lib. II. cap. 24. Charter. Tom. VII. pag. 576.

effuderit lympham, omnia illa ſymptomata ceſſant, dum hydrops pulmonis mutatur in hydropem thoracis. Quod autem in hoc loco *Hippocrates* intellexerit cavum thoracis, evidenter patet, cum paullo poſt abdomen vocaverit non κοιλίαν ſimpliciter, ſed κοιλίην τὴν κάτω, vel & γαστέρα.

Evidentius autem adhuc alibi (*f*) de his loquitur: *Gignitur etiam, ubi tubercula in pulmone exorta fuerint, & aqua repleta in pectus eruperint. Quod autem etiam a tuberculis oriatur hydrops, mihi argumento ſunt boves, canes, & ſues. In his enim quadrupedibus maxime pulmonis tubercula oriuntur, quae aquam continent. Sectione namque facta citiſſime cognoveris, nam aqua effluet. Talia autem multo magis etiam in homine, quam in pecoribus fieri videntur, quanto morboſa magis etiam victus ratione utimur.*

Alia occaſione ad §. 1062. memini, *Celeberrimum Ruyſchium* in tribus cadaveribus orthopnoea, & dyſpnoea ante mortem afflictorum, in quorum pulmonibus invenit acervum veſicularum pellucidarum ab aëre expanſarum, ex quibus levi compreſſione aërem educere non potuit, neque etiam flatus per aſperam arteriam impulſus commercium habebat cum his veſiculis expanſis, quae acicula perforatae, aëre emiſſo, ſubſidebant. Conatus fui tunc hoc explicare, quod nempe, paralyticis factis muſculis meſochondriis, ultimi fines vaſorum aëriferorum manerent aëre diſtenti, concretis poſtea a quacumque cauſa aſperae arteriae ramuſculis, qui ad has veſiculas pertingebant. Forte probabilius videbitur, ab aëre diſtentam fuiſſe tunicam celluloſam pulmonis, ita ut quaſi pulmonis emphyſema inde natum fuerit, quod veſiculas aëreas pulmonis compreſſerit, ſicque reſpirationi impedimentum fecerit. Tunc facile intelligitur, quare flatus per aſperam arteriam immiſſus non penetraverit in has cellulas; uti etiam, cur, aëre vehementer per aſperam arteriam adacto, nonnullae diſruptae fuerint. Potuit autem aër extricatus ex humoribus noſtris, uti in *Capitulo de Flatibus* antea dictum fuit, diſtendere celluloſam pulmonis tunicam, vel & ruptis, aut exeſis ultimis finibus aſperae arteriae in illam venire. Ubi autem ſemel aër ingreſſus eſt tunicam celluloſam, non tam facile expelli poterit per eamdem viam, per quam intravit, uti antea dictum fuit, ubi de Emphyſemate poſt vulnera capitis, & imprimis thoracis, ſequente agebatur. Merito autem credidit *Ruyſchius*, hanc poſſe eſſe cauſam Aſthmatis, & quidem frequentiorem, quam creditur.

Celeberrimus Albertini (*g*) obſervavit tale oedema pulmonis, & imprimis inde diagnoſin deduxit, ſi una cum oedemate partium externarum incipiente ſtatim adſit difficilis reſpiratio: a mediocri enim ſeri copia in pulmonum interſtitiis cumulati difficiliorem reddi reſpirationem, quam a multo majori copia in pectoris cavum effuſa, & ratio docet, & modo memoratum *Hippocratis* teſtimonium confirmare videtur. Simul etiam notat, quod pulmones accumulato in interſtitiis ſuis ſero facilius liberentur, quam ſi ſerum aquoſum in pectoris cavis haeret effuſum. Multos enim aegros viderat, qui varias ob cauſas

(*f*) De Intern. Affect. cap. 24. Charter. Tom. VII. pag. 656.
(*g*) Institut. Bonon. Tom. I. pag. 392. 393.

causas subito intumuerant toto corpore, & praecipue in extremis partibus, & magna simul urgebantur respirationis difficultate, tamen haud multo labore ex morbo convaluisse, datis lenibus hydragogis, diureticis, &c., unde conclusit spirandi illam difficultatem a pulmonum oedemate originem sumsisse. Memorabile est observatum *Celeberrimi Simsoni* (*), qui fatetur, se semper suspicatum fuisse oedema pulmonis, si vel facies turgida esset, vel circa malleolos etiam parum tumerent pedes, & respiratio difficilis esset: praecipue si simul pulsus adeo suppressus fuerit, ut vix tangi posset. Sic dato mercurio dulci feliciter curavit mulierem, quae jam suffocanda videbatur. Certe si consideremus, quod pulmonis venae liberrime evacuentur illo tempore, dum cordis diastole est, calorque magnus, & celeris humorum circulatio hic adsint, videtur magna spes resorptionis liquidi extravasati, imprimis in morbi initio, & si prudens evacuatio humorum instituatur; hinc diuresin, purgationem per alvum, imo & venae sectionem profuisse vidit. Hanc hydropis sedem ex cadaverum sectionibus se didicisse affirmat: fatetur tamen, rarius hydropem pulmonis in cadaveribus inveniri, partim quia facilius curationem recipit, partim etiam quia idem morbus, si pertinax fuerit, facile, rupta tali vomica aquosa, in thoracis hydropem transeat.

Pulchra tamen hujus morbi observatio habetur (*b*) descripta a *Celeberrimo Maloët.* Miles magna difficultate respirandi laborabat una cum febre lenta, nec dorso, nec alterutri laterum incumbere poterat absque magna molestia, hinc cogebatur fere semper erecto manere corporis situ: brachia, & manus, crura, & pedes erant oedematosa: suspicabatur Egregius ille Medicus hydropem thoracis, sed cum severo examine nullam inveniret fluctuationem, nec aeger unquam simile quid percepisset, nec reliqua symptomata adessent, quae hunc morbum comitari solent, mutabat sententiam. Ab adhibitis remediis parvum solamen habuit miser; & postquam per biennium languerat, moritur; mortui cadaver aperitur. In thoracis cavo nihil seri extravasati invenitur, verum in utroque pulmone aderat vomica aquosa, quae uncias sex circiter seri lympidi pellucidi continebat. Serum hoc peculiari cystidi inclusum haerebat, cujus parietes lineam geometricam circiter crassitie aequabant, ex pluribus lamellis sibi mutuo accumbentibus conflati, in quibus nec fibrae, nec vasa, nec glandulae ullo modo apparebant: in majorem tamen longitudinem distrahi poterant, & proprio elatere, cessante distractione, denuo contrahebantur; digitis tamen rudius tritae hae membranae abibant in mucum informem. Optime simul notatur, serum extravasatum non haesisse in vasis aëreis pulmonum, sed in tunica cellulosa, quae interstitia loborum majorum, & minorum hujus visceris replet.

Ex hac observatione confirmatur Diagnosis paullo ante tradita: extrema enim corporis tumebant oedematosa, signa hydropis thoracis non aderant, & a paucis unciis seri lympidi ingens respirationis nascebatur difficultas.

Vide-

(*) Medic. Essays Tom. V. part. 2. pag. 627. 628.
(*b*) Academ. des Sciences l'an. 1732. Mem. pag. 350. & seq.

Videtur Celeberrimus Auctor in hac opinione fuisse, lamellatas illas harum cystidum membranas non esse partes organicas, sed ex liquido contento natas fuisse, cum nec fibrae, nec vasa in illis apparuerint. Dudum jam Celeberrimi Anatomici in hac opinione fuerant, membranae cellulosae proprie dicendam substantiam non esse vasculosam, saltem hactenus non demonstrata esse in hac parte vascula: at per tunicam cellulosam numerosissima distribuuntur vasa; eadem haec tunica ambit vasa per viscerum fabricam dispersa, & ubique eadem comitatur. Notum est illis, qui subtiliorem Anatomen excoluerunt, post felicissimas injectiones manere quaedam non impleta in viscerum fabrica, qua, nisi per macerationem, vel alia encheiresi tollatur, obfuscant semper praeparatorum Anatomicorum nitiditatem: hoc videtur praecipue pendere a tunica cellulosa. Videri potest & de hac re *Celeberrimus Hallerus* (*i*), ubi de tunica cellulosa agit. Possideo talia praeparata Anatomica, quae, omni cellulosa tunica ablata, mirabilem in singulis visceribus vasorum decursum oculo armato exhibent quam perfectissime. An ergo impossibile videtur, tunicam cellulosam fecisse cystidem, in qua lympha collecta haesit? praeterea novimus, membranas praeternaturaliter extensas non semper extenuari, sed saepius incrassari. Videntur & vomicae purulentae pulmonum in eadem tunica cellulosa haerere, quae ubique in toto corpore phlegmones, & suppurationis, illam sequentis, sedes est: illae autem vomicae toties inventae fuerunt crassos, imo & satis solidos habere parietes.

Caeterum oedema pulmonis in cadaveribus se invenisse testatur *Barrere* (*k*); semel etiam in concava parte lobi dextri pulmonis invenit duas vesicas aëre plenas, quarum una pollicem magnitudine aequabat, altera ovum gallinaceum. Integrum pulmonem emphysematicum vidit *Stork* (*). Hydrops autem pulmonis triplicem exitum habere potest: vel enim resorptum extravasatum serum per emunctoria communia exire potest, & sic liberatur pulmo, uti antea dictum fuit; vel vomica talis hydropica rumpitur versus cavum pectoris, & thoracis hydropem producit; vel denique contentam lympham in aërea vasa pulmonis diffundit, & per tussim evacuatur; ubi idem periculum est, ac in vomica purulenta, ne nempe simul ac semel inundentur tracheae, & suffocetur aeger.

Caeterum si evacuari possit per tussim extravasatum hoc serum, & nondum magnam acrimoniam acquisiverit, major curae spes est, quam in vomica purulenta, a qua tamen multi evaserunt, uti antea dictum fuit.

Binae observationes Medicae (*l*) hoc confirmant. In viro Patricio, jam sexagenario, post neglectum catarrhum ante quatuor annos, difficilior erat respiratio, intercurrente subinde tussi molestissima, loquela erat difficilis, & per aliquot dies quandoque crura tumebant. Accidit, dum brachium dextrum levaret, quod senserit, acsi quid rumperetur in pectore, & statim

cum

(*i*) Primae Lin. Physiol. pag. 15. & seq.
(*k*) Observat. Anatom. pag. 109. & seq.
(*) Ann. Medic. pag. 115.
(*l*) Targioni Tozzetti prima raccolta di Osservaz. Mediche pag. 83 & seq.

cum valida tussi exspuit materiam insipidam inodoram, similem albumini ovi, ita ut intra tres horae quadrantes ejecerit quatuor libras, & postquam in lecto repositus parum quieverat, sensit levamen, & pulsus bonus inveniebatur. Dum felix sperabatur successus, post decem horas rediit similis evacuatio, ita ut intra viginti horae minuta tres libras similis materiae exspueret. Verum non levabatur inde, crescebat anxietas, vires deficiebant, & paullo post suffocatus periit. Verosimile est, binas tales vomicas adfuisse. Felicius successit in robusto juvene, qui post toleratam pleuritidem querebatur de levi anxietate, & ponderis sensu in loco affecto: post quadraginta dies subito sensit, ac si aliquid rumperetur in pectore; mox sequebatur magna anxietas, tussisque validissima, & intra horam plus, quam quatuor libras similis materiae, ut prior, ejecit, ac integre convaluit.

Si suspicio talis morbi foret, eadem tentanda forent, quae ad §. 857. laudata fuerunt ad promovendam rupturam vomicae purulentae. Certe in ultimo casu quis potius exspectasset abscessum. Interim tamen, sive pus, sive aqua collecta haeserit in pulmone, semper eductio tentanda erit.

§. 1221. QUin & arteria aspera, anteriori, & conspicua parte, quacunque vi lympham stagnantem colligens, Bronchoceles saepe speciem exhibet; quam cognitu facilem, punctura, discutientibus, avertentibus, aggredi licet; si observatur, ut Auctores scribunt.

Frequenter in anteriori, & conspicua arteriae asperae parte tumores apparent, & saepe ingentis molis, quos cum credant oriri ab insigni nixu, a clamore valido vel & in puerperii laboribus, hinc ad hernias sive rupturas retulerunt, & vocaverunt *Bronchocelen.* Cum autem glandula, Thyroidea dicta, quae in homine quatuor pollices longa est (*m*), parte sua anteriori applicetur segmentis cartilagineis asperae arteriae, & ibi angustior sit, lata magis, ubi partes laterales cartilaginis thyroideae tegit, hinc plerumque pro sede horum tumorum habetur. Multum laboris adhibuit *Celeberrimus Lalouette*, ut fabricam, & usum hujus glandulae in humano corpore, & in aliis animalibus indagaret: vidit, internam fabricam constare innumeris corpusculis rotundis, pellucidis, quae dissecta dabant humorem flavum, admodum viscosum, tamen promte evanescentem. Levi vulnusculo apice lanceolae inflicto, per tubum aerem inflabat, & turgebat multum glandula thyroidea; viditque, rotunda illa corpuscula elevari, ac tumere. Dum autem per arterias, aut venas flatum adigebat, non tumebant haec corpuscula. Contigit in puerpera, post validissimos nixus puerperii, dum aerem inspiratum clausa glottide retinebat, tumere insigniter partem sinistram glandulae thyroideae; qui tumor in cadavere examinatus, continebat aerem tantum, una cum paucis

(*m*) Mém. de Mathém., & Phys. presentés à l'Académ. Tom. I. pag. 160.

cis guttulis liquidi flavi tenuioris (n). Unde admodum videtur probabile, quod aer, retentus in aspera arteria, per validos nixus viam invenerit, per quam transiret in huius glandulae substantiam. Cum ergo insignes arteriae ad hanc glandulam tendant, venae inde redeant, & innumeris corpusculis rotundis, cavis, humorem continentibus, constet, videtur hic omnis apparatus ad liquidi secretionem adesse; quod si in folliculis accumulatum inde impediatur exire, illos sensim magis magisque distendere poterit, & insignes producere tumores.

Interim tamen in sola glandula thyroidea non nasci tales tumores aquosos circa haec loca, patet ex binis illis casibus, qui ad §. 792. memorati fuerunt.

Certe talis tumor aquosus cognitu facilis est, & dum nondum in magnam admodum molem increvit, spes est, dissipando curari posse, si frictiones adhibeantur repetitae, *Sp. vini camphorato dilutiori* foveantur, & subinde purgans hydragogum detur. *Bryoniae radicis* decoctum addito *vino*, & *sale ammoniaco*, vel & sola haec radix in pultem contusa, saepius profuit. Si majores fuerint hi tumores, nec cedant his remediis, tuto aperiuntur, & plerumque exit liquidum pellucidum, subviscidum, fere instar albuminis ovi. Ut recidiva caveatur, poterunt vacui sacci parietes validioribus suppurantibus, aut leviter erodentibus sic irritari, ut suppuratione facta concrescant inter se, de qua re postea dicetur, ubi de curatione Hydroceles agendum erit.

§. 1222. SImili morbo cujuslibet glandulae folliculus occupati, simili modo sanari potest.

Vix ullus forte locus corporis est, ubi similes tumores non possint nasci, dum accumulato sero aquoso distenditur vel glandulae folliculus, vel una, pluresve cellulae membranae adiposae. Nullum in corpore cavum est, magnum vel parvum, quod non expirat humorem, & exspiratum resorbet, uti ad §. 1216. dictum fuit. Si ergo quacunque de causa resorptio per venas impediatur, pergente interim exhalatione, tumor talis aquosus nasci poterit. Sub lingua, uti ad §. 796. monui, talem tumorem, & quidem magnae molis, vidi, feliciter curatum, dum pertunderetur. In limbis palpebrarum, in ipsa cornea, observavi aliquoties natas tales hydatides. In articulo genu frequenter satis colligitur talis lympha subviscida, quae tamen in principio morbi plerumque satis feliciter idoneis remediis dissipatur: una nocte natum talem tumorem vidit *La Motte* (o), parum dolentem, & in quo manifestam undulationem percipiebat, feliciter tamen, intra paucos dies, aromatibus & vino applicatis, integra sanatio sequebatur. Curatio autem similium in variis corporis locis facile deducitur ex modo dictis, uti etiam ex illis, quae postea dicentur de hydropis curatione.

§. 1223.

(n) Mém. de Mathém. & Phys. présentés à l'Académ. Tom. I. pag. 169.
(o) Traité complet de Chirurgie Tom. II. pag. 209.

§. 1223. NOtabilis itidem hydropis species ovaria mulierum saepe occupat, qui morbus ut plurimum steriles, annosasque mulieres occupat, difficulter cognoscitur, & vix sine inciso cadavere; curatur vero nunquam, sed transit saepe in Asciten.

Ovaria, utrimque ad latera fundi uteri sita, & utero unita per ligamentum breve, ac teres, intra duplicaturam ligamenti lati uteri haerent, & satis frequenter hydrope tument. Numerosissimi tales casus passim apud observationum Medicarum scriptores, & collectores occurrunt. In flore aetatis turgida, & torosa ovaria inveniuntur, pluresque vesiculae pellucidae ex illarum superficie eminent, quae ova vocari solent. In effoetis, & vetulis mulieribus adeo saepe mole minuuntur, ut vix vestigium illorum remaneat. Nulla forte corporis pars est, quae tam frequenter in enormes adeo tumores excrescat, atheromatosos, steatomatosos, hydropicos &c., & in qua tam mira concreta inventa fuerint. Calculos, pilos, dentes, capillos, ossa invenerunt in ovariis anatomici, & frequenter tumores hydropicos, sive hydatides ingentes, propriis membranis conclusos, aliquando in molem immanem auctos.

Quamvis autem saepius steriles, & annosas mulieres occupet ille morbus, tamen & foecundas, & in ipso aetatis flore occupasse certum est. In cadavere puerperae, quae viginti septem annos nata erat, & tertio a partu die perierat, invenit *Celeberrimus Douglas* (p) ovarium sinistrum mutatum fuisse in hydatidem ingentem, quae totum cavum abdominis implebat, omnia contenta viscera comprimebat, & continebat plus quam septuaginta libras humoris viscidi, fusci, syrupi fere consistentiam habentis. In ipso sacco invenit plures vesiculas diversae magnitudinis, a se invicem distinctas, continentes pellucidum, & viscosum humorem, similem mucilagini seminum Cydoniorum, & calore concrescentem instar albuminis ovi.

Triennii spatio vastus adeo tumor increverat, & originem duxerat a valida percussione sinistrae partis abdominis, non diu post primum puerperium: magnum ab hac percussione dolorem senserat; qui tamen intra triduum evanescebat. Post bimestre spatium leves dolores percepit in sinistro hypogastrio, quod & tumere incepit: dolores magis magisque increscebant, donec denuo conceperit, nec toto graviditatis tempore insolitam molestiam sensit; abdomen tantum solito plus tumebat; post puerperium vix subsidebat abdomen: anni spatio elapso denuo concepit, & circa medium graviditatis tempus subito coeperunt crura tumere, quae si fricarentur, aqua satis copiosa exibat, uti etiam ex cute abdominis, inprimis si pustulae quaedam in cute lacerarentur unguibus. Accessit tunc respirationis difficultas, & cordis palpitatio, nec poterat ob suffocationis metum somnum capere nisi erecto corporis

K 2

(p) Philosoph. Transact. N. 308. pag. 2317., & Philosoph. Transact. abrigd' d. Tom. V. pag. 290.

poris situ. Peperit tamen vivum infantem, sed sequebatur post partum summa debilitas, & respirationis difficultas, tertiaque puerperii die periit. Cum autem utrumque thoracis cavum contineret magnam copiam aquae subrubellae, & pericardium viridem satis copiosum liquorem haberet, credidit *Douglas*, hanc fuisse praecipuam mortis causam, dum caeterum plures annos vivere adhuc potuisset, cum reliqua omnia abdominis viscera naturaliter se haberent.

Per quinquaginta & octo annos toleratum fuisse hunc morbum legitur (*q*) a virgine, quae trigesimo anno hoc malo laborare incepit, & ad octuagesimum octavum annum vitam produxit: in cadavere deprehensum fuit, quod tumor totum cavum abdominis occuparet, excepta pelvi.

An in hydrope ovarii contentus liquor frequentius invenitur colorem fuscum habere, quam quidem in ascite? Certe plura observata hoc docere videntur. In modo memorato casu inventus fuit liquor viscidus fuscus: in alio casu simili post mortem eductae fuerunt ad minimum quadraginta & duae pintae liquidi inodori, quod consistentia, & colore referebat potum Caffée (*r*). In binis cadaveribus hydrope defunctarum, dum paracentesin discipulis demonstrare voluit egregius *Antonius Benevoli* (*s*), ex uno cadavere eduxit maximam copiam aquae limpidae satis, ex altero cadavere obscuri coloris liquor effluxit; quod miratus statim dissecuit abdomen, & primo intuitu credebat, omnia contenta in putrilaginem versa fuisse: aqua pura curavit elui totum abdominis cavum, viditque tunc in aqua fluitare ingentem cavam membranam, nigri coloris, sub qua tegebantur intestina, & reliqua abdominis viscera sana, & optimi coloris; post diligens examen apparuit, vastum illum saccum radicari in sinistro ovario: in superficie interna hujus sacci reperiebantur aliqui tumores praeterea, qui ovi magnitudinem aequabant, quidam & superabant. *Celeberrimus Morand* (*t*) suis quoque observatis confirmat, saepe amurcae similem materiam contineri, quandoque & gelatinosam habere consistentiam, quod pariter vidi.

Quando in magnam molem jam increverunt tales tumores hydropici, ita ut abdominis cavum repleant, tunc non adeo facile ab ascite possunt distingui. Sed incipiens hydrops ovarii facilius cognosci posse videtur a loco, quem occupat in uno, vel altero hypogastrio, & a tumoris limite circumscripto: adest saepe & obtusus dolor, & ponderis sensus in loco affecto (*u*), dum morbus incipit. Ferunt hoc malum aegrotae diu absque magno sanitatis damno; concipiunt, pariunt, & reliquorum viscerum abdominalium functiones satis integrae manent, cum non macerentur in aqua, ut in ascite, sed tantum ab accumbentis sacci distensione molestiam patiantur. Urinae libere satis prodeunt, & consueta copia, quod in asciticis pariter vix observatur. His signis addidit celebris Medicus (*v*), si crus ejusdem lateris tumeat,

(*q*) Mém. de l'Académ. de Chirurg. Tom. II. pag. 458. (*r*) Académ. des Sciences l'an 1739. hist. pag. 22. (*s*) Dissertazioni ec. pag. 113., & 114. (*t*) Académ. de Chirurg. Tom. II. pag. 458. (*u*) Ibidem pag. 457. (*v*) Targioni Tozzetti Osservat. Mediche pag. 37. & 75.

meat, & per cutis poros aqua saepius exeat; imo hoc signum fere pro indicio pathognomico habuit. Certe in casu, quem paullo ante recensui, *Celeberrimus Douglas* idem observavit.

Interim adhuc dubium manere posset de vera hydropis sede, cum & in tubis Fallopianis idem malum observatum fuerit, quod per octodecim annos tulit misera virgo, in cujus cadavere, abdomine quamvis immaniter distento, nulla aqua in ventris cavo inventa fuit, sed centum & duodecim librae aquae limpidae saporis subsalsi continebantur tuba Fallopiana dextri lateris (*vv*). Ovarium erat mediocris magnitudinis tantum, & dimidia ex parte corruptum. Nemo certe facile distinguet, an incipiens talis tumor in ovario, aut in tuba Fallopiana sedem habeat: tamen in curatione non erit magna diversitas, sive hydrops in hoc, sive in illo loco haeserit. Cum autem saepe membranae talis sacci hydropici inventae fuerint crassae, in tali casu & difficilius percipietur fluctuatio, quam si in abdominis cavo collecta aqua haereret.

Hydropem ovarii, ruptis membranis coercentibus, in cavum abdominis effundere posse contentam aquam, sicque ascitem producere, sponte patet: videtur tamen hoc rarius contingere, cum tot observata legantur ingentium tumorum aquosorum in ovariis, qui integri in cadaveribus reperti fuerint. Curatio tentari posset similis, ac postea dicetur in generali hydropis cura; sed merito difficilis praevidetur; cum in morbi initio saepe diu lateat malum, antequam rite distingui possit, & vix certo cognoscatur, nisi postquam in notabilem molem jam increverit. Si jam verum fuerit, uti *Celeberrimus Ruyschius* (*x*) affirmat, tumores illos hydropicos ovariorum esse, ut plurimum si non semper, ova dilatata, tunc haec immaniter excedunt naturalem suam magnitudinem, antequam cognoscatur morbus. Cum autem praecipua spes hydropis curandi consistat in eo, ut collecta lympha per venas resorpta expellatur de corpore per urinam, alvum, aut cutis vasa, facile patet, vix exspectari posse hanc resorptionem, dum membranae coercentes jam adeo dilatatae fuerunt, adeoque & a distendente aqua venae membranas has perreptantes compressae omnino; hinc pergunt tales tumores excrescere, donec in molem vix credibilem quandoque extendantur. Accedit, quod aliquando scirrhosa labes haec mala comitetur, quae curae difficultatem auget (*y*). Utrumque ovarium scirrhosum inventum fuit, ita ut unum quindecim libras, alterum duodecim ponderaret: interior horum tumorum substantia apparebat quasi glandulosa, & plures continebat hydatides variae magnitudinis. Quandoque gelatinae similis materia continetur in talibus tumoribus (*z*), & per acum cannulatam educi nequit; unde necesse fuit dilatare vulnus, ut spissior talis humor educi posset. Verum post liberum aeris accessum putredo brevi sequitur, & pars contenti humoris in abdomen delabitur, corrumpitur, ac

mor-

(*vv*) Bonet. Sepulcret. Anatom. Tom. II. pag. 491.
(*x*) Observat. Anatom. Chirurg. Observ. 17. pag. 17.
(*y*) Académ. de Chirurg. Tom. II. pag. 456.
(*z*) Académ. de Chirurgie Tom. II. pag. 452.

mortem facit. Licet diversis vicibus sexaginta septem librae gelatinosi humoris eductae fuissent, tamen & ejusdem copia in cavo abdominis post mortem inventa fuit.

An ergo hydrops ovarii pro morbo absolute incurabili haberi debet? Certe casus legitur (*a*), in quo omnia symptomata docere videntur, ovarium sinistrum affectum fuisse, & tredecim annorum spatio immaniter intumuisse. Cum in apicem promineret tumor, miserae aegrotae precibus cessit Egregius Medicus *Houston*, & tumenti apici vulnus inflixit ad pollicis longitudinem; cum nihil exiret, dilatavit ulterius vulnus; tenax gelatinosa substantia prodiit, & postea ingens copia similis materiae, ac in steatomate, & atheromate contineri solet, una cum numerosis hydatidibus variae magnitudinis, quarum quaedam malum aurantium superabant. Evacuatis omnibus, vulnus sutura univit, & adhibita curatione debita, post paucas septimanas, integrae sanitati restituta fuit haec foemina.

Cum autem quandoque tales tumores non adeo crasso pedunculo adhaereant ovario, & inventi fuerint nulli alteri ex vicinis visceribus accreti, inceperunt cogitare celebres Chirurgi de exstirpatione ovarii morbosi. Certum est, in multis animalibus exscindi ovaria, vita superstite; & in humano genere hoc tentatum fuisse legitur; quandoque & casu hoc contigisse (*b*). Morbo nondum admodum provecto, dum minor adhaesionis metus est cum vicinis, non videtur impossibile, hoc cum spe felicis eventus tentari posse.

Interim hoc certum est, aeque tuto, instituta paracentesi, aquas ex tumente ovario educi posse, quam ex cavo abdominis. Sic saltem vita per plures annos prorogari posset, & molestiae morbi tolli, licet integra sanatio non succederet. *Celeberrimus Morand* (*c*) testatur, se aliquoties sic applicuisse paracentesin nobili foeminae, quae tam parum incommodi inde habebat, ut saepe sequenti post operationem die rus peteret, licet plerumque octodecim pintae aquae educerentur. Neque illa hydrope periit, sed alio morbo.

§. 1224. IMo in ipso cavo uterino, clauso accurate ejus ore interno, saepe colligitur tanta aquae copia, ut integrum abdomen mentiatur Asciten; morbus itidem difficulter cognoscendus ob signa fallacia graviditatis; curabilis laxatione oris uterini per fomenta, vapores, Uterina adhibita.

Uterus, cum cavus sit, per ultima orificia arteriosa exhalat lympham tenuem, quae vel exire poterit per orificium uteri, vel, si illud connivens facilem exitum non concesserit, resorbebitur per venas, quae hic & copiosae, & patulae satis adsunt. Dum Egregius Anatomicus *Tabarrani* (*d*) infla-ret

(*a*) Philosoph. Transact. Num. 381. Sect. 3. (*b*) Academ. de Chirurg. Tom. II. pag. 460. (*c*) Ibidem pag. 458. (*d*) Observat. Anatom. N. 38. pag. 77.

ret aerem in alterum arteriae, vel venae hypogastricae ramum, aliis singulis utrimque vinculo adstrictis, vidit communicationem seu anastomosin, quam invicem agunt arteriae, itidemque venae, matricis alterius lateris cum aliis similibus partis oppositae, & cum ipsis spermaticis. Non tantum hoc, verum ipsum uteri, & vaginae cavum sic inflari vidit, & vicissim per orificium vaginae insufflando aerem observavit, venas utero, vaginae, atque ovariis dicatas, aere turgentes attolli. Liberrimus hinc exhalantis liquidi aditus est in venas, adeoque facilis resorptio. Praeterea si accumulatio seri aquosi fiat in uteri cavo, facile exire poterit per os uteri, nisi illud clausum fuerit, vel vagina praeternaturaliter concreta, quod cum rarius contingat, patet ratio, quare hydrops uterinus non adeo frequenter observetur.

Cum autem graviditatis tempore os uteri clausum sit, lymphae, si colligeretur in cavo uteri, exitus denegaretur. Verum quidem est, quod ubi foetus in notabilem molem jam crevit, chorion ubique cavae uteri superficiei adhaereat per substantiam cellulosam, & totum uteri cavum repleatur. Sed primo graviditatis tempore foetus cum membranis, & liquido his incluso, cavo uterino longe minor est, & hoc tempore posset lymphae collectio fieri. Praeterea, postquam chorii externa superficies uteri cavum, undique tangit, & ipsi adhaeret, poterit pars cellulosa nectens rumpi in quodam loco, vel & alia de causa separari, & inter uteri concavam, & chorii convexam superficiem colligi liquidum extravasatum.

Interim facile patet, ut fiat hydrops uteri, requiri, ut os uteri clausum sit, vel vagina concreta: hinc potest uteri hydrops considerari in gravidis, vel in illis, quae gravidae non sunt.

In propria uxore gravida talem uteri hydropem observavit *Hildanus* (*c*). Ab initio graviditatis statim praeter consuetudinem debilis fuerat, venter postea in monstrosam adeo excrescebat magnitudinem, ut plures foetus enixuram omnes arbitrarentur; sex ante partum septimanis crura, & pedes hydropicorum more intumescebant. Multas, & graves molestias diu toleravit, tandem partus dolores per biduum passa, sed leniores, aucto subito dolore os uteri aperitur, & maximo cum impetu effluunt octodecim librae civiles aquae limpidissimae, nullo cruore admisto. Postquam per semihoram quievisset, & cardiaco remedio refecta fuisset, tunc primo aquae, quae foetum comitari solent, effluxerunt, sed ad novem librarum quantitatem, peperitque puellum sanissimum, & robustiorem, quam reliqui, quos ante pepererat; cui ubera dedit mater, & feliciter educavit: ipsa vero puerpera mensis spatio optime convaluit; postea dein gravida fuit, & toto graviditatis tempore satis bene se habuit. Admodum probabile videtur, primas illas octodecim libras aquae pellucidae extra membranas foetum involventes praeternaturaliter collectas fuisse, cum aquae foetum ambientes vix unquam adeo pellucidae inveniantur. In foemina, quae ante mensem tres libras, & ultra aquae per uterum emiserat, inve-

(*c*) Oper. omn. Observat. Centur. 2. pag. 128. 129.

invenit *Mauriceau* (*f*) membranas foetum ambientes integras, illasque perrumpere debuit, ut illam a foetu mortuo liberaret.

Interim tamen admodum verosimile videtur, humorem, in cavo ammios contentum naturaliter, quandoque ad magnam copiam increscere posse. Sic saepius observatur, gravidas abdomen admodum tumidum habere, sic ut plures se gestare foetus credant, dum tamen partus tempore unicus tantum excluditur, nec mole insignis, sed ruptis membranis in partu ingens copia aquae prodit. Saepe tales foetus debiliores sunt, & non diu vitam languidam trahunt. Mulier, quae saepius antea pepererat, octo menses gravida, tumidum admodum habebat abdomen, cujus moles ultimis binis septimanis quotidie notabiliter increverat. Ruptis membranis, quinquaginta circiter aquae librae effluxerunt, deinde Chirurgus obstetricans eduxit gemellos, quorum unus mortuus erat, alter adhuc per sexaginta quatuor horas supervixit; sed uterque vix dimidiam habebat molem, quam octimestris foetus habere solet. Mater vero duodecimo a partu die jam extra omne mortis periculum credebatur (*g*).

Morbus ille *Hippocrati* cognitus fuit, & pluribus in locis ejus mentionem fecit (*h*), dixitque, convalescere mulierem, si pepererit; *expurgantur enim cum ipso puerperii purgamento, & quae prius in ea suberant.* Recensiti modo casus *Hippocratis* sententiam confirmant.

Verum aliquoties contingit, ut post abortum hydrops uteri sequatur, praecipue si placenta relicta fuerit; quae observata fuit toties degenerasse in congeriem hydatidum. Observavit *Ruyschius* (*i*), ab hac causa quibusdam mulieribus abdomen in magnam molem distendi cum respirandi difficultate, pedum oedemate, ventriculi anorexia, praecordiorum anxietatibus, animi deliquiis, & faciei pallore. Alio in loco (*k*) monet, saepius se vidisse, quod placenta, relicta in utero, vel in totum, vel pro parte degeneravit in hydatides limpidas. *Tulpius* (*l*) similia viderat in muliere, quae menstruis inordinatis aliquandiu afflicta, tandem peperit massam, continentem in se innumeras vesiculas, partim aqua crocea, partim solo spiritu refertas. Non quidem simul & semel, sed partitis vicibus haec excernebantur, sic ut simul collecta facile explerent situlam, qua aquam haurire solent mulieres (& quae facile sedecim, & ultra libras aquae continet). Post haec excreta tantum adhuc aquae, ac sanguinis effluxit, ut defecerit crebrius anima. Similem affectum adhuc in alia muliere viderat, quae aeque, ac prior, brevi pristinam recuperavit sanitatem; nec videtur aliquid vitii in utero mansisse, cum postea feliciter pepererint. Videtur & *Hippocrates* (*m*) ab hac causa natum hydro-

(*f*) Traité des Maladies des Femmes grosses Tom. I. pag. 178. (*g*) Essays and Observat. Physic. and liter. Vol. II. pag. 342. (*h*) De Natur. muliebri cap. 2. Charter. Tom. VII. pag. 682., & cap. 36. Ibidem 707. De mulier. morb. Lib. II. cap. 53. Ibidem 828. (*i*) Observat. Anatom. Chirurg. N. 28. pag. 25. (*k*) Ibidem Observat. 33. pag. 32. (*l*) Observat. Medic. Lib. III. cap. 22. pag. 238. (*m*) De Natura muliebri cap. 2. Charter. Tom. VII. pag. 682.

dropem uteri agnovisse. Sic enim habet: *Si hydrops in uteris oboriatur, menses pauciores, ac deteriores fiunt, deinde derepente deficiunt, venter intumescit, mammae siccae evadunt, & in reliquis male habet, sibique utero gestare videtur. Sed & in uterorum osculo significat; tangentibus enim gracile apparet; & febris, & aqua ipsam corripit, quoque longius tempus processerit, dolor imum ventrem, lumbos, & ilia detinet. Hic morbus ex abortu maxime oritur, & ex aliis etiam accidit.* His similia alio in loco (*n*) habet.

Sed & in utero non gravido aquosam colluviem accumulari, docent observationes, & quidem maxima, quandoque copia, si os uteri, vel obstructum, vel concretum fuerit; sicque exitum collectae lymphae impediat. Cum autem multa graviditatis signa ab uteri distentione pendeant, minime mirum videbitur, quandoque distentum hydrope uterum fefellisse etiam peritos falsa graviditatis specie. Quandoque & serum aquosum in uteri cavo collectum, statis temporibus exit aperto uteri osculo, ac renascitur denuo. Sic legitur apud *Fernelium* (*o*), quod *mulier quaedam, hoc hydrope correpta, quoties appetebat menstrua purgatio, omnem aquarum colluviem ex utero per cervicem profunderet, pelvesque sex, aut octo repleret aqua ferventissima, dum venter totus subsideret. Mox deinde menses insequebantur ex naturae praescripto. Collecta proximo mense par colluvies, stato dein tempore profluebat. Haec tandem persanata uterum gestavit, beneque vitalem peperit foetum.* Quotidie per aliquot menses ex utero generosae foeminae Berolinensis lympidissima exstillabat aqua, quae viginti quatuor horarum spatio interdum libram aequabat; tandem marcore, & febre confecta periit. In cadavere uterus magna ex parte scirrhosus, ex parte etiam polypis, quoad vasa obsessus, inventus fuit (*p*). Verum in binis his casibus dehiscens os uteri viam relinquebat apertam collectae lymphae. Cum autem simul ex his observatis appareat, ingentem liquidi copiam satis brevi tempore in uteri cavo colligi posse, si os uteri obturatum quacunque de causa impediverit liberum exitum, minus mirabimur observationem *Vesalii* (*q*), dum testatur, se vidisse in utero cadaveris plus quam centum & octoginta libras aquae serosae, *nullibi interim circum intestina aqua praesente, aut laxo in manibus, aut pedibus tumore, aut etiam viscerum, aut alterius cujusdam organi, sese alioquin offerente vitio: praeterquam quod magnus ille uterus, cujus fundi os miris modis occalluerat, tota anteriori sua sede peritonaeo erat connatus, & dextri testis glandulae miris modis non secus excreverant, quam si novem decemve anserum, aut struthio-camelorum potius, ova uni inessent membranae, singula humore albumini ovorum non absimili, aut paullo crassiore, oppleta.* Plura potuissent adduci de hydrope uteri observata, sed haec credo sufficere; ut constet & in utero gravido, & non gravido hunc morbum observatum fuisse.

Diffi-

(*n*) De Natura Muliebri cap. 36. Charter. Tom. VII. pag. 707., & de Nat. Mul. cap. 59. Ibidem pag. 761. (*o*) Pathol. Lib. VI. cap. 15. part. 2. pag. 156. (*p*) Frid. Hoffm. Medic. rat. systém. Tom. III. pag. 160. (*q*) De Hum. corp. fabr. Lib. V. cap. 9. Tom. I. pag. 458.

Difficultatem Diagnosis in hoc morbo ipse agnovit *Hippocrates* (*r*), cum & mulieres quandoque nesciant se aegrotare, & licet incipientem in hypogastrio tumorem percipiant, credant se gravidas esse, vel si hujus nulla suspicio sit, ex pudore celent incipiens malum. Monet, & *Hippocrates*, quod etiam Medici hallucinentur, dum morbi causam non satis accurate inquirunt. Postea, ubi de gravidarum morbis agendum erit, patebit, signa graviditatis non omnino certa esse, & peritissimos etiam Medicos quandoque hic deceptos fuisse. Haec autem hydropis uterini signa *Hippocrates* (*s*) habet: *Venter ei magnus erit, & pondus tanquam praegnanti inerit, & in ejus ventre velut puer moveri videbitur, uteris nimirum aqua oppletis, & aqua agitata. Alias enim atque alias in iis aqua tanquam in utre fluctuat, & pars sub umbilico ad contactum dolet, claviculae, thorax, facies, atque oculi, attenuantur, & papillae attolluntur.* Recentiores pauca alia his signis addiderunt (*t*), & notaverunt, sterilibus mulieribus hunc morbum saepius contingere, quam illis, quae pepererunt, & fere semper os uteri minus ac gracilius apparere. *Hippocrates* dixerat, papillas attolli; illi vero statuerunt, mammas flaccidas, & molles esse, neque lacte turgere, ut in gravidis fieri solet.

Interim, omnibus rite perpensis, satis patet, magna prudentia opus esse, ut quid certi hic determinari possit. Sensim enim aqua collecta turgens uterus assurget, ut in gravidis, neque videtur facile posse percipi aquae utero contentae fluctuatio, cum semper plenus sit, & ideo distendatur uterus ab aucta copia aquae, quia plenus est. Quandoque, & foeminae, hydrope uterino laborantes, certissime credunt, se motum foetus in utero sentire, quod facile fieri poterit a flatibus per intestina oberrantibus, dum diversa abdominis loca successive distendunt. Sterilis foemina (*u*) certissime se gravidam credebat, ut & obstetrix, & aliae plures: decimo mense finito copia aquae una cum flatibus erupit ex utero, & abdominis tumor subsedit. Non enim in cavo uterino tantum aqua colligitur, sed & flatus, qui, si uteri orificium pertinaciter clausum fuerit, tympanitidem refert. Uteri inflationem *Hippocrates* (*v*) vocavit, & alibi (*vv*) monet, quod, dum *uteri, a ventre flatum suppeditante, spiritu distenduntur, & intumescunt, tunc mulieres se concepisse existiment.* Aërem in uteri cavum libere venire posse, notum est, imprimis dum post partum uteri os hiat: si jam a quacumque causa os uteri obturetur, aër retentus, calore corporis expansus, uterum distendere poterit: sed & ex sanguine extravasato putrescente separatur elasticus aër, qui uteri inflationem producere poterit. Pulcre hoc notavit *Aetius* (*x*), dicens; *Vulva interdum a partu refrigerata spiritu impleri solet, sive os ejus claudatur, sive grumescente sanguine obstruatur.* Deinde addit, *nonnunquam spiritus efflatio per muliebre pudendum erumpit, ut ab aegris percipiatur.* In puerperis, utero in-

(*r*) De Mulier. Morb. Lib. I. cap. 61. Charter. Tom. VII. pag. 763. (*s*) Ibidem.
(*t*) Mauriceau Traité des Maladies des Femmes grosses Tom. I. pag. 177.
(*u*) Ibidem pag. 74.
(*v*) De Natur. Muliebri cap. 41. Charter. Tom. VII. pag. 709.
(*vv*) De Natur. pueri cap. 10. Charter. Tom. V. pag. 323.
(*x*) De Re Medica Lib. XVI. cap. 80. pag. 159.

inflammato, vel & orificio ejus a grummis concreti sanguinis obstructo, inflatur abdomen non sine magno vitae periculo, & tunc adsunt pleraque symptomata, quae *Aetius* recenset: *Affectum sequitur pectinis, totiusque suminis, tanquam tympanitae hydropis tumefactio, doloresque punctionis sensum inferentes, qui usque ad stomachum, & septum transversum perveniunt, ac nihilominus utrimque in lateribus extenduntur, saepeque alteri inguini, interdum utrique, interdum & umbilico, lumbisque, ac pectini dolor communicatur, cui caput quoque assentitur.* In curatione hujus mali jubet, ut, post diuturnam balnei applicationem, quod partim emollientibus, partim uterinis, & carminantibus constabit, *obstetrix, digitum inunctum in sinum pudoris imponens, grumum sensim dissolvat, & educat.*

Sive enim aqua, sive flatus in cavo uteri contineatur, praecipua curae spes in eo sita est, ut aperto uteri orificio exitus concedatur. Quod cum plerumque sperari possit, ideo dixit *Aretaeus* (*y*), uteri hydropem caeteris esse sanabiliorem: *Nam si ejus osculum a priori conclusione hiare ceperit, humorem quidem, si habeat, effundit; si spiritum, efflat.* Ex emollientissimis ergo herbis parata balnea, fomenta, vapores, linimenta &c. adhibentur, qualia ad §. 35. 3. laudata fuerunt, & in *Materia Medica* ad hunc numerum recensentur. Post haec adhibita, vel & una cum illis, miscentur uterina sic dicta remedia, quae stimulo agunt, & in Materia Medica ad §. 1291. 4. recensentur; ex quibus seligi possunt illa, quae aetati, temperiei &c., aegrotantis magis conducere videntur.

Similem methodum laudavit, & *Hippocrates* (*z*): commendabat enim calidas lotiones, & tepentes fotus, dein propinabat medicamentum, quod deorsum purgat, porro irritabat os uteri fomento, quod ex stercore bubulo parabatur, postea utebatur remedio, quod ex cantharide praeparatur, & tribus diebus intermissis, adhibebat aliud, quod ex felle conficitur. Similia alio in loco (*a*) suadet, & post lotiones, ac fomenta *cyclaminum* melle subactum, linteoque exceptum, uteri osculo applicari jubet, & *cupressi* ramenta aqua madefacta. *Idque, quo plus mordet, aut vellicat, breviore, aut longiore tempore faciendum. Et paratum specillum stanneum digitumque eodem modo intromittito.* Dum enim irritatur os tueri, spes est, uterum, propria contractione, emollitum prius orificium sic dilatare posse, ut contenta aqua expellatur. Dum post partum absolutum grumus sanguinis haerere incipit in uteri orificio, novi oriuntur tenesmi, qui non cessant, donec illud molestum exprimatur: postea, ubi de partu difficili agetur, patebit, quod leviter attrectando, & titillando quasi, os uteri languentes partus dolores excitent quandoque obstetrices, imo primum ingruentis doloris vestigium percipere noverunt in ipso uteri orificio, dum illud tangunt in parturientibus.

Tota ergo spes curae in eo consistit, ut aperto iterum uteri ore exeant illa, quae in uteri cavo continentur. Si autem illud sic obturatum fuerit, ut

(*y*) De Caus., & Sign. Morbor. diuturn. Lib. II. cap. 11. pag. 51. (*z*) De Natura Mulieb. cap. 2. Charter. Tom. VII. pag. 682. (*a*) De Muli. morb. Lib. I. cap. 60. Charter. Tom. VII. pag. 762.

ut nulla arte referari possit, uti in mirabili casu, qui ex *Vesalio* paullo ante memoratus fuit, factum legitur, tunc in immanem molem distendetur uterus. Forte tunc Paracentesis locum habere posset, ut levamen morbi obtineretur saltem. Uteri ipsa substantia pertundi deberet; sed non videtur inde tantum discriminis metuendum esse, cum in partu caesareo largum vulnus infligatur utero, & simul constet, illud feliciter sanatum fuisse. Nec facile, post cannulam eductam, aqua residua, vel postea accumulanda denuo in uteri cavo, in abdomen delabetur, cum illud vulnusculum statim sic contrahatur, ut fere nullum fiat, & distentissimus uterus saepius accrescat peritonaeo, uti & observatum *Vesalii* testatur.

§. 1225. QUoties in toto habitu pinguitudinis subcutaneae eadem lympha stagnat, vel effunditur, hydrops oritur *ἀνὰ σάρκα, ὑπὸ σάρκα, λευκοφλεγματία*: qui & circum abdomen, & circa scrotum.

Alia occasione, ubi de inflammatione agebatur, ad §. 374., de tunica adiposa dictum fuit; & tunc notabatur, illam per totum corpus dispergi, omnes musculos, tendines &c., investire, uti & horum fibras, vasa fere omnia in tali cellulosa substantia decurrere, imo & ipsam vasorum, viscerumque substantiam pro parte constituere. Fabrica hujus membranae pulcherrime descripta est (*b*); & simul probatur, a sanguine secerni pingue oleum in cellulas hujus membranae, non quidem per vasa pinguifera peculiaria, sed ex lateribus arteriarum sanguiferarum minorum exeunt ramuli, sola decrescente magnitudine a prioribus diversi, per quorum fines pingue in cellulas hujus membranae deponitur, atque iterum per venulas similes resorptum sanguini redditur. Si plus secernitur pinguis in membranam cellulosam, quam resorbetur per venas, opima pinguedine turget corpus obesum; si fusum pingue per motum validum, calorem, febrim resorptum fuerit, saepe subita sequitur emaciatio, uti post morbos acutos toleratos toties observatur. Ubi ergo aquosa colluvies in sanguine abundaverit, vel partes aquosae cum spissiori sanguinis parte minus unitae fuerint, secernitur facile in cellulosam tunicam aqua, quae, si non resorbeatur eadem proportione per venas, extendet tunicam cellulosam, & tumere faciet totum corporis habitum. Sic artificialem hydropem produxit *Celeberrimus Hales* (*c*), dum arteriis animalis infudit aquam calidam per canalem talis altitudinis, ut pressio columnae referret quam proxime vim, qua cor pellit sanguinem per vasa. Verum etiam per venas si injiciatur aqua, tota membrana cellulosa turget hydropica, & quidem facilius, quam si per arterias aquae injectio tentetur (*d*). Ob hanc causam hydrops panniculi adiposi, vel membranae cellularis, musculis ubique

(*b*) Abrah. Kaau Perspirat. dicta Hippocr. pag. 326., & seq.
(*c*) Haemastatics Exper. XIV. pag. 114.
(*d*) Abrah. Kaau Perspirat. dicta Hippocrat. pag. 335.

que incumbentis, & inter illorum interstitia locatae, vocatur ἀνὰ σάρκα, vel ὑπὸ σάρκα, & quia tumens membrana cellulosa cutim a subjectis partibus elevat, hinc & aquam inter cutim vocaverunt. Ita *Quintus Serenus* de hydrope loquitur;

Corrupti jecoris vitio, vel splenis acervo
Crescit hydrops: aut cum siccatae febre medullae,
Atque avidae fauces gelidum traxere liquorem.
Tum lympha intercus vitio gliscente tumescit,
Secernens miseram proprio de viscere pellem.

Potest ergo serum aquosum, in tunica cellulosa collectum, per totum habitum corporis dispergi; possunt etiam singulares partes eodem vitio tumere. Sic saepius pedes, crura, & femora hydrope anasarca laborant sola, imo & plerumque ab inferioribus partibus incipit hic morbus, dum collecta in tunica cellulosa aqua proprio pondere versus inferiora delabitur, & vespertino tempore tumere pedes facit, qui tumor lecti tepore, & horizontali corporis situ in lecto, denuo evanescit, rediturus iterum, dum erecto corpore artus inferiores in situ declivi ponuntur, praecipue si motu musculari non juvetur difficilis hic sanguinis venosi ascensus.

Notatur autem, quod hydrops anasarca & circum abdomen, & circa scrotum haerere possit, quia quandoque tunica cellulosa harum partium, facile distendenda, sic tumere potest, ut asciten vel & testium hydropem referret, quos morbos etiam anasarca quandoque comitatur, ut postea dicetur.

Solet quidem hic morbus vocari λευκοφλεγματία, sed forte minus adaequate. Antea ad §. 72., ubi de morbis ex glutinoso spontaneo natis agebatur, dictum fuit, quod sanguis quandoque degeneret in talem cacochymiam, ut rubedinem, & densitatem amittat, leviorque factus magis laxam, & mucoso frigori accedentem naturam acquirat; tunc vocaverunt veteres λευκὸν φλέγμα. Ubi vero sanguis dissolutus in aquosam tenuitatem loca subcutanea aquoso humore distendit, tunc potius dicitur *hydrops anasarca*. In Leucophlegmatia ergo adest potius mucosus lentor, qui, in habitum corporis diffusus, magis aequabiliter per totum dispergitur. In Anasarca est aquosa tenuitas humorum, & tumor aquosus in inferioribus corporis partibus primo apparet, dein sensim adscendente tumore pergit. Notatum tunc etiam fuit, quod veteres Medici observaverint, leucophlegmatiam in hydropem transire, dum frigidum illud mucosum sensim in tenuitatem aquosam dissolvitur. *Celsus* (*e*) quidem hydropem in tres species distinxit, sic ut secundam speciem λευκοφλεγματίαν, vel ὑπὸ τὴν σάρκα, dixerit, in quo morbo monet, observari sequentia: *Modo corpus inaequale est, tumoribus aliter, aliterque, per totum id orien-*

(*e*) Lib. III. cap. 21. pag. 160.

orientibus; quae descriptio respondet Anasarcae potius, quam Leucophlegmatiae, in qua solet totus habitus corporis tumere. *Hippocrates* (*f*), postquam φλέγμα λευκὸν descripserat, addit sequentia: *Si igitur curatus fuerit incohante morbo, convalescit; sin minus, in hydropem transit morbus, & hominem perimit*. Carnes vero deliquescere, corrumpi, & aquam gignere, monet paullo post (*g*). Notum autem est, veteres pinguedinem musculis externis superpositam vocasse carnes, & panniculum carnosum, quod etiam pulcre confirmatur alio *Hippocratis* (*h*) textu: *A pituita in hydropem maxime hoc modo devenitur. Colliquatur pinguedo, & a pituitae ardore aqua fit*. Simul addit, vix sperari posse curationem morbi, si omnis pinguedo perierit. Distinxit *Aretaeus* (*i*) binos hos morbos: *Si omne corpus intumescat, si ex alba crassa, & frigida pituita est*, φλεγματίας *ei nomen est*: *si in humorem sanguineum, aquosum, tenuem carnes liquatae fuerint*, ὕδρωψ διὰ σάρκα *generatur*.

Operae pretium tamen est, binos illos morbos a se mutuo distinguere, cum varia saepe requiratur cura. Leucophlegmatica virgo, absque evacuantibus remediis, saepe solis roborantibus curatur, quod in hydropis cura non semper obtinet. Sic autem inprimis distinguuntur: in Leucophlegmaticis totus habitus corporis mollis, pastaceus, frigidus apparet: in anasarca tumor hydropicus a pedibus fere semper incipit, sensim adscendens; simulque major tumor partium aqua intercute laborantium observatur, cum in Leucophlegmatia totum corpus tumidulum, laxum, pallidum appareat. Hoc signum *Fernelius* (k) pro pathognomico habuit, dicens; *Hanc* (*anasarcam*) *a phlegmatica cachexia sejungit sola magnitudo, quod tumidiorem habeat corporis vitiatam molem*. Praeterea, si partes tumentes in hac hydropis specie digitis premantur, fovea fit, quae sensim denuo assurgit; membranae enim adiposae cellulae cum se invicem communicant, hinc a pressione dum quaedam evacuantur, liquidum in his contentum transit in vicinas, & cessante pressione sensim redit in priorem locum. Hoc autem in Leucophlegmatia non tam facile contingere potest, cum magis viscida sit collecti humoris indoles, quae difficilius pressione in vicinas cellulas adigi potest. Inde etiam intelligitur, quare, proprio pondere, serum aquosum per compagem tunicae cellulosae versus inferiorem partem corporis delabatur. *Aretaeus* (*l*) hoc signum hydropis inter cutim observavit: jubet enim, ut huic illive parti digitus imprimatur, tûnc enim *cavus locus efficitur, & multum temporis cavus perseverat*. Verum quidem est, quod pro hydropis ascitis signo habeat, si fovea digitis impressa maneat, sed minus accurate, cum hoc tantum observetur, si ascitem comitetur anasarca, quod aliquoties fit. Potest tamen ascites solus esse, & tunc abdomen tensum est, nec integumenta pressioni cedunt.

Potest

(*f*) De Affect. cap. 5. Charter. Tom. VII. pag. 625. (*g*) Ibidem cap. 6. pag. 625. (*h*) De Intern. Affection. cap. 23. Charter. Tom. VII. pag. 655. (*i*) De Caus. & Sign. morb. diuturn. Lib. II. cap. 1. pag. 49. (*k*) Patholog. Lib. VI. cap. 8. part. 2. pag. 151. (*l*) Loco modo citato.

Potest jam hydrops anasarca totum corporis habitum occupare, cum tunica cellulosa per omnia se diffundat; sed tunc facile patet, difficillimam curationem praevideri, cum totus sanguis in aquosam tenuitatem degeneraverit; tuncque *Hippocrates*, uti paullo ante dictum fuit, vix ullam spem superesse dixit; *si omnis pinguedo perierit*. Tunc & *Aretaeus* (*m*) ipsa tympanitide difficiliorem curatu pronunciavit Anasarcam. *Oportet enim medicum in hoc morbo totum hominem permutare*, *quod neque Diis ipsis facile fuerit*. Quod autem acerbam illam Prognosin de universali hydrope intellexerit, patet inde, quod mox subjungat, quod nonnunquam exigua tantum in parte homo hydropem patiatur, in capite, pulmone, jecinore, liene, &c.

Praeterea tali in casu merito metuendum est, ne tunica cellulosa in interioribus pariter aqua turgeat. Antea ad §. 1210. dictum fuit, vomicas tales aquosas in cellulari pulmonis substantia observatas fuisse, & postea dicetur, hydatides, quae saepe degenerantis tunicae cellulosae videntur esse soboles, in plurimis visceribus fuisse inventas Veram Anasarcam piae matris vidi, dum inter Arachnoideam membranam, & piam matrem posita cellulosa substantia turgebat aqua; primo aspectu tenax mucus videbatur incumbere piae matri; sed lanceolae apice aliquot locis pertundebatur Arachnoidea, & tenuis aqua effluebat notabili satis copia; quo facto omnis tumor subsidebat. Videri possunt & illa, quae §. 1010. 2. 7 habentur, ubi de Apoplexia ex simili causa orta agebatur.

Patet simul, anasarcam hydropem varia mala producere posse, prout vel totum corporis habitum, vel has illasve partes occupat, non tantum in internis, verum etiam in externis, corporis partibus. Vidi, in tali hydrope palpebras oculorum adeo intumuisse, ut nullo modo deduci potuerint. Frequenter contingit in anasarca, si scrotum occupet, turgere penem, & praeputium tumidum miro intorqueri modo, ita ut saepe urinae excretio difficillima fiat, imo & integre supprimatur; sic ut scarificationibus opus sit, quibus exitus fiat aquae in mirabili hic tunica cellulosa contentae. Notavit hoc morbi symptoma *Aretaeus* (*n*): *Intumescunt testes*, *praeputium*, *&* *totus colis*, *ob inaequalitatem tumoris*, *tortuosus est*.

Caeteris tamen paribus, videtur Hydrops Anasarca, nisi interiora corporis occupaverit, facilius curam admittere, quam reliquae species hydropis, cum largae, & numerosae venae decurrant per tunicam cellulosam, quae resorbere poterunt collectum hic serum aquosum, & simul frictionibus adhibitis stagnantia in motum duci possint, sicque adjuvari resorptio. Simul etiam scarificatione, vesicatoriis, cauterio exitus conciliari satis facile poterit collectae lymphae; de qua re postea dicetur.

(*m*) De Cauf. & Sign. Morbor. diuturn. Lib. II. cap. 1. pag. 51.
(*n*) Ibidem pag. 5.

§. 1226.

§. 1226. **D**Um eadem aqua in duplicatura peritonaei, in cavo abdominis inter peritonaeum, & viscera abdominis, aut in dilatatis glandularum cavis, vasisque in abdomine contentis, colligitur, ἀσκίτης appellatur, ut & τυμπανίτης, si vapore rarefacto turget, ab aqua, pure, ichore, aere, clausis hic, fotis, putrefactisve.

Quando regio abdominis a collecta aqua tumet insigniter, tunc vocatur ἀσκίτης, quia utrem coriaceum, quo veteres vina recondere solebant, refert. Triplici autem modo collecta hic aqua haerere potest. Vel enim in cavo abdominis libere fluctuat, & viscera abdominis undique alluit, vel in cavis membranis dilatatis haeret, vel denique extra abdominis cavitatem colligitur, & tunc intra duplicaturam peritonaei haerere dicitur.

An autem Peritonaeum revera duplex sit, dubitaverunt multi. *Galenus* (*o*) sic descripsit, ubi de vulneribus abdominis agens, abdominis integumenta recenset. *Quod vero deinceps excipit, ab illis quidem vocatur peritonaeum, putantibus videlicet, illud unum & simplex esse corpus, minimeque compositum, sed non ita se res habet, quum id compositum ex duobus corporibus sit, quorum utrumque & exsangue, & nervosum est. Verum alterum eorum aponeurosis est musculorum transversorum, alterum membrana praetenuis, velut aranea, quae utique verum est peritonaeum.*

Ex hac descriptione apparet evidenter, quod *Galenus* non habuerit ipsum peritonaeum pro duplici membrana, sed tantum de aponeurosi musculorum peritonaeo incumbente hoc intellexerit. Cellulosa tunica videtur se interponere inter illam tendinosam expansionem, & peritonaeum, & hanc pro parte externa peritonaei habuit accuratissimus Anatomicus *Vvinslow* (*p*), notatque, cellulosam hanc fabricam non esse ubique ejusdem crassitiei, in quibusdam locis admodum exiguam esse, imo quandoque fere nullam. Simul monet, improprie dici sic duplicaturam peritonaei. Eandem sententiam confirmavit *Celeberrimus Douglas* (*q*), & voluit, cellulosam hanc substantiam inter peritonaeum, & incumbentes ipsi partes locatam, idem facere, *quod gossypium, vel sericei flocci in veste quadam inter pannum exteriorem, & interiorem.*

Fatetur deinde (*r*), quod olim quidem crediderit, aquam colligi inter duplicaturam peritonaei, sed quod nunc penitus convictus sit, *inter peritonaeum, & tendines musculorum transversorum esse.*

An autem certo constat, Peritonaeum simplicem esse membranam, nec duplicatam? certe simplices tales membranae rarissime in corpore occurrunt. Exactissime omnium Peritonaeum descripsit *Kaau* (*s*), & mirabilem modum demonstravit, quo haec membrana non tantum undique tegit internam abdominis

(*o*) Method. Medendi Lib. VI. cap. 4. Charter. Tom. X. pag. 139. (*p*) Exposit. Anatomique, traite du bas ventre N. 28. pag. 501. (*q*) Descriptio Periton. pag. 37. (*r*) Ibidem pag. 98. (*s*) Perspirat. dicta Hippocrat. pag. 255., & sequent.

minis superficiem, sed & singula involvit viscera, mesenterium, ac omentum producit &c. unde concludit, *factam esse mirabilem hanc membranam continuam, ut partes ordinet, simul investiat, & loco retineat stupendum in modum, omni parte una, & eadem; processus ubique dans, qui, iterum ad partes divergentes, illas includunt; nec finis, nec principium revera in his est* (*t*). Verum Peritonaeum vasculosa membrana est, & idem ille auctor, qui tanta cum industria corpus humanum scrutatus est, *admirabatur naturae apparatum, dum moliretur vasorum deductiones; nunquam pendula, nunquam in superficie distribuuntur nuda; sed semper inter binas lamellas membranaceas proserpunt: ibi ordinantur, & ibi in ordine servantur* (*u*). Optime autem hoc confirmavit ex structura Pericardii, quae, ante *Ruyschii* artem, pro simplici, tenui, pellucida habebatur membrana: post felicem autem vasorum impletionem patuit, numerosissima vascula in cellulosa tunica media inter duplices membranas decurrere. Hydatides inventae fuerunt numerosae in peritonaeo, quae vix concipi possent, nisi duplex haec membrana foret. Si jam simul considederetur, per morbos miro modo quandoque mutari peritonaeum, ita ut admodum incrassetur, & in plures lamellas dividi possit, confirmabitur magis haec opinio, quod peritonaeum sanum non sit absolute simplex membrana, sed, ut reliquae fere omnes, duplici lamella constet, quae lamellae naturaliter cohaerent quidem, sed tamen per morbos a se mutuo separari possunt, & sic cavum facere, in quo serum aquosum colligi, & accumulari posset. In Herniosis, dum operatione Chirurgica indiget inveteratum malum, toties invenerunt Chirurgi, se numerosas lamellas cultello findere debere, antequam intestinum nudum appareat, integre aperto sacco hernioso.

An autem hydrops abdominis, qui non occupat ventris cavum, haereat intra duplicaturam peritonaei, an vero inter peritonaeum, & expansionem tendinosam musculorum abdominalium, forte non tam facile cognosci poterit in cadaveribus hydropicorum, cum in morbo hoc inveterato membranae continentes aquam collectam saepe insigniter a naturali suo statu degenerent. Neque videtur adeo magni momenti futurum ad morbi curationem, sive aqua haereat in duplicatura peritonaei; sive inter peritonaeum, & membranam tendinosam. Proderit semper novisse, an aqua haereat in abdominis cavo, an extra illud, quod quomodo cognosci possit, statim dicetur.

Non incongruum tamen videtur, si hoc loco consideremus, quid probati auctores se observasse testentur in cadaveribus hominum, qui hunc morbum passi fuerunt.

Nuckius (*vv*), in canibus instituto experimento, viderat, vasa lymphatica inter duplicaturam peritonaei decurrere, & inde deduxit originem *hydropis peritonaei*, quem novum morbum vocat, quod antea illum incognitum fuisse crediderit. Speciatim autem in helluonibus, voracibus, & gravidis hunc morbum metuendum esse voluit, dum ab una parte ventriculus, & intestina

(*t*) Perspirat. dicta Hippocrat. pag. 267. (*u*) Ibidem pag. 290. (*vv*) Adenograph. curios. pag. 99. &c.

repleta, vel uterus distentus premit, ab altera parte musculi abdominales renituntur; hinc facile posse vasa lymphatica nimis impleta rumpi, & lympham sic stillare intra duplicaturam peritonaei. Postea narrat casum hydropicae mulieris, cujus cadaver inciderat, prius post mortem prope umbilicum instituta paracentesi, & nonaginta quinque libris aquae eductis. Dein incisis abdominis integumentis, mirabatur, nulla apparere oculis viscera (ascitem enim esse crediderat); diligentiori autem examine, & cultri acie profundius adacta, viscera, quae antea latuerant, in conspectum venerunt omnia, & *Peritonaeum sacciformem induisse figuram, intra cujus duplicaturam tanta aquarum moles abscondita fuerat, observatum, internamque membranam ab externa secessisse, & adeo incrassatam fuisse, ut altera tantum peritonaei lamina naturalem hujus membranae constitutionem triplo, quadruplove crassitie sua superaret, & cavitate sua accuratissime aquam extravasatam servaret, ut ne guttula quidem abdominis viscera irroraret.* Deinde recenset *Tulpii* (x) similem observationem de muliere hydropica, quae centum, & decem aquae libras gessit inter duplicaturam peritonaei, & tantum aquarum pondus septem plus minus annis animosa tulit, ita ut potuerit, perinde atque sanissima, deambulare, peregre proficisci, imo, quod magis mirum erat, excelsam Clivensium turrim ascendere. In cadavere omnia viscera sana, & integra reperiebantur, excepto rene sinistro, qui solito major erat, uti & tubis Fallopianis, quae erant plane impervíae. Peritonaei autem tunicae, inter quas haeserat aquosa ingens haec colluvies, crassitiem habebant digiti annularis.

Plures similes casus in Historia Medica habentur, qui demonstrant, hydropem maximae molis inveniri satis frequenter in abdominali regione, & tamen extra abdominis cavum: nec operae pretium videtur plures recensere. Interim semper invenitur, quod membranae, quae continent aquas, degeneraverint plurimum, & incrassatae fuerint; adeoque non videtur inde certo concludi posse, quod aquae inter duplicaturam peritonaei haeserint. Illi enim, qui contrariam sententiam tenent, poterunt statuere, quod cellulosa tunica, inter peritonaeum, & expansionem tendineam musculorum abdominalium locata, longe aptior videatur, ut sic degeneret, quam simplex, & tenuis membrana; hincque affirmabunt, posteriorem talis facci hydropici partem esse peritonaeum, anteriorem vero constitui ab expansione tendinosa. Praeterea observationes habentur, quae affirmant, tales aquarum collectiones inter peritonaeum, & musculos fuisse inventas (y); licet & alii plures testentur, illas haesisse inter duplicaturam peritonaei: verum dum hos casus attente perlegi, non vidi, quod hoc accurate demonstraverint, sed plerumque, prout in hac, illave opinione fuerint, pronunciaverint aquas in abdominali regione, sed extra cavum abdominis repertas, fuisse in duplicatura Peritonaei, vel inter Peritonaeum, & musculos abdominales.

Cele-

(x) Observat. Medic. Lib. IV. cap. 44.
(y) Philosoph. transact. N. 299. pag. 1977. Abridg. Tom. V. pag. 286.

Celeberrimus Mead (z) peritonaeum agnovit esse duplicem membranam, & hinc triplicem ascitis speciem statuit, unam, ubi aqua in cavo abdominis collecta stagnat; alteram, ubi inter tendines musculorum abdominis, qui transversales dicuntur, & peritonaeum aqua effunditur; tertiam denique, ubi in medium tunicarum peritonaei illapsus humor harum distensione largum sibi receptaculum format. Rarissimum autem casum vidit in cadavere mulieris quadraginta annorum, in quo omnes tres illae hydropis species aderant. *Inciso enim cadavere, effluxit primum ex cavo, quod musculorum transversalium tendines a peritonaeo sejuncti confecerant, magna aquae copia, admistis multis hydatibus largis, & nondum disruptis. Dein, secto peritonaeo, crassiusculi, & viscidi humoris librae septem, aut octo eductae, quibus glandulae multae corruptae admiscebantur. Mirabamur jam, nulla se in conspectum dare intestina, quae frustra quaesivimus; donec, crassa membrana corii instar dissecta, ventriculum, & omnia intestina simul cum omento in angustum spatium coacta, & quasi occultata tandem reperimus. Membrana haec erat pars interior peritonaei, quod duplex esse jam diximus; cujus pars exterior, quum corium, ut notavi, prope referret, facile prima facie ita nobis imposuit, ut totum esse peritonaeum putaremus.*

Ex omnibus hactenus dictis videtur sequi, quod inter duplicaturam peritonaei hydrops nasci possit, quamvis forte rarius id contingat: non semper autem adeo facile distinguitur, an inter peritonaeum, & tendines transversalium musculorum, an vero in duplicatura peritonaei haereat aqua, cum membranae adeo degenerent, neque semper cadavera hoc morbo defunctorum dissecantibus satis temporis concedatur, ut ad amussim omnia inquirere possint.

Sequitur jam, ut agatur de signis, quibus cognosci potest hydrops ascites, qui extra cavum abdominis colligitur: facile patet, haec signa distinctius posse cognosci, morbo incipiente, quam postea, ubi in immanem molem talis hydrops excrevit.

Celeberrimus Littre (a) descripsit casum matronae, quae hydrope peritonaei periit, & indicia hujus morbi accurate recenset; sunt autem sequentia.

1. Si sensim inceperit, & lente admodum augeatur morbus; quod imprimis observatur in hydropis talis initio.

2. Si venter aequabiliter non tumeat, uti fieri solet, dum in abdominis cavo aqua colligitur, sed circumscriptus, praecipue in anteriore ventris parte tumor appareat, cujus figura in diverso corporis situ vix mutatur. Sic enim distinguitur ab hydrope in cavo abdominis collecto; nisi enim admodum jam distentum fuerit abdomen, mutatur tumoris locus, prout in hoc, illudve latus aeger decumbit. Sic pariter distingui poterit ab ovarii tumore incipiente, qui inferiorem lateralem abdominis regionem occupat, & plerumque obtusum quemdam dolorem comitem habet. Notandum tamen est, quod observatum fuerit (b), cavum abdominis bifariam divisum fuisse dura,

 & pol-

(z) Monit. & Praecept. Medic. pag. 126. &c. (a) Académ. des Sciences l'an 1707. Memoir pag. 667 & seq. (b) Iidem l'an 1703. Memoir pag. 114.

& pollicem crassa membrana, oblique posita, sic ut inciperet a rene dextro, & inde descendens terminaretur ad trium pollicum distantiam ab inferiore parte renis sinistri: in superiore parte abdominis nihil extravasati aderat, in inferiori autem parte nigra, spissa, glutinosa colluvies aderat cadaverosi foetoris. Patet facile, in tali casu abdomen non fuisse aequabiliter distentum.

3. Si locus in abdomine inveniatur, ubi nulla fluctuatio percipitur; nempe extra limites circumscripti tumoris.

4. Si extrema corporis inferiora non tumeant, vel saltem parum, & tarde admodum intumescant.

5. Si diu absque insigni functionum laesione ferat aeger malum, & vix aliam patiatur molestiam, quam a mole, & pondere tumoris sensim aucti.

Certe ultra triginta annos tumidissimo sic abdomine vixit mulier, satis caeterum sana, absque ulla crurum intumescentia, in cujus cadavere ingens aquae copia in peritonaei duplicatura inventa fuit (*c*).

Mirabilior adhuc casus legitur de muliere, quae per quadraginta quatuor annos hunc morbum tulit, & tandem octuagesimo secundo anno mortua fuit, tumore hydropico toto fere illo tempore permanente in eodem statu. Post mortem ultra quinquaginta pintae liquoris foetidi, spissi, viscosi, salini inventae fuerunt inter lamellas peritonaei (*d*).

Addit *Celeberrimus Littre* in loco modo citato & alia quaedam signa, quae post paracentesin institutam observari possunt in hac hydropis specie. V. g. si omnis omnino aqua effluat, & si, evacuato penitus tali sacco, aqua tepida per cannulam injecta illico redeat tota &c. verum de his signis hic loci non agitur, postea de illis dicendum erit. Considerantur enim nunc tantum illa indicia, quae morbum in suo initio detegunt.

Cum autem aqua extra cavum abdominis haereat, viscera non macerantur in hac colluvie; hinc diutius morbum sustinere possunt tales aegri, commoda adhuc satis sanitate gaudentes; & observationes fidae docuerunt, quod & color bonus faciei, urinae naturalis satis libera excretio, appetitus, digestio, alvi egestio per plures annos fuerint integra. Unde iterum morbi hujus signa deduci poterunt. Moles sola, dum multum increvit talis hydrops, molesta est, & premendo viscera nocet: cum autem & peritonaeum, & abdominis integumenta facile cedant, primis morbi temporibus viscera abdominalia non adeo multum comprimentur.

Sed & felicior poterit sperari cura, cum integre talis saccus per paracentesin evacuari possit; & si admisso aëre putredo inciperet nasci in hoc cavo, per injectiones detergentes, & antisepticas posset haec emendari, limosa faex, quae superficiem talis sacci oblinire solet, posset simul ablui, & sic depurari latera sacci, ut, moderata compressione accedente, spes sit, concrescere posse, sicque morbum integre curari.

Sequi-

(*c*) Philosoph. transact. N. 348. pag. 458. Abridgem. Tom. V. pag. 288. 289.
(*d*) Medic. Observat. and. Inquiries Tom. I. pag. 7. & seq.

Sequitur jam, ut consideretur ascites, qui fit ab aqua accumulata in ipso abdominis cavo; qui iterum duplex est. Vel enim libere fluctuar, & omnia abdominalia viscera alluit, vel in dilatatis glandularum cavis, aut vasis colligitur, qui & hydrops cysticus, & saccatus vocari solet.

Dum in abdominis cavo colligitur fluctuans aqua, nullum sui indicium dabit, nisi dum incipit aucta copia distendi abdomen; verum quidem est, quod ex morbis praegressis, colore corporis mutato, urina parca &c., Medicus prudens saepe colligit, hydropem metuendum esse, sicque illum praevidet futurum: verum hic agitur de signis morbi præsentis: cum autem aqua, incipiens colligi in cavo abdominis, pondere suo inferiora petat, tumor ille ab inferiori abdominis parte incipiet, & sensim aucta copia extravasati liquidi ascendet; hinc mirum non est, quod in ipso sui initio ascites facile distingui nequeat: Hoc videtur indicasse *Aretaeus* (*e*), dum dicit: *Neque enim in inferiore ventre fluctuans humidum hydropa nuncupamus: quandoquidem neque ibi vitium est, sed quum morbum consequitur tumor, inflatio, coloris foeditas, iste in aquam habitus colliquescens, hydrops est, & vocatur.* Deinde paullo post addit: *Si aqua copiosa in peritonaeo contineatur, natentque in humore intestina, ascitem cognominarunt.* Notat simul, hydropi, qui in ilibus fit, unam earum, quae totum corpus inflant, copulari nonnunquam: ideo videtur & signis Hydropis Ascitis addidisse signa Hydropis Anasarcae; sic enim habet: *In Ascite in ilibus tumorem, in pedibus inflationem* (οἶδος), *videre licet: facies, brachia, & reliqua, gracilia cernuntur, intumescunt testes, praeputium, & totus colis ob inaequalitatem tumoris tortuosus est. Tangito vero & aliquam in partem manum imprimens intro moderate pellito, ad alias enim partes humiditas transfluet. Verum etiam in corporis ad alterutrum latus conversionibus humor in locum declivem, & tumorem, & fluctuationem faciet; fluctuantisque liquoris sonitus exauditur.*

Patet ergo, quod, cum impleri incipiat aqua abdomen, in ilibus primo tumor appareat; dumque magis & magis impletio haec augetur, pressio major fit in abdominis inferiora, unde venae iliacae comprimuntur; & hinc in ascitide crura, & femora frequentius tument, cum e contra, ubi aqua inter musculos abdominis, & peritonaeum, vel in duplicatura peritonaei, colligitur, venae iliacae non premantur, & ideo, uti modo dictum fuit, tunc artus inferiores vel omnino non, vel parum tantum, & tarde tumere incipiant; quando nempe immaniter jam aucto tumore viscera abdomine contenta multum comprimuntur.

Fluctuatio autem aquae contentae, & delapsus versus latus, in quod aeger decumbit, omnium facillime deprehenduntur, quando totum abdominis cavum nondum aqua repletum est. Dum enim lagena liquido penitus plena concutitur, nullus sonus, nulla fluctuatio, percipitur. Cum autem Medici quandoque non vocentur, nisi morbo jam adulto, dum totum abdomen jam plenum turget, majori cautela opus erit, ut certa habeatur Diagnosis. Multum juvabit certe, si incipientis morbi historia rite cognosci possit, sed

(*e*) De Caus. & Sign. Morbor. diuturn. Lib. II. cap. 1. pag. 48. 49.

& saepe haec deficit, vel ab aegro, & adstantibus vix accurata sperari potest. Solent autem Medici sic examinare tumidum abdomen. Digitos applicant utrimque lateribus abdominis, dein uno digito fortiter percutiunt unum latus, si tunc sentiant undulationem digitis eodem tempore opposito lateri applicatis, credunt impletum esse liquido abdomen, & non sine ratione. Notavit celebris *du Verney junior* (*f*), quandoque ob nimiam tensionem, vel ob crassitiem integumentorum ne quidem hoc modo percipi fluctuationem, tuncque voluit, ut, una manu umbilico imposita, percutiatur inferior abdominis pars, ita ut percussionis impetus dirigatur versus superiora abdominis. Quamvis autem egregius ille vir satis versatus fuerit in hoc asciticorum examine, fatetur tamen candide, se aliquoties deceptum fuisse in Diagnosi, dum fluctuationem se percepisse arbitrabatur, cum tamen postea nullam inveniret aquam in cavo abdominis, sed intestina flatibus, & glutinosa materia plena.

Videmus, optimos Medicos, & admodum versatos in hujus morbi Diagnosi quandoque tamen hallucinatos fuisse. *Sydenhamus* (*g*) monuit, excrescentias carnosas praeternaturales quandoque abdominis Hydropem mentiri, uti & flatus, de quibus postea agetur, ubi *Tympanitidis* fiet mentio. Mirus talis casus legitur (*h*). Matrona quadraginta septem annorum, ob mortem unici filii afflictissima, incepit languere, & emaciari: abdomen postea intumuit sensim magis magisque, & cum omnia signa ascitidis adesse viderentur, tentata fuit paracentesis in quartam vicem usque, absque ullo fructu, cum nulla omnino exiret aqua, licet fluctuatio manifeste perciperetur. In cadavere inveniebatur ren sinister immaniter auctus mole, ita ut triginta quinque libras aequaret pondere, totus a structura sua naturali degenerans. Aqua, cujus fluctuatio in vivente percepta fuerat, haerebat tantum in vacuis intervallis, quae a rene tam enormiter tumido relinquebantur, adeoque non mirum erat, evacuationem per institutam paracentesin non successisse. Alia similia exempla apud *Bonetum* (*i*), & alios habentur.

Patet ergo, nihil temere hic concludendum esse, & famam Medici saepe in hac Diagnosi periclitari, nisi ad omnia, quae toto morbi tempore contigerunt, attentissimus fuerit.

Verum, si tanta requiritur prudentia, ut statuatur, an abdominis tumor ab aqua collecta pendeat, major adhuc desideratur, ut de indole, & dotibus contenti in abdominis cavo humoris quis decernat. Stupebat celebris *Vernage* (*k*), dum pertundebatur abdomen hydropicae virginis, loco aquae exire liquidum, quod colore, & consistentia lac referebat, imo & sapore utcumque, nisi quod falsius esset; spumescebat lactis instar, dum ex alto cadebat: intumescebat igni impositum, attamen multo levius erat lacte, nec coagulabatur per acida, sed per salem tartari admistum. Singulis quindecim die-

(*f*) Academ. des Sciences l'an 1703. Mémoire pag. 186.
(*g*) De Hydrope pag. 611.
(*h*) Académ. des Sciences l'an 1732. Histoire pag. 45. & seq.
(*i*) Sepulcr. Anat. Tom. II. pag. 448. & aliis pluribus in locis.
(*k*) Académ. des Sciences l'an 1700. Histoire pag. 15.

diebus debebat repeti paracentesis, & singulis vicibus educebantur tredecim, quatuordecim, imo & quindecim pintae: integro anno morbum passa, periit. Post lapsum in caput sanissima ante puella septem annorum languere incepit, chylosa materies una cum faecibus exibat, corpus totum emaciabatur: cessavit dein chylosus ille alvi fluxus, & abdomen incepit tumere: paracentesi facta, sex, septemve pintae liquidi chylosi eductae fuerunt, & post quindecim dies periit: post mortem similis liquidi eadem quantitas in cavo abdominis inventa fuit (*l*). Quandoque, licet manifesta fluctuatio percipiatur, pertuso abdomine pauca copia exprimitur tremulae quasi gelatinae; quod mihi contigit, dum in annosa virgine, quae nullo modo persuaderi se passa fuit, ut chirurgi manum admitteret, paracentesin instituissem: licet enim amplam satis cannulam adhibuissem, educta acu triquetra, nihil effluxit: immissus tamen per cannulam stylus nullum offendebat obstaculum; & vix, compresso turgido abdomine, decem unciae gelatinae subfuscae educi potuerunt.

Aliquando aquae cruentae, quandoque virides, fuscae &c., exeunt: imo, repetita saepius abdominis punctione, singulis vicibus prodit diversis dotibus praeditus humor, uti postea patebit, quando de paracentesi dicetur.

Hinc videtur, tutius esse, ut Medicus, ante paracentesin institutam, de peculiari indole liquidi in abdomine contenti nihil affirmet.

Verum non semper in asciticis contentus in abdomine humor libere fluctuat, sed invenitur saepe in majoribus, vel minoribus cavis membranaceis contineri; & tunc hydrops saccatus vocari solet.

Degenerare posse sic cavos folliculos membranosos, ut lympha collecta turgidi magis magisque extendantur, & saepe in magnam molem, si quacumque de causa emissarium horum fuerit impervium, facile concipitur, similesque tumores in externis corporis partibus saepius videmus; uti v. g. in limbis palpebrarum; & solent hydatides vocari. Sed & in tunica cellulosa idem contingere posse certum est: vidi tales parvas hydatides in albo oculi, ad limbum corneae, & scleroticae, imo in ipsius corneae superficie, quae apice lanceolae apertae statim subsidebant absque ullo incommodo remanente. Verum & ipsa vasa corporis sic posse degenerare, ut in hydatides abeant, alia occasione ad §. 112. 1., ubi de obstructione agebatur, notavi: integram enim placentam uterinam in hydatides mutatam observavit *Ruyschius*, & ipse partem talis placentae servo. Verum tunc simul monitum fuit, quod quandoque tales hydatides inventae fuerint libere fluctuantes, absque omni nexu cum se invicem, vel vicinis partibus, in majori sacco membranaceo: imo quandoque inventae fuerunt majores hydatides, quae minores alias, in suo cavo libere fluctuantes, continebant.

Veteres Medici hanc morbi speciem observaverunt. *Aretaeus* (*m*) enim sic habet: *Alia quaedam hydropici morbi species talis agnoscitur: vesiculae quae-*

(*l*) Academ. des sciences l'an 1710. Histoire pag. 52.
(*m*) De caus. & sign. morbor. diuturn. Lib. II. cap. 1. pag. 51.

quaedam pusillae, crebrae, humoris plenae, in loco, ubi ascites fieri solet, excitantur. Caeterum quod humore multo impleantur, illud indicio est. Si abdomen perforaveris, parum admodum humoris effundes, ab interiori nempe parte vestra occlusit; at si in vesicam instrumentum impuleris, iterum effluit: haec autem hydropis species haud levis est.

Ingenue simul fatetur, se nihil certi habere, quod diceret de harum vesicularum origine. Sed & *Aëtius* (*n*) similiter sic scribit: *Fiunt etiam aliquando bullae inter peritonaeum, pelliculam, & intestina, figura vesicae similes, & seorsum humorem continentes: hae ipsae sane per fluctuationes quasdam inaequales deprehenduntur: nimirum proprium locum; secundum lineamenta quaedam distributum, ac velut circumscriptum, ipso humore tenente.*

Licet autem in folliculorum praeternaturaliter dilatatorum, vel membranae cellulosae, cryptulis origo hydatidum a multis ponatur, tamen & aliis visum fuit, vasa lymphatica ad talem degenerationem inprimis aptissima esse. *Nuckius* (*o*), qui in rimandis vasis lymphaticis diligentissimus fuit, illa in hydatides morbose mutari, asserit: *Celeberrimus Morand* (*p*), sententiam *Nuckii* amplexus, illam satis ingeniose explicat, & confirmat. Plerumque hydatides sub tunica externa viscerum haerent in primo suo ortu, sed in eodem loco copia vasorum lymphaticorum adest; hydatides limpham continent similem, ac per vasa lymphatica fluit: vasa lymphatica in tota sua longitudine nodosa quasi apparent, dum ubique binis valvulis appositis illorum cavum distinguitur, quarum valvularum apparatus talis est, ut lymphae, versus latiorem partem horum vasorum fluenti, facilem viam praebeat; retrogrado autem motui, a latiori horum vasorum parte versus angustiorem, obicem ponat. Simul observatur, quod vasa lymphatica ad singula loca, ubi valvulae ponuntur, magis constricta appareant. Ipsae autem hae valvulae ab illa parte, quae latiorem vasorum lymphaticorum partem spectat, cavae sunt, ab altera parte convexae. Si jam a quacumque causa tenera haec vasa lymphatica comprimantur, vel obstaculum quodcumque nascatur, quod impedit liberam lymphae in majores venas evacuationem turgebunt haec internodia, valvularum cava superficies ab incumbente liquido distendetur, binae sibi mutuo accumbentes valvulae dilatatae pressione, & plastica lymphae indole, uniri poterunt, ac concrescere, sicque tota vasis lymphatici pars inter bina valvularum paria in hydatidem extendetur, dum lympha sequens perpetuo urget, antequam valvulae penitus inter se concreverint: nec impossibile videtur, hydatidem sic natam posse a reliqua continuitate vasis, cum haec tenerrima sint, solvi, & in cavum abdominis decidere; sicque intelligeretur ortus hydatidum libere fluctuantium.

Voluit & egregius ille vir, quod valvulae multum distentae possent singulae abire in hydatides, dum sensim a lympha degenerante ex valvula nasceretur integra sphaerula; & cum inter binas tales sphaerulas contiguas adhuc

(*n*) Sermon. X. cap. 20. pag. 234. (*o*) Adenograph. Curios. pag. 99.
(*p*) Academ. des Sciences l'an 1723. Histoire pag. 32. & sequent.

adhuc aliquod interstitium maneat, aliqua copia lymphae transiens posset augere nascentium sic hydatidum molem, donec tandem pauculum illud, quod transprimitur adhuc, tardius motum, vel omnino stagnans, concresceret, & adhaereret, formatis jam hydatidibus. Sic explicare conatur originem hydatidum, quae racemosae vocantur, cum racemi uvarum instar cohaereant.

Cum autem, uti postea ad §. 1229. dicetur, omnes pertinaces viscerum obstructiones, & scirrhi inter causas hydropis numerentur, non adeo improbabilis videtur haec opinio, quod hydatides a morbosa vasorum lymphaticorum degeneratione fieri possent, quamvis non careat adhuc omni difficultate, quam forsan diluet ulterior hujus morbi observatio.

Quidquid statuatur de origine hydatidum, certum est, illas inveniri in cadaveribus demortuorum. *Celeberrimus Bianchi* (*q*) testatur se vidisse in homine quadragenario *viscera abdominis omnia*, *Hepar*, *Lienem*, *Mesenterium*, *Pancreas*, *Renes*, *Vesicam*, *intestina &c.*, *non tantum innumeris pene utriculis sero turgidis*, *ac omnimodam hydatidum speciem repraesentantibus*, *obsita*; *sed hae insuper suppositae hydatides sibi invicem per quatuor*, *aut quinque plana densissime superincumbebant*. Cum autem & in ipsis intestinorum cavis similes hydatides deprehenderet, neque in viscerum superficie vasa lymphatica tam denso agmine ab Anatomicis deprehensa fuerint, ut plurimis stratis sibi mutuo incumberent, hinc noluit hydatides ad lymphaticorum vitia referre, sed potius dispersis cingentis tunicae elevationibus a sero subter effuso illarum originem tribuit. Summa autem pelluciditate a reliquis aquosis tumoribus hydatides distingui asserit.

Similis etiam casus legitur apud *Schenckium* (*r*), de muliere hydropica, in qua omnia viscera, & in externa superficie, & in cavis suis habebant cystides, pendulas, plenas aqua citrina, quae etiam post vigesimum diem nullum contraxit foetorem. Nequidem cava cordis, pericardii, ventriculi, intestinorum &c., erant immunia ab hoc morbo; quod satis mirum videtur. Numerosa apud Observatores exempla hydropis saccati occurrunt, sed plura recensere superfluum videtur.

Utile tamen semper erit Medico, si scire possit, an tumor abdominis a fluctuante in cavo abdominis aqua fiat, an vero ab hydrope, saccato dicto. Antea jam laudatus *Du Verney* (*s*) haec signa collegit. Si nempe lente increverit tumor, ita ut biennium, & ultra elapsum fuerit, antequam abdomen in magnam molem intumuerit. Si incipiente morbo tumorem in abdomine rotundum perceperit aeger, qui sensim increvit absque magna molestia. Si pedes, crura, femora, tarde tumere inceperint, & venter, mutato situ aegri, figuram nunquam mutaverit, uti fieri solet, dum hydrops in cavo abdomine colligitur. Apparet, pleraque ex his signis satis convenire cum

(*q*) Histor. Hepat. Tom. I. part. 2. cap. 3. §. 2. pag. 139.
(*r*) Observat. Medicin. lib. III. observ. 4. pag. 341.
(*s*) Académ. des Sciences l'an 1703. Mémoir. pag. 195.

cum illis, quae antea recensita fuerunt, ubi de dignoscendo peritonaei hydrope agebatur.

Interim tamen in Diagnosi hac formanda opus est iterum magna circumspectione, si Medicus ab initio ipsius morbi non adfuerit aegro. *Tumor observatus fuit durus ventris, enormis, aequalis, in corpore summe cachectico, ubi omnis suspicio enormis hydropis saccati aderat, maxime cum totum abdomen expleret, excepta infima hypogastrica regione, in adolescente quatuordecim annorum, spina ventosa, omnes dorsi, ac lumborum vertebras, & os sacrum exedente, enecto; ubi tamen monstrosa abdominis moles unice debebatur sanissimis, & citra notatum Anatomicis exemplum, mole immensis, Hepati, & Lieni* (*t*). Quam turpis error fuisset in hoc casu Paracentesin instituere?

Praeterea contingere potest, ut saccus talis hydropicus a nimia distensione collectae aquae rumpatur, & sic omnis aqua in cavo abdominis haereat. Verum quidem est, quod frequenter talis sacci latera multum crassescant simul, dum distenduntur; sed & post mortem, toto abdomine aqua pleno, inventae fuerunt laciniae lacerae ingentis sacci, qui aquam olim continuerat.

Neque hoc tantum: verum & observatum fuit, aquam in cavo abdominis haesisse, licet simul hydrops saccatus adesset. Memorabile exemplum habetur (*u*): Pertuso abdomine, modica aquae quantitas effluebat, nec ventris tumor multum minuebatur: stylo tamen per cannulam immisso, certum erat, acum triquetram in cavum abdominis penetrasse: cannula percipiebatur resistentia manifesta, cumque se certum crederet peritissimus in hoc morbo *Du Verney*, cystidem se tangere, pertudit illam, & effluxerunt circiter sex pintae humoris flavescentis, & mucilaginosi, qui penitus diversus erat ab illo, qui prius ex cavo abdominis exiverat. Repetiit in eadem aegra paracentesin, iisdem cum cautelis, & postea etiam in aliis aegris cum eodem eventu.

Inde tamen apparet, quam certus debeat esse Medicus de morbi Diagnosi, antequam audeat resistentem cannulae tumorem, post eductam ex cavo abdominis aquam, pertundere, cum toties inventi fuerint scirrhosi tumores hydropem comitantes, qui, distento per aquas abdomine, tactum fugiunt.

Verum & observatum fuit abdomen admodum tumidum, licet nulla aqua contineretur in cavo abdominis, nec in duplicatura peritonaei, nec inter peritonaeum, & musculos abdominales, sed totus tumor a vapore rarefacto penderet. *Tympanites* hydrops tunc vocatur, quia turgidum abdomen, dum manu percutitur, resonat tympani bellici instar. Solet etiam a Medicis hydrops siccus vocari.

Galenus (*vv*), ubi de plenitudine pulsus disputat, dicit, tactu non posse de-

(*t*) Ant. de Haen. Meth. Med. part. 4. pag. 99. (*u*) Académ. des Sciences in loco modo citato. (*vv*) De dignosc. puls. Lib. IV. cap. 3. Charter. Tom. VIII. pag. 163.

deprehendi, an spiritus solus arteriis, an vero etiam quidam humores contineantur; & hac occasione pro exemplo confirmante hanc assertionem addit, quod nec in hydrope possimus solo tactu explorare, an humor sit, an spiritus, qui ventre continetur: *Sed ad veram notitiam comparandam pulsare cogimur abdomen* (τὸ ἐπιγάστριον), *ut cognoscamus, si velut tympanum resonet: secundo loco aliter componere hominem, & in latera convertere, quo fluctuationem aliquam audiamus: ac nobis strepitus per modum tympani spiritum annuntiat, fluctuatio humorem, uno vero admoto tactu distentum abdomen non deprehendas ex aëre sit, an ex aqua.* Notandum inprimis, quod *Galenus* illud, quod in tympanitide distendit abdomen, nunc vocaverit aëra, nunc spiritum. Cum autem, uti ad initium hujus capituli probatum fuit, vaporem, qui omnia cava corporis in sanis hominibus replet, veteres Medici vocaverint spiritum; ubi autem vapor ille condensabatur in humorem, tunc vocaverint ichorem; sic etiam crediderunt, illud elasticum fluidum, quod in tympanitide distendit abdomen, in aquam mutari posse. Unde *Aëtius* (x) de hoc morbo agens, dicit: *Tympanites vero flatus aëre repleti, ac superflui plurimam collectionem in iisdem ventri incumbentibus locis facit, ut in principio sola inflatio esse videatur: postea tamen flatus inspissatur, & velut nubilus redditur, atque ita una cum flatu quasi nebulosus humor consistit, ac congregatur.* Ita & *Aretaeus* (y) hunc morbum vocat *humidam suffusionem, quae in ilibus fluctuat; & prae inflatione, quum verberantur, tympanum quodammodo referant.* Videtur autem omnino fuisse in hac opinione, quod condensatus ille vapor produceret ascitem: sic enim paullo post legitur: *Tympanias autem, ultra tumoris spectaculum, etiam auditu sonorus est, nam ad palmae percussum abdomen sonum edit: neque ad corporis conversionem spiritus locum mutat. Etsi enim locus ambiens aliquantum inclinet, spiritus tamen aequalis supra, & infra ubique permanet. Caeterum, si in nebulam, & aquam spiritus vertatur (nam Ascites ex Tympania gignitur), si non perfecte aliquando mutatus fuerit, ex dimidio factus in ventre fluctuat.*

Videntur & postea quidam ex celebrioribus etiam Medicis in simili fere opinione fuisse, ac credidisse, tympanitidem vix habendam esse pro peculiari quadam hydropis specie. Sic enim *Celeberrimus Hofmannus* (z) habet; *Quoad illam speciem, quae tympanitis, itemque hydrops siccus, appellari solet, ubi abdomen valde tensum, & inflatum ad palmae percussum instar tympani edit sonum, sciendum est, eum symptoma potius anasarcae, & ascitis, quam certam hydropis speciem esse dicendam.* Quamvis autem quandoque contingat, tympanitem alios hydropes comitari, vel sequi, tamen patebit ex sequentibus, verum tympanitem solum inveniri. Imo alio in loco idem *Hofmannus* (a) agnoscit, quod sit morbus plane peculiaris, & sine ulla aquae extravasatione in abdomine contingat. Minime ergo credendum est, dum abdomen

(x) Sermo X. cap. 20. pag. 233. (y) De caus. & sign. morbor. diuturn. Lib. II. cap. 1. pag. 49. (z) Medic. ration. & systemat. Tom. IV. part. 4. pag. 425. (a) Ibidem pag. 486.

domen instar tympani resonat, semper adesse aquam simul in cavo abdominis, quae paracentesin indicaret. Turpis enim sic error fieret, qualis apud *Helmontium* (*b*) legitur: *Vir quidam, suasu medentum, paracenthesin a latere umbilici sustinens, qui hydropicus censebatur, utque aquam elicerent, me juvene spectante, extracto chirurgi phlebotomo, repente sidit abdomen, & quam primum periit: editus autem flatus immense putidus, & cadaver olebat.*

Requiritur ergo, ut omni cura indagentur signa, quae docent, quod tympanites adsit, & quomodo ab ascite distingui possit: periti enim Medici in hac Diagnosi quandoque erraverunt, dum pertinaciter affirmabant tympanitem adesse, ubi tamen instituta Paracenthesis monstrabat ascitem fuisse, & e contra quandoque credebant Medici, se manifestam percepisse fluctuationem aquae in abdomine contentae, dum tamen sectio cadaveris monstrabat postea, nihil extravasati adesse, sed totum abdominis tumorem natum fuisse ab intestinis flatibus, & glutinosa materia distentis. Ingenue fatetur antea jam laudatus *Du Verney junior* proprium in hac Diagnosi errorem (*c*).

In Tympanite nunquam abdomen in tantam molem extenditur, ac in Ascite: abdomen ad latera magis compressum est, anterius autem magis prominet: non percipitur evidens illa fluctuatio: percussum abdomen resonat, sed obtuso quodam sono, qualem daret tympanum madidum, vel non satis tensum (*d*). Haec signa colligens *Celebris Combalusier* (*e*) ita definivit Tympanitem: *Est totius abdominis utricularius tumor, renitens, ad sensum levis, constanter sursum, & versus umbilicum prominens, percussione facta tiniens, pressus mox se attollens, ructu, borborygmis, & contumaci ut plurimum ventris adstrictione, stipatus, a flatibus oriundus.* His autem signis alio in loco (*f*) addit, quod in tympanite alba tensa, & elastica cutis sit abdominis, quae pressa renititur, prompteque resilit, quod ex vario decubitu non mutetur ventris forma, & plerumque pulsus sit plenior, ac durior, quam in Ascite, ubi minor, & languidior esse solet. Quamvis autem omnia haec signa suam conferant symbolam ad formandam Diagnosin, praecipua tamen sunt haec bina, si abdomen percussum instar tympani resonet, & si aeger ad stateram levis sit, cum e contra in ascite aegri ob collectam aquam pondus insigne habeant.

Cum autem, uti antea ad §. 1224. dictum fuit, in cavo uteri, clauso ejus orificio, quandoque elasticus aër collectus inflaverit hoc viscus, hinc maxime communis olim opinio fuit, tympanitem adesse, dum in cavo abdominis aër collectus haereret. Licet autem hoc quandoque fiat, tamen sectio cadaverum docuit, rarius hoc contingere, & frequentius longe ventriculum, & intestina, enormiter ab aëre contento, & rarefacto distenta, tympanitem producere. *Celeberrimus Littre* (*g*) in pluribus cadaveribus hoc morbo defunctorum paracentesin instituit; non subsidebat abdomen, & dum,

acu

(*b*) Capit. *Ignotus Hydrops* pag. 416. ad num. 44. (*c*) Académ des Scienc. l'an 1703. Mém. pag. 186. (*d*) Ibidem. (*e*) Pneumato-Patholog. pag. 23. (*f*) Ibidem pag. 229. (*g*) Academ. des Sciences l'an 1713. Mémoir. pag. 315.

acu educta, cannulae orificio applicabatur candela, flamma manebat immota, licet abdomen undique premeretur. Dum recens erat tympanites, parum humoris invenit in cavo abdominis; si diu durasset morbus, tres circiter libras aquae invenit, quae quantitas adeo modica non respondebat abdominis distensioni. Semper autem invenit ventriculum, & intestina distenta, imprimis autem crassa, ita ut coecum, & colon quandoque femur humanum mole aequaverint: hinc conclusit, tympanitem non produci ab aëre collecto in cavo abdominis, sed a ventriculo, & intestinis inflatis. Eandem sententiam suis observationibus confirmavit *Sinopeus* (*h*), dum, intrusa cannula in tumidissimum ventrem cadaveris, quem vix amplissimus sarcophagus capere poterat, nec aqua, nec flatus erupit: postea in pluribus vidit, simili morbo defunctis, intestina enormiter a flatibus distenta, dum modica tantum aqua inter anfractus intestinorum fluctuaret. Celeberrimus in Viennensi Lycaeo Professor *de Haen* (*i*), postquam varias auctorum de sede hujus morbi opiniones recensuit, omnino probat sententiam *Celeberrimi Littre*, cum in cadavere hominis, qui a triennio tympaniticus vixerat, invenerit colon admodum dilatatum, ita ut in quibusdam locis brachium, in aliis femur hominis adulti magnitudine aequaret: intestina autem tenuia omnia, uti & ventriculus, duplo, triplo naturalem diametrum superabant, ita ut, enormiter adeo tumentibus his, thoracis figura multum fuerit mutata, & pulmones una cum corde compressi. Cum autem utiles suos labores quotannis communicare publico soleat, candore non minus, quam indefessa diligentia, spectabilis ille vir, & aliud memorat exemplum tympanitis (*k*), quo per longum tempus jam languerat sexennis puer, sic ut nunc plus, nunc minus tumeret, sed nunquam integre detumesceret: ultimis triginta diebus vitae abdomen in immanem increverat molem, una cum alvo stricta: haud aequabiliter tamen venter tumebat, sed eminentiis pluribus, globosis, & oblongis, inaequalis apparebat. Post mortem inciso abdomine, nihil aquae inveniebatur, sed totus tumor originem debebat intestinis crassis hic plus, illic minus dilatatis, & impletis: continebant autem aëris immensam copiam, & multum durarum faecum. Apparet hinc, quomodo possit in tympanite abdomen plurimum distendi, sed non aequaliter tamen, magis, minusve distentis in hoc, illove loco intestinis: imo in iis locis, ubi faeces durae accumulatae haerent, durities insignis sentietur, dum in reliquo abdomine flatulentus tumor adsit tantum. Simul notari meretur diversus intestini coli situs, penitus mutatus a naturali, quod satis frequenter contingit, uti antea, ubi de vulneribus agebatur, monui.

Cum ergo frequentior tympanitis sedes in ventriculo, intestinis crassis, tenuibusque inveniatur, quandoque in singulis, quandoque in pluribus, vel omnibus simul; & cum observata fidelia doceant, inflammatoriis intestinorum morbis saepe successisse tympanitem, sive hydropem siccum intelligun-

tur

(*h*) Parerg. Medic. pag. 14. (*i*) Rat. medend. parte altera cap. 5. pag. 73. & seq.
(*k*) Ibidem parte quarta pag. 59. & sequent.

tur quaedam loca *Hippocratis*, quae caeteroquin obscuriora videbantur. Dixerat enim (*l*): *Quibus tormina, & circa umbilicum labores, & lumborum dolor, qui neque medicamento purgante, neque alias solvitur, in hydropem siccum firmatur*. Tormina enim praecedunt, dum intestina flatu distenduntur, & cum in situ naturali intestina tenuia regionem umbilicalem occupent, malum tunc in his haerere videtur, & revera etiam in cadaveribus tympaniticorum intestina tenuia admodum distenta fuerunt inventa: verum etiam crassa intestina quandoque miris modis situm mutant, uti dictum modo fuit, & Colon visum fuit occupasse regionem umbilicalem. Si autem valide intumuerint intestina, mesenterium necessario distrahitur, si in tenuibus intestinis malum haeserit, mesocolon vero, si in crassis: verum & mesenterium, & mesocolon, uti notum est, lumbis annectuntur; & hinc patet ratio, quare lumborum dolor pro praesagio hydropis sicci secuturi ab *Hippocrate* habeatur. Si autem medicamento purgante dato, aut alio quocumque modo solvatur malum, exturbata intestinorum saburra, & flatibus, antequam nimis diu distenta intestina tonum amiserint omnino, sanatur malum. In *Coacis Praenotionibus* (*m*) legitur: *Dolor supra umbilicum, & lumborum dolor, si medicamentis non solvantur, in hydropem siccum desinunt*. Tunc autem credi potest, in colo intestino praecipue haerere sedem mali. Alibi (*n*) legitur: *Orthopnœam facit hydrops siccus*: dum nempe immaniter distento abdomine cavum thoracis arctatur; uti in sexennis pueri paullo ante memorati casu contigit. *In hydrope sicco sui significationem praemittente, tormina circa tenue (intestinum) incidentia, malum* (*o*). Et paullo ante legitur (*p*) *In hydropicis siccis urinae stillicidia mala. Malae etiam urinae parva sedimenta habentes*. Designat enim, ventriculum, & intestina inflata sic comprimere renes, & ureteres, ut secretio, & excretio urinae turbetur. Sed & ab eadem causa ascites saepe nascitur: uti postea dicetur, qui se tympaniti jungere potest, uti statim apparebit.

Optime explicuit *Celeberrimus Littre* (*q*) modum, quo ventriculus, & intestina sic distendi possint aëre, ut tympanitem producant. Oesophagus aërem semper libere admittit, cum superius pateat; sed & in ventriculum una cum deglutitis cibis, & potibus aërem transmittit: forte etiam, dum ventriculus vacuus est, & a binis orificiis suis pendulus haeret, vix clausum tunc orificium ventriculi superius satis libere aërem admittere potest; qui ergo in ventriculi, & intestinorum cavo satis libere oberrabit. Quem autem usum habeat aër in digestione ciborum, in Physiologia explicatur. Aër quidem a calore corporis interni expanditur, sed tubus totus alimentarius, cum musculosus sit, validisque satis tunicis constet, resistit suae dilatationi, & premit semper contenta in suo cavo. In vivo animali, si subito dissecetur abdomen, intestina solida apparent, & teretia, & vix cavum habere videntur, si di-

(*l*) Aphor. II. Sect. 4. Charter. Tom. IX. pag. 138. (*m*) N. 305. Charter. Tom. VIII. pag. 869. (*n*) Ibidem N. 424. pag. 877. (*o*) Ibidem N. 458. pag. 879. (*p*) Ibidem n. 453. pag. 878. (*q*) Academ. des Sciences l'an 1713. Memoire pag. 318. & sequent.

si discindantur: in cadavere intestina apparent tenuia membranosa, & cava multum, dum post mortem vis illa musculosa cessat, quae aëri distendenti resistebat. Cum autem viscera adhuc calida maneant pluribus post mortem horis, a rarefacto aëre distenduntur intestina, dum non amplius se contrahere possint vi musculari sua.

Considerabat jam *Celeberrimus Littre* aërem contentum in tubo alimentario nitentem, distendere intestina, dum rarescit, & vim contractilem intestinorum, quae resistit huic dilatationi, tanquam binas potentias sibi invicem oppositas. In sanitate vis contractilis intestinorum praevalet: nisi enim hoc fieret, concipi non posset, quomodo sex, & ultra librae aquarum medicatarum, parvo temporis intervallo potatae, integre resorbeantur ab intestinis, sic, ut nihil per alvum exeat. Si vero aëris nimia copia adsit in tubo alimentario, sive nimis rarefactus fuerit, a contractione naturali ventriculi, & intestinorum exprimitur, vel sursum per ructus, vel deorsum per flatus. Hinc ventriculus, qui cruda, flatulenta, potus fermentantes toties excipit, imo his saepe repletur, nimis copiosum aërem ab his genitum, vel & nimis subito rarescentem, per os superius oesophago continuum, cum impetu explodit. In crassis autem intestinis, in quibus residua ingestorum pars, exhausta fere omni materia nutrititia, colligitur, una cum illis, quae ab humoribus corporis nostri per totam longitudinem tubi alimentarii admiscentur ingestis, putredinis manifestae signa adsunt: verum alia occasione ad §. 647. demonstratum fuit, humores putrescentes elasticum aërem producere; & hinc patet, quare intestina crassa prae reliquis flatuum sedes sint. Crassa autem intestina majorem diametrum habent, quam tenuia, tunicas fortiores, & triplex ligamentum, quod nimiae extensioni resistit, totamque longitudinem crassi intestini firmat insigniter. Hinc renitens crassum intestinum, & irritatum validissime se contrahens, flatus per vicinum anum expellit. Quanta autem vis sit, qua se contrahit crassum intestinum, vel inde patet, quod robustissimo homini, etiam invito, & renitenti, flatus, imo & faeces per alvum quandoque exprimantur magna cum vi.

Si jam a quacumque causa debilitetur vis, qua intestina se contrahunt, cedent aëri, se expandenti, & poterit nasci tympanites; unde post morbos longos, debilitatis solidis corporis partibus, sequi solet; uti etiam post ileum aliquoties toleratum, ut ex casibus modo allegatis patet. Antea, ubi de intestinorum inflammatione agebatur ad §. 690., patuit, partem intestini, quae loco obstructo altior est, immaniter distendi, inflari, & dilacerari cum dolore acutissimo: verum §. 25. probatum fuit, nimiam distractionem fibrae, rupturae proximam, pro effectu suo relinquere debilitatem nimiam. Imo §. 1060. inter causas Paralysis numerabatur dolor ingens diuturnus, & quidquid distorquendo, aut distrahendo nervos laedere potest. Patet ergo, ex variis causis sic debilitari posse fibras intestinorum, atque ita enervari muscularem intestinorum actionem, ut cedere debeant aëri expanso, & sic magis magisque dilatari, uti in tympaniticis observatum fuit.

Licet autem nascentem tympanitem saepe dolor acutus praecedat, dum in-

inflammationem intestinorum sequitur, vel saltem molesta tormina, si a mitiori causa sequatur, uti ex *Hippocratis* observatis patuit, tamen postea, valide jam extensis intestinis, nec amplius se contrahere valentibus, dolor cessat, paralyticis jam redditis fibris muscularibus intestinorum, simili modo, ac post acerbissimos rheumatismi dolores toleratos, sequente paralysi, dolor cessat, destructis jam nervis, vel saltem per morbum sic mutatis, ut functionibus suis exercendis sint impares.

Hinc etiam intelligitur, quare in tympanite jam adulto nulli flatus exeant, nulli borborygmi audiantur: uti etiam, cur, si curae spes adhuc sit, pro bono omine habeatur, si borborygmos percipiat aeger; cum signum dent, intestina recuperasse, vel nondum penitus saltem amisisse vim se contrahendi; unde postea copiosissimi flatus expelluntur, & tunc subsidet abdomen satis subito, licet quandoque postea intumescat denuo, donec tandem idoneis remediis adhibitis, intestina debitum robur acquisiverint, non amplius redeunte abdominis tumore.

Memorabilis talis casus legitur (r): Puella viginti duorum annorum, post febrim tertianam pessime tractatam, & per septem, ac ultra menses pertinaciter manentem, sumsit aliquot doses corticis peruviani: incepit postea pati acutos dolores in lumbis, & abdomine, qui plerumque incipiebant circa dextrum os ilii, dein ascendebant, & transversim secundum ventriculum ad latus sinistrum pergebant: aderant tormina, borborygmi; abdomen intumescebat, & quandoque in magnam molem assurgebat, deinde absque ulla evacuatione facta gradatim subsidebat, ita tamen, ut nunquam penitus detumesceret: hyeme sequenti per aliquod tempus libera erat ab his malis; sed veris initio eadem symptomata redibant; & abdomen semper tumidum erat; sed aliquando tumor adeo augebatur, ut integumentorum abdominis crepatura metueretur; absque tamen ulla evacuatione denuo gradatim minuebatur tumor; & tunc tactu percipiebantur in abdomine quasi pilae protuberantes in variis locis, praecipue in utroque abdominis latere. Appetitus erat integer, sitis nulla, urina respondebat potus assumti quantitati. Purgantibus datis faeces evacuabantur, sed vix aliquid flatulenti; & parum mutabatur abdominis tumor: varia tentabantur remedia, externa, & interna, sed vix ullo cum successu; alvus semper erat stricta, flatus nulli exibant. Tandem inceperunt murmura, & borborygmi in abdomine; aliquid sanguinis exivit ano; antea enim haemorrhoïdum fluxum passa fuerat; postea per biduum flatus sursum, & deorsum tanta cum vi exibant, ut nemo aegrorum, in eodem nosocomio decumbentium, tolerare potuerit; abdomen detumescebat, & reddebatur mollius; pergebat flatuum explosio; & quamvis tumor abdominis subinde rediret, datis corroborantibus adeo convaluit, ut duris laboribus ferendis par esset, & integra postea maneret sanitas, licet plerumque nudis incederet pedibus, validos perficeret labores, nec exquisito victu uteretur.

Videtur ex descriptione miri morbi tympanites adfuisse, distento intestino colo in toto sui tractu: tumores illi duri procul dubio a faecibus induratis facti

(r) Medic. Essays Tom. I. N. 31. pag. 296. & sequent.

facti fuerunt; si enim scirrhosi fuissent, non tam facilis cura sperari potuisset. Restituto robore intestini dilatati fibris, flatus explosi fuerunt, abdomen subsedit, retentae foeces purgantibus, ac clysmatibus fuerunt expulsae, & optata rediit sanitas.

Neque videtur impossibile, ut post mortem flatus quandoque viam inveniens per anum exeat, & abdomen, antea immaniter tumens, subito subsideat. Mirabatur *Ballonius* (*s*), dum hoc viderat contigisse in socru sua, & in alia adhuc matrona. *Quum utraque hydropica foret, & aqualiculus valde distenderetur, partim aquis, partim flatu aliquo, postquam utraque exstincta est, ita resedit venter, ac si nusquam intumuisset.* Videtur autem ille tympanites in intestinis sedem habuisse; si enim in cavo abdominis haesisset, & non in tubo alimentario, vix intelligi poterit, quomodo tumor post mortem evanuerit, integris manentibus abdominis integumentis.

Ex omnibus his concludi posse videtur, tympanitem frequentissime sedem habere in ventriculo, & intestinis, imprimis crassis. Nec videtur tamen omnino negari posse, quod tympanites quandoque inventus fuerit in cavo peritonaeo. Observationes enim fideles docuerunt, revera hoc contigisse. Ne autem longior sim in his enarrandis, unicam tantum selegi, quae a *Celeberrimo Ruyschio*, adeo versato in secandis cadaveribus, facta fuit, praesente *Heistero*, qui certe facile in similibus falli non poterat (*t*). Mulier nempe, in flore aetatis, subito moriebatur; cum autem abdomen admodum tumeret, & gravida crederetur, cupiebant parentes, & maritus, ut post mortem sedulo indagaretur, an gravida foret, & quid lateret mali. Dum *Ruyschius* solita sua prudentia, & dexteritate abdomen aperire tentabat, levi foraminulo in cavum abdominis penetrante, cum strepitu exibat aër copiosus, & mox totum abdomen concidebat. Uterus vacuus, & contractus inveniebatur, solum omentum contabuerat, reliqua viscera tam in pectore, quam abdomine sana erant, nec *Ruyschius* detegere poterat, quomodo, aut per quas vias aër in cavum abdominis venire potuisset. Oppido rarum esse, quod tympanites abdominalis inveniatur, testatur & *Heisterus* jam septuagenarius; licet enim spatio quadraginta sex annorum plura tympanite defunctorum cadavera secuisset, nunquam invenit aërem in cavo abdominis, sed semper intestinis admodum distentis. Hodie certo novimus, uti pluribus in *Capitulo de Flatibus* dictum fuit, aërem incredibili copia haerere in fluidis, & solidis corporis nostri; verum, quamdiu cohaeret partibus corpus constituentibus aër, in sua elementa quasi divisus, non est elasticus: at ubi aucto calore, vel per intestinum motum fermentationis, aut putrefactionis nexus ille, & cohaesio aëris cum solidis, & fluidis nostri corporis partibus solvitur, redit solita aëri elasticitas, & dilatabilitas ad leve etiam caloris augmentum. Cum autem in cadavere hujus mulieris omentum tabidum inveniretur, non adeo difficile intellectu videtur, quare abdomen adeo intumuerit, &, levi vulnusculo inflicto abdomini, aër cum impetu, & sono eruperit.

Haec

(*s*) Epidem., & Ephemer. Lib. II. Tom. I. pag. 176.

(*t*) Heisters Medic. Chirurg. und Anatom. Wahrnehmungen pag. 28.

Haec est ratio, quare, dum in pessimis morbis omnia in putredinem vergunt, tympanites mortem brevi secuturam praecedat. Ubi de *Synocho putrida* agebatur, §. 735. notatum fuit, quod mors instet, *si hypochondria tensa, & inflata fuerint*. Sic etiam ad §. 1104., ubi de *bile atra turgente* dicebatur, notatum fuit, quod materies atrabilaria putrefacta, ruptis viscerum vasculis in cavum abdominis effusa, tympanitem producat: ob eandem causam cadavera submersorum post aliquot dies, inflato admodum abdomine, in superficem aquae emergunt. Facile simul patet, ex gangraenosis intestinis aërem in cavum abdominis penetrare posse; unde & ileum passis, & moribundis abdomen inflatur: ob eandem causam &, si vermes perforaverint intestina, tympanites abdominalis nasci poterit.

Cum autem tympanites intestinalis longe frequentius observetur, quam abdominalis, de illo cogitare imprimis solent semper Medici: quaedam tamen signa videntur, quibus hae binae tympanitidum species distingui possent. Si enim post ventris tormina, & dolorem lumborum infletur abdomen, frequentes adsint borborygmi, alvusque tarda admodum, merito creditur, tympanitem intestinalem adesse. Si haec signa absuerint, & tumeat subito inflatum abdomen, de tympanite abdominali cogitandum videtur; tuncque percussum abdomen fortius resonat. Confirmatur haec Diagnosis, si tales causae fuerint praegressae, a quibus putredo, & tabefactio viscerum metuenda est.

Sed & inde patet ratio, quare tympanites quandoque ascitem comitetur: si nempe aquae abdominis cavo contentae putrescere incipiant, vel viscera, diuturna hac maceratione tabefacta, jam corrumpantur. Vidit hoc *Du Verney junior* (*u*), & signa notat, quibus hoc cognosci possit. Cum aër aqua levior sit, superiorem abdominis locum occupat, & dum manibus palpatur abdomen, illo in loco, ubi aqua desinit, percipitur levitas quasi, sive minor resistentia, ac si vesicam quis tangeret, partim aqua, partim aëre plenam: mutato situ corporis, mutatur & aquae, & aëris in abdomine locus: praeterea observavit, paracentesi instituta, aquae effluxum quandoque impeditum bulla aërea, quae seta porcina debuit pertundi, ut liber fluxus restitueretur. Sed & simul patet, in tali casu aegri perniciem metuendam esse; cum sola spes in cura ascitis pendeat ab integritate viscerum adhuc superstite.

Talis casus & habetur descriptus a *Celeberrimo Combalusier* (*vv*), qui in vivente adhuc aegra muliere tympanitem abdominalem junctum asciti pronunciaverat; & post mortem veritas Diagnosis manifeste patuit. Dum enim tricuspis acus in prominentissimum abdomen adigebatur, mox cum tetro foetore prosiliit aër, & quidem tanto cum impetu, ut lampadis flammam mox exstingueret, mediaque pars tumentis abdominis collaberetur illico. Dissecto dein abdomine apparuit ingens copia humoris crassioris ex luteo viridis, cui hy-

(*u*) Academ. des Sciences l' an 1703. Memoir. pag. 185. (*vv*) Pneumato-Patholog. pag. 33.

hydarides multae, limpido aut flavescente liquore turgidae, diversaeque magnitudinis innatabant, uti & pelliculae nonnullae, ruptarum hydatidum exuviae.

§. 1227. Hydrops testium dictus, est 1. scroti; pertinet ad (1225.); noscitur sensu tactus, pelluciditate conspicua; vestigio remanente impressi digiti. 2. Sacci ex producto peritonaeo in hernia vera orti: fit in Ascite (1226.) valido: noscitur signis Ascitis, Tympanitidisve praegressis; evanescentia per pressionem, decubitum supinum declivem, evacuationem aquae ex abdomine; subito saepe augmento, & decremento mali, sine causa manifesta; figura tumoris farciminali per inguina ex scroto. 3. Involucri vaginalis testis: fit, si humor ibi secretus non resorbetur suis vasis, sed stagnat, accumulatur, vesicam suam distendit in immensum saepe; aut si ruptis, obstructis vasis, itidem colligitur; inflammatio, suppuratio, ichorosa collectio; saepe hujus speciem mentiuntur. Cognoscitur tumore non elastico, non cedente, duro, lente producto; absentia signorum primi, & secundi hydropis testium; figura tumoris rotunda, vel ovali saltem; pelluciditate apparente, si circumtenso scroto, saccus collectionis candelae lucenti expositus cernitur clarus: an vero, praeter hos, inter tunicam nerveam, & ipsam testis substantiam, aut in ipsa hujus substantia similis fit tumor, haud ita observatur, a praecedenti specie vix dignoscitur, nec forsitan, nisi extirpando, curatur. Vocantur mala haec, ὑδροκῆλαι, hydrocelae.

Sequitur hydrops, masculino sexui peculiaris, qui hydrops testium quidem solet vocari, licet raro ipsam testium substantiam occupet, sed plerumque tantum in illorum involucris haereat, praecipue in scroto. Cum autem & hic herniarum maxime communis locus sit, hinc tumens ab aqua aggesta scrotum si fuerit, vocaverunt herniam, &, ut distingueretur ab aliis speciebus, aquosam; unde & a Graecis omnes aquosi harum partium tumores vocabantur ὑδροκῆλαι, generali nomine.

Cum autem in diversis locis aquosa talis colluvies colligi possit, merito hoc indagari debet; quod & diversa medendi methodus requiratur. Optime hinc monuit *Celsus* (*x*), de his morbis agens: *Signa autem quaedam communia sunt, quaedam propria. Communia, quibus humor deprehenditur: propria, quibus locus.* Unde de diversis hujus morbi speciebus agendum est.

(*x*) Lib. VII. cap. 18. pag. 458.

1. Est proprie Anafarca fcroti, five collectio aquae in tunica cellulofa hujus partis; adeoque omnia, quae ad §. 1225. memorata fuerunt, huc pertinent. Sub cute enim fcroti (y) tenerrima cellulofa ponitur, in qua locantur bulbi pilorum; huic cellulofae fuccumbit mufculus cutaneus cavus, *Dartos* dictus, cujus pleraeque fibrae per cellulofam illam tranfeunt, & cuti fortiter adhaerent. Concava pars illius mufculi cutanei, five Dartos, veftitur pariter tunica cellulari, & quidem craffiori, quam illa, quae inter cutim, & hunc mufculum ponitur; unde proprie loquendo Dartos inter binas tunicas cellulares ponitur. Cum autem hydrops Anafarca fedem fuam habeat in membrana cellulari, poffet & concipi talis morbus in fingulis his membranis. Verum cum tenerrimae fint, nunquam naturaliter pinguedinem habeant (in caftratis tantum animalibus adipe implentur) tenuis mufculus, cavus, cutaneus interponatur, nullum dubium videtur, quin binae illae cellulofae per interftitia fibrarum hujus mufculi communicent inter fe, adeoque ambae fimul aqua collecta turgeant in hoc morbo, qui Anafarca fcroti vocatur. Sedes ergo hujus hydropis eft in illo fpatio, quod cutim, & tunicam vaginalem dictam, de qua poftea, intercedit, & utramque hanc cellulofam occupat.

Videtur haec quodammodo *Celfus* (z) diftinxiffe, dum dicit: *At ne ei quidem humori, qui inter tunicas eft, una fedes eft. Nam modo inter fummam, & mediam, modo inter mediam, & imam confiftit.* Videtur autem Anafarca fcroti convenire cum hydrocele *Celfi*, in qua humor inter fummam, & mediam tunicam, id eft, inter cutim, & tunicam vaginalem colligitur. Poftea enim fic habet (a): *Si inter fummam, mediamque tunicam eft, cum digitis duobus premimus, paullatim humor inter eos revertens fubit: fcrotum remiffius eft, & albidius, fi ducitur, aut nihil, aut paullulum intenditur, tefticulus ex parte, neque vifu, neque tactu fentitur.* Cutis enim fcroti, dum aqua diftenditur tunica cellulofa, corrugari nequit, uti in fanis, & robuftis fit.

Plures auctores, qui de hoc morbo fcripferunt, multiplicaverunt fpecies herniae aquofae; nam confideraverunt, aquam colligi non tantum inter vaginalem tunicam, & teftem, de qua poftea ad tertium numerum agetur; verum etiam inter tunicam vaginalem, & Dartos. Cum autem ex accuratiffimi *Vvinslovvi* obfervatis inter tunicam vaginalem, & Dartos interponatur notabilis cellularis fubftantia, potius humor collectus in hoc loco faciet Anafarcam, dum illa cellularis fubftantia, uti modo dictum fuit, communionem habet cum fimili, quae inter cutim, & Darton ponitur, difparebit fere tener ille mufculus inter binas has membranas cellulofas diftentas, neque videtur Dartos fatis firmus effe, ut inter hunc, & tunicam vaginalem aqua colligatur, tanquam in facco cavo. Legi certe merentur, quae circa hanc rem fcripfit Egregius Chirurgus *Sharp* (b). Interim tamen, fi humor hic collectus, vel

(y) Winslovv Expofit. Anatom. Traité du bas Ventre N. 493. & feq. pag. 562. (z) Lib. VII. cap. 18. pag. 457. (a) Ibidem pag. 458. (b) A Critical Enquiry into the prefent ftate of furgery cap. 2. pag. 64. & feq.

vel ex natura sua propria acrior fit, vel mora diuturniori talis fiat, minime impossibile videtur, ut cellulae hujus membranae erodantur, & sic collectus humor non amplius in divisis cellulis haereat, sed in majori cavo. Quamdiu autem hae cellulae sunt integrae, non facile a pondere, & copia collecti humoris hoc continget, cum non premat tota sua altitudine, sed in cellulis divisus haereat, uti optime notavit *Celeberrimus Bertrandi* (*c*). Hoc videtur contingere, dum a calculo in urethra haerente, vel alia quacunque causa, impeditur urinae excretio; tunc summis illis, & perpetuis nixibus urethra rumpitur, & urina se per substantiam scroti, & penis diffundit (*d*). Vidi hoc contigisse in juvene, cui post repetitas gonorrhoeas, pessima methodo tractatas, caruncalis enatis urethrae cavum fere integre oppletum erat, & urina totam cellulosam scroti impleverat, ac deinde pluribus in locis cutim erosferat sic, ut urina tota per haec foraminula exiret, & vix quid per urethram. Dum universalis Anasarca habitum corporis occupat, minime mirum est & cellulosam scroti tunicam repleri; interim tamen hic morbus observatus fuit scrotum occupare prae reliquis partibus. Mirus talis casus legitur (*e*) de homine, qui aliquoties Erysipelas scroti, & pedum passus, tandem Anasarca harum partium laborare incepit, caeterum satis sanus. Excreverat scrotum, uti & penis, in molem immanem, ita ut scrotum in omni dimensione auctum ad genua pertingeret, & una cum pene resectum quadraginta libras pondere aequaret. Cutis quidem harum partium degeneraverat multum, triplo crassior facta, sed reliqua monstrosae hujus molis substantia erat *composita ex innumerabilibus cellulis, loculisque, quibus, velut intra totidem sacculos membranaceos, spissus, & gelatinosus continebatur humor, qualem etiam in tumore pedum, cute hinc inde incisa, observavimus. Proinde hoc tenace latice totum scrotum, & penis involucrum repletum deprehendimus, nec alias cavitates in isto invenimus, nisi eas, quibus testes, naturalibus multo majores, concluderentur.* Mirus ille casus confirmat, quae modo dicta fuerunt, quod nempe ingens humoris copia possit in cellulis membranae hujus contineri, absque eo, quod destructis harum cellularum membranis majus, & amplius cavum fieret.

Cum jam venae, & arteriae spermaticae, una cum vase deferente, in funiculo spermatico dicto contentae, ordinentur, & firmentur in tunica cellulosa, poterit & hic loci similis collectio fieri; quam observavit *Celeberrimus Monro* (*f*). Tunc tumor mollis oblongus in funiculo spermatico percipitur, qui premendo diminuitur, vel & integre disparet quandoque: mutatur figura pro diverso corporis situ, si nempe horizontaliter decumbat aeger, & scrotum sustineatur, tumor apparet oblongus, & fere ejusdem crassitiei ab annulo abdominis ad summitatem testis usque; si autem erectus stet aeger, scro-

(*c*) Académ. de Chirurg. Tom. III. pag. 85. & sequent.
(*d*) Medic. Essays and Observat. Tom. V. pag. 300.
(*e*) Act. Erudit. 1725. Novembris pag. 492.
(*f*) Medic. Essays and Observat. Tom. V. pag. 391. & seq.

fcroto fimul pendulo, in parte inferiori major tumor apparet, & minor in fuperiori. Imo & quandoque cellulae hujus membranae, fenfim magis diftentae, in cyfticos tumores mutantur, qui coerciti a cremaftere mufculo oblongam figuram acquirunt, & facile tangi poffunt: tefticulus autem manifefte fub tumore tali percipitur. Enarrantur deinde obfervationes practicae, quibus modo dicta confirmantur.

2. Notum eft, hernias inguinales, & fcrotales fieri, non a ruptura peritonaei, vel faltem rariffime, fed a peritonaeo producto, & extenfo in proceffum cavum, qui recipit, & continet in fe inteftini, vel omenti partem: talis faccus peritonaei adhuc facilius recipiet in fe aquam in abdomine contentam, uti & aërem in cavo abdominis collectum in tympaniticis. Cum autem hernia reducta bracherio firmatur locus, ne inteftina vel omentum elabantur, productio peritonaei illa adhuc pendula in fcroto manet, & fi aqua in cavo abdominis adfit, poterit illa fe facile fub comprimente inguen bracherio fubducere, & implere faccum herniofum. Imo quandoque obfervatum fuit, licet omentum, & inteftina in facco herniofo ingenti haererent adhuc, fimul tamen magnam aquae copiam adfuiffe. Sic ex annofae herniae facco, enormiter tumente, fex libras feri limpidi eduxit *Monro* (g), & tunc tactu facile potuit diftinguere inteftini gyros, & omenti inaequalem fuperficiem, quae herniam conftituebant. Rarius contingit, poft reductam herniam, partem fuperiorem facci herniofi fic connivere, ut non amplius admittat inteftini, vel omenti prolapfum, fed tamen parva apertura maneat, quae aquam ex abdomine defluentem accipiat. Vidit hoc celebris Chirurgus *Saviard* in cadavere foeminae afciticae, quae & hernia laboraverat, & tumorem in inguine habebat (*h*). Saccus erat herniofus, qui minima apertura in parte fuperiori relicta admittebat partem feri in abdomine fluctuantis. Similis cafus alibi legitur (*i*), ubi fimul egregius author notat, inventum fuiffe faccum herniofum talem aqua plenum, cujus orificium, cum abdominis cavo communicans, omnino claufum erat.

Cognofcitur autem haec fpecies hydroceles imprimis ex hernia praegreffa, & afcite praefente; uti enim optime notavit *Sharp* (k), folus afcites non implet fcrotum; & provocat ad omnes practicos, an unquam viderint afcite laborantes, qui fimul hydrocelem patiebantur, nifi antea herniofi fuiffent. Fateor, quod numerofos viderim afciticos, & licet abdomen diftentiffimum aqua foret, nunquam vidi, viam fibi feciffe in fcrotum, nifi hernia praegreffa fuiffet.

Facile intelligitur, quod talis hydrocele cum abdominis cavo communicans preffione evanefcere poffit, per decubitum fupinum declivem minui, fi nondum omnino plenum aqua fuerit abdominis cavum, erecto aegro augeri, & ipfe

(*g*) Medic. Effays and Obfervat. Tom. V. pag. 315. (*h*) Nouveau Recueil d'Obfervat. Chirurgic. obferv. 22. pag. 120. (*i*) Le Dran Traité des Opérations de Chirurgie pag. 184. (*k*) A Critical inquiry into the prefent ftate of furgery cap. 2. pag. 72.

ipse tumor aquosus farciminis formam referre debeat, cum talis figurae sit saccus herniosus repletus.

Observatum fuit (*l*), vesicam urinariam, protensam in processum quasi, exire per annulum abdominalem in scrotum, & tumorem herniosum facere, qui urina distentus fallere posset minus peritos sub hydroceles specie. Verum cum plerumque post diu retentam urinam hoc malum sequatur, & presso tali tumore urina exeat per urethram, tumorque minuatur insigniter, vel & totus quandoque evanescar, postea denuo replendus ab urina collecta, non adeo difficile videtur, distinguere herniam urinosam ab hydrocele, praecipue cum hic morbus longe melius cognitus sit, quam olim, quando raro, vel nūnquam cogitabatur de vesicae hernia. Cum autem hujus loci non sit de hoc morbo disserere, videantur illa, quae in *Academia Chirurgica Parisina* (*m*) habentur, ubi optima omnia, quae ad hunc morbum cognoscendum, & curandum spectant, collecta legi possunt.

3. Haec est tertia hydroceles species, & omnium frequentissima, ita ut fere hanc unicam agnoverit *Egregius Sharp*, praeter anasarcam scroti (*n*). Colligitur autem in tunica vaginali testis dicta, quae est continuatio vaginae, quae funiculum spermaticum ambit: dum enim haec vagina ad testim accedit, sensim magis magisque dilatatur, & constat quasi binis capsulis membranaceis, quarum una alteram includit, sic ut externa longior sit, & fundum largiorem habeat, adeoque intervallum sit inter binos harum capsularum fundos, in quo intervallo testis locatur. Interna tunica facit fundum vaginae funiculi spermatici, & illi adhaerens sepimentum facit, quod communicationem tollit inter vaginam funiculi spermatici, & tunicam vaginalem testis, quae est continuatio externae membranae, & dilatatur circa testiculum (*o*). Poterit ergo aqua colligi in vagina funiculi spermatici, de qua re ante dictum fuit; sed illa hydroceles species, de qua jam agitur, colligitur in cavo tunicae vaginalis, quae testiculum cingit. Demonstravit autem *Kaau* (*p*), internam superficiem tunicae vaginalis, uti & testiculi, & Epidydimidis superficiem, perpetuo exhalare tenuem rorem, qui post mortem collectus, & condensatus madorem notabilem exhibet, quem semper inveniri in hoc loco testatur *Sharp* (*q*), & a cujus accumulatione hydrocelem fieri merito contendit. Legitur casus satis mirus, a *Celeberrimo Monro* descriptus (*r*), de vegeto sene, cui tumor aquosus in superiori parte scroti sic excreverat, ut pertusione opus haberet, cum discissionem sacci ad curam radicalem perficiendam admittere nollet. Post aliquot menses saccus, ut solet fieri, denuo implebatur; per integrum biennium punctionem distulit; & tunc scrotum non tantum in superiori, verum etiam in inferiori parte tumebat, nec testiculus

(*l*) Académ. des Sciences l'an 1713. Memoir. pag. 147. (*m*) Tom. II. pag. 1., & sequent. (*n*) A Critical inquiry into the present state of surgery pag. 69. (*o*) Winslovv Exposit. Anatom. Traité du bas Ventre N. 515. 516. 517. pag. 564. (*p*) Perspirat. Hippocr. pag. 313. 314. (*q*) A Critical inquiry into the present state of surgery pag. 66. (*r*) Medic. Essays Tom. V. N. 21. pag. 310. & seq.

culus amplius percipi poterat tangendo. Exterius apparebat transversa depressio, quae totum tumorem bifariam divisum monstrabat: dum inferior pars digito premebatur, nulla fluctuatio percipiebatur in parte superiori. Pertundebatur scrotum in parte inferiori, exibant plures aquae unciae, sed superior tumentis scroti pars non detumescebat. Post aliquot dies febris, inflammatio, ac suppuratio secuta fuerunt in parte inferiori scroti, &, maturatione facta, discisso loco duodecim puris unciae exiverunt, evidenterque apparuit, pus hoc collectum fuisse in ipsa tumentis testiculi substantia. Post decem dies observabatur, apparatum Chirurgicum ulceri impositum plus solito madescere; quo remoto, limpida guttatim exstillabat aqua, & superior scroti tumor minuebatur, qui continuante eodem stillicidio totus evanuit; ulcus curabatur, nec postea unquam rediit Hydrocele.

Videtur ille casus docere, quod aqua collecta fuerit in vagina funiculi spermatici; hincque tumor natus in superiori scroti parte; sed postea pariter similis collectio contigit in tunica vaginali testis, &, aqua inde educta, fundus vaginae funiculi spermatici, non amplius sustentatus aqua in tunica vaginali collecta, ruptus viam fecit, ut aqua contenta elabi posset.

Cum autem magna hic, & assidua fiat perspiratio, ut testis perpetuo foveatur blando tali vapore, si resorptio a quacunque causa impediatur, accumulabitur sensim humor, & tunica vaginalis poterit sensim in immanem molem distendi, uti frequentes satis observationes docuerunt. Idem jam a ruptis vasis lympham ferentibus fieri poterit, uti antea in recensendis diversis hydropum speciebus demonstratum fuit. Vidi hominem sexagenarium, cui, dum in platea urinam mittebat, pes subito glisceбat, simul acutum sentiebat dolorem in dextra lumborum parte, sed brevi evanidum, paullo post in eodem latere hydrocle nata fuit, satis subito aucta, ita ut brevi punctura opus habuerit. Videtur in hoc casu probabile, a ruptura vasorum hydrocelem natam fuisse.

Cavendum est, ne alii tumores fallant sub hydroceles specie; quod tamen vix fiet, si debita adhibeatur attentio. Inflammatorii enim harum partium tumores, calore, rubedine, dolore, febre comite, satis distinguuntur; suppuratorii, & ichorosi tumores ab inflammatione, aliisve causis praegressis noscuntur, & aeque ac hydrocele collecti humoris evacuationem indicant, ne malum mora pejus reddatur. Quandoque & testis a contusione, aliisve causis intumescit, durus, ac scaber fit, & in immanem molem quandoque excrescit; vocari solet tunc *Sarcocele*; quae tamen tactu facile distinguitur ab hydrocele, aliquando etiam observatur, teste sic male affecto, sequi hydrocelem; quae si in magnam molem excreverit, occultare potest testem tumidum sic, ut tangi non possit. Tunc autem compositum malum est, & historia morbi docebit, testis tumorem praecessisse hydrocelem: si exacta morbi descriptio a rudioribus hominibus obtineri nequeat, cum cautela tamen punctura adhiberi poterit absque testis laesione, uti postea ad §. 1252. dicetur, ubi de Paracentesi scroti agendum erit.

Cognoscitur morbus ille tunc tantum, quando tumore se manifestat: ipsum enim initium, dum parca tantum serosae lymphae copia in tunica vaginali col-

colligitur, distingui nequit. Tumor autem ille non est elasticus, nec digitis prementibus cedit, postea demum resurgens, ut in Anasarca scroti fit, quia non haeret in tunica cellulosa, sed in vaginali testis tunica. Confirmatur Diagnosis, si primae, & secundae speciei hydroceles signa, antea recensita, absint. Cum cavum tunicae vaginalis rotundam satis figuram habeat, idem dilatatum hanc figuram habebit; cum autem tunica vaginalis versus superiora angustior fiat, hinc poterit, penitus repleta, figuram ovalem referre; licet tamen, aucta copia humoris contenti, & haec superior pars tunicae vaginalis sic dilatari soleat, ut totus tumor rotundam figuram acquirat. Cum autem & tunica vaginalis, & integumenta scroti multum distenta attenuentur distrahendo, hinc saccus, in quo collectus haeret humor, satis pellucidus apparebit, praesertim si molli linteo, & lato stringatur prudenter scrotum in parte superiori, ut tensio augeatur. Aqua autem, in hydrocele tali contenta, plerunque limpida esse solet; adeoque totus tumor pellucebit, si a parte adversa lucens candela ponatur, ita ut testiculus in medio tumore haerens distingui facile possit, & sic in paracentesi instituenda caveri, ne ab acus triquetrae cuspide laedatur. Haec Diagnosis a *Celso* (*s*) confirmatur, qui sic habet: *Tumor mollis est, si non nimius humor subest; at, si is vehementer increvit, renititur, sicut uter repletus, & arcte adstrictus: Venae quoque in scroto instantur; & si digitis premimus, cedit humor, circumfluensque id, quod non premitur, attollit, & tanquam in vitro, cornuve per scrotum apparet; isque, quantum in se ipso est, sine dolore est.* Deinde postquam addidit signa, quibus prima hydroceles species dignoscitur, addit: *At, si sub media tunica est, intentum scrotum magis se attollit, adeo ut superior coles sub tumore delitescat.* Notandum tamen, quandoque contingere, ut collectus in tunica vaginali humor pellucidus non sit, sed turbidus, & aliquando sanguinolentus; quod saepius fieri solet in hydrocele inveterata, ubi humor collectus mora jam degenerari incepit, & vasa macerata, vel & erosa sanguinem effuderint. Pelluciditas tunc non adest, & Paracentesis scroti majori cum cautela debet institui.

Praeter recensitas modo hydroceles species, voluerunt quidam, aquosum humorem colligi posse inter ipsam testium substantiam, & membranam propriam testium, quae nervea, atque albuginea vocatur, fortis admodum est, ac tenax, & arctissime accrevit ipsi testium substantiae. Imo *Celeberrimus Vuinslovv* (*t*) credit, membranosas illas cellulas, quae testiculi vasa secretoria continent, & ordinant, esse productiones tunicae albugineae, quae testiculum obvolvit. Unde facile patet, non posse hic colligi tam facile humorem, & si collectus foret, non posse distendi tunicam albugineam, aut a testiculi substantia sic divelli, quin tota testiculi structura penitus destrueretur; quod etiam fieri deberet, si in ipsa testium substantia colligeretur hydrops. Optime notat *Celeberrimus Bertrandi* (*u*); nullas inveniri observationes, quibus li-

(*s*) Lib. VII. cap. 18. pag. 458.
(*t*) Exposit. Anatom. Traité du bas Ventre N. 486. pag. 561.
(*u*) Academ. de Chirurg. Tom. III. pag. 101.

liquido demonstretur testium hydrops ita, ut omnis suspicio de alia aquarum sede adimatur. Praeterea monet, quod in casibus, ubi talis morbus adesse credebatur, effluxerit humor, qui testiculi eliquationem putridam, vel suppurationem veram fuisse praegressam probaret.

Certe, si adesset talis hydrocele, a praecedenti vix posset distingui, quae in tunica vaginali colligitur, nisi forte immani dolore in morbo incipiente, dum nempe tunica albuginea a testis substantia lenta distractione separaretur. Cum autem hoc fieri non posset, nisi simul destructa testis fabrica, sola ejusdem exstirpatio superesset, ut curatio fieret. Testes maceratos in aqua, & diffluentes quasi in hydrocele inveterata observatos fuisse, certum est; sed de testium hydrope proprie sic dicendo non constat.

§. 1228. OBservatum fuit, hos omnes morbos produci ab omni causa, quae valet liquidum serosum 1. ita coercere, ut redire nequeat in venas, sed extensis in vasis stagnet. vel 2. ipsa vasa rumpat ita, ut intra membranulas effundatur. aut 3. vasa reducentia a cavitatibus ita obstruat, & liquida in cavitatibus deposita tam parum moveat, ut non exhalent, nec resorbeantur.

Postquam enarratae fuerunt hydropis diversae species, sequitur, ut dicatur de causis hydropis, quae per attentam observationem hujus morbi detectae fuerunt, vel etiam in dissectis hydropicorum cadaveribus inventae. Sequenti paragrapho praecipuae enumerantur. Cum autem adeo variae, & numerosae sint, ordo doctrinae poscit, ut ad quasdam magis generales classes reducantur. De qua re hoc paragrapho agendum.

1. Notum est ex Physiologicis, omnem lympham, a quacunque corporis parte reducem, per vasa venosa lymphatica venire in venas sanguineas, sive immediate, sive prius ad cysternam lumbarem, ad ductum thoracicum, & deinde in venam subclaviam, derivetur. Si jam quacunque de causa impediatur liber transitus lymphae in majora vasa, stagnabit haec in vasis suis, illa distendet, & minimae venae resorbentes se evacuare non poterunt; hinc resorptio ex cavis corporis cessabit, dum tamen exhalatio per arterias perget in eadem cava; adeoque nascetur hydrops. Directis experimentis in vivis animalibus hoc demonstravit *Lowerus* (vv). In majori molosso, perforato thorace, ligavit venam cavam ascendentem, dein consuit vulnus; mox languit animal, & intra paucas horas exspiravit: *In dissecti abdomine magna seri quantitas innatare conspiciebatur, non aliter, quam si Ascite diu laborasset.* In alio cane venas jugulares arcte ligaverat; post aliquot horas partes omnes supra ligaturam mire intumescebant, & intra duos dies canis, quasi angina suffocatus, periit: invenit musculos omnes, & glandulas, supra ligaturam positas, sero limpido admodum distentas & pellucidas. Apparet hinc, ab im-

(vv) De Corde cap. 2. pag. 123. & seq.

impedimento motus sanguinis venosi intra paucas horas asciten ortum fuisse. In cadavere puellae octo annorum (x), quae a collecta in ventriculis cerebri aqua perierat soporosa, cum difficili respiratione, inventa fuit & pectoris cavitas plena sero aquoso subrubello; in cerebro autem limpidissimus humor reperiebatur. Dum autem totum pectoris cavum liberasset a contento humore, invenit pulmones sanos; verum abscessus binos, & duos tumores duros, carnosos, ovum columbinum magnitudine aequantes, qui venam cavam descendentem compresserant:, & procul dubio inde orta fuerat collectio seri aquosi in capite, & in pectore.

Sed & videmus toties in gravidis, si distentus uterus premat venas iliacas, crura, & femora tumore hydropico affici, quandoque & genitales partes vera anasarca turgere: simul ac post partum tollitur haec venarum compressio, intra paucos dies saepe evanescit omnis tumor. Haec, & similia plura dum considerabant Celebres Medici, statuerunt nimiae corporis in hydrope intumescentiae, & separationis seri a sanguine, ejusque intra cavitates, & interstitia stagnationis, veram causam esse retardatum sanguinis, per venas maxime, transitum (y). Inde etiam intelligitur ratio, quare in hydrope incipiente, uti notatur ad §. 1230., pedes primo tumere incipiant, quia nempe difficilis in extremis inferioribus est sanguinis venosi adscensus contra gravitatis nixum, praecipue in illis, qui sedentariam nimis vitam agentes vix corpus movent. Unde etiam, procerae staturae homines hydropi magis obnoxios esse, creditur (z). Praecipua enim staturae diversitas pendet a majori, minorive longitudine crurum, & femorum: illa enim distantia, quae mensuratur a summitate ossis sterni usque ad ossa pubis, in hominibus diversae staturae non adeo multum differt, cum viscera thoracis, & abdominis in omnibus locum fere similem requirant. Praecipua autem staturae varietas a majori, minorive longitudine capitis, colli, & imprimis artuum inferiorum oritur.

In proceris ergo hominibus sanguis venosus per longius spatium contra gravitatis nixum adscendere debet, adeoque, caeteris omnibus paribus, facilius tumebunt in his hydrope pedes. Optime notavit *Celeberrimus de Sauvages* (a), humores sanos habere certum viscidit atis gradum, per quam adhaerent lateribus vasorum; adeoque per hanc minuitur actio gravitatis, ubi perpendiculariter fere debent ascendere. Si jam nata fuerit cachexia talis, ut non amplius firmus, & bonus sanguis producatur, sed in aquosam tenuitatem degenerare incipiant humores, minuetur illa adhaesio ad latera vasorum, manente tamen immutata vi gravitatis; adeoque tunc facile tumebunt artus inferiores.

Pariter ex his intelligitur, cur quocunque obstaculo nato circa sinum venosum dextrum, arteriam pulmonalem, vel in ipso pulmone, sic ut liber sanguinis transitus per hoc viscus impediatur, hydrops metuendus fit: binae enim

(x) La Motte Traité compl. de Chirurg. Tom. II. pag. 186. (y) Frid. Hofmann. Med. Rat. System. Tom. IV. part. 4. cap. 14. pag. 431. (z) Ibidem pag. 436. (a) Dissertat. sur les Médicam. pag. 12.

enim venae cavae se tunc libere evacuare nequeunt; unde totius sanguinis venosi motus impeditur. Inde fit, ut toties miseri, qui polyposis concretionibus circa cor, & majora vasa laborant, pereant hydropici. Ob eandem rationem Asthmatici saepius hydropici fiunt; quod & monuit *Aretaeus* (*b*), de hoc morbo agens: *Nonnulli ex his celerius suffocati sunt, quum aliquod deterius omne corpus invaserit: nonnullis vero in hydropem circa ilia, aut in eum, qui Anasarca dicitur, desinit.* Et *Aetius* (*c*), licet secundum opinionem sui temporis statuisset; *Citra hepatis refrigerationem impossibile est, aquam congelari*; adeoque hepati refrigerato omnem hydropem adscriberet; tamen paullo post adjungit sequentia: *Novimus etiam quosdam, qui ex recta spiratione, quam orthopnoeam vocant, in aquam inter cutem sunt deducti.*

Nec mirum est, Veteres hepar male affectum accusasse tanquam omnis hydropis causam, cum toties male affectum hoc viscus in hydropicorum cadaveribus inveniatur, cava ascendens per hepar transeat, & vena portarum per totam hujus visceris substantiam distribuatur. Tumore enim quocunque in hepate nato, fieri poterit impedimentum motui sanguinis venosi. Remoto autem obstaculo, quod liberum motum sanguinis venosi tollebat, resorptio extravasati liquidi fieri poterit, & resorpti evacuatio de corpore per loca commoda. Unde *Hippocrates* dixit: *Ab Hydrope detento, aqua secundum venas in ventrem fluente, solutio* (*d*). Cujus textus alia occasione mentionem feci ad §. 719.

2. Si impedito libero motu sanguinis venosi distenta maneant vasa lymphatica, poterunt & aucta distensione rumpi, & liquidum contentum in cava effundere. Verum quidem est, plures auctores negare hanc hydropis causam; alii rarissime hanc causam hydropis adesse, si unquam, credunt (*e*). Observaverat *Louverus* (*f*) in ovibus, hydrope pectoris, atque abdominis defunctis, vasa lymphatica plena, & turgida; ita ut Anatomicis commendet talia cadavera prae reliquis pro optima vasorum lymphaticorum demonstratione. Hoc autem succedere nunquam posset, si vasa lymphatica rupta fuissent. Interim tamen si consideretur, ipsum ductum thoracicum ruptum fuisse, qui maximum vas est lympham ferens, & hinc quasi vena cava lymphae vocatur, nulla videtur esse ratio, quare & in minoribus vasis lymphaticis idem contingere non posset. Imo ipse ille Egregius Auctor (*g*), qui negaverat, hydropem a ruptura vasorum lymphaticorum unquam fieri, recenset casum hominis, ex cujus thorace larga quantitas liquidi chylosi educta fuerat, & in cujus cadavere ductus thoracicus circa tertiam, aut quartam thoracis vertebram perforatus fuit inventus. Dum autem in vivis animalibus ligaverat ductum thoracicum, fatetur, receptaculum chyli quandoque, aut quaedam ex majoribus vasis lacteis rupta fuisse. Sed per morbos poterit idem con-

(*b*) De Caus. & Sign. Morbor. diuturn. Lib. I. cap. 12. pag. 41. (*c*) Serm. X. cap. 20. pag. 233. (*d*) Aphor. 14. Sect. VI. Charter. Tom. IX. pag. 255. & Coac. Praenot. N. 461. Charter. Tom. VIII. pag. 879. (*e*) Monro an Essay on the Dropsy pag. 20. (*f*) De Corde cap. 2. pag. 124. 125. (*g*) Monro an Essay on the Dropsy pag. 22.

contingere; quod in vivis animalibus ligatura fecerat. Puellus duorum annorum, post peripneumoniam male curatam, valetudinarius, cum tussi, & difficili respiratione, mansit per annum, accessit febris quotidiana intermittens, tumor abdominis hydropicus, in dies crescens, tussis & dyspnoeae augmentum, atrophia partium, tandemque tot malis succubuit aegrotulus. Vegeta tamen mansit facies, & appetitus integer ad mortem usque. Praedixit *Mortonus* (*h*) amicis, *esse hydropem vere chylosum, factum a depluvio chyli in cavitates abdominis per vasa lactea, ex accidente aliquo rupta.* Videtur enim, paracentesi abdominis in vivo adhuc puello instituta, exivisse *plurimas libras chyli lactescentis, dulcis, qualis in ipso ductu chylifero reperitur.* In cadavere autem invenit pulmones sanos, *nisi quod in postica parte pone tracheam glandulae apparerent admodum numerosae, eaeque satis insignes, & durae, egregiam pressuram super ipsum ductum thoracicum facientes, fere qua parte venam subclaviam pertingit; erantque adeo insignis ponderis & molis, quod ob pressuram super ductum inde factam, ac si a fascia injecta, difficile admodum videbatur, si omnino possibile, ut chylus sese in sanguinem trajiceret.*

Si jam simul consideretur, vasa lymphatica tenerrimas habere tunicas, & una cum liquore contento sic pellucere, ut minus peritorum oculos facile fugiant; praeterea, haec vasa tamen satis notabilem magnitudinem habere, ita ut (vide §. 1215.) in renibus inventus fuerit truncus dimidii calami scriptorii magnitudinem habens, patebit satis, non esse impossibile, ut tenera adeo vasa, liquido contento turgidissima, rumpantur quandoque, effundant lympham, plorent deinde perpetuo, & sic hydropem producant. Maxima enim lymphae copia per vasa lymphatica discissa, vel rupta exire potest: testatur hoc *Ruyschius* (*i*). Chirurgus bubonem venereum ante perfectam maturitatem aperuerat, & mala fortuna vas lymphaticum dissecuerat, unde magna lymphae copia quotidie effluebat, ita ut linteamina imposita continuo madescerent. Spleniis infra locum affectum impositis, & per fibulam arcte compressis, compescuit lymphae per vasa lymphatica ascendentia motum, & sic curavit feliciter. Aliquoties vidi, post venae sectionem institutam molestissimum lymphae copiosae stillicidium diu mansisse. Adeoque patet, rupturam valorum inter causas hydropis numerari posse, licet tamen sequens causa longe frequentior sit.

3. Antea saepius notatum fuit, cava corporis majora, & minora semper in vivente, & sano homine plena esse vapore tenuissimo mobili, qui ex dissecto abdomine sani animalis exit instar densae nebulae, imprimis hyemali tempore, & difflatur in auras. Videtur idem ille vapor a venulis minimis resorberi, antequam in laticem condensetur, cum in vivis animalibus viscera humida quidem inveniantur in omni superficie, sed nihil liquidi collecti reperiatur in cavis corporis, nisi post mortem. Cum impetu enim efflatur ex arteriis exhalantibus ille roscidus vapor, & eadem vi videtur intro primi in venu-

(*h*) Phthisiologiae Lib. I. cap. 10. pag. 22.

(*i*) Observat. Anatom. Chirurg. N. 41. pag. 40.

venularum patula oscula. Nisi ergo valida vis vitalis adsit, quae humores circumducat, minori cum impetu ex arteriis exibit ille vapor, minore vi urgebitur in venas: unde etiam languidis, & debilibus magis infectus est hydrops, robustis, & alacribus minus. Omnia ergo, quae vasorum robur debilitant, ad hydropem disponunt. Sic observavit *Hippocrates* (*k*), quum annus austrinus humidus, & mollis fuisset, in hydropem multos incidisse: nil enim magis debilitat solidas nostri corporis partes, quam humidus, & tepidus vapor, uti antea, quando de solidarum partium morbis agebatur, demonstratum fuit.

Simulac autem debilitatur vasorum robur, minus agunt in contenta fluida, nec chylum possunt in bonum, & firmum sanguinem mutare; hinc incipit deficere pars rubra in sanguine, & cum haec pars omnium crassissima sit, tota massa humorum in majorem tenuitatem degenerat, cachectica fiunt corpora, & si nimis attenuata fluida difflentur de corpore, marasmus sequitur; si maneant in corpore, in cavis accumulantur, fitque Leucophlegmatia, & Hydrops, uti ad §. 1170. dictum fuit.

Cum autem & illa corpora, quae firma vasa habent, ac copiosum sanguinem rubrum, plus caleant, caeteris patibus, minus in hydropem prona erunt, sed potius in morbos acutos calidos vergent: minuto autem calore, vaporosum illud exhalans condensatur in laticem, cava implet, & difficillime resorbetur: hinc toties observantur hydropicorum crura, & femora marmoris instar frigida; ideoque, uti postea in curatione dicetur, Medici tantam spem ponunt in frictione partium tumentium, ut stagnantia moveantur non tantum, verum etiam, ut per frictiones natus calor in vapores solvat extravasatum liquidum, sicque resorptioni reddat magis aptum. Anteà ad §. 44., ubi de morbis viscerum debilium, & laxorum agebatur, notatum fuit, illam vim, qua minima orificia venosa imbibunt ex cavis corporis locis effusos humores, crescere & decrescere proportionaliter ad circulationis vires. Simul tunc notabatur, quod in summis languoribus diutius videatur persistere vis evacuans arteriae, quam vis resorbens venae: unde etiam ob hanc causam in cadaveribus fere semper aliqua humidi quantitas in cavis corporis reperitur.

Ubi autem aqua nimis abundat in humoribus humanis, nec difflatur de corpore per vasa cutanea, aut per urinae vias expellitur, crescit perpetuo ejus copia, & reliqua omnia minuuntur.

Sic in confirmato hydrope videmus, abdomen & artus inferiores tumere immaniter, dum superiora tabescunt, & vasa sanguinea pauculum tantum sanguinis continent, ita ut fere in totum collabantur.

Sed & alia ratio est, quare abundans in humoribus nostris aqua derivetur in cava corporis, & hydropem faciat. Prima fronte videretur, quod aqua, sanguine rubro tenuior, facillime deberet transire ex arteriarum sanguiferarum finibus in venas; & sic sperabat *Celeberrimus Hales* (*l*), quod posset aqua ca-

(*k*) Epidem. Lib. III. Charter. Tom. IX. pag. 259. & 263. (*l*) Haemastat. Exper. XX. pag. 143. & seq.

calida immissa per arterias omnia vasa sanguinea, venosa aeque ac arteriosa, eluere, & penitus liberare ab omni crasso sanguine. Sed non successit eventus: aqua enim non redibat per venas; sed per minimas arterias, per quas sanguis ruber transire non poterat, in vacua interstitia membranae cellulosae penetravit, vicinasque arterias compressit mole sua, & adhuc plus venas minus resistentes. Conclusit autem ex hoc experimento, ultimas arterias capillares sanguineas adeo contractiles esse, ut earum fines extremi non possint retineri aperti per aquam transfluentem, sed requiri non interruptam globulorum ruborum seriem, quae viam ex ultimo extremo arteriae in venam ipsi continuatam servet apertam. Hinc alibi (*m*) demonstravit, non sufficere ad vitam, ut arteriae, & venae plenae maneant aqua, post sanguinem eductum; moriebantur enim animalia. Simul, dum pergebat per tubum carotidi arteriae affixum aquam infundere, venis jugularibus quamvis secundum longitudinem fissis, non exivit libere aqua per has aperturas; sed omnes partes corporis incipiebant tumere, & fiebat universalis hydrops; ubera distendebantur, omnes musculi turgebant, interstitiis inter fibras illorum repletis aqua. Interim non majori vi aqua premebatur per arterias, quam erat vis cordis in statu naturali.

Patet ergo ratio, quomodo sola aquae in sanguine aucta proportio ad reliquas partes possit disponere ad hydropem.

Ubi autem aqua in cavis corporis ad talem copiam pervenit, ut multum distendere incipiat continentes membranas, tunc vix possibile est, ut amplius in vapores resolvatur; quandoque mora spissescit gelatinae instar, sicque nullo modo poterit resorberi. Praeterea dum ab aqua accumulata ultra modum membranae distenduntur, licet forte credi posset, sic pariter distrahi, & latiora fieri venularum resorbentium oscula, tamen venarum ramuli ab ipsa pressione liquidi sic comprimentur, ut nil amplius transmittere possint; adeoque resorptionis difficultas augebitur. Accedit praeterea, quod in diuturniori hydrope observatum fuerit, limosas foeces incrustare latera cavi continentis, quibus oscula venosa obturantur. Hoc imprimis in hydrope, saccato dicto, fuit observatum frequentius, uti cadaverum sectiones docuerunt, & antea dictum fuit.

Hae sunt tres generales causae, unde Hydrops nascitur. Sequitur jam, ut considerentur illae mutationes morbosae corporis humani, quae unam vel plures harum causarum praecedere solent, sicque hydropi secuturo occasionem praebent.

§. 1229. Quae causae observatae sunt imprimis: dispositio gentilitia: potus nimius frigidae subitus, neque vomitu, neque alvo, neque sudore, vel urina, calore motuve excitatis, excretus: Morbi acuti, imprimis ardentissimi, sive cum

(*m*) Haemastat. Exper. XIV. pag. 114. & seq.

cum siti, potuque inexplebili, sive sine his: Dysenteria lienosa diu permanens: omnes pertinaces viscerum obstructiones, ut scirrhi Hepatis, Lienis, Pancreatis, Mesenterii, Renum, Uteri, Intestinorum: Icterus: Quartana saeva, & diuturna: Lienteria: diarrhoea: dysenteria diuturna: Coeliaca: Empyema: phthoë: podagra: Evacuationes quaecunque nimiae, maxime sanguinis arteriosi: haustus acrium, fermentatorumque liquidorum: victus tenacium, durorum: Hydatides ingentes, plures, in cavo abdominis pendulae: & plura similia, ut Melancholia, Scorbutus, &c.

Dispositio gentilitia. Numerosis satis observatis constat, Morbos ex parentibus in prolem derivari, uti alia occasione ad §. 1075. dictum fuit; adeoque minime mirum videbitur, si hydropicis parentibus nati ab eodem morbo sibi timeant. Et uti solet futurorum malorum metus efficere, ut vana etiam avide arripiantur remedia, hinc, ut antea, & de phthisi dictum fuit, hydrope mortuorum cadavera dum comburebantur, illorum liberi sedebant pedibus in aquam demissis; sic enim caveri credebatur, ne morbus in illos transiret unquam (*n*). Populus Antwerpiensis, *Helmontii* tempore, in illa versabatur opinione, *nisi omnis aqua e cadavere hauriretur, in proximum haeredem hydropem migraturum*; *adeoque solliciti erant de sectione*. Saltem haec populi persuasio illud utilitatis habuit, ut frequens daretur Medicis occasio lustrandi hydropicorum cadavera, ut tanto melius morbi hujus causas, & effectus investigare possent. Antea dictum fuit, debiles, & flaccidos homines huic morbo, caeteris paribus, magis obnoxios esse; cum autem talium & infirma soleat esse progenies, patet facile ratio, quare dispositio gentilitia inter causas hydropis numeretur.

Potus nimius frigidae subitus, *&c*. Haec causa satis frequens est subiti hydropis, imprimis in castris, dum lassi, & aestuantes a validiori labore, vel & longiori itinere, milites affatim frigidam hauriunt, & mox ad quietem se disponunt. Antea, dum de *Pleuritide*, & *Peripneumonia* agebatur, demonstratum fuit, quantum discrimen subitae mortis, vel & morborum acutissimorum immineat illis, qui, calefacto per aestum, aut validos labores corpore, frigidam affatim ingurgitant. Ubi autem hoc periculum effugerunt, aliud superest, ne nempe subito hydropici fiant. In quibusdam morbis prodest quandoque gelidissimae aquae potus; uti in cura Ilei inflammatorii, Haemoptysis &c., dictum fuit: verum prudentes Medici modica quantitate, & saepe repetitis vicibus, gelidam potandam praebent, ut in ventriculo calefieri possit, & postea aequabiliter per totum corpus diffundi. Solet enim, dum hac lege datur gelidus potus, & bene tecto corpore in lecto decumbunt aegri, sequi blandus, & aequabilis ad extrema corporis usque calor; simulque succedit toto corpore profusus sudor, quo difflatur aqua, quae in sanguine abundat.

Ve-

(*n*) Plutarch. de his, qui sero a Numine puniuntur Tom. II. pag. 558.

Verum dum aestuante corpore, absque ullo moderamine, largis haustibus aqua ingeritur, & non bene tecto corpore postea quiescunt homines, nullus sudor sequitur, imo quandoque parcissima exit urina, & omnis aqua ingesta sanguini permista manet. Verum ex pulcherrimis experimentis *Celeberrimi Hales*, ante memoratis, patuit, magnam copiam aquae, sanguini mistam subito, non transire ex arteriis in venas sanguineas, sed per tenuiores ramulos secretorios deponi in cava corporis, sicque satis subito produci hydropem universalem. Hoc contingit miseris illis, dum mox post copiosum gelidae potum quiescunt; si enim pergerent corpus acriter movere, musculis perpetuo & valide agentibus, impediretur collectio aquae in tunica cellulosa, quae ubique musculis incumbit, & illorum interstitia replet; simul dum a motu pergit incalescere corpus, aqua ingesta mobilis manet, & per sudoris, vel urinae vias denuo exit de corpore, aut si nimium gravat corpus, vomitu expellitur, vel per alvum ruit.

Sed praeterea, dum frigida potata subito turget ventriculus, calefacto per motum corporis praegressum hepati, accumbenti, & incumbenti ventriculo, subitum applicatur frigus, unde metuenda est hepatitis, & ejus effectus, scirrhus nempe hepatis, uti antea ad §. 916. dictum fuit; statim autem videbimus, ab hepatis scirrho frequenter hydropem nasci; adeoque duplicem ob rationem post imprudentem frigidae ingurgitationem, calefacto prius corpore, fit hydrops vel subitaneus, dum aqua ingesta manet in corpore, vel tardior, dum post hepar prius male affectum sequitur. Cum autem hepatis refrigerationem pro causa primaria hydropis habuerint Veteres Medici, & ab hac sola, absque ullo hepatis tumore praeter naturam, hydropem nasci posse statuerent, licet & hepatis indurationem saepe praecedere hydropem probe novissent, dixit *Aëtius* (*o*) sequentia: *Aquae inter cutem morbo corpus apprehenditur ex sola refrigeratione, hepate in his in principio affecto: post vero aliquando & durum fit; quod palam in illis videre est, qui ex intempestivo aquae frigidae potu hepar refrigeratum habent acervatim, ut statim aquae suffusionem operetur, priusquam ipsum in scirrhosum tumorem elevetur*. Omnium autem pulcherrime subitum talem hydropem *Aretaeus* (*p*) describit: *Fit & hydrops subito, a copioso frigidae potu, quum prae nimia siti ad saturitatem quispiam multam aquam gelidam ingurgitaverit; postea humidum in peritonaeum delatum fuerit; atque inde in ventribus insitus calor refrigeratus fuerit: deinde in illa guttae effluunt, quae prius in aërem versae, per transpirationem digerebantur. Id igitur si incidit, facilior est hujus morbi curatio, antequam viscus aliquod, aut totus homo affectus sit*. Praecipue autem damnavit *Hippocrates* (*q*) aquam pluviam, ac stagnantem, & hydropem universalem inde oriri dixit: *Quum quis per aestatis tempus ex longo vide itinere in aquam pluviam & stagnantem inciderit, eamque avide copiosam biberit: si igitur carnes aquam ebiberint*,

(*o*) Serm. X. cap. 20. pag. 233.

(*p*) De Cauf. & Sign. Morbor. diuturn. Lib II. cap. 1. pag. 50.

(*q*) De Intern. Affection. cap. 28. Charter. Tom. VII.

rint, *& in se continuerint*, *nusquam autem secessus fiat*, *haec contingunt*. Deinde pulcre addit: *Hic interea sane si incedat*, *nihil mali videtur habere*; *quum autem ab incessu cessarit*, *solque occiderit*, *confestim multum laborem exhibet*. Alia occasione ad §. 1051. 1. jam quaedam de hac re notavi. Agitur autem hic de hydrope ex gelido potu copioso subito nato; nam stagnantes, & palustres aquae si communi potui inserviant; licet non ingurgitentur affatim, hydropes quoque producere, & quidem maxime lethales, *Hippocrates* alibi notavit (*r*); sed non loquitur ibi de subito nato hydrope, qui minus lethalis est, quam reliqui, qui a visceribus male affectis oriuntur: dicit enim, *AEstate dysenteriae multae incidunt*, *& diarrhoeae*, *& quartanae febres diuturnae. Hi autem morbi producti ejusmodi naturas ad hydropas deducunt*, *& perimunt.* Imo & uteri hydropem palustrium aquarum usui attribuit.

Morbi acuti &c. Dixerat *Celsus* (*s*), de hoc morbo agens: *Saepe hoc malum per se incipit*, *saepe alteri vetusto morbo supervenit.* De priori hydropis specie dictum; sequitur, ut videamus, post quos morbos hydrops sequi soleat.

Morbi acuti, & praecipue ardentissimi, penitus oppositam hydropi naturam videntur habere, cum ardens calor adsit una cum siccitate oris, narium, linguae, & totius cutis (vide §. 739.), ac contraria in hydrope observentur symptomata: hinc mirum videri posset, quod post morbos calidissimos frigidus hydrops sequatur. Sed considerandum est, per morbos calidos acutos fluidissima, & mobilissima perire de corpore, crassiora relicta sic adunari, ut aqua, copiosa etiam, ingesta vix dilui, & attenuari denuo possint, imo tandem adeo compacta, & tenacia evadant, ut intimam cum aquosis miscelam vel non admittant omnino, vel saltem aqua brevi post per vasa secretoria a spisso nimis sanguine secedat, & vel per sudores non juvantes, vel per urinas eliminentur de corpore. Unde, uti antea in morborum inflammatoriorum historia saepius monitum fuit, pro infausto omine habent Medici, si urinae tenues aquosae exeant in morbis acutis. Observatur enim, quandoque piceam fere tenacitatem induere sanguinem, dum mobilissimis, & fluidissimis partibus orbatus est. Unde inter causas atrae bilis §. 1093. enumeratae fuerunt *febres calidae diu haerentes*, *saepe repetentes*, *sine bona crisi*, *& sine diluentibus abeuntes.* Aliquando tales morbos inexplebilis sitis comitatur, quandoque, licet omnes sitis causae, & quidem validissimae adsint, nullum potum assumunt aegri, dum nempe mens laborat. In priori casu, quamdiu in vigore morbus est, diluentia, maxima in copia potata, per vim febris moventur, & variis viis expelluntur de corpore. Verum causa sitis non sublata, dum copiosum potum pergunt sumere aegri, morbo jam defervescente, & fractis per mali praegressi vehementiam viribus, non moventur ingesta aquosa satis per vasa, secedent a sanguine nimis inspissato, colligentur

(*r*) De Aere, locis, & aquis. Charter. Tom. VI. pag. 195.
(*s*) Lib. III. cap. 21. pag. 161.

tur in cavis majoribus, & minoribus corporis, sicque hydrops sequetur. Ubi vero ardentissimi morbi tempore sitim non senserunt aegri, maxime densabitur sanguis, & difficillima erit perfecta miscela aquae cum reliquis humorum partibus, quando mitescente morbo ad se redeunt aegri, & potum avide poscunt. Accedit, quod tenax talis sanguis aptissimus erit, ut producat pessimas viscerum obstructiones; ex quibus, uti statim videbimus, hydrops nasci poterit. Videantur & illa, quae de morbis chronicis, originem ducentibus a vitiis relictis ex morbis acutis non bene sanatis, ad §. 1050. & sequentes dicta fuerunt.

Dysenteria Lienosa diu permanens. Antea ad §. 958., ubi de lienis morbis agebatur, notatum fuit, dysenteriam splenicis utilem esse, modo non sit longa; quando nempe materies morbosa, lienem infarciens, soluta, per venam splenicam in hepar tendit, & inde in intestinorum cavum: si autem, evacuata sic materia morbosa, cesset dysenteria, & vires resurgant, optimum signum est: verum *Hippocrates*, uti in illo loco dictum fuit, damnavit longam dysenteriam in lienosis, dixitque, tunc illas desinere in hydropem, aut lienteriam, lethali cum eventu.

Tunc enim dysenteria non est effectus materiae morbosae solutae exitum molientis; sed tabefactorum potius viscerum, & solutorum nimis humorum, simulque acrium signum dat.

Omnes pertinaces viscerum obstructiones, ut scirrhi &c. Haec frequentissima hydropis causa observatur, & quidem adeo, ut, si excipiantur hydropes, qui a potu frigido affatim ingesto oriuntur, uti & illi, qui ab evacuationibus nimiis sanguinis fiunt, pauci occurrant casus, in quibus non inveniatur unum, vel & plura viscera scirrhosa.

Toties contingit, post Paracentesin institutam, ut eductis aquis scirrhosae massae tactui appareant in abdomine: numerosissima legi possunt exempla apud observationum Medicarum collectores; non pauca ipse in cadaveribus vidi, & praecipue in hepate, ut non videatur illis enarrandis immorandum esse, praecipue cum de viscerum scirrhis, & pessimis eorum effectibus, antea dictum fuerit in morbis inflammatoriis; uti etiam in Capitulo de Scirrho, ubi peculiariter de hac re agebatur. Cum autem tunc simul patuerit difficultas summa sanandi scirrhi confirmati, nemo mirabitur, Medicos vix audere integram hydropis curam sperare, dum scirrhi viscerum adsunt. Merito hinc *Aretaeus* (*t*) dixit: *Scirrhi in liene geniti discussiones non facillimae sunt, quod si & ab hoc oriundi morbi proveniant, hydrops, aut cachexia, insanabile malum effectum est.* Idem certe de aliorum viscerum scirrhis pronunciari poterit. Vel enim mole aucta premendo vicinas venas reditum lymphae venosae impedire poterunt, quod imprimis in hepate metuendum, cum per illud viscus magna portarum vena distribuatur, & cava vena ascendens transeat, unde & vasorum distentorum ruptura metuenda erit; vel etiam, functionibus viscerum, ad crudorum ingestorum elaborationem requisitorum, impe-

N 2 ditis,

(*t*) De Curat. Morbor. diuturn. Lib. II. cap. 14. pag. 128.

ditis, corpus totum cachecticum fiet; unde pariter hydrops nasci poterit; vel etiam a simili causa resorptio illius, quod per arterias exhalantes efflatur perpetuo, impedietur; adeoque a solis viscerum scirrhis omnia illa fieri poterunt, quae hydropi producendo originem dant, & praecedenti paragrapho fuerunt enumerata.

Constat ex Physiologicis (*u*), omenti talem fabricam esse, ut resorptioni lymphae aptissima sit, atque illam resorptam per binas venas Epiploïcas misceat sanguini venae portarum, antequam per hepar fluat: adeoque si male affectum omentum fuerit, haec resorptio impedietur.

Patet jam numerosis observatis, in cadaveribus hydropicorum frequentissime observari omentum insigniter minutum mole, ita ut quandoque vel integre desit, vel parva tantum ejus portio supersit. Aliquando etiam, licet rarius, miro modo degenerat a naturali sua fabrica; cujus notabile exemplum *Celeberrimus Monro* (*vv*) in cadavere mulieris asciticae invenit. Similes his observationes apud *Ruyschium*, aliosque habentur.

Notandum tamen est, quod in hydrope abdominis saccato, educta per paracentesin aqua, aliquando corrugetur saccus, & durum tumorem tactui offerat, qui dein, sacco recrescente aqua distento, disparet, & post mortem in loco, ubi scirrhosam duritiem adesse crediderant Medici, nihil tale inveniatur.

Icterus. In pertinaci ictero saepe scirrhus hepatis adest: praeterea antea ad §. 950. notatum fuit, bilem, si saepe in sanguinem regurgitet, diuque illi permista maneat, totum sanguinem ita fundere, & attenuare, ut nihil fere de rubra, ac crassiori parte sanguinis supersit; unde post diuturnum icterum hydrops solet sequi, & quidem immedicabilis.

Quartana saeva, & diuturna. Videantur illa, quae de hac re ad §. 753. habentur, ubi agitur de illis corporis humani mutationibus morbosis, quae a febribus intermittentibus observantur productae fuisse. Simul tunc notatum fuit, crurum tumorem hydropicum, post febres intermittentes, non adeo malum omen dare, cum *Sydenhamus* observaverit, febrim tunc simul recedere solitam, credideritque aliquid materiae morbosae versus has partes deponi; hinc curam hydropis non adhibebat huic malo, sed frictionibus, & vino medicato, ex amaricantibus, aromaticis, & roborantibus parato, satis feliciter illud superare poterat.

Lienteria, diarrhoea &c. Antea jam monitum fuit, quandoque serum aquosum in cavis corporis collectum, per venas resorptum, viam per alvum quaerere; & tunc tales dysenteriae, diarrhoeae &c., utiles sunt, quatenus materiam morbosam evacuant; ac deinde laxae partes nimis, ubi haesit collecta aqua, uti & illae, per quas transfluxit, roborantibus sic firmari poterunt, ut sanitas redeat. Postea in cura hydropis patebit, quandoque & Medicos per

(*u*) Herm. Boerh. Institut. Medic. §. 331.

(*vv*) Medic. Essays and Observ. Tom. IV. N. 30. pag. 428. & seq.

per artem has evacuationes moliri: sic *Aretaeus* (*x*), ubi de Lienteria agit, notat, quod *hydrops nonnunquam in hanc aegritudinem feliciter commutatus sit, in malum scilicet ex malo; sed melior est successio.* Alibi autem (*y*), de Dysenteria agens, dicit: *Nonnunquam ex laxo* (*solo*) *intestino aqua multa, dysenteriae modo, profluit, idque millenos ab hydrope liberavit.*

Verum iidem illi morbi tunc remedium adferunt, quando colluviem aquosam educunt de corpore, simul auctis viribus, quod prudentissime *Aretaeus* (*z*) distinxit, ubi de hydrope post hepar male affectum orto disserit. Sic autem habet: *Quod si pristinas vires natura recipiat, & quandoque per ventrem cum impetu materiem deturbet, post multorum crassorum, aquosorumque depulsionem, & ipsum hydropem tollere consuevit. Verum id genus auxilii cum periculo est. Post enim subitas, & copiosas inanitiones, extremosque collapsus perierunt interdum aegri prostratis viribus.* Ex his simul intelligitur, quare *Hippocrates* (*a*) damnaverit tanquam malum, si, *quibus ab Ilibus, & lumbis principia fiunt hydropum, pedes tumeant, & diarrhoeae diuturnae detineant, quae neque dolores ex ilibus, ac lumbis obortos solvunt, neque ventrem molliunt.* Optime autem *Galenus* (*b*) in commentariis ad hunc locum monet, το λαπάττειν non significare alvi evacuationem, cum diarrhoea longa adsit, sed ventris tumentis diminutionem.

Omnes ergo illae alvi evacuationes, si hydropem sequentes expellant de corpore colluviem aquosam, una cum virium instauratione, utiles esse possunt. Verum, ubi post has praegressas debile corpus, & cachecticum jam redditum, hydrope turgere incipit, malum est. Videantur & illa, quae ad §. 721. de Leucophlegmatia, & hydrope, diarrhoeam, & dysenteriam sequentibus, dicta fuerunt.

Empyema, *Phthoë.* Solutis nempe per pus resorptum omnibus corporis humoribus, in ultimo stadio morbi extrema corporis tumere incipiunt, praecipue si sudores nocturni, debilitatis penitus viribus, minui, vel & integre cessare inceperint; omnium maxime, si simul valida sitis adsit; tunc enim ingestus potus satis moveri per corpus nequit, & hinc extrema tument. Videantur & illa, quae §. 1206. de hac re dicta fuerunt.

Podagra Partim, quia saepe Podagra vini, & potuum spirituosorum diuturnum abusum sequitur, qui & hydropi originem dat, uti mox patebit; partim, quia frequentiores, & diuturni podagrae paroxysmi aegros perpetuo lecto fere affigunt; & dum articuli plurimi corporis, imprimis artuum inferiorum, omnem amiserunt mobilitatem, vix ullo modo movere possunt corpus, etiam dum dolor abest. Verum §. 25. probatum fuit, quod defectus motus muscularis producat laxam debilitatem fibrarum solidarum corporis, & §. 44. demonstratum fuit, illam debilitatem hydropi producendo favere omnino. Accedit, quod diuturno decubitu in dorso, tempore paroxysmi, ple-

(*x*) De Caus., & Sign. morbor. Diuturn. Lib. II. cap. 10. pag. 63. (*y*) Ibidem cap. 9. pag. 61. (*z*) Ibidem Lib. I. cap. 13. pag. 43. (*a*) In Progn. Charter. Tom. VIII. pag. 620. (*b*) Ibidem.

plerumque soleant in podagricis renes male affici, unde saepe calculosi fiunt, secretio, & excretio urinae libera impeditur. Verum patebit sequenti paragrapho, urinae paucitatem non tantum esse hydropis effectum, sed & saepe causam.

Evacuationes quaecumque &c. Antea, ubi de Cachexiae causis agebatur, §. 1168. notatum fuit, ad perfectam assimilationem ingestorum requiri, ut pauculum crudi assumti misceatur ingenti copiae humorum inquilinorum. Si ergo per evacuationes validas quascumque de corpore subducitur magna copia sanorum humorum, non rite assimilantur cruda ingesta, sequiturque universalis liquidorum degeneratio, cachexia, & hydrops ejus sequela, uti ante dictum fuit.

Sed imprimis hydrops metuendus est post ingentes evacuationes sanguinis arteriosi per vulnera, post abortum, puerperium &c.; pars enim rubra sanguinis solidissima est, crassissima, & producendo, ac conservando calori corporis nostri aptissima. Reliquae sanguinis partes tenuiores sunt, & ex vasis majoribus elabuntur per ramos laterales tenuiores, in cavis corporis majoribus, & minoribus accumulantur, nec moventur satis, nec calent, ut exhalare, vel resorberi possint. Ex experimentis enim *Celeberrimi Hales*, antea recitatis, patuit; simul ac sanguis in vivo, & sano animali nimis diluitur, statim hydropem nasci. Hanc causam hydropis, dilutionem nempe nimiam humorum, suis observatis confirmavit *Hippocrates* (*c*). Sic autem habet: *Si sitim mulier minime temperet, neque vesica, neque alvus tum urinam, tum stercus, ut aequum est, transmiserint, neque idonea utatur homo victus ratione. Quod si hydropica fuerit, copiosi menses derepente, quandoque etiam pauci, prodeunt, & nonnunquam velut aqua ex carnibus fiunt, ut si quis cruentas carnes abluerit, interdum etiam paullo fortiores, neque concrescunt.* Et alio in loco (*d*), ubi de hydrope sanabili, & insanabili agit, dicit: *Cui vero multum sanguinis sursum, ac deorsum eruperit, & febris insuper accesserit, eum aqua repletum iri multa spes est, atque hic hydrops brevissimi temporis est, & ex quo paucissimi evadunt.* Hoc ergo pro certo statui potest, defectum partis rubrae in sanguine, sive sensim fiat, ut in cachecticis, sive subito, ut in vulneratis, disponere ad hydropem.

Haustus aerium, fermentatorumque liquidorum. Alia occasione ad §. 28. dictum fuit, abusu spirituum fermentatorum viscera abdominalia indurari, & in scirrhos abire, nulla arte amplius medicabiles, verum pertinaces tales obstructiones hydropem faciunt, uti paullo ante dictum fuit.

Sed & aliam ob causam ebriosi fiunt hydropici: dum enim Veteris Massici pocula affatim ingurgitant, calescit corpus, rarescunt liquida, turgent omnia vasa. Vide lauta de mensa, post larga pocula, surgentes convivas; venae omnes inflatae sunt, rubicunda turget facies; sed postquam hoc villi edormiverunt, languent debiles, pallescunt. Si jam frequenter, imo quo-

(*c*) De Mulier. Morb. Lib. I. cap. 61. Charter. Tom. VII. pag. 762.
(*d*) Praedict. Lib. II. cap. 5. Charter. Tom. VIII. pag. 814.

quotidie, genio indulgeant, distentis toties ultra modum vasis, perit debitum robur (§. 25. N. 3.), & cum simul crapulam comitetur ingens sitis, potus aquosos copiosos ingerunt, qui ulterius debilitant, nec a flaccidis vasis satis moveri possunt, ut difflentur de corpore; hinc in cavis corporis accumulati stagnant: hoc imprimis metuendum illis, qui, turpis vitii poenitentia ducti, simul & semel abstinent ab omnibus fermentatis liquidis, & in pessimum languorem incidunt. Videantur illa, quae §. 605. 11. de hac re dicta fuerunt.

Victus tenacium, durorum. Videantur circa hanc rem illa, quae ad §. 25. & 26. habentur, uti etiam illa, quae ad §. 1168. de malo victu, tanquam cachexiae causa, dicta fuerunt.

Hydatides ingentes. De his ad §. 1226. dictum fuit.

Plura similia &c. Omnes illi morbi in genere, qui vires vitales multum debilitant, hydropis causae esse possunt; uti etiam illi, qui sanguinem admodum tenacem efficiunt, ita ut ab aquosis vix dilui, nec iisdem intime permisceri possit; uti ex Melancholiae tota historia patuit. Sed & in scorbuti descriptione §. 1153. crassities sanguinis unam partem causae proximae constituebat. Accedit, quod & hi morbi plures habeant causas communes cum hydrope; uti ex illis, quae ad §. 1093., & 1150. dicta fuerunt, evidenter patet.

§. 1230. Effectus adeoque, & morbi progressus hic fere est: tument pedes, maxime vesperi, sensim hic augetur tumor, increscitque: tum tumor abdominis, quotidie increscens: hujus extensi sonus in Tympanitide, si percutitur; strepitus fluctuantis aquae in moto corpore in Ascite ab aqua libera fluente in cavo abdominis; at in Ascite ab aquis clausis in suis cistis, fallit; Dyspnoea: Sitis: Gravitas: Torpor: Alvus dura: Urina pauca: Febricula lenta: Sudor nullus: macies eo major, quo partis affectae major intumescentia: tum femorum, scroti, cutis abdominalis aqua intercus: hydatides: aquae, in loco calido, clauso, stagnantis, putrefactae acrimonia: Ulcera: Gangraenae: Haemorrhagiae narium: Exomphali: Viscerum sphacelus: Mors.

Operae pretium erit considerare, quomodo, & cum quibus signis morbus hic incipiat, & augeatur.

Tument pedes &c. Si nempe a simplici tenuitate aquosa liquidorum originem trahit morbus, tunc ibi incipit tumor, ubi difficillimus sanguinis venosi ascensus est; nempe circa pedum astragalos primo tumor apparet, quia calcei coërcent pedes, ut non facile tumere possint. Si autem a viscerum scirrhis oriatur hydrops, vel a ruptis vasis, tunc abdomen prius tumet, quam pedes, & saepe asciti tarde succedit pedum tumor, praecipue si aqua collecta haeserit extra abdominis cavum, uti ad §. 1226. dictum fuit. Ves-

peri autem imprimis tumor ille percipitur, quia tota die, vel erecto, vel sedente homine, nec multum corpus movente, humores facile non potuerunt adscendere: imo observamus, etiam in sanis caeteroquin hominibus, plus minusve turgere artus inferiores vesperi; unde & calcei, si parum arctiores fuerint, tunc magis urgent. Incipiens autem talis tumor pedum solet horizontali decubitu, & tepore lecti denuo dissipari, sic ut matutino tempore integre dispareat, vesperi demum rediturus. Dum sensim augetur malum, tumor altius assurgit, nec amplius evanescit noctis tempore.

Notandum tamen est, non omnem pedum tumorem designare hydropem; nam & in scorbuto incipiente (vide §. 1151. 2.) tumor crurum accedens & recedens adest; tumor autem ille in scorbuticis non adeo pastaceus est, sed magis resistit digitis prementibus, nec foveae manent, quas pro signo hydropis *Hippocrates* (*e*) sub Ilei nomine sic describit in hominibus, qui calida, & humida victus ratione usi fuerint, nec corpus exercuerint, sed cibis expleti perpetuo fere dormierint; *Si digito partem aliquam comprimas, impressionem facies, & tibi vestigium apparebit, quemadmodum in farina aqua subacta, maxime autem in pedibus cavitas imprimitur.* Verum, uti ad praecedentem paragraphum monitum fuit, quandoque post morbos diuturnos deponitur ad unum pedem, vel & ad utrumque, separatus a reliquo sanguine humor, cum manifesto levamine; & tunc motu corporis, frictionibus, insolatione, remediisque roborantibus, feliciter superantur tales tumores, qui primo aspectu pro hydropicis haberi possent, cum anasarcam omnino referant. Videtur & *Celsus* (*f*) hoc indigitare, dum dicit: *Aqua inter cutim minime terribilis est, quae nullo antecedente morbo coepit: deinde quae longo morbo supervenit; utique si firma viscera sunt, si spiritus facilis est, si nullus dolor &c.*: deinde recenset omnium fere functionum integritatem, & concludit: *Siquidem, in quo omnia haec sunt, is ex toto tutus est: in quo plura ex his sunt, is in bona spe est.* In tali enim casu tumor satis subito augetur, donec, deposita omni materia morbosa versus has partes, viscera omnino liberentur: in hydrope vero incipiente sensim augescit tumor, & reliqua signa mox enumeranda successive sequuntur; quae docent, viscera non liberari per metastasin ad artus inferiores; sed tumorem hunc sequelam esse viscerum male affectorum. *Quibus vero ab hepate hydropes fiunt, tussis, & tussiendi cupiditas ipsis innascitur, nihilque effatu dignum exspuunt, ac pedes tument, venterque non dejicit, nisi & dura, & ad necessitatem, & circa ventrem tumores prodeunt, qui partim ad dextra, partim ad sinistra, tum consistunt, tum desinunt* (*g*).

Certe & *Sydenhamus* (*h*), qui adeo attente morbos in prima etiam origine observabat, foveas a digitorum impressione in surarum parte inferiori, sub noctem imprimis conspicuas, mane vero evanescentes, agnoscebat pro primo hydropis indicio. Monet tamen, non certum omnino hoc signum esse,

(*e*) De Intern. Affect. cap. 46. Charter. Tom. VII. pag. 671. (*f*) Lib. II. cap. 8. (*g*) Hippocrat. Prognost. Charter. Tom VIII. pag. 621. Coac. Praenot. N. 452. Ibidem pag. 878.

(*h*) Tractat. de Hydrope pag. 608. 609.

esse, *nisi ita affecti spiritum aegrius ducant: qui quidem tumor tam copia, quam mole auctior in dies redditur, donec, pedibus majorem aquarum copiam jam respuentibus, crura tentantur, ac postea abdomen ipsum.*

Licet autem plerumque in hydrope incipiente pedes tumeant, tamen non semper ab inferioribus incipit; nam, uti ante in *hydrocephalo*, *thoracis hydrope*, *&* *ascite* dictum fuit, saepe in illis hujus morbi speciebus pedes non tument omnino, vel saltem tarde, ubi hydrops in cavis corporis jam confirmatus fuit. Imo ex *Hippocratis* observatis pateret, quandoque ab ipsa facie hydropem incipere, atque inde versus inferiora descendere. Sic enim describit morbum, quem crassum vocat, & quidem quartam ejus speciem, quae verus hydrops est, & quam curandam jubet iisdem, quibus hydrops sanatur, remediis (*i*): *Hic morbus a pituita alba fit: in ventre vero colligitur, ubi febres diuturnae corpus occuparint. Hic morbus initium sumit a facie, & facies sumet; deinde ad ventrem descendit; quo quum pervenerit, ventrem in magnitudinem attollit, corpusque velut a defatigatione succumbit. In ventre pondus est, & dolor vehemens, & pedes intumescunt.* Deinde addit mirum symptoma, quod in hoc morbo observavit: *Quod si pluvia in terram effusa fuerit, pulveris odorem non sustinet. Si vero in pluvia forte constiterit, & terrae odorem senserit, mox concidit.* Alia occasione ad §. 1210., ubi de tabis curatione agebatur, quaedam notavi de miro illo odore, quem pluviis madefacta tellus spargit.

Tum tumor abdominis &c. Si nempe in cavo abdominis sensim incipit accumulari aqua. Si enim serum aquosum in panniculo adiposo colligitur tantum, ut in hydrope intercute, sive anasarca fit, tunc abdomen non plus tumet, quam reliquae partes corporis, cum aqua non in ejus cavo, sed tantum sub cute colligatur.

Caeterum de signis Diagnosticis Tympanitidis, & Ascitis simplicis, sive etiam saccati Hydropis abunde dictum fuit ad §. 1226.

Dyspnoea. Quando nempe libera pulmonis expansio ab aëre inspirato impeditur. Si abdomen aqua plenum turgeat, diaphragma in inspiratione descendere nequit libere, unde thoracis dilatatio impeditur. Sed & idem contingere potest longe magis, si non tantum abdominis, sed & pectoris cavum aqua repleri inceperit. Verum in Anasarca universali metus est, ne & tunica cellulosa pulmonum similiter affecta sit, uti ad §. 1220. dictum fuit. Unde merito pro malo signo in hydrope habetur dyspnoea, quia vel summam abdominis plenitudinem in ascite sequitur, vel justum metum facit, thoracem, & pulmonem simili morbo affici.

Ob eandem rationem & tussis in hoc morbo pro malo signo habetur, cum pariter designet pulmonem impediri ob copiam aquae accumulatae, vel irritari perpetuo a parciori etiam aquae copia, sed jam acrioris redditae, uti antea ad §. 1219. notatum fuit. Hinc *Hippocrates* (k) dixit: *Hydropicis tussis*

(*i*) De Intern. Affect. cap. 52. Charter. Tom. VIII. pag. 676.
(*k*) Aphor. 35. Sect. VI. Charter. Tom. IX. pag. 270.

tussis succedens malum. In Commentariis autem ad hunc Aphorismum *Galenus* (*l*) notat, tunc imprimis malam esse tussim, quando ab hydrope augmentum capiente, ut causa, producitur; non vero, quando ex alia occasione hydropico tussis fit. Potest enim a catarrho, & aliis causis produci. In alio loco *Hippocrates* (*m*) videtur tussim continuam in hoc morbo non simpliciter malam pronunciasse; sed dicit: *Hydropicum si tussis detineat, desperatus est.* Ibi autem utitur hac phrasi ἡ βὴξ ἔχῃ, quae videtur intelligenda de perpetua, & sicca tussicula hydropicorum, cum in altero loco forte tantum de leviori, & incipiente tussicula dicat.

Sitis. Antea, ubi de siti febrili agebatur, ad §. 636., sitis causae enumeratae fuerunt. Siccitas nempe, liquorum immeabilitas, acrimonia salsa, &c.: sed omnes hae causae concurrunt in hydrope, si morbus jam inveteraverit; nam in initio hydropici non adeo siticulosi sunt. Dum colligitur in cavis corporis serum aquosum, illud non redit per venas, nec sanguini miscetur amplius; hinc fluidissima sui parte quotidie magis, magisque sanguis privatur: adeoque redditur minus meabilis. Simul ob humidi in sanguine defectum secretiones liquidi tenuioris a sanguine minuuntur, unde cutis sicca, lingua, & os internum arida fiunt; & dum in ascite solus venter augetur mole, reliqua omnia vero marasmo contabescunt. Nec sitim sedat copiosus etiam potus, quia liquida ingesta non facile uniuntur exsiccato jam nimis sanguini, atque cito ex vasis elabuntur in cava corporis dilatata. Non enim perspirat cutis amplius, & urina parcissima prodit, uti statim dicetur; hinc potus ingestus manet in corpore, & hydropem auget; sed non manet in vasis, per quae humores circumducuntur. Hinc merito de hydropicis dicitur: *Quo plus sunt potae, plus sitiuntur aquae.* Sed lympha haec accumulata salsa est, & diuturna mora acrior redditur, subputrida, & fere alcalina. Accedit, quod & alvus dura fit in hydropicis, adeoque diu retenta excrementa in primis viis putrida fiant. Patet ergo, plures, & efficaces causas sitis in hoc morbo adesse.

Gravitas: Torpor. Obruuntur miseri mole aquarum, & debiles vires immane corporis pondus movere nequeunt. Si jam simul cogitetur, a sanguine, adeo degenerante in hoc morbo, bonorum spirituum copiam per fabricam encephali parari non posse, patebit & alia ratio, quare grave corpus percipiatur, & torpidi fiant hydropici. Accedit, quod & aliquando aqua incipiat accumulari in ventriculis cerebri; unde lethargici quandoque pereunt aegri. Simul etiam notari meretur, quod sanguis, orbatus fere omni lympha, difficulter per vasa encephali tandem moveatur; unde omnes functiones animales turbari poterunt, & quidem variis modis. Videtur & hoc *Hippocratis* observatis confirmari, dum monet (*n*), Epileptica mala, si hydropicis contigerint, perniciosa esse.

Alvus

(*l*) Aphor. 35. Sect. VI. Charter. Tom. IX. pag. 270. (*m*) Aphor. 47. Sect. VII. Ibidem pag. 317. (*n*) Coac. Praenot. N. 454 459. Charter, Tom. VIII. pag. 878. 879.

Alvus dura. Dum ingenti copia aquae distentum est abdomen, intestina comprimuntur; hinc facile in crassis intestinis accumulantur faeces, indurescunt, & non nisi magna cum difficultate excerni possunt. Accedit, quod saepe scirrhosa, & pertinaciter obstructa sint viscera chylopoietica in hydropicis, quae tamen omnia ad bilis bonae praeparationem suam conferunt symbolam, uti in Physiologicis demonstratur. Sed inter alios bilis usus notatur, quod & alvi excretionem promoveat: unde, si bilis quantitate deficiat, vel ob viscerum impeditam actionem debitas dotes non habeat, patet facile, quare & ab hac causa sequi possit alvi constipatio. Omnia haec hydropis symptomata pulcre *Hippocrates* recenset (*o*): *Quibus ex aliqua aegritudine ad hydropem res devenit, his alvi siccae excrementa caprini stercoris pilulis similia dejiciunt, cum eliquatione mucosa, & urina non bona: & distensiones circa hypochondria, & dolores, ac tumores circa ventrem, & dolores circa laterum mollitudinem, & juxta spinae musculos accidunt; febres quoque, & sitis, & tusses siccae sequuntur, & circa motus spirandi difficultas, & crurum gravitas; & a cibis abstinent, & paucis ingestis explentur.*

Adeo autem segnis plerumque in hydropicis est alvus, ut, dum purgantibus cura tentatur, saepe dupla, imo & tripla dosi catharticorum remediorum indigeant, ut alvus moveri possit.

Urina pauca. Dum omne serum aquosum in corporis cavis accumulatur, mirum non est, paucam secerni urinam a sanguine, lympha orbato pro maxima parte. Pariter certum est, maximam copiam potus tenuis aquosi per renes exire, nisi a motu corporis validiori, aut aëris calore, aestuans homo per sudorem expulerit superabundantem in sanguine aquam: patet hoc manifeste in illis, qui aquas minerales larga copia potant. Unde etiam aestivo sub calore parcior urina observatur, dum multum liquidi per cutis spiracula exit, & contrarium obtinet hyemali frigore. Simul observatum est, dum subito ingens copia urinae aquosae excernitur, sive sponte, sive per artem hoc contigerit, tumores hydropicos minui non tantum, verum etiam quandoque penitus tolli. Haec dum considerabat *Helmontius*, qui nullam unquam neglexit occasionem, ut in Scholas Medicas debaccharetur, antiquis Medicis, & *Galeno* praecipue, semper infensus, voluit sedem omnis hydropis in solis renibus esse. Salse ridebat Veteres Medicos, qui hepatis frigidam intemperiem statuerant hydropis causam: affirmabat, se plurima hydropicorum cadavera secuisse, & semel tantum in hepate labem invenisse: unde statuebat (*p*); *In Hydrope autem efficiens Archaeus renum, in conceptu Ideae a perturbatione sua genitae, claudit renes, & fit hydrops.* Et alibi (*q*); *Renes actualiter hydropem concipiunt, fabricant, & continent. Abdomen vero, per actionem regiminis renum, diversorium praebet, & ren laticem, tanquam scenae productum, eo mittit. Non enim, quatenus per aliud viscus latex furtim*

(*o*) Coac. Praenot. N. 481. Charter. Tom. VIII. pag. 880. (*p*) In Capitulo *Ignotus hospes Morbus* §. 70. pag. 399. (*q*) In Capitulo *Ignotus Hydrops* §. 20. pag. 411.

tim abripiatur; *sed solus ren laticem proscribat ad loca ipsi subjecta.* Unde concludit (*r*): *Ergo verus Hydrops Ascites est in renibus*: *sive solvere pertinacem seram renum est solvere hydropem.* Unde, si illa perturbatio Ideae in Archeo renum mutaretur, credit hydropem sanari posse. Sic enim habet (*s*): *Authores aliquot commendant busones vivos, utrimque renibus alligatos, solvere hydropem per lotium. Saltem vidi rusticum hydropicum sanatum, alligata anguium senecta per ventrem, & renes. Inducitur enim idea metus renibus, qua indignationem amittant. Eodem videlicet modo sitis ideam tristitiae, sive denegatae appetentiae suscitat*: *unde ren suae indignationis obliviscitur.*

Illi, qui *Helmontii* mira dogmata sequebantur, stupebant magistri sagacitatem, dum in renibus invenerat omnis hydropis causam; in scholis publicis clamabant, neminem ante *Helmontium* de hac re cogitasse unquam. Interim certum est, veteres Medicos Graecos urinae parcitatem agnovisse tanquam causam, & signum hydropis nascentis, & damnasse eandam, si adesset, hydrope jam facto. Certe *Hippocrates* (*t*) dixit: *In biliosis alvus turbata, dejiciens parva, geniturae similia, mucosa, & dolorem circa pubem inducentia, & urinae n n expedite prodeuntes* (sic enim verti posse vocabulum εὐλύτως crederem); *ex talibus in hydropem desinunt.* Et paullo post (*u*): *Hydropico febrienti urina pauca & turbata, perniciosa est.* Dum de renum duritie, sive scirrho agit *Aëtius* (*vv*), dicit: *Mingunt pauca, & reliquo corporis habitu aqua inter cutem laborantibus maxime similes existunt. Quidam etiam temporis progressu manifeste hydropem incurrunt.*

Et contra urinae copiosum profluvium pro optima hydropis medela habebat *Aretaeus* (*x*): dum enim de Diabete agit, dicit, illam esse speciem hydropis, & tantum differre in eo, quod effluat in Diabete aqua de corpore, non vero colligatur in corporis cavis, ut in hydrope; dein addit: *Hydropicis eadem haec via succedit, si in bonum vertitur morbus.*

Cum autem, uti postea in curatione videbimus, eductio collectae aquae ex corpore hydropicorum juvet quidem semper, si prudenter instituta fuerit, nec tamen sanet morbum, nisi causa hydropis tolli possit, hinc prudenter *Aretaeus* subjungit; *Ac bonum est, si causa solvatur, nec ponderis duntaxat levatio fiat.* Cum autem videbant, totum corpus marasmo exsiccari, dum hydrope affectae partes solae crescerent mole, hinc colliquescere omnia in aquam, dixerunt. Sic *Galenus* (*y*) dixit: *Fit igitur quaedam, quasi in elementa divisio* (ἀναστοιχείωσις), *vel colliquatio, vel dissolutio, aut quomodocumque quis aliter nominare voluerit, aliquando totius corporis, aliquando humorum, qui in venis sunt, duntaxat. Atque hujus colliquamentum alias ad ventrem confluit, alias ad urinas, alias ad sudores pellitur. Ac humoribus, quos venae continent, in serosam saniem resolutis, renes ad excrementum id trahendum nati, potissimum quum sani*

sunt,

(*r*) In Capitulo *Ignotus Hydrops* §. 19. pag. 412. (*s*) Ibidem §. 36. pag. 415. (*t*) Coac. Praenot. N. 455. Charter. Tom. VIII. pag. 878. (*u*) Ibidem N. 456. (*vv*) Sermon. XI. cap. 17. pag. 250. (*x*) De Morbor. diuturn. Curat. Lib. II. cap. 2. pag. 129. (*y*) Lib. III. de Symptom. caus. cap. 8, Charter. Tom. VII pag. 99.

sunt, serum quidem a venis expurgant, fluxionem autem ad vesicam assidue mittunt. Ubi autem renes trahere non valent, venae ejusmodi serum in ventrem mittunt, aut toti id corpori partientes, subitaneos hydropum flatus inducunt.

Quam pulcre haec *Galeni* sententia experimentis hoc saeculo captis confirmatur! Prima fronte plus quam verosimile videretur forsan, quod sanguis in serum aquosum solutus facillime transire posset per renum vasa secretoria, praecipue cum potus tenuis, magna copia a sanis hominibus ingestus, tam facile transeat per renes, & urinae copiam augeat. Verum ad secretionem seri aquosi a sanguine per renum fabricam requiritur sanguinis rubri motus validus per majora vasa, qui si cessat vel ob defectum partis rubrae in sanguine nimis dissoluto, vel ob vasorum minutum robur, cessat secretio in renibus, vel uti alia phrasi *Galenus* dixit, *non trahunt renes.*

Pulcrum experimentum fecit *Celeberrimus Hales* (z), per quod modo dicta omnino confirmantur. Discissis venis jugularibus, per tubum arteriae insertum eluebat, immissa aqua calida, omnem sanguinem rubrum, in cane: post mortem calente adhuc cadavere aperiebat abdomen, & thoracem. Dein Aortae descendenti, in cordis vicinia, immittebat largiorem tubum aeneum, ut aqua calida libertime arteriam ingredi posset, & ex tali altitudine, ut pressio liquidi incumbentis aequalis foret viribus, quae sanguinem arteriosum movent. Dum aqua calida sic movebatur per arterias, fovebat cadaver perpetuo per aquam calidam affusam, tegebat pannis aqua calida madentibus, quandoque & totum cadaver immergebat calidae aquae. Omnibus tamen his cautelis adhibitis, nil de aqua calida transibat per renes in ureteres, & vesicam, licet renes aqua distenti indurescerent.

Nonne ex his patet, nihil novi dixisse *Helmontium*, dum urinae secretionem impeditam causam statuebat? Veteres Medici ex sollicita morborum observatione hoc noverant, hoc scripserant. Fatetur *Helmontius*, quod legisset antiquos Medicos; sed lectos contemserat. Jam aliquoties alia occasione monui, quod multa, quae laudantur in heteroclito hoc auctore, apud veteres inveniantur, & melius quidem. *Galenus* simpliciter dixit: non trahunt renes serum aquosum. An meliora protulit *Helmontius*, dum affirmat, Archeum renum indignabundum abjecisse habenas regendi laticis? An sapere videtur, dum credit, appensis vivis bufonibus, vel anguium senecta, metum incuti Archeo, illumque ad meliorem mentem adduci, sic ut pristino suo munere denuo rite fungatur?

Febricula lenta. Quamvis in hydrope incipiente totum corpus frigeat, langueat, & omnino a febre alienus morbus Hydrops videatur, tamen vetustiorem jam hydropem febris comitari solet; partim ob putredinem inceptam in liquidis stagnantibus, partim ob sanguinem orbatum lympha diluente, quae vasis exit, & in cavis corporis colligitur. De his videri possunt illa, quae ad §. 586. 1. habentur, ubi de febrium causis agebatur. Unde de hydro-

(z) Haemastat. Experim. XIV. pag. 118. & sequent.

drope *Aëtius* (*a*) differens, dicit: *Fastidiunt etiam cibum, potum autem largiorem plurimi appetunt, maxime qui ex ascite laborant. Etenim humor, qui in locis detinetur, salsus est, & putrefactus, quare & sitis, & febris augescit: fere enim in totum plurimi ex hydropicis febriunt.*

Sudor nullus. Ut per extrema arteriolarum cutanearum humores exire possint, requiritur, ut cutis mollis sit, & naturali calore tepescat. Verum in hydropicis crura, & femora tumentia, marmoris instar, frigescunt, dum simul reliquae partes, uti statim dicetur, macie penitus exsiccentur, & arescant. Optimam certe curationis spem concipiunt Medici, si hydropici sponte, vel per artem sudare incipiant, cum hoc signum det, extravasatum serum resorberi, resorptum cum sanguine moveri per vasa, & per cutis spiracula difflari de corpore. Solent hinc Medici, uti postea dicetur, per sudorifera remedia curam tentare quandoque, sed & saepe dolent, verissima esse illa, quae *Aretaeus* (*b*) jam monuerat: *Citra madorem illorum corpus est, idcirco neque in balneis sudore madescunt.*

Macies eo major &c. Nisi perpetuo per bona alimenta restitueretur partibus nostri corporis illud, quod quotidie per ipsas sanitatis actiones perit necessario de partibus fluidis, & solidis, omnia vero marasmo contabescerent. Verum vel optima etiam alimenta requirunt omnium viscerum, & vasorum actiones, & copiam bonorum humorum praeëxistentium jam in corpore, ut possint restitui perdita. Sed totus sanguis degenerat a dotibus suis naturalibus, & viscera comprimuntur a collecta aqua in cavis corporis, hinc impediuntur in functionibus suis exercendis, & deficit nutritio in partibus non tumentibus eo magis, quo partes aliae, hydrope distentae, plus turgent. Unde *Hippocrates* (*c*): *Et siquidem hydrops ex purgationis defectu oriatur, venter aqua impletur, pedes, & tibiae attolluntur, humeri vero, claviculae, pectus, & femora contabescunt.* Verum & macies illa partium superiorum merito habetur ab *Aëtio* pro malo omine (*d*). Omnes autem inveterati hydropes, & qui jam habitum corrumpunt, sunt periculosi.

Tum femoris, scroti, &c. Haec mala imprimis sequi solent Asciten jam inveteratum, dum ab aqua in cavo abdominis contenta premitur cava ascendens, & venae iliacae. Verum tunc hydrops anasarca artuum inferiorum aucta, adscendens, etiam sub cute abdominali extenditur. Praeterea & ab ipsa cutis distensione, quotidie aucta, premuntur venae sanguineae subcutaneae; hinc, quidquid in tunicam cellulosam per arterias adhuc exhalat, per venas non poterit resorberi; hinc turgere incipiet tunica cellulosa. In asciticis in cute abdominis apparent venae sanguineae magnae, nigro fere sanguine plenae, quas in paracentesi instituenda vitare solent Chirurgi, & praecipue si in scroto haec operatio institui debeat. Videantur & illa, quae de aqua intercute ad §. 1225. dicta fuerunt.

Hyda-

(*a*) Serm. X. cap. 20. pag. 233. (*b*) De Caus. & Sign. Morbor. diuturn. Lib. II. cap. 1. pag. 50. (*c*) De Affection. cap. 6. Charter. Tom. VIII. pag. 626. (*d*) Sermon. X. cap. 20. pag. 234.

Hydatides. De his antea saepius dictum fuit.

Aquae in loco calido &c. Humores corporis nostri in putredinem tendere, notum est: sed quamdiu moventur per vasa, & per debitas vias excernuntur de corpore illa, quae nimis jam in putredinem vergunt, omnis corruptela impeditur in vivente. Verum, dum liquida in cavis corporis collecta stagnant diu, putredo metuenda est, quae quidem serius contingit, quamdiu cava haec clausa sunt, sed longe citius, si semel aëri accessus detur. Forte haec est ratio, uti postea in cura hydropis dicetur, quare eductio aquae ex abdomine, partitis vicibus, saepius infausto cum eventu tentata fuerit. Aëre enim admisso, putredo acceleratur insigniter: imo observatum fuit, aquas paracentesi eductas nullum putredinis signum dedisse, & post paucas horas, dum aëri exponebantur, pessimum sparsisse foetorem. Licet in quocumque corporis loco collecta aqua putrescere possit, videtur tamen hoc citius fieri debere in ascite. Ex abdomine enim sani animalis recens aperto exspirat halitus suburinosus, & aliquid jam foetiduli habens: viscera abdominalia perpetuo respirationis motu agitantur: bilis, inter naturales humores putredini proxima, transsudat sic, ut vicina cystidi felleae loca in cadaveribus flavo colore toties tincta appareant: in intestinis crassis faeces retentae diu (dura enim solet esse hydropicis alvus) putridum spirant. Omnia haec concurrunt, ut citius hic putrescant aquae; quod ubi semel obtinuit, viscera, perpetuo macerata in tali colluvie, in putridum liquamen contabescunt. Unde etiam pro infausto omine habetur, si paracentesi institutâ aquae exeunt, putrefactae jam, vel & tales, ut digitos immissos abstergant, & cutim teneram reddant, ut solet facere lixivium alcalinum; de qua re postea dicetur.

Ulcera, gangraenae. Dum diu stagnat serum aquosum in tunica cellulosa, non tantum cutim distendit, sed & sensim acrius factum, inflammat, & erodit. Saepius contigit, ut hydropici frigidos, & tumidos pedes igni propius admoverint, nec senserint a nimio calore epidermidem in vesiculas attolli; quae ruptae copiam seri plorabant continuo: dicetur postea ad §. 1242. & per artem tentari talia emissaria, quandoque cum optimo successu. Cum autem tunc aëri liber accessus detur, partibus illis flaccidis, & tamdiu in lympha jam acriori maceratis, gangraena subito accidit (uti ad §. 423. monitum fuit), nisi fomentis antisepticis hoc caveatur. Saepe etiam loca haec, per quae exeunt aquae, in ulcera degenerant, difficillimae curationis, cum a perpetuo seri acrioris affluxu impediatur, ne tale ulcus depuratum reducatur ad conditionem puri vulneris (vide §. 411.), quod requiritur, ut ulcus sanari possit. Unde recte monuit *Hippocrates* (e): *Orta hydropicis in corpore ulcera non facile sanantur.* *Galenus* autem notat in Commentario ad hunc textum, illud fieri non posse ob nimiam humiditatem, cum ulcus exsiccari debeat, ut ad cicatricem deducatur. Idem etiam confirmat *Celsus* (f).

Post-

(e) Aphor. 8. Sect. VI. Charter. Tom. IX. pag. 252. pag. 161.

(f) Lib. III. cap. 21.

Postquam enim varias hydropum species recensuit, addit: *Communis tamen omnium est humoris nimia abundantia, ob quam ne ulcera quidem in his aegris facile sanescunt.*

Haemorrhagiae narium. Paucus quidem sanguis per vasa fluit, sed si cogitemus, omnia vasa artuum inferiorum premi ab aqua accumbente, & in ascite, dum admodum turget abdomen, aortae descendentes ramos praecipuos pariter comprimi, patet sanguinis liberum motum adhuc fere tantum per vasa superiora fieri. Si jam simul, uti hoc paragrapho dictum fuit, adsit dispnoea, sanguis venosus a capite libere redire nequit; hinc hydropici, frigidi in toto corpore, calent quandoque in capite, & genas rubras habent: sequitur tunc haemorrhagia narium, quae nocet, minuendo sanguinis copiam, quae parca nimis adest, & etiam malum signum dat, nempe inferioris corporis vasa a tumore hydropico admodum compressa esse. Haemorrhagiae narium autem, quae in hydrope contingit, videtur applicari posse Prognosis, quam *Hippocrates* (*g*) dedit: *In morbis longis parvae apparentes sanguinis fluxiones perniciosae sunt.* Cum enim paucus sanguis adhuc per vasa fluat, valida haemorrhagia narium non est exspectanda. Forte & huc spectat alius *Hippocratis* (*h*) textus: *Alvi interceptae, sed parva, nigra, caprinis stercoribus similia, ex necessitate dejicientes, nasus in his sanguinem fundens, malum.* Alvus enim in hydropicis dura est, ut ante dictum fuit, & tunc *Hippocratis* textus allegatus fuit, ubi eodem vocabulo σπυραθώδεας usus fuit, ut faecum alvinarum figuram designaret.

Exomphali. Notum est, quod linea alba dicta abdominis in media fere parte suae longitudinis rotundo foramine perforetur, quod in foetu transmittit chordam umbilicalem, & amplius est, in adulto autem multo minus. Interim tamen, cum ille locus minus sit firmus, quam reliqua abdominis superficies, hinc satis frequentes observantur herniae umbilicales. Mirum ergo non est, ubi aqua plenum est abdomen, si hic locus extendatur, sicque exomphalus fiat. Ubi crassa, & firma pinguedo abdomini incumbit, minus facile herniae fiunt, & observaverunt Chirurgi, herniosos, antea macilentos, si pinguescere incipiant, curari facilius. Cum in hydrope observassent Veteres Medici, aqua collecta tumere partes corporis, reliqua autem omnia penitus emaciari, hinc dixerunt, uti ad §. 1225. notatum fuit, pinguedinem colliquari, & in aquam verti. Monebat autem *Hippocrates* (*i*) curabilem esse hydropem, quamdiu quis in imo ventre pinguedinem habet: *Sed an pinguedo in imo ventre adsit, nec ne, his potissimum dignosces; si sane febres advenerint, & erectus stare nequeat, & umbilicus inflatus foras promineat, pinguedinem non amplius inesse dicito, cumque sanari non posse.* Ex quo textu saltem videtur patere, quod agnoverit, pinguedine consumta, facilius protuberare umbilicum. Non videtur autem hoc semper pro signo incurabilis hydro-

(*g*) Coac. Praenot. N. 340. Charter. Tom. VIII. pag. 871. (*h*) Praediction Lib. I. Ibidem pag. 728. Coac. Praenot. N. 603. Ibidem pag. 888. (*i*) De Intern. Affect. cap. 23. Charter. Tom. VII. pag. 655.

dropis haberi posse, cum observata docuerint, non tantum protuberante umbilico, sed etiam a valida pressione rupto, aegros mansisse superstites. Vidit hoc *Celeberrimus du Verney junior* (K) in muliere, quae in flore aetatis, post lochiorum suppressionem, ascite laborabat, una cum insigni femorum, & crurum tumore. Pluribus incassum tentatis, instituta fuit Paracentesis cum multo levamine; & postea urina, quae antea pauca, nunc copiosa reddebatur; unde omnis tumor hydropicus evanescebat; simul appetitus, & somnus boni erant, viresque brevi restituebantur, ita ut integre sanata crederetur, licet una cum aqua ex abdomine educta fuisset materies purulenta. Post aliquot septimanas autem denuo intumuit abdomen; dumque de reiteranda paracentesi cogitaret aegra, incepit tumere umbilicus, & dein apertus fuit. Exivit similis humor, ac per paracentesin eductus fuerat: post octiduum rursus aperiebatur umbilicus, & limpidissima exivit aqua. Postea adhuc bis eadem ipsi contigerunt, & sponte consolidato umbilico, perfectam sanitatem recuperavit. Alter casus habetur descriptus a *D. Chomel* (*l*), ubi pariter post puerperium, suppressis lochiis, abdomen intumuit, & licet rupto umbilico ingens copia foetidi humoris exiverit, superstes fuit aegra, & integre sanata. Sed & Ascites plurium annorum sanatus fuit, exeunte aqua per umbilicum ex muliere quadraginta, & aliquot annorum; post validissima purgantia hydragoga, & diuretica, exhibita a Medicis, augebatur potius moles abdominis, & cum paracentesin admittere nollet, suo relinquebatur fato. Post validum purgans datum per umbilicum aquam exire sensit, sed sensim, & absque ulla molestia, nisi quod lintea perpetuo madescerent: duravit hoc stillicidium per totam hyemem, non increscente abdominis tumore quidem, sed emaciabatur una cum virium diminutione. Majo mense sequente, dum curru vehebatur, cum impetu ex umbilico prosiliit aqua, & magna valde copia, sequente maxima debilitate: quamvis autem sequeretur febris, vomitu, singultu, asthmate comitata, evasit tamen; color, torositas, vires redierunt, & per aliquot menses sana vixit, tuncque alio morbo, colico nempe dolore cum pertinaci alvi constipatione, & vomitu violento, periit intra paucos dies. Aperto abdomine, nulla fuit inventa aqua, nec aliquid praeternaturale in visceribus, excepto, quod uterus ingens, totus scirrhosus, quatuor libras cum dimidia pendens, reperiretur (*m*).

Similes casus videntur docere, quod salutaria haec naturae morbos curantis molimina dederint arti Medicae occasionem, ut instituta Paracentesi haec imitaretur.

Viscerum sphacelus, *mors*. Dum nempe putrefacta jam aqua, viscera macerantur, & in putridum tabum diffluunt.

Caeterum praecipua, quae ad Prognosin in Hydrope formandam spectant, apud

(K) Academ. des Sciences l'an 1702. Mémoir. pag. 285. & sequent.
(*l*) Ibidem l'an 1728. Mémoir. pag. 583. & sequent.
(*m*) Medic. Essays and observat. Tom. III. pag. 378. & sequent.

apud *Hippocratem* (*n*) sic leguntur: *Eum, qui ab hydrope correptus est, & superstes est futurus, bonis visceribus praeditum esse oportet, ita ut natura se exserat, simulque facile concoquat, & bene spiret, sitque sine dolore, & totum corpus aequaliter tepidum habeat, & non circa extremas partes colliquatum. Melius est autem, ut tumores potius habeat in extremis partibus. Optimum vero est, neutrum horum habere: nam molles, & graciles esse convenit extremas partes, itemque ventrem ad contactum mollem. Tussim vero adesse non oportet, neque sitim, neque linguam resiccari, tum reliquo tempore, tum post somnos, quando haec valde fieri solent. At cibos libenter accipere oportet, & ubi idoneam copiam comedit, non affligi. Alvum vero ad medicamenta quidem celerem habere, reliquo autem tempore egerere excrementum molle figuratum. Urinam apparere convenit secundum institutum (morem), & vinorum mutationes. Laborem vero oportet ferre facile, & lassitudinis exsortem esse. Ac optimum quidem est, hominem per omnia sic dispositum esse, & sic securissime sanus fieri poterit; sin minus, plurima ex his habeat; nam spes erit, ut superstes evadat. Qui vero nihil horum habuerit, sed contraria, eum desperatum esse scito. Qui autem pauca horum habuerit, quae bona dixi esse, si hydrope laboranti adsint, huic exiguae spes restant.* Apparet ex hoc textu, quod tanto pejorem morbum crediderit, quando plures functiones laesae sunt, uti optime *Galenus* in loco antea ad §. 3. citato tanquam generale axioma practicum posuit: *Cujusque morbi tanta magnitudo est, quantum a naturali statu recedit; quantum vero recedat, is solus novit, qui naturalem habitum adamussim tenuerit.*

§. 1231. HYdrops curandus ergo indicat 1. Liberum conciliare fluorem lymphae: sive fuerit aqua, serum biliosum, ichorosum, sanguinolentumve. 2. Aquas jam in cavitates effusas inde educere. 3. Labem debilitatorum viscerum tollere, sive ea causa, sive hydropis fuerit effectus.

Postquam dictum fuit de illis, quae in variis speciebus hydropis tam ad Diagnosin, quam ad Prognosin spectant, sequitur, ut de curatione agatur. Primo autem dicendum de generalibus indicationibus curatoriis, & postea videndum, qua methodo, & quibus remediis obtineri posse illud, quod indicatio medica jubet.

1. Lympha tunc liberum habet fluorem, quando humor meabilis, per vasa pervia, debito motu, propellitur. Si haec tria obtineri poterunt, tunc huic indicationi penitus satisfiet. Cum autem, uti antea jam saepius dictum fuit, & tenuis lympha, halitus instar, in cavis majoribus, ac minoribus corporis perpetuo expellatur, nisi absorbeatur per venulas denuo, accumulatur in his cavis, & hydropem facit: hinc, ut hoc impediatur, debent oscula venarum absorbentium aperta, & nullum obstaculum in toto genere venoso esse,

(*n*) Praediction. Lib. II. cap. 5. Charter. Tom. VIII. pag. 814.

esse, quod reditum lymphae venosae resorptae ex cavis corporis impedire possit: antea enim demonstratum fuit, a sola venarum compressione hydropem nasci posse subito; & simul monitum fuit, asthmaticos saepe fieri hydropicos, quia per contractos paroxysmi tempore pulmones cor dextrum libere nequit sanguinem propellere; adeoque venosi sanguinis receptacula circa cor dextrum plena manent: sicque obex ponitur libero motui humorum venosorum. Praeterea videtur satis verosimile, quod sanitatis tempore sub vaporis forma affluent arteriae lympham, quae & eadem sub forma a venis resorbetur, antequam in lympham condensari possit. Unde & calor corporis interni requiritur talis, ut illa condensatio nec cito, nec facile contingere possit. Ex abdomine, thorace, pericardio animalis sani celeri manu aperti exhalat talis vapor, qui post mortem, frigescente cadavere, densatur in lympham.

Quamvis autem ille vapor, & ex illo condensato nata lympha constet pro maxima parte aqua, tamen non est pura aqua, uti manifeste docet vaporis talis odor suburinosus. Praeterea huic lymphae, in cavis corporis collectae, saepe seri ad ignem coagulabilis quantitas permista est; unde & flavo colore seri quandoque tinguntur hydropicorum aquae; qui calor in ascite intensior saepe observatur, ob bilem nempe transsudantem, uti antea dictum fuit. Possunt & hae aquae mora, inceptaque jam putredine, in acrem ichorem mutari; sed tunc parum spei superest. Interim tamen ichoris vocabulum apud *Hippocratem*, aliosque veteres Medicos non semper significabat acrem, putridumve liquorem. Vapor enim in cava corporis perpetuo exhalans vocabatur πνεῦμα; ubi vero idem ille vapor condensabatur in liquidum, tunc ἰχὼρ dicebatur.

Contingit aliquando, aquas hydropicorum subrubello sanguinis colore tingi, dum vasa quaedam sanguinea, diu macerata, contentum fluidum dimittunt: tamen & hoc observatur, licet omnia vasa adhuc integra fuerint, imprimis in pericardio, ubi ob cordis moventis, & maximorum vasorum viciniam circulatio sanguinis rapidissima est: in cadaveribus enim hominum sanorum, violenta morte peremtorum, saepe invenitur aliqua copia lymphae rubellae. Videtur celerrimo motu humorum per vasa in hoc loco aliquid de parte rubra sanguinis exprimi per dilatata oscula arteriarum exhalantium: docent autem injectiones Anatomicae, ipsam materiam ceraceam, rubro colore tinctam, per totam cordis superficiem exprimi, licet integritas vasorum manserit.

Caeterum de diversis coloribus, variisque dotibus aquarum, in cavis corporis collectarum, & prognosi inde facienda, partim dictum fuit ad §. 1219., partim etiam agetur ad §. 1240., ubi de Paracentesi in ascite dicendum erit.

2. Nisi enim hoc cito fieri possit, semper metus est, ne vel copia auctae pondere, & pressione noceant vicinis visceribus, vel mora acriores redditae destruant omnia. Haec autem eductio aquae obtinetur vel efficiendo, ut venae denuo resorbeant collectam lympham, quae dein sanguini mista per varia loca potest de corpore educi; vel, si hoc obtineri nequeat, per artem

exitus paratur, pertuso loco, in quo aqua collecta stagnat. In hac indicatione perficienda ars multum valet, sed longe major difficultas invenitur in sequenti.

3. Patuit ex illis, quae ad §. 1229. dicta fuerunt, ubi causae hydropis recensebantur, quam multae inter illas sint, quae vel omnino non, vel difficillime per artem tolli possunt. Praecedenti vero paragrapho dictum fuit de pessimis effectibus, qui ex hydrope metuendi sunt, & post sublatum hydropem superstites manent; neque semper in potestate artis est, ut tolli, vel emendari possint. Si per diuturnam macerationem viscera fere contabuerint, vel acriori jam reddito sero aquoso erosa fuerint, quis curam promittere audebit? Unde merito a Medicis hydrops inter morbos curatu admodum difficiles numeratur. Novi Chemicos, arcanis suis superbientes, certam hydropis curam polliceri audacter, sed & saepe testis fui, quam turpiter erraverint. *Helmontius* (*o*) jactat, *se supra bis mille hydropicos, etiam quorum lotium jam ex cruento nigricaret, & tota nocte vix unum cochlear minxerant, in pristinam sanitatem restituisse.*

Nec tamen ad magnam senectutem vitam produxit, cum quinquagesimo sexto vitae anno fuerit mortuus. Paucos credo fore Medicos, veritatis amantes, qui idem jactare auderent. Verum quidem est, si *Helmontio* credere fas est, quod decimo septimo aetatis anno jam praecelleret reliquis Medicis. Natus fuit anno 1588., & de se ipso testatur sequentia (*p*): *In Autumno 1605., ex Anglia Antuverpiam rediens, reperi aliquot centenos post malignam, atque popularem febrim hydropicos: multos sanavi, multique sub infaustis aliorum tentaminibus interim perierunt.* An non quadrat hic Proverbium? *Oportet, mendacem esse memorem.*

Certe de hoc morbo longe aliter sensit sapiens vetustas: *Hydrops injucundum aspectu vitium est, & toleratu difficile. Ab ipso enim perpauci liberantur, idque felicitate quadam, ac Deorum potius, quam artis (majora enim omnia vitia soli Dii medicantur). Nam aut in viscere primario morbus delitescens totum in malum habitum convertit, aut, omne corpus ingruente pestilentia, in malum succum viscera permutavit, quando sibi utraque vicissim ad perniciem suffragantur, nullaque est pars noxa carens, quae vel modicam naturae opem afferre possit* (*q*). Unde mirabatur *Aretaeus*, quod Hydropici vitam amarent (*r*): *Cujus rei causa dici non potest, sed mirari tantum id licet: hoc autem magnum est. Namque in aliis, non omnino perniciosis, affectibus aegrotantes abjecto sunt animo, tristes, mortis amantes: in his vero & bene sperant, & vitae cupidi sunt: Ambo haec contraria morbi efficiunt.*

(*o*) In Capitulo *Ignotus Hydrops* §. 11. pag. 409.
(*p*) Ibidem pag. 408.
(*q*) Aretaeus de Causis, & Sign. Morbor. diuturn. Lib. II. cap. 1. pag. 48.
(*r*) Ibidem pag. 50.

§. 1232. FLuor conciliatur Lymphae, tollendo causas hunc impedientes, quae 1. vis vitalis minus fortiter circumagens: 2. vasculorum compressio, disruptio, obstructio. 3. Liquidi nimia tenacitas.

Fluor lymphae liber impeditur vel vitio vasorum, per quae circumducitur, vel nimia tenacitate liquidi, vel denique si & vasa continentia, & liquida contenta, bona fuerint, potest defectus esse in causis moventibus minus validis.

1. Ut humores nostri debito cum impetu moveantur per vasa, non tantum cordis, sed & vasorum, actio requiritur debita; quae si deficiant robore, ingestorum mutatio in nostros humores non fiet, illa spontaneam naturam sequentur (vide §. 10.), inducetur cachexia, quae toties hydropem praecedit, uti antea dictum fuit. Cum autem motus humorum pendeat multum a firmo vasorum robore, hinc antea ad §. 26. notatum fuit, a nimia debilitate fibrarum solidarum produci vasorum facilem extensionem, rupturam, tumores, &c., quae omnia hydropi viam sternunt. Unde etiam §. 44. hydrops tanquam effectus viscerum nimis debilium; & laxorum enumeratus fuit. Verum ad §. 69. demonstratum fuit, liquidorum glutinosam tenacitatem ab iisdem causis nasci, per quam pariter lymphae liber fluor impeditur.

2. Compressio in vasis venosis facta reditum lymphae ex cavis corporis impedire, & horum vasorum ruptura, praecipue si majora fuerint, perpetuo lymphae depluvio cavitates implere, poterit. In arteriis lyphaticis minus hoc metuendum videtur, cum parvae sint; adeoque ab harum ruptura copiosae lymphae effluvium non sequetur: si vero arteriae lymphaticae comprimerentur, exhalatio in cava corporis impediretur; unde potius siccitas sequeretur. Obstructio antem in iisdem arteriis eundem effectum faciet: in venis enim vix obstructio locum habere potest (vide §. 119.), nisi cavum illarum vero compressione adjacentis tumoris, vel alterius similis causae, angustetur.

3. Observatum fuit, uti antea dictum, serum aquosum, in cavis corporis collectum, quandoque lentescere sic, ut paracentesi instituta, vel omnino non, vel difficillime, exire possit. Verum admodum probabile videtur, quod ab initio, dum incipiebat colligi, talem tenacitatem non habuerit, sed per moram diuturnam sic mutatum fuerit. Sed & potest in humoribus circulantibus talis tenacitas nasci, sive inflammatoria calida, sive glutinosa frigida, quae difficillissimas viscerum obstructiones producet, adeoque hydropem (vide §. 1229.) poterit facere. Ut ergo radicitus curetur morbus, debet nimia illa liquidi tenacitas tolli.

§. 1233. AD primum (1232.) faciunt Cardiaca dicta, roborantia, & stimulantia; quae, si sitis valida non urget, petuntur ex aromaticis, salinis, oleosis, calidis, forma Electuarii, Misturae, Vini Medicati, Cerevisiae Medicatae, Pilularum, Decoctorum, Syruporum, Tabellarum, facillime varianda.

In hydrope saepe totum corpus friget, vires languent, debilis nimis circuitus humorum parum movet liquida; ita ut adsit tunc revera illud, quod *Horatius* optime dixit; *aquosus albo in corpore languor.* Augere ergo tunc convenit humorum per vasa motum. Cum autem cor primaria causa movens sit, hinc talia remedia vocantur Cardiaca, quae motum vitalem sustinent, & augent, licet soli cordi proxime non inserviant (*r*). Solent autem Cardiaca dividi in illa, quae replent, restituendo copiam humoris sani, vel secundo, quae roborant vires solidorum, per quas humores moventur, vel denique quae amabili fragrantia reficiunt subito debiles vires, & hinc copiam, motumque humoris nervosi augere dicuntur; aut etiam acriori stimulo sic irritant fibras motrices, ut inertia vasa, & stagnantes humores in majorem motum ducantur.

Quamvis autem & de salubri victu Hydrope laborantium cura haberi debeat, tamen ad hanc indicationem proprie spectant Cardiaca, quae roborant flaccidas partes, & motum nimis debilem suo stimulo augent. In *Materia Medica* ad hunc numerum enumerantur talia remedia, quae has vires medicatas habent, & simul adsunt variae formulae medicamentorum ex his paratae, ad quarum normam plures aliae componi facile poterunt. Cum enim quandoque huic indicationi diu insistendum sit, expedit saepe, ut mutentur formulae, manente tamen eadem medendi methodo, ne diuturnus ejusdem remedii usus morosioribus aegris fastidium pariat.

Interim tamen in horum usu etiam prudentia opus erit, ne nempe simul, & semel nimis augeamus circulationis velocitatem. Crescit enim sibi indulgens dirus hydrops, & in ascite magis magisque turget abdomen, dum arteriae pergunt eructare serum aquosum, venae autem vel nihil omnino, vel parum resorbent. Hinc si nimis subito augeretur humorum motus, imprimis si soluti nimis fuerint, omnes exprimerentur in cavum dilatatum abdominis, & omnia vasa corporis collaberentur subito; quod periculosum foret. Prudentem certe cautelam dedit in cura Hydropis *Trallianus* (*): *Nam calefacientia nimium, si universa, ac una vice assumantur, totum potius habitum colliquant, quam abundantem humorem evacuent.*

Praeterea, dum subito illa, quae stagnaverant hactenus, deducuntur in motum, & humoribus circulantibus miscentur, subita fiet vasorum plenitudo, obruetur pulmo sic, ut posset aeger suffocari. Ita videmus, dum hydro-

(*r*) Herm. Boerh. Institut. Medic. §. 1095. & sequent.
(*) Lib. IX. cap. 3. pag. 528.

drope anasarca corpus tumet, si subito movere corpus tales aegri tentent, quod incipiant angi, vix animam ducere possint, imprimis si per acclivia loca gressum facere nitantur. Unde prudentes Medici non simul, & semel, sed sensim, conantur stagnantia in motum reducere, hac spe, ut extravasata lympha, denuo resorpta, & sanguini mista, per cutanea vasa, vel auctam urinae copiam expellatur de corpore: nisi enim hoc obtineatur per auctum motum vitalem, nullum inde emolumentum percipient aegri: brevi enim omne illud, quod circulantibus humoribus mistum fuerat, denuo in cavis corporis colligetur.

Talem medendi methodum laudavit in hoc morbo *Hippocrates* (*s*). Dicit enim, *huic ventrem siccare confert*. Victum autem siccum ex carnibus imprimis assatis commendat: pisces quidem dabat elixos; sed pridie coctos, & frigidos, ut essent siccissimi; & ideo monuit, ut jusculo non immergantur, insulsique sint, ne sitis augeatur. Vinum autem nigrum, crassissimum, & acerbissimum, dabat, sed paucum: pro oleribus commendabat raphanos, & apium: simul mane, & a coena ambulare jussit. Similia fere his alio in loco laudat (*t*). Verum haec omnia tantum locum habent, si non urgeat sitis valida, quae per calida haec remedia augeretur eo usque, ut aegri a potu copiosiore sibi temperare non possent; unde major copia aquae adderetur humoribus, quam dissiparetur de corpore per motum vitalem auctum; adeoque hydrops augmentum caperet.

§. 1234. SI ingens vexet sitis, causa fuerit calida, morbus cum febre calida, quod saepe solet fieri, ad primum (1232.) faciunt Cardiaca dicta reficientia, acida grata, & leniter aromatica.

In hydrope incipiente raro ingens sitis adesse solet, sed adulto morbo saepe accedit, & merito pro malo signo habetur. Sitis enim, uti alia occasione dictum fuit ad §. 636., pro causis agnoscit humorum immeabilitatem, siccitatem, aut acrimoniam; quae in hydrope inveterato invenitur putrida. Dum autem aquosa pars a sanguine secedens in cavis corporis colligitur, orbatus diluente vehiculo sanguis redditur nimis siccus, & immeabilis; tuncque sitis nascitur, & saepe molestissima. A potu autem crescit indulgens sibi Hydrops, nec sitis potu ingesto tollitur, quia ingesta aqua facillime a sanguine secedit, & copiam extravasati liquidi auget; nullo modo autem liquidorum per vasa fluentium immeabilitatem minuit; adeoque sitis causa manet; & tunc a calidis illis stimulantibus abstinendum est.

Quandoque hydrops morbos acutos sequitur, & ab illo *Hippocrates* (*u*) multum metuebat; dicit enim: *Hydropes ex acutis morbis omnes mali*; *neque enim*

(*s*) De Intern. Affection. cap. 33. Charter. Tom. VII. pag. 655.
(*t*) De Morbis Lib. II. cap. 28. Ibidem pag. 580.
(*u*) In Prognostic. Charter. Tom. VIII. pag. 619. & Coac. Praenot. N. 452. Ibidem pag. 878.

enim febrem solvunt, & cum dolore sunt vehementi, & lethales: imprimis hoc observatur post febres continuas mali moris, scarlatinae quandam speciem, exanthemata miliaria, & petechia, ita ut hydrops nascens cum fine talis morbi fere coincidat, & quandoque jam tumere incipiant, antequam febris omnino deferbuerit: minime tutum foret in simili casu calidis, & stimulantibus remediis uti. Unde *Trallianus* (*u*) singulari titulo agit de illis, qui hydrope una cum febre laborant, & monet sequentia: *Quare aqua inter cutim, ex acutis morbis profecta, non potest non inflammationes habere in ipsa perseverantes: nihil enim adeo intervallorum expers est ac febris: at mirum, quod neque aqua inter cutim, ipsis oboriens, calorem aegrorum exstinguat, neque febris omnem aquam inter cutim exhauriat, sed ab aqua, & igne simul contineantur ambo, ut undequaque dubia fiat curatio, sive calefacere, sive refrigerare, quidpiam velis.*

Contingit autem saepius, quod in hydrope jam inveterato stagnantes aquae incipiant putrescere, & acres fieri; tunc febris calida accenditur in frigido antea corpore, sitis immanis oritur, & omnia brevi in pejus ruunt. Sic observatur, crura, & femora hydropicorum, tumida, pallida, & marmoris instar frigida, incipere rubescere, calere, dum simul cutis leviter etiam attacta dolet, quae brevi post eroditur, & copia quandoque ingens seri aquosi exit, cum levamine quodam; sed saepe pessima gangraena sequitur, omnia depascens. Tunc augetur immaniter sitis, & calida illa stimulantia remedia nocerent pessime. Unde optime monuit *Trallianus* (*v*): *Quod si aqua inter cutem laborantes etiam febricitent, admodum calidis auxiliis utendum non est, neque in visceribus, neque in cibis, aut potibus, aut antidotis, aut purgationibus, &c. Nullum enim valde calefaciens ipsos juvare potest. Nam ejusmodi medicamenta sitim ipsorum augent, & febrim incedunt, & causas inflammantes magis adhuc exurunt, intenduntque malum.*

Cum autem post morbos acutos, uti dictum fuit, quandoque sequatur hydrops, praecipue illa species, quae aqua intercus, sive anasarca dicitur, ideo fortes Veteres Medici sanguinis missionem consuluerunt in hac species hydropis. Sic *Ægineta* (*x*) curam tympanitis, & Ascitis, auspicari jussit a purgantibus hydragogis; in Anasarca autem a sanguinis missione incipiendum voluit; *maxime si a suppressis haemorrhoïdibus, aut menstrua purgatione, affectus originem habuerit; praeterquam si jam antea sanguinem miserint, in malo habitu constituti.* Similia & apud *Trallianum* (*y*) habentur, ubi asserit, venae sectionem in cura anasarcae interdum requiri, *ut quae ex sanguinis frigidi copia nascatur. At frigiditatis ratione quidem illa non indiget, sed quoniam copiae detractio naturam levat.* Sed ex sequentibus alio in loco patet, quod *Trallianus* (*z*) cespitaverit circa venae sectionem, addit enim plures cautelas; voluitque, tunc convenire tantum, si inflammatio scirrhosa sit in visceribus

si

(*u*) Lib. IX. cap. 3. pag. 526.
(*v*) Ibidem pag. 525.
(*x*) Lib. III. cap. 28. pag. 48. versa.
(*y*) Lib. IX. cap. 3. pag. 514.
(*z*) Ibidem pag. 518.

si parvi humoris copia in venis adsit, si vires constent, aeger sit in vigore aetatis, nec tempus admodum frigidum fuerit. Imo videtur & sanguinis missionem ideo praemisisse, ut post hanc tutius posset valida calefacientia remedia adhibere. Sollicite autem monet, magnam cautelam adhibendam esse: *Etenim intempestiva sanguinis missio in aliis quoque periculum inducit, in hydropico autem interdum etiam mortem.*

Antea monitum fuit, impedimentum motus sanguinis venosi posse originem dare hydropi, adeoque & nimiam vasorum plenitudinem: in tali casu vasorum depletio per sanguinis missiones procul dubio utilis foret. Apud *Hildanum* (*a*) tale exemplum habetur de homine robustissimo sanguineo, trigesimum annum agente, qui a vertice ad pedes usque intumuit. Dum Medici curam aperientibus, & purgantibus lenioribus tentant, subito ex nare dextra sanguis ad quatuor libras effluxit tanto cum impetu, ut syncope, sequeretur. Suppressa autem hac haemorrhagia, non tantum vires redierunt, *verum etiam ab hydrope, citra ullorum aliorum remediorum usum brevi curatus est aeger.* Apparet hinc evidens ratio, quo casu in cura hydropis sanguinis missio locum habere possit, cum caeteroquin sanguinis evacuatio hydropicis nocere soleat, imo a profusa sanguinis evacuatione in robustis etiam, & sanis hominibus toties nascatur hydrops, uti ad §. 1229. dictum fuit. Ubi ergo a causa calida morbus ortus fuerit, vel & febris calida hydropico supervenerit, & valida sitis vexaverit, tunc calida illa stimulantia remedia, quae ad paragraphum praecedentem laudata fuerunt, locum non habent. Ideo ad hunc numerum in *Materia Medica* alia laudantur, *crystalli tartari*, *rob sambuci*, *juniperi*, *spiritus salis marini*, *&c.* quae & sitim sedant, & putredini hic metuendae resistunt quam efficacissime. Aromata quidem & hic laudantur, sed leniora, & prudens Medicus facile determinabit horum quantitatem, prout virium languor, major, vel minor calor, & molestae sitis intensitas, requirunt.

§. 1234. **U**Troque casu (1233. 1234.) prodest frictio, motus, calor.

Totus scopus consistit in eo, ut per motum vitalem auctum stagnans lympha sic disponatur, ut a venis resorberi possit, & resorpta, humoribus circulantibus mista, per varias vias exire de corpore. Quantum autem frictiones valeant ad augendum motum per vasa, alio in loco ad §. 28. N. 2. dictum fuit. Sed praeterea ad §. 334., dum de cura contusionis agebatur, patuit, quantum possit frictio prudenter instituta in resolvendo sanguine extravasato, & grumoso; adeoque & multo plus efficere poterit in serum aquosum, si lentescere inceperit. Imprimis autem frictio efficax est in hydrope anasarca, dum aqua in panniculo adiposo collecta stagnat: quamvis enim & in aliis hydropis speciebus usum habere possit, tamen frictionis effectus, inter-

(*a*) Observat. Centur. 1. pag. 43.

terposita tantum cute, agit magis immediate in extravasatum serum, quam si abdomen in Ascite turgidum fortiter perfricaretur. Unde *Trallianus* (*b*) dixit: *At perfricatio hydropicis adhiberi debet potissimum, ut externos corporis meatus rarefaciat, humores extenuet, & discutiat.* In cura hydropis Anasarcae quam maxime frictiones commendat *Aëtius* (*c*), & alii plures. Frictiones autem illae variis instituebantur modis: *Utendum igitur prima die quidem fricatione, per modicum oleum, moderate, & molliter facta: in progressu autem & sicca, & multa, & tum intensione magis expressa: deinde etiam per lintea asperiora.*

Certe, dum manu oleo inuncta perfricatur cutis, minus laeditur, & exasperatur, hincque frictiones diuturniores ferunt aegri absque molestia. Verum quidem est, quod locus oleo perfricatus minus reddatur perspirabilis, sed scopus est tantum, ut per frictionem mobilia reddantur illa, quae stagnant; & attenuentur lenta, ac viscosa, dum simul acceleratur humorum per vasa motus; unde videtur oleum tuto hic adhiberi posse, & Veteres Medici illud in usu habuerunt, additaque *Scilla*, & aliis reddiderunt medicatum (*d*). Interim tamen & solum oleum olivarum salubrem aeque praestitit effectum in ipso Ascite, qui curabatur tali frictione mane, ac vesperi facta intra mensis spatium; & tertio jam, quartove die, post frictiones inceptas, copiosa reddebatur urina; sicque quotidie detumescebat abdomen (*e*). Videtur autem felix ille eventus frictioni tribuendus esse, non autem virtuti medicatae olei olivarum. Alvus inde quotidie sine aliis remediis soluta fuit. Frictio autem cum oleo non convenit, si ventris moles nimium magna sit, & integumenta tensa, ac tenuia, & respiratio multum difficilis (*). Ubi jam minui incipit tumor, cutis minus tensa fortiorem, & asperiorem frictionem ferre poterit. Antiquis ad dissipandos tumores hydropicos in usu fuit & alia methodus, ad frictionem accedens, quae hodie vix in usu est, & tamen tuta satis, & utilis videtur. De hac methodo *Aëtius* (*f*) sic habet. *Experiri etiam Herodoti remedium convenit, neque enim minus, quam ipsa frictio auxiliari potest: vesicis itaque bubulis, aut etiam aliis magnis omnino, ac probe inflatis, & vacuis, tumentes locos pulsato, atque id auctoritate tum Archigenis, tum Herodoti facito: inde enim citra molestiam caro condensatur, neque dolore, neque repercussione duriore resultante.*

Omnibus autem illis methodis hoc obtinere sperabant, ut moverentur stagnantia, & sic dissiparentur tumores hydropici, simulque caverent, ne cutis offenderetur. Vidi saepius per imprudentem frictionem crurum tumentium inflammari cutim, & brevi gangraenescere; quod periculosum erat frequenter, & semper magnas creabat molestias. Prudentissime hinc *Celsus* monuit (*g*), de cura hydropis agens: *Utendum fricatione, madefactis tantum manibus aqua,*

(*b*) Lib. IX. cap. 3. pag. 524. (*c*) Sermon. X. cap. 28. pag. 244. (*d*) Ibidem. (*e*) Donald Monro on the Dropsy pag. 30. 31. Nouvelle Biblioth. Angloise pour les Mois de Janvier. & Février 1757. pag. 107. (*) Stork Ann. Medic. pag. 90. (*f*) Sermon. X. cap. 39. pag. 246. (*g*) Lib. III. cap. 21. pag. 164.

aqua, cui sal, & nitrum, & olei paucum sit adjectum, sic ut, aut puerilis, aut muliebres manus adhibeantur, quo mollior earum tactus sit. Idque, si vires patiantur, ante meridiem tota hora, post meridiem semihora fieri oportet.

Simul etiam apparet, quod prudenter Veteres Medici a lenioribus frictionibus inceperint, ne uno impetu extravasatum serum, humoribus circulantibus mistum, obrueret pulmonem cum periculo suffocationis. Observaverat *Hofmannus* (*h*), tumorem oedematosum pedum, quacumque de causa intra corpus repulsum, gravem pectoris oppressionem, & anxietatem producere. Imo viderat in talibus aegris, febre intermittente correptis, sub frigoris accessione pedum tumores subito evanuisse, cum ingenti respirationis angustia, & tertio semper paroxysmo repentina sequebatur sub ipso frigore suffocatio.

Motus. De pulcris motus corporis in emendanda valetudine effectibus, antea ad §. 28. dictum fuit. Certe per motus musculares acceleratur motus sanguinis venosi versus cor, & circulatio humorum augeri potest pro lubitu. Unde ab omni tempore corporis motus inter remedia hydropis numeratus fuit. *Hippocrates* (*i*) praecipua ad hydropem remedia enumerat, *labores, fotum, & temperantiam.* Vocabulo autem ταλαιπωρίη utitur, quod graves, & ad lassitudinem usque protractos labores indicat; posteaque addit, quod quam plurimum laborare debeant, imo & per acclivia loca ambulando ascendere. Ne autem valido, & subito motu obrueretur pulmo, addit cautelam: *Si vero difficulter spiraverit, fueritque aestiva anni tempestas, aetas viguerit, & virium robur adsit, sanguinem e brachio detrahere oportet.*

Musculis, dum agunt, tumentibus, premitur tunica cellulosa, musculis non tantum incumbens, sed & ubique interposita; adeoque & in Anasarca ob hunc effectum utilis esse poterit, movendo stagnans serum. Hinc suasit *Celsus* (*K*), multum ambulandum esse, currendum aliquando; & ideo credidit, quod *facilius in servis, quam in liberis tollitur; quia, cum desideret famem, sitim, & mille alia taedia, longamque patientiam, promptius iis succurritur, qui facile coguntur, quam quibus inutilis libertas est.*

Cum autem per validos motus augeatur humorum per vasa circumductio, facile patet, his non utendum esse, si per febrim comitem excessus motus circulatorii jam adsit; unde subjungit sequentia: *Sed si febris quoque est, haec imprimis submovenda est per eas rationes, per quas huic succurri posse propositum est. Si sine febre aeger est, tum demum ad ea veniendum est, quae ipsi morbo mederi solet.*

Facile patet, & hic eandem cautelam observandam esse, ne subito per valida corporis exercitia in motum ducantur stagnantia, uti de frictionibus paullo ante dictum fuit. A leniori ergo motu incipiendum est, quod & magis convenit talium aegrorum viribus, quae non semper adeo validae sunt, dum

(*h*) Medic. Ration. & System. Tom. IV. part. 3. cap. 2. pag. 324.
(*i*) De Victu Acutorum Charter. Tom XI. pag. 174. Epidem. V. Charter. Tom. IX. pag. 347.
(*K*) Lib. III. cap. 21. pag. 161. 162.

dum simul pondus artuum inferiorum, si anasarca adsit, difficilem corporis motum reddat. Unde *Trallianus* (*l*) dixit: *Porro motus, si quid aliud, hydropicis conducit, praecipue qui fit per mare, equum, & lecticam; iis vero, qui viribus constant, incessus per pedes est utilissimus.* Illud exercitii genus, quo navigatione in mare fit, etiam debilibus convenit, & recentiorum observatis confirmatur ejus utilitas. Sic apud *Forestum* (*m*) legitur, quod a Medicis derelictus hydropicus, cui non tantum venter, sed & manus, pedes, & facies, tumebant, naviculam ingressus per aliquot milliaria ascenderit in altum maris. Vomuit, & post vomitum exercitio utens restitutus est. Notum est, non assuetis, dum mari vehuntur, nauseam molestissimam, & vomitum succedere: verum postea ad §. 1244. patebit, vomitum egregie profuisse in hydrope curando. Usus navigationis ille, & pluribus observatis confirmatur (*n*).

Calor. Antea dictum fuit, in sanis exhalans in cura corporis liquidum sub vaporis forma expelli ex arteriis, & resorberi a venis, antequam in liquidum fuerit condensatum. Unde videmus, quod ab omni aevo frigida hydropicorum corpora calefecerint Medici, ut stagnans serum aquosum mobile magis redderent, & aptum, ut in vapores solvi inciperet, facilius a venis bibulis resorbendos. Per frictiones, & motum augetur in corpore calor; sed praeterea externum calorem adhibuerunt, & quidem satis validum. *Aetius* (*o*) *maximam curandi rationem in insolationibus habet: itaque tumefactae partes ad solem exponantur, capite saltem velato, cavendo etiam, ne tumor vehementius supercalefiat.*

Ipsas fricationes vel in sole, vel juxta ignem, instirui jussit: *Aliquando & arena probe a sole ignita, aut pellibus, similiter a sole fervefactis, aegrum occulere oportet, capite tantum velato, & facie cum spongia perpetuo abstersa.* His similia *Celsus* (*p*) laudavit: *Evocandus est sudor, non per exercitationem tantum, sed etiam in arena calida, vel laconico, vel clibano, similibusque aliis, &c. Balneum, atque omnis humor, alienus est.* Siccus enim hic calor requiritur. Post eductas autem per Paracentesim ex abdomine aquas, ut morbi recidiva caveatur, *paullatim revocandus aeger est ad exercitationes, fricationes, solem, sudationes, fatigationes, & idoneos cibos, donec ex toto convalescat* (*q*).

§. 1236. AD secundum scopum (1232.) indaganda causa vasa arctans, obstruens, rumpensve; quae tollenda, si fieri queat (129.), vel emendanda saepe aquis mineralibus.

De causis hydropis dictum fuit ad §. 1229. Sed & simul tunc patuit, plures ex illis esse, quae vel difficillime, vel omnino non, tolli possunt. Si

(*l*) Lib. IX cap. 3. cap. 524.
(*m*) Lib. XIX. Observat. 32. pag. 377.
(*n*) Ebenezer Gilchrist the use of sea Voyages pag. 88.
(*o*) Sermon. X. cap. 28. pag. 244. 245.
(*p*) Lib. III. cap. 21. pag. 162. (*q*) Ibidem. pag. 166.

Si v. g. ingens steatoma in abdomine compresserit vicinas venas, quis sperare audebit curationem, cum in externis corporis locis vix unquam, nisi manu chirurgi, tolli possit? Econtra, dum tumens gravidae uterus venas iliacas, vel cavam descendentem, premit, tument saepe immaniter crura, & femora; verum post partum contracto utero tollitur venarum compressio, & sponte sua brevi cedit talis Anasarca, vel saltem molli frictione sola facile superatur.

Haec videtur esse ratio, quare quandoque ab aquis mineralibus sanetur hydrops; quando nempe obstacula, liberum lymphae venosae motum impedientia, harum aquarum efficacia solvi, & removeri possunt. Abstinentia a potu, uti postea patebit, inter efficacia ad hydropem sanandum remedia numeratur, adeoque noxium videri debet, si hydropico corpori copiosae tales aquae ingererentur. Verum notandum est, tunc tantum prodesse has aquas posse, si vires vitales adhuc adeo validae sint, ut ingestas aquas movere, & excernere possint per urinam, sudorem, aut alvum. Si enim manerent in corpore, augeretur hydrops. Unde prudentes Medici, dum haec tentant, a parca incipiunt copia, quam augent deinde, si observent, aegrum facile ferre, & urinam ingesti potus quantitati respondere. Habent enim salubres hae aquae stimulum aliquem, quem lingua facile distinguit, in auras evanescentem cito, si in aëre aperto relinquantur, per quem stimulum efficitur, ut cito a venis bibulis ventriculi, & intestinorum resorbeantur, ac facile cum humoribus circulantibus moveantur per corporis vasa. Certe, si sanus, & robustus homo potaret intra breve temporis spatium matutino tempore libras quatuor aquae communis, inde gravaretur: valetudinarius autem majorem copiam aquae spadanae sumit absque ulla molestia.

Plura exempla habentur apud Auctores, qui de viribus, & usu fontium medicatorum scripserunt, quae docent, hydropem aliquando horum usu curatum fuisse. *Celeberrimus Cocchi* (*r*) plures tales colligit casus, qui hoc confirmant: quibus similes passim & apud alios habentur.

Cum enim in hydropicis fere semper urina excernatur parca copia, si ab aquis potatis urinae copia augeatur subito, quandoque tam feliciter reserantur hae viae, ut integra sequatur curatio, & quidem in tali hydrope, qui omnino desperatus videbatur. Mirus talis casus (cujus *Cocchi* etiam meminit) integre descriptus legitur (*s*) de homine, qui genio indulgens, ictero corripiebatur, & dein ascite turgebat. Varia tentaverant Celebres Medici, sed absque fructu. Cum nulla omnino spes superesset, ad aquas medicatas deductus fuit, & unicum hoc solamen ab uxore rogavit, ut ante mortem intolerabilem sitim exstinguere liceret, potis ad lubitum his aquis impetrata hac venia, spatio quinque, vel sex horarum maximam ingurgitavit aquae copiam, ne guttulam quidem urinae emittens; sudor frigidus & viscidus, summa simul debilitas fecerunt, ut adstantes mortuum, ut putabant, in lectum repo-

(*r*) De' Bagni di Pisa pag. 265. &c. in Notis.
(*s*) Floyer ψυχρολουσία pag. 457.

reposuerint: post mediam horam urina incepit fluere, & quidem tanta copia, ut medietatem aquae potatae emingeret. Hoc facto loqui incepit, & paullulum vini generosi petiit; quo calide sumto, profundo obdormivit somno, & tota nocte sudor erat, & perpetuum urinae stillicidium: simul & per alvum tenuia aquosa excernebantur. Per quinque, vel sex dies potando, & mingendo perrexit, & convaluit. Medicus, qui ejus curam gesserat, & reliquerat tanquam desperatum, obstupescebat, dum post biennium videret eundem hunc hominem sanum, quem diu sepultum credebat. Mali ominis solet haberi ab omnibus Medicis hydrops, qui Icterum sequitur, unde & mirabilior haec cura apparet.

Aliquid simile videtur ab *Hippocrate* (*t*) observatum fuisse. Ubi enim de hydrope universali, orto a potu copioso aquae pluviae, & stagnantis, agit, valida purgantia ad curandum hunc morbum laudat, & deinde subjungit: *Potissimum vero ejus aquae, ex qua morbus corripuit, quam plurimum propinato, quo ejus ventrem turbet, & multam dejiciat. Sic enim maxime sanum facies.* Quamvis enim hic aquarum medicatarum nulla fiat mentio, tamen apparet, quod aquam, collectam in corpore, per aquam copiose potatam expellere de corpore conatus fuerit.

§. 1237. **L**iquidi nimia tenacitas solvetur in calido, frigidove hydrope (1233. 1234.) 1. Per ea remedia, quae ibidem data. 2. Per Alcalinos maxime sales, tam volatiles, quam imprimis fixos. 3. Ope Mercurialium, Antimoniatorumque, & Venereorum medicaminum, arte Chemica rite praeparatorum, & sagacitate medica bene exhibitorum.

Verum quidem est, quandoque nimis solutos humores inveniri in hydropicis, adeoque tunc opus minime foret, ut illa remedia adhiberentur, quae humores solvendi vim habent. Ex illis autem, quae in *Capitulo de glutinoso spontaneo* dicta sunt, patent signa Diagnostica hujus degenerationis humorum. Simul etiam ex caussis hydropis intelligi poterit, quid de tenacitate nimia humorum statuendum sit. Si enim post largas haemorrhagias, post copiosum aquae potum, subito ortus fuerit hydrops, & nulla ante hunc morbum suspicio fuerit viscerum obstructorum, vel viscidae cacochymiae, de attenuantibus remediis cogitandum non est, sed potius illico opera adhibenda, ut expellatur de corpore aquosa haec colluvies, ac dein labefactato corpori pristinae vires restituantur per remedia roborantia. Verum quidem est, quod collectum serum aquosum in corporis cavis stagnando lentescere possit, sed non multum efficaciae videntur habere remedia in humores extravasatos, & imprimis si jam ingenti copia collecti fuerint. Nec aliqualis lentor extravasati seri pro malo omine habetur: observavit enim ante jam saepe laudatus Du

(*t*) De Intern. Affection. cap. 28. Charter. Tom. VII. pag. 658.

Du Verney junior (*u*), majorem curationis spem adesse, si aquae per paracentesin educerentur parum mucilaginosae; cum e contra, si aquae fluviatili similes forent, nullumque post evaporationem factam relinquerent sedimentum, vel parca tantum copia, aegri fere semper morerentur.

Illa autem remedia, quae nimiam tenacitatem solvunt, quandoque simul evacuando prosunt, uti postea patebit, imprimis si liberaliori dosi exhibeantur: hic autem proprie de attenuandi, & solvendi virtute, quam possident, agitur, qua prosunt removendis viscerum obstructionibus, quae toties observatae fuerunt hydropem fecisse.

1. Antea, ubi de *glutinoso spontaneo* agebatur, ad §. 75. demonstratum fuit, ab aucto motu plurimum boni exspectari merito in solvenda nimia tenacitate; adeoque omnia illa remedia, quae laudata fuerunt numeris hic citatis, huic scopo inserviunt, quatenus vim vitalem humores circumagentem incitant. Monitum autem tunc fuit, ex qua remediorum classe desumi debeant in diversis speciebus hydropis, calidi nempe, aut frigidi.

2. Antea, ubi de cura obstructionis agebatur, ad §. 135.; sales alcalini tam fixi, quam volatiles numerati fuerunt inter remedia attenuantia, & solventia, quibus majori cum fiducia nunc utimur, postquam per experimenta *Celeberrimi Pringle* constitit (*v*), putredinem per hos sales non promoveri, uti antea credebatur. Sales alcalini volatiles, uti sal volatile oleosum in officinis dictum, & alia similia, ad §. 1233. laudata fuerunt, tanquam stimulantia, & motum augentia remedia; simul tamen etiam ob vim solventem merito celebrantur. Sunt autem quaedam plantae, quae continent naturaliter salem volatilem alcalinum, similem illi, qui arte Chemica ex variis corporibus elicitur. In cepis, alliis, sinapi seminibus, & pluribus aliis plantis, quae antiscorbuticae acres solent vocari, praesto est copia salis volatilis alcalini, qui vix percipitur, quando harum plantarum partes integrae sunt, sed simul, ac scindendo, aut contundendo franguntur, mox quaquaversum exhalans nares ferit, oculosque irritando lacrymas exprimit, linguam vellicat. Sed & similium plantarum efficacia per totum corpus penetrat, vix mutata. Notum est, hominum, qui alliorum usu delectantur, halitum non tantum, sed & urinam, & sudorem allii spirare fragrantiam; dum simul merito laudatur ob vim diureticam, adeoque duplici effectu prodest. *Forestus* (*x*) inveteratos hydropes solo allii usu curatos vidit. *Sydenhamus* (*y*) testatur, *quod solo allio, missis evacuantibus, Hydropem ex aliorum praescripto, non suo, depulsum noverit.*

Cum statim exspirent volatile illud hi bulbi, uti & semina, si scissa, vel contusa fuerint, apud plebem moris fuit dudum jam integros alliorum bulbos, integra semina sinapi deglutire, ut, maceratione in ventriculo, & intestinis emollita, sensim exhalent salem volatilem alcalinum, quem recondunt, absque

(*u*) Académ. des Sciences l'an 1701. Mémoir. pag. 206. 207.
(*v*) Observat. on the Diseas. of the Army; in Appendice.
(*x*) Lib. XIX. observat. 27. Tom. II. pag. 363.
(*y*) De Hydrope pag. 633.

absque ulla jactura. Mirabilis effectus similium remediorum legitur (z). Quinquagenaria mulier ascite laborabat, qui nec purgantibus, nec diureticis remediis levabatur: ter paracentensin passa fuerat, sed denuo intumescebat. Aniculae consilio mane, & vesperi cochleare plenum seminum sinapi non contusorum devoravit, superbibendo decocti summitatum viridium genistae semilibram; & post triduum sensit maximum levamen, dum molestissima sitis omnino sedaretur. Urina quotidie ad libras minimum quinque, aut sex profluxit; alvus interdum duobus, aut tribus diebus continuis movebatur ab hoc remedio. Perstitit in hisce per annum, neque rediit morbus. Verum quidem est, quod & *genista* ad hydropem curandum celebris planta sit; sed tamen admodum credibile videtur, quod semina sinapi multum ad felicem hanc curationem contulerint. Salsum succum *genista* habet, & ejus cineres, vel sal fixus ex his elixiviando eductus, magni nominis remedium dat in hoc morbo, & ubique in Officinis servatur. Cineres *genistae*, vel salem vino infundere solent, & hujus vini medicati unc. ij. bis, vel ter de die exhibent; plerumque unciam salis infundunt libris duabus vini aciduli, Rhenani, Mosellani, vel similis; dosin hanc augent, vel minuunt pro varia aetate, viribus aegrorum, & remedii effectu. Quando cineribus utuntur, eorundem libram substituere solent unciae salis plerumque. Salis autem fixi copia in genistae cineribus varia observatur, pro diversitate soli: circa litora maris in arenosis locis crescens salsissima esse solet haec planta, minus si in loco pinguiori, aut humidiore degat. Ex *stipitibus Fabarum*, *Absinthio*, *Carduo Benedicto*, aliisque pluribus plantis parati cineres, & sales ad eosdem laudantur usus.

Dum autem alcalini sales fixi infunduntur vino, nascitur sal ex acido, & alcali compositus, ob oleum vini ipsi unitum saponaceus, admodum penetrabilis, qui facillime fertur a corpore humano, & insigni solvendi, & deobstruendi efficacia valet. Notum est, quantas laudes habeat, & mereatur *Tartarus regeneratus*, qui & *Terra Foliata tartari* a chemicis vocari solet, atque ex acido aceti, & sale tartari alcalino fixo componitur, perfecta saturatione sibi mutuo intime unitis ita, ut nec acidum, nec alcali praedominetur. Simile huic, & forte adhuc magis penetrabile, remedium paratur, dum spiritus salis ammoniaci, qui volatilis, & alcalinus, unitur acido vegetabili satis volatili, quod acetum destillatum in officinis vocatur: ex miscela horum, & perfecta saturatione nascitur sal compositus mitissimus, qui ne oculum quidem irritat, saltem si parum tantum diluatur aqua, & nullo modo corpus turbat; hinc in morbis acutis, & chronicis tuto usurpatur, tanquam potentissimum resolvens, simulque excretiones per urinam, & sudores multum promovet. Haec si considerentur, nemo mirabitur, cur Medici tantam spem conceperint de similibus remediis ad sanandum hydropem, & tollendas hydropis causas frequentissimas, obstructiones nempe viscerum.

Quandoque felici cum effectu sales volatiles, fixos & alcalinos, una cum vi

(z) Mead, Monit. & Praecept. Medic. pag. 138.

vi roborante ferri, simul adhibuerunt hydropi curando. Sic legitur (*a*), quod ascites, quem comitabatur anasarca crurum, & femorum, respiratio difficilis, sitis magna, una cum pulsu celeri, & debili, curatus fuerit, dum libris duodecim cerevisiae infunderetur libra cinerum genistae, cum unciis duabus seminum sinapi, & limaturae ferri unciis quatuor, & postea aegra sumeret uncias quatuor hujus cerevisiae bis de die. Effectus autem adeo subitus erat, ut post primam dosin assumtam viginti libras urinae excerneret: continuato usu hujus, interpositis subinde purgantibus, aegra haec convaluit.

3. Notum est, ex argento vivo, antimonio, cupro varia parari posse remedia, quae efficacissime corpus turbant, & sursum, & deorsum valide evacuant. In hoc autem loco non agitur adeo de illa vi, per quam expellere aquam in cavitates congestam haec remedia solent, sed potius de illa horum efficacia, per quam solvunt nimiam tenacitatem, sicque tollunt in vasis, & visceribus illa obstacula, quae hydropi causam dederunt. Soluta autem illa tenacitate, quandoque profusae evacuationes sequuntur, imprimis per sudores, & urinam, rarius per alvum, & quidem cum magno levamine, surgentibus inde, non autem fractis, aegrorum viribus. Illae enim evacuationes tunc non excitantur a remediorum stimulo, sed remotis, vel multum imminutis obstaculis, natura, quae toties sola sibi sufficit, per varias vias de corpore expellit aquosam colluviem.

Salivatio, per argentum vivum excitata, solvit omnes humores totius corporis ita, ut emacietur totum; licet prudentes Medici conentur impedire, ne soluti humores per alvum ruant, cum adeo acres sint, ut totum os exulcerent, adeoque & similiter intestina sic afficere possent. Verum per ipsam salivationem hydrops sanatus fuit in homine triginta circiter annorum, qui hydrope anasarca, & ascite laborabat, cumque post paracentesin maneret anasarca, nec cederet remediis, salivatio tentata fuit, tam felici cum effectu, ut non tantum evanuerit omnis hydrops, verum & postea perfecta frueretur sanitate (*b*). De mirabili hac vi, qua argentum vivum solvit humores nostros, alia occasione ad §. 135. 4. dixi; ubi de cura obstructionis agebatur.

In praeparatis illis metallicis conficiendis sollicita cura requiritur, & in iisdem administrandis prudens sagacitas. Ob hanc causam propria manu solebam, difficiliora saltem, conficere, vel nonnisi illis committere hanc provinciam, quorum fidem, & dexteritatem in Chemicis probe noveram. Minime autem hoc feci, ut arcanorum titulo distribuerem cognita remedia, vel si quid peculiaris efficaciae scirem, non omnibus notum, turpis lucri causa tegerem: revelavi enim illico, si quid utilis novissem. Summa cum indignatione vidi, Medicos, sed hoc nomine indignos, libellis lingua vernacula scriptis obtrudere ignaro vulgo merces suas, addito pretio, ut sacram illam

(*a*) Medic. Essays Tom. V. part. 2. pag. 639.
(*b*) Académ. des Sciences l'an 1703. Mémoir. pag. 174.

illam auri famem satiarent malis his artibus. *Augusta Imperatrix* & honoribus, & praemiis remuneratur illos, qui novi quid, sed utilis, in re Medica invenerunt, sed e ditionibus suis jussit exulare turpes illos libellos, quibus creduli homines decipi possent, crumenae semper, quandoque & sanitatis dispendio. Sed haec per transennam.

Solent autem ad hunc scopum adhiberi haec remedia vel in tam parca dosi, vel variis praeparationibus sic mitigata, ut in ventriculum, & intestina nullo agant stimulo, vel saltem adeo levi, ut nec vomitum, nec alvi evacuationem excitent; licet eadem remedia, vel majori dosi, vel aliis modis praeparata, validam vim emeticam, aut catharticam exerceant in corpore. Plures in *Materia Medica* ad hunc numerum prostant formulae, ubi mercurialia remedia praescribuntur parca admodum dosi: antimonii vis emetica sic adhibetur, ut lenissima tantum sit. Tale remedium videtur fuisse *Praecipiolum Paracelsi*, cujus vires adeo extollit *Helmontius* (*c*), dicens: *Curat omnem hydropem, non quatenus purgat, sed in quantum materialiter transiens per intestina, resolvit extravenatum cruorem. Sin autem vomitum, vel alvum cieat, id hydropi est per accidens.* Apparet autem, quod vim purgantem hujus remedii non probaverit; quod confirmatur, cum paullo post *brioniae albae* radicem ad hydropem laudaverit: *Quocirca vim hydragogi in Brionia proficuam attende, si virus solutivum ab eadem abstuleris.* Similiter laudat *Antimonium*, si prius in liquorem versum fuerit, & dein in pulverem, qui tantum per sudorem purget; tunc enim ait, *haberi remedium, quod omnem hydropem modeste tollit absque metu recidivae.* De Praecipiolo autem illo Paracelsi dicit, quod difficilis quidem sit ejus acquisitio, sed duorum granorum pondus sufficiat, ter, quaterve adhibitum. De praeparatione hujus remedii habet sequentia (*d*): *Id autem ut pro voto succedat, oportet mercurium mori, absque ullo salium externorum sodalitio, aut spirituum alienorum consortio. Sic tamen convenit mori, ut vivum maneat in plaustro, quod queat in vita media mercurii deferre ad loca destinata. Gratulor illi, quem ignis docuit me intelligere.* Ex illis autem, quae ad §. 135. N. 4. dicta sunt, patuit, argentum vivum, absque ullo alio addito, posse converti in pulverem saporis acris metallici, per solam digestionem, vel & distillationem repetitam: pulvis tamen ille sic natus ex argento vivo, solo igne valido fere totus mutabatur in argentum vivum, omni acri sapore deleto. Videtur hinc satis probabile, *Praecipiolum Paracelsi* simile esse huic pulveri. Novi, hoc in hydrope, & in aliis morbis difficillimis non contemnendum effectum produxisse: vidi unicum granum, una cum purgantibus datum, pessimum in lingua ulcus cito sanasse; sed adeo turbaverat totum corpus, ut aeger biduo post assumtum hoc remedium langueret omnino.

Quamvis autem illud mercuriale praeparatum non immerito ob singularem efficaciam commendetur, tamen & ab aliis mercurialibus remediis officinalibus

(*c*) In capitulo *Ignotus Hydrops* §. 39. & sequent. pag. 416. 417.
(*d*) Ibidem pag. 417.

bus similis quandoque effectus fuit observatus. Sic paucis dosibus mercurii dulcis ascites, cum universali totius corporis anasarca junctus, curatus fuit, sequente copiosissimo urinae profluvio (*e*). Similis effectus etiam ab emeticis, refracta dosi datis, observatus fuit (*f*); & imprimis profuit, si una cum opio addito darentur. Cuprum in spiritu volatili alcalino solutum, & tali quantitate datum, ut corpus non turbet, excitato urinae profluvio, quandoque insigniter profuit (*g*).

Utilis haec methodus exhibendi valida remedia tam parca dosi, ut corpus nullo modo turbent, videtur magni momenti esse in curando hydrope, aliisque chronicis, & difficilibus morbis; neque tantum in remediis ex regno minerali depromtis, verum etiam in vegetabilibus locum habet. Multae plantae sunt, ob venenatam indolem suspectae, quae forte post diversas praeparationes, vel etiam minuta dosi, possent tuto exhiberi, & prodesse. Papaveris succum horruerunt multi ex antiquis Medicis; *Paracelsus*, illo audacter utens, magnam sibi famam comparavit. Infamis ab omnibus, ob deleteriam vim, habita fuit *Cicuta*; debemus egregio *Archiatro Storck*, quod absque noxa, etiam satis magna copia, dari possit, & tam interno, quam externo usu Cancro domando prosit egregie. Vix verosimile videbatur, plantam, ubique terrarum fere, laete crescentem, in solam generis humani perniciem fuisse creatam. *Helleboris* utebantur Veteres Medici ad difficillimos morbos curandos, sed tali quantitate, ut, non sine convulsionum, imo & mortis periculo, corpus evacuarent. Duro enim nodo duriorem adhuc cuneum adhibere audebant, dum corpus balneis, aliisque remediis ad ferendam validissimorum pharmacorum vim praeparaverant. Disputant quidem Eruditi, an Veterum *Hellebori* hodie cogniti sint, an non. Certum tamen est, illas plantas, quas hodie *Helleboros* vocamus, insignis esse efficaciae, modo sat recentes fuerint, nec diuturna in officinis mora, situ, aut carie corruptae. Certe observatum fuit, *Helleborum nigrum officinarum*, moderata dosi datum, vi insigni diuretica profuisse quam plurimum in curando hydrope (*h*). Ex *Helleboro albo*, & *nigro*, quandoque & ex solo *Helleboro albo*, *oxymel helleboratum confecit Gesnerus* (*i*), cujus eximias vires in literis ad *Adolphum Occonem* datis describit. Bina autem talia oxymela adhibebat, quorum unum majus, alterum minus vocabat. Dicitque, quod propriae matri, provectae admodum aetatis, & ob dyspnoeam valde periculose decumbenti, dederit minoris oxymelis parum admodum, ex vino cretico quinquies, vel sexies, hoc cum effectu, ut statim melius se haberet, & a morte ad vitam rediisse videretur. Edidit autem tractatulum, in quo de *Aconitis* disputat, & simul utriusque oxymelitis descriptionem exhibet (k). Testatur (*l*), *hydropicis*, & *cachecticis illico profuisse*, *asthmate simul*, & *siti remissis*. Verum quidem est,

P 2 quod

(*e*) Donald Monro on the Dropsy pag. 62. (*f*) Ibidem pag. 52. (*g*) Herm. Boer. Chem. Tom. II. pag. 478. (*h*) Freind History of Physick part. 2. pag. 105. (*i*) Epistol. Medic. Conrad. Gesner. pag. 48. versa, & 49. (*k*) Concr. Gesner. de Aconit. & Oxymele Hellebor, &c. pag. 21. (*l*) Ibidem pag. 26.

quod multa alia remedia his compositionibus admiscuerit, uti decimo sexto saeculo moris erat apud Medicos: interim tamen videtur, praecipuam efficaciam horum remediorum *Helleboro albo* tribuisse. Dicit enim (*m*): *Nec est, quod quisquam ab Elleboro albo abhorreat, cum tam modice, & in parva dosi sumatur; & ego tali modo quotidie, & felicissime in meis aegris utor*. Quam utile foret humano generi, si Medici vellent tantorum virorum vestigia sequi, & prudenti cum cautela experiri, quid faciant in morbis curandis minutae doses remediorum, quae in majori copia habentur pro noxiis.

§. 1238. AQuae in cavitates congestae inde educuntur. 1. Paracentesi. 2. Emissariis paratis novis. 3. Urinae via. 4. Vomitu. 5. Purgatione alvi. 6. Dissipatione.

Tres indicationes generales ad curandum hydropem enumeratae fuerunt §. 1231. De prima, quae suadebat, liberum conciliare fluorem lymphae, hactenus dictum fuit: sequitur nunc secunda indicatio, quae agit de educendis aquis, quae in cava corporis effusae stagnant. Haec autem aquarum eductio duplici modo fit; vel enim pertuso loco, ubi haeret, aquae collectae datur exitus; vel resorpta prius per venas aqua, & humoribus circulantibus mista, per varias vias expellitur de corpore.

1. Ubi nempe, punctura facta, exitus paratur aquae in cavis majoribus corporis collectae. Ad §. 1218. patuit, quam parum exspectari possit a punctura, aut terebratione in hydrocephalo sanando. Meliori cum spe illud tentari posse in pectoris hydrope, constitit ex illis, quae ad §. 1219. dicta fuerunt. Sequenti autem paragrapho agetur de usu paracentesis abdominis ad curandum hydropem asciten. De Paracentesi autem scroti in hydrocele postea agetur §. 1252.

2. Ubi vero in minoribus cavis corporis aqua collecta haeret, tunc Paracentesis locum non habet, sed latior plaga causticis, aut vesicantibus facta; vel & pluribus vulnusculis sic pertundi debet, ut aqua in panniculo adiposo collecta satis libere exire possit; & haec methodus in Hydrope Anasarca curando locum imprimis habet. De qua re ad §. 1242. dicendum erit.

3. Hoc autem obtineri nequit, nisi serum aquosum, in cavis corporis collectum, prius resorptum fuerit per venas, & postea per renes excernatur. Qua methodo, & per quae remedia hoc obtineri possit, §. 1243. patebit.

4. Per vomitum non posse evacuari collectam aquam, nisi prius in cavum ventriculi venerit, sponte patet; adeoque prius resorberi deberet. Cum autem facilius per alvum, urinam, vel sudorem exeant, ideo §. 1244., ubi de vomitu agitur, imprimis laudatur ille effectus, quo per validos concussus inter vomendum solvi, moveri, expelli possunt stagnantia, & sic saepe felici-

(*m*) Conrad. Gesner. de Aconit. & Oxymele Helleborato &c. pag. 27. versa.

liciter removeri obstacula, quae hydropi causam dederant. Simul etiam vomitoria, imprimis validiora alvum movere solent.

5. Facile patet, stagnantem in cavo abdominis aquam non posse per alvum exire, nisi prius resorpta fuerit. Ob hanc causam §. 1247. laudantur purgantia valida, quae non tantum evacuant, sed fundunt, & movent fortiter; ideoque etiam repetitis, pauco tantum intervallo, vicibus dantur, in quantum vires aegri tolerare possunt.

6. Tuta satis videtur haec methodus, cum vix ullo modo corpus turbet; sed magnum aegris taedium parit, & vix toleratur, nisi a constantissimis. Calore enim majore excitato stagnans aquosa haec colluvies aptior redditur, ut resorberi possit a venis; cumque simul calor major ad diaphoresin, & sudores disponat, spes est, ut omne, quod resorptum fuit, per cutis spiracula diffletur de corpore. De hac re agetur §. 1248. Sed simul, dum hoc fit, pertinaciter toleranda sitis est, siccis cibis tantum utendum est, ne reddatur corpori liquidum, quod calore dissipatum fuit. Hinc vera est hydropici corporis exsiccatio, de qua dicetur ad §. 1249.

Cum autem longa patientia desideretur, merito dixit *Celsus*, facilius curari in servis, qui cogi possint; *si enim ex toto sibi temperare non possunt, ad salutem non perducuntur* (*n*). Et merito peritus Medicus negavit, hominem, mediocriter hoc morbo implicitum, sanari posse, cum notae esset intemperantiae. Cumque alter Medicus sanationem polliceretur, scite respondit, *illum ad morbum aegri respicere, se ad animum.* Eventus certe asserti veritatem probavit. *Ille enim cum summa diligentia, non Medici tantum, sed etiam regis, custodiret, tamen malagmata sua devorando, bibendoque suam urinam, in exitium se praecipitavit.*

Facile autem patet, hanc methodum locum habere tantum, ubi vires adhuc constant, nec morbus omnino inveteratus est. Si enim abdomen v. g. immaniter jam distentum fuerit, vix ulla resorptionis spes superest, & simul metus est, ne per auctum calorem putredo concilietur stagnanti sero, unde brevi tabefacta viscera certam inducent mortem, & quidem tanto citius, cum in hac curandi methodo omnis potus negetur aegris, vel saltem parcissimus tantum concedatur, adeoque nec dilui satis, nec elui, possit de corpore putridum, diuturna stagnatione, & calore aucto natum. Unde prudenter *Celsus* (*o*) dixit: *Inter initia tamen non difficillima curatio est, si imperata sint corpori quies, sitis, inedia. At si malum inveteravit, non sine magna mole discutitur.* Licet autem motus corporis utilis hydropicis laudetur merito, tamen illum tolerare non possent aegri, dum simul sitim, & inediam pati cogerentur. Hodie quidem absoluta inedia non solet imperari; sed solo fere pane biscocto vivere solent, uti postea patebit.

§. 1239.

(*n*) Celsus Lib. III. cap. 21. pag. 161.
(*o*) Ibidem.

§. 1239. Si causa hydropis ascitis est recens, extrinsecus cito applicata; si vires integrae, corpus juvenile; si viscera bene constituta, neque alio morbo perdita; si aqua nondum putrida, neque diu in loco stagnaverit; statim instituenda paracentesis.

Patuit antea ad §. 1219., satis felici cum eventu per institutam thoracis Paracentesin aquam, in pectoris cavo collectam, eductam fuisse. Ubi ergo in cavo abdominis similis aquosa colluvies aderat, merito cogitabatur, ut simili arte educeretur. Natura enim, sponte sua, quandoque monstravit hanc viam. Apud *Schenckium* (p) plura exempla habentur, umbilico prius protuberante, dein rupto, effluxisse aquas, restituta integre sanitate; & quidem, illud contigisse in viro sexagenario majore, qui integre sanatus ab hydrope, absque ulla recidiva, septuagesimo aetatis anno jam superato, aliis de causis mortuus est. His similia leguntur & apud *Forestum* (q). Adeo tumebat ascitica mulier, ut *Celeberrimus Mead* (r) morbum insuperabilem pronunciaret, cum non superessent vires. Sponte tamen rupto aqualiculo, duodecim fere aquae librae proruperunt, & sequenti die nova ruptura facta sex aquae librae exiverunt. Non quidem in umbilico, sed prope illum binae hae aperturae inveniebantur. Languida autem adeo, & tantum non moribunda erat haec aegra, ut cardiaco remedio dato certam, & citam mortem praedixerit. Post menses nihilominus aliquot incolumen, & ab omni hydrope immunem, vulneribus sponte consolidatis, mirabundus vidit. Unde statuit, *mulieri, ne mortuae quidem, vix credendum esse.*

Videtur ergo ars imitari posse methodum, quam natura monstravit. Interim tamen non omnino unanimis fuit Medicorum circa paracentesis utilitatem consensus. Dum enim aliquando contigisset, neglectis debitis cautelis, subito post tentatam paracentesin mortuos fuisse aegros, in multis denuo distenderetur abdomen nova accumulata aqua, quandoque satis cito, cumque praeterea considerarent, per paracentesin non tolli morbosas viscerum affectiones, quae hydropi originem dederant, plures fuerunt, qui damnaverunt paracentesim tanquam noxiam, alii neglexerunt tanquam inutilem.

Apud *Caelium Aurelianum* (s) diversae antiquorum Medicorum circa paracentesim opiniones leguntur; quas collegit, & sententiam illorum, qui damnant hanc operationem, bene refellit, ac deinde contra illos insurgit, dicens: *Omnes enim paracentesi curatos, ut aiunt, mori, apertissime mentiuntur: nos enim quosdam vidimus evasisse: plurimi vero moriuntur. Siquidem medicorum tardante consilio serius paracentesis adhibetur.* Praeterea optime notat, licet causa, quae hydropem produxerat, non tollatur per aquae collectae eductionem, tamen symptomata plura, & molestiam morbi sic minui posse: cum

(p) Observat. Medicin. Lib. III. Observat. 18. pag. 439.
(q) Tom. II. Lib. XIX. observ. 33. pag. 379.
(r) Monit. & Praecept. Medic. pag. 152.
(s) Morb. Chronic. Lib. III. cap. 8. pag. 478. & seq.

cum autem in aliis morbis curandis Medici plura adhibere soleant remedia, quae causam morbi non attingunt, sed symptomata leniunt, nulla videtur esse ratio, quare & paracentesis ad eundem scopum non posset adhiberi. Suadet *Hippocrates* (*t*), de cura ascitis agens, si talia remedia, & victus ratio nihil effecerint, sectione facta aquam educendam esse: sectionem autem jubet faciendam circa umbilicum, vel retro circa ilia; dein dicit: *Inde vero pauci etiam evadunt.* Neque *Sydenhamus* (*u*) probavit Paracentesin: postquam enim vesicatoriorum applicationem damnaverat ob gangraenae metum, addit sequentia: *Neque aut feliciori cum eventu, aut minore discrimine administrantur, me judice, sive Paracentesis, sive Acupuncturae, a nonnullis celebratae, quam vesicatoria.* Novi satis, plures alios, nec infimae notae, Medicos parum sperare de Paracentesi, imo & quosdam absolute damnare. Ex sequentibus, spero, patebit, an recte hi senserint nec ne.

Certe *Celsus* (*vv*), postquam de cura hujus morbi dixerat, jubet, *si per talia auxilia venter non siccatur, sed humor nihilominus abundat, celeriori via succurrere, ut is per ventrem ipsum emittatur.* Fatetur, *Erasistratum* damnasse Paracentesin, quia unicam hydropis causam credebat esse vitiatum jecur; unde optime addit sequentia; *tamen aqua, nisi emittitur, quae contra naturam ibi subsistit, & jecinori, & caeteris interioribus partibus nocet.* Nec exspectabat a sola paracentesi hydropis sanationem, nec credebat, omnes aegros sic posse sanari. Fatetur enim, *corpus nihilominus esse curandum. Neque enim sanat emissus humor, sed Medicinae locum facit, quam intus inclusus impedit. Ac ne illud quidem in controversiam venit, quin non omnes in hoc morbo sic curari possint.*

Omnes, qui de Hydrope scripserunt, Medici conveniunt, colluviem aquosam, in abdominis cavo aggestam, tollendam esse; sed non omnes volunt succurrere celeriori via, uti *Celsus* dixerat, pertuso nempe abdomine. Per emetica, purgantia hydragoga valida, diuretica, &c. conantur hydropicorum aquas evacuare, vel siti, & calore magno dissipare tentant, non sine magna aegrorum molestia, & quidem tali, ut non omnes illam tolerare aut possint, aut velint. Interim brevi tempore absque insigni dolore, absque ullo periculo idem scopus poterit obtineri, si perita manu instituatur Paracentesis. Sola enim integumenta communia, musculi abdominales, & peritonaeum pertunduntur. Aqua in abdominis cavo contenta removet a visceribus Peritonaeum, ita ut nullus omnino metus sit, viscera ab instrumento perforante laedi posse. Praeterea acus triquetra statim educitur, & sola cava cannula, obtusa, in abdominis cavo manet; unde, effluentibus aquis, dum arctatur abdomen vel sponte, vel fasciis circumductis, nequidem tunc ullum potest esse viscerum laesionis periculum. Vulnusculum exiguum est, imo fere evanescit, dum integumenta abdominis, aquis eductis, corrugantur, & cito sanatur. Nihil ergo discriminis habet ex sua natura Paracentesis, & aquas

P 4 ex

(*t*) De Affect. cap. 6. Charter. Tom. VII. pag. 627.
(*u*) De Hydrope pag. 635.
(*vv*) Lib. III. cap. 21. pag. 165. 166.

ex abdomine cito evacuat, vel tardius, & repetitis vicibus, si hoc utile crediderit Medicus (de qua re sequenti dicetur paragrapho). Si non satis firmato abdomine, vel alia quacunque de causa languere incipit aeger, & animi deliquium metuitur, digito poterit illico obturari cannulae extremum, donec vino, vel alio cardiaco remedio refocilletur.

An non emetica, valida purgantia, quae saepe repeti debent, imo & ipsa diuretica valida longe magis turbant corpus, quam levis talis punctura? Omnia haec remedia tantum tunc prodesse possunt, dum aqua in abdomine collecta resorberi a venis potest: nisi hoc fiat, nihil tollent de aquosa colluvie, sed minuent copiam humorum bonorum. Verum quidem est, quod fundente vi purgantium, & diureticorum, validisque concussibus inter vomendum removeri quandoque possint in visceribus obstacula, quae hydropi originem dederant. Sed & aeque verum est, rumpi posse validis his concussibus diu macerata, & tabefacta fere viscera; aeque verum est, per purgantia hydragoga sanguinem solvi, & tamen saepe nimiam humorum dissolutionem hydropem producere. Nemo credet, scirrhosam viscerum labem, quae toties hydropis causa est, dissolvi posse per haec remedia; unde aliis opus erit artis adminiculis, postquam aquae eductae fuerunt, ut sanetur morbus, si adhuc curationi locus est. An non melior ab his effectus sperari poterit, si, nondum fractis per valida haec remedia aegrorum viribus, eductis per paracentesin aquis, haec adhibeantur?

Credo, si quis animo ab omni praeconcepta opinione libero haec consideret, nullum dubium superesse posse, quin in ascite curando paracentesis ad aquas educendas tutius remedium sit, quam si per emetica, & purgantia valida idem tentetur.

Quaenam ergo est ratio, cur celebres in arte nostra viri illam damnaverint, imo mortem accelerare dixerint? Facilis responsio est: Paracentesin tentarunt, postquam alias methodos incassum adhibuerant, vires aegrorum jam collapsae fuerant, viscera in aqua, quandoque jam semiputrida, contabuerant. Omnium fere animis insedit haec opinio, quaevis prius esse tentanda, antequam ad Paracentesin perveniatur. Ipse *Hippocrates* (y) dicit: *Si igitur a medicamentis, & reliqua victus ratione juvetur, & venter molliatur. Sin minus, sectione facta aquam educere oportet.* Non mirum ergo est, si pauci evaserint. Ipse *Caelius Aurelianus* (z), licet agnoscat, quod ex remediis contra hydropem *alia vesicam commovent; alia intestina lacerando ulcerant, vel dysentericam faciunt passionem; alia stomachum vertunt, & fastidium generant cibi, & sitim extendunt*; tamen dedit validissima remedia, helleboros nempe, euphorbium, scillam, &c. deinde subjungit; *At si ex his humor detrahi non potuerit, oportebit tanquam alienum Paracentesi auferre.* Interim Paracentesin, tanquam utilem, defendebat contra alios Medicos, uti paullo ante dictum fuit. *Tulpius* (a), qui certe minime favebat paracentesi, il-lam-

(y) De Affection. cap. 6. Charter. Tom. VII. pag. 627.
(z) Lib. III. cap. 8. pag. 477.
(a) Observat. Medic. Lib. II. cap. 38. pag. 254.

lamque potius damnabat, utpote raro utilem, & saepius noxiam, tamen solito suo candore fatetur sequentia: *Consumitur plerumque tantum temporis in medicamentis aquam per alvum ducentibus, ut vix cogitetur de scalpello, nisi ubi viscera jam sunt, prae morbi longitudine, vitiata.*

Prudentius egit *Celsus* (*b*), dum tentabat corporis motu, malagmate digerente imposito, fasciis circumductis dissipare asciten. Jecori, aut lieni, si haec viscera affecta forent, imponebat ficum pinguem contusam, adjecto melle. Si his adhibitis nullum profectum videret, celeriori via per ventrem ipsum emittebat aquam: nullam autem mentionem fecit de purgantibus validis in ascite adhibendis, antequam paracentesis tentaretur.

Ubi vero abdomen nondum in magnam molem excrevit, & recens adhuc morbus est, merito tentari possunt efficacia remedia, hac spe, ut evacuetur aqua per varias corporis vias. Imo non facile admittent aegri Paracentesin, nisi quaedam remedia, irrito successu, prius adhibita fuerint. Hoc tamen videtur non satis inculcari posse, ne nimis diu in remediorum evacuantium usu pergatur, si tumor abdominis his non minuatur, sed vel idem maneat, vel increscat. Optime hinc *Celsus* (*c*) monuit sequentia: *Commodum est, etiam lino metiri ventrem quotidie, & qua comprehendit alvum, notam imponere: postero quoque die videre, plenius corpus sit, an extenuetur. Id enim, quod extenuatur, medicinam sentit. Neque alienum est metiri & potionem ejus, & urinam. Nam si plus humoris excernitur, quam assumitur, ita demum secundae valetudinis spes est.* Praestat ergo citius ad paracentesin confugere, quam validis remediis vires aegrorum exhaurire. *Hidropicos cito secandos esse*, jussit *Hippocrates* (*d*): post morbos longos, & pluribus vicibus recurrentes, si hydrops nascatur ascites, a sectione omnino abstinere jussit (*e*).

Omnium autem tutissime, & certa cum spe curationis instituitur paracentesis, si causa hydropis recens, & non a labe viscerum producta fuerit, sed a causa externa subito applicata corpori antea sano; uti v. g. dum nimia copia frigidi potus subito ingeritur (vide §. 1229.), & inde abdomen cito intumescit; tunc certe majori cum securitate illico educitur per paracentesin, antequam mora diuturniori magis distractae partes, & compressa viscera fuerint.

Interim tamen, uti & in omnibus aliis curationibus, prudentia opus est, ne temere instituta paracentesi mors acceleretur; saltem, ne Medicus videatur occidisse aegrum, qui servari non poterat. Ideo hic recensentur illae conditiones, quae certum reddere Medicum possint, a Paracentesi non tantum levamen, sed & curationem expectari posse absque ullo aegrotantis periculo. Si omnia adsint, quae hic enumerantur, omne procul dubio abest discrimen; sed raro contingit, ut hydrops nascatur in corpore juvenili, robusto, absque ulla viscerum labe, absque morbo praegresso, imo vix unquam,

(*b*) Lib. III. cap. 21. pag. 165.
(*c*) Ibidem pag. 163.
(*d*) Foesius Tom. II. pag. 1195.
(*e*) De Intern. Affection. cap. 46. Charter. Tom. VII. pag. 672.

quam, nisi a causa externa subito applicata morbus ortum duxerit. Adeoque rara foret occasio, in qua Paracentesi locus daretur. Certe antea ad §. 1230. ex *Hippocrate* recensita sunt illa, ex quibus Medicus concludere posset, qualis Hydropis exitus sperandus sit. Si enim omnia bona signa adfuerint, tunc *securissime sanus fieri poterit*; sin *minus plurima ex his habeat, spes erit, ut superstes evadat*. Idem in determinanda Paracentesi hic locum habet. Si enim multa ex bonis illis signis adfuerint, licet non omnia, tamen cum spe tentari poterit; & eventus toties docuit, profuisse, etiam in talibus aegris, ubi certa videbatur imminere pernicies. In muliere, juvene quidem, per integrum triennium sensim increverat ascites, ita ut ventris disruptio formidaretur; macie totum corpus fere confectum erat; sed cum a distractis mole aquarum partibus intolerabilem pateretur dolorem, paracentesin petiit, ut saltem levaretur cruciatus, cum caeteroquin assiduis tormentis, & lenta morte consumenda foret. Quamvis sine maximo vitae periculo tentari non posse, edixisset *Celeberrimus Mead.* (*f*), precibus victus concessit, & pertuso abdomine sexaginta librae humoris limpidi, ac nullo modo foetidi simul, & semel eductae fuerunt. Quotidie augebantur vires, nunquam rediit hydrops, & elapsis decem mensibus filium robustum peperit, plurium postea prolium foecunda mater. Quis credidisset in annoso hydrope aquas nondum computruisse? Quis non timuisset, viscera macerata per integrum triennium in aquosa tali colluvie, si non tabefacta penitus, saltem amisisse firmitatem suam? Tamen subito redierunt vires, & post mensem apta fuit concipere foetum, conceptum alere, & dein felici partu excludere maturum.

Non semper tamen, imo raro, paracentesis habet tam felicem effectum, ut non tantum educantur aquae, sed etiam nulla recidiva sequatur. Quandoque causae morbosae in visceribus latent, quae evacuatis aquis tantum manifestae redduntur, imprimis si Medicus aegrum non viderit, antequam abdomen jam multum intumuerit. Saepius mihi contigit, ut, post Paracentesin, tetigerim in vacuo jam abdomine duros tumores; unde facile praevidebam hydropis recidivam; nec tamen ideo me poenituit, quod aquarum eductionem suaserim.

Insigne enim levamen conciliatur aegris, & licet humor emissus non sanet; Medicinae tamen locum facit. Ter repetii in eadem muliere paracentesin, licet duros tales tumores tetigissem manifeste; fere per integrum quadriennium supervixit, ac quidem satis commode, labores domesticos solitos peragens, & proculdubio diutius adhuc vixisset, nisi alia ex causa periisset. Maritus enim, aerumnosae vitae pertaesus, se ipsum suspenderat; misera uxor, nihil simile suspicata, cubiculum ingressa, in laqueo haerentem videt, mox labitur in syncopen, quam excepit acutissima febris, qua brevi periit.

Prodest ergo Paracentesis, licet causam morbi non tollat, imo licet immeme-

(*f*) Monita, & Praec. Medic. pag. 150.

medicabilis eadem causa sit, & frequentes recidivas faciat; nam & Paracentesis repeti poterit saepius. Certe in morbo non medicabili multum est, si possint minui insigniter anxietas, & dolor, ac vita prolongari. Ex numerosissimis, qui hoc probant, casibus unicum adduxisse sufficiet. Quadraginta novem annorum vir ascite, & simul anasarca laborans, curabatur ab insigni Medico *Storck* vino scillitico, ita ut ad solitos labores redire potuerit, superstite tamen tumore duro immobili in Epigastrio. Tentabat varia Medicus, sed aeger curam neglexit; rediit morbus, non obediens amplius remediis adhibitis. Instituta Paracentesi, centum librae aquae turbidae eductae fuerunt, & tumor in Epigastrio longe magis extensus percipiebatur. Tentabantur incassum varia, & post mensem, ob suffocationis metum, denuo Paracentesi opus erat; eadem fere copia similis liquoris educta fuit. Singulis mensibus debuit repeti punctura abdominis, ad septem vices usque. Per quatuordecim dies videbatur se satis bene habere, sed iterum immaniter intumuit. Debilitas, appetitus deletus, febres, sudores octavam punctionem dissuadebant, quam tamen miser subire voluit, suffocationem, aut ventris crepaturam metuens. Centum fere librae eductae fuerunt, cum levamine quidem, sed sensim collapsis viribus periit (*g*). In cadavere repertum omentum, in pelvim usque propendens, mutatum in crassum marsupium, quod steatomatosum tumorem gerebat, pondere libras medicas triginta tres aequantem. Caeterum nulla in cavo abdominis aqua, sed in illo sacco omenti copiosissima, rubra, foetida.

Immedicabilis erat causa hydropem tam validum toties reproducens, acus debuit pertundere saccum omenti ut aqua exire posset, & tamen tot per menses vita prolongata fuit in homine jamjam suffocando, & ablata intolerabilis illa anxietas.

Nec definitur facile numerus punctionum, quas ascitici sustinere possunt cum levamine, antequam ab immedicabili viscerum labe tandem succumbant. Miles Helvetus quinquagesies septies paracentesin toleravit, spatio viginti & uno mensium; tam cito renascebatur hydrops, ut quovis undecimo, vel duodecimo die debuerit repeti. Adeo enim facile, & subito eructabatur lympha in cavum abdominis, ut pro ingestorum alimentorum diversitate variae dotes observarentur in aquis eductis. Si chaerophyllo, & nasturtio usus fuisset, viridescebant aquae; post vinum rubrum assumtum rubescebant; ab allio, & cepis assumtis validum spirabant odorem; post vinum album epotum limpidiores prodibant (*h*). Illustris vidua, quinquagesimo primo aetatis anno ascitica facta, paracentesin adhibuit adhuc frequentius, sed singulis mensibus, ita ut primo anno singulis punctionibus educerentur librae quadraginta quatuor. Secundo anno, mensis spatio collegit libras quadraginta octo. Tertio anno minuebatur quantitas, ita ut unoquoque mense viginti quatuor tantum librae effluerent. Quarto autem, & quinto, sextique anni septem mensibus, tri-

(*g*) De Haen Rat. Medend. Tom. IV. pag. 87. Storck Ann. Medic. pag. 146.
(*h*) Academ. des Sciences l'an. 1721. Histoir. pag. 38.

trigesies paracentesis instituta fuit, sed non ultra sedecim profluxerunt librae singulis vicibus. Incepit languere, tabescere, difficulter respirare, animi deliquium pati. Tandem vitae, & curae taedium cepit, & placida morte occubuit, postquam quinque annorum, & septem mensium spatio sexagesies sexties Paracentesin passa fuerit, & mille nongentae viginti librae aquae ex abdomine profluxerant. Prolongata ergo per plures annos vita fuit, & simul imminutum morbi taedium, dum eductis aquis alacris non tantum amicorum consortiis, sed exercitationibus, imo & choreis se oblectare potuerit. Testamento autem mandavit, ut ad futuram rei memoriam monumento suo inscriberetur punctionum institutarum numerus, & aquarum eductarum quantitas: simulque, quod absque murmure morbum tulerit, nec unquam Paracentesin formidaverit (*i*).

Ex his patet, quantum prosit Paracentesis, & quod aliquoties sanitatem fecerit, fere semper ingens levamen attulerit, vitamque saltem prolongaverit, si debita cum prudentia institueretur; de qua re mox dicendum erit.

Verum quidem est, quod imprimis tunc laudetur, prositque Paracentesis, quando viscera sunt adhuc integra, nec alio morbo perdita, nec aquae diu stagnaverint, nec computruerint. Sed non videtur, ideo semper repudiari posse, licet justa suspicio sit, talia mala jam adesse. *Sydenhamus* (*k*), qui validis emeticis, & purgantibus aggrediebatur hunc morbum, candide fatetur, non semper sanari posse hydropem: noverat, annoso ascite in putrilaginem viscera converti; adeoque facile intelligebat, tutum minime esse, hunc morbum in tali statu validis remediis aggredi, utpote arte omni superiorem. Deinde tamen sequentia maxime notanda subjungit: *Nihilominus Medici est, cum certo scire nequeat, quantum adhuc noxae visceribus illatum fuerit, curationem omni ope moliri, remediis tam evacuantibus, quam corroborantibus; & neque animo ipsus cadere, neque aegro, ut cadat, autor esse debet. Cui rei ob hanc potissimum causam danda est opera, quoniam in permultis affectibus, morbi fomite jam penitus exantlato, Natura, quae noctes, atque dies nostris rebus invigilat, consulitque, sponte sua mirum in modum machinatur, quo aegrum a perniciosis morbi reliquiis muniat, ac tueatur. Quam ob rem omnis Ascites, quantumlibet inveteratus, & quantumlibet funestam cladem visceribus intulerit, haud alio modo tractari potest, quam si nunc primum occoeperit.*

Omnium sapientium Medicorum judicio relinquo, an non tutius foret, tentare Paracentesin, ubi metuitur aquarum putrefactio, vel viscerum pessima jam conditio, quam validis emeticis, aut purgantibus corpus turbare. Fidelia observata, antea enumerata, facile evincunt, cui parti accedendum sit. Mulier, quae per integrum sexennium languida, & morbosa vixerat, incepit adeo tumere ab ascite Hydrope, ut Paracentesis institueretur, quae postea duodecim vicibus repetita fuit intra spatium quatuordecim mensium, sic

(*i*) Mead. Mon. & Praecept. pag. 148. — 151.
(*k*) De Hydrope cap. 634.

sic ut tota aquarum eductarum quantitas aequaret libras septingentas, & sedecim. Cum octava vice punctura institueretur, aqua exivit foetida; quatuor sequentibus vicibus minor observabatur foetor; cannula tamen argentea, caeruleo foeda colore, ex abdomine educebatur, & tribus ultimis vicibus post eductas aquas observabatur globosum corpus delabi ab epigastrio ad ossa pubis usque; postea in cadavere inventus fuit tumor, angustiori pedunculo ab umbilico pendens, variis peritonaei locis leviter accretus, octo libras aequans pondere. Postquam ergo jam foetebant aquae, adhuc quatuor vicibus levari potuit per paracentesin, licet adesset magnus talis, qui tolli non poterat, in abdomine tumor (*l*).

Sed & in muliere, quae ignorabat, se gravidam esse, & uteri prolapsu simul laborabat, ter fuit facta paracentesis, & quidem tam felici cum successu, ut post ultimam puncturam quotidie redirent vires corpori, & torositas; sextoque post paracentesin primam mense peperit infantem sanum; & postea integre convaluit. Adeo autem cito crescebat hydrops, ut intra tertium, & quartum graviditatis mensem, spatio novendecim dierum, tribus vicibus debuerint aquae educi. Sic Paracentesis servavit & matrem, & foetum (*m*).

Plura certe colligere potuissem observata, quae evincunt Paracentesis utilitatem; sed haec abunde sufficient, ut constet, quantum boni sperandum inde sit.

Sequitur jam, ut videamus, quaenam observanda sint, ut possit haec operatio institui absque ullo periculo, & repeti etiam, si morbi pertinacia id exigat.

§. 1240. QUae fiat 3. pollicum longitudine infra umbilicum, & eadem distantia a linea alba, mensura in corpore sano intellecta, in latere a fonte Hydropis averso, punctura facta ope instrumenti idonei, cannula immissa, iterumque educta, aquae copia parva, quotidie bis, emissa, ad minimum impensis 15. diebus in evacuando, interim utendo praescriptis (1233. ad 1238.): aut & recentiori methodo, qua abdomen circumductis linteis premitur pro proportione eductae aquae; ne laxa, & pendula viscera, & vasa fluctuent in inani post evacuationem abdomine.

Ex illis, quae *Celsus* (*n*) de Paracentesi abdominis scripsit, patet, quod quandoque ipsum umbilicum perforaverint; quidam vero quatuor interpositis digitis sub umbilico a sinistra parte aperturam fecerint. Antea constitit, ex umbilico sponte rupto aquas omnes effluxisse; hinc forte hoc tentari posset, si

(*l*) Medic. Essays Tom. V. part. 2. N. 68. pag. 460.
(*m*) Ibidem pag. 644.
(*n*) Lib. VII. cap. 15. pag. 451.

ſi umbilicus tumens hanc indicaret viam. Interim tamen merito potius eligitur locus magis declivis, ut facilius aquae evacuari poſſint. Cum autem abdomen in aſcite quandoque immaniter tumeat, pro ratione tumoris augeri debet diſtantia loci pertundendi ab umbilico. Omnium optima determinatio loci, in quo punctura fiet, habetur, ſi menſuretur diſtantia inter umbilicum, & cruſtam oſſis ilii, tuncque in medio hujus perforans inſtrumentum adigatur. Solent Chirurgi atramento notare locum indicatum, & ſi abdomen immaniter tumuerit, adhuc magis declivem locum eligunt. Sic abunde cavetur, ne vel linea alba, vel tendinoſa vagina, muſculos rectos abdominis tegens, laedatur, cum a tendinoſis expanſionibus laeſis dolores, & moleſta alia ſymptomata ſequi ſoleant. Æque autem tuto in dextro latere, quam in ſiniſtro haec operatio inſtituitur, niſi quod quandoque alterutrum eligatur, ut fiat punctura *in latere a fonte hydropis averſo*. Hoc autem ſic intelligendum eſt. Saepe ſcirrhus hepatis, aut lienis in hoc morbo adeſt, neque ſine ratione pro morbi cauſa, & origine habetur, uti antea dictum fuit. Cum autem ſcirrhoſa viſcera in molem ingentem ſaepe excreſcant, ideo ſi v. g. lienis ſcirrhus adeſſe credatur, in latere dextro inſtituitur paracenteſis, ne aliqua copia aquarum educta, moles talis ſcirrhoſa cannulae orificio apprimatur, & ſic liber effluxus impediatur. Monuit etiam *Celſus* (*o*), magnam curam adhibendam eſſe, *ne qua vena incidatur*. Saepe enim videmus, venas cutaneas in diſtento aſciticorum abdomine magnas admodum, & varicoſas. Verum quidem eſt, quod a laeſa tali vena non timenda ſit periculoſa haemorrhagia, ſed adſtantes inde turbantur, & ſi quid ſiniſtri poſtea ſequeretur, Chirurgum accuſarent, ac ſi non ſatis magnam attentionem adhibuiſſet. Notavit & *Garengeot* (*p*), venarum talium laeſionem quandoque ulcuſcula ſequi. Facile autem hoc evitari poterit, cum pertuſio, abſque ulla noxa, ad aliquam diſtantiam a loco determinato per menſuram fieri poſſit.

Licet aegro in ſedili poſito commode Paracenteſis inſtitui poſſit, malunt tamen plerique, ut hoc fiat, aegro in lecto decumbente in latus; ita ut turgidum abdomen ultra lecti marginem emineat. Sic enim vitatur aegri defatigatio, & ſimul cavetur facile, ne lectus conſpurcetur ab effluentibus aquis.

Oritur jam illa quaeſtio, an aqua ex abdomine pertuſo debeat ſimul, & ſemel educi omnis, an vero partitis vicibus. In diverſam opinionem abiverunt hic Medici, ac Chirurgi, & olim fere omnes ſtatuerunt, nonniſi ſummo cum periculo omnes aquas ſimul poſſe emitti. Veterum Medicorum conſenſus firmabat hanc ſententiam, & infelices caſus, qui contigerant, dum totalis eductio aquarum abſque debita cautela ſacta fuerat, videbantur idem omnino demonſtrare. Plerique credebant, una cum colluvie aquoſa exire ſubtile aliquid ſpirituoſum, ad vires, & vitam conſervandam maxime neceſſa-

(*o*) Lib. VII. cap. 15. pag. 451.
(*p*) Opérations de Chirurg. Tom. I. pag. 249.

sarium. Videtur in hac opinione fuisse *Celsus* (*q*), dum dicit: *Illud jure aliquis mirabitur, quomodo quaedam simul & affligant nostra corpora, & parte aliqua tueantur. Nam, sive aqua inter cutem quem implevit, sive in magno abscessu multum puris coiit, simul id omne effudisse, aeque mortiferum est, acsi quis sani corporis vulnere factus exsanguis est.* Certe & *Hippocrates* (*r*) ferramento ventrem inuri, & aquas paullatim educi jubet. Imo certam mortem a contrario praedicit alibi (*s*): *Qui Empyici, aut hydropici uruntur, pure, aut aqua confertim effluente, omnino pereunt*; uti antea ad §. 1219. dictum fuit. In commentariis ad hunc locum *Galenus* (*t*) rationem conatur reddere; quod nempe aperiuntur arteriosa quaedam vasa, quae prius operculi loco pus habebant, quo derepente, & confertim vacuato, multus spiritus cum eo excernitur, quod nocet aegris. Notum est, quod Veteres crediderint, spiritum potius, quam sanguinem arteriis contineri; in hydropicis autem non tantum ob hanc causam nocere subitam aquarum eductionem, verum etiam, quia scirrhus, non amplius ab aqua sustentatus, tum diaphragma, tum viscera thorace contenta, deorsum traheret. Quia ergo aquas sensim educere volebant, ideo ustionem praetulerunt sectioni, cum ustus locus nonnisi suppuratione prius facta consolidetur, sectione autem facti vulneris labia cito uniantur. *Celsus* (*u*) hoc confirmat: *Quidam, cute primum adusta, deinde interiore abdomine inciso; quia, quod per ignem divisum est, minus celeriter coit.* Ferramento vulnus fecit *Celsus* (*vv*), cui deinde plumbeam, aut aeneam fistulam imposuit, ut per hanc evacuaret humorem; cujus majorem partem educi curabat; deinde, ut jubet, demisso linteolo fistula claudebatur, in vulnere, si id ustum non est, relinquenda, ut singulis diebus singulae heminae emitterentur, donec nullum aquarum vestigium appareret amplius. Notat tamen, quosdam, non usta cute, protinus fistulam adhibere, supra vulnus spongiam expressam ex aqua, aut aceto deligare, deinde postero die rursus fistulam demittere (quod recens vulnus paullulum diductum patitur), ut si quid humoris superest, emittatur. Audaciores ergo erant illi, cum binis vicibus totum educerent.

Certum est, quod, simul, & semel eductis aquis, viscera antea pressa in magno cavo nunc libere fluctuent, vasa illorum antea compressa nunc facile impulsis a corde humoribus cedant, & dilatentur, unde quandoque totus fere sanguis in loca haec non resistentia transit, nullus, vel saltem paucus versus superiores corporis partes tendit: hinc omnia encephali vasa subito collabuntur, & lethalis syncope metuenda est. Simile infortunium quandoque & observatum fuit in puerperis, quae felici, ut videbatur, celerique partu aquas, foetum, secundinas expulerant; unde sanguis subito, & magno impetu in vasa uteri dilatata ruit, & majori etiam copia in reliquorum viscerum abdominalium vasa, jam non amplius a mole tumentis uteri compressa, transit.

Si

(*q*) Lib. II. cap. 8. pag. 72. 73.
(*r*) De Intern. Affection. cap. 26. Charter. Tom. VII. pag. 657.
(*s*) Aphor. 27. sect. VI. Charter. Tom. IX. pag. 263.
(*t*) Ibidem. (*u*) Lib. VII. cap. 15. pag. 451.
(*vv*) Ibidem.

Si autem illico post partum lato linteo circumducto abdomen molliter fulcitur, uti postea in puerperii morbis dicetur, praecaveri possunt haec mala. Verum quidem est, quod, placenta soluta, ex hiulcis uteri vasis sanguis undatim effluat, sicque periculum augeatur. Sed & metus, ne macerata tamdiu in colluvie aquosa viscera adeo debilitentur, ut rumpantur ab impetu sanguinis jam liberius influentis, vel & sic dilatentur vasorum extrema oscula, ut per anastomosin sanguinem dimittant. Haec videtur esse ratio, quare per paracentesin prima vice institutam limpidae prodeant aquae, & postea, si repetenda sit operatio, cruentae profluant (x).

Ut hoc periculum evitetur, monuit *Du Verney junior* (y), ut angustior cannula adhibeatur, ne nimis impetuose effluant aquae, & subinde interrumpatur exitus aquarum, ut detur tempus partibus distentis se contrahendi proprio elatere: jubet praeterea, ut prematur, vel fasciis firmetur abdomen, uti solet fieri foeminis immediate post puerperium: simul si vires languere incipiant, jusculo reficiendi sunt aegri, vel vino generoso, quo melius cardiacum vix habetur. Interim tamen, si angustior adhibetur cannula, viscidiores aquae difficilius effluent, a membranulis, saepe una cum aquis effluentibus, facile poterit obstrui cavum angustius; hinc, modo debita abdominis compressio fiat, dum fluunt aquae, etiam tuto adhibetur crassior cannula. Pulcre hoc confirmatur a *Celeberrimo Mead* (z), qui explorare volens, quid efficeret compressio abdominis ad cavendum subitae mortis discrimen post institutam Paracentesin, simulac aqua pertuso abdomine erumperet, sedula cura ambabus manibus supra umbilicum ab utroque latere positis ventrem deorsum compulit, simul mandans Chirurgo, ut inferiorem partem abdominis simili modo comprimeret. ***Id autem animadvertit, si vel per temporis momentum manus amoveret, aegram actutum animo deficere.*** Eductis penitus aquis, fasciis laneis arcte adstringebatur abdomen, panno laneo spiritu vinoso madefacto primum superimposito. Integre autem convaluit, morbi recidivam nunquam passa.

Cum autem pressio manibus facta non ab uno, sed a pluribus fieri deberet, & deinde eductis aquis fascia circumducenda esset, quod fieri non facile poterit, nisi manus removeantur, adeoque syncopes periculum nasci posset illo tempore, dum fascia applicatur, *Celeberrimus Alexander Monro* (a) cingulum excogitavit, & descripsit, quod circumducitur abdomini tumido ante Paracentesin, & per fibulas adducitur, dum aqua effluit, ut semper maneat aequabilis pressio; & eductis penitus aquis manere poterit, nec aliis fasciis opus erit. Hoc cingulo, postquam innotuerat, usus sum felici semper cum successu, & ab aliis idem factum novi, ita ut non tantum quinquaginta sex librae, uti optimus ille vir se fecisse laetabatur, sed centum librae eductae fuerint una vice, absque ullo animi deliquio. Exactius etiam determinavit locum

(x) Monro on the Dropsy pag. 73.
(y) Academ. des Sciences l'an 1703. Mem. pag. 184.
(z) Monit. & Praecept. Medic. pag. 146.
(a) Medic. Essays and Observat. Tom. I. N. 18. pag. 218.

locum puncturae Celebris ille vir (*b*); medio nempe loco inter umbilicum, & cristam ossis Ilii; sed cum haec crista magnam extensionem habeat, hinc non satis sic indicatur locus; unde monuit, tutum puncturae locum haberi in media distantia inter umbilicum, & processum anteriorem cristae ossis Ilii; a quo oritur rectus cruris musculus (*c*).

Quotannis frequenter in Nosocomiis Viennensibus sic Paracentesis instituitur, & feliciter; tutoque sequimur consilium *Coelii Aureliani* (*d*), suadentis, *per catbetera liquorem, si res patiuntur, semel atque eodem tempore omnem auferendum.* Usus enim fuit cathetere muliebri, postquam scalpello in cavum abdominis usque viam fecerat: monet pariter, cavendas esse *venarum divisuras.* Manuum quidem compressionem adhibuit, sed tantum, uti videtur, ad exprimendas aquas, neque videtur de fasciis cogitasse: nam *levi fasciola* tantum firmabat apparatum in loco puncturae, si differre debebat integram aquarum evacuationem, *quo turbatio corporis resolvatur: ac deinde resumto aegrotante eodem die residuum detrabimus humorem: sin minus, alia die, manibus comprimentes subjectas partes.*

Tuto ergo simul & semel possunt per paracentesin educi aquae omnes, si circumducto tali cingulo premitur abdomen secundum proportionem eductae aquae. Sicque multa aegrorum taedia vitantur, & felicior sperari poterit effectus. Si enim partitis vicibus hoc fiat, vel debet cannula in abdomine manere, unde saepe inflammatio in omni ambitu nata fuit, dum contracta, & corrugata abdominis integumenta ad duram cannulam premuntur, & affricantur respirationis motu. Si auferatur cannula, exiguum illud vulnus brevi concrescet, vel saltem sic contrahetur, ut non possit absque vi adhibita denuo introduci, unde saepe molesta mala sequi possent. Ideo *Caelius Aurelianus* (*e*), qui scalpello vulnus infligebat, cui dein immittebat tubum, adeoque majorem aperturam faciebat, monet; si eodem tempore totum detrabi non potuerit, *alio in loco divisuram facientes; vel si rursum oportuerit, tertio. Etenim prima divisura servata distans, aut cobaerens, soluta tumores, vel consensus ingerit vebementes.*

Sed quod maxime metuendum videtur, est putredo accelerata per liberum aëris accessum. Quamvis enim nondum computruerint aquae in cavo abdominis, utpote ab omni commercio cum aëre externo seclusae, tamen saepe adeo putredini proximae sunt, ut accedente aëre cito corrumpantur. Per quindecim annos mulier fuit hydropica, &, gangraena supra umbilicum nata, ac separata, magno cum impetu humor in abdomine contentus erupit sine notabili foetore: tamen hic humor, paucis post eruptionem horis, tantum concepit foetorem, ut nemo perferre potuerit (*f*). Per tot annos ergo haerere potuit aqua absque notabili corruptione, & aëre libere accedente, intra paucas horas omnino corrupta fuit. Quandoque, & paullo ante mortem serum

(*b*) Medic. Essays and observat. Tom. I. N. 18. pag. 216. (*c*) Tab. Eustach. 43. N. 30. (*d*) Lib. III. cap. 8. pag. 483. (*e*) Ibidem. (*f*) Ruysch. Observ. Anatom. Chirurg. N. 18. pag. 18.

serum aquosum horrendam acquirit putredinem, ita ut Chirurgus, paucis post mortem horis in cadavere asciticae paracentesin instituens, a viridis coloris seri, quod effluebat, mephiti pestilentiali febre correptus fuerit, unde vix evasit (*g*).

Subita illa corruptio aquarum in abdomine stagnantium ab aëre admisso, dum partitis vicibus educuntur aquae, videtur potissimum in causa fuisse, quare egregii Medici paracentesin contemserint, cum fere omnes morerentur. Casus sequens (*h*) hoc docet. Juvenis laborabat ascite, a sex mensibus lente accrescente; non tumebant artus inferiores, nec ulla alia corporis pars; nulla aderat anxietas, commode decumbebat, pulsus bonus erat; nec aliquid aliud culpari in corpore poterat; nullusque alius morbus hydropem praecesserat. Celebris ille Chirurgus merito concludebat, paracentesin, si unquam, in hoc aegro cum spe optima tentari posse; nec abnuit Medicus, sed subridens dixit, quod post paracentesin institutam non evaderet aeger, cum fere omnes perire vidisset, in quibus idem tentatum fuerat. Cum autem multum prominerет umbilicus, acu pertusus fuit, & sex librae aquae fuerunt eductae (non enim in more habebat, simul & semel omnem aquam evacuare); cera flava & idoneo apparatu sic claudebatur apertura, ut ne vel guttula exire posset; vesperi ejusdem diei per eandem aperturam eadem quantitas educta fuit; idemque factum quotidie, bis de die. Omnia feliciter procedebant usque ad diem duodecimum; abdomen valde admodum detumuerat, aeger vegetus apparebat, integer erat appetitus, nec febris, nec ullum aliud symptoma aderat. Sed vix elapso hoc tempore febris sequebatur cum nausea, paullo post convulsiones se manifestabant, aquae; quae antea limpidae effluxerant, jam turbidae prodibant, & foetentes, quae acum argenteam colore violaceo, & dein nigro tingebant. Periit vigesimo quarto die post paracentesin institutam. In cadavere parva obstructio in concava hepatis parte inveniebatur; sed totum peritonaeum penitus putrefactum erat; & copia tabi putridi pessime foetentis inundaverat totum abdominis cavum.

Conclusit hinc *Benevoli*, aëris liberum ingressum, post tot punctiones, pro causa natae putredinis habendum esse; adeoque simul & semel educendas esse aquas ex cavo abdominis: quam sententiam & confirmat casu mulieris asciticae, cui tumens umbilicus, exulceratus, ruptus omnem aquam subito effuderat, & quidem tanta copia, ut non minus quadraginta libras in diversis vasis collegerint; cui adhuc addi debebat non mediocris quantitas, quae lectum, & cubiculum inundaverat, antequam vasis excipi potuisset.

Illa post tres septimanas, sanato umbilico, domum ex nosocomio rediit. Post quatuor, vel quinque annos denuo Ascites rediit, urinae profluvio sanatus.

Oppo-

(*g*) Pringle on the diseases of the Army pag. 421.
(*h*) Dissertazioni di Ant. Benevoli pag. 126.

Opponi forte posset, esse & alia observata, quae docent, aquas per paracentesin eductas non semper adeo cito corrumpi, licet libero exponantur aëri. Antea ad §. 1219. dictum fuit, humorem ex cavo pectoris eductum quinque post mortem diebus nullum putredinis signum dedisse, imo post digestionem acidulum spirasse odorem, qui tandem post multos dies in putridum, & valde nauseosum mutabatur. *Celeberrimus de Haen* (*i*), postquam per paracentesin integre evacuaverat abdomen ascitícae mulieris, eductas libras viginti septem servavit in vasis vitreis, in aëre aperto, per quindecim dies absque ullis signis putredinis: in fundo quidem subsidebat gelatina spissa, nonnullis in vasis sanguine, pure in aliis mista: tenuior pars supernatans cochleari excepta, igni imposita, mox abivit in coagulum; unde merito concluditur, maximam partem humoris collecti fuisse serum. Interim notandum est, recentem satis fuisse morbum, cum vix per quinque menses duraverat, dum paracentesis instituerctur; adeoque minor erat in putredinem proclivitas. Tamen satis cito degenerare incepit eductus humor; nam intra octo horas cepit floccos oblongos, albosque a superficie deorsum versus formare, & sequenti die pus in fundo exhibere. Verum quidem est, quod morbi historia doceat, justam rationem suspicandi fuisse, quod uterus suppuratus fuerit. Verum notandum videtur, quod *Celeberrimus Pringle* (*k*) observaverit, purum sanguinis serum, dum ad putredinem disponebatur, turbidum fieri, album purulentum sedimentum ad fundum dimittere, & viridescere leviter. Sed ex hac fœmina eductum liquidum erat subviridescens, ac turbidum, & sequenti die, non autem statim, pus in fundo exhibuit. Unde satis credibile videtur, si pars educti liquidi in abdomine mansisset, per aëris admissionem, una cum calore corporis, citius secuturam fuisse putredinem. Dum enim partitis tantum vicibus aqua ex abdomine educitur, saepe notabile tempus intercurrit, antequam totalis evacuatio fieri possit; uti ex observatione *Benevoli* constitit.

Simul etiam hinc patet, purulentam materiam nasci posse in sero sanguinis degenerante, licet nulla inflammatio praegressa fuerit; quod magni momenti est ad intelligendas subitas illas metastases in morbis quandoque observatas, dum subito tumor pure plenus elevatur in quibusdam corporis locis, licet nulla signa doceant alibi abscessum fuisse, cujus pus resorptum ad haec loca deponeretur. Pariter & patet, non sine ratione Veteres Medicos mutationem humorum in pus vocasse putredinem; ita tamen, ut non intelligerent omnimodo absolutam putredinem, sed quae aliquid coctionis haberet. Videantur, quae antea ad §. 387. de hac re dicta fuerunt, ubi agebatur de inflammatione non resolubili, quae in abscessum vergit.

Instrumentum, quod ad paracentesin adhibetur, omnibus cognitum est, & apud *Heisterum*, *Garengeot*, aliosque descriptum, figuraque expressum habetur. Acus nempe tricuspis, cannula argentea contentus ita, ut cuspis emineat, hac lege formatus, ut perforato abdomine acus commode retrahi possit,

(*i*) Ratio Medendi part. 4. pag. 73.
(*k*) On the Diseases of the Army pag. 420.

possit, cannula in ventris cavo manente. Solemus autem nunc, crassiorem cannulam tenuioribus praeferre, cum debite firmato, & constricto abdomine nihil metuendum sit a celeriori aquarum effluxu, & si viscidiores aquae fuerint, facilius per patulum magis orificium effluant.

Sed observatum fuit, quandoque in asciticis non contineri aquam facile effluentem, simul ac libera via conceditur; at invenitur tremula gelatina (qualem casum mihi contigisse ad §. 1226. monui), quae nullo modo per ampliorem cannulam, etiam compresso abdomine, exit. Contigit, ut prima vice exiret aqua viridis instar decocti asparagorum, & satis fluida: secunda vice cum difficultate exibat gelatina, & paullò post nihil omnino, licet vulnus dilataretur, calido balneo immergeretur aeger, & calidi liquores in abdomen injicerentur. Brevi tempore moriebatur aeger, & abdomen plenum inveniebatur gelatina (*l*). Et illa aegra, quam memoravi, periit intra triduum, sed cadaveris secandi licentiam impetrare non potui.

In tali casu nihil superesse videtur, nisi ut aeger fato suo relinquatur, vel larga apertura facta, exitus concilietur materiae gelatinosae in cavo abdominis contentae. Factum hoc fuisse legitur (*m*), incisione abdominis facta ad quinque digitorum latitudinem; exibat gelatina; sed adhuc difficulter, cum, triginta quinque librae ut exirent, requireretur tempus duarum horarum cum quadrante, nondum tamen penitus evacuato abdomine; cum amoto apparatu Chirurgico adhuc quindecim librae similis gelatinae prodirent, & postea adhuc plures. Quarta die accessit diarrhoea, quinta effluxerunt liquida serosa, gangraenae & putredinis signa accesserunt, & tandem decima tertia post operationem die succubuit, postquam gelatinosae talis materiae sexaginta septem librae diversis vicibus prodierant. In cadavere inventum fuit, ovarium dextrum dilatatum continuisse omnem hanc molem; & sectionem factam penetrasse in cavum hujus tumoris, apertura quatuor circiter digitos aequante. Bina adhuc alia foramina inveniebantur, a putredine nata, per quae gelatina haec in cavum abdominis transiverat. Certe non mirum videtur, cum tam largo vulnere opus fuerit, aëre liberrime accedente, putredinem natam fuisse.

Alter casus mirabilis contigit Parisiis (*n*) in homine robusto quadrato ascitico, quinquaginta, & octo annos nato; ex cujus abdomine post factam paracentesin nihil prodibat: dilatato autem vulnere, exivit materies gelatinosa coloris grisei & lutei, albumine ovorum spissior, cum magna hydatidum copia ad mensuras sex (mensura solet quatuor libras continere); vires constabant optime. Sequenti die, dilatato vulnere, adhuc prodibant magno numero hydatides, majoris jam molis, & ovum columbinum magnitudine superantes, una cum magno frusto massae cujusdam albae, portionem omenti referentis, cui plures hydatides fibrosis filamentis adhaerebant; simul & sex men-

(*l*) Targioni Tozzetti osservaz. Medic. pag. 34. 25.
(*m*) Mémoir. de l'Académ. Royal de Chirurg. Tom. II. pag. 452.
(*n*) Philosoph. Transact. vol. XXXII. N. 370. §. 4. pag. 17.

mensurae similis gelatinae exiverunt. Hydatidum autem numerus majorum, & minorum, ad septem, vel octo millia se extendisse, legitur.

Decimo sexto ab operatione die aeger quam optime se habebat: venter erat mollis, planus, vulnus pulcherrimum, urina, pulsus, respiratio bona, febris nulla, somnus tranquillus. Verum evacuatio per tredecim dies fuerat copiosa, sed inodora, postea serosa, & parca, sed fortem odorem spirans, immissumque catheterem nigro colore tingens. Credebatur autem, potius corporibus heterogeneis corruptis, quam viscerum gangraenae hoc tribuendum esse, cum febris abesset, uti etiam, quia decocto antiseptico in cavum abdominis injecto, ruptae hydatidis pellicula prodibat, quae videbatur ovum gallinae aequasse ad minimum, dum integra erat.

Qualis autem morbi exitus fuerit, non dicitur; sed fere credi posset, tandem funestum fuisse, cum metuenda hic maxime putredo jam adesset, & postea subjungatur: *Appetitus, & vires nunc sunt, quae nobis facessunt.* Certe, dum, putridis viscera abdominalia alluentibus, in robusto corpore vires cadunt, parum spei superesse videtur.

An ergo dilatatio vulneris in tali casu non foret tentanda? Certe in illo casu, qui mihi contigit, facta non fuit, nec facere licuisset, & tamen periit intra triduum. In binis his casibus, dilatato vulnere, levamen senserunt aegri, & supervixerunt diutius. Pro generali autem Axiomate habetur, in morbo ancipiti tentari posse anceps remedium. Corticis Peruviani virtus antiseptica, hodie tam certo cognita, aliquam spem faceret, si illius decoctum in abdomen injiceretur, simulque idem remedium per os ingereretur.

Injectio autem liquidorum detergentium, antisepticorum &c., in cavum, post eductas per paracentesin aquas, saepius tentata fuit. Observatur enim, aquas eductas saepe deponere foeculenti quid limosi; quandoque & gelatinam subsidere; unde merito creditur, in diuturno ascite simile quid contingere in loco, ubi collecta aqua haeret. Verum illud limosum adhaeret cavi parietibus, & visceribus contentis, videturque citius putrescere, quam tenuior humor, dum aër admittitur; unde de eluendis his faecibus cogitatum fuit.

Dum post repetitam aliquoties Paracentesin spissior, & foetidus prodiret liquor, post evacuationem *Celeberrimus Littre* vulnerariis injectionibus usus fuit (*o*) in Ascite, qui occupabat duplicaturam peritonaei. Sed & in abdominis cavum ipsum injectiones tentatae fuerunt, & quidem magna copia. Peritus, & ingenio aeque, ac dexteritate valens, Chirurgus *Vvarrick* (*p*), in quinquagenaria muliere ascitica paracentesin instituens, eduxerat triginta sex pintas pellucidae viridescentis lymphae, optimo cum successu quidem, sed quadraginta post dies abdomen aeque, si non magis, tumebat, ac ante. Nova hinc aquarum eductione opus erat. Cum autem variis experimentis in

(*o*) Académ. des Sciences l'an 1707. Mémoir. pag. 669. & 679.
(*p*) Philosoph. Transact. vol. XLIII. N. 472. §. 3. pag. 13. & sequent.

in lympha; per primam paracentesim educta, vidisset a miscela vini rubri, uti & aquarum Bristoliensium, lympham coagulari, credidit, recidivam cavveri posse, si post eductas aquas talia injicerentur in abdominis cavum. Consentientibus huic tentamini binis egregiis Medicis, eductis per paracentesin circiter duabus tertiis partibus aquae in abdomine contentae, per cannulam injecit aequalem copiam vini, & aquae Bristoliensis, quae sanguinis calorem habebant. Cum autem tam cito abdomen replere non posset, incipiebat animi deliquium; quod tamen cessabat, dum denuo turgebat abdomen. Percipiebat aegra, ac si liquor injectus stomachum ingrederetur. Cum vero notabilis quantitas lymphae adhuc esset in abdomine, dum miscelam ex aqua Bristoliensi, & vino rubro injiceret, metuebat efficaciam nimis minutam fuisse; hinc educto per cannulam omni liquido in abdomine contento, denuo cavum replevit miscela, quae duas partes vini rubri, & unam aquae Bristoliensis haberet, ut tanto major foret efficacia. Sentiebat tunc aegra pungentes in pectore dolores, & lancinationes per omnia viscera, difficulter respirabat, pulsus vacillabat, syncope redibat, & loqui non poterat. Unde tam subito, quam fieri potuit, evacuato abdomine, cannulam abstulit, & solito modo abdomen firmavit spleniis, & fasciis, sicque redibant integre sensus aegrae.

Optimus autem fuit successus, non enim passa fuit morbi recidivam; sed integra sanitate fruebatur; quae felicitas post integrum annum adhuc stabilis mansit.

Dum hoc contigisse noverat *Reverendus Hales*, proposuit methodum, qua hoc commodius in posterum tentari posset; duplici nempe paracentesi, ut eodem tempore, dum per unam cannulam educeretur aqua, per alteram fieret injectio liquoris medicati (*q*).

Ex omnibus illis, quae jam dicta sunt, patet, quantum ars profecerit in curatione Hydropis per Paracentesin, dum firmato abdomine collecta aqua simul & semel educitur.

Quandoque quaedam contingunt operationis tempore, quae moram effluenti aquae faciunt, &, nisi removeri possint haec obstacula, totalem evacuationem impediunt. De gelatinosa viscididate aquae contentae in abdomine dictum fuit: verum contingit quandoque, ut educta notabili quantitate aquae, & constricto, pro ratione effluentis aquae, abdomine, omentum, vel & intestina contigua fiant orificio cannulae, illudque obturent. Ideo solent periti Chirurgi praesto habere stylum plumbeum, flexilem, obtusum, quem per cannulae cavum introducunt, & sic absque vi adhibita, & absque laesionis periculo, removent obstacula talia a cannulae apertura. Debet autem stylus talis esse minoris diametri, quam est cannulae cavum, ut sic facilius possit introduci, & inter illum, ac cavam superficiem cannulae transire possit aqua. Contingit aliquando, ut membranae, in aquis ascititiorum fluctuantes, cannulae cavum ingrediantur, ejusque cavum obturent. Mirus talis

(*q*) Philosoph. Transact. vol. XLIII. N. 472. §. 4. pag. 20.

talis casus legitur (*r*), ubi post factam paracentesin nulla exibat aqua, & eductam cannulam sequebatur corpus teres, parum complanatum tamen, prominens ex vulnere ad longitudinem duorum digitorum; cum illud prudenter extraheretur, absque ullo dolore, vel haemorrhagia, ad longitudinem fere binarum ulnarum, prodierunt cum impetu aquae. Corpus illud evolutum exhibuit membranam telae araneae instar tenuem, in qua nihil organici deprehendebatur, & hinc credebatur, fuisse involucrum cystidis, quae aquas suo cavo continuerat. Unde etiam sperabatur, aquas in posterum minus facile accumulari posse; cumque bimestri spatio bis debuerit repeti paracentesis, singulis vicibus minor quantitas educebatur. Septuaginta, & tribus diebus supervixit; in cadavere *Celeberrimus Morand* (*s*) residuam cystidis membranaceae partem invenit, hepatis scirrhosi externae membranae affixam, & pendulam.

Sacci autem tales non semper tenuem adeo membranam habent; sed frequentius longe firmiori fabrica constant; quandoque scirrhosi inventi fuerunt, uti patet ex antedictis. Aliquando intestinis accreti sunt, &, si non omnino duri fuerint, sed adhuc contractiles, aquis evacuatis, trahere, & irritare possunt intestina: idem fieri poterit, dum intestina, sacco concreta, minus jam pressa, liberius agunt, & se movent; unde videntur nasci dolores illi, & spasmi, qui quandoque Paracentesin sequuntur (*t*).

Post eductas aquas, quantum fieri poterit, spes videbatur adesse, ut paucum illud, quod forte adhuc reliquum mansit, absorberi posset, praecipue dum strictum per cingulum, aut fascias abdomen distensioni resistit, & victu, roborantibusque remediis, de quibus §. 1250. dicetur, tentent impedire Medici, ne renascatur hydrops. Tanto magis autem talis resorptio sperari posse videbatur, cum observationes Medicae docuerint, etiam crassiora resorberi, & postea per urinas evacuari posse. Virgo viginti annorum per biennium fere hydrope ascite laborabat, & ter paracentesis instituta fuit, hoc effectu, ut singulis vicibus quatuor, vel quinque pintae materiae limosae, & nigricantis educerentur: post tertiam paracentesin uti incepit ptisana ex *urtica*, *iride*, *&* *acetosa rotundifolia* parata; sequenti jam die similis materia in urina inveniebatur, & quidem tali copia, ut ad minimum mediam quantitatem urinae emissae constitueret. Sanata fuit, viro juncta dein infantes peperit (*u*).

Interim ex illis, quae ante dicta sunt, patet, ascitem renasci saepius, & raro per unicam paracentesin tolli. Dolebant quidem hoc Medici, sed non adeo mirabantur, probe gnari, eductis aquis non tolli semper hydropis caussam, qua ergo manente recidiva metuenda erat. Intelligebant facile, vasa illa, quae dilatata, vel rupta effuderant humores, jam a pressione aquae in abdomine contentae libera, similem humorem fundere, & quidem majori copia:

(*r*) Académ. des Sciences l'an 1718. Histoir. pag. 34. (*s*) Ibidem l'an 1719. Histoir. pag. 48. (*t*) De Haen Ratio Medend. Tom. IV. pag. 108. (*u*) Académ. des Sciences l'an 1703. Mémoir. pag. 175.

copia: unde ne quidem mirabantur, abdomen, quod per plures menses, imo annos, lente intumuerat, jam cito impleri, postquam per paracentesin omnis colluvies aquosa educta fuerat. Hoc autem maxime mirum videbatur, quod, licet parca admodum copia liquidi ingereretur, & urina aequaret, imo & superaret potus assumti quantitatem, tamen abdomen intra paucas septimanas aeque turgeret, quandoque & magis, quam antea.

Mulieri ascitica per paracentesin auferebantur quadraginta sex librae, magno quidem cum levamine. *Celsus* (vv) in hoc morbo monuerat: *Neque alienum est metiri & potionem ejus, & urinam; nam si plus humoris excernitur, quam assumitur, ita demum secundae valetudinis spes est.* Secutus fui hoc consilium, & laetabar, urinam superare quotidie copiam liquidi assumti. Tamen fere quotidie ad stateram examinata inveniebatur ponderosior, & post tres septimanas nova indigebat paracentesi, per quam evacuatae fuerunt quinquaginta tres librae. Post mensis spatium denuo quadraginta librae eductae fuerunt. Interim toto hoc tempore vel ab omni omnino potu abstinuit, vel, dum sitis tolerari non poterat, decem uncias ad summum cerevisiae, sed valde meracae, assumsit. Cum autem haec foemina salutis recuperandae avidissima foret, & semper illam in aliis morbis morigeram invenerim, nullam habui suspicionem, quod me deceperit: accedebat, quod indiga esset satis, neque cibis, aut potibus uteretur, nisi illis, quos subministrabam. Licet autem sollicito examine constaret, urinam emissam superare potum, & illud liquidi, quod in cibis adesse poterat, tamen quotidie crescebat abdominis moles ab aqua accumulata.

An ergo ex aëre trahunt aquam hydropicorum corpora? Videtur jam *Hippocrates* (x) similem habuisse opinionem; credebat enim a flatibus hydropem nasci: *Quod si flatus, per carnes perrumpentes, corporis meatus rarefecerint, eos humiditas consequitur, cui viam aër antea struxit.* Ut autem explicaret, cur tam cito renasceretur hydrops, dixit: *Est & hoc aliud ejus rei indicium. Nam ventre penitus evacuato, non transeunt tres dies, & iterum impletur. Quidnam igitur aliud, quam spiritus, impleat? quidve aliud tam cito implere posset? Neque enim tanta potus copia corpus ingressa est, neque carnes, quae colliquescunt, in causa esse possunt, quum ossa supersint, & nervi, & fibrae, a quarum nulla quidem tantum aquae augmentum fieri potest.* Certum est in aëre aestivo calido, qui omnibus apparet siccissimus, incredibilem aquae copiam haerere: sales enim alcalini fixi, siccissimi ab igne, in tali aëre humescunt ilico, & pondere augentur, simul ac refriguerint; nec parva est copia aquae, quam sales illi ex aëre in se trahunt. Observavit *Digby*, libram salis tartari ex aëre vicino in se trahere novem libras aquae, dum per deliquium, ut Chemici dicunt, solvitur (y). Si jam simul consideretur aëris nos ambientis levitas ad stateram, debet sal alcalinus siccus ad ingentem

(vv) Lib. III cap. 21.
(x) De Flatibus cap. 6. Charter. Tom. VI. pag. 218.
(y) Dionis Dissert. sur le taenia &c., ubi ille Tractatus Digby habetur pag. 166. 167.

tem distantiam aquam ex aëre attrahere, vel debet aër perpetuo motus, successive sali alcalino applicatus, aquam contentam huic sali tradere. Neque tantum hoc alcalinis salibus proprium est, sed & sal marinus, & sal ammoniacus in aëre deliquescunt. Imo fortissimum acidum, vitrioli oleum nempe, si per artem chemicam concentratissimum reddatur, forma solida, glaciei instar, concrescit in vasis vitreis purissimis, quibus servatur, si exacte clausa fuerint. Si in bilance ponatur tale vas, & ab altera parte apposito pondere exactum habeatur aequilibrium, simul ac aufertur epistomium, ut aër libere ingredi possit, vix minutum horae numeratur, quin jam descensus lancis indicet ponderis augmentum & solida prius concreti olei vitrioli massa deliquescere incipiat. Plurima alia dantur corpora, quae aquam ex aëre, in quo haeret, in se trahunt; hujus autem loci non est illa enumerare.

Sufficient dicta, ut demonstretur, aquam in aëre haerere satis copiosam, & quaedam corpora illam ex aëre trahere, ac sibi unire.

Si jam consideretur, dum tumidum in ascitici turget abdomen, reliquum corpus decrescere, penitusque exsuccum fieri, non videtur absonum esse, ut credatur, talia corpora ex ipso aëre in se aquam trahere, in primis cum nulla alia causa assignari possit, cur ascitici, per paracentesin ab omni colluvie aquosa liberati, tam cito denuo impleantur, licet parcissimo potu, & cibis siccioribus utantur, excretaeque urinae copia potus ingesti quantitatem superet. Mirabilis casus narratur a *Petro Servio*, summi Pontificis *Urbani octavi* Archiatro, de sacra virgine, quae jejunio, vigilia, meditatione corpus omnino exhauserat ita, ut cum maxima totius siccitate urens adesset calor. Illa, per aliquor septimanas, singulis viginti quatuor horis ducentas, & ultra libras per vesicam excrevit.

Fatetur *Digby* (z), quod vix fidem adhibere potuisset, nisi tantus in arte vir illud portentum memoriae mandasset, & veritatem facti ab ipsa aegra, & plurimis Medicis Romanis confirmari audivisset. Toties certe mirati fuerunt Medici, in hystericis paroxysmis ingentem copiam urinae limpidae inodorae insipidae excerni, ita ut metueretur sanguinis, diluenti vehiculo orbati, periculosa inspissatio. Finito tamen paroxysmo satis commoda valetudine fruebantur tales aegrae. An in his morbis simile quid contingit?

Videndum jam adhuc superest, quam Prognosin fecerint Medici, post Paracentesin, pro diversa aquarum ex abdomine eductarum indole.

Ad §. 1215. dictum fuit, serum aquosum colligi in cavis majoribus, & minoribus corporis, dum hydrops adest; tuncque probatum fuit, non esse puram aquam semper, quae in cavis corporis colligitur, sed admistum fere semper esse sanguinis serum, dilutum tamen copiosa lympha, quae ad ignem non concrescit, ut serum, sed avolat. Cum igitur, paracentesi instituta, prodit liquidum, in quo dotes seri, & lymphae reperiuntur, pro bono habetur omine; cum hoc designet, humores effusos sanos fuisse, nondum per moram,

aut

(z) Dionis Dissertat. sur le Taenia &c.; ubi ille Tractatus Digby habetur pag. 167. 168.

aut inceptam putredinem degeneres, adeoque & spem esse, quod viscera abdominalia nondum multum damni receperint, dum talis humor illa undique alluebat. Sed serum sanguinis flavescit in sanis hominibus, aliquem lentorem habet, subsalsum est, & quid suburinosi spirat; unde & laudantur hydropicorum aquae, si similes dotes habuerint. Hoc autem pulcre probatur observatis *Celeberrimi du Verney junioris* (a), qui expertus fuit, tunc imprimis felicem eventum sperari posse, si aquae eductae citrini coloris forent, submucilaginosae, subsalsae, & odorem urinosum spirarent. Quo autem magis recederent aquae ab his dotibus, eo majus periculum praevidebat. Hinc foetidas aquas, saturato flavo colore, vel & sanguineo rubro tinctas, damnabat, uti & omnino mucilaginosas, imprimis in muliebri sexu, quia tunc observaverat, hydropem saccatum adfuisse, qui raro integre curatur. Quin imo suspectae erant Hydropicorum aquae, si puram referrent aquam, & post evaporationem nullum omnino, vel paucum tantum relinquerent sedimentum; tales enim aegri ut plurimam moriebantur, cito recrescente hydrope. Si aquae hae digitos immissos instar acris lixivii detergeant, & cutim corrugent, sensibilioremque reddant, signum est, jam majorem adesse acrimoniam, adeoque merito metuendum esse, ne viscera contabescere jam inceperint, imprimis si una cum aquis omenti filamenta, vel laciniae prodierint.

§. 1241. SI conditiones (1240.) absint, vel sint contrariae, paracentesis mortem accelerat.

Antea ad 1239. enumeratae fuerunt illae conditiones, quae, dum adessent, suadebant, Paracentesin tuto institui posse non tantum, sed & affulgere tunc spem felicis curationis. Simul tamen tunc monitum fuit, raro obtinere, ut adsint omnes, & tamen utilem esse Paracentesin, licet quaedam ex his desint. Si autem signa omnia penitus contraria fuerint, ut, si aeger decrepitus senex sit, viscera corrupta, putredinis certa adfuerint signa, tunc melius abstinetur a Paracentesi, ne Medicus occidisse videatur aegrum, qui nullo modo servari poterat. Interim tamen ex illis, quae hactenus dicta fuerunt, satis patet, Paracentesin rarissime, si unquam, mortem accelerasse, si debitis cum cautelis simul, & semel omnis aqua educitur. Constat etiam pluribus, & fidelissimis observatis, hydropicos, de quorum salute peritissimi Medici omnino desperabant, per Paracentesin non tantum insigne levamen accepisse, verum etiam integrae sanitati restitutos fuisse. Et quamvis nulla omnino spes superesset, causam hydropis tolli posse, adeoque certo praevideret Medicus, rediturum morbum, tamen insignem usum habet Paracentesis, quod per hanc intolerabiles aegris molestiae tolli, & vita prorogari possit. Ex quibus omnibus concludere licet, Paracentesin utilem, & secundum artis regulas etiam in dubiis casibus adhibendam esse.

(a) Académ. des Sciences l'an 1703. Mémoir. pag. 206. & sequent.

§. 1242. EMissaria ferro candenti, medicamentis causticis, vesicantibus, lanceolis filis facta, in parte carnosa, loco declivi, saepe admodum prosunt; maxime si aperta teneri permittit morbi genius.

Si colluvies aquosa possit quacumque via educi de corpore, semper utile erit, cum & inde leventur aegri, & locus medicinae detur, ut hydropis causa tolli postea possit. Dum in majoribus cavis corporis collecta haeret aqua, in abdomine, vel thorace, paracentesi educitur, uti dictum fuit. Verum ubi in hydrope anasarca per tunicam cellulosam distributa haeret aqua, sponte patet, illam per puncturam inde educi non posse; unde varia methodo usi fuerunt Medici, ut pararent facilem, & tutum exitum aquae sub cute collectae. Certe ipsa Natura indicavit hic viam, & casus fortuiti dederunt toties felicem eventum. Contingit enim quandoque, uti antea dictum fuit, per ipsos cutis distentae poros exire aquam, perpetui roris instar, ita ut partes hydropicae detumescant sensim. Quandoque aqua, per cutim penetrans, non transit per epidermidem, sed illam in vesicas attollit, quibus ruptis, sequitur perpetuum stillicidium, simili cum effectu. Toties contingit, ut frigida crura hydropici igni admoveant propius, & cum in distentis illis partibus obtusior sensus sit, levis ambustio fiat; vesiculae tunc fiunt, quibus sponte ruptis, vel pertusis aqua exit perpetuo. In quibusdam locis mulieres in more habent, ut hypocaustula, quae vivos cespitum carbones continent, pedibus supponant hyemali tempore, ut calefcant: si hydrope tumeant pedes, & crura, fere semper tales vesiculae attolluntur, & plurimas inde levatas, imo & multas sic curatas, vidi. Inter plures felices curationes, per ambustionem factas, *Celeberrimus Homberg* (*b*) memorat casum mulieris, cui per plures annos enormiter tumebant crura, & femora, simulque aderat dolor, quem levare solebat, perfricando tumentes partes mane, & vesperi spiritu vini ante focum: casu incenditur vini spiritus, & leviter amburit partes; quibus applicuit unguentum quoddam; & unica nocte omnino detumuerunt crura, ac femora, evacuata per urinas omni aqua, qua prius turgebant. Verum quidem est, hic novum emissarium factum non fuisse, cum per urinae vias exiverit aqua, mota subito, rarefacta, & resorpta venis, per subitum, & validum hunc calorem. Interim tamen vix dubium videtur, quin eadem haec aqua per vesicas ambustione excitatas exivisset, nisi tam cito resorpta aliam invenisset viam. Integerrima autem fuit curatio, cum nunquam postea redierit tumor.

Ut ergo novum emissarium paretur aquae in hydrope anasarca, debet cutis pertundi ita, ut vulnus transeat in tunicam cellulosam usque, simulque debet esse non adeo angustum, ut cito coalescere, vel a tumente membrana cellulosa obturari possit. Vario modo hoc perficere tentaverunt Medici. Tu-

(*b*) Académ. des Sciences l'an 1708. Histoir. pag. 56.

Tumidas, & aqua plenas partes in puero scalpello aperiendas jubet *Hippocrates* (c); simulque monet, fomentis utendum, & semper, quod apertum est, calefaciente linimento illinendum esse; gangraena enim facile occupat flaccidas, post eductam aquam, partes, uti postea dicetur. Alio autem in loco (d) dicit, dum de hydrope agit: *Quod si in scroto, & femoribus, ac tibiis tumor constiterit, peracuto scalpello multis, & crebris vulnusculis scarificato. Haec si feceris, cito sanum efficies.* Postquam plura remedia ad hydropem intercutem sanandam recensuerat *Aëtius* dicit (e): *Omnibus praedictis efficacius auxilium in hac hydropis specie chirurgia praestat.* Quod *Asclepiadis, & Archigenis* auctoritate confirmat, qui jubebant, *fissuras fieri circa internum talum, in loco quatuor digitorum spatio supra talum eminente, ea profunditate, qua quis in venae sectione utatur.*

Neque timuerunt vulnerum inflammationem, neque subitam coalitionem vulnerum, cum aqua perpetuo deplueret, donec totus homo gracilis relinqueretur. *Forestus* (f) ramulis ilicis, sive aquifolii verberari fecit bis in die crura, & femora hydropicae mulieris, sicque puncta, vel & lacerata cute per spinosa hujus plantae folia, miro modo detumescebant crura, & femora.

Longe minori cum molestia hodie pertundi potest cutis ope instrumenti, quod *scarificator* vocatur, ubi plures lanceolae, elateris ope, prosilientes, vulnuscula faciunt, ex quibus postea ope cucurbitae impositae sanguis educitur. Sic autem constructum est illud instrumentum, ut varia profunditate cutim pertundere possint lanceolae: in hoc autem casu requiritur, ut, cute pertusa, penetrent in tunicam cellulosam; quod absque ullo periculo fieri poterit, cum aqua turgens haec tunica cutim a suppositis vasis, & musculis removeat. Cum autem ictu oculi citius hac methodo scindatur cutis, aegri nullum dolorem sentiunt, & ideo minime hanc operationem formidant, si quandoque repeti debeat in alio loco.

Universalem hydropem anasarcam vidit Celebris Chirurgus (g), in quo a vertice capitis ad plantas pedum usque omnes tumebant corporis partes. Frustra in juvene, & robusto equite purgantia hydragoga, aliaque plura fuerant adhibita, & scrotum adeo tumebat, ut inter femora, quocumque etiam corporis situ, commode locari non posset. Scrotum, crura, femora pluribus scarificationibus pertudit; unde ingens aquarum copia effluxit, hoc effectu, ut intra duos, tresve dies penitus detumuerit, & postea integre convaluerit. In juvene rustico neglectus hydrops anasarca universalis una cum ascite adeo invaluerat, ut nulla medelae spes superesse videretur. Miser, omnium rerum indigus, in nosocomium recipiebatur tantum, ut placide saltem mori posset; scrotum immaniter tumebat, dyspnoea aderat, & talis functionum vitalium debilitas, ut nullo corporis loco arteriarum pulsus percipi

(c) De Locis in Homine cap. 9. Charter. Tom. VII. pag. 369.
(d) De Intern. Affect. cap. 23. Charter. Tom. VII. pag. 655.
(e) Sermon. X. cap. 30. pag. 246.
(f) Lib. XIX. Observat. 41. Tom. II. pag. 394.
(g) De la Motte Traité complet de Chirurg. Tom. II. pag. 147.

cipi potuerit; tremulus tantum motus circa regionem cordis sentiebatur. Dato vino calido, aqua mixta diluto, cum parum revivisceret, sic ut pulsus in carpo, sed admodum languidus, perciperetur, pluribus in locis pertundebatur lanceola scroti inferior pars, vesiculae in cruribus, pedibusque elevatae discindebantur, & notabilis aquae copia exivit: fovebantur scrotum, & crura decocto aromatico calido, dabatur vinum aqua dilutum pro potu communi, una cum julapio diuretico; postea crura pungebantur pluribus in locis; unde incredibilis copia aquae effluxit: detumescebat totum corpus, appetitus redibat, respiratio, & pulsus emendabantur. Abdomen tamen adhuc tumebat, sed multo minus, quam ante. Alternis diebus purgantia mercurialia sumsit, interpositis remediis diureticis, tanto cum effectu, ut intra sex septimanas ex nosocomio dimissus fuerit sanus, de quo omnino desperabatur antea, & post anni spatium sanum, & robustum viderit illum Medicus, qui ejus curam gesserat (*b*).

Bini illi casus satis evincunt, non facile desperandum esse, in primis si in flore aetatis constiterint aegri; tunc enim, sublata colluvie aquosa, vires prompte surgunt, quod in senili aetate vix sperare licet.

Cum autem tunica cellulosa per totum corpus distribuatur, & ejus cellulae secum mutuo communicent, non adeo mirum videbitur, dissecta cute in loco corporis inferiori, omne aquosum exhauriri, quod in tunica cellulosa collectum fuerat. Magis autem mirum est, eadem methodo siccari Ascitem, qui Anasarcam comitatur. Cutis fissuras, uti ante dictum fuit, tanquam efficacissimum in curando hydrope Anasarca remedium laudaverat *Aëtius* (*i*); sed & postea addidit sequentia: *Caeterum Archigenes ita prodit. Non sunt audiendi, inquit, qui per hujusmodi lancinationes nihil excerni dicunt, quin potius cum fiducia hae ipsae incutiendae: nam & nos, inquit, his cutis fissuris usi sumus, & per ipsas quantum plurimum exclusimus humorem, ut & femora, & surae, & superior venter evidenter sint demissa, ac compressa.* Observatio *Foresti* (*k*) antea memorata habet, quod dum crura & femora in ascitica muliere verberabantur bis de die spinosis aquifolii foliis, non tantum partes illae detumescerent, sed & venter ipse. Antea ad §. 1215. dictum fuit, tunicam cellulosam cum vasis lymphaticis immediatum commercium habere; & observationes practicae docent, serum aquosum in pectore congestum ad inferiores partes derivari quandoque cum insigni aegrorum levamine; & econtra toties observatum fuit, pectus statim opprimi, dum tumor hydropicus artuum inferiorum subito dispareret, absque evacuationibus spontaneis, vel per artem factis. Videtur enim corpus, a comprimente hydrope anasarca liberatum, sic disponi, ut venulae collectam in majoribus cavis corporis aquam resorbere possint, & resorpta haec per nova illa emissaria expellatur. Sic & saepius contingit, evacuato per paracentesin abdomine, anasarcam artuum inferiorum sensim evanescere. Quin imo quandoque &

(*b*) Essays and Observat. Physic. and liter. Tom. II. pag. 407.
(*i*) Sermon. X. cap. 30. pag. 246.
(*k*) Lib. XIX. observ. 41. Tom. II. pag. 394.

& subitae tales resorptiones aquae accumulatae fuerunt observatae. Cum in Ascitico per paracentesin viginti circiter librae humoris limpidi, & tenuis eductae fuissent, post aliquot hebdomadas abdomen de novo intumuit; dumque ad repetendam paracentesin *Celeberrimus Mead* (*l*) una cum Chirurgo mane accederet, subridens aeger, nudato corpore, abdomen molle, & laxum ostendit, licet neque per alvum, neque per renes, neque per sudorem plus solito quid profluxisset. Forte quis crederet, tympanitidem successisse post ascitem: verum nulla flatuum emissorum fit mentio, & notum est, ascitem post paracentesin saepius redire. Neque verosimile videtur, in Medica praxi adeo versatum *Meadium* hic allucinatum fuisse. Observavit egregius ille vir (*m*), incisa cute in cellulosam membranam usque, in tibiis non tantum magnum levamen in ascite, sed & interdum sanationem, profluente per multos dies tanta liquoris copia, ut fidem superaret.

Confirmat autem hoc, casum enarrando generosae foeminae, annorum fere quinquaginta, sed corpore satis firmo, ac robusto, quae hydrope intercute simul, & ascite laborabat, ita quidem, ut de vita fere desperaretur, & sub dubia spe humoris e talo emissio proponebatur, tanquam unicum remedium. Reluctans aegra, amicorum precibus victa, tandem admisit in utroque crure vulnusculum; per decem continuos dies ad congii mensuram quotidie effluxit aqua, datisque idoneis remediis sensim convaluit, & corpus ad pristinum statum rediit. Per integrum quinquennium supervixit sana; dein morbo acuto correpta periit. Credebat *Meadius*, totum illud aquarum colluvium, partim ex cellulosa membrana, partim ex sacco a tendinibus musculorum abdominis, & peritoneo, aut duplicis membranae peritonaei distensione formato, profluxisse. Videtur autem aeque possibilis resorptio aquae ex cavo abdomine, quam ex ingentibus talibus saccis morbosis.

Ut autem talia emissaria in cute fierent, usi fuerunt Medici & aliis methodis; cauterio nempe actuali, dum ferro ignito profunde inurebant cutim; vel & cauterio, potentiali dicto, profundam rodendo faciebant escharam, qua, per suppurationem in ambitu natam, separata a partibus vivis vicinis, liber dabatur aquae, in panniculo adiposo collectae, effluxus. Simul etiam non tam cito poterat consolidari tale ulcus, quam quidem recens, & leve vulnus cuti inflictum; adeoque tale emissarium diutius manebat apertum. Tamen rarius haec methodus jam tentari solet, quia & aegri ignem horrent, & eschara tam potentiali, quam actuali cauterio producta separari non potest, nisi inflammatione in ambitu facta, ac sequente dein suppuratione. Cum autem semper hic merito metuatur gangraena, quantum potest fieri, cavetur omnis inflammatio; cum levia illa vulnuscula scarificando inflicta absque suppuratione, vel saltem modica tantum, sanari possint, hinc haec methodus praeferri solet. Neque tamen tam facile consolidatio fiet, quamdiu perpetuum aquae stillicidium manet, & si, hoc effluxu multum minuto, vel integre cessante, consolidarentur haec vulnuscula, antequam penitus evacuatae so-

(*l*) Monit. & Praecept. Medic. pag. 154.
(*m*) Ibidem pag. 131. 132.

forent aquae, levi negotio poterunt nova fimilia vulnufcula fieri. *Rhafes* (*n*) in utroque crure Fontanellam fieri jubet, fed fimul monet, cavendum effe, *ne eas candenti ferro aperias, quoniam ignis ficcat, laxam partem roborat; ne ultra permeët. Ruptoria, praeter incertitudinem quantitatis ruptionis, fumme partem debilitant. Qua de caufa plurima, illaque irreparabilia damna, partis nempe mortificatio, & gangraena, fubfequuntur.* Teftatur autem, quod Illuftrem matronam, per biennium jam afcite laborantem, plurimis aliis remediis fruftra tentatis, curaverit, binis fontanellis in cruribus apertis: *cum enim per hos fontes trium menfium fpatio ferofus humor in magna copia emanaret, detumuit venter, fitis, quae antea vexabat clamofa, minuta eft, & tandem parco chalybeati vini potu ufa, lymphati cum aqua decocta eupatorio, ac rhabarbaro, & a morbo evafit.*

Cum autem Fontanellis heterogeneum corpus imponi debeat, ut apertae teneantur, a perpetua illa irritatione quandoque inflammatur, & irritatur omnis ambitus; quod praeftat evitare. Idem verum eft de fetaceis, quae ad eundem fcopum quandoque adhibita fuerunt; nam & filum relictum fimili modo irritat; imprimis, dum quotidie trahitur, ut fieri folet.

Idem tentatum fuit per veficatoria applicata, a quibus epidermis elevatur in veficas lympha plenas; his ruptis, fequitur ftillicidium perpetuum, pergens, donec totus hydrops exhauriatur, dum fimul magna copia urinae excernitur. Notum eft, cantharides fpecifica vi ftimulare urinae vias, imo quandoque moleftam facere dyfuriam, fi majori copia externe corpori applicentur. Forte utroque modo veficatoria profunt, imprimis fi majori quantitate applicantur. Celebris Medicus (*o*) tres cantharidum drachmas cum fufficienti quantitate fermenti panis, addito aceto fcillitico, mifcebat, & femoribus applicabat in curanda anafarca, feliciffimo cum fucceffu, uti ex binis cafibus ibi memoratis patet. Damnaverat quidem veficatoriorum ufum *Sydenhamus* (*p*), metuens, ne gangraena nafceretur in partibus aqua diftentis; fed teftatur *Tozzetti*, nunquam fe vidiffe gangraenam natam in locis, cui veficatoria fuerant applicata, ut hydrops Anafarca curaretur: fatetur tamen, quod hoc malum metueret, fi in Afcite confirmato veficatoria adhiberentur.

Cum autem omnia illa emiffaria, quacunque demum methodo parata fuerint, diutius aperta teneri debeant, ut aquae exhauriantur, facile patet, plus metuendum effe, fi acris fimul humorum indoles una cum hydrope adfit. Sic v. g. antea ad §. 1151. 4. inter peffimos fcorbuti effectus & hydrops numerabatur: notum autem eft, ulcera peffima, nullis fere remediis cedentia, crura fcorbuticorum frequenter depafcere, quae acrem, ac foetidum ichorem plorant; adeoque in fcorbutica tali diathefi majori cum difcrimine nova talia emiffaria tentantur in artubus inferioribus. Sed & fatendum eft, quod

(*n*) Zacut. Lufit. Lib. II. obferv. 120. & 121. Tom. II. pag. 401.
(*o*) Targioni Tozzetti Obfervat. Medic. pag. 109.
(*p*) Tractat. de Hydrope pag. 635.

quod raro curetur hydrops, si scorbutum, jam intensiori gradu minacem, comitetur, vel sequatur. Cum autem in morbis, in quibus certa pernicies praevidetur, anceps etiam remedium tentari possit, forte ne tunc quidem haec methodus omnino repudianda videtur; praecipue cum antisepticam corticis Peruviani vim tot jam experimenta probaverint, per quam caveri posse gangraenam, vel coërceri, si jam nata fuerit, magna spes superest.

§. 1243. PER urinas evacuati hydropis quum citentur plurima exempla, & hanc viam tentabimus praeëunte natura, utendo salibus urinosis, fixis, compositis, specificis animalibus; vitriolatis, solutisve metallis, specificis renibus.

Antea ad §. 1230. monitum fuit, urinae paucitatem hydropis imminentis signum esse; unde, uti tunc dictum fuit, *Helmontius* praecipuam causam Hydropis in renibus ponebat; & quia videbat in hydropicis urinam paucam ruberrimam excerni, dixit (q): *Sicuti deficiente potu, nihilominus adhuc renes urinam cruoris eliciunt, licet parcam, ita & in hydrope urina est cruoris, non potus, non laticis.* Et paullo post addit sequentia: *Non ergo renes cadere sinunt laticem proprio pondere, sed vere mittunt, non secus, atque vere iterum trahunt eundem, trans omnem venarum cruorem, dum scilicet sanatur hydrops per missiones.* Unde concludit; in renibus *solvendum est itaque pertinaciae vitium Archei, ita ut missio sequatur, si speranda est sanitas.*

Cum autem abundans in sanguine aqua, post potum tenuem copiosum v. g., vel & post imminutam perspirationem cutaneam, per renes naturali lege secernatur, & secreta expellatur de corpore, facile apparet ratio, quare semper Medici de remediis diureticis cogitaverint; quae praeterea & hoc commodi habent, quod caeteris paribus minus turbent corpus, quam vomitoria, & purgantia, minusque aegros debilitent. Unde etiam *Sydenhamus* (r), qui praecipuam curandi hydropis spem ponebat in usu emeticorum, & validorum purgantium, tamen diuretica remedia adhibere coactus fuit in debilioribus aegris, & in mulieribus hystericis, & fatetur, quod horum usu solo *hydropes pro deploratis habitos curatos viderit in iis, quorum crasis debilior purgantibus ferendis non fuit.*

Diuretica autem remedia habentur admodum varia (s). Aquae enim, & aquosa omnia, ad quae etiam referuntur acescentes animalium humores, ut serum lactis, lac acidum, lac ebutyratum, si copiose potentur, aquae copiam in sanguine augent, & hoc modo aquae secretionem per renes promovent: cum autem in hydropicis colluvies aquosa jam adsit, & per renes parum secernatur, metus est, ne ingesta aquosorum copia augeatur hydrops. Nisi enim tubuli renales his assumtis sic reserari possint, ut liberrime transmittant, quid-

(q) In Capitulo *Ignotus Hydrops* pag. 411. §. 20. N. 4. & 5. 10. & p. 412. §. 20. N. 19.
(r) Tractat. de Hydrope pag. 629.
(s) Herm. Boerhaave Instiiut. §. 1222.

quidquid aquosi ingestum fuerit, crescet morbus, cum cutis hydropicorum vix transpiret, adeoque vix spes sit, per vasa cutanea aquam ingestam exire posse. Ob hanc rationem solent Medici potius adhibere illa, quae stimulo, aut specifica virtute diuresin promovent. Interim constat, aquas medicatas magna copia potatas, si tandem per renes transire potuerint, deploratum etiam hydropem curasse; cujus mirum exemplum antea ad §. 1236. memoratum fuit. Fatendum tamen est, quod anceps semper eventus sit, cum aquosa magna copia ingesta, si non profuerint, noceant semper.

Cum autem in sanitate per urinae vias expellantur & salina de corpore, quae diutius relicta nocere potuissent, hinc crediderunt Medici, urinae secretionem augeri posse, si ingererentur talia, quae secretionis hujus necessitatem facerent majorem. Certum est, quod ingesta salina in sano corpore majorem faciant urinae secretionem; sed imprimis ideo, quia, siti ab his assumptis nata, copiosior potus ingeritur, adeoque & plus urinae prodit. Nisi enim simul potetur, ab his acrior poterit reddi urina, & frequentior nascetur ad mingendum stimulus, sed non sequetur semper copiosior urinae excretio; quae imprimis in hydrope curando desideratur. Praeterea sitim, adeo saepe molestam hydropicis, augere per salina remedia exhibita, non videtur semper tutum, cum rari inveniantur, qui obfirmato animo illam tolerare possint; unde potu copiosiori ingesto crescit dirus hydrops. Acidos sales, qui etiam inter diuretica remedia numerantur, hinc praetulerunt multi, cum sitim sedent, & simul efficaciter putredini resistant.

Acetum, ad uncias quinque, vel sex potatum, in Ascite curando profuisse, legitur (*t*). Alcalinis salibus usi fuerunt alii, & minori cum scrupulo haec tentabuntur, cum *Celeberrimi Pringle* experimentis constet, alcalia non adeo favere putredini augendae, ac quidem olim credebatur.

Omnium tamen optime successit, dum sales alcalini fixi acido vegetabili jungebantur, ut sic fieret tartari regenerati species quaedam. Efficacissima haec invenit *Sydenhamus* (*u*), salia nempe Lixivialia vino infusa; neque credidit, quidquam referre, e quorum vegetabilium genere desumerentur. Cum autem *genista* facile haberi possit, & antiqua jam traditione medica ad hydropem curandum laudata fuerit haec planta, cinerum ejus libram frigide infundi jubebat libris quatuor vini Rhenani, addendo pugillum unum, alterumve absinthii vulgaris: filtro depurati liquoris uncias quatuor mane, & vesperi dabat, usque dum tumor omnis evanesceret; & testatur, se vidisse felicissimum successum. Cum autem *genista* succum salsum habeat, in cineribus ejus copia salis fixi relinquitur. Multi etiam laudaverunt cineres *stipitum fabarum*; alii ex aliis plantis desumtos. Si sali fixo, ex cineribus harum plantarum elixiviato, addatur vinum acidulum, tali proportione, ut unciae salis affundantur binae vini librae, habetur efficax ad hunc scopum remedium; quod simul valida vi solvente, ac deobstruente pollet, sicque viscerum obstru-

(*t*) Combalusier Pneumato-Patholog. pag. 535.
(*u*) Tract. de Hydrope pag. 629.

ſtructionibus reſerandis, & liquidorum ſolvendae tenacitati nimiae utiliſſimum eſt, adeoque non tantum evacuandis aquis, ſed & pluribus hydropis cauſis tollendis prodeſt.

Baccae juniperi infuſum praebent; quod ob diureticam virtutem ſatis celebre eſt, ſed magna copia harum baccarum addita debet parari, cum hoc remedium facile a corpore feratur, nec turbas excitet. Optime profuiſſe aſcitico homini teſtatur *Du Verney junior* (v), dum potus communis loco dabatur vinum, baccis juniperi infuſis medicatum, ſimulque addebatur centaurium minus. Saepius vidi, forte infuſum harum baccarum ſuffeciſſe ad curam aſcitis, & anaſarcae, dum nondum penitus inveteratus erat morbus. In officinis habetur *rob* ex *baccis juniperinis* paratum, cujus unciae quatuor ſi diluantur in duabus libris *aquae ſtillatitiae juniperi*, & huic miſcellae addantur binae unciae *ſpiritus* ex *baccis juniperi* deſtillati, habetur remedium, quod concentratas baccarum juniperi vires habet; cui quandoque ſolet addi uncia media ſpiritus nitri dulcis, ſi aegri multum ſitiant. Hujus remedii uncia una, aut altera ſi detur omni trihorio, ſatis pulcrum effectum ſolet praeſtare. Profuit & *ſemen fraxini* infuſum *ſpiritui baccarum juniperi*, ſi ſimili modo ſumeretur.

Plures aliae plantae ob virtutem diureticam laudantur (x); ex quibus variae formae remedia ad hunc ſcopum confici poterunt. Obſervatum fuit aliquando, valida purgantia hydropicis, & ſatis audaci quidem doſi, exhibita, nullam evacuationem per alvum, ſed ingens urinae profluvium feciſſe. Sic legitur (y), quod *diagridii* grana quindecim, & totidem grana *mercurii dulcis*, additis granis ſex *gummi guttae*, hydropico data, non moverint alvum, ſed ſecuta fuerit incredibilis urinae excretio. Dictum fuit antea ad §. 1237. 3. de pulcra illa methodo exhibendi purgantia, emetica, & alia validiſſima remedia, tam refracta doſi, vel ſic cicuratis viribus, ut vix agant in primas vias, & quod tunc ſaepe vi diuretica inſigni agant, adeoque & huic ſcopo utiliſſima ſint. Sic obſervatur, *aſari* folia, quae cruda, vel aquae infuſa, ſi exhibeantur, validiſſime ſurſum, & deorſum corpus evacuant, ſi coquantur per unam, alteramve horam, agere vi diuretica tantum (z).

Millepedum cum vino contritorum ſuccum expreſſum laudaverunt plures, & profuiſſe novi. *Cantharides* auſi fuerunt dare quidam, ſed peſſima quandoque ſequuntur mala, quae *Dioſcorides* graphice deſcripſit. Unde cum tuta, & ſatis efficacia remedia diuretica habeantur, prudentiores Cantharidibus abſtinere ſolent.

Inter diuretica certa, & efficacia *Scillae* bulbus primum videtur mereri locum. Amariſſimo ſapore ingratum quidem eſt, & quod majori copia datum, nauſeam, ac vomitum movet ſatis valide, Veteribus Medicis, ad difficiles multos morbos curandos, laudatum remedium, praecipue dum vino

(v) Académ. des Sciences l'an 1703. Mémoir. pag. 172.
(x) Herm. Boerhaave Inſtitut. §. 1222. N. 7.
(y) De Laiſſe Rec. d'Obſerv. de Chirurg. pag. 179.
(z) Herm. Boerhaave in loco modo citato.

vino, vel aceto infundebatur; unde *acetum scilliticum*, *vinum scilliticum*, *mel*, & *oxymel scilliticum* multo in usu erant; interim tamen videntur Veteres Medici metuisse utcumque validas hujus bulbi vires; & ideo adhibuisse varias praeparationes ad mitigandam ejus efficaciam. Notum est, *Trochiscos scilliticos*, qui *Theriacam* ingrediuntur, parari ex scillae bulbo in clibano assato; ex cujus pulpa, addita farina, dein parabantur trochisci. *Aetius* (*a*), recensens illa remedia, quae ad ciendam urinam ab hydropicis bibuntur, laudat, si *acetum scillinum assidue sorbeant. Etenim ex eorum numero, quae citra gravitatem urinam cient, est scilla assata, delincta ex melle: aut scillam assatam terito, eique farinae ervi per pondus admisceto, siccato, ac drachmam unam ex vino dato*. Scillam coctam deligari super tumores hydropicos, suasit *Celsus* (*b*); & in Leucophlegmatia curanda dicit; *quod si valens est, qui id accipit, ei scilla cocta simul supra ventrem deligatur*. Scillae bene purgatae libram, adjectis vini sextariis tribus, ad tertias decoqui jubebat *Caelius Aurelianus* (*c*), deinde ex hoc vino scillitico dabat *duo cochlearia, & proficiente curatione, usque ad unciae unius accedere modium oportet. Sed hoc erit post gestationem adhibendum, vel post perunctionem corporis, & ante sumptionem (cibi), cum plurimo interjecto tempore*. Unde apparet, quod veteres Medici anxia cum cautela tantum usi fuerint *scillae* bulbo.

Cum semper in illa opinione fuerim, potius minuendam esse medicamentorum quantitatem, si quid mali ab illis metuatur, quam ut laboriosis praeparationibus cicurentur illorum vires, adhibui potius recentem, & crudum scillae bulbum. Quamvis enim exotica planta sit, diu servari potest recens, & succi plena: saepe enim non sine admiratione vidi, bulbum scillae, charta crassiori involutum, in mercatorum scriniis per plures menses servatum, non tantum mansisse integrum, sed & germinasse. Vegeti talis bulbi, remotis tantum tunicis exterioribus aridis, unciam mediam infundi curavi libris duabus vini, & adulto homini mane, vacuo ventriculo, unciam mediam talis vini scillitici exhibui. Solet plerumque sequi levis nausea, absque vomitu, & subito adest magnum urinae profluvium, ita ut intra paucas horas sex, octo, imo duodecim libras excretas viderim, summo cum aegrotantium levamine. Minuitur, vel augetur remedii dosis pro varia aetate, & tolerantia aegri. Attente enim exspiscari conabar, quaenam sufficeret dosis, ut sequeretur levis nausea tantum; tunc enim certus eram de diuresi secutura. Si autem inde vomerent aegri, non sequebatur tanta urinae excretio; nec succedebat etiam, si nullam omnino nauseam sentirent. Haec videtur esse ratio, quare celebris Autor (*d*), *ut vomitum a scillae usu caveret*, *monuerit sequentia*: *Et siquidem squillae infusio detur cum aqua Cinamomi forti, raro vomitum ciet: sed modo per alvum, modo per renes copiosissimo flumine excernitur. Et profecto hanc ob causam fit, ut adeo in hydropicis celebretur ejus usus*.

R 2 Dosis

(*a*) Serm. X cap. 36. pag. 240. (*b*) Lib. III. cap. 21. pag. 164. (*c*) De Morb. Chronic. Lib. III. cap. 8. pag. 477. (*d*) Russel de Tabe Glandulari pag. 68.

Dosis hujus remedii differt multum in variis hominibus. Vidi, qui vix ferebant unciam mediam, quin vomerent; in aliis tripla quantitate opus fuit, antequam nauseam sentirent. Repetitur quotidie vini scillitici usus, donec omnes aquae per diuresin evacuatae fuerint: cum autem soleant sensim minus affici ab hoc remedio, prudenter augetur dosis, donec effectus sequatur. Quamvis autem *scilla*, & omnia inde parata remedia, insignem vim solvendi, & attenuandi habeant, tamen non semper sufficiunt, ut hydropis causam tollant; & saepe aliis remediis opus erit. Hic tantum agitur de evacuatione colluviei aquosae per diuresin, in qua promovenda insignem hoc remedium praestat effectum. Facile autem patet, tunc tantum posse exspectari auxilium ab hoc remedio, si cavum, in quo haeret collecta aqua, adhuc aptum sit, ut resorbeat; secus enim per urinam exire non posset. Cum autem inde minus debilitentur aegri, quam a validis purgantibus, hinc *scillae* usum tentare soleo, antequam instituatur Paracentesis.

§. 1244. PEr Vomitus solvuntur cuncta tenacia, concutiuntur obstructa, expelluntur stagnantia, unde mirabiliter in hoc morbo prosunt.

Antea ad §. 1237. dictum fuit de usu, & efficacia emeticorum in hydrope curando, dum tam refracta dosi dantur, ut levem tantum nauseam excitent, & potius per alvum evacuando agant, vel per auctam urinae excretionem. Hic autem agitur de effectu vomitoriorum, non quatenus per vomitum evacuatur aqua, sed potius per concussus validos inter vomendum sic moventur, & agitantur aquae collectae, ut resorberi possint a venis, & resorptae per varias vias expelli de corpore. Antea, ubi de *Vomitu febrili* agebatur §. 652., dictum fuit de valido illo, & convulsivo fibrarum muscularium, faucium, oesophagi, intestinorum, diaphragmatis, musculorum abdominalium motu, qui vomitus tempore contingit. Simul tunc notatum fuit, non tantum per vomitum expelli omnia, quae in ventriculo, & intestinorum cavo continentur, sed etiam omnes humores, qui ex aliis abdominis visceribus in ventriculum, & intestina venire possunt. Apparet hinc, quam late pateat emeticorum virtus. Patuit autem ex antedictis, saepe obstructiones viscerum esse causam hydropis, quandoque aquam in cavo abdominis collectam lentescere, imo in tremulam gelatinam mutari; quae sola concussione demum fluidior fieri poterit, adeoque resorptioni aptior. Sed & iisdem illis concussibus reserari poterunt obstructiones, si nondum in scirrhosam duritiem omnino degeneraverint. Adeoque patet, optimos Medicos merito magnam spem posuisse in usu emeticorum ad curandum hydropem; non tantum ascitem, verum etiam, ut *Aëtius* (*e*) dixit, *Maximum hydropis subter cutim auxilium vomitus praestant*; & vel in pueris anasarca laborantibus hoc tentandum voluit; licet difficulter persuaderi ipsis possit, ut haec remedia admittant; unde jubebat, tonsillas pinnulis, aut digitis oleo in-

(*e*) Serm. X. cap. 31. pag. 247.

inunctis, irritandas esse, ut vomitus fieret; imo & alias plures artes recensset, quibus hoc obtineri posset. Concutitur enim inter vomendum totum corpus, & omnes fere agitantur musculi. Licet autem non videatur, quod statim possit exspectari aquarum evacuatio per vomitoria data, sed potius per concussus inter vomendum sic disponantur aquae, ut resorberi possint ex cavis, in quibus collectae haerebant, tamen notat *Sydenhamus* (*f*), quod, cessante vomitione, catharsis soleat sequi, quae aquas per vomendi concussus resorptas evacuat; imo etiam observavit, quod, post repetitum aliquoties emeticorum usum, aquae per os, & per alvum evacuabantur (*g*). Simul etiam monet, si leviter tantum tumeat abdomen in ascite, aquas per vomitoria non ita prompte educi, quam si majori copia aquarum abdomen tumeat: *Etenim vel ipsa aquarum moles, dum emetici operatione agitatur, ac concutitur, ad earundem evacuationem mire confert; atque eam ob causam, nisi venter in tumorem insignem attollatur, omnino convenit, ut tota res evacuationibus per inferiora committatur.* Facile enim intelligitur, praelum illud abdominale, dum simul agunt diaphragma, & musculi abdominales, validius agere in contentas aquas, si abdomen turgeat.

§. 1245. SEd fortia dari, saepe repeti, & sine longa mora intermedia se mutuo excipere debent.

Haec erat *Sydenhami* (*h*) methodus, quam satis audacter adhibebat. Paupereulae enim mulieri, quae quinquaginta annos jam superaverat, & post diuturnam febrim intermittentem carceri per triennium inclusa, a frigore multum passa fuerat, cui dein ascite abdomen adeo intumuerat, ut fateatur, se parem tumorem nunquam vidisse; huic mulieri, inquam, emeticum dedit Antimoniale validum, unciam nempe cum dimidia Infusionis *Croci Metallorum* per tres dies successivos, & postea alternis diebus, usque dum sex omnino doses talis Emetici sumsisset. Detumuerat quidem post haec assumta abdomen cum insigni levamine, sed adeo simul turbatum erat corpus violentia remedii, ut tutum non crederet pergere in eorundem usu, sed repetita catharsi curam absolvere debuerit: saepius tamen interpolare debuit horum usum, cum affectus hysterici sequerentur purgantium usum, licet mitiores illis, qui ab Emeticis datis excitabantur. Hoc praesertim incommodi habet talis medicatio, quod validissimis remediis opus sit, quae frequenter repeti debeant, absque longa interposita mora; cum aliter denuo magis intumescere incipiant aegri. Sed certe ad tantas molestias sustinendas requiritur, ut viscerum integritas tot vomendi concussus absque noxa ferre possit, & vires adhuc satis firmae sint.

Notandum praeterea est, quod post tot evacuationes toleratas nondum curatus sit hydrops, cum Medicus minime adhuc certus esse possit, sublatam esse

(*f*) Tractat. de Hydrope pag. 617.
(*g*) Ibidem pag. 625.
(*h*) Ibidem pag. 624.

esse hydropis causam; tantum eduxit aquas, quae in cava corporis effusae fuerant. Superest adhuc semper tertia conditio (vide §. 1231.), in hydrope curando requisita, nempe ut tollatur labes debilitatorum viscerum, sive haec causa fuerit hydropis, sive effectus. Si jam consideremus, magnam vim inferri visceribus per repetitum tam validorum remediorum usum, an non tutius erit, per paracentesin ex cavis abdominis, & thoracis aquas educere, aut in anasarca parare in declivibus corporis locis emissaria, per quae aqua, per totum habitum corporis collecta, depluere possit? Tuto haec tentari posse, ex ante dictis patuit; minorique cum aegrorum molestia, & periculo hoc fieri, vix ullum dubium videtur.

§. 1246. UT plurimum eadem valide solent evacuare alvum, unde duplici effectu, quin saepe & tertio, diuresi,, prosunt.

Adeo affinis est Emeticorum, & Catharticorum virtus, ut Emetica fere semper alvum simul movere soleant, & purgantia, imprimis validiora, vomitum excitent illo tempore, dum agere incipiunt. Laudabat hinc infusi croci metallorum usum, cujus sesquiunciam, vel uncias duas in purgatu difficillimis, dabat *Sydenhamus* (*i*), *quia cessante vomitione, in Catharsin τὴν κάτω solet desinere*. Imo si non sequeretur inde copiosus alvi fluxus, addebat infuso *croci metallorum syrupum de spina cervina*, & *Electuarium de succo rosarum*. Observaverat *Hofmannus* (k), in hydrope curando, Emetica, paullo majori etiam dosi data, serum aquosum per inferiora, rarius vero per superiora expellere; & alio in loco felicem curam recenset, dum purgantibus addidit radicem Ypecacuanhae, hoc cum effectu, ut non tantum alvus sufficienter evacuata fuerit, *verum & mira aquosi liquoris, sanguine parum tincti, quantitas per uterum effluxerit*: saepe etiam aucta diuresis solet sequi, postquam per vomitus concussiones incepit resorberi serum extravasatum, quod postea per varias vias exit de corpore, si feliciter cura successerit.

§. 1247. PEr alvum seri eductio fit per usum largum, saepe & breviter repetitum, summe purgantium, variis formis, maxime liquida, assumtorum.

Magnam spem Medici posuerunt in purgantium remediorum usu ad curandum hydropem, imprimis, quia observata docuerant, naturam saepius hanc viam indicare in sanando hoc morbo. Dixerat, (uti alia occasione ad §. 423. β & 720. monui) *Hippocrates*; *Hydropicis, secundum venas aqua in alvum prorumpente, solutio fit* (*l*). Et alibi (*m*); *Hydropi incipienti alvi pro-*

(*i*) Tractat. de Hydrope pag. 617. 618. (*k*) Medic. Ration. System. Tom. III. Sect. II. cap. 5. pag. 483. (*l*) Coac. Praenot. N. 461. Charter, Tom. VIII. pag. 879. (*m*) Ibidem N. 457. Ibidem pag. 878.

profluvium aquosum superveniens, citra cruditatem, morbum solvit. Iterum validam alvi evacuationem laudat (*n*); *Subaquoso, & lienoso, albaque pituita detento, alvus vehementer perturbata, bonum.* Alio in loco (*o*), ubi sub nomine *Pituitae albae* describit Anasarcam, totum corpus occupantem, dicit; *Huic si venter per morbi initia sua quidem sponte turbetur, sanitati est proximus*: deinde subjungit: *Quod si non purgetur, medicamentum deorsum purgans, quo aqua purgetur, exhibeto.* Alibi autem (*p*), de eodem morbo, sed jam vetustiori, agens, suadet: *Si alvus sponte turbata non fuerit, cneoro dato, aut hippophae, grano cnidio, vel Magnesio lapide purgare oportet.* Ex quibus patet, *Hippocratem* multum boni exspectasse ab alvi fluxu in recenti hydrope, si sponte naturae fieret, & hanc evacuationem per artem promovisse, si spontanea non sequebatur, & quidem satis acribus remediis, etiam in morbo jam vetustiori. Sed notandum est, quod vires adhuc constabant aegris, dum hanc curationem tentabat *Hippocrates*: jubet enim, *ut postero die mane viginti stadia obambules. At reversus, panem exassatum parvum comedat, & opsonium allium coctum habeat, vinique ejusdem (nigri nempe austeri, & fortis) pauculum meracius bibat, deinde stadia triginta ambulet, quumque tempestivum fuerit, quantum prandere consueverat, coenet. Pro opsonio maxime quidem pedes suillos, aut capita habeat. Sin minus galli carnibus, aut suillis, tritis utatur. Piscibus vero, scorpio, aut dracone, aut cuculo, aut callionymo, aut gobio, aut aliis piscibus, aequalem facultatem habentibus. Ex oleribus, alliis solis utatur, neque olerum ullo alio. Haec autem quam plurima comedat, tum cruda, tum assa, & elixa, singulis diebus semper plura, & pro ciborum ratione ex pauco plus laboret.*

Ex quibus patet, quod *Hippocrates* purgandi methodum adhibuerit in curando hydrope, si recens fuerit, & si vetustior esset, in talibus aegris, quibus viscera firma erant ad digerendos validos cibos, bis de die assumtos, & simul vires tantae, ut corporis exercitiis, ac laboribus ferendis pares essent. Neque videtur inveteratum morbum his remediis aggressus fuisse, cum subjungat: *Judicatur autem triginta diebus, lethalis sit, nec ne.* Neque talis hydrops a pertinaci causa ortum duxit, quales sunt viscerum scirrhi, tumores, &c. Dicit enim: *Hic morbus potissimum per aestatem oritur ex aquae potu, ad haec etiam ex multo somno.*

Neque videtur, multum sperasse a catharticis, si ab hydrope jam admodum intumuisset aeger. Monet enim (*q*): *Hunc si incipientem* (curandum) *acceperis, priusquam aqua exuberante distentus fuerit, medicamenta propina, quibus aqua, aut bilis per inferiora purgetur. Bilis vero minime movenda.* In hydropicis enim saepe bilis quantitate, & qualitate deficere solet, & uti notum est, illi minus in lentos morbos proclives sunt, quibus acrior, & copiosior bilis adest. Certum est, si conditiones §. 1239. adfuerint, feliciter

R 4 saepe

(*n*) De Morbis Lib. I. cap. 4. Charter. Tom. VII. pag. 535., & Aphor. 29. Sect. VII. Charter. Tom. IX. pag. 305. (*o*) Ibidem Lib. II. cap. 28. Charter. Tom. VII. pag. 579. (*p*) De Intern. Affect. cap. 22. Ibidem pag. 654. (*q*) Ibidem cap. 6. pag. 626.

ſaepe curam perfici catharticorum uſu. Memini inter alios plures caſus ſimiles, quod binis purgantis remedii doſibus ſanaverim hominem, qui univerſali Anaſarca laborabat, dum ſimul abdomen aſcite tumeret: dederam ſcrupulos duos *radicum jalappae* cum granis quatuor *turbith mineralis* pro doſi, felici adeo effectu, ut totus detumuerit, & perfecte ſanus foret: verum erat vir triginta annorum, robuſtus, antea ſemper ſanus, qui, aeſtuante ſub ſole iter faciens navi, ingentem cereviſiae tenuis copiam biberat, & dein, non tecto corpore, refrigerato ſubito poſt validum tonitru aëre, obdormiverat. Verum in vetuſtiori jam morbo, & ſi difficiliores hydropis cauſae fuerint, non ſperandus eſt felix adeo eventus.

Obſervatum fuit fere ſemper, hydropicos, imprimis adulto jam morbo, vix moveri, niſi a purgantibus validioribus, imo, ſi repeti debeat catharticorum uſus, augeri doſim debere, aut acriorem ſtimulum addendum eſſe. Si jam percurramus Catalogum purgantium, quae hydragoga vocari ſolent, fere omnia ſunt validiſſima; & quae ſimul hanc vim habent, ut ſolvant totum ſanguinem, ſolutumque in tenuem olidum liquorem per alvum expellant. Dum enim gonorrhoea, aliaque mala venerea, purgantibus datis ſaepius tentantur, videmus manifeſte totum ſanguinem ſolvi, labia, oculos, gingivas, &c. palleſcere, totamque corporis toroſitatem collabi. Sed in aſciticis, adulto jam morbo, macies eo major fit, quo abdomen magis tumet (vide §. 1230.). Si ergo per purgantia hydragoga valida pauculum illud ſanguinis, quod adhuc per vaſa majora circumducitur, ſolvatur, metus eſt, ne exhauſtus pereat aeger, niſi ſubito reſorpta aqua, in abdomine contenta, per alvum expellatur; ſicque roborantibus remediis, & victui analeptico locus detur. An ergo non patet denuo, citius, & tutius per paracenteſin educi poſſe colluviem ſeroſam? Si jam videamus illa remedia, quae ad hunc numerum, uti & ad numerum 1245., habentur, invenimus *turbith minerale*, *ſuccum recenter expreſſum corticis medii ſambuci*, *ſoldanellae folia*, *elaterium*, ſive *cucumeris aſinini ſuccum inſpiſſatum*, *gialappam*, *ſcammoneum*, &c., *Lunam purgativam Boylei*, quae & *argentum Hydragogum Angeli Salae* dicitur (*r*). Ex illis, quae ante notata fuerunt, patuit & *Hippocratem* ſatis acribus purgantibus uſum fuiſſe. Sed & *Celſus* (*s*), qui dixerat; *Alvum moliri cibo melius eſt, quam medicamento*; tamen in hydrope curando, ſi res cogat, inter alia minus efficacia commendat *Iridem*, *Nardum*, *&c.*, *Uvam taminiam*, *quam* σταφίδα ἀγρίαν *Graeci vocant*, & quae certe acerrima eſt. Addit tamen: *Primo*, *quae leniſſima ex his ſunt*, *id eſt*, *roſae folia*, *vel nardi ſpica tentanda ſunt*. Neque videtur faviſſe adeo uſui purgantium ſaepe, & breviter repetito: poſtea enim ſubjungit ſequentia; *Hactenus communiter de omni ſpecie praecipi poteſt: ſi vehementius malum eſt, deducenda ratio curandi eſt*.

Interim *Sydenhamus* (*t*), & alii multi ſe expertos fuiſſe teſtantur, ubi pur-

(*r*) Herm. Boerh. Chem. Tom. II. pag. 468.
(*s*) Lib. III. cap. 21. pag. 162. 163.
(*t*) Tractat. de Hydrope pag. 613. 614.

purgantibus remediis tentatur aquarum expulsio, non succedere curam, si post longa intervalla tentetur repetita purgatio. Unde noluerunt cessandum esse ab horum usu, nisi urgente necessitate, donec omnis aquarum moles omnino fuerit evucuata. *Caeteroquin, quantumlibet copiosa catharsis praecesserit, aquis denuo colligendis ansam praebebimus, atque ex hac induciarum occasione, quasi victoria jam parta uti nescientes, tandem loco pulsi, re infecta turpiter fugabimur.* Prudenter tamen inquirendum jubet, an aegro facile moveatur alvus, cum hic in variis hominibus magna diversitas inveniatur, dum aliquando robustissimi lenibus catharticis facile moventur, & contra debiliores quandoque validioribus indigent, ut alvus moveatur. Tamen purgationem paullo fortiorem praeferebat, nec multum metuebat hypercatharsin, cum *laudano liquido* certo, & cito illam domare posset.

Quandoque & purgantia per diuresin agunt; rarum est, quod per alvum, renes, & sudores simul agant. Talem effectum fecit *Senека*, sive *Polygala Virginiana*, dum uncia radicis in pinta aquae coquebatur ad medietatem, & colaturae tria cochlearia dabantur omni hora homini anasarca universali, & ascite decumbenti. Simul aderat febris. Optimus tamen successus fuit, licet lien mole magnus, ac durus fuerit; nam & tumor hydropicus detumuit, & febris sedata fuit (*u*).

Liquida autem forma praefertur in purgantibus, quia primae viae siccae saepe omnino sunt; ita ut pilulae, & alia solidiora vix solvantur; hincque minus agant.

§. 1248. DIssipatur calore foci, hypocausti, furni, arenae, solis, salis, fimi, excitato sudore, vel diaphoresi.

Cum quotidiana observatione constet, madida corpora in aëre sicco calido, dissipato sensim humido, siccescere, idem tentatum fuit in hydrope curando, hac quidem spe, ut quotidie aliqua pars superabundantis humidi dissiparetur de corpore. Sed aër, dum siccat corpora humida, undique illa alluit; hydrops autem in cavis corporis collectus haeret; vel dum per habitum corporis dispersus in tunica cellulosa locatur, cutis illam ambit, quae difflationem aquae impedit. Dixerat *Aretaeus* (*v*), dum de hydrope post hepatis morbos sequente agit, omnium tutissimam esse curationem, si sudor liberalius effluens morbum solveret; sed simul monet, hydropicos non solere ita multum in cute humectari; unde patet, ab hac exsiccatione hydropis, per aërem siccum calidum, non adeo multum exspectandum esse.

Verum videtur calor major conciliatus hydropicis alium usum habere posse. Antea jam saepius monitum fuit, ab arteriis vaporis forma efflari humidum in cava corporis, illudque simili sub forma resorberi a venis, antequam in ichorem concrescit: unde in vivis, & sanis animalibus, subito apertis abdomine

(*u*) Académ. des Sciences l'an 1744. Memoir. pag. 55.
(*v*) De Caus. & Sign. Morbor. diuturn. cap. 13. pag. 43.

mine, vel thorace, omnes partes his cavis contentae inveniuntur quidem humidae, sed collectus humor non apparet, tantum exhalat vapor humidus, suburinosum odorem effundens. Cum jam crura, & femora hydropicorum frigida manifeste percipiantur, nihil hic in vaporem solvitur, nihil ergo resorbetur, sed accumulatur magis magisque aquosum illud, quod arteriarum oscula extrema pergunt effundere. Si nunc per artem applicato majore calore pars aliqua collectae aquae incipit in vapores resolvi, haec resorbebitur, & sic minuetur aquosus tumor. Docuit hoc evidenter casus ille, §. 1242. memoratus, ubi fortuito spiritus vini incendio detumuit anasarca crurum, & femorum, quae per plures annos duraverat, ita ut unicae noctis spatio totus tumor evanuerit, nec postea rediverit unquam, tota hac aquosa colluvie per urinas evacuata. Ubi enim semel resorpta fuerit aqua ex locis, ubi stagnaverat, solet facile sibi viam invenire, ut exeat de corpore.

A fricationibus calescere partes primo, quibus applicantur, & dein totum corpus, omnibus notum est: illae magno in usu erant veteribus Medicis (*x*); sed mollioribus utebantur, ne tensa a tumore hydropico laederetur cutis; simulque exponebant soli; *sed non nimium, ne febriculam incenderet: si is vehementior est, caput velandum est, utendumque fricatione*. Omni molimine conabantur calorem in cutem evocare (*y*), ambulando, currendo, frictionibus; quae dum in debilioribus non semper locum habere possunt, *evocandus est sudor non per exercitationem tantum, sed etiam in arena calida, vel laconico, vel clibano, similibusque aliis: maximeque utiles sunt naturales, & siccae sudationes, quales super Baias habemus in myrtetis. Balneum, atque omnis humor alienus est*. Siccum ergo calorem laudaverunt veteres, & adhuc hodie peregrinationes in Lusitaniam, Hispaniam, Neapolim consuluntur talibus aegris. Hydrope laborantem decet laboribus exerceri, sudare, dixit *Hippocrates* (*z*); sed si vires non sufficiant, ut per exercitia corporis calescere possint aegri, tunc externus calor ad supplendum hunc defectum adhibetur. Abdomini hominis, qui ascite laborabat, lateres calefactos applicari continuo curavi; nec sine successu; sed abdomen modice tumebat tantum. Variam methodum adhibuerunt Medici, ut calefacerent cutim, & stagnantem aquam mobilem redderent, hac imprimis spe, ut sudore dissiparetur aqua. Tenuioris fortunae hominibus consulebat *Schenckius* (*a*), *ut mensae incubantes universum corpus immitterent in clibanum, recenti pane extracto etiamnum tepentem, ita tamen, ut caput extra praefurnium, pulvinari innixum foret, ut libera maneret exspiratio, nec a calidiore aëre suffocationis periculum nasceretur*. Commendavit & balneum vaporis; sed tam calidum, ac aeger ferre posset: cum autem balneum vaporis laxet partes, per ipsam distensionem nimis jam distractas, hoc forte minus conduceret. Si simile quid tentandum foret, forte melius conduceret spiritus vini accensi vapor, ad partem hydropicam tumentem determinatus peculiari methodo, de qua in cura *Morborum Ossium* ad §. 529. dictum fuit.

Cum

(*x*) Celsus Lib. III. cap. 21. pag. 164. (*y*) Ibidem pag. 162. (*z*) Epidem. Lib. V. Textu 41. Charter. Tom. IX. pag. 347. (*a*) Lib. III. pag. 442.

Cum autem fimus calesceret, calore satis simili, ac est in corpore humano sano, in hydrope curando ejus quoque usus tentatus fuisse legitur: sic *Heraclitus*, dum hominum odio in montes secessit, oleribus, & herbis vivens, hydropicus factus fuit, & se ipsum boum stabulo includens, fimoque bubulo obruens, curationem sperabat. *Hermippus* retulit, quod se ipsum objecerit solis radiis, ac jusserit, ut pueri boum fimo se oblinirent; sed quod postridie obierit; alius narravit, quod in fimo haerens a canibus discerptus fuerit. Aliis autem memoriae tradiderunt, quod ab hydrope quidem curatus fuerit, sed postea alio morbo vitam finiverit (*b*). Quidquid de eventu hujus curae fuerit, constat saltem, hoc tentatum fuisse. Fimi calor satis facile toleratur a corpore; nam constat, ova gallinarum sic excludi posse; & novi eruditissimum virum, qui adhuc in vivis est, in pueritia pressum dura pauperie, totum variolarum morbum superasse, dum solo fimo tectus erat, ut arceret asperrimae hyemis frigus, quod nono hujus saeculi anno toti Europae adeo molestum fuit.

Simul etiam tentaverunt dissipare tumores hydropicos, dum salem marinum decrepitatum siccissimum, calidum, linteo involutum, applicabant. Non autem solo calore excitato prodest hoc remedium, verum etiam sal marinus in se trahit aquam, ex ipso aëre, licet siccissimus videatur; hinc & spes erat, quod sub cute haerentem aquam sibi unire posset, sicque tumores hydropicos minuere. Neque caret haec methodus successu; si nempe saepius renovetur salis decrepitati applicatio, partim ut celerior obtineatur effectus, partim ne sal in muriam deliquescens rodat, aut inflammet, tensam cutim, & ulcera curatu difficilia sequantur.

Simul etiam apparet, tunc tantum prodesse diaphoresin, & sudores, quando resorberi incipit stagnans aqua, vel dum spes est, per calorem externum applicatum, foci, solis, arenae, &c., ad resorptionem disponi posse: tunc enim solet simul sudor sequi. Si autem, dum immaniter tumet abdomen in ascite, darentur calida stimulantia sudorifera, haec non agerent in lympham extravasatam, & stagnantem, sed expellerent de corpore pauculum illud fluidi, quod adhuc per vasa circumducitur vitamque continuat.

§. 1249. Tum maxime, pertinaci abstinentia a potu, victu panis biscocti, cum pauco sale, & pauxillo vini oleosi.

Tentata fuit & haec methodus quandoque cum successu; imo Celebres Medici certam inde exspectabant curam, modo viscera nondum essenr tabefacta, nec indomabilis causa morbi lateret in corpore: sed in tali casu nulla medendi methodus sanat, & sola superest cura palliativa. Potum parcum, illumque meraciorem, omnes Medici unanimi consensu suadent in hydrope curando, sed pertinacem ab omni omnino potu abstinentiam tolerare possunt pauci,

(*b*) Diog. Laert. Lib. IX. cap. 1. pag. 564. & sequent.

pauci. Hinc videmus etiam, Medicos admodum sollicitos fuisse, ut talia invenirent, quae fallerent sitim, sicque tolerabilem redderent omnimodam a potu abstinentiam. Aqua frigida, addito spiritu vitrioli acidula reddita, os colluere saepius, jussit *Sydenhamus* (*c*). Limones manducari jussit, vel tamarindos in ore retineri. Glycirrhizae radicem ore volvendam, suaserunt alii; quae ab hoc usu ἄδιψον vocari solet: omnia enim haec efficiunt, ut vel motu manducationis, vel leni stimulo os humescat internum, sicque minus percipiatur sitis tormentum. In eundum usum commendatur, ut cum pane biscocto sumatur pauculum salis; quamvis omnia salsa sitim augere soleant, si majori copia sumantur. Pauculum autem salis stimulando os humectat. Noverunt hoc Asiatici, dum per arida, & deserta loca peregrinantur: Camelis enim linguam, & gingivas sale perfricant; sicque haec animalia, per plures etiam dies, sitim tolerant. Bellicosa Hungarorum natio simili modo lassos, & siticulosos equos reficere solet.

Quam difficulter autem immanem illam sitim tolerent miseri hydropici, patet exemplo amici regis *Antigoni*, qui regis jussu diligenter ab omni potu arcebatur, sed, propriam urinam ebibendo, in exitium sese praecipitavit (*d*). *Metrodorus*, Epicuri discipulus, hydropis curam in se ipso tentans per abstinentiam a potu, dum aequo animo necessariam sitim non amplius sustinere posset, bibebat, deinde evomebat. Unde *Celsus* (*e*) conclusit: *Quod si redditur, quidquid receptum est, multum taedio demit: si a stomacho retentum est, morbum auget; ideoque in quolibet tentandum non est.*

Fuerunt tamen homines, qui sitis tormento vitam redimere & voluerunt, & potuerunt. Mirus imprimis casus legitur (*f*) rustici hydropici, de quo desperans Medicus, ut aliquod saltem consilium daret, subridens dixit: *Amice, si curari desideras, opus est, ut non ultra bibas, quam ut vitam sustineas.* Post annum integrum rediit ad Medicum, ut bibendi licentiam obtineret, cum hactenus omni caruisset potu. Facile obtinuit, & sanus postea vixit.

Per mensis spatium dum ab omni potu abstineret nobilis Pedemontanus, ascite laborans, integre sanatus fuit (*g*). Duos, gravissimo hydrope ascite laborantes, abstinentia a potu sanatos vidit *Celeberrimus Meadius* (*h*). Sed & illi fauces succo pomorum acidorum, aut limoniorum eluebant; sicque sitim pertinaciter fallebant.

Panis autem biscoctus in victu imprimis conceditur, quoniam facillimae digestionis est, sponte quasi deliquescens grati saporis simul, neque ventriculum gravat. Pauculum vini oleosi, qualia sunt vina Graeca, Hispanica, Tockaviense, &c., simul datur ad erigendas vires; quod imprimis prodest, si panis biscoctus simili vino intinctus sumatur.

§. 1250.

(*c*) Tractat. de Hydrope pag. 632. 633. (*d*) Celsus Lib. III. cap. 21. pag. 161. (*e*) Ibidem pag. 162. (*f*) Marcell. Donat. de Medic. Histor. Mirabil. Lib. IV. cap. 21. pag. 234. versa. (*g*) Hildan. Observ. Medico-Chirurg. Cent. IV. obse.v. 41. pag. 319. (*h*) Monita, & Praec. Medic. pag. 143.

§. 1250. Tertiae indicationi (1231.) satisfaciunt imprimis vina chalybeata, chalybs, & roborantia leniter adstringentia, debita dosi, & in tempore usurpata; victus siccus, vinum meracum, vetus, adstringens; motus.

Antea ad §. 1231. generales indicationes ad curandum hydropem enumeratae fuerunt: de binis prioribus hactenus actum fuit. Superest tertia, & ultima, ut nempe labes debilitatorum viscerum tollatur, sive illa causa hydropis fuerit, sive effectus.

Debilitatem in solidis partibus corporis humani pro causa Hydropis agnovit *Sydenhamus* (*i*); unde etiam foeminis, quibus laxior naturaliter corporis fabrica est, frequentiorem esse hunc morbum, quam viris, notavit. Monuit simul, magis increscere hyeme, quam aestate, tempestate pluvia, quam serena. Frigus quidem potius roborat solida; sed notandum, quod Hydropici frigus moleste ferant; hinc vel foco assident perpetuo, vel calidis in hypocaustis torpidi manent, & vix ullos facere possunt corporis motus; unde debilitas, & inertia augentur. Sed & mucosam inertem frigidam humorum degenerationem, quam sanguinis debilitatem vocabat, pro causa hydropis agnovit; quam cacochymiam observaverat oriri a nimia sanguinis jactura per vulnera, vel nimis repetitas sanguinis missiones, uti etiam a tali victu, qui non poterat superari viscerum, vasorum, & bonorum humorum in corpore praeexistentium efficacia; unde, loco boni sanguinis, degeneres omnino humores parabantur, sicque sequebatur cacochymia, quae in hydropem toties solet desinere. Similem sanguinis degenerationem observaverat fieri in illis, qui liquorum spirituosorum usui indulgebant nimis: in illis enim quotidie distenduntur vasa, turgent inflatae venae, & mox omnia, dissipatis de corpore illis spiritibus, collabuntur; miserique novis indigent stimulis, ut actiones solitas perficere valeant. Verum ad §. 25. 3. demonstratum fuit, distractionem nimiam inducere solidis corporis fibris debilitatem. Cum ergo quotidie sic nimis distendantur vasa, omne fere robur tandem amittunt, & pallor, genae pendulae, ac tremulae, manus effundentes plena vasa, nimis testantur aerumnosam conditionem illorum, qui potuum spirituosorum ingurgitationi perpetuo indulgent. Videri possunt circa rem hanc illa, quae ad §. 605. 11. habentur; ubi de pessimis ebriosorum malis agitur. Accedit, quod plerumque ebrietatem sequatur ingens sitis; unde copiosum potum aquosum ingurgitare solent, qui a vasis debilitatis nec subigi, nec expelli potest de corpore; unde in cavis corporis accumulatus varias hydropis species producit.

Patet ergo, debilitatem vasorum, & viscerum merito inter hydropis causas numerari. Sed & eadem debilitas hydropem sequitur, tanquam effectus. Dictum fuit ad §. 30, aquosa reddere fibras debiles, & contra ad §. 35. de-

(*i*) Tractat. de Hydrope pag. 608. -- 611.

demonstratum fuit, remedia aquosa, externa, interna, tepide applicata fibris nimis rigidis, reddere debitam flexilitatem. Si jam cogitetur, in ascite per tot menses, imo & per annos quandoque macerari omnia viscera abdominalia in sero aquoso tepido, facile patet, nimiam debilitatem metuendam esse, tanquam effectum hydropis. Dum cogitamus, in Anasarca cutim immaniter distendi, panniculum adiposum impleri aquoso humore, non miramur, post eductas aquas adeo flaccescere omnes illas partes; adeoque post evacuationem factam statim cogitandum est de roboratione harum partium; & quidem omnium maxime, si per Paracentesin, vel evacuantia remedia aquarum evacuatio subita facta fuerit. Si enim per dissipationem (§.1248.), aut pertinaci a potu abstinentia (§. 1249.), sensim imminuti fuerint hydropici tumores, solidae partes successive minorem vim patiuntur, sensim propria elasticitate se contrahunt, & robur acquirunt debitum.

Qua autem methodo, & quibus remediis firmitas restitui debita possit debilibus nimis, & laxis partibus corporis humani, dictum fuit ad §. 28., ubi de hac re agebatur.

Maximam autem spem posuerunt Medici, & merito quidem, in usu ferri, sive in substantia, ut vocant, sive soluti in acido vegetabili (k); imprimis, si addantur aromata, ac talia remedia, quae roborante, & adstringente vi pollent. In *Materia Medica* ad hunc numerum formula talis vini Medicati habetur; in qua tamen praestaret addere quatuor libras vini rhenani, cum in formula tantum binae librae vini praescribantur. Omnia enim haec agunt primo in ventriculum, & si nimis meraca fuerint, illum quandoque offendunt.

Chalybis usum non tantum commendavit *Sydenhamus* (l) ad roborandum corpus post eductionem aquarum, sed & in ipso hydrope, incipiente tamen, *qui vel pedes tantum inflavit*, *vel etiam ventrem*, *sed modice*, sufficere dixit non raro remediorum calefacientium, & corroborantium usum, neque tunc requiri emeticorum, & catharticorum exhibitionem. Simul autem monet sequentia; *Quoties hunc morbum solis corroborantibus*, *vel etiam lixivialibus aggredimur*, *aeger nullo modo expurgandus est*, *sive mitiori*, *sive fortiori pharmaco quocunque*, *tantisper*, *dum sanguinis corroborationi navatur opera. Evertet enim catharticum*, *quidquid corroborans exstruxerit*; *quod vel invitus agnoscat oportet*, *qui observaverit*, *tumorem*, *qui ab usu corroborantium jam imminui coeperat*, *mox a purgatione augeri.* Verum hoc tantum intelligit, ubi roborantibus solis hydropem curari spes est. Dum enim evacuantibus tentatur curatio, & vires aegri non permittunt, ut quotidianae fiant evacuationes, intermediis illis diebus corroborantia adhibere non improbat (m). Uti enim antea ad §. 1237. dictum fuit, usu cerevisiae medicatae ex *ferri limatura*, *cineribus genistae*, & *seminum sinapi*, felicissime curata fuit mulier, ascite, & anasarca laborans, interposito tamen subinde purgantium usu.

Victus

(k) Herm. Boerh. Chem. Tom. II. pag. 438. & seq.
(l) Tractat. de Hydrope pag. 633.
(m) Ibidem.

Victus autem tum imperatur siccior ex pane biscocto, vel saltem bene fermentato, & cocto, carnibus juniorum animalium assatis, piscibus fluviatilibus assis pariter. Potus sit parcior, sed meracior. Vinum imprimis generosum, rubrum, quod adstringentem simul vim habere solet, optimi usus est. Ut autem flaccida intestina, & ventriculus modice stimulentur, condimenta acriora cibis misceri solent, *sinapi*, *raphanus rusticanus*, *piper*, aliaque aromata, habita semper ratione tempestatis anni, aetatis, & peculiaris temperiei aegri, qui ab hydrope convaluit.

Omnium autem maxima spes, ad recidivam cavendam, ponitur in salubri corporis motu; nil enim magis roborat, & dissipat superflua de corpore. Haec erat ratio, quare *Hippocrates* in textu antea ad §. 1230. citato, ubi recenset bona signa, quae docent, hydropicum sanari posse, laudaverit imprimis, si aeger defatigationem facile sustinere possit; &, uti antea ad §. 1235. dictum fuit, valida corporis exercitia inter praecipua ad hydropem curandum remedia numerat. Legitur etiam (*n*) de piscatore, cujus venter ingenti mole intumuerat, qui assiduo labore detumuit, & perfecte sanatus fuit, nullis Medicis adhibitis auxiliis.

Interim dissimulari non debet, quod *Celsus* (*o*) dixerit de hydrope: *Inter initia tamen non difficillima curatio est, si imperata sint corpori sitis, quies, inedia*. Quantum sitis pertinaciter tolerata in hydrope curando prodesse possit, antea dictum fuit: dixerat *Hippocrates* (*p*): *Corporibus humidas carnes habentibus famem inducere oportet: fames enim exsiccat corpora*.

Forte sitis, & inedia tentata fuerunt in initio levioris morbi; quamvis durum videatur aegros siti, & fame cruciare; sed quietem, quantum memini, nemo consuluit, nisi *Celsus* in hoc loco tantum. Certe aegri fame, & siti enervati corporis notum tolerare non possent. Videtur autem haec cura tentata fuisse in amico regis Antigoni, cum non tantum propriam urinam biberit, sed etiam malagmata sua devoraverit (*q*). Quod autem in aliis casibus *Celsus* (*r*) motum corporis laudaverit, patet ex illis, quae paullo post sequuntur: *Atque hic quoque, quaecunque species est, si nondum nimis occupavit, iisdem auxiliis opus est. Multum ambulandum, currendum quandoque, &c.*

Caeterum ad roborandas partes flaccidas insignem usum habent fasciae, postquam plane, educta aqua, detumuerunt partes, de quarum usu insigni dictum fuit §. 28. 3. Solent etiam fasciae, optimo cum effectu, fumo aromatico *succini*, *olibani*, *mastiches*, *styracis calamitae*, *benzoin*, *&c.*, impregnari.

§. 1251.

(*n*) Marcell. Donat. de Medic. Histor. mirab. Lib. IV. cap. 21. pag. 235. versa.
(*o*) Lib. III. cap. 21. pag. 161.
(*p*) Aphor. 69. Sect. VII. Charter. Tom. IX. pag. 326.
(*q*) Celsus in loco modo citato.
(*r*) Ibidem pag. 162.

Certe, si a putredine nata aër extricatus, elasticus redditus, distendit abdomen, tolli debet putridus ille fomes, aqua nempe extravasata in abdomine, adeoque cura ascitis requiritur. Quam parum autem spei superererit, dum hepar, & lien in putrescente lympha macerata fuerint? in tabum putridum brevi omnia diffluent cum certa pernicie.

Paracentesis ipsa, quamvis ex sua natura satis tutum sit remedium, aëris externi liberiori admissione inceptam augebit putredinem. Nec reliquae methodi, de quibus in ascite curando dictum fuit, meliorem usum habebunt; omnia enim valida sunt, movent fortiter, & quandoque vomitum excitant, qui certo semper metuendus est, dum macerata in putrescente aqua viscera jam tabescere incipiunt. Calor externus, dissipationis spe applicatus, nocebit, rarefactione tumorem augendo. Sitis, quae semper immanis adest, dum aquae putrescere incipiunt, ab aegro tolerari non poterit ullo modo; imo augebitur putredo, si a potu abstineant aegri, cum potus ingestus aliquid saltem ex putredine nata abluat de corpore.

Si vero, intestinis a vermibus perforatis, vel per gangraenam tabescentibus, aër in cavum abdominis exeat, ille rarescet magis a calore corporis, omnia cito corrumpentur, & vix ulla, ut facile liquet, spes superererit.

Patet ergo evidens ratio, quare fere desperaverint Medici de curando Hydrope sicco. Unde *Aëtius* (*t*) dixit: *Est autem Tympanites omnino periculosus, minus eo Ascites: adhibetur enim in eo pertusio, sive punctio, quam paracentesin Graeci appellant, & reliquis quoque remediis promptius, quam ille, obedit.* Haec autem imprimis vera sunt de illo Tympanite, ubi aër in cavo abdominis haeret.

At si contigerit, ventriculum, & intestina, aëre distenta quam maxime, producere talem abdominis tumorem, melior spes est, quamvis curatu difficilis semper sit morbus. Antea ad §. 1226. dictum fuit, aërem in ventriculo, & intestinis adesse, sed actione ventriculi, & intestinorum sit coërceri, ut illa non distendat; adeoque aërem se expandere conantem, & vim ventriculi, ac intestinorum considerari posse tanquam binas oppositas potentias. Si vis intestinorum praevaleat, cavum intestinorum fere nullum est, & intestina solida, ac teretia apparent in animali vivo, dissecto abdomine; post mortem in cadavere intestina expansa sunt, tenuia, & fere pellucent. In *Capitulo de Ructibus & Flatibus* patuit, acre irritans sic stringere locum intestini, cui applicatur, ut nil transire possit; quod dum in pluribus locis simul fit, interceptus aër expanditur, & intestini cavum dilatat quam maxime: idem in hystericis, & hypochondriacis ab animi affectibus fieri, omnibus notum est. Si jam similes causae vel validissime fuerint, vel frequenter repetitae, aut diuturnae, perit vis contractilis intestinorum, vel saltem debilis adeo fit, ut aëris rarefactio semper praevaleat, & tunc tympanites adest. Ad §. 1226. dictum fuit, quandoque intestina crassa in tympanite sic dila-

(*t*) Sermon. X. cap. 20. pag. 234.

habent, vel mora acquirunt saepe; unde a blando lacte, acescente in ventriculo, & intestinis in junioribus, toties ventris tormina, & abdominis intumescentia. Bilis autem sana, quae majorem acrimoniam habet, quam reliqui humores sani, videtur hunc effectum facere. Supra ad §. 312. ubi de vulneribus abdominis agebatur, memorabilis casus habetur de milite, cui fundus vesicae felleae perfossus fuerat, absque ulla notabili laesione vicinarum partium. Statim intumescebat abdomen; mansitque ille tumor ad mortem usque: nulli ructus, flatus, aut borborygmi aderant, & alvus mansit semper stricta, licet acria satis purgantia, ac clysmata adhiberentur. Stimulus autem bilis sane naturalis est, & corpori amicus, dumque in famelicis hominibus vacuus obmurmurat venter, videtur & hoc a bile, in ventriculum regurgitante, vel per intestina fluente, fieri; nam tales saepe eructant spumescens subamarum liquidum.

Unde patet, quod Tympanites nasci possit, deleta vi contractili intestinorum, vel dum in quodam loco intestinum coarctatum est, & hinc, tumens ante locum constrictum, nimia distractione vires perdit: unde in cadaveribus hoc morbo defunctorum toties inveniuntur intestina hinc inde contracta, dum in aliis locis immaniter distenta sunt. Hinc in morbi hujus initio spasmodica intestinorum constrictio solvenda est, ut impediatur nimia dilatatio partium non constrictarum: quomodo autem, & per quae remedia hoc fieri possit, dictum fuit in *Capitulo de Ructibus, & Flatibus*, praecipue ad §. 650. Ubi autem diuturna intestinorum vel in toto, vel in parte dilatatio vires contractiles omnino superavit, tunc requiritur stimulus, ut inertes fibrae intestinorum sollicitentur in motum; & dein roborantia remedia, ut distractis partibus reddatur debita firmitas.

Si jam consideremus illa remedia, quae a Medicis peritissimis laudata fuerunt ad tympanitem curandum, patebit, esse talia, quae his indicationibus respondent. *Celsus* (x), de cura agens hujus morbi, quem & *inflationem* vocavit, primo videtur dicere de illis, quae in morbi hujus initio conducunt: nam dicit, *si ex ea* (*inflatione*) *dolor creber est*. Verum antea ad §. 1226. notatum fuit, abdominis tormina praecedere Tympanitem, retentis nempe flatibus & interceptis ab intestinorum spasmodica constrictione in variis locis. Tunc suasit vomitum quotidie, aut altero quoque die, post cibum, fomenta sicca calida; cucurbitulas sine ferro. *Si ne per has quidem tormentum tollitur*, *incidenda cutis est*, *& tum his utendum*. Si nec haec profuerint, ultimum auxilium erat, *per alvum infundere copiosam aquam calidam*, *eamque recipere*. Omnia haec videntur imprimis conducere huic scopo, ut spasmi solvantur. Verum, ubi jam diu dilatata manserunt intestina, tunc locus videtur esse irritantibus, ut distentae nimis, & fere paralyticae intestinorum fibrae motum recuperent. Jussit enim, sinapi saepius ventri imponendum, donec cutim erodat; imo & voluit, ferramentis candentibus ventrem exulcerandum esse pluribus in locis, & servanda ulcera diutius:

(x) Lib. III. cap. 21. pag. 163. 164.

Scillam coctam utiliter super cutim deligari, dixit. Quamvis autem illa externa tantum abdominis involucra irritent, tamen & internas partes inde mutari, patuit ex illis, quae antea de *Ructibus*, *&* *Flatibus* dicta fuerunt.

Aquam, glacie, aut nive frigidissimam redditam, applicuerunt abdomini Medici, & simul potandam dederunt, cum felicissimo effectu (*y*). Sed certe frigus tale subitum stringit partes solidas, simul minuit flatuosae materiae expansionem, & sic utroque prodest effectu. Unde talis frigidae aquae applicatio merito ad roborantia remedia refertur. Simul ac autem abdomen subsidere incipit, fasciis circumductis firmandum est, ut non tam facile ventriculus, & intestina dilatari denuo possint, sed resistant rarefactis vaporibus, qui per illorum cava oberrant.

Notum est, catharticorum remediorum stimulis augeri, & accelerari vim peristalticam intestinorum, ita ut contenta citius ano expellantur. Unde Medici & haec adhibuerunt, & quidam laudaverunt acerrima (*z*), *cucumerem agrestem*, *iridem*, *soldanellam*, additis simul aromaticis, & carminantibus dictis remediis. Verum, cum non semper in tympaniticis turgeat tota intestinorum series, sed saepe hinc inde constricta sint intestina, hinc plures laudaverunt parcam copiam purgantium, & quidem mitiorum, addendo carminantia, hoc scopo tantum, ne dura moretur alvus: a validioribus enim catharticis non sine ratione metuitur major constrictio in locis intestinorum coarctatis: & observatum fuit, carminantia remedia, absque leni stimulo purgante addito, nocuisse (*a*). Videtur etiam *Celeberrimus Hofmannus* (*b*) suspectum habuisse acriorum purgantium stimulum in hoc morbo curando; laudat enim *pilulas purgantes cum anodynis maricatas*; dum simul ventrem *camphora* oleo amygdalarum soluta inungi jubet.

Aëris in ventriculi, & intestinorum cavis rarefactio minuenda est, quantum fieri poterit. Aër autem cum ingestis deglutitur, vel digestionis tempore extricatur ex alimentis, in quibus latebat prius non elasticus, vel, quod pejus est, per putredinem emergit. Demonstravit *Celeberrimus Hales* (*c*), aërem inhaerere corporibus, & notabilem satis partem molis eorundem constituere, eundemque aërem denuo inde separari, quando partium inter se nexus per ignem, fermentationem, putredinem, effervescentiam, aliasve causas tollitur, vel minuitur: monstravit pariter, aërem, separatum a corporibus, elasticum reddi, atque denuo ab aliis corporibus resorptum elasticitate privari. Observavit etiam, vapores aqueos elasticitatem minuere, sive ex pura aqua nati sint, sive ex animalium corporibus exhalent; unde per ipsam respirationem aëris inspirati elasticitas minuitur. Si jam consideremus, digestionis tempore resolvi alimenta, quaedam ex illis in fermentationem, alia in putredinem vergere; necessario sequetur aëris separatio ab ingestis; qui

(*y*) Combalusier Pneumato-pathologia pag. 428. & seq.
(*z*) Ibidem pag. 467.
(*a*) Pringle on the Diseases of the Army pag. 252. 253.
(*b*) Medic. Ration. & System. Tom. IV. part. 4. pag. 455.
(*c*) Vegetable Staticks chap. 5. pag. 309.

qui, nisi iterum resorbeatur, & privetur sic elasticitate per vapores calidos, ex arteriis ultimis in cava ventriculi, & intestinorum exhalantes, distendet haec viscera, & quidem tanto magis, quanto haec viscera minus firma fuerint, adeoque expansioni aëris minus resistere potuerint. In sanis hominibus digestionis naturalis tempore plus aëris generari videtur, quam resorberi; unde post pastum omnes homines plus, minusve tument; in debilioribus autem molesti toties flatus oriuntur, imprimis si tales cibos, potusve assumserint, qui vel ex sua indole plurimum aëris, facile ab illis separandi, continent, vel in fermentationem, aut putredinem admodum proni sunt. Unde patet, quare tympanite laborantibus fructus horaei crudi, rapae, raphani, &c. noceant.

Invenit *Hales* (*d*), sulphuris vaporem absorbere potentissime aërem, sive ejus elasticitatem insigniter minuere. Sed fortuitus casus practicus docuit, spiritum sulphuris per campanam, qui accensi sulphuris condensatus vapor est, insigniter profuisse in hoc morbo (*e*). *Franciscus Osvvaldus Grembsius* purgantibus hydragogis frustra curare tentaverat hunc morbum, postea fomentum ex *urina pueri, & lapide prunellae* imperaverat, vix ullo modo sperans de sanatione morbi. Postea petiit aeger remedium, quo sitim intolerabilem lenire posset. Habebat Medicus prae manibus tunc temporis *spiritum sulphuris per campanam*; cujus portionem dedit instillandam aquae fontanae. Sitis non tantum sedata fuit inde, sed flatus copiosissimi eruperunt, venter detumuit, & integrae sanitati fuit restitutus. Notum est, quantam efficaciam habeat vapor sulphuris ad cavendam fermentationem, vel ad eandem supprimendam, si jam nata fuerit. Fermentatio autem copiosum aërem elasticum generat.

Quamdiu intestina nondum omnem vim suam perdiderunt, quae tamen nimis debilis est, ut expellat distendentem aërem; simul ac aëris elasticitas a quacumque causa minuitur, vis contractilis praevalere incipit, & flatus expellit. Hoc autem videtur contigisse in casu memorato: dum per potum copiosiorem aquae cum admisto *spiritu sulphuris per campanam* aëris intestina expandentis rarefactio minuta fuit, peristaltica intestinorum contractio praevaluit aëri distendenti: simul etiam videtur ad hunc salutarem effectum concurrisse, quod arteriae exhalantes, contractis jam magis intestinis, denuo emittere potuerint vaporem calidum aquosum, qui pariter aërem absorbet, ejusve elasticitatem minuit.

Verum omnia haec tunc locum imprimis habent, dum in cavo ventriculi, & intestinorum aër elasticus oberrat, nec facile expelli potest. Possunt enim & intestina vero Emphysemate occupari. Notum est ex Anatomicis, Mesenterium constare duplici Peritonaei lamella; ubi mesenterium accedit intestino, ibi secedunt lamellae peritonaei, & intestinum undique ambiunt, ita ut intestini pars mesenterio proxima non tegatur peritonaeo. Cellulosa autem tuni-

(*d*) Vegetable Staticks chap. VI. pag. 226.
(*e*) Combalusier Pneumato-Patholog. pag. 455.

tunica Mesenterii, inter binas lamellas Peritonaei media; pariter ad intestinum pertingit, & applicatur illi plagae intestini, quae a Peritonaeo non tegitur: haec cellulosa tunica sensim imminuitur, dum strictior fit Peritonaei ad intestinum adhaesio, & tandem evanescit; adeoque totum intestinum non ambit. Haec autem vocatur tunica cellulosa exterior: adest enim & altera, quae interior dicitur, musculari intestinorum tunicae supposita, quae olim solebat dici nervea, sed est vera cellulosa. In utraque hac tunica Emphysema nasci potest, uti per reliquum totum corpus; & observatum fuit, talem morbum adfuisse (f), dum intestina tali Emphysemate obsita reperiebantur pluribus in locis, non tantum in externa superficie, sed & inverso intestino simile emphysema apparebat, perfecte situ respondens externo: nonnulli autem ex illis tumoribus Emphysematicis adeo protuberabant, ut fere cavum intestini obturarent. Docuerunt enim experimenta Anatomica, flatum, immissum per tunicam cellulosam exteriorem intestinorum, etiam distendere tunicam cellulosam interiorem. Verum & alia viscera corporis Emphysemate simili quandoque affecta inveniuntur: in hepatis convexa superficie sub tunica externa parvum tale Emphysema me vidisse, memini. Sed, quod longe magis mirum est, in homine, qui validissime tussiens subito periit, post mortem inventus fuit *pulmo totus durus, inflatus, valide elasticus, aër inter membranam pulmones investientem effusus multas diversae magnitudinis bullas efformavit. Nulla pressione aër per asperam arteriam expelli potuit; pulmo in frusta dissectus nequaquam collabebatur; & omnia frusta aeque inflata, & elastica permanserunt* (g).

Si jam tale Emphysema occupet intestina, tumor abdominis non quidem erit adeo magnus, ac in prioribus tympanitis speciebus observari solet, sed eadem curatio locum habebit: quae tamen difficilior erit, cum ingesta remedia, dum per cavum intestinorum transeunt, parum admodum in tale Emphysema agere possint.

Si autem nullis remediis cedat Tympanites, an punctura locum habet? Si Tympanites abdominalis foret, cum ille plerumque putredinis soboles sit, facile apparet, parum sperari posse: levabitur forte aeger a molesta tensione; sed, manente putrido fomite, renascetur tympanites. Verum quidem est, fasciis, vel ligatura simili, ut in ascitis cura dictum fuit, firmari posse abdomen; sed si regeneretur elasticus aër in cavo abdominis, summas anxietates faciet, nec poterit ferri ab aegro abdominis constrictio.

Si vero non in cavo abdominis, sed in ventriculo, & intestinis haeserit aër, non poterit punctura viam aëri facere, nisi pertundantur haec viscera. Antea ad §. 316., ubi de vulneribus abdominalibus dicebatur, constitit, Chirurgos tumens intestinum, aëre distentum, acicula pertudisse, ut collapsum reponi posset in abdominis cavum, quod non poterat fieri, quamdiu inflatum maneret; simulque tunc dictum fuit, *Paraeum* felici cum successu tales pun-

(f) Combalusier Pneumato-Pathol. pag. 18. Comment. Acad. Petropol. Tom. V. pag. 213.
(g) StorcK Ann. Medic. pag. 115.

puncturas fecisse. Verum haec vulnuscula minima erant, & contracto postea intestino, disparere debebant integre; quod certo non possumus exspectare in Tympanite; quin majori acu opus est ad Paracentesin abdominis, cum saepe cum aëre adesse soleat aliqua copia aquae, & intestina, tamdiu aëre distenta, multum saepe amiserint de vi sua contractili, adeoque metuendum foret, ne ex Tympanite intestinali sequeretur abdominalis, & possent per foramen factum in intestino in cavum abdominis delabi contenta intestinorum, quae corrupta dein nova, & immedicabilia mala producerent.

Prudenter de punctura abdominis in Tympanite disserit *Celeberrimus Combalusier* (*h*), & merito monet, hactenus nullam haberi observationem Medicam, quae doceat, Paracentesin in Tympanite curando institutam fuisse felici cum successu. In pectore, quod pure plenum credebatur, facta fuit punctura, & loco puris cum strepitu prosiliit aër, citoque convaluit aeger (*i*). Incertae sane opus aleae foret hoc tentare; sed ubi certa pernicies imminet, anceps remedium tentare licet, acerbo Prognostico praemisso, ut famae Medici consulatur. Eadem methodo, & iisdem cum cautelis deberet tunc Paracentesis institui, ac in cura Ascitis dictum fuit. Acus triquetra tamen deberet esse minoris diametri, ut parvum vulnus tantum infligeretur intestino, ut eo certius, & citius occluderetur.

§. 1252. Hydrocele prima (1227.) sanatur, si 1. Hydrops anasarca, cujus soboles est, sanetur (1231. ad 1238.). 2. per remedia (1248.). 3. summis discutientibus, & corroborantibus simul, ipsi scroto applicatis, perque calorem externum assiduo excitatis in majorem motum. Secunda autem species (1227.) curabitur optime 1. si hernia radicali chirurgica cura persanetur. 2. ablata ascitis materie (1238. ad 1252.) & occluso fonte. 3. tum per machinas comprimentes presso loco exitus, ut in herniis per ligamenta: raro autem semel factus hydrops hic sanatur integre. Ultima tandem (1227.) sanabitur. 1. Datis hydragogis fortibus, saepe repetitis, dum interim victus est exsiccans. 2. Validissimis discutientibus, & corroborantibus. 3. Paracentesi scroti. 4. Causticis, & suppuratione.

Antea ad §. 1227. de diversis Hydroceles speciebus dictum fuit, uti & de signis, quibus a se invicem distingui possunt. Constitit tunc, primam speciem Hydroceles esse veram Anasarcam, & raro scrotum occupare, nisi reliquum corpus simili malo laboret. Adeoque omnia, quae ad curam hydropis Anasarcae spectant, hic pariter locum habent. Simul hoc commodi habe-

(*h*) Pneumato-Patholog. pag. 506.
(*i*) Ibidem pag. 508.

habetur, quod scrotum, cum promineat totum, undique obvolvi possit discutientibus, ac roborantibus remediis, & exponi vaporibus aromaticis incensi *Succini*, *Mastiches*, vel similium.

Secunda species §. 1227. erat, ubi saccus, ex producto Peritonaeo in herniis natus, replebatur aqua in abdomine contenta, si ascites, vel & elastico aëre, si Tympanites tales hernias comitaretur. Cura autem talis mali obtinebitur, si herniae cura fiat radicalis; quae fit, quando intestinum, aut omentum, in sacco hernioso contenta, non tantum reducuntur in cavum abdominis, sed & simul sacci ex producto peritonaeo nati latera omnino inter se concrescunt, adeoque nihil postea illum ingredi potest. Facile autem apparet, curam herniae radicalem vix tentari posse, antequam felici curatione ascitis, aut tympanitis detumuerit abdomen; adeoque haec cura debet praemitti. Verum quidem est, quod post herniae reductionem per machinas comprimentes sic possit premi locus, ut non amplius saccus Peritonaei admittere possit intestini, vel omenti partem; sed longe difficilius poterit impediri, ne aqua sensim delabi possit, si abdomen aqua plenum fuerit; accedit, quod cingula, quae comprimentes machinas firmare, & in situ retinere debent, vel difficillime, vel omnino non possint applicari distento abdomini. Unde patet, raro hydrocelem, ab hac causa natam, posse sanari integre, nisi ablata prius ascitis materie: si enim parva etiam copia aquae relicta fuerit in abdomine, vel, postquam totalis eductio facta fuerit, renascatur, ob causas hydropis nondum radicaliter sublatas, necessario ad declivem abdominis locum suo pondere feretur, saccumque herniosum distendet denuo.

Superest ergo tantum, ut agatur de ultima Hydroceles specie, quae §. 1227. describitur, ubi nempe aqua in vaginali involucro testis collecta haeret. Cura autem hujus tentatur sequentibus modis.

1. De hac methodo dictum fuit ad §. 1247. Si potuit, uti docuerunt fidelia observata, abdomen aqua repletum exhauriri per purgantia, longe plus hoc sperari poterit in hydrocele, ubi saepe reliquum totum corpus est sanum; praecipue si purgantia hydragoga adhibeantur in mali principio, una cum victu exsiccante. Annosam Hydrocelem saepius purgante methodo tentatam vidi, sanatam nunquam. Nimia enim distractione adeo immutatae sunt partes, aquam continentes, ut nulla resorptio sperari possit; quae tamen omnino requiritur, ut per cathartica remedia educi de corpore possit aqua, in testis tunica vaginali contenta.

2. Haec methodus multum saepe boni praestat, imprimis incipiente morbo. Cum autem hydrocele in initio non multum molestiae pariat, vix implorant auxilium tales aegri, nisi postquam in magnam jam molem increvit tumor. Scroto, uti statim dictum fuit, undique possunt discutientia, & roborantia remedia applicari pro lubitu. In *Materia Medica* efficacissimae remediorum formulae habentur; cataplasma nempe ex simplicibus, magna vi discutiendi donatis, confectum; dein fomentum roborans, & discutiens simul. Salis marini decrepitati siccissimi usus pariter commendatur, quatenus aquam potenter in se trahit; de qua re antea dictum fuit. Tandem & habetur

suffu-

suffumigium, partim ex discutientibus, partim ex roborantibus compositum, insignis pariter efficaciae.

In junioribus pueris, & quandoque in recens natis hydrocelem incipientem, & quidem saepius, observare mihi contigit; suffumigii talis aromatici usu feliciter, & satis brevi tempore curabatur hoc malum. *Celeberrimus Monro* (*k*) in recens natis, applicato panno laneo, vapore accensi *Benzoin* imbuto, curavit pariter. Sed in hac aetate omnia vasa aperta, & libera sunt; unde futurae resorptionis summa spes. Quin imo *Hippocrates* (*l*), dum recenset morbos, quibus obnoxii vivunt illi, qui civitatem ad septentrionem sitam incolunt, dicit: *Pueris autem hydropes in testibus fiunt, quamdiu parvi fuerint, qui deinde aetate procedente evanescunt.*

3. Ubi autem inveteravit malum, & in magnam molem scrotum aqua tumens increvit, frustraque priores methodi tentatae fuerunt, tunc scroti paracentesis locum habet. Quamvis olim saepius per lanceolam exitus aquis contentis fuerit paratus, tamen hodie omnes Chirurgi amant adhibere triquetram acum una cum cannula, uti in abdominis Paracentesi dictum fuit: minoris tamen molis acus sit, quae scroti Paracentesi servit. Cautela adhibenda est, ne testiculus, aut funiculus spermaticus laedantur. Contingit enim quandoque, ut testiculi indurationem scirrhosam sequatur Hydrocele; quod quidem ex Historia morbi cognosci potest; sed quandoque contingit, rudiores homines auxilium non petere, nisi dum inveteravit morbus, & parum attentos non meminisse, quid in initio morbi observaverint. Verum quidem est, si pellucidae aquae fuerint, & in obscuro loco candela ponatur retro tumens scrotum, quod tunc totus saccus pelluceat, & testiculus conspici possit, adeoque & facile vitari. Sed quandoque contingit, opacas, vel turbidas esse aquas, & tunc nihil distingui potest.

Hac autem methodo feliciter scroti paracentesin institutam vidi: erecto corpore, cruribus divaricatis stabat aeger, & mollis fascia, binos digitos lata, peni, ac scroti summitati circumdabatur, cujus extrema aeger tenebat, & leniter constringebat ipse, quantum absque dolore fieri poterat, hoc scopo, ut pars inferior scroti tanto magis tenderetur. Quo facto, candela a retro aegri posita, si pellucerent aquae, Chirurgus parti anteriori, & inferiori scroti infigebat acum, tali directione, ut cuspis versus exteriorem partem scroti tenderet: educta tunc acu, per cannulam exibat cum impetu aqua, quae plerumque subcitrini coloris est, & nisi immaniter, ac diu distentum fuerit scrotum, illud stringitur, & corrugatur, eadem proportione, qua effluit aqua; & quandoque tanta vi, ut viderim, cannulam, scroto penitus evacuato, sic stringi, ut difficulter educi potuerit. Ob hanc causam solent cannulam prius oleo amygdalarum inungere, ut postea minori cum difficultate educi possit. Vulnusculum illud, corrugato scroto, evanescit, & nul-

(*K*) Medic. Essays and. observat. Tom. V. part. 1. pag. 312.
(*l*) De Aëre, aquis, & locis textu 21. Charter. Tom. VI. pag. 192.

nullam requirit medelam; sic ut soleant aegri, hoc onere levati, ad pristina munia redire statim.

Cum autem in scroto dilatato saepe varicosae venae turgeant, cavetur semper, ne acu laedantur tales venae: verum quidem est, quod, contracto post aquae evacuationem scroto, orificium venae laesae pariter minui debeat, sed tamen metus est, ne venae vulnus, per scroti corrugati contractionem, sic disponatur, ut in cavum tunicae vaginalis sanguinem stillet, unde novae nascerentur molestiae. Observationes enim certae docuerunt, haemorrhagiam quandoque sequi post scroti Paracentesin, licet dexterrima manu peracta fuerit. In sexagenario homine, dum quarta vice (singulis enim annis repeti debebat) instituebatur scroti Paracentesis, eductis viginti tribus aquae unciis, post pauca minuta, pleno rivo, exiverunt circiter duodecim unciae puri sanguinis: post largam venae sectionem in brachio institutam cessavit haec haemorrhagia: sequenti mane turgebat scrotum magis, quam antea. Conclusum fuit, incidendum esse scrotum, quod ubi factum fuit, vulnere, quod duos pollices aequabat, apparuit tunica vaginalis sana, sed maxime distenta; qua pariter discissa, sanguinis coagulati magna copia excidit, & partim digitis educta fuit. Cum testiculus, ejus vasa, & omnia vicina, sanguine deterso, apparerent sana, & tunica vaginalis subito se contraheret, affulgebat spes sanationis; quae etiam trium septimanarum spatio successit; neque integro triennio, quo supervixit aeger, rediit hydrocele (*m*). Vidi similem casum, sed ubi serius, sequente nempe die, sequebatur haemorrhagia, satis copiosa, quae, subinde silens, rediit adhuc aliquoties, & dein cessavit, licet vulnus non fuerit dilatatum, sed roborantibus tantum foveretur scrotum. An macerata diu vasa, aqua sustentante ablata, rumpuntur? Videtur satis verosimile, cum haemorrhagia non immediate secuta fuerit vulnus inflictum, sed post satis longum temporis intervallum.

Verum, uti in Ascitis cura dictum fuit, Paracentesis tollit aquosam colluviem, sed non aufert causam morbi: observationes quaedam docuerunt, purgantibus hydragogis datis, corroborantibus scroto applicatis, suspensorio ligamento diu gestato, impeditam fuisse recidivam; sed plerumque solet redire morbus; cum aegri, post Paracentesin scroti omni molestia liberi, Medicorum monita spernere soleant: fateri tamen debemus, & recidivam contigisse talibus aegris, qui admodum morigeri fuerant.

Cum autem paracentesis scroti nec magnum dolorem faciat, nec periculosa sit, si perita manu instituatur, multi illorum, qui Hydrocele laborant, repetitas punctiones malunt ferre, quam subire radicalem curam, de qua statim dicetur. Ob hanc rationem solet & scroti Paracentesis cura palliativa dici. Plures novi, qui quotannis semel, bis, ter Paracentesi opus habent. In Reverendo Praesule adeo cito renascebatur Hydrocele, ut singulis tribus mensibus puncturam subire debuerit per viginti annorum spatium.

Ubi

(*m*) Medic. Essays and Observat. Vol. II. §. 14. pag. 253.

Ubi autem repetitae punctionis taedium ferre amplius nolunt aegri, vel inveterascente morbo aquae non amplius purae prodeunt, sed turbidae, & degeneres, tunc radicalis cura requiritur.

4. Haec curatio autem consistit in eo, ut impediatur omnis exhalatio in cavum tunicae vaginalis; quod obtinebitur, si concrescat tunica vaginalis cum teste; dum nempe prius inflammatio, & suppuratio excitantur, educta aqua, in omni ambitu tunicae vaginalis, & tunicae nerveae testis, ut postea purae, & vivae redditae hae partes concrescant inter se, sicque totum cavum, in quo antea colligebatur hydrocele, aboleatur.

Celsus (*n*) nullam mentionem facit puncturae scroti ad educendam aquam, sed tantum curam radicalem describit; quam etiam in pueris tentari jussit. Verum antea patuit, in juniori aetate curam integram sperari posse absque tali operatione. Jussit autem *Celsus*, abscindendas esse membranas, quae humorem continuerunt; unde apparet, satis molestam, & crudelem fuisse hanc operationem.

Diversas methodos laudaverunt celebres Chirurgi: quidam scalpello findebant scrotum fere secundum totam longitudinem, alii causticis ad similem effectum maluerunt uti, cum & aegri incisiones saepe nimis horreant, & eschara per causticorum actionem facta in omni suo ambitu inflammationem faciat, ac dein suppurationem, quae in cura hac laudatur. Egregius Chirurgus *Sharp* (*o*) praefert simplicem incisionem, quam plurimis experimentis, paucorum annorum spatio factis, feliciter successisse noverat. Quandoque, dum enormiter tumuit scrotum ab Hydrocele, ut vix spes sit, illud satis corrugari posse, exscinditur secundum totam tumoris longitudinem pars scroti, ita ut ellipticum tale segmentum pollicem, vel pollicem cum dimidio aequet minori sua diametro. Monet tamen, tantum ter, quaterve contigisse, ut tali exsectione opus fuerit; dum nempe tunica vaginalis carneis concretionibus obsidebatur. *Heisterus* (*p*) testatur, se caustico potentiali feliciter usum esse, neque unquam inde aliquid mali observasse. Utraque haec methodus multos defensores habuit; & quidem tales, qui in arte Chirurgica magnam famam adepti fuerant. *Bertrandi* (*q*) tutius credidit, si magnae molis fuerit Hydrocele, prius per paracentesin educere aquam; dein suspensorio, & remediis corroborantibus uti; dum incepit denuo crescere Hydrocele, antequam ad priorem magnitudinem pervenisset, repetebatur una, alterave vice adhuc Paracentesis; & tunc ad curam radicalem pergebat. Optime autem considerat, minorem metum Haemorrhagiae, & gangraenae esse, si sic sensim partium antea immaniter distentarum robur augeatur, antequam discindatur scrotum. Plura alia utilissima celebris ille Chirurgus de hoc morbo habet, quae legi merentur.

Post-

(*n*) Lib. VII. cap. 21. pag. 468.
(*o*) A Critical Inquiry into the present State of Surgery pag. 87.
(*p*) Institut. Chirurgic. part. 2. Sect. V. cap. 122. pag. 487.
(*q*) Mémoir. de l'Academ. Royale de Chirurg. Tom. III. pag. 111.

Poſtquam ſcrotum vel ſectione, vel per cauſticum potentiale ſecundum longitudinem apertum fuit, omnes conſentiunt, in eo inflammationem levem, & ſuppurationem excitandam eſſe, ut depurata latera ſacci ſibi mutuo, & vicinis ſic accreſcere poſſint, ut totum cavum deleatur. *Celſus* (r) juſſit abſcindendas membranas, quae humorem continuerunt: *Deinde eluendum id ex aqua, quae vel ſalem adjectum, vel nitrum habeat.* Alii ipſum vini ſpiritum injecerunt, ſed validiſſima ſecuta fuit inflammatio, non ſine aegri periculo, quae larga, & repetita venae ſectione vix compeſci potuit; unde poſtea vino rubro injecto idem tentatum fuit, & quidem meliori cum ſucceſſu (s). Suppurantibus, leviter erodentibus, idem tentatum fuit ab aliis, praecipue ſi in Hydrocele inveterata tunica vaginalis incraſſata degeneraſſet, uti ſaepius contigiſſe, obſervatum fuit.

Interim magna hic opus eſſe prudentia, patet inde, quod optimi Chirurgi, *Sharp*, *Bertrandi*, &c., moneant, inflammationem, in tunica vaginali excitatam, quandoque tam validam febrim comitem habere, cum delirio, abdominis convulſione, & aliis malis ſymptomatibus, ut aeger in manifeſto verſetur vitae periculo. Quin imo *Sharp*, licet aegros ſemper evaſiſſe viderit, fatetur tamen, magis terribilem eſſe hanc febrim illa, quae tumentis teſticuli exſtirpationem ſequi ſolet. Nimiam hinc irritationem, & peſſimas ejus ſequelas metuens, damnat crudelem methodum illorum, qui, ſcroto diſſecto, tunicam vaginalem lacerando tentabant avellere, putantes eſſe morboſam cyſtidem, in qua hydrops collectus fuerat. A blanda ſuppuratione videtur tota ſpes curae radicalis pendere: levis ergo irritatio requiritur, valida autem periculo non caret, ſive hoc fiat acrioribus remediis, laceratione, punctura, corporibus heterogeneis applicatis; variae enim tales methodi a diverſis tentatae fuerunt.

§. 1253. Ex quibus denuo apparet, in ſanatione Hydropis plus difficultatis oriri ab indole aquae in ſtagno putrefactae, quam quidem ab ejus cauſis primis. Cur eductis his aquis acceleratur gangraena partis prius innatantis? Cur educta ſubito ex thorace, vel abdomine hac aqua, mors, aut animi deliquium ſummum? Cur tanta in hydropicis ſitis? & quid illa notat? Cur acida ſaepe adeo in hoc morbo proſunt? Cur eductis per evacuantia valida plurimis ſimul aquis, tumor abdominalis idem, vel & major videtur? opio autem dato ſubſidet? Cur faſciae hic tanti uſus? & quo uſque?

Sequuntur jam quaedam corollaria, quae ex illis, quae hactenus dicta fuerunt, facile intelliguntur.

In ſanatione Hydropis &c. Si videantur illa, quae §. 1229. de cauſis Hydropis dicta fuerunt, patebit, plures ex illis ſuperari poſſe, vel ſaltem

(r) In loco citato. (s) Monro an Eſſay on the Dropſy pag. 165.

tem diu tolerari, & quandoque absque magna noxa. Si autem putrefactae fuerint aquae, tabescunt viscera, tabefacta diffluunt, & brevi sequitur certa mors.

Cur eductis his aquis &c. Macerata sunt diu viscera in colluvie hac aquosa; hinc vasa fere omne robur suum amiserunt, & vix amplius resistere possunt liquidis impulsis. Quamdiu ab aequabili pressione aquae sustinentur vasa, illorum ruptura cavetur, & compensatur sic utcumque nimia vasorum debilitas; verum simul ac aqua tollitur, vasa rumpuntur, vel saltem, nimis debilia cum sint, non possunt movere liquores contentos; unde aboletur motus vitalis humorum per arterias, & venas; adeoque gangraena sequitur (vide §. 419.).

Antea saepius monitum jam fuit, hoc malum metuendum esse. Tenerrima tunica retina oculi, abortus minimi, aquae immersa, sustinentur aequabili pressione, & pulcre potest examinari structura: si vero ex aqua educuntur, collabuntur omnia in mucum informem.

Cur educta subito &c. In thorace, si pulmo adhuc integer sit, & explicari possit ab aëre inspirato, minus discrimen est, quia tunc pectus semper plenum manet, aëre ingrediente eadem proportione, qua aqua inter pleuram, & pulmones collecta tollitur per paracentesin. De cautelis autem adhibendis in hoc casu dictum fuit ad §. 1219.

In abdomine autem, nisi fascia sensim adstricta firmentur flaccidae partes, omnis sanguis ruit in vasa vix resistentia; cerebri, & cerebelli vasa non implentur; unde syncope, & mors subita sequi poterunt; longe magis autem, si vasa rumpantur. De qua re videri possunt illa, quae ad §. 1240. dicta fuerunt.

Cur tanta in hydropicis sitis &c. Dum tanta copia seri aquosi in corporis cavis colligitur, sanguis orbatur diluente vehiculo; unde sequitur humorum circulantium immeabilitas, a qua sitis nascitur; quae & augetur, dum putrescere incipiunt aquae. Videantur illa, quae ad §. 1230. de siti dicta fuerunt.

Cur acida &c. Quia sitim sedant, diuresin promovent, & putredinem arcent.

Cur eductis per evacuantia &c. Antea ad §. 1251. patuit, *Sydenhamo* contigisse, quod, eductis post valida evacuantia aquis, abdomen aeque turgidum foret, ac ante: verum tumor ille non erat a nova aquae collectione, sed a distentis ventriculo, & intestinis flatu. Spasmi enim tales post valida purgantia, & emetica saepe sequuntur, per quos contracta intestina aërem coërcent, qui mora rarescens miros tumores facere potest; uti in hystericis mulieribus toties observatur. Ast & post institutam Paracentesin molesti tales flatus sequi solent (*t*); & quidem statim. Opium autem spasmodicas illas constrictiones tollit feliciter, & cito talis tumor evanescit, uti & *Sydenhamus* expertus fuit.

Cur

(*t*) De Haen Ratio Medend. part. IV. pag. 80.

Cur fasciae &c. Quam necessaria sit abdominis constrictio, dum pertuso abdomine effluunt aquae, ante dictum fuit. Sed & post omnes aquas eductas firmare partes, antea adeo distentas, nunc flaccescentes, oportet. Unde & fasciarum usus ad roborandas fibras debiles, & laxas, §. 28. laudatus fuit. Dum sponte, vel per artem fissa cute in anasarca crurum, & femorum exit aqua, nisi fasciis sensim magis magisque stringantur flaccida harum partium integumenta, periculum est, ne omnia hic stagnare incipiant, & gangraena sequatur, vel nova colluvies in flaccidissimis illis partibus colligatur.

Verum fasciae locum tantum habent, dum evacuatio fit, ut in Paracentesi, vel post eductionem factam in hydropico tumore partium inferiorum. Tutum enim minime est, tumentes partes fasciis fortiter stringere, hac spe, ut retroprimatur illud, quod extravasatum est: si enim succederet, fere semper interiora corporis occuparet omne illud, quod retropulsum est. Antea, ubi de hydrope thoracis agebatur, notatum fuit, saepe subito crura, & femora his intumescere, cum insigni levamine pectoris oppressi: quandoque contingit, subito subsidere tumorem crurum, & femorum; sed statim denuo pectus gravatur adeo, ut suffocationis instet periculum. In tali casu patet, fasciarum usum noxium fore.

Antea dictum fuit ad §. 1229., post diuturnas febres intermittentes succedere quandoque tumorem hydropicum pedum; & cum videret *Sydenhamus* febrim simul recedere tunc, credidit, aliquid materiae morbosae deponi versus has partes: unde non utebatur cura hydropis ad debellanda haec mala, sed solis frictionibus, vinoque medicato ex amaricantibus, & aromaticis parato, curabat feliciter. Aliquoties vidi in febribus rheumaticis autumnalibus, dum ad finem morbi destitutae suo robore vires non poterant expedire devictum hostem, secutam fuisse anasarcam pedum & crurum, materia morbi deposita versus has partes: quae ergo male per fascias retroprimeretur.

PODA-

PODAGRA.

§. 1254. Podagra vocatur dolens admodum aegritudo circa ligamenta ossium pedis, & circa juncturas horum, vere & autumno maxime revertens.

Agitur hic de exquisita Podagrae definitione, per quam ab aliis morbis distingui possit exacte. Unde consideratur hic tanquam simplex morbus, qui nullum alium comitem habet.

Quamvis enim, uti postea videbimus, plures alias partes occupet, & tunc aliud ipsi nomen detur, tamen locus, quem primo aggreditur, semper pes est (vide §. 1259.). Et inde ratio nominis patet: Ποδάγρα καλῦμαι γιγνομένη ποδῶν ἄγρα, *Podagra vocor, quasi pedum captura sim* (*a*). Quale autem nomen debeat dari morbo, dum alia loca occupat, facile intelligitur, dum partis affectae nomini subjungitur dirum illud ἄγρα (*b*). Unde dum manus invadit, *Chiragra*, si genua *Gonagra*, & sic porro vocatur: *Nam pedem, genu, acetabulum, talos, coxendices, femora, manus, scapulas, brachia, rostra, carpos adedit, depascitur, urit, tenet, inflammat, coquit* (*c*).

Sed dirum illud, & inauspicatum podagrae nomen displicet plerumque illis, qui primos dolores sentiunt, probe gnari, quod recens podagricus risu excipi solet a sociis malorum, & si fateatur nomen morbi, *ab amicis omnibus in triumpho ducitur* (*d*); hinc morbum dissimulant, & aliis quibusvis causis tribuunt dolorem, quem patiuntur; imo maxime quandoque indignantur Medicis, si vel de Podagra mussitare audeant. *Aretaeus* (*e*) jam monuerat, Podagricos causam doloris dissimulare: *Aliqui novae crepidae attritum; aliqui longam obambulationem; alius plagam, aut calcationem; nullus intestinam, domesticamque causam explicabit: quin etiam aegrotis, verum audientibus, incredibile esse videtur.* Similes doloris causas ab aegris enarrari, monet & *Caelius Aurelianus* (*f*); tandem *necessitate coacti, augmenti temporibus, in confessionem veniunt aegrotantes.* Raro autem primo podagrae paroxysmo nomen morbi admittere volunt aegri; dum *haec passio initio parvitatis causa negligitur, & contempta convalescit* (*g*).

Cum

(*a*) Lucian. Tragopod. Tom. III. pag. 656.
(*b*) Ibidem pag. 671.
(*c*) Ibidem pag. 652.
(*d*) Ibidem pag. 655. & 665.
(*e*) De Caus., & Sign. Morbor. diuturn. Lib. II. cap. 12. pag. 66.
(*f*) Morb. Chronic. Lib. V. cap. 2. pag. 560. (*g*) Ibidem.

Cum autem minus invisum sit *Arthritidis* nomen, hinc & aegri, & Medici etiam quandoque sub hoc nomine Podagram celant, donec redeunte paroxysmo nullum dubium amplius superesse possit. Quod tanto facilius admitti poterit, cum Celebres Medici sub Arthritidis nomine generali etiam comprehenderint Podagram, tanquam speciem; sic *Fernelius* (*h*) dixit; *Statuuntur autem Arthritidis differentiae ex articulorum numero: sed tribus duntaxat usus nomina indidit: hae sunt Chiragra, Ischias, & Podagra. Quaecumque in alio quovis figitur articulo, generis nomine Arthritis appellatur.*

Interim tamen certum est, quod & podagricis, imprimis plures jam paroxysmos passis, morbus invadat genua, neque tamen tunc arthritis, sed *gonagra* appelletur. Praeterea alios articulorum dolores a podagra distinxerunt veteres Medici. Sic *Hippocrates* (*i*), de doloribus circa articulos agens, dicit: *At quibus circa articulos dolores fiunt, & tumores, & sedantur, non podagrico modo, in his comperies viscera magna, & in urina subsidentiam albam, & talis, si tempora elevarit, dicet se saepe dolere, dicet etiam, sudores sibi nocturnos oboriri. Si vero neque in urina subsidet talis subsidentia, neque sudores fiant, periculum est, ne aut claudi fiant articuli, vel, quod meliceridä vocant, sub ipsis nascatur.* Accedit, quod Arthritis saepe plures, imo aliquando omnes articulos invadat, raro, vel nunquam solos pedes; unde videtur *Aretaeus* (*K*) statuisse, quod *communis omnium articulorum dolor est arthritis, sed pedum dolorem podagram vocamus.* Similem & Diagnosin habet *Aegineta* (*l*), tunc vocans Arthritidem, quando omnes corporis articulos invasit malum.

Quamvis ergo Podagra quandoque cum Arthritide confundatur, patet tamen, distinctos esse morbos; licet Podagra jam inveterata alios, & plures simul articulos occupet, tamen incipiens morbus solenne habet, ut feriat pedes (*m*). Praeterea Arthritis cum febre continua solet incipere, *Podagra advertente nullo incurrit artubus* (*n*), & licet repetitos ejus paroxysmos praecedant ructus, cruditas, & reliqua signa §. 1257. enumerata, prima tamen invasio nil minus opinantes occupat; sic ut saepius viderim, sanos lectum ingressos media nocte evigilasse prae dolore: imo his diebus vidi robustum, & in flore aetatis constitutum hominem, dum ex curru descendebat, momento temporis immanem dolorem sensisse, unde firmiter credebat, distorsionem, vel subluxationem pollicis pedis causam doloris esse. Ast eventus docuit, veram fuisse podagram: nam post paucos dies sensim evanuit dolor, nullo relicto sui vestigio, & post annum rediit. Primi autem Podagrae insultus semper breves esse solent, & sic ab Arthritide distinguitur, quae diu affligit, si autumno inceperit, vix ante vernum tempus cessat, & saepe difficiliorem articulorum motum relinquit, diu superstitem; neque solenne est

(*h*) Patholog. Lib. VI. cap. 18. Tom. II. pag. 211.
(*i*) Praedict. Lib. II. cap. 19. Charter. Tom. VIII. pag. 827.
(*K*) De Caus. & Sign. Morbor. diuturnor. Lib. II. cap. 12. pag. 65.
(*l*) Lib. III. cap. 78. pag. 57.
(*m*) Lucian. Tom. III. pag. 666.
(*n*) Ibidem pag. 665.

est Arthritidi, ut redeat; plures enim vidi, qui hoc morbo graviter decubuerunt, & postea penitus immunes vixerunt. Unde notavit *Aretaeus* (o): *Haud facile quidem continua Podagra gignitur, sed nonnunquam longo temporis intervallo intermittitur; tenuis enim est, & in ludis olympicis podagricus, sedato morbo, cursu victoriam adeptus est.* Si ergo inopinatus dolor, absque alia causa manifesta, pedis extrema occupet, sponte, vel levibus remediis, intra paucos dies, sensim minutus, evanescat, nullo vestigio relicto, Podagrae justa suspicio est; quae augetur, si causae, mox enumerandae, fuerint praegressae: confirmatur autem omnino, si vere, vel autumno revertatur malum, *Hippocrate* (p) monente: *Podagrici affectus vere, & autumno plerumque moventur.* Ubi notandum imprimis est, quod *Hippocrates* non dixerit, nasci morbum; sed videtur indicare, latentem, & sensim accumulatam materiam morbosam moveri, & disponi, ut in artus detonet. *Galenus* in Commentariis (q) ad hunc textum, verno imprimis tempore Podagrae recidivam metuendam esse monet; quod & *Lucianus* (r), qui hunc morbum tam bene descripsit, confirmat:

Sed quandò ulmi vere tener flos abundat,
Et arguta cantat in ramis merula:
Tunc per membra acutum telum haeret mystis,
Obscurum, latens, subiens recessus artuum.

§. 1255. QUi, semper idem, quacunque demum causa ortus, ubi naturae suae decursum non turbatum absolvit, sequi solet aetatem matura majorem, triginta, & plurium annorum; sexum virilem; ingenium acutum, hujus exercitia durissima, & protracta, maxime nocturna; victum opiparum; vina acidula, alba, potum generosum, copiosumque, maxime noctu; Venerem praematuram, nimis cultam; Corpus magnum, crassum, plenum; acidorum usum nimium; pedes sudantes subito refrigeratos, in humidis caligis sudantes, hinc venatum, equitationem in frigore; haereditatem in seros nepotes, per parentem saepe nondum podagricum, sed tantum labe genitali damnosum genitae proli; contagium.

Videtur, uti postea patebit, sensim accumulari illud in corpore, quod postea, in pedes derivatum, podagricos dolores producet. Quamvis autem diversae admodum causae huic morbo originem dent, tamen, ubi natus est, similem omnino decursum habet, sive haereditario jure ad posteros devenerit,

(o) De Caus. & Sign. Morbor. diuturn. Lib. II. cap. 12. pag. 67. (p) Sect. VI. Aphor. 55. Charter. Tom. IX. pag. 287. (q) Ibidem. (r) Tom. III. pag. 641. 651. 652.

rit, five ab erroribus in vivendi genere commiffis ortum duxerit. Hoc autem tunc tantum obtinet, fi nec imprudenti medela, nec aliis de caufis in fuo decurfu turbatus fuerit morbus: mira enim, & anomala penitus fymptomata oriuntur, fi materies podagrica, jam praefens in corpore, non deponatur ad loca folita, vel jam depofita repellatur: omnia tamen haec denuo ceffant, fi acriter dolere incipiant pedes.

Sequi folet aetatem &c. Pueros ante veneris ufum non laborare podagra, ftatuit *Hippocrates* (*f*): & alibi (*t*) podagram numerat inter illos morbos, qui ante pubertatem non contingunt. Confirmat & hoc *Galenus* (*u*), dum hunc Aphorifmum commentatur, dicens, fe quidem vidiffe Eunuchos podagra vexari, fed pueros nunquam: & fi quid fimile pueris contingeret, tumentibus nempe genubus, & manuum articulis, potius ipfi videbatur arthritis, *propter plethoram ex multis cruditatibus acervatam*. Videtur enim faepius arthritis, uti & rheumatifmus fub podagrae nomine defcriptus fuiffe. Sic enim apud *Athenaeum* (*v*) leguntur fequentia: *Pythermus memoriae tradidit, ut fert Egefander, aevo fuo moros annis viginti fructum non dediffe, & epidemiam podagricorum talem factam fuiffe, ut non tantum viros, fed etiam pueros, eunuchos, virgines, mulieres is morbus corripuerit; quin & eam aegritudinem tam vehementer faeviffe in greges, ut ovium partes duas ille morbus affiixerit.* Cum autem Morus arbor *noviffima urbanarum germinet, nec nifi exacto frigore, ob id dicta fapientiffima arborum* (*x*), videtur concludi poffe, infolitum aëris frigus adfuiffe, quod Arthritidi, & Rheumatifmo producendis faveret: non enim novi, conftare certis obfervatis, quod vera Podagra unquam, epidemicorum more, genus humanum afflixerit.

Sydenhamus (*y*) pariter teftatur, quod nec pueros, nec juvenibus minores Podagra vera, atque genuina vexatos obfervaverit. Quofdam tamen viderat, *quorum nempe patres etiam tunc hoc morbo tenerentur, cum iis generandis operam darent*, qui leviculam aliquam quafi velitationem praefenferant, antequam maturam aetatem attigiffent. Pariter & *Aretaeus* (*z*) aetatem matura majorem in hoc morbo ftatuit, dicens: *AEtas autem huic morbo fubjecta eft a quinque annis fuper triginta; celerius quoque, aut tardius ex cujufque natura, & vivendi ratione.*

Sexum virilem. Certum eft, viros frequentius mulieribus podagra laborare, non tamen omnino ab hoc morbo immunes funt. *Hippocrates* dixerat (*a*): *Mulier Podagra non laborat, nifi ipfi menftrua defecerint.* Sed certe obfervata docuerunt, quod & quafdam mulieres hic morbus invaferit, licet menftrua copia, & tempore debitis fluerent. Frequentius autem hoc contingit, fi morbus in familia haereditarius fuerit, rarius, fi ab aliis caufis natus.

Mores

(*f*) Sect. VI. Aphor. 30. Charter. Tom. IX. pag. 264. (*t*) Coac. Praenot. N. 512. Charter. Tom. VIII. pag. 882. (*u*) Charter. Tom. IX. pag. 264. (*v*) Athen. Deipnofoph. Lib. II. pag. 26. (*x*) Plin. Secund. Hiftor. Natur. Lib. XVI. cap. 25. pag. 390. (*y*) Tractat. de Podagra pag. 556. (*z*) De Cauf. & Sign. Morb. diuturn. Lib. II. cap. 12. pag. 67. (*a*) Sect. VI. Aphor. 29. Charter. Tom. IX. pag. 265.

Mores sui saeculi carpens *Seneca* (*b*) dixit: *Non mutata foeminarum natura, sed vita est, nam cum virorum licentiam aequaverint, corporum quoque virilium vitia aequaverunt.* Paulo post *Hippocratem* sic excusat: *Quid ergo mirandum est, maximum medicorum, ac naturae peritissimum in mendacio prehendi, cum tot foeminae podagricae, calvaeque sint? Beneficium sexus suis vitiis perdiderunt: & quia foeminam exuerunt, damnatae sunt morbis virilibus.*

Optime hinc videtur *Aretaeus* (*c*) dixisse: *Viri facilius in hunc morbum incidunt, & ex mulieribus agiliores. Mulieres autem, licet rarius, quam viri, difficilius laborant; quod enim neque usitatum, neque familiare est, si ex necessitate potentius evaserit, violentum cum sit, majorem calamitatem infert.*

Confirmantur haec & *Sydenhami* (*d*) observatis, qui invenit, foeminas raro admodum Podagra infestari, & tantum vetulas, ac viragines, quae masculorum habitum aemulantur. Caeterum observavit, graciliores, quae vel in adolescentia vel constanti aetate patiuntur symptomata, podagram mentientia, vel hystericas fuisse, vel Rheumatismo obnoxias, & inde non satis curatas.

Interim notandum est, *Senecam* dixisse, quod *Hippocrates* asseruerit, foeminas nec podagricas, nec calvas fieri; cum tamen in citato Aphorismo nullâ calvitiei mentio fiat: sed in proxime praecedente Aphorismo (*e*) dixit: *Eunuchi neque podagra laborant, neque calvi fiunt.* Contra quem Aphorismum postea tot insurrexerunt Medici, imprimis illo tempore, dum post *Paracelsum*, & *Helmontium* Chemici in Scholis Medicis dominabantur, antiquorum Medicorum hostes infensissimi.

Ita *Heinsius* (*f*) in apocrypha *Hippocratis* oracula (sic Aphorismos *Hippocratis* vocabat) petulantissime debacchatur, dum viderat, ex haereditaria labe podagra laborasse juniores utriusque sexus, & noverat, binos Eunuchos pessime hoc morbo afflictos fuisse.

Si autem consideretur, illo tempore, quo *Hippocrates* vixit, non constare, quod Eunuchi inter Graecorum servos numerati fuerint, & Persarum imperium non exiguam Graeciae partem sibi subditam haberet, cui praefecti satrapae inter servos suos & Eunuchos alebant, opportunam habuit occasionem *Hippocrates*, ut Eunuchorum vivendi modum, corporis constitutionem, & morbos inquireret: praeterquam quod & ipse exteras regiones peragraverit, & plurimos habuerit discipulos, qui quaquaversum emissi cum ipso communicabant, quae observaverant. Verum & *Hippocratis tempore*, & adhuc diu post Persae severis legibus temperantiam in victu, & juventutis educationem optimam tuebantur, & nemini otioso esse licebat. Nec principum liberis magna, prae reliquis civibus, concedebatur licentia. Cum autem Eunuchi, veneri impares, ex gentis instituto sobrie vivebant, & gynaeceo-

(*b*) Epist. 95. pag. 600. (*c*) Loco ante citato. (*d*) Ibidem loco citato.
(*e*) Charter. Tom. IX. pag. 264.
(*f*) Naauvvkeurige Verhandeling van het Podagra pag. 23. 28.

naeceorum custodiae pro maxima parte adhibebantur, patet, quod plurimis causis, quae Podagrae originem dare solent, minime essent obnoxii. De his autem legi meretur eruditissima Dissertatio in Aphorismum 28. Sect. VI. scripta (*g*), ubi omnia, quae ad hanc rem spectant, enarrantur, & *Hippocrates* contra calumniatores nervosissime defenditur.

Agnovit autem hanc veritatem *Galenus* (*h*), ubi hunc Aphorismum commentatur: sic enim habet: *Caeterum Eunuchos Podagra non laborare*, *Hippocratis quidem tempore verum erat*, *nunc vero non amplius*, *tum propter nimium otium*, *tum simul victus intemperantiam.* Et paulo post subjungit: *Talis enim est eorum desidia*, *tanta ingluvies*, *& crapula*, *ut etiam absque veneris usu corripi possint Podagra.*

Ingenium acutum &c. Morborum curationem, & rerum naturae contemplationem sub iisdem auctoribus natam esse, dixit *Celsus* (*i*), quia maxime indigebant Medicina illi, *qui corporum suorum robora inquieta cogitatione, nocturnaque vigilia minuerant.* Certum est, plures, qui sobrie, & caste vivunt, absque ulla suspicione haereditariae labis, pessime hoc morbo laborare, dum libris perpetuo impallescunt, & quod studiorum intemperantia detrahit, salubri corporis exercitio restituere nolunt, quamvis saepius a Medicis moneantur. *Latenter enim longis meditationibus contrahitur morbus* (*k*). Praeterquam enim, quod continuis, & protractis meditationibus mobiliora expellantur, reliqua figantur (vide §. 1093.), ingestorum alimentorum digestio multum impeditur, dum sapientiae studiis dediti vix corpus movent; & haec indigestio viscerum merito pro origine proxima hujus morbi habetur, uti ad §. 1265. patebit.

Sydenhamus (*l*), qui pluribus annis cum hoc morbo conflictatus fuerat, illud pro solatio sibi, aliisque malorum sociis reputabat, quod Reges, Duces, Philosophos idem frequenter afflixerit malum. Imo, *ut verbo diceret*, *articularius ille morbus* (*quod vix de quovis alio affirmaveris*) *divites plures interemit*, *quam pauperes*, *plures sapientes*, *quam fatuos. Natura quasi digito monstrante*, *quam parum iniqua sit omnium parens*, *& arbitra*, *quam partibus non studeat*, *cum eos*, *quibus alicubi defuit*, *alio aliquo bonorum genere cumulatius ditare soleat*; *profusiorem vero erga alios munificentiam aequa malorum parte admista diluat*, *& contemperet.* Certe *Lappones*, qui simplici victu contenti ingenium exercent minime, *talem morbum in mundo existere*, *ne per somnium audiverunt* (*m*), & tota vita manent agilissimi. Mirabatur *Linnaeus*, dum, superatis Alpibus, ipse lassus, & exanimis fere jaceret, binos Lappones, senes jam, itineris comites, & ipsius suppellectile onustos, non sensisse viae incommoda. Vidit senes, septuagenario majores, talum collo suo imposuisse, puerorum instar, & quidem sine ulla molestia.

Prae-

(*g*) A Barthol. Hermann. de Moor Lugdun. Batavor. 1736. (*h*) Charter. Tom. IX. pag. 264. (*i*) In Praefat. pag. 2. (*k*) Aret. Capp. de Cauf & Sign. Morbor. diuturnor. Lib. II. cap. 12. pag. 65. (*l*) De Podagra pag. 555. 556. (*m*) Linnaei Flor. Lappon. pag. 157.

Praecipue autem nocent lucubrationes nocturnae illis, qui ad hunc morbum dispositi sunt, ita ut viderim, veteranos Podagricos malorum incrementa percepisse, si vel amicorum literas sera nocte legissent.

Victum opiparum. Hinc divitum morbus, & Μισόπτωχος dicitur Podagra, quae pauperes odit, & divitum in pedibus bene culta sedet. De hac Podagrae causa inter omnes auctores convenit. *Sydenhamus*, qui tanta cum industria hunc morbum investigavit, dixit (*n*) *Podagra eos plerumque senes invadit, qui postquam meliores vitae dies mollius, ac delicatius transegerint, Epulis lautioribus, vino, aliisque liquoribus spirituosis, liberalius, indulgentes, tandem ob pigritiam, aetatis ingravescentis semper comitem, ea corporis exercitia penitus omisere, quibus juvenes assueverant.* Quamdiu enim agile corpus est, & validos motus facile fert, ingestorum eiborum copiam superare potest, & assimilare in indolem requisitam. Ubi autem opima pinguedine torpere incipiunt, vel ingravescente aetate languent, & tamen genio indulgent, tunc saepe Podagra prae foribus est.

Confirmatur hoc imprimis, cum frugalis vita sustulerit quandoque vitium ab opiparo victu natum: *Legimus, quosdam morbo articulari, & podagrae humoribus laborantes, proscriptione bonorum, ad simplicem mensam, & pauperes cibos redactos, convaluisse. Caruerant enim sollicitudine dispensandae domus, & epularum largitate, quae & corpus frangunt, & animam* (*o*). Plura talia exempla, quae hoc probant, apud *Schenckium* (*p*) habentur. A fide dignissimis hominibus accepi, pingui sacerdotio fruentem virum, & veteranum jam podagricum, a piratis captum per biennium integrum in triremibus barbarorum remigasse, hoc effectu, ut postea a captivitate redemtus, nimia, & molesta obesitate liberatus, nec unquam postea podagra correptus fuerit, licet plures annos supervixerit.

Vina acidula alba. Praecipuam dolorum Podagricorum causam ponebat *Helmontius* (*q*) in acida acrimonia, quae *Synoviam*, unctuosum scilicet humorem, qui ossa articulata oblinit, infecerat: inde credidit, grumescere Synoviam, & sic ineptam fieri, *ut juxta solitum tenorem sanitatis tota exhalet, absque capitis mortui residentia. Fitque hinc degener morbosus partus, infelix nodorum mater. Suffert enim tum aquosarum partium difflationem, retentis ex opaca, & indurata Synovia residuis. Hinc illa monstra, calx, & creta.* Ob hanc causam damnabat vina alba, acidula, largius hausta, parum vini, multum aceti, continentia. Talia vina videntur veteribus Medicis dicta fuisse οἶνοι ὀλιγοφόροι (*r*): *Est autem oligophorum, quod, si diluatur, minimam sustinet aquae mixtionem. Sed est sane imbecillimum, &, ut in vinis, aquosissimum; nam quod plurimum aquae in mistura, id tum vehementissimum est, tum validissimum. Ejusmodi vinum Hippocrates, vinosum nominat. Verum ab* hoc

(*n*) De Podagra pag. 545. (*o*) S. Hieron. advers. Jovin. Lib. II. pag. 341. (*p*) Observat. Medic. Lib. V. pag. 681. (*q*) In Capitulo *Volupe viventium morbus antiquitus putatus* pag. 314. 315. (*r*) Galen. Method. Med. Lib. VII. cap. 6. Charter. Tom. IX. pag. 163.

hoc cavendum est, quoniam imbecillas vires ferit. At quod aquosum natura est, caeterum austerum, id percommodum est, quod & ab aquae imbecillitate recessit, & vini noxam nondum habet. Unde videntur haec vina ex sua indole non adeo noxia esse, sed saepe solent largiori copia potari, cum sapore grata sint, & imprimis siticulosis fervida aestate placeant adeo.

An vero acidum illud, secundum *Helmontii* placita, sit dolorum causa, non convenit inter Medicos; cum fluidae, & solidae partes corporis humani, chemico examine, exhibeant salem volatilem alcalinum, non vero acidum, & ipsa calx podagrica in acidis liquoribus integre dissolvatur, & per retortam destillata spiritum volatilem alcalinum praebeat (*s*). Praeterea lac, sponte sua acescens, podagricis toties profuit, uti postea dicetur. Cum autem inter Podagrae causas recenseatur & liquidi acrimonia §. 1263., non videtur repugnare, quod & quandoque acida acrimonia ad morbum hunc producendum concurrere possit, praecipue si vina talia acidula quotidie, & magna copia ingesta fuerint. Tandem enim, licet serius, sanguinem infici posse acida acrimonia, patuit ex illis, quae *in Capitulo de morbis spontaneis ex acido humore* dicta fuerunt.

Mira satis observatio practica habetur, quae acidae acrimoniae praesentiam in podagrico docet (*t*). Paroxysmi tempore tanto dolore furebat morbus, ut vix non insaniret aeger. Dolor uno momento pedem utrumque deserebat, sed aequali acerbitate invadebat suras, & post dimidium horae minutum in utroque femore eundem percipiebat dolorem, suris, & pedibus liberis a tormento; post minutum alterum, relictis femoribus, invadebat dolor abdomen, validum tormen percipiebat in intestinis, quod ad ventriculum adscendens mox vomitum fecit liquidi aquosi viridescentis, acidi, & adeo acris, ut aequaret fortissimi mineralis acidi acrimoniam. Cum autem aeger & Chirurgicam, & Pharmaceuticam artem exerceret, certe non ineptus erat similium rerum judex. Pintam autem cum dimidia acris hujus liquoris vomitu rejecit. Mox autem ab omni dolore liber per quinque horas dormivit, & de morbo nil supererat praeter tumorem, & teneritudinem quandam pedum, & bidui spatio solitis muneribus fungi poterat. Post annum, redeunte simili paroxysmo, sequente vomitu similis liquidi acris, pariter levabatur adeo, ut sequenti die incedere potuerit. Post decem menses omnia eadem redierunt, sed parcam copiam acris acidi evomuit, quod octavam unciae partem aequabat; attamen cum praesenti malorum levamine; & quamvis tribus aquae calidae pintis potatis vomitum conaretur promovere, etiam digito in fauces immisso, nullus tamen sequebatur vomitus.

Subitum adeo furentis Podagrae levamen, post expulsionem acris acidi liquoris, a natura, absque ullo artis adminiculo, factam, videtur omnino favere huic opinioni, quae acidam acrimoniam inter causas podagrae agnoscit.

Neque

(*s*) Philosoph. Transact. N. 403. pag. 491. Abridg. Tom. VII. pag. 634.
(*t*) Medic. Observ. and Inquiries vol. I. pag. 41. & sequent.

Neque ab eadem opinione alieni videntur fuisse plures alii magni nominis Medici. Sic *Hofmannus* (*u*), de hoc morbo agens, quamvis *purum, & sibi relictum acidum in animantium corporibus vix reperiri existimaret*, tamen acidam tartaream acrimoniam quandoque, licet non semper, culpandam esse in podagra, asserit. Imo postea ex *Clopton Havers* experimentis addit: *Attentione dignum est, nihil magis mucilaginem articulorum destruere, atque coagulare, quam acidum tartareum sal, lenius v. g. acetum vini, vel vinum rubellum album, neque tantam mutationem, atque coagulationem ipsi inducere aliud potens, uti oleum vitrioli &c.* Et inde conclusit, vina tartarea aptissima esse ad procurandos morbos arthriticos.

Postea autem, quando de creta, sive calce podagricorum dicetur, quaedam adhuc circa hanc rem monenda erunt.

Potum generosum, copiosumque, maxime noctu. Quantum mutetur corpus ab usu immoderato, & frequenti potus generosi, alia occasione ad §. 605. 11. dictum fuit. Omnium autem maxime nocet, si in seram noctem, uti Bacchi nepotulis solenne est, protrahantur compotationes. Sequenti enim die, postquam edormiverunt hoc villi, languent, appetitus deletus est, molesta sitis adest; dum autem quotidie genio indulgent, vix ullis vitae muneribus fungi possunt, nisi vini stimulo languentes erigant vires, sicque tandem viscerum primae coctionis actio fere integre deletur, vel languidissima tantum superest; unde indigestiones quotidianae, quibus podagrae origo (§. 1265.) merito tribuitur. Hanc podagrae caussam excusare semper solent ebriosi, dum monstrant, sobrie viventes eodem morbo languere; sed & ab aliis caussis podagram nasci posse, certum est; sed & aeque certum habetur, ebrietatem, & crapulam huic malo frequenter originem dare.

Novi quidem, quod ante paucos annos *Celebris Medicus Parisinus* (*v*) mucilaginosam humorum degenerationem pro materiali caussa Podagrae statuerit, illamque fieri dixerit vel ab alimentis nimis validis, vel a potu quotidiano, qui similem materiam magna satis copia contineret. Hinc vina, quae acidi salis, spirituumque majorem copiam habent, esse remedium prophylacticum contra podagram, quatenus vim attenuandi hanc mucilaginem possident. Et contra, alios potus, qui plus de spissiori tali materia in se continent, podagrae producendae favere quam maxime. Unde concludit, cerevisiae potatores ob hanc caussam magis podagrae obnoxios esse. Quamvis autem multa huic opinioni possent argumenta opponi, unicum tantum monendum credidi. Olim apud Batavos frugalis mensa in more erat, & potus communis cerevisia sola, non tantum dilutior illa, qua ad sedandam sitim utebantur, verum vesperi post diurnos labores forti, & generosa cerevisia delectabantur. Vini usus rarus erat, etiam apud illos, quibus nullo modo res angusta domi: rarissime autem Podagra laborabant, qui tali victu utebantur;

(*u*) Medic. Ration. & System. Tom. IV. part. 2. pag. 506. & sequent.
(*v*) Liger. Traité de la Goutte pag. 75. 56. &c.

tur; e contra longe plures hoc morbo afflictos vidi, postquam vini largior usus increbuit, & lautiores a generosae cerevisiae usu fere integre abstinuerunt; illam plebeculae soli relinquentes, dum ipsi liberaliter satis vino indulgerent; imprimis vespertinis horis, cum a diurnis laboribus liberi amicorum inter consortia animum exhilarant. *Celeberrimus Linnaeus* (*x*), dum videbat *Lappones*, licet spiritu frumenti uterentur, & saepe nimia copia, tamen ne per somnium quidem Podagram novisse; dum videbat, rusticos Suecos nunquam vinum, sed solam cerevisiam haurientes, a podagra immunes vivere, dicit: *An Podagra a solo usu vini? sic suadent nationes podagricae, quae pro potu quotidiano utuntur vino &c.: sic divites nostri podagrici, qui potu vini utuntur.* Praeterea alia occasione ad §. 1211. dictum fuit, farinam tritici, dum in aqua lavatur, relinquere copiam tenacissimi glutinis, quod aquae misceri nequit, & Chemico examine dat talia producta, quae ex animalium partibus educi per artem constat. Gluten ergo, quod in podagricorum sanguine culpatur, tanquam materia morbi, foret abundantissimum in tritico, cujus communis adeo in vita usus est. Lac ipsum, quod toties profuit podagricis, glutinosum caseum continet.

Venerem praematuram, nimis cultam. Videtur communis fuisse opinio veterum Medicorum, quod & Venus, vel praematura, vel nimis culta, podagrae causam det. Dum causas universales hujus morbi recenset *Aëtius* (*y*), dicit: *Generant autem affectionem cruditates coacervatae, & ebrietates, atque his adhuc amplius immoderatus rei venereae usus.* Imo videtur Eunuchos, & impuberes, *Hippocrates* ideo ab hoc morbo liberos pronunciasse, quod ad venerem apti non forent. *Sydenhamus* (*z*), senes plerumque hunc morbum invadere, dixit, licet quandoque etiam aetate florentes corripiat; *quoties scilicet infelicia morbi semina a parentibus quasi ex traduce acceperint, vel si hoc non fuerit, immodicae veneri praematurius indulserint.*

Praeterea (*a*) & Senectae, & Podagrae inimicam Venerem damnavit. Videantur & illa, quae ad §. 586. *e.* habentur de nimiae veneris noxis; ubi ex *Sanctorio* monebatur, facultates concoctrices a nimio coitu debilitari; unde podagrae origo (§. 1265.) deducitur. Plures vidi, qui a prima pubertate inceperant nimia Venere vires exhaurire, ante trigesimum aetatis annum jam miserrime podagricos, omnem fere pedum, & manuum usum amisisse, licet sanissimis nati parentibus sobrie satis vixerint in reliquis.

Durum ergo videtur, ex numero causarum Podagrae expungere Veneris abusum, ut Celebris autor statuit (*b*), cum unicam morbi causam, mucilaginem nempe, ponere voluit, reliquis omnibus rejectis. Verum quidem est, saepe plures in hoc morbo causas concurrere, nec rarum esse, ut Veneri indulgentes etiam Baccho litent; unde Bacchi, & Veneris filia salutatur a poëtis Podagra: [illegible]

[illegible] Auson.

(*x*) Flor. Lappon. pag. 155. (*y*) Sermon. XII. cap. 6. pag. 308.
(*z*) De Podagra pag. 545. (*a*) Ibidem pag. 550.
(*b*) Liger. Traité de la Goute pag. 46. & 188.

Αυτιμελȣ̃ Βάκχȣ κ̧' λυσιμελȣ̃ς Αφροδίτης
Γεννᾶται θυγάτηρ λυσιλελὴς Ποδάγρα:

Interim tamen & ſingulae ex his cauſis Podagrae producendae videntur ſufficere. In Italia Podagrici nimiam venerem, in aliis regionibus ingluviem, & crapulam accuſant, quandoque & plures utroque modo ſe corpus enervaſſe dolent.

Corpus magnum, craſſum, plenum. Talis enim corporis habitus ſolet eſſe in illis, qui opiparo utuntur victu, & ſtrenuis compotationibus delectantur; imprimis, ſi ſimul corpus non ſatis exerceant. Quamdiu enim equitatione, venatu, aliiſve modis, corpus valide movent, licet genio nimis indulgeant, adhuc ſatis commoda ſanitate fruuntur: ubi autem ingraveſcens aetas vires corporis, & agilitatem minuit, nec vivendi normam emendaverint, ſaepe hic morbus aggredi ſolet (*c*). Unde & *Caelius Aurelianus*. (*d*) inter cauſas Podagrae recenſuit *repentinam deſertionem ſolitae exercitationis*. Interim, uti optime monuit *Sydenhamus*, non omnes Podagrici repletum corpus habent; nam & macilenti quandoque corripiuntur eodem malo; ſed rarius tamen. Illi, qui ex praematura, & nimia venere in Podagram incidunt, plerumque ſunt admodum macilenti, & exhauſti. Imo & dolorum acerbitate; ſi exquiſita podagra diuturnis paroxyſmis ſaeviat, ſaepe omnino emaciantur.

Acidorum uſum nimium. Quaenam noxae a vinorum acidulorum uſu nimio metuendae ſint, paullo ante dictum fuit. Solebat hac occaſione auditoribus ſuis narrare Celeberrimus auctor, quod Medicus, *Helmontii* opinionibus penitus addictus, ſpiritum ſulphuris per campanam ſumſerit quotidie, & quidem majori copia (vitam enim longaevam, & ab omni contagio immunitatem, ſperabat ab hoc remedio) incideritque in podagram, a qua tamen uſu diuturno ſalis volatilis alcalini emerſit.

Pedes ſudantes, ſubito refrigeratos &c. Poſtea patebit, praeter liquidorum vitia in hoc morbo etiam culpari nimiam vaſculorum anguſtiam, & rigiditatem. Haec eſt praecipua cauſa, quare inferioris ſortis homines quandoque laborent podagra; licet res anguſta domi illis ſatis ſuperque ſobrietatem ſuadeat, & cogantur quotidiano labore corpus exercere, ut ſibi, ſuiſque victum parent. Illi, qui apud Batavos ceſpitibus effodiendis victum quaerunt, totos ſaepe dies pedes aquae immerſos habere coguntur (idem & piſcatoribus contingit); ocreis quidem pedes muniunt, nec tamen ſic omnem humiditatem arcere poſſunt; ſolent hi ſaepe madidos pedes igni aſſidentes exſiccare; unde rigiditas ſolidis partibus naſcitur; & niſi oleo fricarent ocreas, illae ſic exſiccatae fierent rigidae, & uſibus ineptae penitus. Venatores, dum omnes tempeſtatum injurias ſpernunt, vel in paludoſis locis diu manere cogun-

(*c*) Sydenham. de Podagra pag. 545.
(*d*) Morbor. Chronic. Lib. V. cap. 2. pag. 558.

coguntur, pedibus luto, vel & stagno immersis, ab eadem causa pessimam dispositionem pedibus inducunt, rigidis redditis ligamentis, & tendinibus, & ideo quandoque podagrici fiunt. Omnium autem maxime, si una, vel plures ex causis enumeratis simul concurrant, quae acrimoniam, & tenacitatem morbosam liquidis inducere valent.

Haereditatem in seros nepotes &c. Haereditariam Podagram esse, omnes Medici satis unanimiter testantur, & vidi plures tales, in quibus nulla alia causa culpari ullo modo poterat, praeter labem haereditariam: sobrie enim, caste, & moderate vixerant; & tamen in adolescentia jam morbi insultum passi fuerant. Inter illos & sapientem virum novi, qui, sciens per plures generationes in propria familia morbum hunc propagatum fuisse, coelibem elegit vitam, ne posteritati traderet infestum malum. Dum haereditariam Podagram considerabat *Helmontius* (e), dixit: *Est ergo Podagrae character in semine, tanquam vita prima, cum determinatione silentii, ut dormiat usque in paroxysmum primum, velut hirundo tota byeme. Virtus ergo formativa in semine nondum defectum suum sentit ob crimen materialis indispositionis. Character siquidem in semine non natus est generare suam Podagram ante sui maturitatem, quae characteris maturitas, nonnisi in nepote subinde explicatur.* Dum peritus Medicus noverat, hunc morbum in familia sua haereditarium esse, jam a prima aetate attentus latentis hostis insidias metuebat; nec fefellit eventus (f), nam podagra correptus fuit; sed & simul ostendit suo exemplo, non omnino desperandum esse de cura Podagrae haereditariae. Videantur & illa, quae de morbis haereditariis ad §. 1075. 1. dicta fuerunt.

Contagium. Illa, quae in morbis observantur, videntur evincere, quod morbi, qui causis manifestis originem suam debent, sic mutent corpus humanum, & omnes humores, ut postea talis aeger per contagium propaget morbum, quem non ex contagio, sed per manifestas, atque obvias causas acquisiverat: ita quidem, ut per hoc contagium inficiantur sanissimi homines, qui non obnoxii fuerant causis manifestis, quae in priore aegro morbum produxerant. Sic dysenteria, a manifestis causis nata, postea per contagium propagatur. Antea ad §. 1133. 1134. dictum fuit, in quibusdam animalibus absque contagio rabiem nasci, & tamen morbum sic natum per contagium propagari quam facillime. Pluribus de hac re dicendum erit ad §. 1381., ubi de variolarum contagio agetur. Interim ex his satis constare videtur, contagium nasci posse in humano corpore illo tempore, dum morbus adest absque contagio natus, & sic postea infici alios. Non ergo repugnat analogiae, quod idem in Podagra fieri possit, praecipue cum quaedam observationes hoc confirmare videantur. *Canis podagra laboranti ad pedes dormit: hic, qui paullo ante mortem dolore praeoptabat, podagra liber irridet in gyros versum canem, & latratu suo dolorem, quem attraxit, ejulantem*

(e) In Capitulo: *Volupe viventi morbus* N. 8. pag. 313.
(f) Coste Traité Pratique sur la Goute, Préface.

tem (*g*). Memoriae tradidit *Joh. Bapt. Vverloschnigg* (*h*), quod duos noverit, quorum unus podagra laborantis ocreas dono accepit, alter simili miasmate affectas in foro scrutario sibi comparavit; ambo, paullo post indutis ocreis, crudelissimos podagrae cruciatus passi fuerunt. Narrat *Helmontius* (*i*), matronam nobilem sibi notam esse, quae, quoties remisso paroxysmi podagrici dolore insideret sedili, quo frater ejus olim, & in alia urbe podagricus sedere solitus fuerat, mox dolores recrudescere dolebat, licet non suspicaretur ullo modo, hanc causam esse, cur per multos menses sine remissione laboraret. Addit tamen, alium podagricum absque noxa usum fuisse eodem sedili; unde concludit: *Fratris jam mortui mumiam sedem contagio suspectam merito reddidisse, quae sorori, & non alteri podagrico fluxus illos secus quieturos moveret, trans omnes vestes penetrans.*

Observatum fuit aliquoties, uxores sanissimas, dum die, noctuque maritorum podagricorum curam gerebant, eodem morbo postea laboravisse, licet & multae aliae, quae eodem officio strenue persungebantur, immunes manserint.

Ex dictis tamen videtur concludi posse, Podagram, imprimis inveteratam, non carere omni contagii suspicione, adeoque prudentiam dictare, ut illud caveatur.

§. 1256. **T**Empus, aetas, & reliqua vice causae fungentia (1255), tum & phaenomena, initium, progressus, effectus, finis hujus morbi, simul comprehensa, causas medicas hujus mali demonstrant.

Diversae causae enumeratae fuerunt, a quibus Podagra producitur; sed & simul monitum fuit, quod morbus semper idem sit, a quacunque demum causa oriatur. A diversis ergo causis incipit nasci degenerans in quadam humorum nostrorum parte indoles, quae certo tempore crescit, & accumulata se manifestat circa extrema artuum inferiorum, si regularis morbus sit, de quo primo agendum est, ut melius intelligi possit podagrae indoles. Postea enim recensebuntur anomala illa symptomata, quae contingunt, ubi turbatur morbi decursus, & materiae morbosae depositio versus extrema corporis impeditur. Si enim quis primo podagrae paroxysmo defunctus fuerit, qui fere semper brevior esse solet, redit pristina agilitas articulis antea dolentibus, & integra omnino apparet sanitas. Dum autem eaedem causae pergunt agere, similis degeneratio sequitur, quae tamen non illico functiones turbat, sed sensim accumulata denuo deponitur ad eadem loca, similem dolorem excitat, & manet, donec blando madore partis dolentis dissipetur de corpore illud, quod morbum fecerat. Haec autem accumulatio materiae mor-

(*g*) Kaau Perspiratio dicta Hippocr. pag. 216. 217. Boyle de Util. Philos. experim. pag. 291.
(*h*) Miscell. Curios. Decur. 3. ann. 9. & 10. pag. 40.
(*i*) In Capitulo: *De Magnetica vulnerum curatione* pag. 599.

morbosae celerius, vel tardius fit, prout causae morbi validiores, vel debiliores fuerint: hinc aliquoties contingit, ut primum paroxysmum passi aegri, dum causas morbi sollicite vitant, satis diu vivant immunes. Novi, qui totum biennium, imo & triennium vivebant sani, antequam rediret paroxysmus. Cum autem materies morbosa, jam haerens in parte affecta, sic attenuetur, ut blanda diaphoresi dissipari possit, videtur satis probabile, partem ejusdem intervallo inter binos paroxysmos medio difflari de corpore. Observatur enim, aestivos calores prodesse podagricis, frigidam tempestatem nocere. Observavit *Sydenhamus* (*k*), veteranos Podagricos fere per integrum annum vexari morbo; *demptis duobus, vel tribus mensibus calidioribus, atque aestivis.* Monet paroxysmum non valedicere senioribus, nisi post bimestre spatium: *iis vero, qui vel annis, vel diuturniore morbi mora, jam fractiores sunt, non prius valedicit, quam aestas jam adultior illam fugaverit.*

Unde haec considerans *Helmontius* (*l*) illam humorum degenerationem dixit Podagram, dolorem autem esse hujus degenerationis productum. *In digito namque non est Podagra: at duntaxat pomum, sive fructus radicis. Ideoque etsi digitum abscideris, non proinde Podagram sanaveris. Itaque non quod dolet, quodque tumet, vel ardet, Podagra est, sed hujus sunt producta; neque enim per pilam bombardae sublato pede, ablata est podagra, sive Arthritis.* Tota enim curatio hujus morbi, uti postea patebit; in eo consistit, ut bono victu, & corporis salubri exercitio, simulque sollicita evitatione manifestarum causarum, vitetur illa humorum degeneratio, & si quid jam degenerare inceperit, illud prudenter subducatur de corpore, antequam ad artus deponatur.

Unde etiam intelligitur, cur primus dolentis morbi accessus inopinatus veniat aegris, quamvis satis conscii sint, magnos se in diaeta errores commisisse; quod graphice describit *Lucianus* (*m*), ubi recenset illa, quae contigerant *Ocypo*, dum Podagra corripiebatur; qui, morbum excusare volens, a lucta, cursu, percussione, dolorem pedis natum esse pertinaciter affirmabat. Verum senex, qui ejus educationi praefuit, medicum monet:

Mendacia tibi dicta, quaeque dicta sunt.
Nec enim luctamve, seu cursum, quod indicat,
Exertens, ictus est: at hoc mihi credito:
Probe quidem valens primo venit domum,
Bene tum saturatus, affatim potus, miser
In lectulo jacens somnum solus capit.
Tum nocte, somno excussus, exclamat subito,
Divinitus velut ictus: & cuncti timent:

Dixit

(*k*) De Podagra pag. 549. 551.
(*l*) In Capitulo: *Volupe viventium morbus* pag. 313. 315.
(*m*) In Tragopod. Tom. III. pag. 670.

Dixitque, vae mihi! unde tanta vis mali!
Deusne quis pedem tenens extra rapis? &c.
Sed quae modo dicebat, finxit omnia,
Dum dira morbi dissimulat mysteria.

Ubi autem repetitis paroxysmis ingravescit morbus, tunc quaedam observantur in corpore, ex quibus Medici, imo & saepe ipsi aegri, propriis aerumnis edocti, praesagire noverunt, materiam morbosam accumulatam adesse jam, & sic disponi, ut brevi in artus detonet. De his autem signis dicetur sequenti paragrapho.

§. 1257. Repetitos enim ejus, latentis diu in semine nondum germinante, paroxysmos praecedit cruditas, ructus, gravitas, torpor flatulentus, alvus adstrictior, febricula, sudor pedum solitus interceptus, horum varices, anni tempestas, mutatio coeli.

Dum considerabat *Helmontius* (*n*), Podagram *sive per parentum semina labatur in haeredes, sive demum proprio vivendi errore contrahatur, unius & ejusdem speciei esse, cum omni proprietate illum stipante*, mirabatur imprimis, quod *Podagrae character esset in semine, tanquam vita prima, cum determinatione silentii, ut dormiat usque in paroxysmum primum, velut hirundo tota hyeme.* Adeoque illud, quod Podagram produceret post multos annos, latebat diu in corpore, nullis se manifestans signis. Podagrae semen aderat, sed nondum germinabat. Simile contingit intervallo inter paroxysmos medio, quod saepe satis longum est: recte tunc valent satis, donec infaustum illud semen germinare demum incipiat, & novum minitetur Paroxysmum. *Verum illo tempore Podagrici* (*o*) *primum agitantur in praecordiis, & tam internas potuum, atque ciborum, quam externas aëris vicissitudines sentiunt; imo & saepe has futuras praesagiunt. Quare patiuntur febriles motus primum &c.* Et alio in loco (*p*) dicit: *Hactenus namque nec antiqua medullitus radicata podagra, e sinubus insiti spiritus vitalis, quibus sigillata est, erumpit, quin ante sui accessum infestet circa os stomachi, totalemque inde integri dispositionem violet, concitetque: quam adventantem podagram quaedam praecedens febricula plerumque prodit*: his similia pluribus aliis locis memorat.

Nunquam autem accuratius morbus describitur, quam a Medicis, qui illum passi sunt. *Sydenhamus* (*q*) per multos annos Podagricus, & in morborum decursu observando attentissimus, fatetur quidem, quod derepente ingruat paroxysmus, *nisi quod ventriculi cruditate, atque* [illegible], *ad septimanas ali-*

(*n*) In Capitulo: *Volupe viventium morbus* pag. 313. (*o*) Ibidem pag. 315.
(*p*) In Capitulo: *In verbis, herbis, & lapidibus &c.* pag. 465.
(*q*) De Podagra pag. 546.

aliquot aeger laboraverit; corporis quoque intumescentia quasi ventosa, & gravitate, quae in dies augetur, donec tandem detonet Paroxysmus; quem paucis diebus praeit torpor, & quasi flatuum descensus per femorum carnes, cum affectione σπασμώδει; tum etiam pridie paroxysmi appetitus voracior, non tamen naturalis.

Similia his leguntur apud alium auctorem (r), qui podagra haereditaria laboravit, & observavit, lacrymas copiosas, involuntarias, acres depluere, dum instat paroxysmus; uti & quod urinae per plures dies prodeant pallidae, aut & subturbidae, fere instar potus, quem limonatum vocare solent. Simul monet, tanto severiorem futurum paroxysmum, quo diutius haec signa praecesserint, & levari citius morbum, si urinae flavam, vel rubram hypostasin magna copia deposuerint.

Constans autem videtur fuisse semper morbi hujus decursus; nam pleraque haec signa jam apud *Caelium Aurelianum* leguntur: (s) *Sequitur autem passione articulari tentatos torpor, atque formicatio eorum articulorum, qui tanguntur, & difficilis flexio, atque rursum extensio: item gravedo, & vacandi dulcedo, & ad parvum motum vehemens labor, atque dormientibus sensus quidam resonantium articulorum, & cum de somno surrexerint, veluti saltu earundem partium afficiuntur: tum horror, vel rigor, atque tremor sine ulla ratione partium sequuntur. Dehinc cum passio se extollere coeperit, in podagricis dolor alterius pedis &c.* Non meminit quidem cruditatis in primis viis, & ructuum; verum haec per aliquot septimanas praecedunt quandoque paroxysmum, ut monuit *Sydenhamus*, & videtur *Aurelianus* jamjam invasuri morbi signa notare.

Sudor pedum solitus interceptus. In sanis hominibus pedes sudant frequenter, & praecipue olidus spissior sudor in digitorum pedis interstitiis observatur, qui collectus inspissatus sordes mali odoris relinquit, imprimis in illis, qui corporis munditiem parum curant. *Norunt podagrici plures sibi instantem accessum praedicere, ex mutato excremento intra pedis digitos nascente* (t). Testatur & *Hofmannus* (u), saepe se observasse, *sudoris consueti intermissionem, notabilemque perspirationis, quae ex indusiis inspectis cognoscitur, atque excrementorum inter pedis digitos defectionem, imminentem designare paroxysmum.* E contra decrescit dolor cum madore pedum, & finitur diaphoresi, uti postea ad §. 1261. dicetur. Constrictis enim vasis retinentur excernenda, & iisdem denuo laxatis exeunt illa, quae retenta hactenus fuerant.

Horum varices. Omnis causa, quae obstaculum ponit sanguini venoso refluenti versus cor, producit majorem venarum distensionem a sanguine accumulato; hinc in gravidis, dum uterus distentus venas iliacas comprimit, toties venae varicosae fiunt in cruribus, & nisi leni fasciarum compressione

(r) La Coste Traité Pratique sur la Goute pag. 58. &c.
(s) Morbor. Chronicor. Lib. V. cap. 2. pag. 558.
(t) Helmont. in Capitulo: *Volupe viventium morbus* N. 19. pag. 314.
(u) Medic. Rat. System. Tom. IV. part. II. Sect. II. cap. 11. pag. 515.

fione firmentur, poftea tota vita faepe enormiter diftentae manent. Idem etiam frequenter contingit in textoribus, & aliis opificibus, qui pendula crura toto die habent, dum tamen valido motu mufculari inferiorum partium frui non poffunt; uti etiam in illis, quorum munus poftulat, ut quotidie diu erecti ftare debeant: tunc enim humores venofi difficillime contra nixum gravitatis afcendere poffunt; hinc tales, imprimis aetate ingravefcente, tumidos pedes habent, & venas varicofas. Verum quidem eft, copiofas valvulas adeffe in venis artuum inferiorum, quae impediunt, ne tota fanguinis columna in venis premat inferiorem partem canalis; fed tamen requiritur fanguinis afcendentis impetus fufficiens, ut valvulas conniventes elevare poffit, qui fi defit, tunc inter binas valvularum feries fanguis colligitur, venam dilatat, & nodofi varices fiunt.

Cum autem impetus fanguinis arteriofi moveat fanguinem in venas ex arteriis pulfum, & ex ficcitate pedum vix amplius perfpirantium pateat, motum arteriofi liquidi minutum effe, fequitur neceffario, retardari & motum fanguinis venofi, adeoque venas tumere debere. Accedit, quod motus mufcularis debilis fit in podagricis, imprimis, fi jamdiu hunc morbum paffi fuerint: notum enim eft, mufculos adjacere venis ubique, dum arteriae profundius haerent, ut nempe a turgentibus mufculis, dum agunt, premantur venae, & fic motus fanguinis venofi augeatur. Unde etiam contingit, ut illi, qui in vigore aetatis funt, neque per repetitos paroxyfmos agilitatem pedum perdiderunt, longe minus diftentas venas habeant. Paroxyfmi autem tempore, dum ingens dolor abfolutam quietem imperat, venae tument.

Inde etiam videtur intelligi ratio, quare veteres Medici fanguinis miffionem imperaverint. Videbant enim turgidas venas, dum aegri de urente calore conquerebantur, praecipue, fi fimul juberet pars affecta. Teftatur *Aëtius* (v), fe hoc feciffe: *Quod fi vero manus dextra dolore infeftetur, venam in dextro crure fecamus, juxta talos, aut poplitem, aut plantam pedis: poft fectam vero venam, fi dolores adhuc perfeverent, & fortis tenfio fit in affecto membro, faepe in ipfo inflammato crure vena incifa, & multo fanguine detracto, liberavi hominem ab omni dolore.* De venae fectione autem in podagra curanda dicendum erit §. 1270.

Cum autem viderent venas adeo turgidas, & fanguinis circulum ignorarent, videntur fuiffe in illa opinione, per venas fluere in partem affectam illud, quod morbum faciebat; & hinc fuaferunt, ut exfcinderentur venae, ficque interciperetur humoris morbofi affluxus. Sic *Rufus* (x) operae pretium credidit, etiam alios auxiliorum modos excogitare in difficili hoc morbo curando, & fuadet fequentia: *Si igitur quis venas veluti in varicibus exfcindat, multitudo fanguinis non amplius inflammationem facere, quemadmodum antea confuevit, poteft. Atque id imprimis in fanguinea podagra conducit.* Hodie novimus, per venas nihil influere in partes, fed per illas humores redire ad

(v) Sermon. XII. cap. 23. pag. 316. (x) Ibidem cap. 24.

ad cor. Cum autem materialis causa podagrae non generetur in pede, sed aliunde adveniens in pedem deponatur, &, si impediatur illa depositio, ad alia loca dispergatur, nemo facile suadebit crudelem hanc operationem (y), quam quidem animose tulit, *Ille, qui dum varices exsecandas praeberet, legere librum perseveravit* (z). Tamen C. *Marius*, varices in utroque crure cum haberet, secandas eas medico praebuit, alteriusque sectionem solutus absque ullo gemitu, & ne contractis quidem superciliis, sustinuit: ad alterum transeuntem inhibuit, non esse, inquiens, remedium isto dignum dolore (a).

Anni tempestas, mutatio coeli. Antea ad §. 1254. dictum fuit, quod Podagra Vere, & Autumno soleat quam maxime reverti. Verum hoc tempore solent magnae, & subitae tempestatum mutationes contingere. Interim tamen non adeo limitatum hoc tempus videtur: *Sydenhamus* (b) enim, qui tanta cum cura hunc morbum observavit, dum regularem podagram describit, dicit, morbum Januario exeunte, aut incipiente Februario, derepente ingruere. Alius Medicus (c) fatetur quidem, ut plurimum paroxysmum podagrae excitari hyeme, vel autumno, sic tamen, ut in se ipso, & millenis aliis viderit, quovis anni tempore renovari dolores, qui in quibusdam redibant trimestri semper intervallo. Imo noverat quosdam, qui media aestate corripiebantur, & vix liberabantur ante autumnum; quod forte rarius contingit; cum plerumque podagrici aestivis mensibus melius se habere soleant; uti & observasse videtur *Caelius Aurelianus* (d); qui sic habet: *Necnon temporibus certis nasci, item magis asperari, videtur, ut primo verno, secundo autumno, tertio hyeme, aestate vero difficile.* Simul notandum est, quod non exspectatum paroxysmum accersere possint, alieno etiam anni tempore, illa, quae sequenti paragrapho enumerantur.

§. 1258. Accelerat, & inexspectatos accersit vitium quodcunque admissum in sex rebus non naturalibus, unde cruditas oritur; hinc venus immoderata; lucubratio; pergraecatio; asparagorum, lardi, & similium comestio; defatigatio; animi affectus; purgatio medica alvi sola; aër humidus, frigidus, procellosus; haec adeo podagricis inimica.

Antea ad §. 1255. dictum fuit, diaetae vitia inter Podagrae causas merito numerari; simul constitit, accumulari tempore inter paroxysmos medio materiam morbosam, quae detonabit in artus; adeoque mirum non est, si, vitio admisso in sex rerum non naturalium usu, augeatur cruditas, etiam accelerari paroxysmum. Uti enim *Aretaeus* (e) monuit: *Si discrimen evaserint,*

(y) Vide Celsum Lib. VII. cap. 31. pag. 495. (z) Senec. Epist. 78. pag. 512.
(a) Plutarch. Apothegm. Tom. II pag. 202. (b) De Podagra pag. 546.
(c) Coste Traité Pratique sur la Goute pag. 59. (d) Morb. Chron. Lib. V. cap. 2. pag. 558. (e) De Caus. & Sign. Morbor. diuturn. Lib. II. cap. 12. pag. 67.

rint, tanquam ab inferis elapsi, laxiorem vitam degunt &c.: idcirco, tanquam mortem rursus subituri, licentiose praesenti vita fruuntur. Imo solent Medicos salse ridere, dum illis vivendi normam praescribere volunt. Podagricus (*f*) monebatur a Medicis, ut a sale, & fumo induratis carnibus abstineret: obedire autem noluit, dicens, se sperare ingens animi solamen, si media inter podagrae tormenta posset incusare haec edulia, illisque maledicere. Unde & *Galenus* (*g*) curam morbi sperabat in his, qui deinceps moderate vivere vellent. *Intemperantes enim, vinososque, & ventri, ac gulae deditos neque purgatione, neque sanguinis missione magnopere adjuveris; nam per vitae intemperantiam crudorum humorum copiam ocyssime colligunt. Verum his ne manum quidem admovere tentandum est*.

Praeterea subita mutatio quaevis in diaeta, licet in melius, saepe paroxysmum accersit. Monet enim *Sydenhamus* (*h*), nocere, *si edaces fuerint, & liquores spirituosos immoderatius hauserint, postea derepente ad liquores tenues, & refrigerantes se contulerint*. Mutatur enim inde subito corpus, & si materies Podagrica praesto sit, solet brevi tunc paroxysmus sequi. Plures Podagrici, dum a dolore liberi sunt, appetitu satis vigent, sed dum dolent, saepe omnia oblata fastidiunt. In quibusdam ciborum nausea solet praecedere ingruentem paroxysmum. Raro observatur juncta articulari dolori fames canina; quam vidit in Eminentissimo Podagrico *Celebris Hahn* (*i*) adeo acrem, *ut nisi ad primam clamantis cibum vocem accurrerent servi, cibum adportantes, illico vomituritione ingratissima afficeretur aeger, spasmo gulam tamdiu torquente, usque dum proritatus esurie ventriculus pituitam, & bilem cum impetu eructaret*.

Observatur toties, podagricos saevo corripi paroxysmo, postquam genio indulgentes Bacchanalia celebrarunt; praecipue si, ut fieri tunc solet, in seram noctem vigilaverint pergraecantes. *Ocypus*, bene pastus, affatim potus, dum in lectulo jacet, subito corripitur podagra (k).

Venus immoderata. De hac dictum fuit ad §. 1255. Interim observatur, plures podagricos magis prurire in Venerem, dum accessus in procinctu est.

Lucubratio, &c. Quantum haec faveant podagrae excitandae, pariter dictum fuit ad §. 1255. Insignem novi Mathematicum, cui haereditarius morbus erat, & qui semper sobrie, & caste vixerat, accelerasse paroxysmum, dum difficili Problemati enodando se applicuerat diu. In illo enim Podagra satis regularis erat, statuto fere tempore bis in anno invadens.

Asparagorum, lardi, & similium comestio. Asparagi, gratum adeo in mensis verno tempore ferculum, habent illud singulare, ut parva etiam copia gustati intra unum, alterumve horae minutum urinam inficiant foetore singu-

(*f*) Essays de Montagne Tom. I. pag. 18. (*g*) De Curandi Ratione per Venae Sect. cap. 7. Charter. Tom. X. pag. 436. (*h*) De Podagra pag. 545. (*i*) Histor. Podagr. Eminentiss. &c. pag. 4. (*k*) Lucian. Tom. III. pag. 670.

ſingulari, & quaſi ſubputrido; unde *Helmontius* (*l*) dixit: *Sic aſparagus foetet in lotio, quatenus putredo aliqua ſibi adnata eundem in exilium feſtinat.* Ille autem odor, qui poſt eſum aſparagorum in urina percipitur, omnino diſtinctus eſt a proprio odore aſparagorum & crudorum, & coctorum; quod imprimis ideo notari meretur, quia allium v. g. ſuo odore inficit urinam. Unde manifeſtum eſt, mutari urinam ab aſparagis, & quidem brevi admodum tempore; hinc penetrabilis admodum aſparagorum vis patet; & videntur ob hanc cauſam radices hujus plantae recenſeri in numero *quinque radicum aperientium* in officinis. Certum eſt, quod a ſanis hominibus larga etiam copia comeantur aſparagi abſque ulla noxa. In Podagricis tamen quibuſdam obſervatum fuit, largiorem uſum paroxyſmum acceleraſſe. An penetrabili ſua virtute movet, & in actum deducit materiam morboſam, hactenus ſilentem? Certe *Trallianus* (*m*) *braſſicam*, *naſturtium*, *erucam*, *porrum*, *allium*, tanquam inimica, damnavit in hoc morbo. Verum & haec urinae alienum odorem conciliant. Pariter damnavit & omnia pinguia, quia ab illis facillime cruditas oritur, & non niſi a robuſtis, & valido labore corpus exercentibus, bene digeri poſſunt, ſi majori copia aſſumantur, imprimis autem lardum; de horum omnium noxis antea ad §. 196. in cura vulnerum dictum fuit.

Defatigatio. Antea, ubi §. 586. de febrium cauſis agebatur, conſtitit, a ſolo corporis motu nimio acutiſſimas accendi poſſe febres, praecipue in illis, qui validis corporis motibus non ſunt aſſueti. Unde patet, aucta per motum corporis circulationis velocitate, agitari omnia, adeoque & materiem morboſam; dum ſimul a fatigatione nimia dolentes pedes faciunt, ut facilius metaſtaſis verſus artus inferiores fiat. Ob hanc cauſam ſollicite inculcat *Sydenhamus* (*n*), qui exercitium quotidianum ſummopere podagricis commendabat: *Hoc vero exercitium vehemens non ſit, oportet; tale vero, quale ſenibus competit, qui Podagrae ſubjecta ſunt magis uſitata. Motus enim corporis juſto vehementior ſpiritus nimium diſſipat, & e conſequenti concoctiones laedit; quando exercitatio moderata, & perſeverans eoſdem firmet.*

Animi Affectus. Adeo facile in iram proni ſunt Podagrici, ut *Sydenhamus* (*o*) non dubitaverit dicere de hoc morbo: *Non enim rectius Podagrae, quam iracundiae, Paroxyſmus omnis dici poteſt.* Cum eruditiſſimo viro diu amicitiam colui, blandae, & pacatiſſimae indolis, qui proprio experimento didicerat, paroxyſmum inſtare, dum moroſus ob leviſſimam quamvis cauſam iraſceretur. Neque tantum iracundiae, ſed & aliis quoque paſſionibus, obnoxios eſſe podagricos, timori, ſollicitudini, aliiſque id genus obſervavit *Sydenhamus* (*p*); neque reſtitui animo priſtinam tranquillitatem, donec morbus evaneſceret, finito paroxyſmo. Quantas autem turbas animi affectiones poſſint excitare, alia occaſione in febrium hiſtoria dictum fuit; uti etiam *in* *Capi-*

(*l*) In Capitulo: *Aditus praeclufus* &c. N. 12. pag. 446. (*m*) Lib. XI. cap. 1. pag. 604. (*n*) De Podagra pag. 589. (*o*) Ibidem pag. 555. (*p*) Ibidem.

Capitulo de morbis oriundis ab excessu motus circulatorii. Pulcre notavit *Aegineta* (*q*), praeëxistere in podagricis materiam hactenus quiescentem, quae a causa procatarctica in motum deducitur; adeoque animi affectus, qui miris adeo modis movere valent totum corpus, tanquam causae procatarcticae nocere possunt. Verum & alias noxas iisdem *Aegineta* adscribit in hoc morbo, dicens: *Moerores autem, curae, & alii animi affectus non solum movent, sed ipsi quoque cacochymiam generant, sive primario, sive ex contingenti.* Adeoque animi affectus, si validi fuerint, poterunt & causae proëgumenae, sive praedisponentis, aeque ac causae procatarcticae, sive excitantis vices agere.

Nisi autem constaret numerosissimis observatis, incredibiles mutationes in corpore humano fieri posse per subditos, & validos animi affectus, vix fides haberetur testantibus, podagram ab iisdem sanatam fuisse. Sic legitur (*r*) de homine podagrico, ob maledicentiam insignem pluribus inviso, quem in ipso paroxysmo homo larvatus, spectrum simulans, lecto eripit, dorso imponit, sic onustus gradus descendit, pedes aegri dolentes gradibus allidit, nullisque miseri ejulationibus motus in aream deponit: Podagricus, qui antea pedibus nequidem insistere poterat, aufugit, velociter gradus ascendit, & fenestris apertis clamore totam viciniam replet. Convaluit homo, nec unquam postea correptus podagra fuit. Ducitur ad supplicium, capite plectendus, quadragenarius podagricus: advenit insperatae veniae nuncius; quo sic affectus fuit, ut, qui exanimis prope omnium membrorum usu carebat, statim alacri, & expedito motu se in pedes dederit, annosque multos postea liber ab hoc morbo supervixerit (*s*). In acta Publica relatus ille casus omnem fidem mereri videtur.

Purgatio medica alvi sola. Quid de usu purgantium remediorum in cura Podagrae sentiendum sit, postea dicetur ad §. 1271. Hic tantum agitur de purgantibus, tanquam suspectis, quod podagrae paroxysmum, adhuc silentem, renovent. Multi Medici fuerunt in hac opinione, partem materiae morbosae, paullo post deponendae in artus, posse tolli purgantibus remediis, ita ut paroxysmus lenior sequatur; imprimis, cum a dietae vitiis, quibus cruditas debetur, exasperetur saepius morbus. Junioribus Medicis pro axiomate practico commendavit *Hofmannus* (*t*), *mitiores semper dolores evadere, in quocunque etiam loco existant, si prima regio prius sordibus suis, ante usum aliorum medicamentorum, fuerit repurgata.* Imo testatur, quod in se ipso, statim sub initio doloris, insigni cum fructu expertus fuerit purgantis remedii efficaciam: verum potissimum hoc fecit scopo liberandi primas vias à faecibus alvinis, & collectis in duodeno, intestinorumque reliquo canali vitiosis humoribus; sed praecipue laudat in hunc usum clysteres emollientes, rhabarbarum, mannam, cremorem tartari; quae non magnas turbas excitant in cor-

V 2

(*q*) Lib. III. cap. 78. pag. 57. (*r*) Hildan. Oper. omn. pag. 995. (*s*) Ibidem pag. 59. (*t*) Medic. Rat. & System. Tom. IV. part. 2. Sect. II. cap. 11. pag. 529.

corpore. *Sydenhamus* (*u*) tamen, magnae autoritatis certe in hoc morbo, dicit, se persuasissimum esse, omnem catharsin tam per lenientia, quam per fortiora medicamenta, nocere, sive tempore paroxysmi, sive intervallo inter binos paroxysmos medio, sumantur. Dicit enim: *Etenim tam mei ipsius, quam aliorum periculo compertissimum habeo, catharsin, quovis horum temporum administratam, ita parum votis respondisse, ut malum, quod debuerat averruncare, atque avertere, accerseret.*

Postea tamen, dum mictu sanguineo ob renum calculum laboraret, insigni cum levamine usus fuit *Manna*, vesperi sumto laudano liquido, ut turbas a purgante remedio excitatas compesceret, sicque praecaveret podagrae recidivam (*v*). Fatetur autem, hanc methodum feliciter sibi cessisse; adeoque statuit, Podagricis purgantia exhiberi quidem tali methodo posse, si tale symptoma illud posceret; interim tamen manet in eadem opinione, purgantia podagricis non prodesse. Unde *Podagra* apud *Lucianum* (*x*) monet Podagricos, quod iracundior occurrit illis, qui purgabantur epoto medicamento sacro, *Hiera Picra* nempe; quae tota fere *aloë* constat.

Aër humidus, frigidus, &c. Podagrae paroxysmus ut plurimum recrudescit verno, & autumnali tempore, quando omnium maxime aëris varietates contingere solent. Podagrici levamen percipiunt ab aëre tepido; unde sollicite dolentes artus tegere solent. Imo legitur (*y*), hominem, qui trigesimo primo aetatis anno miserrime podagra laboraverat, & manuum, pedumque usum fere omnem perdiderat, in Indias orientales navigasse, ut insigni ibi munere fungeretur; post triennium in patriam redux, solo aëris calore, absque ullo alio remedio, perfecte sanus, a podagra liber vixit. E contra *Celebris Hahn* (*z*) observavit, *septentrionalem ventum provocasse morbum, perinde uti mollioris aurae afflatum eundem mitigasse.*

Cum autem ab eadem aëris intemperie frequentes soleant oriri catarrhi, observavit, familiarem esse fere omnibus Podagricis quandam catarrhorum cum febribus vicissitudinem. Licet enim Podagrici ab epidemicis morbis liberi censeantur, tamen *catarrhorum epidemiae podagricis minus parcunt; quin imo permultis ansa fiunt recrudescentis morbi. Quidam etiam per vices vel catarrho laborant, vel articulari morbo* (*a*). Unde credidit, acre podagricum in catarrhosa pituita delitescere, & sic una cum catarrhis eliminari de corpore, sin minus, podagrae cruciatus excitari. Dum incipiente catarrho tenuis humor de naribus stillat, saepe alae nasi, & labium superius inflammantur, & fere eroduntur; si depluat per labium in os, saporem salsum exhibet: humor ille catarrhosus ex naribus depluens, microscopio examinatus, plenus apparebat spiculis salinis (*b*). Si imprudenter impediatur illius acris catarrhosi effluxus, pessima quandoque mala sequuntur. Sic observavit *Willisius* (*c*), ca-

(*u*) De Podagra pag. 561. (*v*) De Mictu Sanguin pag. 704. (*x*) Tom. III. pag. 655. (*y*) Heinsius Verhandeling van het Podagra pag. 267. (*z*) Histor. Podagr. Eminentissim. &c. pag. 13. (*a*) Ibidem pag. 21. (*b*) Haarlemsche Maatschappy Tom. II. pag. 101. in notis (*c*) Pathol. Cereb. pag. 124.

catarrhum fumo fuccini fubito exficcatum, pessimas fecisse convulsiones. Patebit autem postea ad §. 1273., materiam podagricam, nisi ad folita loca defluat, horrenda mala producere.

§. 1259. Locus, quem primo, quem regularis aggreditur, semper pes; hujusque illae imprimis partes, quas difficillime suum pervadit liquidum; ut periostea, tendines, nervos, membranas, ligamenta; quae a corde remotiores; & maxime pressae.

Quamvis, uti antea dictum fuit, pro diversis partibus, quas morbosa materies occupat, aliud nomen detur morbo, tamen cum a pedibus semper incipiat, si regularis fuerit, Podagra vocatur ab omnibus; licet postea, uti sequenti paragrapho dicetur, alias plures corporis partes invadat.

Lucianus (*d*), qui false miseros podagricos risit, sed simul morbum graphice descripsit, inducit *Podagram* loquentem, dum jamjam meditatur invadere *Ocypum*:

Ego, quam mordet ira (quidni feminam?)
Morsu hunc remordi certo, & insanabili,
Ut est solenne mihi ferire artum pedis.
Et jam dolor dirus parvum tenet locum,
Soleamque terebrat imam punctionibus:

Dum Medicos binos, qui jactabant arcanum se possidere remedium, quod pedibus inunctum leniret statim dolores, jussit poenis, bacchanalium suorum comitibus, ut accederent, & mandavit (*e*):

—— —— Tu quidem pedum extimas
Soleas adurito, digitos ad usque pedum;
Tu malleolos invade; Tuque a fem ribus
Ad genua stilla amaram in intima saniem;
Sed vos manuum digitos, agite, constringite.

Licet autem omnia simul tormenta adhiberet Podagra miseris, ut cogerentur fateri, *Podagram non deliniri pharmacis, non obsequi*, tamen a pedibus incipit; uti etiam (*f*), dum enumerat partes corporis, quas *adedit, depascitur, urit, tenet, inflammat, coquit*.

Miratus fui exactissimam podagrae descriptionem, quam *Lucianus* dedit, dum illam cum *Sydenhami* observatis conferrem (*g*). Ille enim, dum morbi pro-

(*d*) Tom. III. pag. 666. (*e*) Ibidem pag. 661. (*f*) Ibidem pag. 652.
(*g*) De Podagra pag. 551.

progressum describit, dicit: *Est, ubi femur occupans sensum exhibet quasi ingentis ponderis appensi, sine dolore tamen notabili; at genu exinde petens id acrius urget, motum omnem inhibens, ut, quasi clavo transfixo, lectulo affixum ne latum pilum a loco, in quo est, se queat dimovere.* Podagra autem apud *Lucianum* non mandat, ut poenae urant femora; sed jubet, *a femoribus ad genua stillare amaram in intima saniem*; quod omnino respondet *Sydenhami* observatis.

Sedem autem mali sic *Aretaeus* (*b*) definivit: *Initio vero nervi, articulorum vincula, & quaecunque ex ossibus exorta sunt, & in ossa inseruntur.* Locum autem, ubi dolor podagricus primo sentiri solet, notat: *Magnum pedis digitum dolor occupat; rursum calcem in priori parte qua nitimur; deinde concavam subit: malleolus autem postremus intumescit.* Eadem & *Sydenhami* observatis confirmantur; nempe primum *dolorem ut plurimum occupare pedis pollicem, quandoque calcaneum suram, aut talium* (*i*). Unde postea (k) generaliter conclusit, in hoc morbo *pedes esse sedem genuinam peccantis materiae, quae cum alias quaslibet partes occupat, certissimum est, vel morbi methodum inversam esse, vel corporis vigorem paullatim jam imminutum.*

Si jam consideremus, partes illas, quae primo dolere solent in podagra, esse tales, per quarum vasa difficillime transeunt liquida, non improbabilis videbitur ratio, quare a pedibus incipiat morbus. Calceis enim premuntur, totum corporis pondus sustinere debent, frigent saepius, madescunt, a corde, motus origine, sunt remotissimi, liquida per arterias allata readscendere debent per venas, contra gravitatis nixum. Omnia haec videntur docere, quod his in locis facile quid haerere, & colligi possit. Si jam simul notetur, hic adesse ligamenta numerosa, tendines multos &c.; quae vasa minus pervia habent, ut docent injectiones anatomicae; patebit, plurima hic concurrere obstacula liberae humorum circulationi. Accedit, quod senibus, vel jam senescentibus, in quibus multa vasa occalluerunt, frequentior sit morbus, insolens penitus juniori aetati, in qua omnia vasa pervia sunt, & facile cedunt humoribus impulsis. Saepe etiam pedes offenduntur, gressu, saltu, lapsu, &c., a quibus, monuit *Aegineta* (*l*), quidam primum hujus affectus experimentum invenerunt, dum nempe materies morbosa quidem praesto erat, nunc autem a tali infortunio in actum deducebatur.

Memini, me vidisse hominem, qui casu pedem distorserat cum magno dolore; quo fere sedato, primus podagrae paroxismus se manifestavit, pertinaciter morbum negante aegro, donec post anni circiter spatium rediret malum.

Unde non inepte apud *Lucianum* (*m*), dum chorus podagricorum laudes canit divae Podagrae, inter alia epitheta, dicitur & ἰνιδεσμοχαρὶς, tanquam ligamenta afficere imprimis amaret.

Novi,

(*b*) De Caus. & Sign. Morbor. diuturn. Lib. II. cap. 12. pag. 65. (*i*) De Podagra pag. 547. (*k*) Ibidem pag. 550. (*l*) Lib. III. cap. 78. pag. 57. (*m*) Tom. III. pag. 656.

Novi, fummos in arte viros, qui certe fallere nollent, nec facile falli possunt, per experimenta statuisse, quod ligamenta omni carerent sensibilitate, & ideo negasse, dolores podagricos ibi sedem habere, sed in cute, & nervis, qui per superficiem internam cutis decurrunt (*n*). Sed & multi, pariter magni nominis viri per experimenta testantur, oppositam sententiam stabiliri. Certe *Sydenhamus*, (*o*), dum proprios crucistus describit, dicit: *Dolor autem hic, primo remissior, gradatim intenditur; idque in singulas horas; donec tandem ad apicem pervenerit; sed ad varietatem ossiculorum tarsi, & metatarsi, quorum ligamenta obsidet, perbelle accommodans, nunc tensionem violentam, vel ligamentorum istorum dilacerationem, nunc morsum canis rodentis, quandoque pressuram, & coarctationem, exprimens: adhaec ita vivum exquisitumque habet sensum, ut nec linteorum superincumbentium pondus, nec cubiculi a fortiori ambulatione concussum, ferre valeat*. Vix credo, quod *Sydenhamus* sibi persuaderi passus fuisset, acerrimum illum dolorem in cute sedem suam habere. Praeterea notat (*p*), a minimo motu partis affectae talem excitari dolorem, *qui eo tantum nomine potest tolerari, quod confestim evanescat &c. Dolor enim vehementior non per omnem paroxysmum extenditur, si modo pars affecta omnino quiescat*.

Si jam simul consideretur, dolentissimam observari podagram absque ullo tumore partis affectae, absque mutato cutis colore; imo tunc lenimen dolorum percipi, dum tumet, & rubet cutis (*q*); quod & confirmat Podagra haereditaria laborans Medicus; nempe, quando dolor ad summum gradum pervenit, tunc intumescere articulum, cutim inflammari, & ubi ille tumor, & inflammatio cutis sunt in summo gradu, tunc dolorem minui, qui tunc potius intensissimus esse deberet, si sedes doloris in sola cute foret, non vero in partibus illis *in textu* enumeratis. Accedit, quod morbus articulorum sedem occupet, magnam debilitatem relinquat saepe post finitum paroxysmum, atque tandem articulorum mobilitatem tollat penitus.

§. 1260. **His** (1259.) demum obstructione, infarctu, tumore occlusis; vel materia morbi quacunque vi dispersa in alia loca, alias aggreditur partes, ita tamen, ut eadem ibidem loca, easdem partes; obsideat (1259.).

In Podagra regulari plerumque primis paroxismis pedum alteruter affligitur; crescente morbo, quandoque uterque pes simul dolet; *Si materia podagrae generandae apta fuerit copiosior* (*r*); ut plurimum tamen successive pedes aggreditur. Verum cum morbus perversa medela turbatur, *vel ob diuturniorum morbi pertinaciam, corporis substantia quasi in morbi fomitem convertitur, neque par est natura eidem, methodo consueta, eliminan-*

(*n*) Haller Differtat. sur les parties irritables & sensibles &c. pag. 20. (*o*) De Podagra pag. 547. (*p*) Ibidem pag. 551. (*q*) Ibidem pag. 548. Coste Traité sur la Goute pag. 60. (*r*) Sydenh. de Podagra pag. 548.

do. (*s*), tunc non tantum pedes, sed manus, carpos, cubitos, genua, aliasque partes corporis occupat, & plures quandoque simul. Verum & partes, quas morbus infestavit saepius, miro quandoque modo mutantur, vasa infarcta manent, premuntur a tumoribus vicinis, sicque inepta redduntur, ut morbosam materiam recipiant, quae hinc ad alia loca dispergitur. Unde merito *Aretaeus* (*t*) dixit: *Nam si majora membra occupaverit, morbum ipsum capere valentia, organa illa non supergreditur*: Caeteroquin per omne corpus vagatur, sic tamen, ut eadem loca, & partes, praecedenti paragrapho enumeratas, occupet praecipue. *Plerumque a pedibus in manus prosilit, neque enim multum refert in pedibusne, an fiat in manibus: quum utrique ejusdem naturae sint, graciles, excarnes, externo frigori proximi, a calore interno remotissimi*. Postea monet, incredibile esse, quantum malum serpat; & recenset varias partes, quae quandoque afficiuntur: *post omnia nares, & aures, & labia inficiuntur* (*). Haec & *Aëtius* (*u*) confirmat: *Qui vero extreme ab hac affectione apprehenduntur, his & spinae vertebrae, & costarum juncturae, & genae, dolent aliquibus autem & guttur, neque est aliqua ossium connexio, quae ab hac affectione sit immunis*. Postea ad §. 1273. patebit, podagricam materiam, dum impeditur a quacumque causa ejus depositio ad solita loca, ipsa viscera occupare, & mira symptomata producere, illaque admodum periculosa. Unde patet, podagram naturaliter quidem articulos petere, sed si morbosae materiae nimia adsit copia, vel loca solita illam recipere nequeant amplius, tunc dispergi posse per omnes corporis partes.

In Veteranis Podagricis hoc toties observatum fuit. Sic observavit *Celeberrimus Hahn* (*v*), a manu dextra incepisse proxysmum; dein cubitus, & pes dexter occupabatur: simul afficiebatur latus sinistrum, costis turgidulis, & subrubris: porro transibat morbus in manum sinistram, & tandem in pedem ejusdem lateris. Sed & ipsa facies phlogosi repetita perfundebatur, & *Ardor quidam, cum igne lambente comparandus, totum caput exagitabat, molesto adeo sensu, ut vel levissima tegumenta jugiter a capite raso removeret aeger &c. Tricesima septima agebatur dies, qua nuchae tumor, & rigor, & calor auctus, & pervigilium, & verticis dolor, spasmusque genu alterius negotium facicbant*. In alio paroxysmo a pede dextro incepit malum; post septem dies lateris sinistri costae affligebantur cum laesa respiratione, & maxima deglutiendi difficultate; dein dolor aurem sinistram, cubitum, & manum ejusdem lateris infestabat (*x*). Ossa lingualia in eodem aegro affecta observavit cum importuno gulae spasmo deglutitionem turbante, sed eodem die, dolore manum occupante, gula liberabatur (*y*).

Testatur *Platerus* (*z*), quod viderit, nodos calce podagrica turgentes in ipsa auricula crevisse. Imo, *in mercatore podagrico, diu, & misere afflicto*, ex

(*s*) Sydenh de Podagra, pag. 550. (*t*) De Caus. & Sign. Morbor. diuturn. Lib. II. cap. 12. pag. 66. (*) Ibidem. (*u*) Sermon. XII. cap. 6. pag. 308. (*v*) Histor. Podagr. Eminentissim. &c. pag. 5. & 6. (*x*) Ibidem pag. 12. (*y*) Ibidem pag. 21. (*z*) Prax. Medic. Tom. II. pag. 598.

ex toto corpore, per poros, adeo ut etiam palpebrae oculorum non exemptae fuerint, ejusmodi materiem gypseam, circa poros cutis mox in tophos mutatam, prodiisse, observavit.

Plura his similia & mihi contigit aliquoties observare; sed haec sufficiunt, ut constet, quam late pateat Podagrae in corpore dominium, ubi morbus jam altas egit radices. Sequitur, ut considerentur illa symptomata, quae paroxysmi tempore aegrum affligunt, & quo ordine haec se mutuo excipere soleant, denuoque evanescere.

§. 1261. DOlor adest tensivus, dilacerans, coarctans, increscens sensim, decrescens iterum, cum madore, rubore, tumore; finitus diaphoresi, fotu lecti, pruritu, desquamatione, vel abiens in cretam, calcemve, vasa rumpentem, articulorum vincula, formam, motum, usum, privantem.

Nunquam accuratius morbus aliquis describitur, quam a Medico, qui illum passus fuit; praecipue, si assuetus omnino fuerit morbos considerare, non perfunctorie, aut raptim, sed omni cum attentione. Haec fuit ratio, quare *Sydenhami Tractatus de Podagra* adeo ab omnibus laudatus fuerit. Sic autem describit propriam calamitatem (*a*).

Quamvis enim, uti ad §. 1257. dictum fuit, quaedam praecedant mutationes in corpore, dum Podagrae paroxysmus in procinctu est, multi ad haec leviora non attendunt, vel commissis in diaeta vitiis attribuunt. Imo, licet futuram accessionem metuant, de tempore tamen incertos adoritur inopinato dolor. Sani lectum petunt, sed post mediam noctem excitantur, *& somno excussi exclamant subito* (*b*). *Dolor autem eum refert, qui ossium dissociationem comitatur, cum sensu quasi aquae tantum non frigidae, partis affectae membranis affusae, mox sequitur rigor cum horrore, & febricitatione aliqua* (*c*). Quandoque audivi miseros conquerentes, ac si cuneus, inter ossa sensim magis magisque impactus, distendendo dilaceraret omnia. Saepe & molestissima tensio in tendine Achillis percipitur, *nervumque tendit, vir sagittator velut telum emissurus* (*d*); jactatque se *Diva Podagra* (*e*), *animadvertente nullo incurrens artubus*. Observavit *Coste* (*f*), febris comitantis majori, minorive vehementiae respondere podagrici paroxysmi intensitatem.

Dolor autem hic primo remissior, gradatim intenditur (*& pari passu rigor, atque horror recedunt*); *idque in singulas horas; donec tandem sub noctem ad apicem pervenerit* (*g*). Variis dein modis sensum doloris exprimunt miseri; quandoque pressuram, & coarctationem percipiunt; alii rosionem; quidam vivum ignem, dolenti parti inhaerere clamant. Podagra enim *adedit, depascitur, urit, tenet, inflammat, coquit* (*h*). Doloris vero acerbitas facit, ut perpetuo jactent aegri cor-

(*a*) Pag. 547. &c. (*b*) Lucian. tom. 3. pag. 670. (*c*) Sydenh. tractat. de Podagra pag. 547. (*d*) Lucian. tom. 3. pag. 666. (*e*) Ibid. 665. (*f*) Traité sur la Goutte pag. 61. (*g*) Sydenh. de Podagra pag. 547. (*h*) Lucian. tom. 3. pag. 652.

corporis membra, quae non dolent, & mutato corporis, vel & partis dolentis situ levamen quaerant, *quod tamen vix inveniunt, nisi decurso nychtemeri spatio a primo appulsu paroxysmi; quo tempore aegri post materiae peccantis modicam digestionem, & difflationem aliqualem, subito a dolore respirant; licet hanc illi liberationem isti membri affecti positurae, qua postremo usi erant, immerito acceptam referant* (i). Centies audivi Podagricos, acriter increpantes domesticos suos, quod non citius invenissent illum partis affectae situm, cui deberi unice dolorum levamen firmiter credebant. Cumque morosiores esse soleant Podagrici, quandoque intempestiva iracundia augent morbum, vel saltem turbant ejus decursum.

Sequitur tunc lenis mador cutis, & postea sensim somnus subrepit, a quo dum evigilant, laetantur, cum, *dolore multum imminuto, partem affectam tumore recenter occupatam cernunt, cum solum ante hac (quod in omnibus Podagricorum paroxysmis solenne est) insignior intumescentia venarum, membro vexato intertextarum, se in conspectum dederat* (k).

Neque tantum in doloribus Podagricis, sed & in aliis pluribus observatur, quod dolore maxime urgente cutis tota sicca sit, & dum haec madescere incipit per totum corpus, imprimis in parte affecta, mitescat dolor. In doloribus colicis hoc toties observavi; uti etiam in dentium, & aurium cruciatibus, qui omnem fere superabant tolerantiam. Non tamen credendum est, calida sudorifera in similibus convenire: calor enim siccus accenditur ab his, dolores augentur, nec ullo modo madescit cutis. Sola diluentia, emollientia, laxantia, externe, interne applicata, hunc effectum producunt. In Podagricis, subacta, mutata, per teporem lecti, febriculamque comitem doloris causa, referantur vascula cutanea, quae antea constricta fuerant. Quam pulcre hoc notavit *Lucianus* (l), dum miserum Podagricum inducit, tormenta sua enarrantem!

Ut aridum, atque aerumnabile corpus meum,
Manibus a summis ad pedum vestigia,
Sanie mala, atque amaro succo felleo,
Violento spiritu clausis meatibus,
Constitit! ut clausum dolores exacuit!

Omnium saevissima Podagra observatur, quae non mutat colorem cutis, nec ullum tumorem facit, dum nempe morbosa materies minimis vasis impacta haeret. *Hippocrates* (m), postquam monuerat, Podagram esse omnium morborum, qui circa articulos oriuntur, violentissimum, ac diuturnissimum, & qui aegerrime solvitur, addit sequentia: *At quo magis in tenuissimis fuerit venulis, ac in plurima corporis necessitate constitutis, & in nervis, & ossibus multis, ac*

(i) Sydenh. de Podagra pag. 548.
(k) Ibidem.
(l) Tom. 3. pag. 645.
(m) De Affection. cap. 8. Charter. Tom. VII. pag. 629.

ac densis, *eo sane tum permanentissimus morbus est*, *tum aegerrime profligatur*. Haec etiam videtur fuisse ratio, quare Veteres Medici Podagram distinxerint in calidam, & frigidam. Cum enim vidissent, Podagra correptum articulum tumere, rubere, calere, ad calidos tumores retulerunt tale malum (*n*): *Quod si dolor in intimis nervis demoretur*, *& articulus non calens collapsus sit*, *neque extumeat*, *frigidum hunc esse dixerim*: tunque jussit, calida acria remedia applicari: *Calliditas enim collapsas partes in tumorem excitat*, *& internum calorem ad superficiem evocat*. Crudelissima illa Podagra, quae absque ullo tumore vel rubore excitato in parte dolente decursum suum absolvit, rarius quidem occurrit; verum passim in initio Paroxysmi nullus tumor, & rubor solet apparere, sed mitescente jam malo rubet, & tumet pars affecta. Unde *Aretaeus* (*o*), hanc mutationem observans, dum non tumebat pars dolens, calida suadebat adhibenda remedia; si vero tumor & rubor adessent, frigida; dein addit sequentia; (*atque ut compendio dicam*) *calore in principio*, *frigiditate in fine*, *opus est*. Similem divisionem Podagrae, in calidam, & frigidam, apud *Caelium Aurelianum* (*p*) legimus; qui deinde addit: *Item initio*, *ut saepe contigit*, *similis color patientium*, *atque sanarum videtur partium*, *attestante aequalitate*, *nullo emergente tumore*. *Dehinc inflatio partium fit cum rubore*. *Quapropter relevatio altiorum saepe sequetur*. Scite admodum hoc & notavit *Lucianus* (*q*). Dum enim Medicus ab *Ocypo* causam exquireret doloris in pede, & ille, morbum dissimulare volens, vim externam pedi illatam accusaret, cum tamen sanus cubitum ivisset, respondit Medicus, probe gnarus, in Podagrae initio nil in loco affecto apparere praeter dolorem;

Cur non adest ergo gravis inflammatio
Ipso in loco, *nec humidum fomentum habes*?

In Gymnasiis enim praesto erant Medici (*r*), *quoniam inter exercendum saepe vulnera*, *contusiones*, *contorsiones*, *luxationes*, *multaque alia*, *fieri solent*. Quod & patet ex loco *Galeni* (*s*), cujus alia occasione mentionem feci ad §. 164. In palaestra enim acromium a clavicula diductum fuerat, & magister (παιδοτρίβης), humerum luxatum credens, extensione facta reponere nitebatur, atque illum artificiose illud tentasse, testatur *Galenus*. Aderant ergo in gymnasiis homines gnari, qui succurrere poterant illico, si quid infortunii contigisset; & hinc jure ab *Ocypo* petebat Medicus, cur fomentum non haberet in pede, si in palestra vis illata foret.

Cum observarent Veteres Medici, inopinato Podagram ingruere, inferiores artus, & quidem extrema illorum, primo occupari, venas varicosas reddi, dolorem excitari acrem, & ultimo partem tumere, crediderunt, materiam morbosam aliunde derivari in partem dolentem, & hanc derivationem vocabant

(*n*) Aretaeus de caus. & sign. morbor. diuturn. Lib. II. cap. 12. pag. 67. (*o*) Ibidem. (*p*) Morbor. Chronic. Lib. V. cap. 2. pag. 559. (*q*) Tom. III. pag. 669. (*r*) Mercurial. de Arte Gymnastica Lib. I. cap. 12. pag. 95. (*s*) Commentar. I. in Hippocrat. de Articulis. Charter. Tom. XII. pag. 322.

bant fluxionem, vel & catarrhum, ἀπὸ τοῦ χαταῤῥεῖν, a defluendo, dictum. Hanc esse communem causam omnium morborum articulariorum statuebant. Sic *Aëtius* (*t*) dicit: *Podagrica, & Arthritica affectio ejusdem speciei inter se existunt. Differt autem Podagra ab Arthritide non toto genere, sed affectis locis. In omnibus enim debilitas articulorum diuturna est cum fluxione*. Confirmabantur in hac opinione, dum videbant, temporis intervallo accumulari denuo materiam morbosam, & dein derivari ad eadem loca; cruditates ex diaetae vitiis natas fovere, & excitare morbum; & contra accuratam vivendi normam prodesse. Simul considerabant, quod Podagrae paroxysmum provocarent *ambulationes concitatiores, quam pro more, & stationes diutius productae, & familiares excretiones suppressae, & consuetorum exercitiorum intermissiones* (*u*); quibus causis attribuebant articulorum debilitatem, per quam aptiores evadebant, ut materies morbosa versus illos determinaretur.

Helmontius (*v*) hanc veterum Medicorum, quibus semper, & ubique infensum se monstrat, opinionem explodit, & totam hanc Catarrhi fabulam evertere nititur. Statuit primo illud, quod ad §. 1255. dictum fuit; scilicet; *Podagram, sive per parentum semina labatur in haeredes, sive demum proprio vivendi errore contrahatur, unius, & ejusdem speciei esse, cum omni proprietate illam stipante*. Deinde addit; *haereditariam saltem Podagram non derivari a catarrho, si in semine, hujusque constituto, per triginta annos insensilis latuit*. Unde concludit, *si Podagra haereditaria careat catarrho; ergo & quaevis alia. Cum unius rei in specie semper sint eadem specifica constitutiva initia*. Cum autem dolor Podagricus, & quidem acerrimus, sine tumore fit quandoque, & tumor plerumque dolorem sequi soleat, non praecedat, negat humoris descensum, & tumorem esse doloris causam. Postea autem omnium Medicorum medendi methodum explodit.

Certe, si *Helmonitus* pacata mente considerasset Veterum Medicorum monumenta, credo, quod non tanta cum procacia insultasset illorum opinionibus, quae accuratis morborum observationibus, non autem fingendi libidini ortum debebant. Putem, non inopportunum fore, breviter considerare illa, quae in catarrho sic dicto contingunt.

Incipit plerunque cum sensu ponderis quasi in capite, quandoque & obtusus capitis dolor adest, praecipue circa frontem, oculi lacrymantur, sternutatio oritur. Paullo post membrana narium interna incipit tumere, ita ut respiratio per nares integra tollatur, & hinc aperto ore dormire cogantur. Sequitur tunc depluvium lymphae tenuis, acris, salsae, nares, & labium superius exulcerantis; & quidem tali copia, ut saepe pluribus mucciniis opus sit homini, qui sanitatis tempore vix nares emungere cogitur. Solet paullo post sequi, quandoque etiam comitari, tussis molesta; qua nihil educitur fere aliud, quam tenuis humor, similis naturae, ac est illa lympha, quae per nares depluit; unde & dolor in imo pectore percipitur, & quidem saepe molestus. Cubiculi te-

(*t*) Serm. XII. cap. 6. pag. 308. (*u*) Ibid. cap. 7. (*v*) In capitulo: *Volupe vivens morbus* pag. 31. & seq.

tepore, blando victu, mollibus remediis, tenuis, qui antea fuerat, & acris, humor incipit mitior fieri, ac spissior. Naribus emungitur mucus coctus, spissus, flavescens, quasi purulentus; & sputa similia ex pulmone prodeunt. Subsident sensim tumentes membranae narium, & pulmonis, redit sanitas, & melius se solent habere homines, quam ante catarrhum. Comitantur catarrhum plerumque tarditas, & obtusus dolor omnium artuum, totumque corpus grave sentitur.

An non omnia haec Symptomata docent, morbum a capite incipientem descendere versus inferiora, adeoque non errasse Veteres, dum defluxionis nomine utebantur?

Sed & Oesophagus, ventriculus, intestina investiuntur membrana mucum secernente; hinc & successive descendendo hae partes simili modo afficiuntur, vomitus pituitosi fiunt, mucosa per alvum egeruntur, & verae diarrhoeae mucosae sequuntur, non tantum in junioribus, qui catarrhosum mucum deglutire solent, sed etiam in adultis uti alia occasione ad §. 719. dictum fuit. Quin imo satis verosimile videtur, fluorem album uterinum, mitem nempe, qui absque ulla ulcerosa dispositione uteri nascitur, similem causam agnoscere. *Charletonus* (x) fluorem album vocat uteri rheumatismum, & notat, quod quandoque *narium mucum spissitudine, & lentore aequet*. Et postea (y), ubi causas fluoris uterini albi recenset, dicit: *Caeterum variae sunt* *ἀιτίαι* *hujus uterinae causae, tum procatarcticae, tum antecedentes. Aëris nimirum intemperies, frigidior simul, ac humidior, sive a regione, sive a situ, sive ab anni tempore, sive a coeli statu, talis existit*. Sed notum est, sëris intemperiem frigidam, & humidam catarrhis producendis quam maxime favere. Acri sub gelu vix audiuntur homines tussientes in templis; verum ubi degelascere incipit, humidus fit aër, & tunc omnes fere tussiunt. Videtur & *Hippocrates* (z), ubi de fluore albo agit, simile quid credidisse, dum dicit de uteris pituita repletis; sic enim habet: *Interrogare igitur eam oportet, num, quod defluit, mordeat, atque exulceret. Atque si non mordeat, a cerebro defluere asserito*. Notum autem est, quod Veteres catarrhos derivare solebant a cerebro, quod frigidum, & exsangue credebant. Et paullo post (a), agens de acetabulis pituita obductis, tanquam abortus causis, dicit: *Hoc autem modo noveris. Humida fit, & mucosum, glutinosumque defluit, neque mordet.*

Constat, omnium articulorum cava, ossa excipientia, & excepta, muco lubrico subpingui inungi, qui partim ex glandulis, in cavis articulorum reperiundis, partim ex tota interna superficie ligamenti capsularis, articulum ambientis, secernitur. Si jam similis mutatio his in locis contingat, ac in membrana mucosa, nares, fauces, pulmonem, &c. tegente, observatur, molestissima in articulis mala sequi poterunt, dolores, tumores &c.; & quidem ab iisdem causis. Vere, & autumno catarrhi, & coryzae frequenter occurrunt, dum magnae

(x) De catamen. & rheumatismo uteri pag. 156.
(y) Ibidem pag. 173.
(z) De Natura Muliebri cap. X. Charter. Tom. VII. pag. 68′.
(a) Ibid. cap. 17. pag. 689.

magnae aëris viciſſitudines adſunt, ſed & tunc articulares morbi frequentius obſervantur. Si calefacto corpore quis imprudenter ſe exponat frigido aëri, ſolet catarrhus ſequi; qui inde & *refrigeratio* ſolet dici. Sed ab eadem cauſa toties ſaniſſimi homines, poſt ſummos dolores, omnium, vel plurium articulorum uſum perdiderunt. Antea ad §. 118. dictum fuit, *Alexandro*, dum calente corpore in frigidiſſimum amnem ſe projiceret, ſtatim omnes artus riguiſſe.

Credo, ſi omnia haec conſiderentur, patere, quod abſque ſufficienti cauſa *Helmontius* adeo debacchatus fuerit in Veteres Medicos, ob putidum illud Catarrhi, ut dicit, figmentum, imo ſcholas medicas catarrhoſas nominaverit, quia ſcilicet Catarrhum ſomniaverant. Materies enim morboſa adeſt, ſenſim collecta, vel & antea ſilens, nunc in actum excitata, quae ſui in corpore praeſentiam laeſis quibuſdam functionibus demonſtrat (vide §. 1257.), & ſerius, vel ocyus deponitur ad artus, ibique Podagram facit. Cum autem plerumque artus inferiores occupet primo morbus, non immerito deſcendere dicitur.

An ipſe *Helmontius* meliora dixit? Certe a praecordiis illud, quod Podagram vocat, deſcendere fatetur, ſed ſolita ſua heteroclita phraſi: *Itaque Podagra eſt character morbidus, ſeminaliter in ſpiritu vitae inſertus, qui ſuae maturitatis terminis fructum acidum fermentalem gignit, ſpermaticis partibus confermentabilem. Non exiſtit ergo Podagra in cruore, multoque minus in excrementis. Verum podagrici primum agitantur in praecordiis, & tam internas potuum, atque ciborum, quam externas aëris viciſſitudines ſentiunt, imo & ſaepe has futuras praeſagiunt. Quare patiuntur febriles motus primum circa officinam ſpiritus vitalis, ac quidem paroxyſmi initiis. Etenim primi motus e praecordiis aſcendunt, ſedem animae ſenſitivae adoriuntur; conceptus namque in praecordiis character, Lunae, atque Mercurii typos explicat, atque deinde in corde perficitur. Formatus autem, ſive maturatus character ſpiritum ibidem febrilem induit, quatenus inficit. Qui ſimul atque acorem ſymboli vitae, ſive fermentalem concepit, motu febrili abigitur ſquallens, & ad loca deſtinata (crudi videlicet ſpermatis in Synovia articulorum) febriliter defertur. Spiritus enim ſic infectus, & non humor (quod notandum) ſynoviam in ſe tranſparens, eum aciditate fermenti coagulat in grumum opacum. Adeo ut prae ponticitatis conceptae gradu, calores, dolores, tumoreſque Podagrae diſtinguantur. Laticem vero advocari doloris buccina, & per venas dimitti ad eluendum, certum eſt, in ſcholis confirmaſſe defluxionum errores &c.* (*b*).

Putavi, quod non omni uſu careret, ſi etiam longior textus ex *Helmontio* deſcriberetur, ut pateret, quod multis verbis, & terminis ſatis obſcuris nil aliud dixerit, quam quod Veteres Medici concinne magis ſtatuerant, latere nempe, & ſilere in corpore cauſam Podagrae, quae excitata, & in actum deducta, ad articulos deponitur. Spiritum vocavit illud morboſum latens, & non humorem; ſed Veteres dixerant, haerere morboſam materiam in tenuibus venis, per quas non niſi tenuiſſima liquida fluere poſſunt, quod etiam ſequenti para-

(*b*) In capitulo: *Volupe viventium morbus* pag. 315. N. 28.

paragrapho probabitur. *Helmontius* laticem advocari dixit doloris buccina; Veteres dixerunt humores adfluere ad partem dolentem.

Certe videmus toties in morbis, aliquid, non nisi effectis suis in corpore humano cognitum, turbare totum corpus, & assimilare in suam naturam humores antea sanos, qui humores sic mutati constituunt materiam, morbosam dictam Medicis, & quae materies morbosa potentiam saepe habet propagandi eundem morbum. In dysentericis putridum miasma recipitur ab adstantibus, & quamvis illud infinite parvum fuerit, omnes humores hominis sane in tabum dysentericum convertit. Parvo vulnusculo, cutaneo tantum, applicatur filum pure varioloso imbutum; susceptum illud contagium silet per plures dies, dein febrim accendit, totum corpus turbat, & convertit humores sanos in suam indolem ita, ut quandoque numerosae pustulae, omnes pure contagioso plenae, per omnem corporis superficiem nascantur. Nonne sic concipitur, illud, quod Podagrae producendae aptum est, diu latere in corpore, dein actuosum redditum, ad certa corporis loca deponi, & ibi humores sanos in suam naturam assimilare ita, ut iidem producendo simili morbo reddantur idonei? Certe ex illis, quae ad §. 1255. dicta fuerunt, patet, Podagram non carere omni contagii suspicione.

His missis, considerare oportet reliqua, quae observantur contingere tempore paroxysmi Podagrici.

Postquam pars affecta, leni madore perfusa, incipit intumescere, levatur dolor. *Sequente die, forte etiam ad biduum, triduumve, si materia Podagrae generandae apta fuerit copiosior, dolet nonnihil pars affecta, idque vehementius die jam advesperascente, levatur autem sub galli cantu* (*c*); & postea aeger convalescit, saepe satis cito, si primus, vel secundus morbi accessus fuerit.

Ubi vero adultior jam morbus fuit: *Intra paucos dies alter pes eodem dolore torquetur, quo is, qui prior doluit; vel si prior iste jam dolere desierit, debilitas, quae eum infirmaverat, mox evanescit, tam viribus, quam integra sanitate isti pedi statim restitutis, perinde ac nunquam laboraverat, si modo dolor pedem nuper tentatum ferocius lancinet* (*d*). Similis autem tragoedia luditur, & quandoque, si materia copiosior fuerit, utrumque pedem simul invadit: sic diversis accessibus constat Podagrae paroxysmus, qui toties renovantur, donec omne morbosum penitus dissipatum fuerit. *Nam isti Paroxysmi, qui hominum incautorum, ac minus perspicacium oculos, animosque soli fere perstringunt, & occupant, nihil prorsus aliud sunt, quam series, & ordo symptomatum ab illa methodo pendentium, qua uti solet natura in materia morbum comittente foras pellenda* (*e*).

Illa autem expulsio hujus morbidi citius, vel tardius fit, pro majori copia, & viribus aegri magis, vel minus integris. In vegetis hominibus, & illis, quos Podagra rarius invisit, diebus saepe quatuordecim finitur morbus (*f*). Scite hoc indicavit *Lucianus* (*g*): inducit Podagricum, hactenus ignorantem, se esse Μύστην τῆς ἀνικήτου θεᾶς, qui scipioni innixus foras egrediebatur ad blandum solis jubar: dicens: *Nam*

(*c*) Sydenh. de Podag. pag. 548. (*d*) Ibidem. (*e*) Ibidem 577. (*f*) Ibidem pag. 549. (*g*) Tom. III. pag. 648.

Nam decima haec supra quintam lux, ni fallor, est,
Ex quo tenebris conclusus, & Phoebo carens,
Cubilibus non stratis corpus macero.

Verum *in senioribus, atque iis, quos saepius afflixit, duobus mensibus; iis vero, qui vel annis, vel diuturniore morbi mora, fractiores jam sunt, non valedixit prius, quam aestas jam adultior eam fugaverit* (*h*). Neque videtur adulta jam Podagra semper eodem tempore finiri, cum aëris inclementia, aegri in diaeta vitia, & alia morbum prolongare possint. Hinc forte *Hippocrates* (*i*) medium terminum statuit, quem morbus & brevitate, & longiori mora excedit quandoque. Sic autem habet: *Qui podagrici morbi fiunt, sedata inflammatione, intra dies quadraginta desinunt*: Et *Galenus* (k) in Commentariis ad hunc Aphorismum notat, quod *Hippocrates in Prognostico* meminerit quadragesimae diei, in quo morbi judicantur, qui non sunt plane diuturni, acutorum tamen terminum excesserunt.

In Podagra autem inveterata aliud obtinet. Antea jam monitum fuit, Paroxysmum generalem componi ex pluribus aliis minoribus. *Tunc autem Paroxysmus major, sive generalis, jam protractior, quam olim fuerat, invenitur; ita etiam Paroxysmi peculiares, ex quibus generalior componitur, diutius saeviunt singuli: cum enim antea particulares illi non ultra unum, alterumve diem excruciarent, jam ubicumque sedem figunt, maxime si pedes, vel genua occupaverint, non ante decimum quartum diem castra movent* (*l*). Unde tandem miseri toto fere anno aegrotant, demtis duobus, vel tribus mensibus aestivis; deinde simul, praeter dolorem, patiuntur aliquam aegritudinem, una cum prostrato appetitu.

Observavit praeterea *Sydenhamus* (*m*), quamdiu vegetae adhuc vires adsunt, dolores esse validissimos; verum ubi senio, & diuturnitate morbi debilitatur corpus, minuuntur dolores, & quidem gradatim singulis paroxysmis; tandemque aegritudine potius, quam dolore aeger conficitur. Sed praeter hanc aegritudinem veteranus Podagricus hoc lenimen doloris redimit dolore ventris, lassitudine spontanea, & propensione quadam in Diarrhoeam; quae dum adsunt, dolor est mitis; qui simul ac intenditur, haec symptomata evanescunt. Unde conclusit *Sydenhamus* (*n*), quod *hoc in morbo dolor amarissimum sit naturae pharmacum, qui quo vehementior est, eo citius praeterlabitur paroxysmus; atque insuper & longior erit intermissio, & vice versa.* Observavit pariter & *Coste* (*o*), quo diutius intervallum fuerit, eo longiorem, & severiorem instare paroxysmum.

Duplici autem modo a paroxysmo liberatur aeger: vel enim illud morbosum, quod circa articulos congeritur, per vasa cutanea exit, vel abit in cretam, sive calcem, podagricam dictam, quae tumoribus nodosis artus deturpat, & articulorum motus impedit. Quae bina seorsim considerari merentur. An-

(*h*) Sydenh. de Podag. pag. 549. (*i*) Aphor. 49. Sect. VI. Charter. Tom. IX. pag. 282. (*k*) Ibidem. (*l*) Sydenh. tractat. de Podagr. pag. 551. (*m*) Ibid. pag. 553. 554. (*n*) Ibidem. (*o*) Traité pratique sur la goutte pag. 61.

Antea dictum fuit, quod, incipiente dolore podagrico, cutis colorem non mutet, verum postea incipiat rubescere locus, & tumere; sed tunc simul dolor minuitur, & cutis madescere incipit, apertis vasis, cum antea sicca fuerit. Hinc nova colligitur similitudo Podagrae cum catarrhis sic dictis. Toties enim contingit, ut saeva odontalgia sequatur, si quis calens aurae frigidiusculae, per rimam fenestrae illabenti, sic exponatur, ut dimidium caput refrigeretur. Ubi ille dolor acerrimus duravit per aliquot horas, intumescere incipit gena, cum levamine doloris; qui tumor evanescere solet intra aliquot dies, absque ullo malo relicto, vel ulla suppuratione sequente; quae succedere solet, ubi a dente per cariem eroso odontalgia nascitur.

Quamdiu enim dolens Podagra furit, sicca in loco dolente cutis est, & tumor nullus; ubi autem materia morbosa solvi incipit, & meabilis reddi per vasa minus constricta, & pervia, pruritum sentiunt aegri; deinde vasis cutaneis magis dilatatis, sudoris forma exit; dum simul epidermis, exsiccata illo tempore, dum vasa cutanea nihil, vel parum admodum transmittere poterant, secedit squammarum sub forma (*p*). Dum haec in se ipso, & aliis observaverat *Sidenhamus*, statuit sequentia: *In Podagra nihilominus, quasi naturae praerogativa est, materiam peccantem suo modo exterminare, & in articulos deponere, per insensilem transpirationem diffundam* (*q*). Monet tamen, non adhibenda hic esse valida sudorifera, sed teporem lecti, & blandos diluentes potus sufficere. Non autem *Sydenhamus* hic intellexit perspirationem insensibilem, stricte dictam, sed & sudorem: nam in alio loco dicit, madescere cutim. Per hunc autem sudorem exire noxium quid, inde patet, quod sudor Podagricorum tam in manibus, quam in pedibus, admodum olidus sit, etiam in illis, qui corporis nitiditati servandae invigilant; imo ille sudor fusco, vel & nigricante colore inficit purum argentum; simili fere modo, ac sulphuris accensi vapor (*r*). Sic testatur Medicus, qui ipse Podagrae calamitates expertus fuerat. Et alibi monet (*s*), dolorem minui, & paroxysmum integre finiri, dum pars affecta incipit expirare foetidum tale serum. Hinc, sedulo perpensis Podagrae attributis, concludit (*t*), Podagrae virus aeque septicam vim habere, ac virus luis venereae; & etiam similiter in posteros propagari.

Non autem solum sulphur argenti nitorem deturpat: fumus carbonum fossilium, cespitum, qui bituminosi solent vocari, idem praestat. Pisces in aqua calcis macerati orbes argenteos obfuscant; imo & molle albumen ovi, imprimis coctione induratum, argentum simili modo tingit. Forte & plura alia similem effectum faciunt.

Observavit *Hofmannus* (*u*) in viro generoso, subinde podagrico, *quod paroxysmum imminentem praesentire soleret maxime ex colore annuli, quem digito gerebat, ex mercurio mediante Venere., & Tutia confecti; qui aliquot dies ante paroxysmum, & per totum morbi cursum livorem, ac nigredinem contrahebat, sponte tandem desinentem, pristino redeunte colore, sub declinationis tempus.*

Ex

(*p*) Medic. Essays Tom. II. pag. 42. 43. (*q*) De Podagr. pag. 559. (*r*) Coste Traité pratique sur la Goutte pag. 23. (*s*) Ibid. pag. 60. (*t*) Ibidem pag. 33.
(*u*) Medic. Rat. & System. Tom. IV. part. 2. Sect. 2. Cap. II. pag. 507.

Ex hactenus dictis videtur patere, illud, quod Podagram producet, in pede verbi gratia, prius exstitisse in corpore, diu siluisse nondum actuosum, deinde vel temporis mora, vel aliis accedentibus causis excitatum, reddi actuosum, turbare corporis functiones, deponi ad articulos, ibi acerbum dolorem excitare, fluida, & solida corporis in suam naturam assimilare, sicque materiam, morbosam dictam Medicis, constituere, quae si per cutis vasa sub sudoris forma exeat integra, redit sanitas. Illud autem, quod sic per vasa cutanea forma sudoris exit, morbosas dotes habere, docet levamen doloris, olidus foetor, metallorum obfuscatio. Observatio autem *Celeberrimi Hofmanni* indicat, illud virus podagricum jam assimilare sibi humores nostri corporis, antequam ad loca consueta deponatur; nam ex colore mutato annuli paroxysmum brevi futurum praenoverat. Si ergo totum illud morbosum difflari possit de corpore, non sequetur paroxysmus podagricus; sin minus sola spes est, ut ad loca solita deponatur, depositum deinde sic mutetur, ut per sudorem, partis affectae imprimis, expelli possit: illo autem tempore, dum haec mutatio efficitur, dolor ingens adest, quem ideo vocavit *Sydenhamus* acerbum naturae remedium, quo utitur ad domandam morbi materiam: unde exspectabat, eo breviorem fore paroxysmum, quo dolor magis urgebat: & contra, senio, & diuturnitate morbi fractis viribus, dolor quidem reddebatur mitior, sed molestam aegritudinem tolerare debebant aegri, & paroxysmi reddebantur diuturniores, ita ut tandem vix unquam forent a morbo liberi.

Quot, & quanta mala metuenda sint, si materiae podagricae depositio ad consueta loca impediatur, postea dicetur ad §. 1273. Ubi autem salutari naturae molimine ad articulos deposita est, debet sic mutari, ut inde difflari possit. Febris comes, quies, & tepor lecti imprimis subigendae materiae morbosae prosunt; & quamvis corporis exercitia moderata semper adeo laudentur in Podagra, etiam a *Celso* (vv); tamen addit cautelam: *Nisi cum dolor increvit, sub quo quies optima.* Certe nemo persuadebit Podagrico, dum acerrimum dolorem patitur, ut partem affectam movendo haec tormenta immaniter augeat. Verum *Sydenhamus* monuit (x); *& quidem bene nobiscum agitur, quod, quoties dolor ita vehemens est, ut aeger motum tolerare non valeat, neque eo admodum opus habeat, ipso dolore, quod amarissimum naturae est remedium, aegro de vita prospiciente.* Si vero in morbo jam inveterato potius aegritudinem, quam validos dolores perciperent, tales serio monet, corpus movendum esse omni modo, quo possunt, ambulatione, equitatione, vectione in rheda; caeteroquin in vitae summum discrimen venturi; praecipue *si jam ad animi deliquia, ventris tormina, diarrhoeam, aliaque his similia Symptomata, propendeant.*

Motum ergo corporis in paroxismorum intervallis non tantum commendat (y), in aëre imprimis puro campestri; verum etiam, dum adhuc dolent artus. *Quamlibet enim in Paroxysmi initio aegro impossibile videatur, ut lationem in currum, multo minus ejus motum ferre queat; attamen si tentaverit, non ita*

(vv) Lib. I. cap. 9. pag. 32. (x) De Podagr. pag. 597. (y) Ibid. pag. 595.

ita diu post sentiet, se minus a tali motu dolere, quam cum se in cathedra domi contineret. Simul etiam hoc commodi promittit, ut a motu lassatus dormiat facilius. Imprimis autem a motu exspectabat dissipationem materiae podagricae, ne in articulis, vel vicinis partibus relicta tophos podagricos generaret; & hinc, nondum finito paroxysmo, aegros currum ascendere jubet; *eum opes, quae luxuriae, unde pullulavit morbus, irritamenta erant, facultates currus habendi subministrent* (z).

. Tantam autem a motu efficaciam sperabat, quia ipse expertus erat, *quod exercitatio longa, & quotidiana non tantum non officit generationi tophorum, sed etiam tophos veteres, & induratos solvit, modo non tantum eo usque invaluerint, ut cutim extimam in suam substantiam mutaverint.* Certe *Lucianus* (*a*), qui accurate Podagrae historiam descripsit, chorum Podagricorum inducit, qui omnes baculo fulti prorepebant, ut sacra facerent *Divae Podagrae*, quae ipsa scipione gradum fulciens incedebat (*b*). Novus autem mysta ait, animum quidem, & voluntatem praesto esse conanti gressus alternare ad januas, sed corpus ignavum non servire cupidini: urget tamen animum;

Probe qui noverat,
Podager pauper ambulare si velit,
Nec possit, esse eum ponendum in mortuis.

Ambulent ergo Podagrici, quamvis non absque molestia, ut nempe impetrent

Dolori finem celerem
His temporibus vernis.

Sed & Diva Podagra nuncio suo, qui quinto itineris die duorum stadiorum viam absolverat, in diligentiae praemium concessit, ut abhinc triennio leves dolores sentiret (*c*). Motum & *Celsus* (*d*) inculcavit: *si cui vero dolere nervi solent, quod in Podagra, Chiragrave esse consuevit, huic, quantum fieri potest, exercendum id est, quod affectum est, objiciendumque labori, & frigori.* Omnia haec molimina tentantur, ut nihil maneat reliquum de materia podagrica post paroxysmum, nec rigescant articuli, dum paroxysmi tempore ob doloris acerbitatem diu immoti manent; a qua causa sola anchyloses difficulter curabiles quandoque fiunt; uti antea dictum fuit, quando de *Luxationibus, & Fracturis* agebatur.

Vidi hominem, saltatoriae artis magistrum, qui bis in anno Podagra satis acriter infestabatur, & per viginti, ac ultra annos nullam in articulis rigiditatem expertus fuit: numerosae enim familiae, ut victum compararet, simul ac aliquam saltem dolorum remissionem sentiebat, mox lecto exibat, & quantum poterat, incedebat, dumque hoc quotidie tentabat, citius liberabatur.

(z) De Podagr. pag. 591. (*a*) Tom. III. pag. 648. & 649. (*b*) Ibidem. pag. 652.
(*c*) Ibid. 657-659. (*d*) Lib. I. cap. 9. pag. 39.

rabatur. Generofa autem haec molimina difficilius impetrantur ab illis, qui laute, & molliter vivere confueverunt.

Praeterea metuebant femper Medici, ne materia podagrica, nifi diffipetur continuo, concrefceret in *cretam*, *calcemve*, *vafa rumpentem*, *articulorum vincula*, *formam*, *motum*, *ufum privantem*.

In diuturna Podagra obfervabat *Sydenhamus* (*e*), *tandem concretiones circa articulorum ligamenta tophaceas generari*, *quae articulorum cutim*, *ipfamque cuticulam deftruentes*, *nudos tophos*, *cretam*, *vel oculos cancrorum aemulantes*, *acicula eruendos*, *exhibens confpectui*, *nonnumquam materia morbum committens*, *cubitis impacta*, *tumorem fubalbum excitat fere ad ovi magnitudinem*, *quae fenfim inflammatur cum rubore*. Cutis enim, fenfim diftenta a materia accumulata, inflammatur, tandem rumpitur, & fimilis cretacea quafi materies exit. Vidi in homine quadragenario, qui femper & cafte, & fobrie vixerat, & vix credibili cum patientia fummos dolores podagricos tulerat, omnes fere articulos corporis tophis talibus cretaceis obfeffos; feptem tantum annis Podagricus fuerat. Raro autem contingit, ut tam cito adeo male mulctentur, praecipue dum bonam vivendi normam fervant, uti folebat optimus ille vir, qui ex religiofa Francifcanorum familia erat.

Calcem autem hanc, five cretam non effe fanguinis tartarum, ad articulos transmiffum, ftatuit *Sydenhamus* (*f*); fed, *dum magna vis materiae incoctae Podagram facientis in articulos quofdam depluit*, *& partes vicinas diutius tumidas reddit*, *tandem accidit*, *ut partim harum virtus affimilativa fufflaminetur*, *partim a fuffocante obftructione*, *quam in eis parit iners hic humor*, *dicta materia generetur*; *quae a calore*, *doloreque articuli in hujufmodi fubftantiam cogitur*, *atque in dies augetur*, *tum carnem*, *tum cutim articuli in propriam naturam vertens*. Ex quibus patet, crediđiffe *Sydenhamum*, materiam podagricam copiofe collectam in articulis, diffipata parte fubtiliori, in tophos cretaceos concreviffe exficcatam. In eadem opinione verfatur *Cofte* (*g*); *& Celeberrimus Mead*, fenfim cretaceam hanc materiam accumulari, pariter credidit (*h*); *fubfidente enim tumore*, *effufi humoris pars*, *quae per cutis meatus exire non potuit* (*& exigua fane ejus portio hac via exhalatur*) *in venas*, *& lymphae canales abforbetur*: *dum id*, *quod craffiffimum eft*, *membranis adhaeret*; *& fingulis doloris circuitibus cumulatum*, *interdum in duritiem quafi cretaceam concrefcit*, *fenfimque articulos opplet*, *& contundit*. Verum antea patuit, per fudorem olidum, & copiofum notabilem copiam materiae podagricae exire de loco affecto. Praeterea fucceffiva illa collectio materiae cretaceae non videtur facile conciliari poffe cum illis, quae obfervantur in hoc morbo, uti poftea dicetur.

Pro tartarea concretione cretaceam hanc materiam habuit *Celeberrimus Hoffmannus* (*i*); & opinionem fuam imprimis firmare nititur, quod nempe Poda-

(*e*) De Podag. pag. 550. 551.
(*f*) Ibid. pag. 550.
(*g*) Traité pratique fur la Goutte pag. 23.
(*h*) Monit, & Praecept. Medic. pag. 198. 199.
(*i*) Medic. Rat. Syftem. Tom. IV. part. 2. fect. 2. cap. II. pag. 506. & fequent.

Podagrici saepe etiam calculosi sint; quod cretacea illa materies ex tophis podagricis educta manifestissime naturam tartarei salis, ex acido, & copiosa terra conflari, demonstret; quod a nimia potatione vinorum, quae tartaro scatent, Podagra frequentissime nascatur &c. Alii, dum audiebant aegros, furente Podagra, exclamare, quod vivi ignis, partem affectam comburentis, tormentum paterentur, crediderunt, in calcem vi morbi comburi ligamenta, & ossa. Quidam catarrhosum mucum sic concrescere posse opinabantur. Alii alia dixerunt.

Omnium autem maxime expendi merentur placita illorum, qui cretam illam podagricam sollicite examinaverunt. *Celeberrimus Hales* (*k*), postquam calculum humanum invenerat continere maximam copiam aëris non elastici, atque idem obtinere in tartaro, calculum vocavit tartarum animalem, nec se dubitare dixit, quin idem obtineat in concretionibus podagricis, quas calculis similes esse asserit. *Egregius Vvlytt* (*l*), dum plurimis experimentis probat magnam utilitatem *aquae calcis* in morbis calculosis, operae pretium credidit, tentare efficaciam *aquae calcis* in concretiones illas podagricas, imprimis cum Medici fere omnes supposuerint, magnam affinitatem esse inter calculum, & cretam podagricam; & quidam asseveraverint, Chemico examine eadem omnino principia ex ambobus his concretis educi. Infudit hinc *aquae calcis* cretam podagricam, quae specifice levior supernatabat; verum pluribus aëris bullis emissis, cito fundum petebat, & intra unum, alterumve diem creta instar butyri mollis reperiebatur. Postea eandem cretam podagricam infudit aquae purae, & idem omnino effectus sequebatur. Unde conclusit, ex illis experimentis non posse deduci, *aquam calcis* similem effectum habituram in concretionibus podagricis, uti in calculis.

Nunquam inveni, calcem podagricam ita firmiter cohaerere, ac calculos; semper vidi, levi vi friabilem esse; quod & tentavi, dum haec scribo, in concreto tali Podagrico, quod jam per viginti annos servaveram, & quod aeque friabile inveni, ac fuit illo tempore, dum illud ex topho podagrico eximebam. Nec mirum est, Podagricos Nephritide calculosa laborare, dum saepe longo tempore lecto affiguntur immobiles, & in aliis casibus, ubi diuturnus decubitus vitari nequit, ut in paralyticis, fractura femoris &c., pariter calculos concrescere, toties observatum fuerit.

Forte alia, & non improbabilis ratio afferri poterit, quare calx podagrica nascatur.

Incomparabili industria *Celeberrimus Hallerus* (*m*) indagavit in nascente animali, quomodo ossa formarentur, & quamvis suam opinionem modeste proponat, conjecturae instar, enarrat illa, quae vidit. Observavit autem, totum nascentis animalis corpus gluten referre molle, adeoque & ipsa ossa; gluten autem illud in cartilaginem, haec dein in os mutatur. Glutinis in cartilaginem promtus, & facilis transitus est: requiri enim tantum videtur major soli-

(*k*) Vegetab. Statics pag. 192.

(*l*) Medical. Essays Tom. 5. part. 2. pag. 714.

(*m*) Sur la formation des os pag. 252. &c.

soliditas. Longior autem, & tectior via est, qua cartilago in os tendit. Cartilago, dum tenuis imprimis est, pellucet; primum ossescentis cartilaginis signum est opacitas, & color flavescens, simulque incipit apparere fibrosa compages: octavo incubatus die haec mutatio cernitur. Decimo die, sanguinis rudimentum apparet, colore flavo se manifestans; undecimo die rubedo adest; & eadem pars cartilaginis, quae incipiebat opaca fieri, & flavescere die octavo, rubescit die undecimo, dilatatis jam sic arteriis, ut rubras sanguinis moleculas transmittere possint: eodem tempore & ossea durities in eodem cartilaginis loco observatur; idemque in callis ossium fractorum apparet, antequam in os consolidentur. Auctae magis magisque arteriae vicina premunt, consolidant, dum a sanguine dilatantur, simulque aptiores evadunt, ut crassiora transmittere possint, imprimis terram, quae sic interposita cartilagineae substantiae duritiem, & fragilitatem addit, flexibilitatem ejus minuit, unde ex flexili, & elastica cartilagine durum, & fragile os nascitur. Dum acidum aceti huic terrae unitur, nascitur sal neuter splendidis crystallis micans, & ossa mollescunt denuo, atque ad cartilagineam naturam redeunt.

Terra enim illa in acidis solvitur, & cum de his differerem cum amantissimo collega *Storck*, maceravit ossa pullorum in aqua forti, addita aqua communi diluta; & reddita fuerunt flexilia, atque elastica. Postea instillavit oleum tartari per deliquium, & in fundo vasis cecidit pulvis, qui ablutus omni dote referebat meram terram. Dein integram calvariam, quae per annos in coemeterio jacuerat, immersit aquae forti dilutae, & flexilis, ac elastica reddita fuit tota calvaria.

Videtur autem, rubiae tinctorum radix agere tantum in hanc partem terream, illamque colore suo imbuere (*n*); & ideo cartilagines non tinguntur, nisi dum ossescunt, neque etiam callus uniens ossa fracta, antequam ossis naturam jam incipiat acquirere.

Cartilago ergo differt ab osse, quod careat hac substantia terrea, &, si ex osse in acidis macerato tollatur illud terreum, redit cartilago, quae latuerat quasi in vero osse (*o*). Si illud terreum coloratum fuerit usu radicis rubiae tinctorum, osse macerato in acidis, omne coloratum perit, & superest cartilago, nullo modo tincta (*p*). Observavit *Herissans* (*q*), concretiones illas podagricas integre dissolvi ab acido nitroso, nulla cartilagine, vel membrana relicta: idem in Gallina annosa, quae similes concretiones circa digitos pedis habebat, observatum fuit; nam & post usum rubiae tinctorum concretiones illae rubro saturato colore tinctae erant, & integre dissolvebantur in acido diluto (*r*). Unde confirmatur, terream substantiam ossium tingi a rubia tinctorum, & cum concretiones podagricae sola hac terra constent, hinc magis saturato colore imbuuntur, quam ipsa ossa.

Si jam consideretur, per ipsas vitae sanae actiones deteri perpetuo partes solidas, requiritur & restitutio perditi continua, ut sanitas conservetur. Consti-

(*n*) Sur la formation des os pag. 9. & seq. (*o*) Fougeroux Mém. sur les os pag. 5.
(*p*) Ibid. pag. 23. (*q*) Ibid. pag. 22. (*r*) Ibid. pag. 96. 97.

Constitit plurimis experimentis (*s*), a *Celeberrimo du Hamel* institutis, & ab aliis confirmatis, si animalis nutrimento addatur rubiae tinctorum radix, ossa tingi rubro colore; si dein nutriatur solito nutrimento, absque rubia tinctorum addita, tunc illam ossis partem, quae crevit hoc tempore, non esse tinctam; si vero denuo nutriatur, addita rubia tinctorum, color ruber iterum apparet: hoc modo vidit os variegatum circulis rubris, & albis *Du Hamel* in porco, quem tali modo nutriverat, & cujus os femoris transversaliter disciderat. Notandum autem, quod mensis spatio, quo rubia tinctorum nutritum fuerat animal, notabilis pars crassitiei ossis rubro tingebatur colore; & cum antea demonstratum fuerit, partem terream ossium tingi solam colore rubiae tinctorum, patet, mensis spatio notabilem terrae copiam ossi oppositam fuisse, partim ad reparandum perdita, partim ut incresceret os: in juniori enim animali haec experimenta capta fuerunt. Sed & constitit experimentis, intra sex septimanarum spatium evanescere illam ossium rubedinem, si animal nutrimento solito, absque additione rubiae tinctorum, utatur (*t*). Dum nempe jacturam terreae ossis substantiae supplet alia similis materia, sed non tincta amplius rubro colore.

Inde videtur concludi posse, terream hanc substantiam separari ab osse, & separatam exire de corpore per solitas vias, quibus inutilia de corpore eliminantur: sed simul per vasa allatam similem materiam supplere non tantum hanc jacturam, verum & addere talem copiam, qualis ad incrementum ossium requiritur in juniori aetate.

Si ergo per repetitos Podagrae insultus sic mutata fuerint vasa, sic laesa sit ossium fabrica, ut illud, quod reparando ossi destinatum fuerat, ad debita loca venire nequeat, non videtur mirum, quod idem id ad vicina loca depositum, tophos podagricos constituat. Ex ante dictis enim constat, cretam podagricam illas habere dotes, quae inveniuntur in terrea parte ossium, quae cartilagini addita illam reddit osseam.

Ubi ergo illud, quod reparando ossi servire debebat, in cavis articulorum colligitur, vix medicabiles anchyloses faciet; si ligamenta articulorum occupet, horum flexilitatem tollet; adeoque motum, usumque partium abolebit, & forma miris poterit depravari modis. *Quandoque enim unum, pluresve digitos distorquens, fasciculo radicum pastinacae similes illos reddit, motu paulatim privans* (*u*). Unde, dum chorus Podagricorum divae Podagrae dotes concinit, ab illis vocatur Περιχονδυλοτυλοφίλα, *callum articulis inducere amans.* Galba Imperator adeo male mulctatus fuerat *manibus, pedibusque articulari morbo distortissimis, ut neque calceum perpeti, neque libellos evolvere, aut tenere omnino valeret* (*v*). Unde non immerito miser Podagricus sic lamentabatur; *Cum esse oportet, manus non habeo; oportet progredi, non sunt mihi pedes; oportet dolere, tum & pedes mihi sunt, & manus.* Tandem enim, ubi una cum morbo ingravescit aetas, *aeger ideo tantum vivit, ut sit miser, non ut vitae dulcedine minimum fruatur* (*x*).

Quam-

(*s*) Académ. des scienc. l'an. 1742. Mém. 497.
(*t*) Haller sur la formation des os p. 17.
(*u*) Sydenh. tractat. de Podag. pag. 550.
(*v*) Sueton. in vita Lib. VII. pag. 584.
(*x*) Sydenh. tract. de Podag. pag. 552.

Quamvis autem haec materies terrea, quae calcem podagricam constituere videtur, solidescat facile, tamen una cum liquidis ad ossa desertur per vasa, imo & quandoque liquida sub forma exit ex tophis podagricis, nondum penitus induratis; quod aliquoties me vidisse memini, & praeterea confirmatur miro satis casu. Dictum fuit ad §. 1255. de illo homine, qui, dum acerrimum acidum vomitu rejiciebat in paroxysmo podagrico, statim doloris levamen percipiebat. In eodem hoc homine circa metatarsum pedis dextri tumor durus apparuit, dum exiret viscida materies, similis albumini ovi, una cum paucis, & parvis calcareis lapidibus, ex medio digito ejusdem pedis prodeuntibus. Haec autem evacuatio fiebat quatuor, vel quinque diebus, antequam regularis paroxysmus invadebat; qui per tres, quatuorve septimanas durans, finiebatur absque vomitu illo acido, absque urina sedimentosa, & absque sudore olido, quibus praecedentes paroxysmi solebant finiri: sed apparebant in una manu tres digiti, in altera duo calce podagrica onusti. Si frigescerent digiti, acutissime dolebant; sed dolor per calorem semper levabatur. Non diu post larga copia cretae podagricae exibat per trimestre spatium ex sinistri pedis digito majore, sive pollice, & quidem ex illo loco, cui totum corpus innititur: manebat apertus ille locus, ex quo exiverat calx illa podagrica; corripiebatur febre, cui, per sudorem & urinam post triduum critice judicatae, succedebat paroxysmus, & utrumque pedem dolor occupabat, satis acer, per septimanam circiter. Oriebatur insolitus pruritus circa locum illum apertum, & leviter premendo uncia una, alterave materiae liquidae calcariae prodibat; sequenti die, larga apertura facta, exibat media circiter pinta seri sanguinolenti, pleni calculis cretaceis; vulnus brevi consolidatum fuit, & aeger convaluit (*y*).

Cum ergo subito tanta materia colligebatur in hoc loco, non videtur ibi praeëxstitisse, sed ex aliis locis huc versus delata fuisse, per veram metastasin, dum dolor partis invitaret versus hunc locum materiam morbosam, uti dictum fuit antea, ubi in febrium historia de *Crisi, & Metastasi* agebatur. Fluxit ergo haec terrea materies cum humoribus sanis, & ossibus reddidit illud, quod quotidie perit de ossibus, uti & id, quod ad incrementum ossium in junioribus requiritur. Verum & eadem haec materies, dum per morbum mutatur, vel partibus osseis rite applicari nequit, ad alia loca deponitur, vel & eliminatur de corpore. Ad praecedentem paragraphum dictum fuit, *Platerum* observasse tophos podagricos in auricula, imo & in ipsis palpebris. In pulmonibus Podagricorum tales concretiones cretaceae inventae fuerunt (*z*); in renibus, & hepate similiter (*a*). *Pechlinus* (*b*) vidit juvenes viros, torosos, optimi temperamenti, tam misere afflictos, *ut jam a trigesimo anno tophos sudarent*, & unus, alterque ex illis jam ante quadragesimum aetatis annum hoc morbo periret. *In illis autem sic omnia in calcem coierant, ut quidquid redderetur sputi, sudorumque, prae gypsi copia candesceret.*

(*y*) Medic. Observat. and Inquiries pag. 47. & seq.
(*z*) Liger traité de la Goutte pag. 344.
(*a*) Ibid. pag. 346. 347. (*b*) Observat. Physico-Medicar. lib. 2. observ. 25. pag. 272.

desceret. Homini quinquagenario majori, caeteroquin sano, leves Podagrae paroxysmi redibant per intervalla; simul erat adeo frigoris impatiens, ut etiam media aestate calefacere cubiculum debuerit. Subito incepit reddere urinas lacteas, quae post horam pellucidae fiebant, deposito ad fundum vasis sedimento albicante copioso, quod primo molle instar argillae erat, sed post unam, alteramve horam cretae instar, sive gypsi indurescebat. Talis urinae excretio, absque ulla interpolatione, duravit per octo, vel novem menses; ita ut aeger judicaret, se plus quam sexaginta libras talis cretaceae materiae excrevisse (*c*). Quod autem maxime mirum videtur, mutato domicilio, cessabat illa urinae cretaceae excretio illico, absque ullo sanitatis emolumento, vel detrimento. Simile quid *Baglivus* habet, ubi de Calculo, & Podagra disserit (*d*): *Nuper Arthriticus quidam Romae excrevit urinam crassam, copiosam, quae paulo post coagulata fuit in gelatinae consistentiam, & ita liber evasit ab arthritide.* In praecedenti observatione notatur, quod illud sedimentum potuerit scindi instar saponis. Sed & observata docuerunt, futuros tophos podagricos sub forma liquida collectos fuisse circa articulos. *Pechlinus* (*e*) vidit, in puero quatuordecim annorum, qui a teneris hoc morbo laboraverat, intumuisse cubiti articulum, *sic ut laxatis cum tempore tunicis in sacculum propenderet; quod videbatur glutinis alicujus, aut adiposae materiae Promum-condum. Verum apertus tumor liquorem prodidit salsum, statimque ad auras in album callum concrescentem.*

Credo, ex hactenus dictis satis apparere, quid de creta, sive calce podagrica sentiendum sit. Videtur enim eadem esse cum terrea illa substantia, quae cartilaginem in os convertit, & qua ablata os antea durum denuo mollescit. Morbi autem mirabiles ossium observati videntur confirmare hanc sententiam. Antea ad §. 549., ubi de morbis ossium agebatur, quaedam dicta fuerunt de praeternaturali, & morbosa ossium mollitie, ex *Celeberrimi Petiti* observatis. *Du Verney* (*f*) describit, ex tertio tomo *Actorum Hafniensium*, mirabilem morbum hominis, qui vigesimo quarto aetatis anno incepit dolere circa pedum talos, dein genua, & femorum superiores partes; unde Podagra laborare credebatur. Post anni spatium dolebat omnibus corporis partibus, ita ut perpetuo decumbere cogeretur; ossa incipiebant mollescere; atque dolores illi non cessaverunt, nisi ubi omnia ossa adeo emollita fuissent, ut cerae instar flecti potuerint, absque dolore, in quasvis figuras. Verum a musculis se contrahentibus, cum ossa non amplius resisterent, sic minura fuit corporis longitudo, ut miser, qui ante justae fuerat staturae, jam triennem puerum vix aequaret. Functiones tamen reliquae corporis, motu excepto, integrae manserunt; & sic vixit usque ad annum aetatis trigesimum secundum; ultimo autem vitae mense redierunt dolores, perpetuo manentes ad mortem usque.

Observaverat autem *Petitus* (vide §. 549.), quod, ossibus quamvis emollitis, cartilagines naturalem suam duritiem retinuerant.

Plu-

(*c*) Académ. des scienc. l'an. 1747. Hist. pag. 56. in 4. (*d*) Opera omnia Prax. Med. Lib. I pag. 117. (*e*) Observat. Physico-Medic. Lib. II. Observ. 27. pag. 272.
(*f*) Traité des maladies de os Tom. I. Preface pag. 138.

Plures alii casus in Historia Medica habentur, qui docent, ossa corporis humani omnia, quandoque & quaedam tantum, penitus emollita fuisse: imprimis autem notari merentur illa, quae *Gagliardi* (*g*) observavit in simili casu.

Nobilissima nempe foemina, juvenis adhuc, sed fluxionibus rheumaticis obnoxia, post saevos, & continuos cruciatus habuit omnia ossa emollita, ut in cadavere viderentur potius constructa callosa quadam carne in artubus superioribus, & inferioribus; reliqua vero ossa cartilaginea tantum duritie praedita erant: dum autem rationem dat, cur ossa sic emolliantur, dicit: *Quare, cum filamenta ossium, dissoluto memorato osseo, seu gypseo succo, rigida amplius non conserventur, ex eo, quia de sui natura mollia, ac flexibilia sunt, hinc est, ut illis ad primaevum statum redeuntibus, omnis duritiei causa cesset, & sic ossa necessario mollia fiant, & magis, aut minus, prout magis, minusve dictus succus osseus, jam concretus, dissolutus fuerit.*

In miro autem illo casu descripto ab Expertissimo, & Eruditissimo *Morand* (*h*), ubi agitur de foemina, cui ante mortem omnia ossa emollita fuerant, hoc imprimis notandum est, quod validos dolores sentiret in illis partibus, quarum ossa postea debitam firmitatem amittebant; sed simul tunc emittebat urinam turbidam, lacteam, sedimentum copiosum deponentem, quod rite examinatum referebat gypsum, & in acidis fossilibus, & in aceto destillato solvebatur, cum effervescentia manifesta. Dum autem talis urina excernebatur, mitescebant dolores. Quandoque & copiosi sudores aderant, lintea maculantes, ita, ac si creta pinguedini mista forent inuncta. Licet autem in misera hac muliere omnia ossa emollita fuerint, cartilagines omnes manserunt immutatae, & pristinam albedinem, laevitatem, & elasticitatem retinuerunt (*i*). Ossa autem emollita trahendo poterant reduci ad naturalem formam, sed sponte sua iterum incurvabantur, sibi relicta. Morbi hujus mirabilis historia, uti & sceleti, quod in Academiae thesauro servatur, exacta descriptio, concinnata a *Celeberrimo Morand patre*, habetur in monumentis Academiae Regiae Parisinae (*k*). Notat autem *Morand*, quod ossa hujus sceleti non servaverint eandem mollitiem, quam habebant in cadavere, sed firmiora reddita fuerint, & imprimis cranii ossa. Certe idem contigit, dum maceratione in aqua forti diluta, calvaria ossea in flexilem, & elasticam cartilaginem mutabatur; nam & haec exsiccata majorem firmitatem acquisivit.

Caeterum hanc materiam cretaceam, sive calcem podagricam dictam, dum circa articulos, horumque ligamenta colligitur, motum impedire posse, & miras deformitates producere sponte, patet, tristibusque exemplis, quotidie obviis, confirmatur.

(*g*) Anat. oss. pag. 70. & seq. (*h*) Histoire de la maladie singuliére, & de l'examen du cadavre d'une femme pag. 13. 17. (*i*) Ibid. pag. 74. (*k*) L'an. 1753. Mem. pag. 541–552.

§. 1262. Ex quibus cunctis liquet, causam proximam hujus mali esse vitiatam indolem minimorum, adeoque nervosorum vasculorum in corpore; tum etiam liquidi, quod nervosas partes alluit.

Patuit antea in Historia Epilepsiae, & aliorum quorundam morborum, miras, & subitas fieri mutationes in corpore, & stupenda mala produci a latentibus causis, quas nullis sensibus assequi possunt Medici, quasque frustra in cadaveribus mortuorum inquisiverunt toties. Unde merito concluserunt, horum effectuum causam latere in encephalo, & inde productis nervis. Nec absque ratione idem crediderunt de vera, & exquisita Padagra. Latet morbus per annos in Podagra haereditaria; suo tamen tempore se manifestat. Ex avo transit in nepotem, cujus pater immunis mansit a morbo. Silet intermedio inter paroxysmos tempore, & multi Podagrici illibata sanitate fruuntur toto illo tempore, quo morbus abest. Hinc, licet alii humores sint sani, potest aliquid latere in encephalo, & nervis, quod nimis subtile est, ut turbet reliquas functiones; quodque tamen, suo tempore actuosum redditum, morbum producet: unde, uti antea ad §. 1257. dictum est, *Helmontius* statuerat in digito dolente non esse Podagram, sed tantum pomum, sive fructum radicis. Illam autem Podagrae radicem in systemate nervoso haerere, multis probari potest argumentis.

Vidi hominem, qui molestissimum hoc symptoma passus fuit per biennium: dum sederet tranquillus, nihil percipiebat mali; sed simul ac surgens erecto stabat corpore, mox vertigine corripiebatur, & cadebat. A peritissimis Medicis tentata fuerunt plurima absque ullo successu. Inopinato Podagrae paroxysmus corripit hominem, qui nunquam hoc morbo laboraverat, liber fuit omnino a molestissima vertigine. Curandum habui hominem, qui dolore valido abdominis corripiebatur cum delirio, & tremore valido totius corporis; postea cadit Epilepticus, & postquam mensis spatio tres insultus Epilepticos passus fuerat, acerrimus dolor podagricus pollicem pedis invasit; sed omnino ab epilepsia immunis mansit, postquam podagricorum coetui adscriptus fuerat; postea bis in anno regulari podagra laborans. Monuerat jam *Hippocrates* (*l*), affini podagrae morbo epilepsiam solvi: dicit enim, *Magni morbi, in vehementia existentis, solutio coxarum dolor.*

Praeterea antea ad §. 1258. dictum fuit, terrore valido, uti & gaudio subito curatam fuisse podagram, dum validis, & subitis animi affectibus sensorium commune, & nervi agitabantur. Notavit *Helmontius*, uti ad §. 1257. monitum fuit, prima ingruentis paroxysmi podagrici vestigia in praecordiis percipi; sed & eodem loco animi affectus validi turbas suas excitant; & vicissim sordes circa praecordia haerentes miris modis totum sensorium commune turbant; uti pluribus demonstratum fuit ad §. 701., ubi de

(*l*) Epidemic. Lib. II. text. V. Charter. Tom. IX. pag. 187.

de Delirio Febrili agebatur. *Hippocrates*, & *Aretaeus*, in tenuissimis venulis, imo in nervis intimis podagrae sedem statuerunt, uti praecedenti paragrapho dictum fuit. Imo *Aretaeus* (m) addidit, dum de hoc morbo ageret; *Est autem omnium simul nervorum affectus, si auctum malum omnibus ingruat.*

Haec omnia si considerentur, patebit, non sine ratione statui, causam proximam podagrae haerere in vitiata indole minimorum, sive nervosorum vasculorum in corpore; vel etiam in degeneratione subtilissimi liquidi, quod per minima haec vasa movetur, vel illa alluit.

Anatomicorum enim industria demonstravit, nervos majores constare fasciculis minorum nervorum; qui iterum in minores dividi possunt; nec hactenus armati oculi, nec dexterrimae manus finem hic invenerunt: nemo enim unquam vidit simplicem fibrillam nerveam, sed tantum minimorum nervulorum fasciculum, qui adhuc ulterius dividi posset, nisi minutissima moles omnem artem, omnem dexteritatem eluderet. Verum omnes illi fasciculi propriis in vaginulis haerent, & tenuissimo liquido madent, ne cum se mutuo concrescant vicini. Omnia ergo haec nervulorum integumenta vasculosa sunt, & in minimis tenue admodum liquidum continere possunt tantum, quod licet tenuitate cedere videatur fluido, quod per fibrillae ultimae nerveae cavum movetur, tamen magnam subtilitatem habere debet. Si jam consideretur, tenuissimum illum rorem, qui concretionem impedit, denuo resorberi per venas, quae in initio minimae, evacuant se in majores trunculos, & tandem in venas sanguineas, quae, uti antea dictum fuit, constanter turgent paroxysmi podagrici initio, poterit impediri facilis resorptio tenuissimae illius lymphae, quae mora poterit degenerare, & male afficere partes, quas alluit, & humectat. Unde etiam videntur intelligi podagrae diversitates, prout in minutissimis, vel paullo majoribus vasculis morbus haeret. Hinc etiam omnium crudelissima observatur podagra, dum non tumet pars affecta, uti antea dictum fuit.

§. 1263. **E**T quidem liquidum peccans hic, acrimonia, & majore tenacitate; solidum, nimia vasculorum angustia, & rigiditate.

Multae rationes docent, in humoribus acrimoniam adesse. Licet enim validus dolor adesse possit, dum obstructa vasa urgentur ab humoribus a tergo prementibus, sicque distrahuntur fibrae, uti in *Historia Inflammationis* explicatum fuit, tamen & dolentissima podagra observatur absque tumore, & rubedine partis dolentis; ubi & vix ulla febris, vel saltem exigua tantum adest. Tunc autem Medici solent incusare acrimoniam, quando summi dolores absque motu aucto adsunt: potest tamen humorum visciditas huic acrimoniae juncta esse; imo quandoque & in aliis morbis contingit, ut acre viscido inhaereat irretitum, sicque fixius haereat, & difficilius extricari possit, uti de *Scor-*

(m) De caus. & sign. morbor. diuturn. lib. II. cap. 12. pag. 65.

Scorbuto antea ad §. 1153. dictum fuit. *Sydenhamus* (*n*), qui omnes animi nervos intendit, ut hunc morbum intelligeret, accusavit acrimoniam. *Coste* humorum acrimoniam, viscidítati majori junctam, pro causa morbi habuit (*o*); imo septicam acrimoniam hic agnovit, per quam ossa, & cartilagines carie destruuntur (*p*). Sentiebat, paroxysmum instare, dum acres, copiosae, lacrymae oculos irritabant perpetuo; uti ad §. 1261. dictum fuit. Praeterea illos, qui acri victu utuntur, & vino liberalius indulgent, caeteris paribus, magis affligit morbus, & contra lenitur diaeta lactea.

Certum est, in corpore sanissimo humores in majorem acrimoniam vergere: verum acre, in humoribus natum, expellitur de corpore per urinae vias, vel & per cutis spiracula exhalat, simulque, ubi talis acrimonia copiosior adest, sive sponte nata in corpore, sive ab ingestis acrioribus producta, sitis sequitur, quae invitat ad largum aquosi potus usum, ut abluatur illud acre; & per solitas vias acre illud dilutum expellatur de corpore. Sed observavit *Coste* (vide §. 1257.), instante paroxysmo, urinas per plures dies prodire pallidas, subturbidas, instar potus limonati, & tanto severiorem metuebat paroxysmum, quanto diutius haec signa praecesserant; quae docebant, humorum acrimoniam adesse, quae tamen non satis expellebatur per urinae vias. Et contra, citius levari morbum, observavit, si urinae flavam, vel rubram hypostasim magna copia deponerent. Unde videntur tubuli uriniferi in renibus strictiores esse, neque satis facile transmittere illa, quae naturali lege exire per hanc viam debebant de corpore.

Memorabilis observatio confirmat modo dicta. Notum est a *terebinthina* sumta, imo etiam ab eadem externe inuncta, odore grato violaceo imbui urinam, & satis cito quidem, ita ut post pauca minuta in propria urina hunc odorem observaverim, dum experimenti gratia quinque grana hujus balsami nativi deglutiveram. Verum annosa Podagra laborans quotidie mane, & vesperi sumserat dracham terebinthinae venetae cum *polio montano* coctae (*q*), & quidem constantissime per integros septemdecim menses; excepto, quod paroxysmi podagrici tempore interpolaretur ejus usus; & tamen nunquam se prodiderat in urina violaceus ille odor (*r*). Verum quidem est, quod terebinthina per coctionem perdat fragrantiae suae partem non contemnendam; sed tamen patuit, illam mansisse accumulatam in corpore, dum nihil de hac per renes excerneretur. Sitis enim immodica urgebat, & per salivalia organa terebinthinae odor viam inveniebat. Sputa enim copiosa tenacia prodierunt, odore, & sapore terebinthinae penitus imbuta; & licet, statim ac sputa talia prodire incipiebant, abstineretur a terebinthinae usu, *fons tamen videbatur inexhaustus, omnisque saliva nil nisi foecundissima terebinthinae progenies erat. Nec mirum! Adeo longo enim temporis tractu decantati hujus remedii frugem periclitati fueramus, ut tota humorum massa imbui ejus substantia*

(*n*) Tract. de Podag. pag. 559.
(*o*) Traité de la Goutte pag. 27.
(*p*) Ibidem pag. 33.
(*q*) Hahn histor. Podagr. Eminent. &c. pag. 10. & seq.
(*r*) Ibidem pag. 16.

tia potuerit commode. Cum autem per plures dies molestus ille salivae odor persisteret, ex oleo amygdalarum, faccharo, & vitello ovorum parabatur remedium, quod saponacea sua vi divideret sic tenax illud terebinthinaceum, ut facilius integre de corpore eliminari posset; quod etiam ex voto successit, dum, paucorum dierum tempore, usu hujus remedii continuato, illud incommodum tollebatur.

Patet inde, illud, quod tam cito, & facile transit per urinae vias in fanis, retineri per tot menses posse in Podagrici corpore, adeoque per urinae vias non exire omnia, quae secundum sanitatis leges eliminari debebant. Forte & hoc considerari meretur inter causas, quare Podagrici toties fiant calculosi. Ideo & *Sydenhamus* inculcavit serio potum tenuem, & motum corporis inter paroxysmorum intervalla, ut renes liberarentur ab illis, quae haerere ibi inciperent, & calculosis concretionibus originem dare possent. Jussit enim (*s*), ut Podagrici, prandio contenti, decumbant incoenati: *Haustum tamen cerevisiae alicujus tenuioris liberaliorem sibi indulgeant; quandoquidem etiam renum calculo generando proclives fere sunt tales, cujus concretio a liquore ejusmodi hoc tempore hausto multum impeditur, refrigeratis scilicet ab eo renibus, prolutisque.*

Verum & videtur incusari posse simul major humorum tenacitas. Observavit *Coste* (*t*), sanguinem eductum de venis Podagricorum, qui vigore aetatis, & bona temperie fruebantur, habuisse densitatem philogisticam instar pleuriticorum: copia tamen partis rubrae minor erat, & serum abundabat. In debilioribus jam, & morbi diuturnitate fractis pars rubra nigricabat, & seri copia adhuc magis abundabat, quod viride erat, & subsalsum. Cruor autem ille, dum refriguerat, jam foetebat (*u*). *Hahn* invenit sanguinem vena missum in Podagrico satis bonae notae; post annum catarrhoso muco viscidum; tribus mensibus postea floridum denuo; post sex menses sanguis erat tenax, & pituitosus; sicque nunc melior, nunc pejor apparuit sanguinis indoles: sex autem ante mortem mensibus, *praeter morem tenax, luridus, teter, inflammationem spirans, e pede emissus fuit sanguis.* Omnia haec monstrant, majorem tenacitatem humorum in hoc morbo inventam fuisse; imo concluserunt aliqui, totum morbum a sola hac aucta viscididate in humoribus pendere, adeoque produci ab illis alimentis, & potulentis, in quibus mucilago abundaret (*vv*). De hac re autem antea dictum fuit.

In solidis autem partibus major rigiditas culpatur; ex qua sequitur vasorum major angustia; uti ad §. 33. probatum fuit; & major resistentia liquidis, quae per vasa moveri debent.

Ideo provecta aetate frequentius Podagra occupat (§. 1255.), cum sensim magis magisque rigescant solidae corporis partes. Externum frigus, dum vasa stringit, hinc Podagricis adeo inimicum est, & frequenter paroxysmum excitat, uti antea monitum fuit. Unde veterani Podagrici, qui fere toto anno sunt miseri, aestivis saltem mensibus commodius valere solent. Perspirationis foli-

(*s*) Tractat. de Podag p. 579. (*t*) Traité sur la goute p. 21. 22. (*u*) Hist. Podag. Eminentiss. &c. p. 13. 17. 25. 20. (*vv*) Liger traité de la goute pag. 63.

folitae imminutio, & imprimis ficcitas cutis inter digitos pedum, qui olido fudore in fanis madefcere folent, pro indicio inftantis paroxyfmi haberi folet, uti antea dictum fuit. Ubi autem conftricta antea vafa laxantur, & tranfmittere incipiunt humores, humefcit cutis, dolores leniuntur, & morbus in parte affecta verfus finem properat, uti pariter antea jam notatum fuit.

§. 1264. Unde in locis a cerebro remotiffimis, motui maxime refiftentibus, ob foliditatem, duritiem, exercitium, pondus incumbens, primo fe manifeftat.

Omnia haec vera funt in morbo incipiente; tunc enim pedes primo invadere folet. In morbo autem jam adulto, dum augetur copia materiae morbofae, pedum articuli faepe non fufficiunt, ut omne illud capiant; & tunc etiam alia loca occupantur, praecipue, fi poft frequentes jam toleratos paroxyfmos fic mutata fuerit partium fabrica, obftructis, vel compreffis, aut infarctis vafis, ut impediatur materiae podagricae depofitio verfus has partes. Tunc enim quandoque manus, genua, aliafve corporis partes invadit morbus; vel & per totum corpus miris difpergitur modis, uti antea dictum fuit. Videantur illa, quae ad §. 1259. de hac re dicta fuerunt.

§. 1265. Ejus vitii autem (1262. 1263.) origo proxima in indigeftione vifcerum, non attenuantium, affimilantiumque, fatis affumta in indolem requifitam in liquido nervofo, id eft ultimae elaborationis ultimo effectu, fpiritui vitae, & radicali feminis proliferi materiae, hinc fe innectit clanculum.

Si confiderentur illa, quae nutritionem fpectant, patet per inevitabiles vitae fanae actiones liquidorum noftrorum copiam minui, folida deteri quotidie; hinc nifi reftituerentur perpetuo illa, quae perduntur continuo, brevi corpus noftrum deftrueretur. Sed non hoc tantum; verum etiam humores humani, calore corporis, motu per vafa, degenerant a blanda indole, & in acrimoniam mutantur putrefcentem: unde, nifi acriora, nocitura corpori, fi manerent, eliminarentur de corpore per cutis vafa, urinam, & alvum, novufque blandus chylus reftitueret hanc jacturam, brevi actum foret de corpore. Manifefte hoc apparet in illis, qui ftrictiffimo jejunio corpus macerant, fi per viginti quatuor horas ab omni cibo, & potu abftinuerint. Vires enim languent, ita ut folitos labores tolerare nequeant; imo faepe in animi deliquium cadunt, licet quiefcant. Anima in his olere incipit; urina parca acris ftranguriam facit; quae omnia emendantur, dum cibo, potuque reficiuntur. Aucta haec per inediam acrimonia humorum primo fe manifeftat quidem in primis viis, & vafis majoribus; verum ubi & tenuiffimi humores fic affici incipiunt, fequuntur pervigilia, epilepticae convulfiones, febres furiofae, & tandem mors (x).

Ve-

(x) H. Boerh. Inftitut. Med. §. 757.

Verum alimenta, quae ingeruntur, non sunt eadem cum illis, quae deperdita fuerunt; sed debent sic mutari per actionem viscerum, & vasorum, ut, amissa propria natura, acquirant indolem nostrarum partium solidarum, & fluidarum. Demonstrarunt Physiologi ingentem illum apparatum, qui requiritur, ut ex ingestis reparentur perdita. Manducatio dividit, & salivam una cum aëre miscet intime cibis; ventriculus recipit, retinet, fovet, suos humores admiscet; dum simul hoc viscus, una cum contentis suis, pressione diaphragmatis, & musculorum abdominalium, agitatur perpetuo, atque hepate, & liene, sanguine calido copioso plenis, fovetur, cum haec viscera partim accumbant, partim incumbant ventriculo; idem & a pancreate succumbente fit. Mutati sic in ventriculo cibi, liquidiori sub forma exeunt per pylorum in intestina; admiscetur bilis utraque, & succus pancreaticus; in toto tubo intestinali, in omni puncto, ex arteriis exit tenuis lympha, quae contentis intestinorum intime miscetur; per lactea vasa resorbetur tenuior pars; donec, omni utili succo exhausto, faeculenta pars per alvum exeat. Chylo autem sic resorpto admiscetur lympha tenuis venosa, a toto corpore redux; tandemque chylus sic dilutus, ut pro maxima parte constet humoribus animalibus, guttatim instillatur sanguini, per venam axillarem praeterlabenti; cum hoc pellitur ad cor; dein per pulmonem in aortam; & cum sanguine arterioso per totum corpus circumducitur.

Chylus ille, dum cum sanguine sic movetur, jam multum perdidit de natura ingestorum; sed nondum tamen perfectam indolem nostrarum partium acquisivit: per vasa enim mammaria separatus, & in mammis collectus, adhuc saepe dotes ingestorum retinet. *Louveri* autem experimentis constitit, chylum, postquam per octo horas fluxit cum sanguine per vasa, & viscera nostra, deposita propria natura, jam assimilatum esse humoribus nostris, adeoque aptum, ut restituantur perdita ex hoc chylo jam mutato.

Si autem ex tot conditionibus, ad perfectam talem assimilationem requisitis, una, vel plures defecerint, effectus ultimus erit diversus, aliqua sequetur degeneratio, imprimis in tenuissimis humoribus, qui maxima elaboratione indigent, ut absque impedimento per minima corporis vasa fluere possint. Si maneant eadem ultimae assimilationis vitia, accumulabitur sensim major copia degeneris humoris; qui, si non exeat de corpore, mora acrior, & minus meabilis reddi poterit; sicque tandem, ad loca huic materiae, jam morbosae, recipiendae apta depositus, morbum producere.

Hinc patet, quare *Aegineta* (y), de hoc morbo agens, dixerit: Humor praeter naturam, & partium debilitas hunc morbum faciunt. *Quando enim altrix facultas partium labefactata fuerit* (ἡ θρεπτικὴ δύναμις ἀτονήσῃ) *ob ciborum copiam, ex qua cruditates contingunt, humor abundans in quamcumque articulationem, quae antea debilior fuerat, se conferet, & distendens colligantes nervos, dolorem faciet.*

Sed & *Sydenhamus* (z), proprium morbum attentissime considerans, post ab-

(y) Lib. III. cap. 78. pag. 57.
(z) Tractat. de Podag. pag. 557.

absolutam Podagrae historiam, dicit: *omnes animi nervos variis hujusce morbi phaenomenis contemplandis acriter intendens, illum* Ἀτονία, *seu labefactatae tam in partibus, quam succis corporis universi concoctioni, ortum debere existimo.* Haec autem deinde latius deducit. Certe illa, quae hactenus dicta sunt de hoc morbo, hanc sententiam pulcre confirmant. Divites, lautissime viventes, imprimis infestat Podagra; & constitit, eosdem a morbo curatos fuisse, dum, iniqua sorte, divitiis orbi, cogebantur frugalem victum in sudore vultus sibi, suisque quaerere. Si enim, minus perfecta assimilatione facta, forte quid degeneraverit in humoribus, illud subigetur per labores, corporisque exercitia, vel expelletur de corpore. Panem atrum, & lardum sale, fumoque induratum avide comedit, & optime digerit durus arator; quae pessime gravarent ventriculum hominis, sedentariam vitam viventis. Unde & illi, qui plus aequo libris impallescunt, toties Podagrici fiunt, dum salubre corporis exercitium nimis negligunt. Inde etiam senescentibus frequentior morbus: dum minus agile per aetatem corpus motibus perficiendis minus aptum evadit.

Sed & postea, quando de cura agetur, illud ulterius confirmabitur. Laudaverunt Medici toties diaetam lacteam, ut nempe in sani animalis corpore paratus humor daretur; qui facilius a debilioribus visceribus subigi posset. Diaetam mollem ex eupeptis cibis & simplicem, laudavit *Sydenhamus*; jussitque, Podagricos, solo prandio contentos, incoenatos lectum petere. Deinde corporis exercitia Podagricis suadet quam maxime, ita ut dolentibus adhuc pedibus incedere illos jusserit. Si remedia, maxime decantata, consideramus, sunt imprimis talia, quae languentem viscerum chylopoieticorum actionem excitare, & emendare valent. Si enim prima in coctione aliquod vitium manserit, illud in reliquis coctionibus difficilius emendabitur ita, ut perfecta omnium assimilatio fiat. Imo licet reliqui humores, qui per majora vasa fluunt, satis boni fuerint, in minimis vasis, & subtilissimis liquidis secretis a sanguine, quae per tenerrima haec vasa moventur, poterit manere quid a natura alienum; quod sensim copia auctum, vel & mora pejus redditum, diversos & miros, morbos producere poterit. Videantur illa, quae ad §. 1262. dicta sunt. Cum igitur in podagricis haec degeneratio morbosa in subtilissimo totius corporis liquido haereat, inde *Helmontius* (*a*), podagram in vitae spiritu diversorium suum nactam esse, statuit; cumque in praecordiis officinam spiritus vitalis poneret, & circa praecordia ingruentis paroxysmi primordia saepe sentirent Podagrici, hinc in illa opinione confirmabatur. Subtilissimis autem partibus, sive solidis, sive fluidis, inhaerere morbosum hunc characterem, etiam inde conclusit, quod Podagra haereditaria esset, & per tot annos silens latere posset in corpore, antequam in nervum erumperet (vide §. 1255.) unde dixit (*b*); *Non est cruori character ille Podagrae commissus, at bene moderatori partium solidarum. Mutatur nimirum multoties cruor, totoque alimenti suppellex ante Podagrae haereditariae venturum adventum.*

Certe

(*a*) In Capitulo *Asthma, & Tussis* §. 40. pag. 293.
(*b*) In Capitulo: *Volupe viventium morbus.* §. 11. pag. 313.

Certè in morbis haereditariis quam maxime mirum videtur, quod in nascentis hominis molecula minima jam haereat illud, quod post triginta annos morbum faciet, tanto temporis spatio in silentio quasi obdormiens. Sed omnia, quae generationis opus spectant, parum adhuc intellecta sunt, licet summi viri omne ingenii acumen adhibuerint, & nullis laboribus pepercerint, ut haec mysteria indagarent. Ille, qui fecit omnia, dedit animalibus, & plantis potentiam se multiplicandi: hoc dum fit, debet de toto hoc praeparari quid, & abscindi de integro hoc manente, quod erit alterum simile huic; haec est genitura, aliam ex alia prolem substituendo multiplicans naturam: hoc exire posse de corpore fabricato, manente corpore integro, scimus.

Sed incomparabilis *Reaumurii* (*c*) industria patuit, rudimentum illud vitale futuri animalis per plures annos posse manere immutatum, & longo quasi somno sepultum, non crescens, aptum tamen, ut inde prodeat animal, quod sui simile producet postea. In regno vegetabili, germen futurae plantulae in semine maturo reclusum, quam diutissime servari poterit. Nobilis vir, qui sapidissimos melones singulis annis in horto colebat, melonum semina bene sicca servabat vasis purissimis vitreis exacte clausis, nec terrae mandabat unquam, nisi prius per integrum decennium servasset, dum firmiter sibi persuasum haberet, ex diu servatis seminibus longe meliores fructus produci. Ex seminibus plantae, *Mimosae* dictae, sive *Sensitivae*, per octoginta annos servatis, dum in scrinio neglecta jacuerant, ab avo olim ex Indiis receptis, a nepote dein terrae mandatis, plantulas surrexisse vidi, quae vividissime, ad levissimum tantum attactum, foliola contrahebant. In historia naturali versatissimus *Eques de Baillou*, qui immensum thesaurum fossilium, aliarumque rerum naturalium, quem collegerat indefesso labore, & summa industria, *Augusto Imperatori* tradiderat, ut sub tantis auspiciis illam in ordinem redigere posset, & augere perpetuo, casu invenit in scriniolo fabas, quarum quaedam miniato colore fulgebant, aliae variegatis coloribus pulcherrimis omnium oculos in se rapiebant. Vocabatur Hortulanus, in arte sua nemini secundus, qui, diligenter lustrans haec semina, terrae adhuc mandari posse, ut germinent, dixit. Optimus senex *de Baillou* risit, monstravit schedulam, quam una cum fabis his invenerat, quae docebat, jam ultra ducentos annos servatas fuisse, & licet integrae viderentur, tamen vix verosimile esse, ut post bina saecula plantam sui generis producerent. Hortulanus scalpello, non sine molestia, duras fabas has dividens, vidit, germen integrum esse, cotyledones sanos, nil mucidi, nil corrupti; hinc audacter dixit, se non moveri omnibus illis ratiunculis; sed certum esse, quod arte sua excitare posset tamdiu sopitum hoc germen, ut vegetaret. Maceravit per aliquot dies in pura aqua fabas, ut molliretur externa superficies; dein fertili terrae commisit, blando calore fovit, & post aliquot septimanas jam una, alterave germinare ceperunt, posteaque plures aliae, quae Phaseoli plantas ad magnam satis altitudinem scandentes exhibuerunt.

Sed certe & in corpore humano ipso observantur similia, quae docent, quae-

(*c*) Mémoir. pour l'histoire des insectes Tom. II. pag. 30.

quaedam diu latere in corpore, vix incrementum capientia, quae post annos simul & semel se manifestant. Pilorum in cute pubis rudimenta haerent; sed circa pubertatis tempus prodire incipiunt tantum, & tunc cito crescunt. In maxillis minorum abortuum disftactis vidi dentium primordia manifeste, non tantum illorum, qui primi prodibunt, sed & illorum, qui septimo, vel octavo aetatis anno, & serius adhuc subito crescere incipient, priorumque locum derelictum occupabunt. Notum est, in utraque maxilla ultimos dentes molares saepe ad vigesimum quintum, & ultra aetatis annum manere in alveolis suis gingiva tectos, & postea, saepe non sine magna molestia, emergere; unde & dentes sapientiae vocari solent: horum tamen rudimenta in maxilla abortuum vidi, & in foemina octogenario majore, penitus jam edentula, miratus fui, eosdem illos dentes emersisse manifestos, non sine metu haeredum, ne effoeta haec anus denuo juvenesceret. Omnia haec modo dicta si considerentur, non adeo absonum videbitur, infelix Podagrae, aliorumque morborum seminium nascentis hominis primo rudimento sic innecti posse, ut nullo signo se manifestet per plures annos, tandemque determinato vitae tempore in actum deducatur, & similem, ac in parente olim fuerat, morbum producat. Omnia, uti modo dixi, in generationis opere mysteriis plena sunt: acutissimi observatores detexerunt plura, quae jam facta erant; modum autem, quo fiebant haec, quae facta mirabantur, nemo evidenter explicuit, saltem, quantum novi. Prudenter certe *Columella* (*d*) dixit: *Nec generandi quidem data est potestas manibus, aut plantis: sed, quod hominibus ignotum esse voluit genitor universi, ventre protexit, ut divina praeditus ratione rerum aeternus opifex, quasi quibusdam secretis corporis, in arcano, atque operto, sacra illa spiritus elementa cum terrenis primordiis misceret, atque hanc animantis machinae speciem effingeret.*

§. 1266. Cujus (1265.) ratio iterum deducitur ex causis remotis (1255. 1258.)

Si jam cum dictis conferantur illa, quae ad numeros hic citatos de causis remotis allata sunt, patebit has tales esse, ut digestionem, attenuationem, & assimilationem ingestorum turbent, & impediant unde cruditas nascitur; & si diu similes causae egerint, a naturali sua indole multum degenerabunt corporis humores; adeoque Podagrae producendae, vel excitandae, si antea jam adfuerit, dabunt occasionem.

§. 1267. Supponit itaque omnes fere coctionum vitiatas functiones ad producendum hoc malum (1265.), & quidem vitio in majoribus vasis, liquidisve vix sensibili.

Omnia illa vitia in usu sex rerum naturalium commissa turbant saepe multas viscerum functiones, & alios morbos plures producere possunt, uti facile pa-

(*d*) Lib. 3. cap. 10. Auctor. rei rustic. Tom. I. pag. 376.

patet. Verum ipsa podagra ex his sequi potest, licet vix ullum vitium in majoribus vasis, aut liquidis crassioribus appareat. Dictum enim fuit antea ad §. 1256. & 1262., illud, quod postea dolorem podagricum excitabit in pede, nullum saepe sui signum dare, nisi dum ad artus delatum fuerit. Unde *Helmontius* (*e*), licet spiritus vitalis sedem in praecordiis poneret, & Archaeum suum circa cardiam, sive os ventriculi superius locaret, tamen non credidit, aliquid morbosi in ventriculo haerere, quod podagrae quasi fomitem daret: *Nec est enim character ille podagricus silens, materialiter, aliquo depositus in nido, segregatoque stabulo in plicis, aut rugis stomachi exceptus, tanquam tartarus aliquis exoticus adhaerens. Sed est in ipso vitae Archeo concreditus character.*

Quandoque enim Podagrici toto inter paroxysmos intervallo se credunt sanos; imo quandoque media nocte, dum sani lectum ingressi fuerant, saevus dolor corripit nil tale suspicantes uti antea dictum fuit. Unde ad §. 1262. conclusum fuit, causam proximam podagrae haerere in subtilissimis partibus solidis, & fluidis corporis. Sed antea dictum fuit in Epilepsia, & in Febre Intermittente, causam proximam horum morborum in minimis his partibus quandoque haerere. Unde etiam tales morbi saepe se invicem mutant, imo destruunt quandoque. Antea patuit, molestam vertiginem, podagra sequente, perfecte ablatam fuisse. Febris intermittens quandoque delevit Epilepsiam exquisitam. Vidi in homine robusto, aliquot jam podagrae accessus passo, tertianam vernam; post secundum paroxysmum pollex pedis acri dolore corripiebatur; nec rediit amplius febris. Notum autem est, tertianam vernam, licet mitis fuerit, raro ante quintum paroxysmum, & plerumque septimo tantum finiri. Solet in talibus febribus sponte, vel per artem, sursum, aut deorsum evacuari materies biliosa, magno cum levamine; hinc & illi tale remedium praescriptum fuerat, quod mane sumsisset, nisi de nocte podagrae paroxysmus se manifestasset, quem turbare dum nollet, prudenter ab usu purgantis remedii abstinuit; & intra quatuordecim dies, a podagra liber, optime se habuit tota aestate. Neque potui observare, quod postea biliosas evacuationes habuerit, licet aegrum, & adstantes monuerim, ut sollicite attenderent.

§. 1268. **Adeoque curatio impossibilis, nisi per medicamenta, quae integre haec vitia emendare queant, & subtilissimum peccans rite corrigant. Unde incurabilis fere hactenus habita, nisi paucis Empiricis.**

Dolorem lenire non est podagram curare; cum sponte sua semper minuatur, & dissipata omni materia morbosa, cesset Paroxysmus. Sed vera curatio podagrae est, ut nunquam postea redeat morbus, licet etiam causae, excitare paroxysmum valentes, applicentur corpori; de quibus §. 1258. dictum fuit. Illae enim causae procatarcticae non fecissent podagram, nisi praedisponens

(*e*) In Capitulo: *A sede animae ad morbos* §. 11. pag. 236.

nens ad podagram causa praeexstitisset in corpore; quae si sublata fuerit, morbus abest.

Observatur enim, bona diaeta leniri morbum, imo saepe per plures annos silere, si solo lacte vivant aegri, uti postea dicetur: attamen tales non sunt curati, & causa praedisponens manet, licet, per talem diaetam sublatis causis occasionalibus, causa praedisponens non fuerit actuosa reddita, sed siluerit per plures annos. Observatum enim fuit, si ad pristinam diaetam redierint, omisso lactis usu, tales aegros acriori podagra laborasse, quam ante, licet se sanos omnino credidissent. Agitur ergo hic de radicali illa cura, quae characterem illum, Podagricum dictum *Helmontio*, delet integre, & subtilissimum illud peccans rite corrigere potest. Uti enim ad §. 1256. dictum fuit, non illud, quod in loco dolente ardet, dolet, podagra est, sed ejus productum tantum. Aderat degenerans illud subtile ante paroxysmum; sed tunc morbum facit, dum in articulos deponitur. Hinc dixit *Helmontius* (*f*); in sananda podagra *meditandum est, quomodo e spiritu vitae character seminalis podagrae sit abolendus. Quo alias perstite, nil actum est, electo medico dignum. Neque enim ad intima spiritus vitalis scrinia quivis tabellarius accedit, nisi legatus amicus.*

Tale autem remedium jactabat esse *Arcanum corallinum Paracelsi*, quod Podagram in suo semine interimeret. Neque videtur fuisse medicamentum purgans per alvum, *sed nostris constitutivis commiscibile.* Credibile videtur, quantum ex obscura descriptione colligi potest, ex argento vivo paratum fuisse illud remedium, quod mite erat, nec corpus turbabat multum. Non enim validas evacuationes in hoc morbo desiderabat *Helmontius*, uti ex alio loco patet (*g*); *Sunt demum morbi, quibus nulla est occasionalis materia. Quibus tamen sub periodum sua extutitur materia connexa, velut ignis e silice: non habentes, inquam, aliam sibi occasionem praeter impressiones ideales. Qualis est Podagra, Caducus, Mania, Asthma, &c. Quorum scilicet perfecta sanatio consistit in characteris seminalis, & incorporei fermenti ablatione, non item in materiae cujusdam sequestratione.*

Chemici in arcanis suis, quae ad intima corporis penetrare posse sperabant, spem posuerunt. Veteres Medici laudaverunt *Helleborum*, quem difficillimis morbis eradicandis parem credebant. Sic *Aretaeus* (*h*) dixit; *Podagricis Veratrum magnum remedium; sed in primis morbi invasionibus: quod si multis jam annis inveteravit, vel a majoribus per successionem descendit, aegrotum ad mortem usque comitatur.*

Sydenhamus (*i*), postquam diaetam, exercitium corporis, & alia Podagricis praescripserat, monet, illos immunes non fore omnino a morbo, licet cuncta haec religiose observent, sed insigne malorum lenimen promittit tantum. Ille enim, *qui hujusce morbi curationem molitur, id negotii sibi dari, debet credere, ut totius corporis habitum immutet, atque illud ad pristinam constitutio-*

(*f*) In Capitulo: *Volupe viventium morbus* §. 25. pag. 315. (*g*) In Capitulo: *Ignotus hospes morbus* pag. 405. (*h*) De curat. morbor. diuturn. lib. 1. cap. 12. pag. 133.
(*i*) Tractat. de Podag. pag. 592. & seq.

tutionem refingat, quantum per aetatem, & reliquas circumstantias fieri possit: quod in paroxysmorum interstitiis, non in ipsis paroxysmis annitendum est. Candide autem fatetur (k), quod, *Therapeia radicalis, & usquequaque perfecta, qua quis etiam a diathesi ad hunc morbum foret liberatus, adhuc in Democriti puteo latet, atque in naturae sinu reconditur, nescio quando, aut a quibus in lucem extrahenda.* Nec desperabat tamen, quod aliquando tale remedium inveniretur, imprimis fultus exemplo *corticis Peruviani*, qui tam feliciter febres intermittentes curat, quae toties ad omnes Medicorum conatus rebelles manebant. Patet inde ratio, cur hactenus Medici radicalem podagrae curam, si non omnino impossibilem, saltem difficillimam habuerunt. *Hippocrates* (*l*) de Podagra dixit, quod sit *omnium, qui circa articulos oriuntur, affectuum violentissimus., & qui difficillime solvitur, & permanentissimus. Licet autem longus sit, & molestus, minime tamen lethalis.*

Inde apud *Lucianum* (*m*) Podagricorum chorus *insuperabilem Deam* vocat Podagram; quae & se ipsam ἀνίκητον δέσποιναν πόνων dicit (*n*), quae nullo thure placatur, quae consuevit iracundior occurrere illis, qui plurima tentant remedia (*o*). E contra.

His, qui nihil sapiunt mihi contrarium,
Animam gero mitem, & fio placabilis.

Causas autem difficillimae curationis, vel & saepe impossibilis enumerat *Aurelianus* (*p*); & inter illas notat; *Passio haec initio parvitatis causa negligitur, & contemta convalescit &c. ob hoc igitur passio perseverare, atque corpora possidere, meditatur. Non autem minus etiam longorum lenimentorum causa, quibus recessisse videtur, cum sanos aegrotantes fingendo promittit, adjuvante etiam intemperantia, qua cum saepe concipi passio perspicitur, manere posse non dubitatur.*

Empirici soli, qui audacter adeo de corio humano ludere solent, jactant, se suis arcanis vel radicatissimam Podagram funditus tollere posse. Cumque ditiores praecipue infestet hic morbus, undique advolant, ut ingenti saepe pretio nugas suas vendant credulis. Novi plures, qui saepius, quamvis ab his nugivendulis decepti fuissent, tamen faciles praebebant aures, dum novus agyrta jactaret similia. Facile enim solet humanum genus illa credere, quae optaret vera esse. Conantur autem tales homines fidem mereri, dum dolentibus paroxysmi tempore partibus applicant talia, quae cruciatus lenire videntur, dum paroxysmi particularis declinatione dolor sponte remittit. Verum optime monuit *Sydenhamus* (*q*) aegros: *Quin potius sub initio paroxysmi ista usurpet, & statim edocebitur, quam ficulneum sit istud auxilium, quam vana spes cum haec Epithemata nocere quandoque possint, prodesse nunquam.* Sed & ante *Sydenhamum*

(*k*) Tractat. de Podagr. pag. 606. (*l*) De affection. cap. 8. Charter. Tom. VII. pag. 629. (*m*) Tom. III. pag. 649. (*n*) Ibidem pag. 653. (*o*) Ibidem pag. 655. (*p*) Morbor. Chronic. Lib. 5. cap. 2. pag. 560. (*q*) De Podag. pag. 601.

mum similia monuerat *Aurelianus* (*r*), postquam farraginem remediorum a variis laudatorum recensuerat, & exploserat: *Fit praeterea, ut accessiones tempora percurrant, & sua sponte levigentur, atque ita occurrens declinatio, vel paullo proximius lenimentum eventum curationis afferat. Quod si forte vere profuisse putaretur declinationi adhibitum, rursum initiis necessario noxium comprobatur.*

Utinam illis jactatoribus contingeret illud, quod scite fingit factum fuisse in binis Syris *Lucianus* (*s*). Hi enim fame subacti, & victi inopia, terram pererrabant totam vagi, & mare, jactantes se possidere haereditario jure unguentum, quod leniret saevos dolores; cujus tamen compositionem ob juratam tacendi fidem revelare nolebant. Verum iratissima *Diva Podagra* jussit, ut severae poenae, bacchanalium suorum comites, convolarent illico, & miseros crudeli torquerent dolore, donec, frustra illito unguento, cogerentur fateri, nec suum arcanum, nec ullum aliud vincere posse Podagram, quae invicta dein exclamat;

Cognoscat unusquisque, me solam Deûm
Non deliniri Pharmacis, non obsequi.

§. 1269. HAereditaria, & tophacea, curatu omnium difficillimae.

Licet autem podagra semper arduus curatu sit morbus, tamen varios difficultatis gradus in curando hoc morbo agnoverunt Medici, & statuerunt satis unanimiter, haereditariam omnium difficillimam esse: imo *Aretaeus*, uti ad praecedentem paragraphum dictum fuit, de illa curanda desperavit; uti etiam de illa, quae admodum inveterata jam est, & tophos podagricos in variis corporis locis produxit.

Omnes agnoscunt summam difficultatem curandae podagrae haereditariae; tamen non videtur omnino desperandum esse. Constat enim observatis, quod quandoque hic morbus ex avo in nepotem transeat, cujus pater immunis ab hoc morbo totam vitam transegit, praecipue si sobriam, & quotidianis laboribus exercitatam vitam duxerit. Si dura paupertas potuerit confirmatam jam podagram eradicare, videtur admodum verisimile esse, eandem hoc efficere posse, ne morbosus ille character, haereditate susceptus, in actum deducatur unquam, sed silens obdormiat tota vita. Verum quidem est, quod non videatur omnino deletus ille character, cum transire observetur in progeniem tamen; sed & illa frugali vita, & salubri corporis motu pariter cavere poterit, ne latens morbi vestigium in nervum erumpat; sicque spes erit, ut tandem ex tali familia exstirpetur infelix morbi radix. Haereditariam phthisin, cavendo Haemoptoën, sic deletam fuisse, antea dictum fuit, ubi de hoc morbo agebatur.

Haereditariae podagrae validum paroxysmum ipso aetatis flore senserat Medicus

(*r*) In loco modo citato pag. 565. (*s*) Tom. III. pag. 660.

dicus (*t*); severa diaeta, aliisque, de quibus postea dicetur in curatione, immunem se praestitit a Podagrae cruciatibus per duodecim annos, & ultra. Nec tamen videbatur radix mali superata fuisse. Dicit enim, se dictasse egregium hunc tractatum, cum scribere non posset, ut rigidae hyemis, & diri morbi, quo decumbebat, taedia falleret, simulque proximo prodesset. Patet tamen inde, quantum sperare poterit Medicus, si docilem, & constantis animi aegrum nactus fuerit, qui frugali mensa Podagrae cruciatus redimere velit. *Cornaro*, sola diaeta ab articulario, & aliis pluribus morbis liberatus, integrum saeculum complevit, tandemque absque ullo morbo praegresso vivere desiit (*u*). Tamen post quadragesimum modo annum sobrie vivere inceperat; antea gulae deditus morbosam agebat vitam.

Ubi vero eo usque invaluit, ut tophi, creta podagrica pleni, in variis corporis locis nascantur, credebat *Sydenhamus*, uti ad §. 1260. & 1261. dictum fuit, ipsam corporis substantiam in morbi fomitem jam conversam esse, adeoque & morbum difficillime curandum fore. *Hippocrates* (*v*) hanc Prognosin dedit in hoc morbo: *Quicunque aut senes sunt, aut circa articulos callos* (ἐπιπωρώματα) *habent, aut aerumnose vivunt, hi omnes sani fieri non possunt humana arte, quantum ego novi &c. Qui vero juvenis est, & circa articulos nondum callos habet, & accurate vivit, & laboris amans est, & alvum bonam habet ad obediendum, pro studiorum ratione, hic sane medicum intelligentem nactus, sanari poterit.*

Tamen, uti postea patebit, bona vivendi ratione, & opportunis remediis multum profici poterit, etiam in Podagra tophacea. *Sydenhamus* (*x*) testatur, se expertum esse, *quod exercitatio longa, & quotidiana non tantum officit generationi tophorum, sed etiam tophos veteres, & induratos solvit, modo non eo usque invaluerint, ut cutim extimam in suam substantiam mutaverint.* De possibili resolutione cretae, sive calcis podagricae postea in curatione adhuc quaedam erunt dicenda.

§. 1270. EX iisdem deducitur, Venae sectionem non attingere mali materiam, sedem, causam: prodesse tamen aliquando casu, revellendo parum, & vires urgentes minuendo (1257).

Ex illis, quae ad §. 1262. dicta fuerunt, patuit, in liquidis tenuissimis, & vasis minimis imprimis haerere causam proximam hujus mali; & inde conclusum fuit ad §. 1268., curationem sperari non posse, nisi a talibus remediis, quae integre possunt emendare abdita haec vitia, & subtilissimum peccans rite corrigere. Verum per Venae sectionem tantum educitur crassior humorum pars, sanguis nempe ruber, post factas secretiones tenuiorum humorum, redux in venas ex arteriis; unde nihil de morbi materia per sanguinis missionem eva-

(*t*) Coste Traité sur la Goutte. In Praefat. (*u*) Cornaro raadgeving &c.
(*v*) Praedict. Lib. II. cap. 7. Charter. Tom. VIII. pag. 815.
(*x*) De Podagr. pag. 590.

evacuari, neque per hanc emendari poterit vitium, in tenuioribus longe vasis, & fluidis haerens.

Non agitur, proprie loquendo, hic, an non conducat quandoque Podagricis sanguinis missio, verum an ad Podagrae curationem commendari mereatur. Si aeger plethorae signa habuerit, aut certo anni tempore sanguinis missioni assuetus fuerit dudum, tunc certe Venae sectione opus erit, uti antea ad §. 106. dictum fuit. Si paroxysmum comitetur febris vehemens, delirium, respiratio difficilis, materia morbi non rite deposita ad loca solita, tunc prudentes Medici sanguinis missione utuntur, ut periculosa haec symptomata emendent; non autem curandae Podagrae spem ponunt in sanguinis evacuatione: sic certe sentiebat *Celeberrimus Mead* (*y*), qui observaverat; *sanguinis missionem id plerumque efficere, ut morbus locum, quem jam tenet, deserat, & derelinquat.* Si ergo materia podagrica pectus, cerebrum, aliaque viscera infestaverit, usum habere poterit Venae sectio, non tantum, ut leventur molesta, & periculosa symptomata, verum etiam hac spe, ut morbus locum mutet, & in artus derivetur.

Sed simul inde patet, ubi artus rite occupat Podagra, tunc a Venae sectione metuendum esse, ne morbi materia locum mutet, & viscera infestet, uti postea ad §. 1273. dicetur. Unde *Sydenhamus* (*z*) pro regula practica in curatione hujus morbi statuit sequentia: *Non est itaque adhibenda Phlebotomia vel ad praecavendum paroxysmum, qui timetur, vel ad istum, qui jam adest, mitigandum, in iis nempe, qui aetate sunt provectiores. Quamvis enim, qui educitur, sanguis pleuriticorum, & rheumatismo laborantium, sanguinem, ut plurimum referat, attamen Venae sectio haud minus insigniter in hoc morbo officere aegro, quam in duobus praedictis prodesse, cernitur.* Non improbat quidem in juvenibus, si immodicis imprimis potationibus indulserint, sanguinem detrahi in initio paroxysmi; *sin autem in paroxysmis subsequentibus Phlebotomia jugiter utatur, podagra quam citissime etiam in juvenibus inveterascet, & intra paucos annos latius imperium, seu potius tyrannidem propagabit, quam alias in multis extendere potuisset.* Certe & *Aegineta* (*a*), qui Podagrae curam secundum quatuor humores descripsit, statim quidem jubet, sanguinem mittendum esse in Podagra sanguinea; imo etiam in pituitosa, & melancholica, ut nempe noxium humorem de Venis educeret; tamen monet sequentia: *statim ergo, cum quis morbum experiri primum coeperit, sanguinis missio erit tentanda: nam quos jam fluxio frequenter infestavit, ii plus inde noxae, quam auxilii sentiunt; praesertim, quibus corpus est natura frigidius, aut imbecillius.*

Verum quidem est, quod *Galenus* (*b*) jubeat, in Podagricis, & Arthriticis vacuationem fieri debere veris initio, sive per venae sectionem, sive per remedium purgans: simulque testetur, quod plures sanaverit hoc modo, qui tres, quatuorve annos pedum doloribus laboraverant: caute tamen subjungit;

Cae-

(*y*) Monit. & Praec. Med. pag. 201. (*z*) Tractat. de Podag. pag. 560.
(*a*) Lib III. cap. 78. pag. 57. versa.
(*b*) De curandi ratione per venae sect. cap. 7. Charter. Tom. X. pag. 436.

Caeterum id neminem latere puto, illos in omni deinceps victus, vitaeque ratione agere moderatos. Intemperantibus enim, vinosis, ventri, gulaeque deditis nullam medelam adhibendam esse, statuit. Exercitia autem salubri victus rationi jungebat *Galenus*. Sed ex antedictis patuit, & postea adhuc in curatione morbi dicetur, salubri corporis motu, & regulari diaeta, magnum emolumentum obtineri in podagra, nondum penitus inveterata; qualis fuit illa, in qua *Galenus* sanguinis missionem verno tempore laudavit.

Antea ad §. 1257. dictum fuit, Veteres Medicos, dum videbant turgidas in membro dolente venas, calorem urentem quaererentur aegri, & locum dolentem conspicerent rubentem, & tumidum, tentasse Venae sectionem, non tantum in aliis locis corporis satis dissitis, revulsionis causa, sed in ipso dolente crure vena incisa, & multo sanguine detracto. *Aëtius* testatur, se liberasse hominem ab omni dolore, minuta nempe tensione partium, quam fortem adfuisse memorat, per hanc vasorum evacuationem. Minuebantur enim sic subito vires urgentes locum affectum. Praeterea monitum fuit antea, spem levaminis adesse, dum pars affecta tumere, & rubere incipit; adeoque doloris abolitio potuit non pendere a sola sanguinis missione. *Medicus Gandavensis*, qui satis audacia, & felicia in morbis quibusdam curandis tentamina fecerat (*c*), laudavit venae sectionem in ipso articulo dolente, vel in loco propinquo, & testatur, quod saepe intra diei spatium omnis dolor abesset, ita ut aeger eodem adhuc die progredi potuerit, pedi affecto insistens. Inde autem conclusit, ad praecavendum podagrae reditum profuturum quam maxime, si bis, vel ter in anno aperiretur vena in pedis pollice; in quo loco Podagra sedem suam figere amat (*d*). Sed certe aliud quid est dolorem lenire paroxysmi tempore, aliud est podagram curare. Ex modo dictis autem constat, repetitas sanguinis missiones nocere, debilitando corpus. Laudavit quidem *Celeberrimus Hoffmannus* (*e*) cucurbitas cum scarificatione, si singulis tribus mensibus dorso pedis applicarentur, dixitque, quod *insignissimum allevamentum in pluribus, atque etiam in se ipso, qui non immunis fuit ab ejusmodi insultibus podagricis, licet obtusioribus, & non diu persistentibus, expertus fuerit*. Notum autem est, celebrem illum medicum prophylacticas illas venae sectiones semper fere consuluisse, etiam sanissimis hominibus, ut nempe ab omnibus morbis, imprimis acutis, manerent immunes. Praeterea notandum est, quod hic agatur de cura radicali podagrae, quae ob rationes datas non videtur sperari posse a repetitis sanguinis missionibus. Dum *Ocypus* apud *Lucianum* (*f*), morbum dissimulans, medicum falleret, ac si a vi in palestra illata pes doleret, ille jam paraverat *acutum*, *cruoris sitiens*, *semiteres*, instrumentum, ut dolentem partem scarificaret; verum accurrens Ephorus impedivit, exclamans;

So-

(*c*) Van der Heyden Discours & advis &c. pag. 72. (*d*) Ibidem pag. 83.
(*e*) Med. rat. & syst. Tom. IV, part. 2. sect. 2. cap. 11. pag. 525.
(*f*) Tom. III. pag. 670.

Soter, quid occipis? sic te fugiat salus?
Audes quaesitas ferro poenas addere?
Ignarus omnium, malum admoves pedi.
Mendacia tibi dicta, quaeque dicta sunt.

Unde patet, antiquitus scarificationem partis dolentis satis insolitam fuisse.

§. 1271. NEque purgationem per superiora, inferiorave tantum praestare, quantum vulgo sperari solet; excitare saepe tumultum liquidi nervosi, subducere liquidiora, labefactare virtutem expellenrem.

Hanc methodum ad podagram sanandam laudaverunt plures; &, uti videtur, ob seqventes imprimis rationes.

Antea dictum fuit ad §. 1257., podagricos futuri paroxysmi indicium sentire circa stomachum, & praecordia, cruditates, ructus adesse nidorosos, alvum reddi strictiorem, flatus molestos percipi, appetitum languere, quandoque etiam pridie ante paroxysmum solito voraciorem reddi, imo, uti ad §. 1258. notatum fuit, quandoque famem caninam adesse. Simul & ibi dictum fuit, lardi, & similium comestionem, quae difficilis admodum digestionis sunt, uti & omnia vitia in rebus sex non naturalibus, unde cruditas oritur, accelerare paroxysmum. Omnia autem haec videntur indicare, quod in primis viis noxii quid haereat, quod sui expulsionem indicat per vomitum, vel alvum.

Unde *Trallianus* (*g*) purgationes etiam repetitas suadet, *si humor, qui in articulos fluit, biliosus, & acris videatur ex signis*; & tunc damnat venae sectionem. Prudenter tamen monet, *medicamento bilem ducente utendum, ubi prius acrimoniam humoris, aut rosionem humectaveris, & contemperaveris.* Ut autem caveantur nimiae turbae a cathartico remedio metuendae, *Non semel, verum saepe aeger purgandus est: ita namque articulos a recrementis, & fluxionibus tutos servare poteris, si materiam superantem, non universam, sed per vices subtrahere semper coneris.* Eandem cautelam postea (*h*) in cura podagrae pituitosae, sive frigidae repetit. Calida tunc purgantia dabat; *Aloën, colocynthidem, veratrum nigrum, euphorbium &c.* Simulque monet, *ipsa non modo praeservationis gratia per intervalla dari debere morbi, sed in ipsius circuitu etiam: Nam accessionem valde mitigant, dum materiam ex partibus affectis eliciunt, nec in posterum fluxionem tentare sinunt.* Postea omni bimestri, vel trimestri spatio purgantis remedii usum repetendum suadet (*i*). *Demetrius Pepagomenus* (*k*) non solum in declinatione dolorum, verum etiam in ipso vigore,

(*g*) Lib. 11. cap. 1. pag. 600. (*h*) Ibid. pag. 615. (*i*) Ibid. pag. 619.
(*k*) Cap. 29. pag. 69.

gore, purgandum fuadet. Fernelius (*l*), in confilio pro *Alberto Juniore marchione Brandeburgenfi*, in ipfo paroxyfmo fuadet, *ut corpus exquifite purgetur remedio, cui non infirmior vis fit, ne forte humores exagitet potius, quam evacuet, hincque fluxionem geminet; fed valido fatis, & quod a fummis, extremifque partibus exuperantes humores proliciat*. Imo fecunda, & tertia vice eodem remedio opus effe, ftatuit, fi dolores perfeverent. Sed & *Hoffmannus* (*m*) juniores medicos monet, ut pro aphorifmo practico habeant; *mitiores femper dolores evadere, in quocunque etiam loco confiftant, fi prima regio prius fordibus fuis, ante ufum aliorum medicamentorum, fuerit expurgata, quae alias, migrando in fanguinem, inque partes affectas penetrando, & dolores intenfiores reddunt, & graviora fymptomata producunt*. Interim tamen clyfmatibus, & lenioribus catharticis utebatur, *manna*, *rhabarbaro*, *cremore tartari*, & fimilibus.

Si figna adfunt collectarum fordium in primis viis, leni evacuatione has tollere, non videtur adeo nociturum. Sed non apparet, tutum effe acribus remediis turbare corpus, hac fpe, ut materies podagrica per alvum expellatur; praecipue, fi jam ad artus depofita fuerit, vel in procinctu fit, ut illuc deponatur. Tunc enim metuenda eft introverfio materiae morbofae; & ab hac fequi folent peffima mala, ut §. 1273. dicetur.

Verum quidem eft, obfervata docuiffe, vomitum humoris acidi acris profuiffe podagricis, ita ut paroxyfmus inde multum mitefceret (*n*): cujus exemplum memorabile ad §. 1255. recenfitum fuit. Sed vomitus ille fpontaneus erat, nullo remedio excitatus, imo licet aeger aquae tepidae copiam biberet, & digito in fauces immiffo vomitum excitare conaretur, non fucceffit, poftquam acre illud acidum, in parva licet quantitate, vomitu fpontaneo jam expulfum fuerat. Spem curationis Podagrae videtur & *Hippocrates* (*o*) pofuiffe in dyfenteria; fic enim habet: *fanant quidem hos optime dyfenteriae, fi fucceſſerint. Sed & aliae eliquationes valde profunt, quae ad inferna loca repunt.* Hinc non videtur quidem improbabile, partem materiae morbofae per hanc viam exire poffe; fed paroxyfmi tempore videtur potius naturae, quam artis opus effe: adeoque potu diluente, aut molli enemate juvari poffunt haec naturae molimina; fed minime tutum eft, acri ftimulo paroxyfmi tempore has evacuationes producere. De ufu autem purgantium, intercalari inter paroxyfmos tempore, dicetur poftea ad §. 1276.

Minime favebat *Sydenhamus* purgantium methodo; tamen agnovit, quandoque materiam morbofam per alvum exire. Ubi enim de compefcenda diarrhoea podagricorum agit (*p*), dicit: *Quod fi materia podagrica committens, quae jam non in artus fuerit eliminata, diarrhoeam produxerit, modo ea paroxyfmi fingularis crifis non fuerit &c.*; tunc fudorem excitandum fuadet, *fiftetur ut plurimum diarrhoea, & morbi fomes magna vi in artus detonabit.* Hac methodo fe propriae vitae confuluiffe teftatur, dum ab imprudenti potatione aquae frigidae

(*l*) Part. 2 pag. 332.
(*m*) Med. rat. & fyftem. Tom. IV. pag. 2. fect. 2. cap. 11. pag 529.
(*n*) Obfervations intéreff. fur la cure de la Goutte &c. pag. 260. & feq.
(*o*) Praedict. Lib. II. cap. 7. Charter. Tom. VIII. pag. 815.
(*p*) Tract. de Podag. pag. 598. 599.

gidae in hoc periculum incidisset. Caeterum monuit (*q*), in paroxysmo nil magni tentandum esse, sufficere solam nempe quietem, cum tenuiori diaeta ex lenibus cibis. Purgantia autem absolute damnavit & tempore paroxysmi, & spatio intercalari (*r*). Fatetur, se ipsum fuisse mulctatum novo paroxysmo, dum prioris reliquias exturbare conabatur per remedium purgans. Licet autem, uti dictum fuit ad §. 1258., postea fassus sit, purgantia podagricis tuto dari posse, si mictus sanguineus, vel aliud quoddam symptoma posceret, modo vesperi ejusdem diei sumto laudano liquido compescerentur turbae, a cathartico remedio excitatae; tamen monet sequentia (*s*); *Nihilominus, si Podagram solam respiciamus, Evacuationes quaecunque plurimum nocent, ac proinde nequaquam sunt admittendae, nisi symptoma dictum earundem usum omnino postulaverit.* Neque multum boni in podagra curanda a purgantibus exspectavit *Mead* (*t*); & ab his potius credidit vehementius in artus detonare morbum: ubi enim podagra retrocesserat, commendabat cathartica calida, quae non vehementer alvum moverent, ut materia podagrica reverteretur in partem, quam prius occupaverat.

Si omnia haec considerentur, patebit, non tantum boni a purgantibus, & emeticis exspectari posse, ac quidem vulgo solet promitti; imprimis ab Agyrtis. Certe paroxysmi tempore turbant totum corpus, si valida fuerint, & impediunt materiae morbosae depositionem ad loca debita, dum simul, liquidiora de corpore educendo, crassioribus relictis, nocere possunt.

§. 1272. Sudorifera ex arte instituta plus proficere.

Cum in tenuibus humoribus, & minoribus vasis haereat malum (§. 1262.), satis rationi consentaneum videtur, per minorum vasorum ultimas aperturas, in cutis superficie hiantes, illud certius, & tutius expelli de corpore posse. Incredibilem tenuitatem vasorum exhalantium in cute demonstraverunt Anatomici, & Physiologi; per quae vasa tamen quotidie insignem adeo liquidi tenuissimi copiam exire, demonstravit *Sanctorius*. Si jam simul consideretur ingens ille nervulorum numerus, qui in cutis substantiam demerguntur, & ibi definunt, uti in tabulis suis *Eustachius* adumbrare conatus fuit; vix dubium videtur, non omnes hos tactui servire, qui non adeo exquisitus est in tota cute, ac in digitorum apicibus; sed & plurimos ex ultimis osculis, in cutis extima superficie patentibus, exhalare subtilissimum liquidum, quod relictum diutius in corpore nocuisset. Observatur enim, a retento perspirabili turbari corporis functiones, & plurimos morbos produci: primum autem, quod percipi solet ab impedita perspiratione, malum, est lassitudo insignis, & gravitas totius corporis, ita ut musculares motus difficile peragantur, qui nervorum actionem liberam postulant, uti notum est.

Observa-

(*q*) Tractat. de Podag. pag. 594. (*r*) Ibid. pag. 562. (*s*) De mict. sanguin. Ibid. pag. 704. (*t*) Monit. & Praec. Med. pag. 179.

Observaverat *Sanctorius*, a lardo imprimis, & etiam a pinguibus cibis minui transpirationem, uti & ab aëre humido, procelloso, frigido. Verum ad §. 1258. dictum fuit, ab iisdem accelerari, & inexspectatos venire Podagrae paroxysmos. Praeterea ad §. 1261. notatum fuit, leni madore partis dolentis, & diaphoresi finiri paroxysmum, expulsa per cutis spiracula morbi materie. Haec autem omnia militant pro sudoriferorum usu.

Sydenhamus (u), licet nec his confidat multum, tamen fatetur, quod materiae peccantis per sudores evacuatio minus noceat, quam si idem tentaretur per Emetica, aut Cathartica. Interim tamen & tunc cautela opus esse, prudenter monet: *In Podagra enim levis ille mador, qui ut plurimum mane sua sponte oritur, post minorum paroxysmorum, e quibus majorem paroxysmum constare docui, singulos, tam dolorem, quam inquietudinem, quibuscum aeger tota nocte conflictabatur, mitigat; e contra vero, si quando levis ille mador, & suapte natura fugax, diutius, & vehementius proritetur, quam fert proportio materiae peccantis, jam ab ultimo paroxysmo concoctae, morbus inde exacerbatur.* Inde tamen constat, quod tantum damnaverit illos sudores, qui calidis, & stimulantibus, remediis exprimuntur; non autem nocebit dare diluentia, & leniter aromatica, quae inceptum illud naturae molimen promovent, absque motu aucto. Paroxysmi enim tempore, ut antea dictum fuit, nil magni moliendum est. *Sydenhamus* (v) fatetur, *quod per sudores non retrahatur morbi fomes in viscera; sed e contra in corporis habitum propellatur*. Metuebat tantum, ne per calida sudorifera, data paroxysmi tempore, materies morbifica nimio impetu impingeretur artubus, & intolerabiles excitaret dolores; uti etiam, si nimia foret, plura loca simul occuparet, magna cum molestia; cum caeteroquin, si naturalem decursum morbus sequatur, non soleat dolere aliud membrum, nisi postquam jam multum deferbuerit malum in loco, quem dolor primo invaserat. Si vero corpus colluvie serosa multum abundaret simul, tunc a calidis stimulantibus, imprudenter adhibitis, metuebat jure apoplexiam, subito nempe mota tali saburra, quae diu stagnaverat, vel saltem lente tantum per vasa movebatur. De qua cautela antea dictum fuit, ubi de Apoplexia lenta frigide pituitosa agebatur.

Intercalari autem tempore pariter damnavit *Sydenhamus* calida sudorifera, ne per haec materies podagrica, nondum satis subacta, in artus vi detruderetur, sicque novus paroxysmus excitaretur ante tempus, & invita natura. Quod autem non abhorruerit *Sydenhamus* a talibus sudoriferis, quae lene aroma, multa copia aquae dilutum, habebant, patet ex potu diaetetico, quem Podagricis, medio inter paroxysmos tempore, sumendum suasit. Constabat enim ille *radicibus Chinae, Sarzae parillae, ligno sassaphras, seminibus anisi, &c.* (x).

(u) Tractat. de Podag. pag. 564. & seq. (v) Ibidem.
(x) Ibidem pag. 585.

§. 1273.

§. 1273. Nihil autem in hoc morbo damnosius, quam impedire materiae podagricae jam adultae (1263.), nec alio modo tuto eductae, vel correctae defluxum ad sua loca (1259. 1260.), maxime quidem dolentia, minime tamen periculosa. Tum enim retenta apoplexias, paralyses, deliria, debilitates, sopores, tremores, convulsiones universales, si in cerebrum introivit; asthma, tussim, suffocationem, si in pulmones; pleuritidem saevam convulsivam, si in intercostalia, & pleuram; nauseas, anxietates, vomitus, ructus, tormina, spasmos viscerum, si in viscera abdominalia; & ita incredibile, quot morbos creat, saepe subito lethales: quos frustra exquisitissimo remedio, vel methodo, fonte ignorato, tractes: nec enim cedunt, nisi podagrae recenti paroxysmo, eoque saevo resuscitato. Contingit id damni ex applicatu incauto narcoticorum, refrigerantium, constringentium, incrassantium; vel ex omni remedio debilitante, evacuante, rursum revellente, suffocante; hinc missio sanguinis, purgatio sursum, deorsumve, Emplastra, Cataplasmata modo dicta, opiata omnia id efficiunt; ut & spontanea senii decrepiti debilitate ingruente; vel partibus omnibus extremis ita obstructis, exsiccatis, corruptis, destructis, ut mala materies per eas amplius ire nequeat: hinc liquet, quae, quibus cum symptomatibus, & cur podagricis ex hoc morbo mors.

Ex illis, quae hactenus dicta fuerunt, patet, illud morbosum, quod Podagrae paroxysmum suo tempore producet, sensim intercalari tempore accumulari in corpore, maturari quasi, tandem ad loca solita deponi, & ibi ingentes dolores excitare. Unde, uti ad §. 1267. dictum fuit, sanos saepe se credunt omnino, dum paroxysmus imminet, vel si aliquid mutatum in sanitate advertant, hoc aliis causis tribuunt potius. Ideo ad §. 1256. & §. 1268. monitum fuit, illud, quod dolet, quod ardet, non esse Podagram, sed ejus productum. Hoc latentis morbi productum, sive materies peccans morbosa, a natura foras pellitur, & ad extremas partes deponitur, longe a visceribus, & imprimis versus pedes, in quibus diva Podagra thronum quasi suum figere assuescit; uti ad §. 1261. pluribus dictum fuit. Si quis credat, se tale habere remedium, quod, absque noxa, vel periculo, materiam hanc podagricam possit sic mutare, ut sanis denuo humoribus similis reddatur, & absque ullis turbis excitatis per omnia corporis vasa fluere possit; vel saltem, si hanc materiem morbosam jam adultam, mox paroxysmum excitaturam, noverit tuto de corpore educere; utatur sua felicitate. Verum opus est factis demonstrare: non sufficit vanis promissis miseros lactare. *Sydenhamus*, uti dictum fuit, latere tale remedium hactenus, merito affirmavit, quamvis non desperaret, aliquando illud inveniri posse. Postea in curatione hujus morbi patebit, bona diaeta, & congruis remediis obtineri posse, ut materiae morbosae, intercalari tempore colligendae, minuatur copia, & emendetur acrimonia, sicque majus inter paroxysmos intervallum

fiat,

fiat, & quandoque etiam doloris atrocitas leniatur multum. Verum materiae podagricae, jam maturae, & turgentis, emendationem perfectam, vel tutam expulsionem de corpore per alia loca nemo adhuc certis, & fide dignis experimentis demonstravit. Natura hanc materiam ad artus deponit, ibi deposita consumitur sensim, aut expellitur per diaphoresin, quandoque & per sudorem olidum: verum, dum haec fiunt, acerbos dolores patiuntur aegri, quos quovis pretio redimere vellent. Attentissimus ad proprium morbum *Sydenhamus* (*y*) observavit, podagricos tanto perfectius convalescere aegros, tanto diutius a novo paroxysmo liberos manere, quo plus doluerint. *Morbo jam discusso, aegri tum appetitus, tum vires redeunt, pro rata doloris, quo saeviebat Paroxysmus nuper elapsus, & in eadem proportione servata vel acceleratur, vel differtur sequens paroxysmus. Nam si hic ultimus aegrum pessime mulctaverit, sequens paroxysmus nonnisi anno ad idem punctum revertente denuo accedet.* Unde statuit, uti ad §. 1161. dictum fuit, dolorem esse illud acerbum naturae pharmacum, quo utitur in debellando hoc morbo. *Quanto enim magis aegri dolores lenit, tanto magis humorum concoctioni adversatur; quantoque claudicationem arcet, tanto materiae morbificae expulsioni officit* (*z*). Imo, dum dolor acer aderat, tunc non metuebat de vita aegri; si vero dolor cessaret, vel lenior solito esset, ut in veteranis podagricis, si simul senes fuerint, fieri solet, summum adesse periculum statuebat (*a*). Unde & *Hippocrates* (*b*), longum, molestum, difficilem hunc morbum esse, pronunciavit, *sed non lethalem.* Constat enim, Podagricos, si morbum patienter tulerint, ad longaevam aetatem pervenisse. Unde & *Diva Podagra* apud *Lucianum* (*c*), indignata, quod omnes illam detestarentur, & non dolorem, dicit:

Verum dolor mihi malorum adjutor est.
Nil ego namque sum, si ab hoc relicta sim.
Hic ergo mordet, hoc animum subigit meum,
Dolorem quod malorum originem omnium
Maleficis maledictis haud quisquam sauciat,
Sed contra me laxant vocem exsecrabilem,
Mea sperantes evitare vincula.

Dolorem hinc individuum sibi comitem agnoscit Podagra, & *Sydenhamus* praecipuum a dolore exspectavit auxilium (*d*). *Cum enim morbi fomes non solum generatus, sed & in articulos jam ablegatus fuerit, sero nimis vel ejusdem mutationem, vel eliminationem per alias vias conabimur: cum non alia methodo foras ejiciendus sit, quam ea, quam natura praemonstrat, cui soli permittendus omnino est.* Interea

Mul-

(*y*) Tractat. de Podag. pag. 550. (*z*) Ibid. pag. 594. (*a*) Ibid. pag. 597. (*b*) De Affectionibus cap. 8. Charter. Tom. VII. pag. 630. (*c*) Tom. III. pag. 665. (*d*) Tract. de Podag. pag. 593.

Multae formae infortunatorum.
Meditatio poenae, & consuetudo
Podagros miseros consolentur. (e).

Si enim materia podagrica impediatur, ne in artus defluat, vel ibi deposita repellatur, semper magno in discrimine versantur aegri.

Tum enim retenta apoplexias &c.: Antea ad §. 1260. dictum fuit, materiam podagricam ad varia corporis loca deponi, quando partes, illam excipere solitae paroxysmi tempore, morbi diuturnitate, vel alia quacumque de causa sic mutatae fuerint, & impeditae, ut illam in se amplius, vel omnino non, vel difficulter recipere valeant. Simul constitit tunc, quod latissime se extendere possit per totum corpus externum non tantum, sed etiam ipsa viscera quandoque occupare. Patet ergo, diversissimos morbos nasci posse, prout haec materies morbosa diversas partes occupat: cum autem tendines, ligamenta, ossa ipsa, durissimas corporis partes, adeo male afficere possit, facile patet, quanta mala metuenda sint, si visceribus eadem materia impingatur. Numerosissimi casus in historia medica habentur, qui evincunt, subitam mortem a retropulsa materia podagrica secutam fuisse. Monuerat jam hoc *Demetrius Pepagomenus* (f), dum de hoc morbo scriberet: *Nec vero tantum in manus, pedes, omnes articulos tales feruntur fluxiones: verum etiam in cerebrum, jecur, atque adeo ipsum cor; quae quidem sunt teterrimae, & liberatu difficillimae.* Si ergo in cerebrum deponatur Podagrae materia, omnes morbi cerebri sequi poterunt, & apoplexia cito lethalis; quam aliquoties sic natam dolens vidi, dum consueto Paroxysmi tempore leves tantum dolores in artubus percipiebantur, & cito evanidi, mox sequente vertigine, tremore, apoplexia, & quidem tam subito, ut nulla efficaci medelae opportunitas relinqueretur. Si autem pulmones occupet, asthma validum, subitam suffocationem minitans, succedit, quod aliquando praecedit molesta, & sicca tussis. Observaverat & hoc *Aretaeus* (g); monet enim: *Multis in hydropicum morbum Podagra concessit; quandoque vero in asthma: horum vero successio inevitabilis est.* Observaverat *Sydenhamus* (h), si tussis brumalis a frigore suscepta fuerit tempore paroxysmi, *materiam sensim in pulmones abiici, artubus interim ob translationem materiae morbosae in aliam regionem, vel omnino, vel tantum non, tam a dolore, quam a tumore liberatis.* Licet autem *Sydenhamus*, uti antea dictum fuit, damnaret evacuantia Paroxysmi tempore, tamen in hoc casu morbum tractandum suadet instar Peripneumoniae per sanguinis missiones, & alia; ob imminens nempe suffocationis periculum. Si evadant ab hoc discrimine, adhuc metus est, si tophacea fuerit Podagra, ne talis materia huic visceri impingatur. Cretaceas enim concretiones in pulmone observatas fuisse, ad §. 1261. dictum fuit.

Memini, me curandum habuisse olim veteranum Podagricum, qui solis aesti-

(e) Lucianus Tom. III. pag. 663. (f) Cap. V. pag. 21. (g) De caus. & sign. morbor. diuturn. Lib. II. cap. 12. pag. 67. (h) Tractat. de Pod. pag. 399.

aestivis mensibus a dolore liber erat: laetabatur summopere, quod per integrum annum inducias habuisset: verum inopinato incepit omnia ingesta evomere, & post paucas horas saeva pleuritide correptus fuit, qua fere suffocabatur. Post binas sanguinis missiones minuebatur ingens discrimen; dumque simul pedes perpetuo irritarentur epispasticis, inceperunt dolere; pectus magis magisque liberabatur, & tandem evasit. Regulares autem paroxysmi non redierunt; & dum subinde manus, pedesque afficerentur, dolores lenes erant, brevique evanidi. Unde in tertiam vicem usque talis pleuritis rediit intra decem mensium spatium; sicque, omnibus incassum tentatis, periit.

Facile intelligitur, quanta mala metuenda sint, si in ventriculum, aut intestina deponatur eadem haec materia. Miles dolentibus artubus applicuerat spiritum vini Camphoratum, & retropulsa subito morbi materia invasit viscera abdominalia, unde miser convulsus, aphonus, cum sudoribus frigidis, vix non pro desperato habebatur. Dato Laudano liquido, & quidem audaci dosi, evomuit copiam bilis viridescentis, & deinde sanguinis missione, ac vesicatoriis ad crura applicatis, ex ipsis orci faucibus ereptus fuit (*i*).

Cum ergo tot, & tam varia mala a Materia podagrica retrocedente metuenda sint, hinc operae pretium est attendere ad omnia illa signa, quae docent, tale malum metuendum esse. *Sydenhamo* (*K*) subinde talis retrocessio materiae podagricae contigit, & observavit, quod *aegritudo ingens cum vomiturit ione, & aliquali ventris dolore* signum dederint: *dum simul artus ex improviso doloris sunt expertes, ac ad motum plus solito habiles.* Haec signa sufficiunt, si doluerint artus, materie podagrica jam in illos deposita. Verum quandoque contingit, quod materia haec nullo modo deponatur ad artus, sed viscera aggrediatur. Tunc tamen, quantum observare potui, aegritudo praecedit; & hinc prudentes Medici, si quid inopinati contingat homini, quem podagricum esse noverunt, semper de hoc morbo cogitant, partesque, affici solitas olim, frictionibus, balneis, epispasticis, &c. omni modo vexant, ut vaga materies, viscera occupare jam minitans, eo versus derivetur, ubi dolorem quidem excitare poterit, sed absque periculo. Imprimis autem similia tentanda sunt, si diu morbum suum non fuerit passus Podagricus, insignes in diaeta errores commiserit, vel adsint signa §. 1257. enumerata, quae indicant, morbi materiem jam adesse in corpore, & actuosam fieri, licet nondum ad artus deposita fuerit. *Totis viribus contendendum est, ut ignea colluvies ista in partem, quam prius occupaverat, revertatur* (*l*). Licet enim numerosis, & variis symptomatibus, pro diversitate viscerum affectorum, stipetur morbus, nunquam fidas dabit inducias, nisi paroxysmus podagricus acris suscitari possit. Non potui, licet efficacissima quaevis tentaverim, in Podagrico illo veterano, de quo modo dixi, excitare in pedibus acres dolores, sed leniores tantum, & brevi evanidos: verum, recidiva duplici facta, tandem cum summo stertore, & incredibili anxietate succubuit miser. Dum felicior fueram in aliis, saevos

(*i*) La Coste, traité sur la Goutte pag. 98.
(*K*) Tractat. de Podag. pag. 706.
(*l*) Mead Monit. & praecept. Med. pag. 197.

vos inter dolores dira quaevis imprecabantur mihi cum potius mortem optassent, quam tantis cruciatibus vitam redimere. Solet enim saevus paroxysmus redire, dum vaga materia podagrica ad solita loca revocatur.

Omnia autem haec supponunt, Medicum novisse, quod aeger podagricus sit, vel ob haereditariam labem in hunc morbum proclivis. Verum quandoque contingit, ut Materia podagrica, praesens in corpore, turbet varias functiones, antequam primum Paroxysmum produxerit in artubus. Sic ad §. 1261. dictum fuit, molestissimam Vertiginem, imo & ipsam Epilepsiam cessasse omnino, ingruente primo Podagrae, nunquam ante toleratae, paroxysmo. Vidi in homine obeso, antea nephritidis doloribus obnoxio, post rudem in curru vectionem ortum dolorem circa renem dextrum, cum nausea; urina erat tenuis, decolor, alvus stricta; dum in lecto jacebat, dolor augebatur, somnum impediens. Dum illa tentabantur, quae antea in eodem, ut credebatur, morbo profuerant, post aliquot dies subito dolor migravit ex lumbis in pollicem pedis dextri, & primum, sed acrem satis, Podagrae paroxysmum fecit. Nemo, ut puto, in hoc casu suspicatus fuisset Podagram, cujus tamen semen nondum germinans (vide §. 1257.), subdole latebat in corpore.

Contingit id damni ex applicatu incauto narcoticorum &c. Ubique quidem inculcat *Sydenhamus*, propriis aerumnis edoctus, dolorem esse illud unicum, sed acerbum remedium, quo natura utitur ad digerendam, & difflandam materiam Podagrae, quae artubus insedit; promittit, tanto saniores futuros, tanto diutius liberos, quo dolentior fuerit paroxysmus. Non omnes adeo constantis sunt animi, ut hos cruciatus, qui saepe vix non omnem humanam patientiam superant, pacata mente velint ferre, vel possint. Unde ad omnia tentanda parati sunt, modo vel levissima dolores leniendi spes affulgeat. Hinc faciles aures praebent Agyrtis, tonsoribus, mulierculis, chemicis, qui undique affluere solent, dum pecuniosum Podagricum saevo morbo decumbere, norunt. Cum autem, uti *Sydenhamus* optime monuit, dolores illi circa auroram soleant mitescere, saepe illud laudatur tanquam divinum remedium, quod opportuno tempore applicatum fuerat, dum sponte sua dolorum intensitas minuebatur. Inde illa farrago remediorum ex animali, vegetabili, & minerali regno, quam tam salse ridet *Diva Podagra* apud *Lucianum* (*m*). Videat, cui lubet, vana illa, inficeta, & superstitiosa remedia, quae apud *Trallianum* habentur in fine libri undecimi, in quo de Podagra agit. Verba, nullam omnino significationem habentia, sculpebantur in aurea lamina; nec *Jehovae* nomini parcebatur, ut incantamentis lenirent dolorem. Certe jam *Lucianus* (*n*) dixit;

Carminibus alius impostorum luditur;
Judaeus nactus stultum excantat alterum.

(*m*) Tom. III. pag. 653. & seq.
(*n*) Ibid. pag. 655.

Quaevis fere tentata fuerunt, ut molestum adeo mitesceret malum. *Servius Clodius*, cum in Podagrae morbum incidisset, *hujus impatiens, veneno sibi perunxit pedes, & enecuit, ita, ut parte ea corporis quasi praemortua vixerit* (o). Idem de eodem Equite Romano refert *Plinius* (p), nempe *magnitudine doloris in Podagra coactum, veneno crura perunxisse, & postea caruisse omni sensu aeque, ac dolore in ea parte corporis.* Quale autem fuerit illud venenum, ignoramus; probabile tamen videtur, ex stupefacientium classe desumtum fuisse. Dum de frigoris utilitate, & noxis disserit *Hippocrates* (q), dicit: *Tumores in articulis, & citra ulcus dolores, & podagricos affectus, & convulsa, haec magna ex parte frigida copiose affusa & levat, & minuit, doloremque solvit: Moderatus nempe stupor dolorem solvit.* Notandum enim est, quod non semper levari inde dicat, sed tantum *magna ex parte*, & quod, moderato stupore inducto, doloris tantum levamen hic quaesiverit. Testatur *Aëtius* (r), se vidisse quemdam biliosa ipsi dicta Podagra laborantem, *qui immissis in frigidam aquam pedibus, & aliquamdiu in ea retentis, praeclaram opem tulit.* Verum alia occasione dictum fuit, ubi de frigidae usu in curanda Paralysi, & solvenda alvo pertinacissime clausa in Ileo laborantibus agebatur, uti etiam, quando de compescenda subito periculosa Haemoptoë dicebatur, quod, aqua frigidissima potata, vel externe applicata, in lectum repositi aegri postea multum incaluerint, & secutus fuerit satis copiosus sudor, insigni cum levamine. Idem certe exspectari potest, dum podagricorum pedes aquae frigidae immerguntur, sicque posset Materia podagrica per sudorem validum, in parte affecta excitatum, de corpore expelli. Nive, suadente villico quodam, peditum Praefectus dolentes a Podagra pedes perfricabat, & statim aderat omnium dolorum remissio; unde, audentior factus, nudis plantis pedum super nivibus ambulatiunculam instituit, domumque rediit omni dolore liber, atque per annum, quod alias fieri non solebat, a morbo immunis fuit (s). Notum est, manus nive fricatas multum incalescere; unde videtur simile hic contigisse. Praeterea notandum est, quod jam per tres septimanas Podagra decubuerat aeger, antequam nivalem hanc curam institueret; adeoque jam maturior Materia podagrica facilius potuit per calorem sequentem diffiari de corpore. Quod autem talem effectum a frigidis, & stuporem producentibus remediis speraverit *Aëtius* (t), patet ex illis, quae in eodem Capitulo statim subjungit: *In horum tamen medicamentorum usu immodici caloris delectionem pro scopo habere oportet, quae saepe in una contingit hora, postquam statim, stupefactivo ablato, cataplasma ex fabacea farina, adipeque, & aqua imponatur. Etenim ubi ea, quae vehementer refrigerant, diutius adhaeserint, stuporem, aegrumque, ac languidum sensum corpori inducunt. Quapropter, quum in ferventibus doloribus fuerimus ad stupefacientium usum coacti, postea reficiebimus partes per ea, quae calefacere possunt.*

Ex

(o) C. Sueton. Tranquill. de Illust. grammat. Cap. III. pag. 704. (p) Lib. XXV. cap. 3. (q) Aphorism. 25. sect. V. Charter. Tom. IX. pag. 210. (r) Sermon. 12. cap. 28 pag. 321. (s) Pechlin. observat. Physico-Medic. Lib. II. observ. 28. pag. 280. (t) Sermon. 12. cap. 28. pag. 322.

Ex his patet, *Aëtium* similium usum suspectum habuisse. Certe mobilis satis haec materia morbosa est, & subito tali frigore, vel & constringentium remediorum usu retropulsa, viscera occupare potest, summo cum periculo; a quo vix ulla evadendi spes est, nisi materia haec in artus revocari possit, & tunc solet saepe acriores prioribus dolores facere; unde parum lucri, periculi plurimum solet sequi anomalas tales curationes. Vidi nobilem, & strenuissimum virum, qui glaciem rasam circumposuerat dolenti pedi podagrico, unde quidem lenimen subitum doloris sequebatur; sed paullo post foedus Herpes totam faciem deturpavit, ipsasque palpebras occupans maximam fecit molestiam; a qua difficulter liberare potui aegrum, sequente brevi post acri Podagrae paroxysmo.

Alium novi, qui divitiis affluens, quotidiana fere crapula sibi Podagram contraxerat dolentissimam: ab Agyrta Emplastrum fuit applicatum in initio Paroxysmi; unde satis subitum levamen habuit; & prudenti Medico insultans quam pessune, tota die enarrabat encomia divini Emplastri, simulque Agyrtam cumulabat muneribus: vafer ille se subduxit post aliquot dies; mensis spatio vix elapso, incidit in Pleuritidem acutissimam: quae dum prudenter efficaci medela tractabatur, & jam in vado esse omnibus videbatur, successit paroxysmus Podagrae, quo diuturniorem, & acriorem nunquam passus fuerat, tali cum effectu, ut pedum usu postea caruerit tota vita; quam tamen post hunc morbum per triginta annos protraxit, sed miserrimam.

Prudenter certe *Trallianus* (*u*) monuit sequentia: *Ego vero affirmo, ne adstringentibus quidem, & repellentibus in affectis partibus utendum esse, nisi totum prius corpus a recrementis liberaveris. Nam quod articulis influit, ne ad principales partes recurrens, suffocationis causa fiat aegro, periculumque mortis adferat, metuendum est sive igitur discutientibus, sive repellentibus, uti velit, totum corpus recrementis vacuare properato.* Per recrementa autem hic intelligi materiam podagricam, quae in articulos derivatur, facile patet. Idem etiam *Sydenhamus* (*v*) repetitis vicibus inculcat, ut nempe a similibus in Podagra curanda caveatur; *Et fidenter asserit, multa, & longa observatione suffultus, maximam partem eorum, qui Podagra periisse putantur, non tam ipso morbo, quam sublesta, atque indebita medicatione fuisse peremtos.*

Vel ex omni remedio debilitante &c. Ut materies morbosa in artus debito modo derivetur, requiritur virium integritas; & hinc in vigore aetatis acri dolore quidem stipantur Paroxysmi, sed citius finiuntur, caeteris paribus, & longius intervallum relinquunt, omni materia podagrica subito cum impetu ad loca solita deposita.

Ubi autem, vel diuturnitate morbi, vel senio ingruente, vel alia quacumque de causa, fatiscunt vires, dolores minus urgent, sed Paroxysmi fiunt longiores, & irregulares, medioque inter Paroxysmos intervallo languent, nec fere unquam pristinae vires redeunt. Unde *Sydenhamus* (*x*), quamvis medio-

(*u*) Lib. XI. pag. 636. 637.
(*v*) Tractat. de Podag. pag. 598.—602.
(*x*) Ibid. pag. 578.

critatem in cibo, & potu observandam suadeat, tamen nimiam abstinentiam damnat quam noxiam, tam in se ipso, quam in aliis haud semel expertus fuerat. Licet autem Eupeptos cibos reliquis praeferret, attamen aegri palato consulendum voluit; nam *saepenumero id, quod ventriculus vehementer appetit, licet difficilius coquatur, citius tamen a natura vincitur, quam quod facilioris concoctionis habetur, si ventriculo nauseam creët.* Imo & in ipso paroxysmo, licet tenuem diaetam prodesse agnoscat, monet tamen, quosdam non ferre a carnibus abstinentiam, quin langueant, imo & animi deliquio corripiantur. Talibus abstinentiam a carnibus diuturniorem nocere, non prodesse, monet; hinc & illarum usum concessit, simul ac appetitus has desideret, semper tamen cavendo, ne, vel in quantitate, vel in qualitate ciborum peccent tales aegri (*y*). Sustinendae enim sunt vires; non autem obruendum corpus nimia alimenti copia.

Cum autem sanguinis missiones, purgantia, emetica, evacuando debilitent (vide §. 1270. 1271.), neque attingant mali materiam, sedem, vel causam, hinc illorum usus repudiatur; quatenus vires minuunt requisitas ad digerendam, & maturandam morbi materiam, uti & ejus depositionem versus artus. Ubi vero, periculosa metastasi, materia podagrica pulmonem, aut caput aggreditur, tunc evacuantibus opus erit, uti antea dictum fuit; quoniam semper ex duobus malis minus eligendum est, si optio detur.

Ab externis applicatis parum utilitatis exspectabat *Sydenhamus* (*z*). Pulticulam ex *pane similagineo*, in lacte decocto, addito *croco*, & pauca quantitate *olei rosarum*, prae reliquis sibi profuisse testatur; ita tamen, *ut in Paroxysmi initio nihil prorsus juvaret.* Unde postea, spernens ficulnea haec auxilia, per multos annos nulla remedia externa adhibuit. Neque anodynis utebatur, nisi dolor patientiam multum superaret; caeterum haec melius omittenda judicavit. De his autem postea ad §. 1278. dicendum erit.

Ut & spontanea senii decrepiti debilitate &c. De illis mutationibus, quae per senectutem in corpore humano contingere observantur, antea ad §. 55. dictum fuit; nempe, quod minora vasa sensim concrescant, & callosa fiant; hinc omnes functiones, quae a libero motu subtilissimoram humorum per minima vasa pendent, magis magisque aboleri incipiunt; simul reliqui humores in frigidam, & pituitosam cacochymiam degenerant; & humorum circuitus per sola majora vasa adhuc absolvitur; quae tandem & in cartilagineam, imo osseam duritiem mutantur; sicque tandem nec distendi possunt a liquido impulso, nec reagere in liquidum contentum; unde inevitabilis mors, etiam in sanissimis hominibus, per ipsam senectutem sequitur. In ultimo autem senio decrepiti dicuntur; quia vita humana solet lucernae comparari, cujus flammula, dum deficiente oleo brevi exstinguetur, crepat: unde lucerna dicebatur decrepita, & lumen decrepitum, quod jam prope exspiraret; hinc & senes decrepiti vocantur, qui in eo propemodum sunt, ut exspirent. Unde & dubiam lucem crepusculum videntur dixisse. In ultimo hoc vitae stadio vi-

(*y*) Tractat. de Podag. pag. 594.
(*z*) Ibid. pag. 601.

vires debiles sunt, plurima vasa impervia, humores tenaciores, & minus mobiles; hinc nec debita coctio, & maturatio materiae morbosae, nec facilis ad articulos, prae senili rigiditate immobiles, derivatio sperari potest: unde perpetuus languor manet, vel in viscera deponitur morbi materies; quod etiam necessario sequi debet, si extremi corporis artus, post repetitos Podagrae insultus, & imprimis tophos tumentes, adeo male mulctati fuerint, ut materiam morbosam amplius recipere nequeant. De hac re etiam dictum fuit ad §. 1260., tuncque patuit, morbum se dispergere per varias corporis partes.

Hinc liquet, quae, quibus cum symptomatibus, &c. Optime notavit *Sydenhamus* (*a*), multum differre Podagram, pro diversa vitae periodo, qua primum invadit. Si enim senio confectum hominem aggreditur, nec regulares adeo periodos habet, nec adeo immaniter saevit, quam si in vigore aetatis adoriatur. Saepe etiam senectute pereunt tales homines, antequam Podagra ad summum stadium pervenerit. Tales autem quidem moriuntur podagrici, sed merito aliis causis mors attribuitur.

Verum ipsa Podagra, licet jure inter longissimos morbos numeretur, tandem tamen in mortem terminatur. Quibus autem cum symptomatibus hoc fiat, *Sydenhamus* (*b*) graphice descripsit. Paroxysmi in Podagra inveterata jam fiunt longiores, & per annum integrum fere vexant, exceptis duobus, vel tribus mensibus aestivis. Praeterea aeger, praeter dolorem, aliqualem etiam aegritudinem patitur, & omnimodam appetitus prostrationem. Simul artus nunquam sunt omnino a dolore liberi; si quid comederit, adsunt ructus nidorosi, molesti; urinae excernuntur decolores, & copiosae; pruritus in pluribus corporis partibus adest, imprimis in dorso, & sub somni tempus; praeterea tendines musculorum pedum subito, & dolentissimo spasmo corripiuntur frequenter. Tandem *post multos cruciatus, & carnificinam diuturniorem, seu pignus missionis, quam mors jam in propinquo stans mox est datura*, Paroxysmi subsequentes minus aegrum excruciant, sed faciunt aegritudinem quandam, cum dolore ventris, lassitudine spontanea; & quandoque etiam propensio ad Diarrhoeam supervenit. Si acrius dolere incipiant artus, haec symptomata evanescunt, & contra; atque ita nunc dolore, nunc aegritudine, quasi alternatim lacessente, Paroxysmus longas nectit moras, tandemque aegritudine potius conficitur, quam dolore. Sicque *tandem vitam afflictissimam, & jam diu non vitalem, cum morte, aerumnarum requie, feliciter commutat*: viribus enim sensim deficientibus, materia morbi in artus non exploditur, vel, obstructis, concretis, destructis partibus, quae hanc materiam recipere solebant, illa in viscera deponitur, & periculosissimos, subitoque lethales morbos facit.

(*a*) Tractat. de Podag. pag. 546.
(*b*) Ibid. pag. 551. & seq.

§. 1274. PRoinde Curatio, quam contemplatio mali, & experientia commendavit, absolvitur 1. restitutione vigoris in visceribus perditi (1265.). 2. ablatione liquidi jam corrupti fluentis in vasis, vel stagnantis ad loca (1262. 1263.).

Curatio morborum, ut rite instituatur, semper requirit cognitam exacte morbi historiam, quae non potest haberi, nisi totus decursus morbi sollicite observatus fuerit. Ex his enim cognitis indicatio curatoria, sive methodus medendi deducitur. Si jam morbus secundum talem indicationem curatoriam tractetur, & levamen insigne, vel & integra curatio sequatur, tunc certi sumus, genuinam methodum fuisse adhibitam, quam contemplatio mali indicavit, & cujus utilitatem commendavit experientia.

Tota jam Podagrae historia docuit, excessus magnos, & frequentes in usu sex rerum non naturalium esse maxime obviam hujus morbi causam; & contra moderatum sex rerum non naturalium usum lenire morbum, dum jam adest, cavere eundem, ne fiat, etiam in illis, qui haereditario vitio in hunc morbum proni sunt, vel saltem hoc efficere, ut longe tardius adoriatur, quam quidem factum fuisset, dum haec cautela negligitur.

Praeterea constitit, Materiam podagricam tempore Paroxysmi expelli de corpore, vel sic mutari, ut non noceat, sed sanitas corpori, & solita agilitas redeat membris; uti in Podagra regulari, nondum inveterata, fieri solet. Interim in tali homine, qui absolute sanus esse videtur, intra aliquot mensium spatium colligitur similis morbosa materies, quae denuo ad artus deponetur, & Paroxysmum renovabit. Hinc prudentes Medici cogitaverunt de methodo, qua causas futuri paroxysmi podagrici praeoccupare possent sic, ut non nasceretur. Bonam diaetam hic multum valere, omnes agnoverunt: verum selectissima quaevis alimenta debent per actionem viscerum sic mutari, ut naturam fluidarum, & solidarum partium nostri corporis acquirant. Si enim viscerum actio non sufficiat subigendis perfecte ingestis, ultima illa, & perfectissima elaboratio non sequetur; sed manebit quid degenerans in corpore, uti ad §. 1265. dictum fuit; & poterit hoc latens vitium adeo leve esse, ut in majoribus vasis, & crassioribus humoribus vix ullum sui vestigium relinquat (vide §. 1267); sed tantum in liquido omnium tenuissimo, nervoso nempe, quod ultimae elaborationis ultimus effectus est. Verum ad §. 1262. & 1263. patuit, liquidorum minimorum, & vasculorum, per quae haec fluunt, vitiatam indolem pro causa proxima hujus morbi habendam esse. Ubi autem illud vitium copia auctum, & mora pejus redditum fuit, tunc aptum fiet, ut novum excitet paroxysmum, per quem vel consumitur illud degenerans, vel expellitur de corpore. Unde novum vigorem conabantur reddere visceribus, ut perfectissima fieret coctio, & assimilatio omnium humorum: si vero jam aliqua degeneratio facta esset in tenuioribus illis liquidis, ita ut illud degenerans a conditione sanorum humorum flueret cum reliquis liquidis adhuc per vasa, vel jam depositum esset ad illa loca, quae Paroxysmi tempore infestari solent, illud conabantur tollere. Hi erant duo cardines, in quibus cura Podagrae

dagrae versabatur. Unde *Aëtius* (*c*) dixit; *Quare duplex etiam sanationis scopus nobis praefigetur. Evacuatio redundantis humoris, & corroboratio partium debilitatarum.* Dum omnia Podagrae phaenomena collegerat *Sydenhamus* (*d*), & singula diligenter pensitaverat, concludit, in curatione hujus morbi duabus imprimis causis obviam iri debere. *Prima est causa antecedens, sive humorum indigestio, a caloris, & spirituum naturalium defectu orta. Altera est causa continens, sive eorundem humorum calor, & exaestuatio, ubi jam tum putredinem, tum etiam acredinem, nacti sunt a mora in corpore, quam oportuerat, diuturniore; quae mora ab inconcoctione supra memorata pendet.* Prudenter tamen monet, remedia binis his causis debellandis apta, penitus a se invicem discrepare, ita ut, quod uni ex his causis prodest, saepe alteri noceat omnino; & ideo imprimis Podagrae curam difficillimam esse, statuit. Illa enim, quae emendandis indigestionibus prosunt, calefaciendo saepe nocent, dum materies morbi jam praesens in majores agitur tumultus; & contra illa, quae refrigerando, & humorum acrimoniam mitigando, [illegible], nocent, labefactando viscera. Credidit etiam, quod perraro paroxysmi tempore omnis omnino materia morbi sic expellatur de corpore, ut nihil reliquum supersit; unde metuebat, ne per illa, quae viscerum functiones instaurant, moverentur subito illae morbosae reliquiae, & vel novum Paroxysmum producerent, vel periculo majori visceribus impingerentur. *Quandoquidem materiae continentis eliminatio naturae omnino opus est, sua ipsius methodo peragendum* (*e*). Maximam tamen curandi intentionem in eo posuit, *ut coctioni, indigestionibus sublatis, consulatur* (*f*).

Cum autem *Podagra* senilis morbus sit, & hoc vitae tempore viscerum functiones languere incipiant, atque eadem quandoque per alia mala chronica, praegressa Podagram, vel illam concomitantia, labefactata fuerint, patet alia iterum curae difficilis ratio. Suadet tamen *Sydenhamus* (*g*), *Quantum vires, annique sinunt, tentandam esse curationem; & prout aeger propius ad hanc metam accedet, vel recedet longius, Podagrae tyrannidem magis, minusve effugiet.*

Videndum, quibus remediis, & qua cum cautela perfici poterint illa, quae duplici hoc scopo indicantur.

§. 1275. AD primum (1274.) spectat. α. Usus plantarum aromaticarum, amararum, antiscorbuticarum, maxime si per se usurpentur solo melle exceptae. β. Usus salium lixiviosorum fixorum saepe iterata, parva dosi, diu continuata, assumtorum. γ. Tum cibi, potusque nutrientes, facile digerendi, leves. δ. Exercitio magno, continuato equitationis in aëre puro, tum frictionibus, motibusque partium saepe iteratis. ε. Somno maturo, longo.

Opor-

(*c*) Sermon. XII. cap. 22. pag. 314.
(*d*) Tractat. de Podag. pag. 566.
(*e*) Ibid. pag. 567.
(*f*) Ibidem.
(*g*) Ibid. pag. 577.

Oportet jam considerare illa remedia, a quibus restitutio vigoris in visceribus exspectari potest; ut nempe satisfiat primae indicationi curatoriae praecedentis paragraphi.

α. Cum primae viae, sive viscera primae coctionis dicta, praesertim agant in ingesta, illaque tam per vim suam, quam per affusionem copiosam humorum, quae jam conditiones sani liquidi humani habent, sic mutent, ut, propria sua indole fere deposita, propius accedant ad naturam fluidarum, & solidarum partium nostri corporis; ideo laudata fuerunt quam maxime illa remedia, quae ventriculi, & intestinorum actionem augerent in ingesta, ut nempe ex his fieri posset bonus chylus, qui dein in sanguinem mutatur; ex quo omnes reliqui humores nostri secernuntur. Cum autem chylopoietica viscera, non tantum continendo, retinendo, premendo, agerent in ingesta, verum etiam affundendo utiles humores, inter quos bilis merito credebatur magnam habere efficaciam; ideo talia prae reliquis laudata fuerunt, in quibus & gratus aromaticus stimulus, & simul amaror biliosus adessent. Sic enim & viscera in efficaciorem motum irritabantur, & bilis inertia, si adesset, amaris remediis emendabatur. Unde omnia amaricantia, quae virtute evacuante carebant, ab omni tempore dicta fuerunt stomachica remedia. Cum autem ingluvies, & crapula, quae primae digestionis officinam turbant, & debilitant, toties Podagrae causam dent, hinc omni modo convenire ea ad hunc morbum credebantur.

Alia occasione, dum de morbis chronicis agebatur §. 1051. 1. 8., ad curandam nimiam obesitatem laudabantur amara illa remedia, quae bilis nimis parcae copiam, & inertiam supplerent. *Galenus* autem (*h*), uti tunc dictum fuit, commendabat *rutae semen, praesertim sylvestris, una cum ipsis corymbis, & aristolochiam rotundam, & centaurium minus, & gentianam, & polium. Praeterea ex urinam cientibus ea, quae pollentes habent vires, ut petroselinum.* Monet simul, quosdam ad arthriticos affectus eadem haec remedia adhibere. Dabantur autem haec vel singula, vel inter se permista.

Invenimus autem, haec, vel his similia remedia dudum jam ad Podagram sanandam adhibita, & quandoque sub arcani titulo vendita fuisse caro satis pretio. *Trallianus* (*i*) similia antidota describit, quae longo tempore sumenda suadet, quandoque per sex menses, imo & per integrum annum, ac ultra, interpolatis tamen subinde aliquot diebus. *Aëtius* (*K*) similia laudat, & inter alia tetrapharmacum, ex quatuor ingredientibus paratum, radice nempe *gentianae*, & *aristolochiae*, *baccis lauri*, & *myrrha*, aequali pondere sumtis. *Theriaca Diatessaron* hodie dicitur in officinis, dum pulvis ille, tripla copia mellis exceptus, in formam Electuarii redigitur.

Omnes tamen in eo fere convenerunt, tale remedium longo temporis spatio debere sumi, si fructus inde speretur; hinc annalia medicamenta vocabat *Aurelianus* (*l*); quia anno continuo sumi debebant. *Sin minus, repraesentandum*

(*h*) Method. Med. Lib. XIV. cap. 15. Charter. Tom. X. pag. 335.
(*i*) Lib. XI. cap. 1. pag. 616. 618. 650.
(*k*) Sermon. XII. cap. 47. pag. 352. 353.
(*l*) Morbor. Chronic. Lib. V. cap. 2. pag. 562. 563.

dum numerum dierum, *quo integer compleatur annus*, *quanquam longo tempore porrectus*. Videtur tamen, non adeo multum tribuisse similibus remediis, sed potius credidisse, exactiorem diaetam, quam simul observabant, lovasse morbum.

Certum tamen est, talia remedia restaurando viscerum vigori prodesse, adeoque huic indicationi satisfacere; simulque negari nequit, pluribus aegris haec profuisse, licet non omnibus. Cum talis remedii usus in Anglia hoc tempore inclaresceret, ob felicem successum, quem ex ejus usu habuit *Portlandiae Dux*, haereditaria Podagra per plures annos qui laboraverat, hinc celebris apud Londinenses Medicus *John Clephane* (*m*) comparavit hujus remedii ingredientia cum illis, quae in veterum medicorum monumentis habentur, & invenit, quod *Pulvis Ducis Portlandiae* dictus idem esset cum *Diacentaureo Caelii Aureliani*, uti & cum Antidoto *ex duobus Centaureae generibus*, quam *Aëtius* descripsit.

Formula autem pulveris est sequens:

Rad. Aristolochiae rotundae
—— *Gentianae*
Summit. Chamaedr.
—— *Chamaepityos*
—— *Centaurei* (*min.*)
an. part. aequales

Siccata redigantur in pulverem tenuissimum, cujus drachma mane sumatur, vacuo ventriculo, ex vino, & aqua, jusculo, potu theae, vel alio quocumque vehiculo. Per horam cum dimidia jejunus maneat aeger. Per tres menses, absque interruptione, debet continuari usus; dein per alios tres menses quotidie sumantur tres quartae partes drachmae; postea per alios sex menses ejusdem pulveris dimidia drachma sumitur quotidie. Sequenti anno sufficit, si alternis diebus media drachma sumatur. Monet simul, quandoque integrum requiri biennium, antequam manifestum morbi levamen percipiatur, simulque hortatur aegros, ne longitudine temporis territi desistant ab usu remedii, dum non statim inde fructum sentiunt.

Videtur & haec remedia indicasse *Lucianus*, (*n*), dum *Diva Podagra* enumerat illa, quibus miseri *Invictam Dominam dolorum* superare conantur:

Bibunt alii de quatuor rebus Pharmacum,
Sed octuplex alii, *septemplex plurimi*.

Postquam varias Podagram curandi methodos expenderat *Sydenhamus* (*o*), optima laudavit illa remedia, *quae miti calore*, *atque amaritudine ventriculum corrobo-*

(*m*) Med. Observ. and Inquir. Tom. I. pag. 126. &c.
(*n*) Tom. III. pag. 654.
(*o*) Tractat. de Podagra pag. 568. & seq.

roborant, *& sanguinis massam vegetiorem reddunt*, *ac magis vitalem*. Amaricantibus his, & roborantibus addidit Antiscorbutica, sic vocata remedia, ut *Raphanum*, *Cochleariam*, *Nasturtium aquaticum &c.*: & magnum satis numerum simplicium recensuit, ex quibus talia medicamenta parari possent. Nam, quia non specifica quadam vi, sed generali calefaciendi modice, & roborandi efficacia prodessent, hinc voluit, ut eligerentur talia, quae aegris magis placerent. *Cum enim diu admodum*, *scilicet ad omnem fere aetatem in usu ejus perseverandum sit*, *omnino convenit*, *ut palato minus sit ingratum* (*p*). Monet simul, inter corroborantia primum locum obtinere *Corticem Peruvianum*, & ideo suadet, ut mane, & vesperi aliquot ejus grana sumantur.

Quamvis autem alias horum remediorum formulas non reprobet, ut & in hoc consulatur aegrorum palato, tamen formam Electuarii reliquis praefert, dum nempe haec remedia in pulverem redacta, melle despumato, & vino canarino additis, in Electuarium debitae consistentiae rediguntur, cujus drachmas duas mane, & sero sumi jubet. Nec tantum in Podagra, sed & in aliis plerisque morbis chronicis a talibus remediis insignem exspectabat utilitatem: *Quandoquidem singuli hujus generis morbi ad unam eandemque causam universalem*, *humorum scilicet indigestionem*, *referri debeant* (*q*).

In *Materia Medica* ad hunc numerum laudantur eadem simplicia, quae ad hydropem sanandum §. 1233. commendabantur, quae omnia aromatica, aut amara sunt, & si solam *gratiolam Germanorum* exceperis, nullum ex illis vomitum, vel alvum movet: cum autem amarissima haec plantula in parca tantum quantitate addatur, vix ullas turbas excitare poterit, sed amarore suo cum reliquorum simplicium virtute conspirabit. Interim monendum est, ad hydropem, frigidissimum morbum, curandum, calida remedia dari majori copia, quam aliquando conduceret in Podagra; unde minor copia horum conveniret, si vini, vel cerevisiae medicatae forma aegri palato magis arrideret. Optima autem forma videtur illa, si tale remedium pulveris, vel melle addito in electuarium redacti, specie exhibeatur. Sic enim & blandior horum simplicium actio, & diuturnior erit, dum ab humoribus in ventriculum sensim affluentibus, vel jusculo, aliove conveniente vehiculo superpotato, sensim solvuntur, & per totum tractum ventriculi, & intestinorum vires suas medicatas diffundunt.

Quamvis autem videatur talium remediorum satis tutus usus in hoc morbo, tamen dissimulari non potest, quibusdam non prospere successisse, materia podagrica non deposita ad artus, ut solebat, sed visceribus impacta, cujus notabile exemplum a *Celeberrimo Gaubio* observatum fuit (*r*). Homo nempe quadraginta annorum, biliosae admodum temperiei, diu jam Podagra laborans, licet moderate vixisset semper, in reliquis satis sanus, morbi, quamvis non adeo gravis, pertaesus, decantatum *Ducis Portlandiae* remedium sumsit quotidie, octodecim circiter mensium spatio, hoc effectu, ut a Podagrae solitis Pa-

(*p*) Tractat. de Podagra pag. 570.
(*q*) Ibid. pag. 571.
(*r*) Hollandsche Maatschappye Tom. IV. pag. 308. & seq.

Paroxysmis liber maneret, sed incepit difficili respiratione laborare; quod malum de die in diem auctum adeo increvit, ut post aliquot menses corpus, non nisi anhelans, movere posset; imo etiam inter loquendum augebatur respirationis difficultas; tussis aderat sicca; totum corpus exsangue pallebat; leve oedema manuum, & pedum, uti & faciei sub palpebris; lingua alba sicca; sitis ingens; pulsus plenus tardus; urina copiosa instar aquae, decolor, & inodora; cutis sicca absque alla transpiratione, vel sudore; appetitus parvus; somnus modicus; & in utrumque latus decumbere poterat, capite tamen parum elevato. Variis absque multo fructu tentatis remediis, subito moritur. In cadaveris abdomine nil inventum fuit, cui morbus praegressus, & mors attribui potuisset. In pectoris utroque cavo circiter viginti unciae seri continebantur; Pulmonis tertia circiter pars mollis, coloris naturalis, dissecta sanguinem fundebat: reliqua vero pulmonum substantia, imprimis in parte inferiori, albescens, contracta, & quasi coriacea, continebat plura tubercula, pisorum magnitudine, & discissa, etiam profunde, ne guttam quidem cruoris emittebat, sed pressione parum seri flavescentis viscidi educi poterat. Dura illa tubercula discissa nil purulenti continebant, sed pultaceam materiam, quae referebat illam, quae in tophis Podagricorum invenitur.

Ex omnibus illis videtur concludi posse, materiam podagricam, quae antea ad artus solebat deponi, post usum remedii Antipodagrici, in pulmonem depositam, morbum, & mortem produxisse. Adeoque patet, non ab omnibus podagricis talia remedia tuto usurpari posse. Medici veteres jam hoc prudenter monuerant. Dum similia remedia, quae ad Arthriticos affectus adhiberi solebant, *Galenus* (*s*) commendabat ad nimiam obesitatem minuendam, dixit: *Multique, cum vel graciliores, vel mediocris habitudinis essent, ex ejusmodi medicamentorum potione perierunt, sanguine ipsorum excocto. Fuerant autem ad ea propterea, quod liberatos aliquos articulariis affectibus viderant, minime aestimantes, quod temperies eorum, qui sanati fuerant, humidior, pituitosiorque erat, qualis nimirum obesorum est, in quibus hujusmodi medicamentorum securus est usus.* Dum *Tetrapharmacum*, de quo ante dictum fuit, Podagricis commendat, tanquam morbi prophylacticum, *Aëtius* (*t*), addit hoc monitum: *Prodest pituitosis, Biliosos autem laedit.* Simile autem decantato pulveri remedium describit (*u*), sub titulo *antidoti ex centaureis*, cujus drachmam dabat quotidie ex aqua calida per quadraginta dies; deinde reliquis trecentis viginti diebus, qui integrum annum complent, dabat quotidie mediam drachmam. *Est autem ex vehementer laudatis, & praeter opinionem auxiliantibus, quod ipsum experientia testatur. Nam multos ejus usu servatos novi. Est enim adeo salutaris Podagricis, ut quosdam, per quindecim annos Podagra correptos, ejus usus ad iter pedibus faciendum praeparaverit.* Sed de his, & aliis similibus calidis remediis, quae per longum tempus sumi debent, *Aegineta* (*v*) monuit sequentia: *Qui vero per medicamenta, quae*

(*s*) Method. Medend. Lib. XIV. cap. 15. Charter. Tom. X. pag. 335.
(*t*) Sermon. XII. cap. 47. pag. 352.
(*u*) Ibidem pag. 353.
(*v*) Lib. III. cap. 78. pag. 58. versa.

quae per annum bibuntur, morbum prorsus tollere voluerunt, multis sane, quibus pituitosus, & excrementitius humor articulis incubuerit, opitulati sunt. Verum qui calidioribus, sicciori busque constarent naturis, hos in subitam mortem praecipitaverunt, quod materia ad intestinum, aut renes, aut costas, aut pulmonem, aut principem quandam partem se contulerit. His similia & apud *Aurelianum* (*x*) habentur.

Patet ergo, Veteres Medicos talia remedia laudasse ad Podagram curandam, quae restaurando viscerum vigorem agebant, sed addidisse simul prudentes cautelas, quae nisi observentur, & omnibus absque ullo discrimine talia remedia exhibeantur, tunc magnum saepe sequi damnum. Certe aegro, cujus historiam descripsit *Celeberrimus Gaubius*, prudens Medicus non consuluisset usum pulveris illius Antipodagrici, cum admodum biliosam temperiem haberet.

Totus enim scopus, ob quem haec remedia dantur, est, ut coctionibus restitutis, minor copia materiae podagricae generetur, vel, generata si fuerit, diffletur de corpore, antequam ad quaedam loca corporis deponi, & ibi quasi figi possit. Antea notatum fuit, Podagricos Veteranos languere fere toto anno, aestivis mensibus solis commode utcumque valere: sed notat *Sydenhamus* (*y*); *herbas ejusmodi excalefacientes magnum omnino commodum adferre, cum sanguini aestatis calorem vel media hyeme concilient.* Monet tamen, quod *si aestivo tempore earum usui assuescamus, melius praecavebunt mala illa, quae adversa tempestas solet apportare.* Alio autem in loco (*z*) omnia haec in Paroxysmorum intervallis in usum revocanda esse, idque quam longissime fieri potest a Paroxysmo insecuturo. Dum enim Podagrae accessus deferbuit, parum superest de materia morbi, tuncque haec tutius dantur, hac spe, ut hujus materiae incrementum roboratis visceribus caveant. Materiae enim podagricae jam accumulatae in corpore, & maturae emendationem, aut feliciorem depositionem ad solita loca ab his remediis *Sydenhamus* non exspectabat (*a*): *Quandoquidem materiae continentis eliminatio naturae omnino opus est, sua ipsius methodo peragendum*: & illo tempore jubet, ut vitentur victus, & medicamenta calidiora, a quibus inflammantur humores.

Cum autem Podagra senibus, vel jam senescentibus contingat frequentius, illa aetas calidiora fert facilius, hinc tutius talia illis dantur. In vigore aetatis, calida sanguinea, vel biliosa temperie, major cautela requiritur, & mitioribus remediis prudentes Medici uti solent, ne ignes addant ignibus, sicque omnia turbent in corpore. Unde etiam *Lobb* (*b*), dum ad prophylaxim Podagrae laudat usum moderatum vini, & aromatum, caryophillorum, macis &c., ut nempe augeatur vis, ac robur actionum cordis, & arteriarum, quando deficiunt, addit: *ut saepe fit in specie in corporibus Podagra affectis, fereque semper in iis, qui ex habitu corporis friguriunt, quorumque caro flaccida, vasaque nimis laxa sunt.*

β.

(*x*) Morbor. chronicor. Lib. V. cap. 2. pag. 563. (*y*) Tractat. de Podagr. pag. 575. (*z*) Ibid. pag. 578. (*a*) Ibid. pag. 567. (*b*) De Calculo, & Podagra &c. cap. 21. pag. 252. 253.

β. Antea ad §. 1263. demonstratum fuit acrimonia, & majori tenacitate hic peccare liquidum; unde, quidquid illam tenacitatem solvere poterit, hic conveniet, omnium maxime, si acrimoniam, quae tenacitatem comitatur, non augeat, sed potius illam imminuere, & integre corrigere valeat. Cum autem acidorum abusus, uti §. 1255. dictum fuit, merito inter Podagrae causas numeretur, patet ratio, quare sales lixiviosi fixi, alcalini magnum nomen in hoc morbo curando acquisiverint. Unde *Celeberrimus Boerhaavius* (c) dixit: *utique illa Podagrae species, quae acido nimio ortum debet, forte vix curatur felicius, quam parco hujus salis, sed diu protracto, usu.* Tunc enim & tenacitatem solvit, & acre praedominans tollit. Interim, cum humores nostri naturaliter in putredinem vergant, & quidem tanto magis, quanto plus fuerint elaborati, hinc acre illud podagricum non semper acidum est. Chylus cum sanguine per vasa fluens, & deinde per mammas separatus a sanguine, lac vocatur, quod sponte sua acescit, sed per repetitas vasorum, & viscerum actiones, dum cum sanguine per vasa movetur, mutatur sic, ut non amplius acescat, at, humorum nostrorum indole penitus acquisita, vergat sponte sua in putredinem. Cum autem statuatur (vide §. 1265.), in ultimae elaborationis ultimo effectu, tenuissimo nempe, & elaboratissimo liquido, clanculum se innectere illud acre, videtur minus verosimile esse, illud acre ad acidorum classem pertinere, praesertim cum victus ex acescentibus, uti statim dicetur, Podagricis toties profuerit.

Notandum tamen est, quod in Podagra (vide §. 1265.) culpetur indigestio viscerum, non satis assimilantium assumta in indolem nostrorum humorum, adeoque acidam acrimoniam ingestorum, dilutione admistorum humorum humanorum, minui quidem, & enervari, neque tamen penitus subigi, ut in perfectissima sanitate fit. Cum autem illud humorum vitium tam leve sit, ut majora vasa non afficiat, poterit tamen in minimis nocere, praecipue cum antea dispersum, nunc ad quaedam corporis loca incipit haerere collectum. Interim certum est, ex acidis, & acescentibus, non satis subactis in corpore, natum acre non facere universalem. Podagrae causam, uti quidam voluerunt. Unde prudenter subjunxit salium fixorum laudibus *Celeberrimus Boerhaavius* (d) sequentia: *Non tamen vel ideo universale antipodagricum statim laudari debet: quia nocet podagricis acriter biliosis, quorum humores jam sponte in alcali putridum vergunt.* Tamen si Medicus causas praegressas morbum, & conditionem praesentem aegri sedulo consideraverit, non facile errabit determinando utilitatem, vel noxam horum remediorum.

Certum est, salea alcalinos fixos acres esse, ita ut applicati cuti externae illam erodant, & crustas gangraenosas producant (e). Tanto autem acriores sunt, quo ignis validi vim diutius experti fuerint. Unde & mitiores sales possunt exhiberi, quales sunt illi, qui methodo, *Tacheniana* dicta, parantur (f), dum nempe herbae virides, non vivis flammis, sed suffocato igne, in car-

(c) Elem. chem. Tom. II. pag. 59. (d) Ibidem. (e) Ibid. pag. 54.
(f) Ibid. pag. 48.

carbonem nigerrimum rediguntur, qui dein igne aperto scintillare incipit, absque flamma, & convertitur in cineres, qui elixiviati dant salem subfuscum, alcalinum quidem, sed longe mitiorem illis, qui ex cineribus plantarum, vivo igne combustarum, paratur.

Hinc patet etiam ratio, quare parca dosis, & diu continuatus usus horum salium laudetur, ut nempe blanda vi solvente agant, dividendo omne viscidum, nec tamen acrimonia noceant. Unde prudens horum usus potest prodesse etiam in illo casu, ubi acidae humorum acrimoniae nulla adsunt signa, praecipue cum experimenta *Celeberrimi Pringle* docuerint, ab his salibus putredinem non adeo augeri, ac quidem credebatur.

In *Materia Medica* ad hunc numerum laudatur *Alcahest Glauberi*, quod est nitrum in alcalinum salem conversum, in aëre per deliquium solutum; & vulgo in officinis solet vocari *liquor nitri fixi*. Hujus paucae guttae omni mane ex jusculo vitulino dantur, & sic tutissime exhiberi poterit. Alterum ex *cineribus genistae* vino Rhenano infusis paratur; cujus liquoris uncia media datur omni mane. *Cineres genistae* salem alcalinum habent, sed acidum vini Rhenani acrimoniam alcalinam infringit, & simul unita constituunt speciem *tartari regenerati*, cujus blanda indoles, & magna solvendi vis omnibus adeo nota est. Unde, si vel minimus scrupulus Medico superesset, ne forte acrimonia alcalina noceret, hoc remedio semper secure uti poterit.

Magnum levamen & a terreis acidum absorbentibus, & a salibus lixiviosis se observasse in Podagra, notat *Hoffmannus* (g); praecipue ubi acidorum vomitus simul aderant. Multum commendat podagricis usum Thermarum Carolinarum, in quibus sal alcalinus invenitur.

γ. Cum proxima origo morbi (vide §. 1265.) in debiliori actione viscerum non satis subigentium, & assimilantium ingesta consistat, & certum sit quaedam alimenta requirere validissimorum viscerum actionem, ut subigi possint, alia vero minori viscerum robore posse sic mutari, ut nostrorum humorum indolem acquirant, hinc patet facile magnam curam dietae habendam esse, ut morbus insigniter levari, vel & curari possit. Unde omnes Medici molles cibos facile digerendos laudaverunt, & potus similes; ut caverent, ne quid acrius ingereretur, neque facile nasci posset ex degeneratione spontanea ingestorum major acrimonia humorum in corpore.

Magnam spem posuerunt multi in victu vegetabili solo, sic ut omnis cibus ex animalium partibus paratus omnino a mensa exularet. *Celeb. Lobb* (h) aliquot recenset casus, ubi tali diaeta utentes a Podagra liberi manserunt non tantum, sed & tophi podagrici, sensim minuti, tandem omnino disparuerunt. Molestias tamen multas, torositatis corporis imminutionem, & virium debilitatem perceperunt, dum hac diaeta inceperunt uti, & dum postea carnibus moderate vescerentur, licet vino penitus abstinerent, rediit morbus. Ita quidem, ut in quodam aegro dolor, manum sinistram, & carpum occupans, dein ad

(g) Medic. ration. & systém. Tom. IV. part. 2. Sect. 2. cap. 11. pag. 548.
(h) De calculo, & Podag. &c. cap. 20. pag. 215. &c.

ad cubitum se extenderit, & post quatuor dies utrumque pedem occupaverit; dolores autem intensi, & admodum violenti per septem dies, & noctes continuaverint. Unde patet, Podagram, licet siluerit satis diu, tamen mutato victu severum satis paroxysmum produxisse. Optimus ille Medicus, omnibus his consideratis, conclusit: *Alimentum vegetabile per se non tantopere nutrire, atque roborare, ac mixtum cum cibo animali, adeoque victum animalem non solum quandoque proficuum, sed & omnino necessarium esse* (*i*). Vires enim conservandae sunt, cum requirantur ad corporis exercitia, quae superando morbo multum conducunt, uti sequenti numero dicetur. Simul apparet, victum vegetabilem non sustulisse causam Proëgumenam Podagrae, cum mutato victu, rediret morbus; videtur tamen minuisse morbi materiam, cum paroxysmi vel omnino siluerint, vel leviores, minus frequentes, & breviores redierint. An autem diuturno, & pertinaci usu talis diaetae tandem & delebitur Character ille podagricus *Helmontio* vocatus? Certe antea recensita fuerunt talia exempla, quae evincunt, quosdam fuisse integre sanatos, dum duram cogebantur pauperiem pati, & quotidiano labore victum parcum quaerere; qui fere ex solis vegetabilibus constabat. Sed & exemplum legitur (k) hominis, qui in putidum detrusus carcerem solo pane, & aqua vixit per novendecim annos, & postea sanus, atque a Podagra, qua antea immaniter laboraverat, immunis vixit.

Rari invenientur, qui hoc vivendi genus per plures annos tolerare possint, aut velint, & cum podagricorum plurimi laute vixerint, genio nimis indulgentes, subita talis mutatio non careret periculo. Unde prudenter illis, qui talem curationem tentare vellent, *Lobb* (*l*) suadet; *ut non subito & semel, sed per gradus id faciant; gradatim minuendo quantitatem cibi animalis singulis hebdomadibus, concedendo sibi tempus trium mensium, ut post hos demum elapsos ad totalem a cibis his abstinentiam perveniant.* Unde etiam consulit illis, qui omnino a cibo animali non abstinent in hoc morbo, ut saltem ejus quantitatem diminuant multum, donec tandem octo, sex, vel & quatuor tantum uncias cibi animalis in prandio sumant, adeoque cibus vegetabilis maximam partem soliti nutrimenti constituat.

Unde concludi potest, victum vegetabilem prodesse in hoc morbo, licet his solis non possit, vel nolit vivere aeger. Certe a copioso usu melonum, aliorumque fructuum horaeorum in pessima podagra laborante aegro nulla observabatur molestia. *Constans potius docuit experientia, horum usu aequo, & ad palati desideria demenso, nunquam non temperatos fuisse sanguinis fervores, indeque pendentem perspirationis excessum* (*m*).

Sydenhamus, experientia, tam in se ipso, quam in aliis, edoctus, prudentes diaetae leges dedit. Bina vitanda monet, nimiam nempe ciborum ingurgitationem, quae a ventriculo subigi non potens metuendas hic cruditates produceret; simul damnat nimis strictam diaetam, quae vires enervando nocet (*n*).

Quam-

(*i*) De Calculo, & Podag. &c. pag. 222.
(*k*) Ramazzin. oper. pag. 478.
(*l*) De Calculo, & Podag. cap. 22. pag. 277.
(*m*) Hahn Histor. Podag. &c. pag. 9.
(*n*) Tractat. de Podag. pag. 578. & seq.

Quamvis autem facilioris digestionis cibos reliquis praeferendos agnoscat, tamen monet optime, palato aegrorum consulendum esse; cum certum sit, illa, quae avide appetuntur, citius, & melius digeri. Consuetudini etiam hic aliquid tribuendum esse patet: de his autem antea, ubi de Febribus agebatur, abunde dictum fuit. Interim, si aegrorum appetitus in alimenta difficilioris concoctionis feratur, minori quantitate tantum haec concedenda sunt. Simul *Sydenhamus* unicam tantum carnium speciem commendat; *cum varia carnium genera, simul ingesta, plus ventriculo molestiae facessunt, quam unicum, quod omnia ista quantitate exaequet.* Simul accedit, quod multa ferculorum varietas invitet, ut ultra satietatem comedatur, praecipue si acribus, salsis, aromaticis condimentis, quae erudita gula invenit, irritetur jam sopita fames; unde & illa in victu podagricorum damnantur. *Hippocrates* (o) dixit: *Est autem ejusmodi prava victus ratio: primum quidem, quum quis copiosiores cibos aut liquidos, aut siccos exhibeat, quam ipsum ferre possit, neque laborem ullum ciborum copiae opponat. Deinde quum varios, & dissimiles inter se cibos immittat. Dissimilia enim seditionem excitant, & alia citius, alia tardius concoquuntur.* Cum ergo, uti statim dicetur, labores, & corporis exercitia adeo prosint Podagricis, debent sic nutriri, ut vires ad haec necessarias habeant; unde nimis exquisita diaera noceret. Simplici ergo victu contenti sint, a nimia ferculorum varietate caveant, & tantum comedant, quantum fames poscit. Utile simul erit, uti ex ante dictis patet, si olerum mollium, & fructuum maturorum, copia excedat cibum ex animali regno desumtum. Solo prandio contentos jussit esse podagricos *Sydenhamus* (p); sed loco coenae haustum liberaliorem tenuioris cerevisiae suadet (si nempe huic potui assueti fuerint), hoc imprimis scopo, ut concretiones calculosae in renibus caveantur, quibus ob diuturnum decubitum Podagrici solent esse obnoxii: urina enim, majori copia ob potum tenuem secreta, abluitur quidquid in renibus accumulari inciperet.

Magnum nomen in cura podagrae habuit *Lac omnium rerum, quas cibi causa capimus, liquentium, maxime alibile* (q). Est alimentum, quod inter animale, & vegetabile regnum quasi ambigit; molle oleum habet, quod a reliquis lactis partibus separatum vocatur butyrum; continet serum sponte acescens, & caseum, qui a reliquis penitus liber animali naturae propius accedit. Certum est, lac continere in se omnia, quae ad nutritionem requiruntur; unde recens natis, & debilibus hominibus utile, & bonum nutrimentum dat. Est enim chylus, efficacia viscerum, & vasorum sani animalis sic elaboratus, ut jam propius accedat ad indolem nostrorum humorum. Observationes numerosae docuerunt, podagricis profuisse lactis usum, & quidem adeo, ut ab omni paroxysmo liberi fuerint, quamdiu solo lacte viverent. Non tamen delet latentem illam in podagricis causam Proëgumenam. Profuit enim prae reliquis omnibus praesidiis lactea haec diaeta; *quamdiu ne latum unguem ab ea discesserint. Quam primum vero ad sanorum diaetam, utut lenem, mitemque se receperit,*

(o) Lib. de Flatibus cap. 3. Charter. Tom. VI. pag. 215. (p) In loco modo citato.
(q) Varro de re rustica lib. 2. cap. XI. pag. 302.

rit, qui huic insueverat, Podagra, confestim reversa, aegrum longe pejus, quam ante hac vexavit (r). Videtur enim, molli hac, & levem tantum viscerum actionem requirente, diaeta lactea sic enervari efficacia viscerum chylopoieticorum, ut postea, dum ad consuetum sanis hominibus victum redeunt, solidiores cibi non possint subigi, adeoque podagrae materia augeatur; uti ad §. 1265. patuit. Pauci enim constanti satis animo sunt, ut lacteam diaetam tota vita sustineant; imo licet vellent, quandoque tantum lactis fastidium oritur, ut cogantur inviti lac relinquere; quod aliquoties vidi; & *Sydenhamus* (s) optime notavit. Unde *Celeberrimus Mead* (t) monet, ne aetate provectiores, & podagram jamdudum passi, strictam illam diaetam ex lacte, & oleribus tentent: observavit enim; quod *bis, si non omnino invadit morbus, pro articulis praecordia infestentur, crurumque insuper robore destituti, vitam saepe in reliquum miseram transigant.* Juvenes vero, qui bis, vel ter paroxysmum passi sunt, tentare tale quid posse, credit, imprimis autem suadet illis, in quorum familia haereditarius morbus est. Neque tamen & his rigidam lactis diaetam commendat: jubet enim, ut vino, & cerevisia abstineant omnino, & sola aqua sitim sedent, lacte, & lacticiniis, & oleribus vescantur: semel tamen in die teneris carnibus, interdum & piscibus fluviatilibus, uti permisit ad famen sedandam (solent enim hydropotae famelici esse.) Novit nonnullos tali vivendi genere a Podagra liberatos, ad viridem, & jucundam senectutem pervenisse. Similes effectus etiam a tali moderata diaeta vidi, ita ut, vel omnino non, vel levissimo tantum paroxysmo intra biennium, aut triennium corriperentur. Similem diaetam laudavit *Coste* (u), & utilitatem ejus proprio in morbo expertus fuit.

Quamvis autem plurimi autores solam aquam pro potu commendent podagricis, tamen non omnes severam hanc legem statuunt, licet in eo conveniant omnes, sobriam vitam ducendam esse, ut morbi levamen sperare possint.

Multi certe post vini nimiam ingurgitationem in hunc morbum inciderunt; illi, si simul, & semel ad aquae potum damnentur, non ita diu post vitam cum morte commutare solent, uti optime monuit *Sydenhamus* (v). Unde licet vinum nocere Podagrae statuat, & dicat; *cum universa corporis substantia in podagram quasi degeneraverit, minus, quam exoptet, in profligando morbo promovebit, qui non a liquore fermentato quocunque, quantumvis leni, & tenui, in totum abstinet*; tamen & hic prudentia opus esse agnovit, ne a subita tali mutatione ingens damnum sequatur. Commode fertur ab illis aquae potus, qui ab ineunte aetate ei assueverunt; caeteris non adeo. Hinc *Sydenhamus* (x) dixit: *Aquam puram, crudamque & periculosam existimo, & expertus sum meo damno.* Unde pro potu communi laudavit illos liquores tanquam optimos, *qui neque ad vini generositatem ascendunt, neque ad aquae debilitatem deprimuntur.* Cum enim potum tenuem copiosum commendaret Podagricis, ut a nephritide calculosa immunes manerent, hinc coenae loco suadebat copiosiorem potum, uti

(r) Sydenh. tractat. de Podag. pag. 579.
(s) Ibid. pag. 580.
(t) Monit. & Praecept. Med. pag. 202.
(u) Traité pratique sur la Goutte pag. 86. & seq.
(v) Tractat. de Podag. pag. 582.
(x) Ibid. pag. 583.

uti antea dictum fuit. Aquae autem potum copiosum vix ferri posse a non assuetis cum probe novisset, jussit, tales substitui liquores, *qui neque vel in maxima copia assumti inebriare possunt, neque frigore suo ventriculum laedere* (*y*). Cerevisiae tenues, aut vinum magna copia aquae dilutum in hunc usum adhiberi poterunt: habenda autem hic est consuetudinis ratio, prout hoc, illove potu quis uti consuevit. Dantur cerevisiae, quae post absolutam fermentationem vini fragrantiam habent, destillatione spiritum ardentem exhibent, & pessime inebriant: tales cerevisiae nocerent podagricis. Verum agitur hic de cerevisia, quae, sapore placens, omni faece deposita pellucens, nullo modo inebriat: talem autem podagricis nunquam nocuisse, observavi, si antea huic potui assueti fuerint imprimis. Triticeam cerevisiam laudaverunt quidam; alii praetulerunt illam, quae ex hordeo, vel avena paratur. In diversis regionibus variae solent parari species, nec magna in salubri effectu observatur diversitas, modo sint tenues, molles, & limpidae, nec inebriandi vim possideant, ut tuto & magna quidem copia sumi possint. Prisanae hordeaceae usum tanquam saluberrimum aegris ubique laudavit *Hippocrates*. Hordei, post inceptam germinationem siccati, farina aquae ferventi infunditur, infusum hoc leniter decoquitur, doliis reconditur, defaecatur, & vocatur cerevisia.

Ubi tamen inveterata esset Podagra, tunc *Sydenhamus* suasit, ut a Vino, & Cerevisia omnino abstinerent, & uterentur potu diaetetico ex *radicibus sarzaeparillae, chinae, ligno sassaphras, glycirrhiza &c.*: secundum hanc normam plures alii similes potus diaetetici parari possent; qui omnes in eo conveniunt, ut lene aroma addatur copiosae aquae. Suadet simul, ut finito paroxysmo aegri talis potus usum incipiant, & dein tota vita pergant hoc uti (*z*). Simul hoc commodi a tali potu sperabat, ut nempe leviores in reliqua diaeta commissi errores minus nocituri essent aegris, quam si vino, aut cerevisia uterentur. Licet autem tales potus in initio minus placeant aegris, sensim tamen solent illis sic assuescere, ut placeant omnino.

Ubi autem ventriculi languor usum vini poscit, in prandii fine pauculum vini generosi, mollis concedi potest, quale est Hispanicum, Tockaviense, aut simile his aliud.

f. Omnia, quae modo dicta fuerunt, hunc imprimis scopum habent, ut ex ingestis cibo, & potu per actionem viscerum chylopoieticorum conficiatur bonus chylus; qui tamen adhuc penitus diversus est a sanguine humor, & longe abest a perfectione elaboratissimi fluidi illius, quod per minima vasa fluere debet, & a cujus vitio, uti dictum fuit §. 1262. 1263. 1265. Podagra originem ducit. Verum in Physiologicis demonstratur, chylum circumductione cum sanguine per viscera, & vasa, & praecipue pulmonum actione sic mutari, ut sanis humoribus nostris perfecte similis fiat.

Dum autem in corporis exercitiis musculi moventur, sanguinis venosi motus acceleratur, cor hinc validius, & frequentius se contrahit, uti etiam arteriae respiratio pariter augetur, adeoque omnes vires assimilantes chylum humoribus sanis

(*y*) Tractat. de Podag. pag. 582. (*z*) Ibid. pag. 585.

sanis intra datum tempus plus agunt, quam in homine quiescente; omnes secretiones, & excretiones promoventur; adeoque omnia disponuntur ad optimam sanitatem. Haec est ratio, quare non tantum in Podagra, verum & in aliis morbis chronicis Medici adeo laudent salubrem corporis motum. Neque tantum corporis motus prodest sanguificationi, verum etiam chylificationi, dum pendula abdominis viscera sic agitantur, alterne a diaphragmate, & abdominalibus musculis premuntur, secretiones liquidi gastrici, pancreatici, enterici, bilis utriusque augentur. Unde duris, & quotidianis laboribus exercitati homines quaevis oblata edulia sumunt, & facillime digerunt, dum molli otio torpentes etiam a levioribus cibis anguntur, & flatibus molestantur perpetuo. Nec tamen sufficit interpolatis vicibus corpus movere, quotidianum debet esse exercitium, cum perpetua hujus necessitas sit.

Cum autem Podagra plerumque provectioris aetatis homines torquere soleat, debent eluctari senii torporem, si velint levamen percipere malorum. Nisi enim animose hoc tentent & senio, & morbo obrigescent artus, & reddentur ad omnem motum inhabiles; monuitque *Sydenhamus* (*a*) senes podagricos, *quod nihil minus sperandum est, quam ut morbus sine exercitio ad digestionem perducatur unquam. Cum enim morbus naturam viribus superet, saepe moriuntur a languore, atque aegritudinae, quae fomitis morbosi copia concoctionem respuentis apportat; & ab hac materia incoctili, quae nullo modo potest assimilari, tanquam a veneno enecantur.* Haec tamen corporis exercitia, ut quotidie adhiberi possint, debent proportionata esse viribus, ac aetati, ne nimia lassitudine debilitentur. Unde equitatio prae reliquis commendatur, quia assuetos minus delassat, & pulmonis in sanguinem actionem auget: imprimis autem prodest, si in aëre puro aperto instituatur, de qua re antea ad §. 1210. dictum fuit. Si autem equitatio locum habere nequeat, vectio in curru substitui poterit, licet minus emolumentum praebeat. Praeter haec, motus partium, quae doluerunt antea, cavet, ne obrigescant articuli, quod familiare in podagra inveterata malum est, & curatu difficile admodum. Unde *Aurelianus* (*b*) monet sequentia: *Arthriticis vero convenit, etiam digitis ceram emolliendam dare; vel manipulos tenendos, quos palestritae* ἁλτῆρας *appellant, tum movendos cereos, vel ligneos primo, cum parvo plumbo interfuso, tum pro modo profectus graviores &c.: sit igitur primo gestatio pro modo virium, tum deambulatio molli stramine coaequato solo, adjecto vocis exercitio cum corporis unctione.* Ex his patet, quod articulorum ob nimiam quietem metuendae rigiditati sic prospexerit, simulque ambulationi addiderit vocis exercitium, ut pulmonis actio augeretur. Intelligitur simul, quod haec tentamina inceperit, dum paroxysmus nondum integre finitus esset, sed aliquis adhuc, licet levior, adesset dolor. A lenissimo enim motu incipit, & dum ambulatio tentatur, molli stramine solum sterni jubet, & liberos a calceamentis pedes vult, ut nempe commodius motus tolerari possit. Hoc & confirmat *Aegineta* (*c*), qui ἐν ταῖς ἀρχαῖς, minuto

(*a*) Tractat. de Podag. pag. 596.
(*b*) Lib. V. cap. 2. pag. 561.
(*c*) Lib. III. cap. 78. pag. 58.

nuto nempe dolore, nondum tamen penitus abolito, suasit exercitia, & frictiones, maxime articulorum; & confirmatur *Sydenhami* observatis, qui urgebat podagricos, ut motum tentarent, licet adhuc dolerent articuli, uti antea dictum fuit.

Frictiones autem insignem utilitatem habent, si applicentur partibus, quae paroxysmi podagrici tempore dolere solent: saepius de magna frictionum efficacia ad solvendas obstructiones in capitulo de *Obstructione*, & ubi de *Contusione* agebatur, dictum fuit, aliisque etiam in locis. Certus sum, pluribus experimentis ingens levamen semper secutum fuisse, si impetrare potuerim, ut diligenter his uterentur aegri mane, & vesperi, imprimis in pedibus, quos frequentius morbus aggreditur. Ne simplicitas remedii contemtum pareret, pannos laneos suffumigio quodam aromatico imbui jussi, vel & molle aliquod unguentum simul adhibui; tamen, ut vera fatear, a sola frictione eundem effectum vidi, si mane, & vesperi per quadrantem horae quotidie adhiberetur. Roborantur enim sic partes, & quidquid de materia morbosa colligi, ac figi hic inciperet, dissipatur. Commendavit quam maxime frictiones, tanquam summum podagrae prophylacticum, *Aëtius* (*d*), illudque adhiberi jussit, *non quidem tempore inflammationis, & doloribus instantibus, sed cum haec remittunt.* Effectus autem salubres recenset sequentes: *Omnibus enim, qui hoc modo fricantur, insitus calor augetur, & quod praeter naturam est, discutitur, recrementaque consumuntur, & affecta membra fiunt robustiora, & adversus affectionem firmantur, minimeque ei obnoxia redduntur, maxime si diligenter singulis diebus mane, & vesperi, ubi dolores, quemadmodum dictum fuit, remiserint, per omnem vitam hoc praesidio utantur.* Oleo autem cum sale tenuissime trito inungebat loca perfricanda *Aëtius*; sed, uti modo dixi, soli frictioni tribuendum esse optimum hunc effectum, credo. Suaseram hoc prophylacticum Podagrico; qui deinde mane, & vesperi tibialibus fricabat fortiter pedes, dum illa indueret, & exueret, tandemque sic assuevit, ut vix cogitans, automatico fere motu his frictiones perageret, quoad vixit. Licet autem diaetae regulas laxius tantum servaret, quandoque genio indulgens, levioribus tantum, magnoque intervallo disjunctis, vexatus fuit paroxysmis, & flexilem membrorum agilitatem servavit; sicque facile corpus exercere potuit. Confidenter ausus fuit pronunciare *Philagrius* (*e*), *quod solae frictiones sufficiant his, qui etiam maxime circa diaetam delinquunt.*

Multo plus tamen sperare licet, si simul debita videndi norma servetur, de qua dictum fuit.

5. Constat ex Physiologicis (*f*), somni tempore motum arteriarum, venarum, & cordis fieri fortiorem, lentiorem, aequabiliorem, dum simul respiratio est profundior, robustior, lentior, & aequabilior: sed per haec inducitur sanguini illa perfectio, quae requiritur ad optimam coctionem, dum motus humorum celerior fit per vasa sanguinea, cordique propiora, lentior per

(*d*) Sermon. XII. cap. 21. pag. 314. (*e*) Ibidem.
(*f*) H. Boerh. Instit. Med. §. 590.

per vasa lateralia, & a corde remota. Sed constat, assimilationem crudi fieri in majoribus vasis, & in illis chylum sic perfici, ut omnino nostrorum humorum indolem acquirat. Cum ergo somni tempore actio cordis, & vasorum majorum augeatur, simulque increscat respirationis robur, efficacissima hoc tempore fiet transmutatio crudi in coctum, adeoque & perfectissima assimilatio; a cujus defectu proximam podagrae originem pendere §. 1265. demonstratum fuit. Verum vigiliae nimiae, & pergraecationes antea recensitae fuerunt inter podagrae causas; unde apparet, quantum conducat somnus podagricis, qui simul corpus reficit, & vires subministrat, ut exercitia corporis quotidiana sustinere possint. Ideo *Sydenhamus* (*g*) sollicite monet podagricos, ut mature lectum petant, & surgant diluculo. Licet enim idem temporis spatium concedatur somno, magna tamen diversitas est in effectu, si quis vesperi mature quieti se dederit, & per septem, vel octo horas somno indulserit, quam si in seram noctem vigilaverit, & dein partem diei dormiendo transegerit. Hoc & sani, ac robusti homines percipiunt, dum Bacchanalium tempore noctem choreis, diem somno impendunt. Quamvis enim plus solito dormiverint, tamen lassi, & hebetes, muneribusque suis peragendis vix apti, surgunt a longiori somno.

Cum autem & literatos homines, summosque viros, qui reipublicae gerendae praesunt, toties excruciet podagra, monendi sunt, ut matutinas horas arduis rebus agendis impendant tantum, hac lege tamen, ut bihorium supersit exercendo corpori ante prandium. Pomeridianas horas ambulationi, rusticationi, &c. tradant, vel gratis amicorum confabulationibus; vesperi nihil omnino tractent, quod intentam mentis aciem postulet.

Hac vivendi norma adamussim observata, vidi, inveteratam podagram adeo mitem fuisse factam, ut raris, brevibus, nec multum dolentibus paroxysmis tantum sui memoriam revocaret, & ultimum senectutis limitem attingerent aegri, antequam morerentur. Severam lactis diaetam, vel & vegetabilem, absque ullo cibo animali, paucissimi tolerare possunt diu; hanc vero satis commode. Ubi autem morbus nondum inveteraverit, neque corpus crapula, & ingluvie omnino fuerit enervatum, etiam integrae curationis magna spes affulget. *Dabit enim curatio aliis integram sanitatem, aliis raram doloris admonitionem, ne jugi superpositione vexentur* (*h*).

Prudentis Medici erit, non facile promittere integram curationem, imprimis si vel morbus diuturnior, vel aetas jam provectior fuerit. Si enim post talia promissa levem etiam paroxysmum sentiant, penitus immorigeri redduntur, monita Medicorum spernunt, & in pristinum vivendi genus ruunt proni, omnino desperantes de emendatione morbi; quam tamen spondere Medici possunt, si aegri observare velint illa, quae hoc paragrapho laudata fuerunt.

§. 1276.

(*g*) Tract. de Podag. pag. 587.

(*h*) Cael. Aurelian. Lib. V. cap. 2. pag. 562.

§. 1276. **A**D alterum (1274) Usus conducit; 1. Salis cujuspiam volatilis parva dosi diu assumti, mane, antequam quis surgat, cum largo haustu decocti cujusdam lenis, sudorisque, vel madoris expressione levi per horam. 2. Frictio calida cum linteis siccis partium. 3. Usus purgantis serosi, una cum mercurialibus acuti, & addito circa vesperam potu opiato sedante.

Ad §. 1274. patuit, medendi methodum in podagra binis constare partibus, quarum prima per bonam diaetam, viscerumque auctum robur impedit, ne materia morbosa tam facile, nec tam copiose nasci possit in corpore: de quibus omnibus dictum fuit praecedenti paragrapho. Altera pars curationis dirigenda est in hunc scopum, ut illud morbosum, quod incipit colligi, & accumulari in corpore, expellatur tuto, antequam novum paroxysmum producat; vel, si hoc statim integre obtineri non possit, saltem sic minuatur materiae morbosae copia, ut leviora tantum mala efficiat.

Licet enim omnia illa strenue fiant, quae paragrapho praecedenti laudata fuerunt, non tamen statim obtinebitur, ut redintegretur perfecta assimilatio omnium; adeoque adhuc quaedam degeneratio manebit, imprimis in subtilissimis fluidis, quae ultimae, & perfectissimae elaborationis effecta sunt. Illud autem degenerans morbosum cum reliquis humoribus fluit, & ubi copia auctum, vel mora pejus redditum fuit, incipit turbare functiones corporis, sicque signa dare imminentis paroxysmi, uti ad §. 1257. dictum fuit. Illud autem mobosum quandoque de corpore educi, saltem pro parte, patet ex illis, quae §. 1261. dicta sunt: ante paroxysmum enim acris pituita in fauces depluebat, acriores lacrymae oculos irritabant. Ad §. 1272. notatur; acre illud quandoque ad intestina vergere, & dysenteriam facere. Ex quibus omnibus patet, secundum artis regulas tentari posse eductionem materiae podagricae cum humoribus per vasa fluentis. Ubi autem jam stagnat, & haeret ad loca, quae occupare solet materia morbosa, dum paroxysmum producit, non adeo tuto hoc fieri potest, uti ad §. 1273. monitum fuit; de qua re adhuc ad §. 1281. dicendum erit.

Sequentibus autem methodis haec eductio tentatur.

1. Cum materies podagrica in articulis collecta, post toleratos dolores, per diaphoresin exeat de locis, quae occupaverat, uti ad §. 1261. dictum fuit, merito sperari poterit per eandem viam expelli posse de corpore, antequam in artubus fixa haereat. Videantur illa, quae ad §. 1272. habentur.

Solet autem sequenti modo hoc fieri. Quinque, vel sex grana *salis volatilis cornu cervi*, vel alterius similis exhibentur mane post somnum finitum; superpotantur sex, vel octo unciae calidi infusi *ligni sassaphras*, *decocti quinque radicum aperientium*, vel similis potus, in quo tenue aroma dilutum multa aqua adest: quiescunt in lecto per unam, alteramve horam; tunc plerumque incipiunt leni madore perfundi, a quo minime debilitantur, sed potius alacriores se sentiunt. Curavi plerumque, ut pedes, & genua bene tecta essent, & frequen-

quenter sic obtinui, ut hae partes solae sudarent, dum reliquum corpus, minus tectum, leviter tantum perspiraret. Quandoque hoc continuatur per duos, tresve menses, in aliis semel, vel bis in septimana hoc factum fuit, toto tempore, quo a paroxysmo liberi fuerunt, & quidem insigni cum levamine, dum simul & articuli, qui diuturnitate morbi jam obrigescere ceperant, multo flexiliores reddebantur. Ut autem tota cutis tersa, & optime perspirabilis retineatur, balnea laudantur, praecipue si strictae temperiei, & siccioris habitus fuerint aegri: in tumidis leucophlegmaticis corporibus haec minus conveniunt, & a frictionibus totius corporis tales majus emolumentum percipiunt.

2. De insigni frictionum in hoc morbo efficacia dictum fuit ad literam f paecedentis paragraphi.

3. Purgantia serosa, quae & Hydragoga vocantur, sunt talia, quae non tantum sua virtute expellunt illa, quae in cavo tubi intestinalis continentur, verum etiam solvunt humores, & solutos in aquosam tenuitatem per alvum evacuant. In venereis malis curandis, uti postea dicetur, saepe Medici talibus purgantibus usi fuerunt, hoc quidem effectu, ut repetito horum usu aegri pallescant, & multum exhauriantur. Quamvis enim ne guttula quidem sanguinis per alvum exeat, sed mera tantum aquosa colluvies, vividus, & floridus in vultu color, a rubro sanguine pendens, perit, non evacuato sanguine, sed soluto. Notum enim est, quod pars rubra sanguinis sit crassissima omnium, & hinc naturaliter tantum inveniatur in majoribus vasis. Unde etiam talia remedia non tantum ob vim purgantem, verum etiam ob efficaciam solvendi adhibentur. *Celeberrimus Boerhaevius* amico suo *Bassando*, podagrico jam veterano, in literis ad illum datis suasit, ut singulo trimestri tale purgans sumeret, quod componebatur ex *scammonei puri* parte una, & duabus partibus *antimonii diaphoretici*, quod additum scammoneo ejus efficaciam auget, & feliciter in curandis febribus intermittentibus usurpatur, si octo horis ante futurum paroxysmum detur. Grana duodecim scammonei, vel sedecim sufficiunt plerumque in adulto, quamvis aliqua diversitas in variis hominibus observetur, dum quidam facilius, alii difficilius, a catharticis remediis moventur. Tale remedium vocavit *Diaceltatesson* in tractatu idiomate Belgico edito, *Helmontius* (*i*), cujus efficaciam impense laudat, & simul fatetur, quod una cum morbosis faecibus & utilia quaedam evacuet. Cum autem summa illa Adeptorum arcana revelare nefas crederet, saltem voluit utili hoc remedio beare genus humanum. More solito tamen paravit hoc remedium, operoso magis labore, quam quidem opus erat: ex antimonii floribus per salem ammoniacum sublimatis, addito nitro, paravit antimonium diaphoreticum, quod certe minori pretio, & laboris compendio ex puro antimonio, & tribus nitri partibus parari potest. Praeterea *Helmontius* jussit, ut, postquam flores antimonii cum nitro deflagrassent, massa residua sollicite ablueretur, ne quid salsi remaneret; & postea a calce relicta spiritum vini rectificatissimum abstrahebat.

Aeque

(*i*) Dageraad &c. der Genees: onst, pag. 186.

Aeque tutum, & efficax magis inveni illud remedium, si non ablutum adhibeatur iisdem usibus. Solent autem Chemici eo pluris aestimare remedia sua, quo majori labore parata fuerint.

Cum autem argentum vivum, & ex eo parata remedia inter solventia non infimum locum habeant, remedio huic purganti aliquot grana Mercurii dulcis addi solent. Chemici semper magnam spem posuerunt in usu mercurialium, imprimis talium, quae sic cicurata fuerant, vel tam levi dosi exhibita, ut non turbarent corpus, neque molestam excitarent salivationem. Ab arcano tali remedio, quod tamen cognoscebatur ex argento vivo praeparatum esse, podagrico in ipso paroxysmo dato, pedes inceperunt sudare adeo, ut mantilia octies complicata, quibus pedes involverat aeger, intra bihorii spatium penitus madescerent: sequebatur dolorum levamen sensim, ita ut per cubiculum incedere potuerit aeger absque baculo (*k*). Eodem in loco plures memorantur casus similes. Inunctionem parcam unguenti mercurialis, & ejusdem usum internum laudaverunt alii (*l*).

Interim tunc a purgantibus, & aliis solventibus remediis imprimis emolumentum exspectari poterit, si aegri corpus obesius fuerit, & mucosis lentis humoribus plenum. In strictis enim, & macilentis corporibus haec non conveniunt.

Antea ad §. 1271. de purgantium usu in Podagra dictum fuit, patuitque, in diversas opiniones abivisse Medicos, dum quidam omnem omnino purgantium usum damnabant, alii vero etiam in ipso podagrae paroxysmo illa exhiberi jubebant. *Sydenhamus*, uti ibidem monitum fuit, damnabat omnino purgantium usum tam in paroxysmo, quam in tempore intercalari; sed fatetur tamen, quandoque diarrhoeam particularis paroxysmi crisim facere. Metuebat autem, ne purgantibus datis tales nascerentur in corpore turbae, quae silentem adhuc, & tardius venturum paroxysmum excitarent. Postea tamen, uti ad §. 1258. dictum fuit, mitius sensit de purgantium usu; si nempe, post haec exhibita, eodem die vesperi exhiberentur opiata, quae turbas a catharticis remediis excitatas tuto, & feliciter compescere solent.

Cum autem haec purgantia serosa, non tantum evacuando, verum etiam solvendo agant, patet, utilitatem ab horum usu exspectari posse, si prudenter, & cum cautelis memoratis intercalari tempore exhibeantur.

Ob eandem rationem videntur & aquae minerales a Medicis laudatae fuisse. Praecedenti paragrapho ad literam *g*. dictum fuit, *Celeberrimum Hoffmannum* laudasse usum *Thermarum Carolinarum*, quae salem alcalinum continent, sed quae & simul alvum movent. Thermarum Carolinarum, aquarum Egranarum, aliorumque fontium medicatorum usum laudat & *Coste* (*m*); si nempe aeger nondum excesserit quinquagesimum aetatis annum. Monuerat enim *Sydenhamus* (*n*), male cedere aquarum mineralium usum, *si senes fuerint (ut sunt plerumque), & pariter corporis habitu phlegmatico, imbecilloque. In his enim* non-

(*k*) Observ. intéressant. sur la cure de la Goutte &c. pag. 458.
(*l*) Ghisi lettere mediche pag. 110. & seq.
(*m*) Traité pratique sur la Goutte pag. 86.
(*n*) De mictu sanguinis a calculo &c. pag. 709.

nonnunquam naturae vires eousque sunt minutae, & succisae, ut omnino metuendum sit, ne tanta copia aquarum penitus obruantur, ac succumbant. Testatur autem, sibi compertissimum fuisse, plures podagricos intempestivo aquarum mineralium usu periisse.

§. 1277. QUibus equidem remediis, & curandi methodo multum saepe proficitur, etiam in tophacea.

Quamvis nemo dubitet, Podagram difficillimum curatu morbum esse, tamen si omnia haec fiant, quae binis praecedentibus paragraphis dicta fuerunt, magna spes est, superari morbum posse, si nondum penitus inveteratus fuerit: semper insigne levamen sequetur, si penitus debellari morbus nequeat, modo aegri Medicorum praeceptis obedire velint, & dociles se praebeant ad observandas diaete leges; quod non semper impetrari potest a podagricis, qui genio indulgere soliti, & dolorum obliti, saepe aliquot septimanarum cruciatibus redimere malunt licentiam solito more vivendi, sicque se ipsos misere perdunt.

Cum autem pro vulgari axiomate habeatur nodosam podagram penitus incurabilem esse, imo nequidem leniri posse remediis, quidam omnem spem abjiciunt, simul ac vel prima nodorum cretaceorum principia in artubus observant. Neque aegros tantum, sed & Medicos quandoque in tali casu desperasse, vidi. Tamen certissimum est, bona medendi methodo multum profici posse, etiam in podagra tophacea.

Ad §. 1261. pluribus dictum fuit de materia illa, que tophos illos constituit, quibus podagricorum artus toties deturpantur, unde satis constat, neque de talium tophorum resolutione, & dissipatione omnino desperandum esse. Antea ad §. 1269. dictum fuit, *Sydenhamum* observasse per longam, & quotidianam exercitationem corporis tophos veteres, & induratos solutos fuisse ita, ut penitus disparuerint. Notat tamen, tophos, dum & extimam cutim in suam substantiam mutaverant, tunc non fuisse dissipatos: verum tunc, cute rupta, exire solet tophacea haec materies, & postea consolidatur locus; atque solo corporis exercitio cavetur, ne tophi nascantur denuo; cum & duri tales humores a sola hac causa solvantur.

Cum ergo tophacea haec materies antea per vasa fluere potuerit, saepius subliquida reperiatur in talibus tumoribus, motu corporis dissipari possit, non videtur esse indissolubilis calx: nec desunt in arte auxilia, a quorum applicatione sperari potest horum tumorum solutio.

Cum Calx haec, sive Creta podagrica in acidis solvatur facile, & ipsa ossa acido liquore macerata, soluta terrestri materia, abeant in cartilagineam mollitiem, uti ad §. 1261. dictum fuit, tentaverunt quidam acidorum externa applicatione resolvere hos tumores, quae tamen debebant adeo temperata esse, ut cutim non laederent. Dum ex sale marino, addita media parte olei vitrioli, destillatur spiritus salis marini, methodo *Glauberiana*, posuerunt in excipulo olei terebinthinae quantitatem, quae pondere aequabat salem marinum adhibitum: impraegnabatur illud oleum a penetrabili vapore spiritus salis marini, rubrumque colorem acquirebat: hoc oleo inungebantur tophi podagrici,

ut

ut solverentur; quod & satis feliciter quandoque cessit. Penetrabile admodum terebinthinae oleum, cuti dum affricatur, evanescit quasi, se subducens per ipsam cutim; cum autem & acidum salis marini spiritum sibi junctum habet, poterit satis efficaciter in calcem podagricam agere.

Frequentior tamen usus fuit ad tophos podagricos remediorum, quae alcalinae indolis erant. *Galenus* (*o*) pinguem caseum bubulum, casu servatum diu, & ob acrimoniam esui inutilem, maceravit decocto cruris suilli saliti, & applicuit tophis arthritici; hoc effectu, ut, rupta sponte cute, quotidie tophorum particulae absque dolore effluerent; quod idem experimentum postea & in aliis successit. Notum autem est, veterem caseum acris alcalinae naturae fieri, simulque rancescere, si pinguis fuerit; qualis est ille, qui ex lacte non prius ebutyrato paratur. Verum quidem est, quod tophorum materia, rupta cute, exiverit tantum; videtur tamen incepta solutio fuisse, cum *Galenus* scribat, quod effluxerit. *Aëtius* (*p*) paravit pro podagricis pharmacum ex lixivio, & spuma nitri, quod erosivum vocat, quia bullas excitat, & cutem erodit; atque alibi (*q*) commendat calcem vivam, & nitrum pari pondere; ut nempe axungia haec excipiantur, & tophis imponantur. Notum autem est, Veteres sub nitri nomine non intellexisse illum salem, qui hodie in nostris officinis hac appellatione gaudet: multa enim argumenta docent, nitrum Veterum fuisse alcalinae naturae: praeterea novimus, alcalinorum salium acrimoniam augeri multum, si calx viva addatur. *Trallianus* (*r*) ad tophos solvendos laudat, tanquam praestantissimum, & usu probatum, ceratum, quod praeter *Aphronitrum* continebat *lixivium*, *quo piliarii utuntur lanis succidis abluendo.* Cum haec omnia, a Veteribus laudata, alcalina sint, tentavi simile remedium, quod quidem vim acrem igneam habet, sed illud sic diluebam, ut nimia acrimonia nocere non posset, & tamen vim solventem adhuc satis validam retineret.

Consideraveram, ruptorium chirurgorum, sive causticum, potentiale dictum, parari ex sale alcalino, & calce viva, simul combustis valido igne in crucibulo, & fusis; tuncque nasci remedium, quod corpori vivo applicatum escharam mortuam gangraenosam excitat in omni parte, quam tangit; quae dein in putridum liquamen diffluit. Videram, salem alcalinum, calce viva acrius redditum, dein aqua solutum, dare lixivium, quod non tantum pinguedinem, sed & solidam substantiam animalem solvit, dum vegetabilem materiam integram relinquit. Notum est, aurum, quod vestibus ornandis adhibetur, circumvolvi serico undique ita, ut illud totum tegat: ut aurum illud a serico liberent, dum ornamenta detrita, vel maculata repudiantur, illa linteo inclusa decoquunt in tali lixivio, & sic omne sericum dissolvitur, abluitur, & aurum, vel potius argentum auro obductum, purum manet, nec linteum ex vegetabili materia confectum patitur quid damni, dum sericum, animale productum, deliquescit totum.

In

(*o*) De simpl. med. facul. Lib. X. cap. 9. Charter. Tom. XIII. pag. 282.
(*p*) Sermone XII. cap. 27. pag. 320.
(*q*) Ibid. cap. 45. pag. 347.
(*r*) Lib. II. cap. 1. pag. 639. & 641.

In laboris compendium, tartarum crudum in pulverem redactum, cum tripla copia calcis vivae mistum, curavi reponi in furno figulino, in quo validus ignis fatis diu agit: refrigerato furno, massam hanc salinam curavi solvi in aqua; filtro depuratum lixivium inspissabatur in salem; qui clausis accurate vasis servandus est, ne in aëre deliquescat. Hujus salis talem copiam in aqua pura, vel & destillata ex *floribus rosarum*, *sambuci &c.* solvi, ut haec solutio gustata nullum linguae dolorem faceret, vel notabilem saporis molestiam; tunc enim certus eram a cute facile tolerari posse. Linteis hac solutione calida madidis fovebantur tophi podagrici, & quidem pulcro cum effectu: paucis enim diebus quandoque solvebantur. In exostosibus, & aliis difficilibus tumoribus idem profuisse, vidi.

Cum autem in saponis praeparatione sal alcalinus, & calx viva adhibeantur, patet ratio, quare & illius usus laudetur a multis tanquam tutissimus, & efficax simul, imprimis, quia per pingue additum, & intime sali alcalino unitum, obtunditur ejus acrimonia.

A lixivio tamen, modo laudato, satis diluto, effectus magis notabiles observantur. Hinc intelligitur, quare celeberrimi in arte viri toties laudaverint ad praecavendos tophos podagricos, vel etiam curandos alcalina remedia. *Hoffmannus* (*f*) commendat tincturam sulphuris volatilem, ex calce viva, sale ammoniaco, & sulphure paratam, ut charta bibula hac tinctura madefcens imponatur membris affectis, ubi tophi metuendi erant. Et alibi (*t*), ad tophos discutiendos in senili, & inveterata Podagra, tanquam praesentissimum remedium commendat *balsamum sulphuris antimoniatum*; quod ex sale scoriarum reguli antimonii simplicis, superinfuso oleo terebinthinae, & juniperi paratur.

Verum Chemia docet (*u*), in praeparatione reguli antimonii, tartarum & nitrum cum antimonio in crucibulo fusa, mutari in salem alcalinum acrem, qui partem sulphuream antimonii in se rapit, & sibi unit, dum pars metallica fundum petit. Adeoque balsamum illud sulphuris antimoniatum vires salis alcalini, & quidem satis acres in se habet.

§. 1278. AD summam doloris in loco saevitiem temperandam, urgente summa necessitate, Opiatis internis, copioso seri lactis, similisve potu calido, externis Emollientibus, Anodynis, Calidis, quin verberatione cum urticis, inunctione balsami sulphuris Therebinthinati, inustione cum Lino, utendum saepe est.

Certe, dolor si abesset, vel si lenis, & tolerabilis foret, podagrici pacato satis animo morbum ferrent. Unde invicta dolorum regina, podagra, uti §. 1273. dictum est, apud *Lucianum* (*v*) in haec verba erumpit:

Ve-

(*f*) Medic. ration. & systém. Tom. IV. sect. 2. cap. 11. pag. 531.
(*t*) Ibid pag. 536. (*u*) Herm. Boerh. Chem. Tom. II. pag. 507. & seq.
(*v*) Tom. III. pag. 664.

Verum dolor mihi malorum adjutor est.
Nihil ego namque sum, si ab hoc relicta sim.

Sed quandoque tanta est in hoc morbo dolorum acerbitas, ut omnem humanam patientiam superet: unde miseri Medicum, amicos, adstantes conjurant, ut aliquod saltem horum tormentorum levamen ipsis concilient, parati quaevis tentare, modo ab his vel minima leniminis spes affulgeat. Unde infinitus fere remediorum crevit numerus. *Aegrotos namque sibi ipsis remedia parare urgens impellit calamitas* (*x*). Cum autem acutissimi illi dolores circa auroram sponte soleant minui, aegri toties adscribunt remediis effectum, qui ipsius morbi indoli tribuendus erat; uti antea pluribus dictum fuit.

In capitulo de *Dolore* ad §. 228. 229. patuit, binis modis dolorem leniri posse, sublata nempe doloris causa, vel ablato doloris sensu, quamvis causa maneat. Utramque hanc methodum in podagra tentaverunt Medici; quandoque & aegri.

Prior methodus semper tutissima est; sed in podagra non semper obtineri potest: morbosa enim materies, doloris causa, sensim sic subigitur, ut per diaphoresim exeat ex locis, quae occupaverat (§. 1261.); & dum haec materies sic mutatur, dolor immaniter saepe excruciat. Praecipua autem ad dolorem remedia sunt, lenire omnem acrimoniam, laxare dolentes partes. Juscula carnis vitulinae diluta, serum lactis tenue magna copia potatum, infusa diluta emollientium herbarum, & plura similia, laudantur, & prosunt, dum omne acre diluunt, & obvolvunt, solidasque partes laxant; sed tamen promtum, & subitum doloris lenimen non praestant. Sed & externa similia applicuerunt, & variis quidem modis, ac formis. *Aretaeus* (*y*) testatur, pervulgatum fuisse suo tempore remedium ad dolorem tollendum, si capra *iride herba* pasceretur ad satietatem; deinde post digestionem alimenti hujus perfectam, mactaretur capra, & dissecti statim animalis abdomini adhuc calenti immittentur dolentes pedes. Aliis in locis saepius monitum fuit, acerbos dolores felicissime leniri vapore calido, subpingui, qui ex recenter occisi animalis abdomine exhalat. Verum miseri aegri, dum saevis illis doloribus cruciantur, nullum dolentium pedum motum, imo ne levissimum quidem attactum ferunt; nec stragulorum incumbentium pondus: hinc non video, quomodo dolentissimis membris applicari posset hoc fomentum, licet ex propria sua natura utile foret. Topica illa externa remedia, vel noxia, vel saltem inutilia damnavit *Sydenhamus* (vide §. 1273.). Pulticulam ex pane in lacte decocto, addito *croco*, & pauco *oleo rosarum*, sibi utcunque profuisse testatur quidem, ita tamen, ut in paroxysmi dolentis initio nihil omnino juvaret: unde postea per multos annos nullum omnino remedium externum applicuit. Imo *Coste* (*z*) cataplasmatum usum, ut dolores leventur, non tantum inutilem, sed & noxium damnavit, mollique panno laneo tantum texit dolen-

(*x*) Aret. de curat. morbor. diuturn. Lib. II. cap. 13. pag. 134. (*y*) Ibidem.
(*z*) Traité pratique sur la Goutte pag. 64.

lentes partes; & expertus fuit, perspirationem sic optime promoveri, per quam dolores leniuntur.

Superest hinc fere tantum, ut doloris saevities leniatur, doloris sensum tollere, manente ejus causa: hoc autem duplici modo effici poterit (vide §. 229.); nempe sensorium commune obtundendo per vim remediorum narcoticorum, vel nervos dolentes ineptos reddendo ad sensum. *Sydenhamus* (*a*), licet in aliis morbis plurimis satis audacter uteretur opiatis, tamen ad dolores podagricos leniendos minus frequenter illa adhibuit. Monet enim: *si igitur dolor admodum saeviat, aeger rectius sibi consulet, se in lecto continendo, donec is aliquantisper remiserit, quam si Anodynis utatur: attamen haud abs re fuerit, laudani pauxillum vesperi sumere, si dolor patientiam multum vincat; aliter melius omittetur.* Si autem intolerabilis dolor opiatorum usum omnino poscat, sic tegenda sunt haec remedia, ut aeger nesciat, se illis uti: ubi enim semel expertus fuit illud solamen, illo nunquam carere vellet, etiam in mitiori dolore. Verum ad §. 1273. inter causas, quae impediunt materiae podagricae jam adultae defluxum ad loca sua, numerabatur & imprudens usus narcoticorum; podagrici autem, dum saevos dolores patiuntur, illos saepe redimere vellent vitae etiam periculo; unde Medici monita spernerent, & proprio marte opiata remedia sumerent; quod non semel contigisse novi.

Veteres Medici narcotica remedia applicuerunt exterius quandoque, ut saevum lenirent dolorem; sed videntur semper inde aliquid mali metuisse. *Aëtius* enim, uti antea ad §. 1273. dictum fuit, immodicum partis dolentis calorem voluit minuere horum applicatione; quod cum saepe horae spatio contingere posset, ilico haec jussit removeri, & alia applicari. *Trallianus* (*b*) pariter, dum in dolore urgente *crocum, succum coriandri, glaucium, cum exiguo opio*, applicari posse dixerat, mox subjungit: *Caeterum sciendum est, epithematum, & unctionum, quae torporem inducunt, liberaliorem usum cavendum esse, ut quae magis offendant, quam juvent. At si, ob vehementem dolorem aestumque, ipsis uti cogamur, animus deligenter adhibendus est, ne hujusmodi auxilia diu incumbere permittamus: verum sive unctiones, sive pharmaca, esse, quae adhibentur, contigerit, conandum est statim, simul atque fervor doloris finierit, ipsa prorsus auferre.* Omnibus his nervi ad sensum inepti reddebantur tantum, dum causa doloris intacta manebat. *Servius Clodius*, uti dictum fuit ad §. 1273., veneno perunxit pedes, & sic obtinuit, ut omni sensu postea caruerint.

Antea, ubi ad §. 229. de doloris remediis agebatur, dictum fuit, *Hippocratem* scarificationes profundas, imo & ipsam inustionem locorum dolentium suasissime, tanquam certissimum ad pertinacissimos dolores remedium. Facile patet, sic discindi, vel per ignem destrui nervos dolentes. Dictum fuit tunc de molli *Artemisiae* lanugine, qua utuntur in Asia frequentissime, dum cauterium actuale applicare volunt corporis partibus, quod longe tardius agit ferro candenti, sed etiam multo mitius. Linum crudum adhibuit *Hippocrates* (*c*) ad similem usum. Verum quidem est, *Artemisiae* lanuginem, *Moxam* vo-

(*a*) Tractat. de Podag. pag. 601. (*b*) Lib. XI. cap. 1. pag. 609.
(*c*) De Affection. cap. 8. Charter. Tom. VII. pag. 630.

vocant Asiatici, dum comburitur supra partem, non semper destruere nervos, sed agere per humorum eductionem ex parte dolente, dum ignis actuosa vis agitat omnia. In *Miscellaneis curiosis* (*d*) habetur notabilis casus utilitatis hujus remedii in doloribus podagricis sedandis. A patre, & avo podagricis morbum haereditarium deducebat reverendus vir; ille decumbebat solito vehementius in *Batavia* urbe, Indiae Batavae Metropoli: dolorum levamen non tantum, sed & integram morbi curationem promisit mulier Inda, modo levem inustionem pati vellet. Renuit primo, sed crescentibus doloribus admisit tandem. *Moxae* particulam, piso non majorem, digitis in coni formam aptabat haec mulier, dein basin coni imponebat cuti eo in loco, ubi dolor maxime urgebat: tunc bacillis aromaticis ardentibus incendit coni apicem: pars *Moxae* in cineres vertebatur, pars manebat affixa cuti, quam in cineres comburi impediebat humiditas, quae de cute exibat: haec ustio per *Moxam* aliquoties, plerumque tantum ter repetitur; & tota operatio absolvebatur dimidiae horae spatio, licet ipsi pluribus locis hoc remedium applicasset. *Motum humorum intercutaneum, celerrimum, sensu, & oculis se deprehendisse, ait; dolores vero omnes confestim cessasse; odorem interim tetrum exspirasse locum affectum, perhibet; inde mox incidisse somnum diuturnum, quo per septimanas aliquot caruerat: altera die experrectus praeter tumorem pedum nihil sensit mali; sed & illi mox detumuerunt.*

Subitum illud, & insigne levamen absque ullo damno secuto, sensus ille motus subcutanei, teter exhalans odor, docere videntur, dolorem sublatum fuisse, non per retropulsionem materiae podagricae, sed per ejus integram evacuationem, dum morbosa materies, mota per ignem, exibat per cutis vasa, & tetro odore (vide §. 1261.) nares feriebat. Omne illud morbosum, quod artubus impactum fuerat, inde exivisse, confirmatur ex eo, quod per viginti & septem menses a Podagra liber vixerit. Character autem morbosus podagrae non erat deletus; fatetur enim se deinceps, quamvis leviter, eodem morbo laborasse. Postea, cum acuta febre periculose decumberet, morbus in Podagram vehementiorem desiit; & quidem magno aegri gaudio, cum certus esset de doloris levamine. Testatur simul profuisse omnibus, quibus autor fuit, ut hoc remedio uterentur.

Facile autem patet, totum hunc effectum soli ignis actioni tribuendum esse, non vero virtuti medicatae, quam Moxa, vel bacilli aromatici, quibus incenditur, possident. Simul etiam apparet, sic non deleri podagrae causam, sed tantum dissipari citius materiam morbosam, quae ad artus deposita, saevos adeo dolores excitat. Licet Moxae usui minus favere videatur *Sydenhamus* (*e*), & *Hippocratis* ustionem per linum crudum eandem utilitatem praestare credat merito, fatetur tamen sequentia: *Haec partis affectae ustulatio aliquid pollicetur* (*quod & efficere quandoque possit*) *ad doloris commitigationem, evocata scilicet fomitis morbifici parte subtilissima, ac maxime spirituosa, in articulum jam depositam. Attamen beneficium ab hoc remedio parvum, cum indigestionem, quae* Po-

(*d*) Decur. I. an. 6. & 7. pag. 319.

(*e*) Tractat. de Podag. pag. 602.

Podagrae causa est antecedens, nullo modo attingat, fugax esse oportet, & breve: Multum tamen est, tuto posse leniri acerbum dolorem, & materiam podagricam dissipari. Hoc enim facto, possunt adhiberi omnia illa remedia, quae ad indigestiones tollendas, & viscera roboranda fuerant commendata ad §. 1275.

Neque adeo formidandus videtur *Moxae* usus, cum vel pueri, teste *Kaempfero* (vide §. 229.); in Asia absque ullo ejulatu hoc tolerare soleant, uti centies vidit. Applicui proprio femori longe majorem *Moxae* conum, & facile tolerare potui illum dolorem. Gliscit enim sensim ignis per Artemisiae lanuginem, sicque gradatim augetur calor, donec sensim auctus tolerabilem satis ustionis sensum faciat: forte podagrici minus doloris percipiunt a tali ustione, quae in cutim agit, dum saevior dolor urget cuti suppositas partes. Dixerat *Hippocrates*, quod *duobus doloribus simul obortis non in eodem loco, vehementior alterum obscuret*; cujus textus mentionem feci ad §. 650. 3.; ubi etiam quaedam de *Moxae* usu habentur.

Quomodo autem *Moxa* ex *Artemisia* paretur, apud *Kaempferum* (*f*), & *ten Rhyne* (*g*) videri potest.

Forte, ad eundem effectum obtinendum, quidam Medici tentaverunt dolores lenire per talia remedia, quae ignea acri vi pollent, & cutim sanam, cui applicantur, inflammant, hac spe, ut motâ per haec materies morbosa citius dissipari posset. Sicut apud *Trallianum* (*h*) describitur Emplastrum, sive Ceratum, in quo praeter *Nitrum Alexandrinum* etiam *Euphorbium* invenitur. *Etenim summam cutim discutit, & vellicat, trahitque ex alto, quae impacta sunt, & discutit, & dolorem exscindit.* Imo ipsum *Euphorbium*, adeo calidum, & acre, cum oleo, & cera coctum, adhibuerunt; *Sinapi*, tritum cum aceto, & ficubus, Vesicantia ex cantharidibus parata, & alia (*i*): certe omnia haec remedia acerrima sunt, dolorem faciunt, cutim inflammant, adeoque dolorem levare nequeunt, nisi quatenus materiam morbosam dissipare valent. Unde nec probat illa *Trallianus*, metuens, ne, subtiliori parte dissipata, reliquum tanto fixius haereret.

Balsami sulphuris terebinthinati inunctionem laudaverunt multi; quod pariter penetrabile, & satis acre remedium est, sed & gravi odore molestum. Forte ab oleis stillatitiis fragrantium aromatum, *cinamomi*, *caryophyllorum*, & similium, idem posset exspectari effectus, imprimis, si saponaceo quodam remedio permiscerentur, & sic diluerentur, ut nimia acrimonia nocere non possent. Olea enim haec stillatitia adeo acria sunt, ut, si sola inungerentur, cutim urerent. Tale remedium describitur (k), quod ex *oleo terebinthinae*, *sale tartari*, *sapone veneto*, simul mistis, paratur, addita aliqua copia *spiritus matricalis*, aut *juniperi*: usus tempore unciae hujus remedii addebantur guttae quinquaginta olei *Coelilaban*; quod, ex Asia allatum, creditur, ex radicibus arborum nucis moschatae, & caryophyllorum destillari. Cum autem admodum aromaticum sit hoc oleum, videtur ejus defectus oleis Macis, & Ca-

(*f*) Amoenit. Exotic. pag. 592. &c. (*g*) De Arthritide pag. 108. (*h*) Lib. XI. cap. 1. pag. 623. (*i*) Ibidem pag. 625. (*k*) Haerlemsche Maatschappy Tom. II. pag. 7. & seq.

Caryophyllorum stillatitiis posse compensari. Felix successus, & satis celer, dum tale remedium dolentissimae patellae inungebatur, describitur (*l*).

Omnia haec irritando, movendo, calefaciendo, quandoque & solvendo, agunt; & si materia morbi his educi de corpore possit, prosunt; sin minus, dolorem augent, atque etiam nocere possunt: *Urticarum* stimulus, molestum dolorem faciens, in Paralysi curanda §. 1069. laudatus fuit; nemo autem podagricus, dum ob doloris saevitiem vel minimum attactum horret, ferre posset verberationem urticis factam.

§. 1279. Caeterum non aliter usurpanda, quin summopere metuatur citior induratio loci affecti, mobilitatisque jactura.

Enumerata fuerunt praecedenti paragrapho illa remedia, a quorum usu lenimen dolorum factum fuisse, constat. Videmus tamen, Medicos, qui haec commendaverant ad sedandum dolorem, jussisse, ut statim auferantur, sive calidae, sive frigidae indolis haec remedia fuerint. Sic *Trallianus* (*m*), postquam enumeravit pharmaca, quae, torporem inducendo, dolorem minuunt, dicit: *Universa namque haec, diutius inhaerentia, torporem, & movendi difficultatem in articulis excitare solent*. Et, postquam de calidis, & acribus remediis egit, addit: *Nocent enim maxime, etiamsi lenire videantur &c.: Nam id, quod tenue est, solum per illa exhalat, crassum autem, & terrestre relinquitur, ut quod manere, & infigi articulis, ac adhaerescere compellant &c.: nam omnes solis adeo acribus medicamentis, quae nihil habeant emolliens, usi, praesertim initio, & cum urgeret copia, articulos nacti sunt difficiles ad motum, & post longum tempus eo revertentes, ut potuerint incedere*.

Antea ad §. 1273. dictum fuit, *Sydenhamum* & in se ipso, & in aliis observasse, quod dolor esset acerbum illud remedium, quo natura utitur, ut materiam morbosam, ad artus delatam, maturet, & aptam reddat, ut possit diaphoresi partis affectae exire tuto. Hinc, quamdiu aegri acriter dolebant, nil metuebat, & promittere audebat illis, quod eo diutius a paroxysmo liberi forent, quo doluissent acrius. Verum ubi vix dolebant, sed potius aegritudine molesta afficiebantur, tunc metuebat funestum morbi exitum.

Haec erat ratio, quare nonnisi coactus intolerabili dolorum acerbitate, recurreret ad illa, quae dolorem lenirent, semper suspicans, ab horum usu quid discriminis sequi posse.

Mollem pulticulam, quam pedibus suis dolentibus applicuerat, tandem neglexit omnino, cum parum inde sentiret emolumenti. *Coste*, uti dictum fuit, omnia topica repudiavit; solo panno laneo contentus, ad molliter tegendos dolentes artus, & ab aëris ambientis frigore muniendos, ut tanto melius perspirarent. Imo observatum fuit, citius plerumque obrigescere articulos, dum fomentis, unguentis, emplastris, aliisque similibus dolentes artus tegunt. Videantur & illa, quae ad §. 1261. habentur.

Magna ergo prudendia opus est, ut tuto leniri possint Podagrae cruciatus.

§. 1280.

(*l*) Haarlemsche Maatschappy Tom. IV. Berichten pag. 22.
(*m*) Lib. XI. cap. 1. pag. 600.

§. 1280. **M**Aximum vero cuique remedium, quod oppositum illi caussae, unde originem duxerat morbus (1255. 1258.).

In binis paragraphis hic citatis enumeratae fuerunt causae, a quibus Podagra origninem ducit, uti etiam illae, quae silentem adhuc paroxysmum excitant, qui sine his serius advenisset. Sponte patet ergo, omnia illa vitanda esse sedulo, si quis morbi levamen, vel & curationem obtinere velit. Illa enim, quae in robusto, & sano corpore originem potuerunt dare morbo, illo certo augebunt, dum jam adest. Omnes Medici hic uno ore fatentur, quod raro Podagricos adeo morigeros monitis suis experiantur, ac quidem oporteret. Longa inter paroxysmos intervalla, quae saepius observantur incipiente morbo, efficiunt, ut morbum fateri nolint aegri, sicque inani spe lactentur: & licet se mystas invictae dolorum Reginae fateantur, plures tamen sunt, qui genio indulgere malunt, & ad vina perdenda nati, comessationibus, pergraecationibus quotidie operam dare; quam sobria vivendi norma diros quotannis ingravescentis mali cruciatus redimere. Dum a doloribus liberi sunt, Medicos monentes rident: interea morbus altas radices agit, viscerum functiones magis magisque labefactantur, aetas ingravescit, & si tandem resipiscere velint, serius sapiunt; nam si ulli morbo, certe Podagrae, applicari poterit sequens monitum.

Principiis obsta, sero medicina paratur,
Cum mala per longas invaluere moras.

§. 1281. **S**I autem materiae podagricae introversae signa adsint (1273.), sine ulla mora tentanda est ejus expulsio in juncturas: ergo statim applicentur femoribus larga vesicatoria; locis, dolere assuetis, fomenta aromatica salina tepida; fiat deambulatio, vel motus magnus in rheda; sumatur larga copia decocti alicujus aromatici sudoriferi, vel, hoc non juvante, vini Rhenani generosi; his dein factis, dolore incipiente, in calidum lectum repositus, & opertus sudet.

Antea ad §. 1273. dictum fuit de signis, quae docent, Materiam podagricam jam maturam praesto esse in corpore, nec tamen deponi ad illa loca, quae tempore paroxysmi occupare solebat eadem haec materia. Omnia tunc, quae contingunt nova, peritus Medicus semper suspecta habet, licet levioris momenti esse videantur. Vidi aliquoties, tussim catarrhalem, verno tempore incipiente, plurimos occupantem absque multo periculo, in Podagricis cito in periculosam peripneumoniam degenerasse, dum solitus paroxysmus in procinctu jam esset. Si ergo Veterani Podagrici diu fuerint a Paroxysmo liberi, semper metuendum est, ne quid sinistri lateat, imprimis si hoc mali levamen non possit tribui bonae dietae, & methodo medendi, de quibus dictum fuit. Omni tunc artis molimine tentandum est, ut doleant artus, sicque materia morbi, quae tanto cum discrimine viscera occupat, ad solita loca derivetur, atque acri dolore vitae periculum redimatur. Aegri laetantur saepe, quod

solito diutius ab his cruciatibus liberi vivant, imo pessime debacchantur quandoque in Medicos, dum suspicantur, illos tentare, ut redeant dolores. Interim nulla, praeter hanc, tuta medela superest.

Si ergo signa §. 1257. enumerata adsint, vel & tales causae praegressae fuerint, quae paroxysmos accelerare solent, nec sequatur dolor artuum, sed anomala symptomata, anxietates, tormina abdominis, vomitus, singultus, laterum dolores, respirationis difficultas, somnolentia major, deliria, angina, &c. appareant; illico efficaci medela succurrendum est, cum ingens periculum immineat.

Antea ad §. 134., ubi de cura obstructionis agebatur, dictum fuit de illis, per quae efficacia remediorum ad quaedam loca corporis derivari, attrahi, & propelli possit. Ad §. 859., & 860., dictum fuit, quomodo morbosa materies, quae, antea pulmonem gravans, jam mobilis reddita, determinari possit ad varia corporis loca, dum sic disponuntur haec loca, ut minus resistant, plus trahant; quod laxatione, & stimulo imprimis obtinetur, dum simul levi, fluido, blande aromatico, paullulum vinoso victu sustinentur non tantum, sed & augentur vires.

Statim hinc applicantur femoribus larga vesicatoria, quae quotidie leviter irritanda sunt, ut pergant haec loca plorare lympham, & perpetuus stimulus maneat. Plantis pedum applicatur *Sinapismi*, vel & *Emplastrum de galbano*. Foventur & utiliter pedes vino *Rhenano* infuso cum recenti ruta, addita ad libram vini media uncia *salis marini*. Deambulatio, vel & vectio in rheda, si vires sufficiant, & faveat tempestas, pariter prosunt; caeteroquin decubitus in lecto, bene tecto corpore, disponit ad blandam transpirationem; quae juvari poterit, potando copiam calidi infusi cujusdam leviter aromatici, quale est infusum *ligni sassaphras*; *trium santalorum*, decocti *quinque radicum aperientium*, vel similis, in quo blandum aroma copiosa aqua diluitur. Eidem scopo & servit fragrans vinum, quale Rhenanum est, imprimis si vires langueant in veteranis jam Podagricis, omnium maxime, si largiori vini usui dudum assueti fuerint. Contigit, ut veteranus Podagricus, strenuus potator, decumberet: pedes vix dolebant, sed aderant anxietas, nausea, levia ventris tormina, una cum debilitate. Medicus vini usum prohibuerat. Accessit aegrum amicus, hilaris olim conviva, cum quo saepius Baccho litaverat, qui illico omnia remedia amoveri jussit, & horum loco propinavit binas libras vini Rhenani generosi, hoc effectu, ut post paucas horas acriter quidem dolerent pedes; sed reliqua mala symptomata omnino evanuerant. Unde, doloribus mane jam imminutis, accedentem Medicum falso derisit aeger, vinum Podagrae specificum remedium jactans. Fatetur *Sydenhamus* (*n*) sequentia: *Multa egomet expertus sum in postremorum annorum paroxysmis ad mitigandum hoc symptoma* (*ventriculi nempe debilitatem*, *ac languorem cum ventris torminibus tanquam a flatu*) *nihil vero aeque votis respondit*, *ac vini Canariensis haustulus subinde deglutitus*, *languore*, *atque aegritudine urgentibus*: *neque vel vinum Gallicum rubrum*, *vel theriaca Andromachi*, *neque aliud quodlibet e cardiacis mihi hactenus notis pares habet vires*. Vini autem usum in simili casu laudavit & *Coste* (*o*); imo & acria aromata addi posse voluit. Ubi in Podagrae paroxysmo sentiebat molestum in ventriculo spasmum, aliquot guttulas olei stillatitii *Macis*, vel *Cinnamomi*, ex vino Hispanico sumebat, hoc effectu, ut statim

(*n*) Tractat. de Podag. pag. 598. (*o*) Traité pratique sur la goutte pag. 66. 67. 68.

ſtatim ſedaretur ſpaſmus, ſomnus ſequeretur, & blanda tranſpiratio.

Ubi vero gravius aliquod ſymptoma, inducias haud ferens, ex retroceſſu materiae podagricae ſubito oritur, ita ut mortem minitetur, tunc nec vino, nec reliquis artis praeſidiis confidebat *Sydenhamus* (*p*): ſed ſtatim confugiebat ad Laudanum liquidum, cujus viginti guttas propinabat; *modo non caput, ac partes naturales, vel vitales ejuſmodi malum impeteret*. Juſſitque ſimul, ut aeger in lecto ad quietem ſe componeret. Si enim pulmones v. g. invaderet materies podagrica, tunc tractabat morbum, ut Peripneumoniam, ſanguinis miſſione &c. (*q*), ut antea dictum fuit. Dum a retrogreſſa Podagrae materia ventriculus afficitur, dolor horrendus ſequitur, cum vomendi conatu, ſed irrito; & in tali caſu illico viginti guttas Laudani liquidi exhibendas ſuadet *Coſte* (*r*); imo militi miſerrime ſic affecto, valide convulſo, cum ſudoribus frigidis, dedit triginta guttas. Mox, his aſſumtis, ſolet vomitus copioſae materiae biloſae ſequi, cum levamine ſubito. *Sydenhamus* (*s*), dum dolor artuum evaneſcebat, ſuccedente aegritudine ingenti, cum vomituritione, & aliquali ventris dolore, ſtatim aliquot libras cereviſiae tenuioris, vel alterius ſimilis potabat, & quam primum totum hoc ingeſtum vomendo rejecerat, guttas octodecim Laudani liquidi cum hauſtu vini Canarini ſumebat, in lecto ad quietem ſe componens: teſtatur autem, quod ſe ipſum hac methodo ab imminente morte aliquoties liberaverit.

Simul ac autem illi ſpaſmi ventriculi, & inteſtinorum remittunt, ſi bene tectus in lecto calido teneatur aeger, tota cutis incipiet caleſcere, madeſcere, & fauſto omine largus ſudor ſequetur, ſub quo omnia mala levantur, & conſueta loca dolor occupat brevi, moxque omnia anomala ſymptomata ceſſant, ſic ut aeger, qui brevi periturus credebatur, ſaepe intra paucas horas in vado ſit, ſed ſimul ut plurimum acrem ſatis dolorem podagricum tolerare debeat.

§. 1282. Quae ſi quis omnia conſideret, videt difficultatem ſummam curandi hujus morbi: tum rationem, cur in renovantibus hujus medelam quaeſiverint ſummi & Medici, & Chemici? cur Lac, & quouſque ſanet? an ſit acor ſpecificus cruore conceptus mater podagrae? quae ſit ratio nodi, tophi, cretae podagricorum? Cur miſerrima ſit, quae ſine tumore, podagra? cur mitior tumens? cur dolor tandem deſinat in podagricis; cur, quamdiu diriſſimus dolor in paroxyſmis, ſerena, eaque longa intervalla ſint? Cur ceſſante doloris ſaevitie, dein vix unquam integre liber ſit aeger? an ullum abſorbens alcalinum ſpecificum ſit, quod podagram radicitus exſtirpet? Cur Machina Statica Sanctorii ſumma directrix, & index futurorum, & faciendorum in podagra? Caeterum podagram, ſpiritui vitae inhaerens, in humore articulorum tenuiſſimo, & in ſemine ipſo tantum ſe prodit violentis effectibus.

Si

(*p*) Tractat. de Podag. pag. 598. (*q*) Ibid. pag. 599. (*r*) Traité pratique ſur la goutte pag. 72. (*s*) De mictu ſanguin. pag. 706.

Si omnia, hactenus dicta de hoc morbo, considerentur, evidenter patebit difficultas curationis integrae, & radicalis Podagrae. Dolorem enim lenire, imo & tollere in Paroxysmo, non est curare Podagram: vafri Agyrtae hoc persuadent credulis aegris, & pecunia accepta abeunt, parum solliciti, quid imposterum fiet. Uti enim optime dixit *Helmontius* (vide §. 1256.); Non quod dolet, non quod ardet, non quod tumet, Podagra est, sed sunt hujus producta. Ille, qui Podagram se curare posse credit, debet tollere posse istam causam praedisponentem, istum characterem morbosum, qui ex parentibus transit in progeniem, per longam annorum seriem silens dormit nullo se manifestans signo, donec determinato vitae tempore actuosus fiat, & dolentem morbum producat. Eadem illa causa praedisponens, licet nullus in tota familia Podagrae obnoxius fuerit, producitur, dum Baccho, & Veneri imprudenter indulgent nimis; uti etiam ab aliis causis, quae §. 1255. enumeratae fuerunt. Morbus tamen, in sobrie viventibus per haereditatem natus, & in illis, qui dissolutissimo vivendi genere illum contraxerunt, idem est. Possunt silere diu Paroxysmi, dum lactea diaeta utuntur; sed manet tamen character ille morbosus, qui saevum Paroxysmum excitat, simul ac mutatur vivendi ratio. Unde *Sydenhamus* dicit (vide §. 1268.), quod lateat adhuc in *Democriti* puteo radicalis illa Therapeïa, qua quis etiam a Diathesi ad hunc morbum liberari posset.

Difficultatem curae auget, quod Podagra senes frequentius infestet; uti etiam, quod raro Medicorum monitis obsequiosi vivere velint Podagrici: de qua re jam *Aretaeus* conquerebatur, uti ad §. 1258. dictum fuit.

Cur renovantibus &c. Sydenhamus, ut ad §. 1260. dictum fuit, totam corporis substantiam in morbi fomitem tandem converti, credidit. Ideo monet (vide §. 1268.), illum, *qui Podagrae curam molitur*, *debere totius corporis habitum immutare*, *atque illud ad pristinam constitutionem refingere*. Altricem partium facultatem in toto corpore labefactatam esse (vide §. 1265.), *Aegineta* statuit. Hinc omnia renovanda crediderunt in corpore, ut Podagra radicitus exstirpari posset. Notum est, quantam spem posuerint Veteres Medici in *Hellebori* usu, dum in difficillimis morbis praesens conditio corporis debebat integre mutari. Sed *Aretaeus* (vide §. 1268.) *Veratrum*, quod magnum remedium vocat, commendabat Podagricis. Chemici, uti eodem loco dictum fuit, confidebant Arcanis suis, quae ad intima spiritus vitalis scrinia pertingere posse, credebant, ut ibi characterem seminalem Podagrae delerent. Nihil citius, nec efficacius omnia in corpore humano mutat, quam subitus, & validus animi affectus. Sed & hoc modo Podagram sanatam fuisse, legitur (vide §. 1258.).

Cur lac, *& quo usque*, *sanet*? Non tollit characterem morbosum, sed causas excitantes cavet, cum humor animalis, jam in corpore paratus, facile superari possit a debilioribus etiam visceribus, & sic corpus nutrire. Hinc quamdiu diaeta lactea utuntur, a paroxysmo liberi manent; qui tamen redit, & acrior plerunque, simul ac, lactis pertaesi, incipiunt aliis cibis uti. Videantur illa, quae de lactis usu habentur ad §. 1275. γ.

An sit acor &c. Ad §. 1263. dictum fuit, quod in Podagra merito culpari

possit

possit major humorum acrimonia, viscitati juncta. Praeterea ibidem probatum fuit, miro satis exemplo, acria in corpore podagrico latere posse per plures menses, non evacuata per solitas excretiones, sed accumulata magis magisque, tandem impetu quasi facto, simul & semel expulsa fuisse. Cum autem vinorum acidulorum, alborum, & aliorum acidorum usus nimius §. 1255. inter causas Podagrae numeretur, & acerrimi acidi vomitus levaverit subito quandoque furentis prae dolore Podagrici tormenta, non potest negari, acidam acrimoniam aliquando in hoc morbo adesse. Neque tamen acorem pro universali Podagrae causa haberi posse, antea §. 1275. *ß.* demonstratum fuit. Quandoque enim sudor foetidus admodum, nullo modo acidus, argentum maculis inficiens, dolentibus artubus exit, cum insigni levamine. In quo casu (vide §. 1261.) septica acrimonia potius incusanda videtur.

Quae sit ratio nodi, tophi, cretae Podagricorum? De his videantur illa, quae ad §. 1261. habentur, ubi satis prolixe de omnibus his dictum fuit.

Cur miserrima sit &c. Quia tunc in minimis vasis causa doloris haeret, quae distenta summos dolores excitant. Quamvis autem rarius observetur Podagra, cujus Paroxysmus absque ullo tumore artuum dolentium decurrat, tamen certum est, in initio Paroxysmi partem affectam non tumere, nec cutis colorem mutari, tuncque dolorem esse acerrimum; qui tamen levatur, simul ac pars tumere incipit. Dum in *odontalgia* fibrillae minimae nervosae, per dentis substantiam dispersae, summum dolorem faciunt, simul ac gena tumere incipit, dolor levatur. Videantur illa, quae ad §. 1261. dicta sunt.

Cur dolor tandem desinat in Podagricis? Quamdiu vires integrae valent materiam morbosam fortiter derivare versus loca solita, dolores validi sunt: ubi vero per senectutem, & morbi diuturnitatem languescunt vires, tunc vix dolent amplius, sed aegritudine potius conficiuntur. Unde tunc illud dolorum levamen non significat morbi imminutionem, sed virium languorem. Videantur illa, quae §. 1261. de hac re dicta fuerunt, uti etiam ad §. 1273.

Cur quamdiu dirissimus dolor &c.: Quia tota materia morbi in artus disploditur, & ibi maturata, redditur apta, ut integre expellatur de corpore; adeoque integra redit sanitas; & majus requiritur temporis spatium, ut denuo sufficiens colligatur materies, quae novum paroxysmum producere valet.

Cur cessante doloris saevitie &c. Quia vires non sufficiunt amplius, ut omnis materia morbosa deponatur ad artus; hinc manet fomes morbosus, nec amplius integre dissipatur. Unde perpetuos fere, sed leves, dolores sentiunt, & tantum fere vivunt, ut miseri sint; donec aegritudine perpetua debilitati pereant; vel materies morbi viscera occupet, & finem miseriis his imponat.

An ullum absorbens &c. Chemici, qui saepe nimis praecipites fuerunt in condendis regulis universalibus ex paucis, & singularibus experimentis, cum vidissent Podagrae, ex acidorum abusu natae, insigniter alcalina profuisse, concluserunt, his solis omnem Podagram curari posse. Verum demonstratum est, non semper praedominari in hoc morbo acidam acrimoniam. Interim tamen blanda vi solvente sales alcalini possunt prodesse Podagricis, licet non adsit acrimonia acida; uti ad §. 1275. *ß.* dictum fuit.

Cur machina statica Sanctorii &c. Notum est, *Sanctorium* per usum staticae machi-

machinae demonſtraſſe, quantum perſpiret corpus ſanum determinato temporis ſpatio, & ex aucta, vel minuta perſpiratione concluſiſſe, quid ſperandum, vel metuendum foret circa morbos futuros imprimis. Cum autem pauci admodum ſint, qui hac machina uti poſſint, aut velint, ſimul addidit prudentiſſime illas mutationes ſenſibiles in corpore, quae auctam nimis, aut imminutam perſpirationem ſequuntur; & quae facile obſervari poterunt ab omnibus. Sic certe unuſquiſque, modo attentus eſſe velit, poterit fructum capere ex *Sanctorii* laborioſis obſervationibus (quas & poſtea Celeberrimi viri, *Liſter*, *de Gorter*, & alii auxerunt) licet ſtatica hac machina careat. Simul notavit *Sanctorius* accurate, quinam cibi, potus, animi affectus, &c., & quomodo mutent inſenſibilem perſpirationem. Adeoque Medicus, imo & ipſi Podagrici poterunt cum maxima utilitate uſum ſex rerum non naturalium ſecundum hanc normam dirigere.

Liberam autem perſpirationem maximi momenti eſſe in Podagra, tota hujus morbi hiſtoria docet. Inter cauſas enim §. 1255., vigiliae, victus nimis lautus, vini abuſus, in rebus Veneriis exceſſus, pedes ſudantes ſubito refrigerati numerantur. Deinde, ſi conſiderentur illa, quae paroxyſmum inſtantem praecedunt, plura invenimus impeditae perſpirationis ſigna. Idem verum eſt de illis, quae §. 1258. habentur, & paroxyſmum podagricum accelerare obſervantur: fere omnia enim haec a *Sanctorio* pro cauſis imminutae perſpirationis habentur. Praeterea dictum fuit §. 1261., dolorem podagricum finiri diaphoreſi partium dolentium; §. 1272. demonſtratum fuit, ſudorifera ex arte adhibita prodeſſe; uti etiam ad §. 1276. probatum fuit. Unde *Sanctorius* (*t*) dixit: *Humores Podagricorum, etiamſi craſſiſſimi ſint, ſolum per modum vaporis reſolvuntur*. Podagrici veterani ſolis aeſtivis menſibus tolerabilem vitam vivunt, reliquo anni tempore languent. Imo, uti praecedenti paragrapho dictum fuit, ad revocandam in artus podagram introgreſſam praecipuam ſpem Medici ponunt in eo, ut aeger, in calidum lectum repoſitus, & opertus, ſudet.

Caeterum Podagra ſpiritui vitae inhaerens &c. In ſubtiliſſimo humore, in partibus minimis nervoſis latere characterem morboſum, antea dictum fuit; hinc in ſpiritu vitae illum figi, & radicari, dixit *Helmontius* (*u*), & clanculum necti proliferae ſeminis materiae. *Sub illo momento concubitus, Podagrae character alioquin obdormiens in ſpiritu Archaeo, ſub tanta libidinis agitatione excitatus, cum ſpiritu una ſemini contemperatur, anomalo plane modo, quod natura, tum regendis habenis impotens, non potuit cohibere, quin venenum characteris libidinoſum ſemen fermentaliter inficiat. Itaque cum regulariter ſemen, ſive character Podagrae ſpermatica contaminet, ideo quam promtiſſime ſynoviam, quae nuſquam ſolitaria occurrit, quam ubi duo oſſa ſe mutuo tangunt. Hinc locus, ſive nidus Podagrae in Articulis*. Videantur illa, quae ad §. 1255. 1265. 1267. dicta ſunt.

(*t*) De Gorter. de Perſpirat. pag. 209. N. 88.

(*u*) In capit. *Volupe viventium morbus.* pag. 314. col. 1. §. 16.

